

IWAAN

PLATO

REPUBLIC

— L —
SWUAN

รีพับลิก ฉบับประชาชน จัดทำขึ้นเพื่อขอบคุณผู้ระดมทุน
สนับสนุนการแปลกับโครงการวรรณกรรมไม่จำกัด

รีพับลิก
Republic
Πολιτεία

เพลโต เขียน
เวริส โพรรามิก แปลจากภาษากรีกโบราณ

จัดพิมพ์โดย
โครงการวรรณกรรมไม่จำกัด

* ตัวเลขด้านข้าง คือเลขหน้าสเตฟานัส (Stephanus pagination) เป็นระบบอ้างอิงที่ใช้ในการอ่านและแปลผลงานของเพลโตที่ Henricus Stephanus (Henri Estienne) จิตรกรชาวฝรั่งเศสผู้เชี่ยวชาญภาษากรีกจากศตวรรษที่ 16 เป็นผู้รวบรวมและจัดทำขึ้น

เล่ม 1

โสคราตีส²: ข้าฯ ลงไปเพเรอัส³มาเมื่อวานนี้กับกลาวคอน บุตรแห่งอริสตอน⁴ เพราะต้องการร่วมสวดบูชาเทพองค์ใหม่⁵กับเขาเสียหน่อย งานฉลองเทพองค์นี้ เพิ่งเริ่มจัดกันเป็นหนแรก ข้าฯ จึงอยากรู้ว่าพวกเขาทำอะไรกันบ้าง อันที่จริง ตามทัศนะของข้าฯ แค่ชบวนแห่ของคนท้องถิ่นอย่างเดียวก็น่าจะดีอยู่แล้วนะ แต่ปรากฏว่าชบวนแห่ของชาวธราเคียน⁶ นั้นก็โดดเด่นตระการตาไม่แพ้กัน หลังจากพวกเราได้ถวายคำบูชาและชมชบวนแห่กันครบหมดแล้ว เราทั้งสอง ก็เดินทางกลับ ระหว่างทางเผอิญได้พบกับโพเลมาร์คัส บุตรแห่งเคฟาโลส⁷ เขามองเห็นพวกเราเดินอยู่ไกล ๆ จึงสั่งทาสให้รีบวิ่งมาเรียกเรา บอกพวกเรา สองคนให้รอก่อน ทาสผู้นั้นตรงเข้ามาจับเสื้อคลุมของข้าฯ จากข้างหลัง แล้วแจ้ง โดยพลันว่า “นายท่านโพเลมาร์คัสประสงค์ให้ท่านทั้งสองหยุดรอเขาสักครู่”

[327a]*

ข้าฯ จึงหันหลังกลับไปถามว่าเวลานี้เขาอยู่ไหนใด

“นายท่านกำลังเดินตามมา” เขากล่าว “โปรดรอสักครู่เถิด”

“ตกลง พวกเราจะรอ” กลาวคอนพูด

ไม่ช้าโพเลมาร์คัสก็เดินมาถึง เขามาร่วมกับบอเดมันทัส พี่ชายของกลาวคอน นิเคราทัส บุตรแห่งนิกิวัส และคนอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่งที่เพิ่งกลับจากการชม ชบวนแห่ก็อยู่ตรงนั้นด้วย

[327b]

[327c]

“ข้าฯ เดียวว่าพวกท่านคงกำลังจะเดินทางกลับบ้าน ใช่หรือไม่โสคราตีส์?”

โพลेमาร์คัสพูด

“เดาได้ไม่เลวนี่” ข้าฯ พูด

“แต่ว่า” เขากล่าว “พวกเรามีกันตั้งหลายคนนะ ท่านเห็นหรือเปล่า?”

“ก็เห็นอยู่”

“งั้นท่านก็ต้องล้มพวกเราทั้งหมดให้ได้เสียก่อน” เขาพูด “เพราะพวกเราแข็งแกร่งกว่าท่าน หรือไม่อย่างนั้น ท่านก็ต้องอยู่ต่อกับพวกเราที่นี่”⁸

“ยังมีอีกทางเลือกหนึ่งมิใช่หรือ” ข้าฯ กล่าว “นั่นคือเราสองคนร่วมมือกัน โนม่น้าวพวกเจ้าให้ปล่อยเราไป?”

“แต่ถ้าพวกเราปฏิเสธที่จะฟังล่ะ” เขาพูด “ท่านยังคิดว่าจะโนมน้าวพวกเราได้อยู่อีกหรือเปล่า?”

“ก็ต้องไม่ได้อยู่แล้ว” กล่าวคอนพูด

“ถ้าเช่นนั้น พวกเราก็จะไม่ยอมฟังท่านพูด ท่านเตรียมใจไว้ก่อนได้เลย”

[328a]

พลันodemันท์สก็พูดแทรกขึ้นมา “พวกท่านไม่รู้หรือว่าจะมีการแข่งวิ่งผลัดคบไฟในตอนค่ำ? แข่งวิ่งผลัดคบเพลิงบนหลังม้า เพื่อถวายแด่องค์เทพี”

“โอ! บนหลังม้าั้นหรือ?” ข้าฯ พูด “แปลกใหม่ดีนี่ พวกเขาจะแข่งขันควมม้า และส่งคบเพลิงต่อกันเป็นทอดใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว” โพลेमาร์คัสกล่าว “นอกจากนั้นยังมีงานฉลองต่ออีกจนถึงเช้า เราจะเดินเที่ยวชมกันหลังมื่อค่ำ ในงานจะต้องมีพวกคนหนุ่มไฟแรงให้พวกเราได้สนทนาแลกเปลี่ยนด้วยมากมายแ่นๆ งานฉลองนี้จึงควรค่าแก่การเยี่ยมชมอย่างยิ่ง พวกท่านอย่าเพิ่งกลับเลยนำ อยู่ต่อกับพวกเราเถอะ”

[328b]

กล่าวคอนจึงกล่าวว่า “ดูเหมือนเราจำเป็นต้องอยู่ต่ออีกสักหน่อยนะ”

“ดูท่าแล้ว เราคงต้องอยู่ต่อกันจริงๆ” ข้าฯ พูด

ด้วยเหตุนี้ พวกเราจึงพากันเดินกลับไปยังบ้านของโพลेमาร์คัส และได้พบกับน้องชายทั้งสองของเขา คือลิเลียส⁹ กับยูธิเดมัส นอกจากนั้นยังมีอราซิมาคัส แห่งเมืองคาลซิดอน¹⁰ คาร์มันทิสแห่งไพอาเนีย และเคลโตฟอน บุตรแห่ง

อริสโตนิมัสก็อยู่ที่นั่นด้วย บิดาของโพเลมาร์คัส นามเคฟาลัส¹¹ ก็อยู่ด้วยเช่นกัน ข้าฯ ไม่ได้เจอเขามาลึกักพักหนึ่งแล้ว และพบว่าเขาดูขราลงไปมาก เขาหนึ่งอยู่บน

เก้าอี้บนมตัวหนึ่ง บนศีรษะสวมมงกุฎร้อยดอกไม้จากพืชบูชาที่ลานบูชา รอบ ๆ ตัวเขา มีเก้าอี้จำนวนหนึ่งจัดเรียงไว้เป็นรูปครึ่งวงกลม พวกเราจึงตรงเข้าไปนั่ง

ใกล้ ๆ และทันทีที่เห็นข้าฯ เคฟาลัสก็เอ่ยคำต้อนรับอย่างเป็นกันเอง จากนั้น จึงพูดกับข้าฯ ว่า

[c]

“โสคราติส ไยไม่เดินทางมาเยี่ยมพวกเราที่เพเรอัสให้บ่อยกว่านี้หน่อยเล่า นี่ถ้าข้าฯ ยังเดินเหินได้สะดวกเหมือนแต่ก่อนนะ ข้าฯ คงเป็นฝ่ายพาลูกพาหลาน

ไปเยี่ยมเยือนเจ้าเองแล้ว แต่ก็อย่างที่เห็น เจ้านั้นแหละควรจะมาให้บ่อยกว่านี้

ข้าฯ อยกให้เจ้ารู้ไว้ว่า เมื่อความสุขสำราญทางกายได้หลุดโรยไปแล้วจากตัวข้าฯ ความปรารถนาและสุขสำราญในการสนทนาก็กลับเจริญงอกงามขึ้นมาแทนที่ ฉะนั้นแล้วเจ้ามาให้บ่อยหน่อยสิ มาอยู่เป็นเพื่อนเด็ก ๆ พวกนี้ก็ได้ พวกเรามัน

คนกันเองทั้งนั้นแหละ”

[328d]

“ได้อยู่แล้วเคฟาลัส ข้าฯ ชอบสนทนาแลกเปลี่ยนกับคนเฒ่าคนแก่เสมอละ”

ข้าฯ พูด “เพราะตามทัศนะของข้าฯ คนชรา นั้นเปรียบได้กับนักเดินทางไกล ผู้เคยผจญภัยบนเส้นทาง ซึ่งพวกเราทุกคนต้องเดินไปถึงสักวัน การสนทนากับ

คนเฒ่าคนแก่ย่อมช่วยให้เราารู้ล่วงหน้าว่าเส้นทางสายนั้นขรุขระขนาดไหน ลาดชันเพียงใด และในเมื่อท่านได้ก้าวพ้นสิ่งทีพวกกวีเรียกว่า ‘ธรณีประตูแห่ง

ความชรา’¹² มาแล้ว ข้าฯ ก็ประสงค์จะขอคำชี้แนะจากท่านเสียหน่อย ข้าฯ อยกรู้ว่าชีวิตในช่วงเวลาบั้นปลายนั้นมีความยากลำบากเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ ท่านช่วย

เฉลยให้ข้าฯ ทราบทีเถอะ”

[328e]

“ในนามแห่งซุส ข้าฯ จะตอบให้ว่าข้าฯ รู้สึกอย่างไร โสคราติส” เขาพูด “ก็อย่าง

สุภาษิตว่าไว้นั้นละ – ‘คนรุ่นราวคราวเดียวกัน มักถูกดึงดูดเข้าหากันเสมอ’ – คนรุ่น

ข้าฯ พอได้จับกลุ่มคุยกัน ส่วนมากก็มักบ่นถึงเรื่องความสุขสำราญที่ได้ทำหล่น

หายไปเสีย ไม่ได้มีอย่างเหลือเฟือเหมือนตอนยังหนุ่มยังแน่นอีกแล้ว ทั้งเรื่องเพศ

เรื่องสุรา เรื่องงานรื่นเริงต่าง ๆ นานา อันเคยได้สร้างความหรรษาให้ในวัยเยาว์

[329a]

[329b] มันหายไปหมดสิ้น และพวกเขาาก็มีรู้สึกเป็นทุกข์ รู้สึกแยกับมัน รู้สึกแยกับชีวิตสนุกสนานที่อันตรายเกินไป รู้สึกแยกับชีวิตในปัจจุบันที่อยู่ๆ ไปก็เหมือนไร้ซึ่งชีวิต และนอกจากนั้นก็ยังมีพวกที่โอดครวญกับเรื่องลูกหลานไม่ให้ความเคารพตัวเองเท่าที่ควรอีกด้วย เรื่องพวกนี้ล่ะ พวกคนแก่คนเฒ่าส่วนมากจึงมักบอกว่าความชราคือต้นเหตุแห่งความชั่วร้ายทั้งหลายทั้งปวง ถึงกระนั้นก็ตามทัศนคติของข้าฯ ข้าฯ กลับไม่คิดว่าการกล่าวหาว่าร้ายความชราเช่นนั้นจะเป็นสิ่งถูกต้องนะโสคราติส เพราะถ้าความชรามันเป็นเหตุแห่งความชั่วร้ายดังว่าจริง ๆ ข้าฯ และคนในวัยเดียวกับข้าฯ ทุกคน ก็ควรจะต้องรู้สึกทุกข์ร้อนไปด้วยเหมือนกันหมดนะสิ แต่จากประสบการณ์ข้าฯ พบว่ามีคนชราจำนวนมากน้อยที่ไม่ได้รู้สึกเจ็บปวดไปกับเรื่องบ้าบอพวกนี้เลยสักนิด หนึ่งในจำนวนนั้นก็คือโซโฟคลีส¹³ ข้าฯ เคยเห็นคนถามกวีผู้นี้ว่า ‘โซโฟคลีส เรื่องเพศของท่านเป็นอย่างไรบ้าง? ยังขึ้นเตียงกับผู้หญิงไหวอยู่หรือเปล่า?’ ‘ไม่จำเป็นต้องพูดถึงมันหรือกลสหาย’ เขาตอบ ‘ข้าฯ รู้สึกโล่งใจเหลือเกินที่หลุดพ้นจากมันมาได้ รู้สึกเหมือนทาสที่เพิ่งหนีรอดจากนายผู้ป่าเถื่อนและชั่วร้ายมาได้ยังไปยังอันเลยละ’ ข้าฯ ว่าโซโฟคลีสกล่าวเอาไว้ได้ดีทีเดียวนะ และข้าฯ ก็ยังคงคิดเช่นนั้นมาจนบัดนี้ ความชรานั้นนำสันติสุขมาให้ต่างหากเล่า มันช่วยปลดปล่อยเราจากความปรารถนาอันบ้าคลั่งทั้งปวง ทันททีความโหยหาในสิ่งยั่วยู่ทั้งหลายคลายกำลังลง เราก็จะเป็นอิสระจากบรรดานายทาสผู้บ้าคลั่ง ดังโซโฟคลีสได้กล่าวไว้

[329d] นั่นเอง ส่วนไอ้เรื่องที่ว่าลูกหลานไม่ให้ความเคารพนี่นะโสคราติส ข้าฯ เห็นว่าสาเหตุจริง ๆ ไม่ได้อยู่ที่ความชราหรอกนะ แต่เป็นเรื่องบุคลิกลักษณะของมนุษย์แต่ละคนเสียมากกว่า คนที่ใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบเรียบร้อย และอารมณ์ดีอยู่เสมอ นั้น มักไม่รู้สึกตกตันจากความชราเสียเท่าไรหรอก แต่ถ้าคนไหนใช้ชีวิตตรงข้ามไปจากที่ว่านี้ ทั้งความชราทั้งลูกหลานก็จะกลายเป็นภาวะที่ยากเกินจะทนทานไปในทันทีเช่นกัน”

ข้าฯ รู้สึกชื่นชมในสิ่งที่เขาพูด และยังปรารถนาจะฟังต่อจึงยู่ให้เขาพูดต่อด้วยการกล่าวว่า “เคพาลัส ข้าฯ ว่าคนหนุ่มมากคงไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ท่านพูดมา

เสียเท่าไรหรอก พวกเขา่อมมองว่าที่ท่านรับความชราได้นั้น ไม่น่าจะเกิดจาก
บุคลิกลักษณะเสียกระมัง หากมันน่าจะมาจากความมั่งมีในทรัพย์สินเงินทอง
ของท่านเสียมากกว่า เขาว่่ากันว่าคนรวยย่อมมีเครื่องปลอบประโลมใจมากกว่า
คนจนอยู่แล้วมิใช่หรือ?”

[329c]

“เป็นเช่นนั้นจริง ๆ พวกเขาคงไม่เห็นด้วยกับข้าฯ หรือ” เขากล่าว “แต่สิ่งที่
พวกเขาพูดก็มีส่วนถูก แม้จะไม่ได้ถูกไปเสียทั้งหมดก็ตาม ข้าฯ ว่าในประเด็นนี้
คำพูดของเฮมิสโทคีส¹⁴ น่าจะยังใช้การได้ดีอยู่นะ ครั้งหนึ่งเฮมิสโทคีสเคย
ถูกชาวเซริฟัสคนหนึ่งค่อนข้างอดเอวว่า ชื่อเสียงอันโด่งดังของเขานั้นหาได้มาจาก
ความสามารถของตนเองไม่ ทว่ามันมาจากเมืองที่เขาอยู่ต่างหาก เขาถึงได้มี
ชื่อเสียงขึ้นมา เฮมิสโทคีสได้ฟังก็ตอบกลับไปว่า จริงอยู่ ถ้าเขาเป็นชาวเซริฟัส
เขาก็คงไม่มีชื่อเสียงเหมือนเช่นทุกวันนี้ แต่ถึงอย่างไรต่อให้ชาวเซริฟัสผู้นั้น
เปลี่ยนเป็นชาวเอเธนส์ เขาก็คงไม่อาจสร้างชื่อให้ตัวเองได้เช่นกัน¹⁵ ข้าฯ ว่าตระกูลนี้
ยังนำมาใช้กับกรณีของคนแก่ที่ไม่ได้ร่ำรวยและไม่อาจทนความชราของตน
ได้ด้วย เพราะจริงอยู่ที่ว่า คนชราผู้ยากไร้นั้นถึงแม้จะพอใจในสิ่งที่มิ แต่ก็คง
ไม่สามารถจะใช้ชีวิตในวัยชราได้อย่างราบรื่นเท่าใดนัก กระนั้นคนชราผู้หนึ่ง
ต่อให้เขามีเงินทองมากมาย แต่ถ้าไม่เคยพอใจในสิ่งที่มิ ก็คงยากจะอารมณ์ดี
อยู่เสมอด้วยเช่นกัน”

[330a]

“ทรัพย์สินส่วนใหญ่ของท่านมาจากมรดกหรือเปล่าเคฟาลัส?” ข้าฯ กล่าว
“หรือว่าท่านหามาได้ด้วยมือตัวเอง?”

“ก็ต้องหามาได้ด้วยตัวเองสิโสคราติส” เขาตอบ “ข้าฯ เป็นคนทำมาค้าขาย
และมีมือของข้าฯ ก็น่าจะอยู่กึ่งกลางระหว่างพ่อกับตา ชื่อของข้าฯ มาจากชื่อตา
ตอนที่ตาได้รับมรดกมา ทรัพย์สินโดยรวมก็พอ ๆ กับข้าฯ ในเวลานี้แหละ แต่ถึง
อย่างนั้น ตาก็ทำให้มันเพิ่มขึ้นมาได้อีกเป็นเท่าทวี แต่พอมาถึงรุ่นของลิซานิอัส
พ่อของข้าฯ นี่สิ ทรัพย์สินที่ได้ตกทอดมาจากตานั้นก็ร่อยหรอลงจนเหลือน้อย
กว่าที่ข้าฯ มีเวลานี้เสียอีก สำหรับข้าฯ นะโสคราติส ขอเพียงข้าฯ สามารถส่งทอด
มรดกแก่ลูกหลานให้ได้มากกว่าจำนวนที่ได้รับมาสักเล็กน้อย ข้าฯ ก็คงนอน

[330b]

ตายตาหลับแล้วละ”

[330c] “อืม อันที่จริง สาเหตุที่ข้าฯ ถามท่านเช่นนั้น” ข้าฯ พุด “เพราะดูเหมือนท่าน จะมิได้รักใคร่ในเงินทองเสียเท่าไร และคนส่วนใหญ่ที่ไม่จำเป็นต้องหาเงินเอง ก็มักมีลักษณะเช่นเดียวกับท่าน เท่าที่ข้าฯ เห็นมา คนที่ต้องสร้างความมั่งมีขึ้น ด้วยตัวเองนั้น มักจะยึดติดกับทรัพย์สินสมบัติมากกว่าคนที่ไม่ต้องสร้างเองอยู่ เป็นเท่าตัวเลยทีเดียว เหมือนกวีที่หลงรักบทกลอนของตัวเอง หรือเหมือนบิดา ที่หลงรักบุตรนั้นละ คนทำมาค้าขายที่สร้างความมั่งมีขึ้นมาได้ด้วยตัวเอง ย่อม มิได้รักเงินทองเพียงเพราะว่ามันนำไปใช้ประโยชน์ได้ เหมือนที่คนทั่วไปเข้าใจ กันเท่านั้น หากแต่พวกเขายังรักมันเพราะเป็นสิ่งที่พวกเขาสร้างขึ้นมากับมือ อีกด้วย และนี่ก็คือสาเหตุที่ทำให้คนพวกนี้ไม่ค่อยนำคบบเสียเท่าไร เพราะพวกเขา มักไม่ยินดีสรรเสริญสิ่งใดนอกจากเงิน”

“เป็นจริงตามนั้น” เขากล่าว

[330d] “ก็แน่ละ แต่ท่านช่วยตอบข้าฯ อีกสักเรื่องหนึ่งได้ไหม” ข้าฯ พุด “ท่านคิดว่า ความร่ำรวยนั้นให้คุณความดีแก่ชีวิตท่านในด้านใดมากที่สุด?”

[330e] “คำตอบของข้าฯ คงโน้มหน้าคนหมู่มากไม่ได้นะ” เขากล่าว “แต่เจ้ารู้อะไรไหม โสคราติส คนเราพอเริ่มตระหนักได้ว่าจุดจบของชีวิตใกล้จะมาถึง ทั้งความกลัว ความวิตกกังวลต่าง ๆ นานาก็จะประเดประดังเข้ามาอย่างไม่เคยมีมาก่อน ช่วงเวลานี้ละ ทั้งตำนานของดินแดนฮาดีส¹⁶ ทั้งเรื่องราวของโทษทัณฑ์ซึ่งผู้ไร้ ความเที่ยงธรรมจักต้องได้รับในโลกหน้า และอีกสารพัดเรื่องราวที่ครั้งหนึ่ง พวกเขาเคยหัวเราะเยาะ สิ่งเหล่านี้จะแล่นตรงเข้ามาคัดร่อนจิตวิญญาณของ พวกเขาด้วยความกลัวว่า มันจะกลายเป็นจริงเข้าสักวัน และไม่ว่าเป็นเพราะ ความอ่อนไหวของวัยชรา หรือด้วยความหวาดกลัวแดนนรกที่เคลื่อนคล้อยใกล้ เข้ามาทุกขณะ หรือจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม คนเหล่านี้จะมีแต่ความตื่นตระหนก พวกเขาจะเริ่มหันมาสำรวจตัวเองว่า ชีวิตนี้เราเคยได้ก่อความไม่เที่ยงธรรม กับใครเอาไว้บ้างหรือเปล่าหนอ และถ้าบังเอิญพวกเขาพบความไม่เที่ยงธรรม ในชีวิตของตัวเองที่ผ่านเข้ามาล่ะก็ ฝันร้ายก็จะติดตามหลอกหลอนพวกเขาไป

ทุกค่าคืน พวกเขาจะสะดุ้งตื่นขึ้นยามวิกาลด้วยความหวาดหวั่น อย่างกับเด็กตัวเล็กๆ ยิ่งงึมงึ๊ง วัน ๆ จะเอาแต่ตั้งตาคอยว่าเมื่อใดจะมีสิ่งชั่วร้ายเกิดขึ้นอีกบ้าง อย่างไรก็ตาม สำหรับคนที่ใช้ชีวิตเที่ยงธรรมมาโดยตลอด พวกเขาจะมีแต่ความหวังหวานชื่นแสนงดงามคอยยืนอยู่เคียงข้าง เป็นพยาบาลผู้ดูแลยามแก่ชราอย่างทีพินดาร์ล¹⁷ ได้รจนาไว้นั้นอย่างไร โอ้! กวีผู้นี้กล่าวไว้จับใจมากที่สุดที่เดียวนะโสคราติส เขาว่าผู้ใดใช้ชีวิตเปี่ยมด้วยความเที่ยงธรรมและสุทธิธรรม...¹⁸

[331a]

คนผู้นั้นย่อมมีความหวังหวานชื่นในหัวใจ
เฝ้าอยู่เคียงข้างเป็นพยาบาลยามชรา
ความหวังเอ๋ย เจ้าเป็นดั่งต้นหนคอยนำทาง
ดวงวิญญาณในวังวนแห่งความเหนื่อยล้า¹⁹

พินดาร์ลกล่าวไว้ได้เยี่ยมมาก เจ้าว่างใหม่ ความมั่งมีนั้นมอบคุณความดีให้แก่ข้าฯ ตรงนี้ละ ข้าฯ คิดว่าเงินทองนั้น มันสร้างประโยชน์สูงสุดให้ได้แค่เฉพาะกับคนที่มิระเบียบเรียงง่าย ฟังพอใจในสิ่งที่ตัวเองมี ความร่ำรวยจะช่วยเหลือคุ้มครองให้เราสามารถรอดพ้นจากการต้องโกหกคดโกง หรือลวงหลอกบรูษอื่น ๆ โดยที่เราไม่เต็มใจได้ และนอกจากนี้ มันยังช่วยรักษาให้เราหายขาดจากอาการหวาดกลัวโลกหลังความตายด้วย เพราะเราจะไม่ติดหนี้สินเงินทองกับมนุษย์คนไหน และไม่ติดค้างการถวายนบูชากับเทพเจ้าองค์ใดอีก แน่แน่นอนว่า เงินทองนั้นยังมีประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมาย แต่เมื่อได้นำมาซึ่งน้ำหนักรเปรียบเทียบกันแล้ว ข้าฯ เห็นว่าคุณประโยชน์ของความมั่งมี มันจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่ออยู่ในมือของบรูษผู้มีความเข้าใจเท่านั้นโสคราติส”

[331b]

“ท่านพูดได้ยอดเยี่ยมมากเคพาลัส” ข้าฯ พูด “เมื่อครู่ข้าฯ ได้ยินท่านพูดถึงความเที่ยงธรรม²⁰ ท่านบอกว่ามันหมายถึงการพูดแต่ความจริงตามที่เห็น และชดใช้ในสิ่งที่เราติดค้างใช้ไหม? แต่มันจะเป็นเช่นนั้นเสมอไปหรือเปล่า หรือ

[331c]

บางครั้งเป็นความเที่ยงธรรม แต่บางครั้งก็ไร้ความเที่ยงธรรม? ข้าฯ หมายความว่าอย่างนั้นนะ ยกตัวอย่างเช่น มีชายสติดีผู้หนึ่งให้เพื่อนของตนยืมอาวุธไปใช้ แต่ต่อมา ชายผู้นี้เกิดเป็นบ้า และทวงอาวุธของตนคืนจากเพื่อน ข้าฯ ว่าเราทุกคนคงเห็นด้วยแน่ ๆ ว่าเพื่อนของเขาย่อมไม่ควรคืนอาวุธให้แก่ชายเสียสติ และการคืนอาวุธให้แก่เขาในกรณีนี้ก็ย่อมไม่ใช่ความเที่ยงธรรม นอกจากนี้ การพูดแต่ความจริงตามที่เป็นเสียทั้งหมดกับชายผู้นี้ โดยไม่ปิดบังก็คงไม่ใช่สิ่งที่ควรทำ เช่นกันใช่ไหม?”

“ใช่ ที่เจ้าว่ามาก็ถูก” เขาพูด

[331d]

“เมื่อเป็นเช่นนั้น คำจำกัดความ²¹ของความเที่ยงธรรมก็ย่อมไม่ใช่การพูดแต่ความจริงตามที่เป็น และใช้คืนในสิ่งที่เราได้หยิบยืมมาเป็นแน่”

“คำจำกัดความนั้นถูกต้องแน่นอนน โสคราตีส!” โพลेमาร์คัสพูดแทรกขึ้น “ถ้าเราเชื่อในคำกล่าวของซิโมนีส²²นะ”

“โอ้! พอดีเลย” เคพาลัสพูด “ข้าฯ ขอยกการสนทนาให้เจ้าต่อเลยแล้วกัน เพราะข้าฯ จะต้องไปดูแรงงานพิธีต่อแล้ว”

“แหม ก็ข้าฯ นั้นถือเป็นผู้สืบทอดทุกสิ่งอย่างจากท่านอยู่แล้วไม่ใช่หรือ?” โพลेमาร์คัสกล่าว

“ใช่ ใช่ แน่อยู่แล้ว” เขาพูดพลางหัวเราะ จากนั้นจึงลุกเดินออกไปยังลานพิธีบูชา

[331e]

“เฮลละ เจ้าเป็นผู้รับช่วงต่อการสนทนาสินะ งั้นก็ถึงตาเจ้าแล้ว” ข้าฯ กล่าว “ไหนบอกมาซิ ว่าซิโมนีสพูดถึงความเที่ยงธรรมเอาไว้ว่าอย่างไร อันที่เจ้าบอกว่ามันถูกต้องนะ?”

“เขากล่าวว่า ความเที่ยงธรรมคือการจ่ายคืนทุกสิ่งที่เราติดค้าง”²³ เขาตอบ “และในทัศนะของข้าฯ เขาก็อธิบายมันได้อย่างยอดเยี่ยม”

“อืม การจะปฏิบัติเช่นนั้นอย่างซิโมนีสย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายเสียเท่าไร” ข้าฯ พูด “เพราะเขาเป็นถึงผู้มีปัญญาทัดเทียมเทพเจ้านี่นะ แต่พูดก็พูดเถอะ ที่เขาว่ามานั้นนะมันหมายความว่าอะไรกันแน่? ข้าฯ เองก็ไม่ค่อยเข้าใจเท่าไรเหมือนกัน

บางทีเจ้าอาจจะเข้าใจมันดีกว่าข้าฯ ก็ได้นะ โพลเมอร์คัส แต่ที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่ง
แน่ ๆ ก็คือเขาคงไม่ได้ตั้งใจให้มันหมายถึงสิ่งที่เราเพิ่งพูดกันไปเมื่อสักครู ที่ว่า
ความเที่ยงธรรมคือการให้คืนในสิ่งที่เราขอขึ้นมา ถึงแม้ว่าคนที่ให้เรายืมจะกลายเป็น
เป็นคนเสียสติไปแล้วก็ตาม คงไม่ใช่ความหมายนี้แน่ แต่ถึงอย่างนั้น สิ่งของที่
คนเขาให้เรายืมมาก็ย่อมต้องเป็นสิ่งที่เราจะต้องใช้คืนอยู่ดีใช่ไหมล่ะ?”

[332a]

“ใช่”

“แต่ก็แน่นอน ถ้าเขามาทวงคืนตอนสติไม่ดี เราก็ไม่ควรคืนให้เขา
เหมือนกันใช่ไหม?”

“ย่อมเป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

“ถ้าเช่นนั้นก็ดูเหมือนว่า ตอนซิโมนีสบอกว่า ความเที่ยงธรรมคือการจ่ายคืน
ทุกสิ่งที่เราติดค้างนั้น เขาก็น่าจะตั้งใจสื่อความหมายต่างไปจากนี้นะสิ”

“ก็ต้องเป็นคนละความหมายกันอยู่แล้วละ เทพซุสเป็นพยานได้เลย” เขากล่าว
“เพราะซิโมนีสดีสมองว่า เพื่อนกันย่อมมีพันธะติดค้างต้องมอบคุณค่าคืนแก่กัน
และกัน ไม่ใช่มอบความเลวร้ายให้กัน”

“อ้อ! เป็นเช่นนั้นหรือกริ” ข้าฯ พูด “ฉันสมมติว่าเรายืมทองคำของเพื่อนไปใช้
แล้วต่อมาพบว่า หากเรานำทองคำจำนวนนี้ไปคืน ผลร้ายบางประการก็จะเกิด
แก่เขาได้ ในกรณีเช่นนี้ การไม่นำทองคำไปคืน ย่อมนับเป็นเรื่องสมควรอยู่
เจ้ากำลังจะบอกว่าซิโมนีสตีความว่าอย่างไรใช่ไหม?”

[332b]

“ใช่แล้ว”

“แล้วในกรณีของศัตรูล่ะ? เราควรชดใช้สิ่งที่เราติดค้างศัตรูด้วยหรือเปล่า?”

“ควรต้องจ่ายสิ” เขาพูด “เราควรชดใช้สิ่งที่ติดค้างกับศัตรูด้วยเช่นกัน และข้าฯ
ก็เห็นด้วยว่า สิ่งที่พวกศัตรูได้ชดใช้แก่กันอย่างสาสมนั้นก็มิใช่เพียงอย่างเดียว
คือการประทุษร้ายอย่างไรล่ะ”

“ถ้าเช่นนั้นก็ดูเหมือนว่า” ข้าฯ พูด “ซิโมนีสต้องการนิยามความเที่ยงธรรม
ของตัวเองให้ฟังดูเป็นปริศนาตามแบบฉบับของพวกกรีกนั้นเองสินะ เพราะไป ๆ
มา ๆ ก็ดูราวกับว่าในความคิดของเขานั้น ความเที่ยงธรรมน่าจะหมายถึงการ

[332c]

ให้ในสิ่งที่สาสม หรือในสิ่งที่สมควรแก่คนรอบ ๆ ตัวเสียมากกว่า และเขาก็เรียก
เจ้าสิ่งนี้ว่า ‘สิ่งที่เราติดค้าง’”

“โธเอ๊ย! ก็แล้วท่านคิดว่าเขาหมายความอย่างไรได้อีกล่ะ?” เขากล่าว

“อ้อ! ในนามของเทพซุส ซ้ำๆ พูด “งั้นเจ้าว่าเขาจะตอบอย่างไร หากมีคนถาม
ว่า ‘ซิโมนิส ศิลปะเฉพาะทาง’²⁴ ที่เรียกว่าการแพทย์นั้น ติดค้างอะไรต่อสิ่งใด
หรือสมควรต้องให้ อะไร แก่ สิ่งใด ?”

“ก็ชัดเจนอยู่แล้วนี่” เขาพูด “มันก็สมควรต้องให้แต่ยารักษาโรค อาหาร
และเครื่องดื่มเสริมสุขภาพร่างกายอย่างไรล่ะ”

“แล้วศิลปะที่เรียกว่าการปรุงอาหารล่ะ มันสมควรต้องให้อะไรแก่สิ่งใด?”

[332d]

“ให้เครื่องปรุงแก่อาหาร”

“งั้นถ้าเป็นศิลปะเฉพาะทางด้านความเที่ยงธรรมล่ะ? มันติดค้างอะไร
ต่อใคร หรือสมควรต้องให้อะไรแก่ผู้ใด?”

“ถ้าจะว่ากันตามที่ตอบ ๆ ไปเมื่อครู่นี้ละโสคราติส” เขาพูด “ก็คงต้องบอกว่า
มันให้ประโยชน์แก่สหาย และให้อันตรายแก่ศัตรู”

“อ้อ! งั้นซิโมนิสก็มองว่าความเที่ยงธรรมหมายถึงการให้คุณความดีแก่
สหาย และให้ความฉิบหายแก่ศัตรูสินะ อย่างนั้นใช่ไหม?”

“ใช่ ตามทัศนะของข้าฯ”

“แล้วถ้าเปลี่ยนเป็นเรื่องสุขภาพกับโรคภัยไข้เจ็บ เจ้าคิดว่าใครจะมอบ
คุณความดีแก่มิตรสหายผู้เจ็บไข้ และให้ความฉิบหายให้แก่ศัตรูได้อย่างมี
ประสิทธิภาพที่สุด?”

“ก็แพทย์ไง”

“แล้วถ้าทั้งสหายและศัตรู ต่างกำลังเผชิญภัยอันตรายท่ามกลางเกลียวคลื่นล่ะ?
เจ้าคิดว่าใครจัดการเรื่องนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด?”

“ต้นหนเรือ”

[332e]

“แล้วถ้าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านความเที่ยงธรรมล่ะ? เจ้าคิดว่าในสถานการณ์
ลักษณะไหน และในหน้าที่แบบใด เขาจึงจะสร้างคุณประโยชน์แก่มิตรสหาย

และสร้างความฉิบหายแก่ศัตรูได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด?”

“ก็คงเป็นในสถานการณ์สงคราม แล้วก็ทำหน้าที่สร้างกองทัพพันธมิตร กระมัง ตามทัศนะของข้าฯ นะ”

“อืม แต่อย่างไรก็ดีนะโพลีมาร์คัส สำหรับคนที่ไม่ได้เจ็บป่วยอะไร แพทย์ ก็ไม่ได้มีประโยชน์ต่อพวกเขาเสียเท่าไร? จริงไหม?”

“จริงตามนั้น”

“และสำหรับคนที่ไม่ได้ต้องการจะลงเรือ ต้นหนเรือก็ไม่มีประโยชน์เช่นกัน”

“ใช่”

“อันถ้าไม่ได้มีสงคราม ความเที่ยงธรรมก็ไร้ประโยชน์? อย่างนั้นหรือเปล่า?”

“เฮ้ย! ดูเหมือนจะไม่ใช่แล้ว”

“ความเที่ยงธรรมยังคงมีประโยชน์ แม้ในยามสงบใช่ไหม?”

“ใช่ มันมีประโยชน์”

[333a]

“ศิลปะการกลักรรรมก็มีประโยชน์เหมือนกันใช่ไหม?”

“ใช่”

“และประโยชน์ที่ว่าการผลิตพืชผักผลไม้จากผืนดินใช่ไหม?”

“ใช่”

“ศิลปะการทำรองเท้าก็มีประโยชน์เช่นกันใช่ไหม?”

“ใช่”

“และประโยชน์ของมันก็การผลิตรองเท้า เจ้าเห็นว่ามันนั้นไหม?”

“แน่นอน”

“อ้าว! ถ้างั้น แล้วความเที่ยงธรรมล่ะ? มันมีประโยชน์อย่างไรบ้างในยามสงบ? มันให้ผลผลิตอะไรหรือ?”

“มันก็ให้ประโยชน์ในการทำสัญญาต่าง ๆ ไงโสคราตัส”

“หืม? สัญญาที่เจ้าว่า หมายถึงการจับมือเป็นหุ้นส่วนใช่ไหม?”

“ใช่ ข้าฯ หมายถึงหุ้นส่วน”

“ถ้างั้นระหว่างหุ้นส่วนที่เป็นคนเที่ยงธรรมกับหุ้นส่วนที่เป็นนักเล่นหมากรุก²⁵

[333b]

คนไหนมีประโยชน์และคุณความดีในเกมหมากรุกมากกว่ากัน?”

“ก็ต้องนั่งเล่นหมากรุกสิ”

“แล้วถ้าเปลี่ยนเป็นเรื่องก้ออิฐฉาบปูนล่ะ คนที่yeongธรรมมีคุณประโยชน์มากกว่านายช่างผู้ชำนาญการก้ออิฐหรือเปล่า?”

“เปล่าเลย”

“งั้นในทำนองเดียวกัน หุ่นส่วนที่ชำนาญการตีตไลร์²⁶ก็ย่อมต้องตีตตัวโน้ตได้ดีกว่าหุ่นส่วนที่มีแต่ความเที่ยงธรรมใช่ไหม? เมื่อเป็นเช่นนี้ คนที่yeongธรรมจะทำประโยชน์ได้มากกว่านักตีตไลร์หรือช่างก้ออิฐในด้านใดบ้างล่ะ?”

“ดูเหมือนจะเป็นด้านการเงินนะ”

[333c]

“แต่ก็คงไม่ใช่เรื่องการ ใช้เงินแน่ ๆ สหายโพเลมาร์คัส เพราะถ้าเจ้าต้องการร่วมทุนกับหุ่นส่วนเพื่อซื้อหรือขายม้า ข้าฯ ว่าผู้เชี่ยวชาญด้านพันธุ์ม้าก็น่าจะเป็นหุ่นส่วนที่ดีกว่าใช่ไหม?”

“ก็น่าจะใช่ซะ”

“และในทำนองเดียวกัน ถ้าเจ้าต้องการร่วมหุ้นซื้อเรือสักลำ ช่างต่อเรือหรือไม่ก็ต้นหนน่าจะเป็หุ่นส่วนที่ดีกว่า?”

“ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น ยังมีการใช้เงินในลักษณะใดบ้าง ที่คนที่ยongธรรมจะเป็นหุ่นส่วนผู้มีประโยชน์มากกว่าบุคคลอื่น?”

“คงเป็นการเก็บรักษาเงินไว้ในที่ปลอดภัยที่สุดกระมังโสคราติส”

“เจ้าหมายถึงในเวลาที่ไม่ต้องการนำเงินมาใช้ และวางทิ้งมันไว้เฉย ๆ อย่างนั้นใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น ก็แปลว่าความเที่ยงธรรมจะมีประโยชน์ที่สุด ในเวลาที่เงินทองไร้ประโยชน์ที่สุด?”

[333d]

“ข้าฯ เกรงว่าคงเป็นอย่างนั้น”

“งั้นถ้าเปลี่ยนจากเงินเป็นมัตตอนกิง ในยามที่เจ้าเก็บรักษามันเอาไว้ไม่ได้

ใช้งาน ความเที่ยงธรรมก็จะมีประโยชน์ทั้งต่อส่วนตัวและส่วนรวม แต่เมื่อใดก็ตาม
เจ้าต้องการหยิบมิดเล่มนี้มาใช้ ตอนนั้นศิลปะด้านการตัดแต่งต้นไม้ก็จะมี
ประโยชน์มากกว่าขึ้นมาทันใด ใช่หรือไม่?”

“ก็น่าจะใช้”

“งั้นในทำนองเดียวกัน เจ้าคงเห็นด้วยว่า เวลาเจ้าต้องการเก็บรักษาโล่ หรือ
โล่ไว้ในที่ปลอดภัย และยังไม่อยากนำมันมาใช้ ตอนนั้นความเที่ยงธรรมจึงจะ
มีประโยชน์ แต่ถ้าเจ้าต้องการจะนำพวกมันมาใช้เมื่อไร ศิลปะด้านการทวารกับ
การดนตรีก็จะมีประโยชน์มากกว่า?”

“นั่นย่อมเสี่ยงไม่ได้”

“และสิ่งของอื่น ๆ ก็เป็นเช่นนี้ใช่ไหม? ความเที่ยงธรรมจะไร้ประโยชน์ขึ้น
มาทันใด หากสิ่งเหล่านั้นถูกนำมาใช้งาน แต่มันกลับจะมีประโยชน์ขึ้นมาใน
บัดดล หากสิ่งเหล่านั้นถูกนำไปเก็บ?”

“ก็คงอย่างนั้น”

“ถ้าเป็นอย่างนั้นะสหาย ความเที่ยงธรรมก็ไม่ได้มีคุณค่าอะไรเท่าไรเลย
เพราะมันจะมีประโยชน์ได้ในเวลาที่สิ่งอื่น ๆ ไร้ประโยชน์ แต่ถึงอย่างนั้นก็ตามที่
เจ้าลองมองมุมนี้ดูบ้าง ไม่ว่าจะเป็นศิลปะการชกมวย หรือศิลปะการต่อสู้อื่นใด
ผู้เก่งกาจด้านการออกหมัดมากที่สุด ย่อมต้องเป็นผู้เยี่ยมยุทธ์ด้านการตั้งรับด้วย
ถูกต้องไหม?”

[333e]

“แน่นอน”

“และผู้เชี่ยวชาญการป้องกันโรคที่สุดย่อมต้องแพร่กระจายโรคเหล่านั้นได้
อย่างแนบเนียนที่สุดด้วย?”

“อย่างน้อยก็ในทัศนะของข้าฯ ละ”

“และผู้มีความเป็นเลิศด้านการพิทักษ์ค่ายทัพก็ย่อมต้องรู้จักล้างความลับ
แผนการของข้าศึกและอื่น ๆ ได้อย่างดีที่สุดด้วย?”

[334a]

“แน่นอน”

“งั้นผู้พิทักษ์อันเก่งกาจ ก็ย่อมต้องเป็นหัวขโมยผู้ชำนาญด้วยเช่นกัน?”

“ก็ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“และทำนองเดียวกัน หากคนผู้หนึ่งชำนาญด้านการเก็บรักษาเงิน เขาก็ต้องเก่งกาจด้านการลักขโมยงัดแงะด้วย?”

“ถ้าว่ากันตามตรรกะนี้ก็คงใช่” เขาพูด

[334b] “ถ้าอย่างนั้นก็ดูเหมือนว่าคนที่เที่ยงธรรมคือโจรดีๆ นี่เองนะสิ หึ! เจ้าคงได้ความคิดประเภทนี้มาจากโฮเมอร์แน่ๆ โฮเมอร์นะ สรรเสริญอวาทิลิคัส ผู้เป็นตาของโอดิสซีส เขาบอกว่าอวาทิลิคัสนั้นมีความเก่งกาจเหนือคนทั้งปวง ทั้งด้านโจรกรรมและคำสวด²⁷ เอล่าะ นั่นทั้งเจ้า ทั้งโฮเมอร์ และทั้งซิโมนิสต่างก็มีทัศนะตรงกันสินะว่า ความเที่ยงธรรมนั้นเป็นศิลปะด้านการลักขโมยแขนงหนึ่งซึ่งสร้างประโยชน์แก่มิตรสหาย และสร้างความฉิบหายแก่ศัตรู เจ้าหมายความว่าอย่างนี้ใช่ไหม?”

“เฮ้ย! ไม่ใช่ๆ เทพซุสเป็นพยานที” เขาพูด “เอาเป็นว่าข้าฯ ไม่รู้แล้วว่าสิ่งทีข้าฯ พูดๆ ไปมันหมายความว่าอย่างไรบ้าง ข้าฯ ไม่รู้แล้ว แต่ข้าฯ ก็ยังคงมีทัศนะเช่นเดิมอยู่นะ ว่าความเที่ยงธรรมนั้นคือการให้ความช่วยเหลือแก่มิตรสหายและก่ออันตรายแก่ศัตรู”

[334c] “พูดถึงมิตรสหาย คำว่ามิตรสหายของเจ้าหมายถึงคนที่ดูเหมือนจะดีต่อเราหรือคนที่ดีต่อเราจริงๆ แต่เราอาจไม่รู้กันแน่? และความหมายของศัตรูก็ต้องถามในทำนองเดียวกันนี้ด้วย”

“ข้าฯ ว่า” เขาพูด “เราชอบรักคนที่เรา เชื่อ ว่าดีต่อเรา และเกลียดคนที่เราพิจารณาแล้วว่าจะนำความเลวร้ายมาให้”

“แต่มนุษย์ก็ทำพลาดในเรื่องทำนองนี้อยู่บ่อยๆ นะ คนจำนวนมากมักมีทัศนคติว่าคนนั้นคนนี้ทำดีกับตน แต่พอเอาเข้าจริงก็ไม่ได้เป็นอย่างนั้น และในทางกลับกันก็ด้วย พวกเขามักมองศัตรูพลาดไปเช่นกัน”

“พวกเขาผิดพลาดจริงๆ นั่นแหละ”

“พอเป็นอย่างนี้ พวกเขาก็มักจะได้คนดีเป็นมาศัตรู และได้คนเลวมาเป็นมิตรใช่ไหม?”

“ใช่”

“และเมื่อเป็นเช่นนี้ ความเที่ยงธรรมก็จะกลายเป็นการสร้างประโยชน์แก่คนเลวร้ายและสร้างฉิบหายแก่คนดีไปในทันทีใช่ไหม?”

[334d]

“ก็น่าจะใช่ล่ะ”

“แต่คนดีย่อมมีความเที่ยงธรรมเสมอ และจะไม่กระทำการที่ปราศจากความเที่ยงธรรมเป็นอันขาด จริงไหม?”

“จริงตามนั้น”

“อ้าว! งั้นถ้าว่ากันตามตรรกะของเจ้า การสร้างความฉิบหายแก่ผู้ไม่เคยก่อความไม่เที่ยงธรรมเลยนับเป็นการกระทำอันเที่ยงธรรมอย่างหนึ่งนะสิ?”

“โอ๊ย! ใช้เสียที่ไหนเล่าโสคราติส” เขาพูด “ดูเหมือนตรรกะของข้าฯ จะยังไม่ดีพอสินะ”

“งั้นเอาอย่างนี้” ข้าฯ กล่าว “เจ้ามองว่า การก่ออันตรายแก่ผู้ไร้ความเที่ยงธรรมและมอบประโยชน์แก่ผู้เที่ยงธรรมนับเป็นความเที่ยงธรรมหรือไม่?”

“อย่างน้อยมันก็ฟังดูเข้าท่ากว่าอันเมื่อครู่นี้”

“ถ้าเช่นนั้นนะ โพลีมาร์คัส สำหรับคนหมู่มาก²⁸ – ซึ่งเป็นมนุษย์ผู้ทำผิดพลาดกันอยู่เสมอ – การก่ออันตรายแก่สหายที่ตนเห็นว่าเลวย่อมเป็นความเที่ยงธรรม และการสร้างประโยชน์แก่ศัตรูที่ตนเห็นว่าดีนั้นต้องเป็นความเที่ยงธรรมด้วย เป็นอย่างไรละ ข้อสรุปนี้ตรงกันข้ามกับนิยามของซิโมนิดีสโดยสิ้นเชิงเลยทีเดียว”

[334e]

“เป็นเช่นนั้นจริง ๆ นั่นแหละ” เขากล่าว “แต่ข้าฯ ว่า เราน่าจะกลับไปแก่นิยามของมิตรสหายกับศัตรูกันเสียใหม่ล่ะ เพราะดูทำนิยามของมันจะยังคงไม่ถูกต้องเสียเท่าไร”

“เจ้าจะแก้มันว่าอย่างไรละ โพลีมาร์คัส?”

“เมื่อไหร่บอกว่ มิตรสหายคือคนที่ ดูเหมือนว่า ดีต่อเราใช่ไหม?”

“อืม แล้วเราควรจะไปเปลี่ยนมันเป็นอะไร?” ข้าฯ พูด

“นอกจากจะดูเหมือนว่าดีแล้ว เขายังต้องดีจริง ๆ ด้วย อย่างนี้ถึงจะเรียกว่าสหาย” เขาพูด “ส่วนคนที่ดูเหมือนว่าดี แต่กลับไม่ได้ดีต่อเราจริง ๆ นั้นเป็นไปได้

[335a] แต่คนที่ ดูเหมือน จะเป็นสหายเท่านั้นเอง ไม่ใช่สหายจริงๆ พรอก และนิยามของ ศัตรูก็ทำนองเดียวกัน”

“งั้นถ้าว่ากันด้วยตรรกะนี้ ก็ดูเหมือนว่า สหายย่อมต้องเป็นคนที่ดีต่อเราเสมอ และศัตรูก็ย่อมต้องเป็นคนที่ไม่เคยดีต่อเราเลยใช่ไหม?”

“ใช่”

“นั่นคือเจ้าต้องการจะปรับแก่นิยามของความเที่ยงธรรมที่เพิ่งว่ากันไปเมื่อ ครู่ – หยิบยื่นคุณความดีแก่มวลมิตรและส่งมอบความฉิบหายแก่ศัตรู – โดย ต้องการแก้ไขใหม่ว่า ความเที่ยงธรรมคือการหยิบยื่นคุณความดีแก่สหาย ที่ดี และ ส่งมอบอันตรายแก่ศัตรู ที่เลว อย่างนี้ใช่ไหม?”

[335b] “ใช่เลย” เขาพูด “อย่างนี้ละ ค่อยฟังดูเข้าทำขึ้นมาหน่อย อย่างน้อยก็ตาม ทศนะของข้าฯ นะ”

“แล้วบุรุษผู้มีความเที่ยงธรรม” ข้าฯ กล่าว “ยังมีหน้าที่ต้องสร้างความฉิบหาย ให้แก่มนุษย์ผู้ใดบ้างหรือเปล่า?”

“มีสิ” เขาพูด “เขาต้องทำลายล้างคนเลวและศัตรูของเขาไง”

“หรือ แล้วถ้าเราทำร้ายฆ่า มาตัวนั้นจะดีขึ้นหรือเลวลง?”

“ก็ต้องเลวลงสิ”

“เลวลงที่ว่านี้วัดด้วยความดีงาม²⁹ของฆ่าหรือของหมาล่ะ?”

“ของฆ่าสิ”

“ในทำนองเดียวกัน ถ้าหมาโดนทำร้าย มันก็ย่อมต้องเลวลงเช่นเดียวกัน โดยวัดจากความดีงามของหมา ไม่ใช่ฆ่า?”

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้”

[335c] “และเราก็พูดอะไรทำนองนี้กับมนุษย์ด้วยใช่หรือเปล่า สหาย? เมื่อคนผู้หนึ่ง ถูกทำร้าย เขาย่อมต้องแย่งโดยวัดจากความดีงามของมนุษย์”

“ถูกต้อง”

“ความเที่ยงธรรมก็เป็นความดีงามของมนุษย์ใช่ไหม?”

“นี่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้อีกเช่นกัน”

“สหายน้อย ถ้าเช่นนั้นยิ่งมนุษย์เราถูกทำร้ายมากเท่าไร เขาก็จะยิ่งมีความ
เที่ยงธรรมน้อยลงมากเท่านั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้³⁰ อย่างนั้นสิ?”

“ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“อืม แล้วเจ้าว่านักดนตรีสามารถใช้ดนตรีทำให้คนคนหนึ่งมีความชำนาญ
ทางดนตรีลดลงได้หรือเปล่า?”

“ไม่ได้หรอก”

“แล้วนักขี่ม้าล่ะ? พวกเขาสามารถใช้วิชาขี่ม้าทำให้คนที่ขี่ม้าเป็นกลายเป็น
คนขี่ไม่เป็นได้หรือเปล่า?”

“ก็ไม่ได้เหมือนกัน”

“ถ้าอย่างนั้นคนที่มีความเที่ยงธรรมจะสามารถใช้ความเที่ยงธรรมของตน
ทำให้ผู้อื่นกลายเป็นคนไร้ความเที่ยงธรรมได้หรือเปล่า? หรือพูดง่าย ๆ คือ คนดี
สามารถใช้ความดีงามของตนเปลี่ยนผู้อื่นให้กลายเป็นคนเลวได้หรือเปล่า?”

[335d]

“เป็นไปไม่ได้เด็ดขาด”

“อืม ความร้อนย่อมไม่มีหน้าที่ในการผลิตความเย็น เพราะฉะนั้นการผลิต
ความเย็นเป็นหน้าที่ของสิ่งซึ่งตรงข้ามกับความร้อนใช่ไหม?”

“ใช่”

“ความแห้งก็ไม่มีหน้าที่ในการสร้างความชื้น เพราะการสร้างความชื้นนั้น
เป็นหน้าที่ของสิ่งตรงข้ามใช่ไหม?”

“แน่ล่ะ”

“ในทำนองเดียวกัน ความดีก็ย่อมไม่มีหน้าที่ในการทำร้ายสิ่งใด การทำร้ายนั้น
เป็นหน้าที่ของสิ่งตรงข้าม”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น”

“และคนเที่ยงธรรมก็เป็นคนดี?”

“แน่นอน”

“ถ้าเป็นไปตามนั้นะ โพลีมาร์คัส คนเที่ยงธรรมย่อมไม่มีหน้าที่ในการทำร้าย
สหายหรือทำร้ายใครทั้งนั้นแหละ การทำร้ายผู้อื่นย่อมเป็นหน้าที่ของคน

ประเภทตรงข้าม นั่นก็คือคนไม่เที่ยงธรรม ถูกไหม?”

“ตามทัศนะของข้าฯ โสกราตีส” เขากล่าว “ท่านพูดได้จริงตามที่มันเป็นมาก ๆ เลยทีเดียว”

[335e]

“ดังนั้นถ้ามีใครสักคนบอกเราว่า ความเที่ยงธรรมคือการจ่ายเงินทุกสิ่งที่เราติดค้าง และบวชผู้มีมโนธรรมต้องสร้างประโยชน์แก่มิตรสหายและเหยียดความฉิบหายแก่ศัตรู คนผู้นี้ก็คงไม่ใช่ผู้มีปัญญาเสียเท่าไร นั่นไม่ใช่ความจริงตามที่มันเป็น เพราะพวกเราได้พิสูจน์กันไปเรียบร้อยแล้วว่าการทำร้ายผู้อื่นนั้นไม่ใช่ความเที่ยงธรรมอย่างแน่นอน เจ้าเห็นด้วยไหม?”

“อืม ข้าฯ เห็นด้วย” เขากล่าว

“ดังนั้นเจ้าก็ต้องร่วมมือกับข้าฯ” ข้าฯ พูด “ช่วยกันต่อกรกับพวกที่ชอบอ้างซิโมนีส บิอัล พิทธาคัส³¹ หรือบรรดาบวชผู้มีปัญญาและจิตใจสูงล้ำทั้งหลายที่เป็นผู้ให้คำจำกัดความผิด ๆ พวกนี้”

“ข้าฯ คนหนึ่งล่ะ” เขาพูด “พร้อมจะร่วมมือกับท่านในการต่อสู้ครั้งนี้เสมอ”³²

[336a]

“เจ้ารู้ไหม” ข้าฯ กล่าว “ตามทัศนะของข้าฯ คำนิยามความเที่ยงธรรมดังกล่าว – ให้ประโยชน์แก่สหาย สร้างความฉิบหายแก่ศัตรู – สมควรจะตกเป็นของใคร?”

“ใครล่ะ?”

“ข้าฯ เห็นว่ามันควรเป็นของเพริอันดรัส หรือเพร์ติคัส ไม้ก็ของเซอร์คีส หรือของอิสเมนีอัสแห่งธีบส์³³ หรือไม่งั้นก็น่าจะเป็นของบวชบ้าอำนาจคนอื่น ๆ ที่มักหลงคิดว่าตัวเองนั้นแกร่งกล้ากว่าใคร”

“นั่นเป็นความจริงแท้ทีเดียว” เขาพูด

“ดังนั้นเออล่ะ” ข้าฯ กล่าว “ในเมื่อชัดเจนแล้วว่าความเที่ยงธรรมและคนเที่ยงธรรมนั้นไม่ได้มีนิยามตามที่คนเหล่านี้ว่ามา ถ้าอย่างนั้นแล้ว มันคืออะไรกันแน่?”

[336b]

ขณะที่พวกเรากำลังพูดคุยกันอยู่ ธีราซิมาคัสได้พยายามกล่าวแทรกขึ้นมาหลายครั้ง เพื่อจะเสนอตรรกะของเขาเข้ามากลางวงสนทนาแลกเปลี่ยนของพวกเรา แต่ทุกครั้งคนนั่งข้าง ๆ ก็จะรังตัวเขาเอาไว้ก่อนอยู่เสมอ เพราะพวกเขา

อยากจะฟังการสนทนาของพวกเราให้จบเสียก่อน ทว่าหลังจากพวกเราเสียบลงได้เพียงครึ่งเดียวเท่านั้น เขาก็ทนนิ่งอยู่ต่อไปไม่ไหว ตีตั่วผิงราวกับสัตว์ร้ายพร้อมพุ่งเข้าตะครุบเหยื่อ ปรี๊ดตรงเข้าใส่ด้วยท่าที่ราวกับจะฉีกทั้งพวกเราออกเป็นชิ้น ๆ โพลेमาร์คส์กับซำซัค ตกใจจนแทบทำอะไรไม่ถูก เมื่อได้ยินเสียงคำรามของเขาตั้งขึ้นว่า

“โสคราติส! พวกท่านสองคนพูดอะไรไร้สาระกันอยู่ได้ตั้งนาน? ทำตัวอย่างกับพวกไร้สมอง ยอมกันไปยอมกันมาอยู่ได้! ถ้าท่านอยากจะรู้จริงๆ ว่าความเที่ยงธรรมคืออะไร ท่านก็ควรจะเลิกใช้วิธีตั้งคำถาม แล้วหักล้างคำตอบเสียที การทำอย่างนั้นมันอาจตอบสนองต่อความรักในเกียรติยศของท่านได้ แต่ท่านก็รู้แก่ใจดีมีใช้หรือว่าการถามนะ มันง่ายกว่าการตอบ ไหนท่านลองตอบคำถามตัวเองดูซิ บอกพวกเราทุกคนตรงนี้หน่อยซิ ว่าความเที่ยงธรรมมันคืออะไร ไม่ใช่มีวแต่ไล่เรียงกันอยู่นั้น อ้อ! ท่านไม่ต้องบอกซำซัค หรือกระนะว่ามันคือความมีประโยชน์ ความจำเป็น การทำกำไร หรือความได้เปรียบของชีวิต ท่านจงบอกออกมาให้มันละเอียด และก็ชี้ให้ชัดเจนไปเลยที่ท่านหมายถึงอะไรกันแน่ วิธีการไร้สาระของท่านนะซำซัค รับไม่ได้!”

[336c]

[336d]

คำพูดของเขาทำเอาซำซัค ผงะ ขณะมองดูเขาตาไม่กะพริบ รู้สึกหัวหนักล้วยอยู่ข้างตอ นั้นซำซัค คิดว่า ถ้าไม่บังเอิญหันไปเห็นเขาเข้าก่อนที่เขาจะจ้องเขม็งมาทางนี้ตัวซำซัค คงต้องนั่งอึ้งพูดอะไรไม่ออกเป็นแน่³⁴ แต่ก็อย่างที่วานั้นละ ซำซัค หันไปเห็นเขาตั้งแต่การพูดคุยของเราเริ่มสร้างความรำคาญใจให้ ด้วยเหตุนี้ ซำซัค จึงยังมีแรงอ้าปากตอบคำถาม ถึงแม้จะสั้น ๆ อยู่บ้างเล็กน้อยก็ตาม

[336e]

“อย่าได้โกรธเคืองพวกเราเลย ธราซิมาคัส” ซำซัค กล่าว “ถ้าตรรกะของซำซัค กับโพลेमาร์คส์มีการคิดพิจารณาอะไรที่ผิดพลาดไปบ้าง พวกเราก็ไม่ได้ตั้งใจหรือขนาดเวลาที่เราก่อนค้นหาซำซัคของ เรายังไม่ยอมใครเลย เพราะถ้ายอมก็เท่ากับเป็นการทำลายโอกาสอันโอชะของตนเอง แต่ความเที่ยงธรรมนั้นมีค่ามากกว่าซำซัคของอีกนะ เราจะยอมกันไปกันมาโดยสะดวกอย่างเจ้าว่าได้รับ พวกเรายอมต้องจริงจิงในการค้นหาไม่น้อยไปกว่าสิ่งใดอยู่แล้ว ขอเจ้าอย่าได้คิดอะไรไป

[337a] อย่างนั้นเลยสหาย ข้าฯ อยากให้เจ้ามองว่าพวกเราต่างหากที่ยังมีความสามารถไม่มากพอ ฉะนั้นคนเก่งอย่างเจ้าจึงสมควรจะส่งสารพวกเราเสียมากกว่าจะมาโกรธเคืองกันนะ”

เมื่อได้ยินดังนั้น เขาก็ส่งเสียงหัวเราะเยาะออกมาดังลั่น ก่อนจะกล่าวขึ้นว่า “โอ้ ในนามแห่งเฮราคลีส! นี่คือการจาย้อนแย้งตามแบบฉบับโสคราติสสินะ!³⁵ กะแล้วเซียว กะแล้วเซียว ข้าฯ เพิ่งจะบอกสหายพวกนี้อยู่หลังๆ ว่าท่านต้องไม่ยอมตอบคำถามแน่ๆ เพราะเวลาไม่มีใครตั้งคำถามกับท่านที่ไร ท่านก็จะเอาแต่พูดจาวกวนไปมา ใช้วาจาย้อนแย้งแทนที่จะให้คำตอบกันดี ๆ”

[337b] “นั่นเป็นเพราะเจ้าเป็นผู้มีปัญญาต่างหากเล่าสหายธราซิมาคัส” ข้าฯ พูด “หากเจ้าถามคนผู้หนึ่งว่า ‘เลขสิบสองนั้นมีค่าเท่าใดได้บ้าง’ แต่ก่อนที่เขาจะตอบ เจ้ากลับเตือนเขาล่วงหน้าอย่างรู้เท่าทันว่า ‘มนุษย์เอ๋ยมนุษย์ อย่าบอกนะว่า เจ้าจะตอบข้าฯ ว่าสองคูณหก สามคูณสี่ หกคูณสอง หรือสี่คูณสามนะ คำตอบไร้สาระพวกนี้ ข้าฯ รับไม่ได้หรอก’ เจ้าเองก็รู้ว่าเมื่อเจ้าตั้งกรอบเอาไว้ก่อนเช่นนี้ก็คงจะไม่มีใครตอบอะไรเจ้าได้อีกแน่³⁶ แต่ว่าถ้าคนผู้หนึ่งเกิดถามเจ้ากลับว่า ‘เจ้าพูดอะไรนะ ธราซิมาคัส เจ้ากำลังจะบอกว่า ข้าฯ ไม่สามารถหยิบคำตอบเหล่านั้นมาใช้ได้ ต่อให้ว่าหนึ่งนั้นเป็นคำตอบที่ถูกต้องก็ตามนะหรือ? โอ้! ช่างน่าทึ่งเสียจริง! นี่แสดงว่าเจ้าต้องการจะให้ข้าฯ ตอบคำตอบอื่นนอกเหนือไปจากความจริงตามที่เป็นสินะ? หรือว่าเจ้ากำลังพูดถึงสิ่งใดนอกเหนือไปจากนี้?’

[337c] เอาล่ะ ถ้าเจออย่างนี้เข้า เจ้าจะตอบว่าอะไร?”

“ให้ตายสิ” เขาพูด “อย่างกับว่าทั้งสองกรณีนี้ มันมีอะไรคล้ายกันเสียอย่างนั้นแหละ”³⁷

“ก็แล้วทำไมมันจะไม่คล้ายกันเล่า?” ข้าฯ กล่าว “หรือต่อให้สมมติว่ามันไม่มีอะไรคล้ายกัน แต่ถ้าไอ้คนที่ถูกถาม³⁸ เห็นว่ามันคล้ายล่ะ เจ้าคิดว่า เราจะห้ามเขาไม่ให้ตอบในสิ่งที่เขาเห็นว่าถูกต้องได้หรือไม่ว่าเราจะอนุญาตหรือไม่ก็ตาม?”

“โอ้! ท่านจะเอาอย่างนั้นเลยหรือ?” เขาพูด “ท่านจะหยิบเอาคำตอบที่ข้าฯ ห้ามไว้มาตอบอย่างนั้นหรือ?”³⁹

“ก็ถ้าเกิดว่าหนึ่งในคำตอบพวกนั้นเป็นทัศนคติอันเกิดจากการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว” ข้าฯ พุด “ข้าฯ ก็ไม่เห็นว่ามันจะนำประหลาดใจตรงไหนเลยนี่”

“ได้! นั่นถ้าข้าฯ สามารถให้คำตอบเรื่องความเที่ยงธรรมที่ต่างออกไปจากของพวกท่านได้และยังเป็นคำตอบที่ชัดเจนกว่าอีกด้วยล่ะ ถ้าข้าฯ ทำได้ ท่านคิดว่าตนเองสมควรได้รับโทษอย่างไรจึงจะสาสม ขอให้ท่านว่ามา”⁴⁰

“การลงทัณฑ์ใดเล่าจะสาสมแก่ผู้ไม่รู้ได้มากไปกว่าการให้เขาได้เรียนจากผู้รู้” ข้าฯ พุด “แน่นอน ข้าฯ สมควรได้รับสิ่งนี้ล่ะ”

“พูดพล่อย ๆ เป็นคนเอาแต่ได้! เขากล่าว “ไม่ได้หรอก นอกจากการได้เรียนรู้แล้วท่านยังต้องจ่ายค่าปรับเป็นเงินด้วย”

“มีเมื่อไรข้าฯ ก็จ่ายให้เมื่อนั้น” ข้าฯ พุด

“เงินนะ เขาต้องมีอยู่แล้ว” กลาวคอนพุดแทรกขึ้น “ถ้าเป็นเรื่องเงินนะ ขอให้บอกมาได้เลยธราชิมาคัส พวกเราจะเป็นคนจ่ายให้โสคราตีสเอง”

“ให้ตายสิ เชื่อเขาเลย” ธราชิมาคัสพุด “ที่นี้โสคราตีสก็จะทำเหมือนเดิมได้อีก เขาจะไม่ยอมตอบคำถามใดๆ ทั้งสิ้น แต่พอมีใครโยนคำตอบมาให้สักข้อนะ เขาก็จะจัดเอาตรรกะของมันออกมา จากนั้นก็จะพุดจาทักล้างมันเสีย”

“โอเอ๋ย! พ่อคนเก่ง” ข้าฯ พุด “คนเรานั้นจะตอบอะไรได้ล่ะ ถ้าไม่รู้คำตอบหรือไม่ได้ต้องการจะอวดอ้างว่าตัวเองรู้ (แถมยังถูกชายไม่ธรรมตาบางคนห้ามไม่ให้แสดงความคิดเห็นอีก)? การโยนให้เจ้าเป็นคนตอบ มันถึงได้ดูเหมาะสมกว่าไง เพราะเจ้าพุดออกมาเองว่าเจ้ารู้และพุดได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ช่วยสงเคราะห์ข้าฯ ด้วยคำสอนของเจ้าหน่อยแล้วกันนะ กลาวคอนกับคนอื่น ๆ จะได้ฟังด้วยอย่าหวงวิชานักเลย”

ขณะข้าฯ พุดอยู่นั้น กลาวคอนและคนอื่นๆ ก็พากันร้องขอให้เขาช่วยอธิบายมันออกมาเสียที เห็นได้ชัดว่าธราชิมาคัสคิดว่าตนเองถือคำตอบอันเลิศล้ำไว้ในมือ และเขาก็ปรารถนาจะพุดจนตัวลั่น เพื่อให้คนรอบข้างจะได้มีทัศนคติต่อตัวเขา กระนั้นเขาก็กลับแสร้งทำเป็นบีบบังคับให้ข้าฯ เป็นฝ่ายตอบออกมาก่อนอยู่นั้น มันจะได้ดูราวกับว่าตนเองนั้นได้รับชัยชนะเหนืออย่างขาดลอย อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม ท้ายที่สุดแล้วเขาก็ยอมตอบตกลงและกล่าวว่า

[338b] “อ้อ! นี่คือระดับปัญญาของโสคราตีลสินะ ตัวเขาเองไม่ยินดีจะสอนสิ่งใดต่อใครทั้งนั้น เขาแต่หวังเงินขอเรียนจากคนอื่นไปทั่ว แถมยังไม่เคยมีสำนักจะขอขอบคุณใครอีก”

“เรื่องราวซ้าช ไปขอเรียนจากผู้อื่นนะ เจ้าพูดจริงตามที่มันเป็น ธรราชิมาคัส” ซ้าช พูด “แต่ที่บอกว่าซ้าช ไม่เคยสำนักในบุญคุณใครนะ มันไม่ใช่เรื่องจริงเลย ซ้าช ตอบแทนทุกคนด้วยทุกอย่างที่ซ้าช มี แต่ในเมื่อซ้าช ไม่มีเงินทองติดตัว ซ้าช จึงทำได้แค่กล่าวคำสรรเสริญเท่านั้น ถ้าใครพูดได้ดี ซ้าช ย่อมมีความประสงค์จะมอบค่าขึ้นชมให้ เมื่อเจ้าแสดงคำตอบนั้นออกมาแล้วก็จะได้รับรู้เองนั่นล่ะ ซ้าช หวังว่าเจ้าคงพูดได้ดีนะ”

[338c] “ได้ นั่นก็ฟังให้ดีล่ะ” เขากล่าว “ซ้าช ขอบอกเลยว่า ความเที่ยงธรรมนั้น ไม่ใช่สิ่งอื่นใด นอกเหนือไปจากผลประโยชน์ของฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่า...⁴¹ ว่าอย่างไร? ทำไมไม่สรรเสริญซ้าช เสียหน่อยล่ะ? อ้อ! เดียวท่านก็คงจะหาเรื่องหลบเลี่ยงไปอยู่ดีสินะ”

[338d] “อันดับแรกขอให้ซ้าช ได้เข้าใจความหมายของเจ้าเสียก่อนซี เพราะซ้าช ยังไม่เข้าใจอะไรเลย” ซ้าช พูด “เจ้าบอกว่าผลประโยชน์ของฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่า คือความเที่ยงธรรมอย่างนั้นใช่ไหม? เจ้าหมายความว่าอย่างไรละ ธรราชิมาคัส? สมมติว่าโพลิตามัส⁴²แข็งแกร่งกว่าเรา และการได้บริโภคนื้อสัตว์มากๆ เพื่อเสริมสร้างกำลังร่างกายก็ถือเป็นผลประโยชน์ของเขา เมื่อเป็นเช่นนี้ นื้อสัตว์ย่อมถือเป็นผลประโยชน์และเป็นความเที่ยงธรรมต่อพวกเราผู้อ่อนแอกว่า ด้วยหรือเปล่า?”

“ท่านช่างน่ารังเกียจจริงๆ โสคราตีล” เขาพูด “ท่านเอาตรรกะของซ้าช ไปวางไว้ในจุดที่จะทำให้ร้ายซ้าช ได้มากที่สุด”

“เปล่าเสียหน่อย พ่อคนเก่ง” ซ้าช ว่า “ไหนเจ้าช่วยอธิบายความหมายของเจ้าให้ชัดเจนทีซี?”

“ท่านไม่รู้รึยังไง ว่าเมืองบางเมืองนั้น⁴³ถูกปกครองโดยทรราช แต่บางเมือง

ก็ประชาธิปไตย และบางเมืองก็อภิชนาธิปไตย?”

“ใช่ ข้าฯ รู้”

“และในแต่ละเมือง เหล่าผู้ถืออำนาจปกครองนั้นก็ป็นนายเหนือคนอื่น?”

“ใช่”

“และผู้ถืออำนาจปกครองย่อมต้องออกกฎหมายเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง ทั้งสิ้น ประชาธิปไตยย่อมออกกฎหมายเพื่อประชาธิปไตย ทูชนาธิปไตยย่อมออกกฎหมายเพื่อทราช และระบอบอื่น ๆ ก็เป็นเช่นเดียวกันนี้ พวกเขาทุกคน ย่อมต้องประกาศว่ากฎหมายของตน (นั่นก็คือผลประโยชน์ของตนเองนั่น) มีความเที่ยงธรรมต่อทุก ๆ คนที่อยู่ใต้อาณัติ และแน่นอน พวกเขาย่อมคาดหวังแก่ผู้ไม่ยอมปฏิบัติตาม โดยกล่าวว่าคนเหล่านี้เป็นพวกนอกกฎหมาย เป็นพวกขาดความเที่ยงธรรม นี่ละความเที่ยงธรรมมันเป็นอย่างนี้ไม่ว่าเมืองไหน ๆ ก็เป็น อย่างนี้ มันคือผลประโยชน์ของผู้ถืออำนาจออกกฎหมาย เพราะผู้ถืออำนาจออกกฎหมายย่อมเป็นผู้แข็งแกร่งกว่าใครเสมอ และไม่ว่าใครหากรู้จักคิดด้วยตรรกะก็ย่อม ต้องได้ข้อสรุปเช่นนี้ ความเที่ยงธรรมนั้น เป็นเช่นเดียวกันหมดทุกที่ทุกสถาน มันคือผลประโยชน์ของฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่า”

[338e]

[339a]

“อืม ตอนนี่ข้าฯ เข้าใจความหมายของเจ้าแล้ว” ข้าฯ กล่าว “ข้าฯ คงต้องขอ พิจารณาเสียหน่อย ว่ามันเป็นจริงตามนั้นหรือไม่ แต่ว่าก็ว่าเถอะธราซิมาคัล ขนาดเจ้าเองยังบอกว่าการเป็นคนเที่ยงธรรมนั้นคือผลประโยชน์อย่างหนึ่งเลย ไมใช่รี แล้วทำไมเมื่อครูเจ้ากลับห้ามไม่ให้ข้าฯ ตอบอะไรทำนองนี้ละ แต่เอาเถอะ ยังไงเสียเจ้าก็เพิ่มคำว่า ‘แก่ฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่า’ เข้าไปด้วยนี่นะ”

“ข้าฯ เติมเข้าไปนิดเดียวเท่านั้นแหละ” เขาพูด

[339c]

“มันนิดเดียวจริงหรือเปล่านั้นยังไม่แน่ แต่ที่แน่ ๆ คือเราต้องลองตรวจสอบ ความจริงของมันดูเสียหน่อย” ข้าฯ พูด “ข้าฯ เห็นด้วยนะว่าความเที่ยงธรรม เป็นสิ่งซึ่งจะนำผลประโยชน์มาให้ แต่เจ้ากลับเติมคำว่า ‘แก่ฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่า’ ต่อท้ายเข้าไปด้วยนี่สิ ข้าฯ ก็เลยชักไม่แน่ใจ เราคงต้องลองพิจารณามันดูแล้วละ”

“เอาสิ เอาเลย” เขากล่าว

“แน่นอนแล้ว” ข้าพ พุด “ไหนตอบข้าฯ หน่อยซี เจ้าคิดว่า การเชื่อฟังผู้ปกครองนั้น นับเป็นความเที่ยงธรรมหรือไม่?”

“ใช่ ข้าฯ คิดอย่างนั้น”

[339c]

“แล้วผู้ปกครองของเมืองต่าง ๆ ทำพลาดได้บ้างไหม หรือพวกเขาไม่มีวันทำ ผิดพลาดได้เลย?”

“พวกเขายอมพลาดได้อยู่แล้ว” เขาพุด “ไม่ต้องสงสัย”

“ขั้นตอนพวกเขาลงมือร่างกฎหมายก็ต้องมีทั้งส่วนที่ถูกบ้างและผิดบ้าง?”

“ข้าฯ ก็เห็นอย่างนั้น”

“กฎหมายที่ร่างออกมาอย่างถูกต้องย่อมมอบผลประโยชน์ให้แก่ตัวของ พวกเขา แต่ถ้าวางออกมาผิด มันย่อมต้องลิดรอนผลประโยชน์ของพวกเขาด้วย เจ้าหมายความว่าอย่างไรใช่ไหม?”

“ก็อย่างท่านว่านั่นละ”

“และไม่ว่าพวกเขาจะร่างอะไรออกมา ผู้อยู่ใต้อาณัติก็จำเป็นต้องเชื่อฟัง ผู้ปกครองเสมอ อย่างนี้จึงเป็นความเที่ยงธรรมใช่ไหม?”

“แหงอยู่แล้ว”

[339d]

“อ้าว! นั่นถ้าหากันตามตรรกะของเจ้า ความเที่ยงธรรมก็ไม่ได้กินความเพียง การกระทำที่ให้ผลประโยชน์แก่ผู้แข็งแกร่งกว่าเท่านั้นนะสิ เพราะมันยังต้องรวม การกระทำตรงข้ามเข้าไปด้วยคือ มันต้องรวมการกระทำซึ่งลิดรอนผลประโยชน์ ของผู้แข็งแกร่งกว่าเข้าไปด้วย”

“ท่านหมายความว่าไง?” เขาพุด

“ข้าฯ ก็หมายความว่าตามที่เจ้าว่ามานั้นแหละ” ข้าพ พุด “ลองพิจารณามันดูดี ๆ สิ เจ้ามิได้เห็นด้วยกับข้าฯ หรือหรือว่า เมื่อผู้ถืออำนาจปกครองออกคำสั่งอะไรสักอย่างขึ้นมาบังคับผู้อยู่ใต้อำนาจ บางครั้งพวกเขาก็ทำพลาด บางครั้งพวกเขาก็หลงคิดไปว่าคำสั่งเหล่านั้นจะสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่ตัวเองได้จริง ๆ แต่แน่นอนว่า ผู้อยู่ใต้อาณัติจะต้องเชื่อฟังกฎของผู้ปกครองเสมอ เพราะนั่นคือ ความเที่ยงธรรม เรื่องพวกนี้เราเห็นพ้องกันไปแล้วมิใช่หรือ?”

“ข้าฯ ก็เห็นอย่างนั้นนี่” เขากล่าว

“งั้นเจ้าก็ต้องเห็นด้วยว่า” ข้าพุด “การกระทำซึ่งลิดรอนผลประโยชน์ของผู้ปกครอง – หรือผู้แข็งแกร่งกว่า – เวลาพวกเขาพลาดพลั้งออกคำสั่งที่ส่งผลร้ายต่อตัวเองออกมา นั้นก็นับเป็นความเที่ยงธรรมด้วยนะสิ เพราะเจ้าพุดเองใช้ใหม่ว่า การเชื่อฟังคนเหล่านี้เป็นการกระทำอันเที่ยงธรรมเสมอ ธราชิมาคัสเจ้านะช่างเป็นผู้มีปัญญาล้ำเหลือ แต่ถ้าว่ากันตามความเห็นของเจ้า การกระทำที่ตรงข้ามกับสิ่งเจ้าเพิ่งพุดไปนั้นก็น่าจะเป็นต้องนับเป็นความเที่ยงธรรมด้วยเช่นกัน เพราะผู้อ่อนแอกว่าจะถูกสั่งให้ปฏิบัติตามคำสั่งซึ่งส่งผลลิดรอนผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งໃຫ້ใหม่ละ?”

[339e]

“ว้าว! เทพซุสเป็นพยาน!” โพลेमาร์คัสพุดขึ้น “ซัดเจนนามากโสคราติส”

[340a]

“ให้เจ้านั้นแหละเป็นพยานโพลेमาร์คัส” และเคลโตฟอนก็พุดขึ้นมาบ้าง

“ยังจะต้องการพยานทำไมอีกเล่า?” โพลेमาร์คัสพุด “ในเมื่อธราชิมาคัสยอมรับออกมาเองว่า บางครั้งผู้ปกครองก็ออกคำสั่งซึ่งส่งผลเลวร้ายแก่ตัวเอง และการปฏิบัติตามคำสั่งที่วาก็ถือเป็นความเที่ยงธรรมเสียด้วย”

“ใช่แล้ว โพลेमาร์คัส และนั่นก็เป็นเพราะธราชิมาคัสได้ยืนยันไว้ว่าการเชื่อฟังคำสั่งของผู้ถืออำนาจปกครองนั้นนับเป็นความเที่ยงธรรม”

“ใช่แล้วเคลโตฟอน หนาข้าฯเขายังยืนยันกรานเอาไว้อีกด้วยนะว่า ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่าคือความเที่ยงธรรม ตัวเองเป็นคนยืนยันหลักการสองข้อนี้ออกมาเองแท้ ๆ แต่ทำไปท่ามากลับเห็นด้วยเสียขึ้นว่า มีบางคราที่ผู้แข็งแกร่งกว่าตั้งกฎลิดรอนผลประโยชน์ตัวเองขึ้นมา ให้ผู้อ่อนแอกว่า (ซึ่งก็คือผู้ตกอยู่ใต้อาณัตินั่นแหละ) ต้องปฏิบัติตามได้ด้วยเช่นกัน เมื่อเห็นพ้องกันอย่างนี้แล้ว ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่าก็ดูทำแล้วจะไม่ได้เที่ยงธรรมไปกว่าการเสียผลประโยชน์สักเท่าไรเลย”

[340b]

“แต่เมื่อครู่เขาพุดว่า” เคลโตฟอนกล่าว “ผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่าคือสิ่งที่ผู้ที่แข็งแกร่งกว่าเชื่อว่าเป็นผลประโยชน์ของตนไม่ใช่หรือ? และสิ่งนี้ก็คือสิ่งที่ผู้อ่อนแอกว่าต้องปฏิบัติตาม นี่คือความเที่ยงธรรมในความหมายที่

ธราซิมาคัสได้ยื่นกรานเอาไว้ใช่ไหม?”

“เขาไม่ได้พูดอย่างนั้นเสียหน่อย”⁴⁴ โพลेमาร์คัสกล่าว

[340c]

“มันก็ไม่ต่างกันเท่าไรหรอกโพลेमาร์คัส ข้าพ พูต “หากธราซิมาคัสต้องการ จะหมายความอย่างนั้นจริง เราก็มาว่ากันตามนั้นก็ได้อ ย่างไรล่ะธราซิมาคัส ความเที่ยงธรรมในความหมายของเจ้าคือสิ่งที่ผู้แข็งแกร่งกว่าเชื่อว่าเป็น ผลประโยชน์ของตน ไม่ว่าในความเป็นจริงมันจะให้ผลประโยชน์หรือไม่ก็ตาม อย่างนี้ใช่ไหม? เจ้าจะเอาแบบนี้เลยหรือเปล่า?”

“ไม่มีทางเสียล่ะ” ธราซิมาคัสพูด “ท่านคิดจะให้ข้าฯ เรียกผู้มีความบกพร่อง และกำลังทำเรื่องผิดพลาดว่าเป็น ‘ผู้แข็งแกร่งกว่า’ อย่างนั้นหรือ?”

“อ้าว! ข้าฯ ก็นึกว่าเจ้าหมายความว่าอย่างนั้นจริงๆ เสียอีก” ข้าฯ พูต “ก็เมื่อ เจ้ายอมรับเองว่า ผู้ถืออำนาจปกครองนั้น ไม่ใช่ว่าจะสมบูรณ์แบบ ทำผิดพลาด ไม่ได้ พวกเขาเองก็พลาดพลั้งได้ในบางเรื่องเหมือนกันนี่”

[340d]

“นั่นเป็นเพราะท่านใช้ตรรกะอย่างเดียวกับพวกพยานเท็จในศาลต่างหาก ละโสคราติส” เขากล่าว “ยกตัวอย่างง่ายๆ นะ ถ้ามีใครสักคนเกิดพลาดพลั้ง รักษาคนไข้ผิดวิธี ท่านจะเรียกเขาว่า ‘แพทย์’ โดยใช้ความผิดพลาดนี้เป็น มาตรฐานตัดสินหรือ? หรือถ้ามีใครสักคนเกิดคำนวณเลขผิดพลาด ท่านจะ เรียกเขาว่า ‘นักคำนวณ’ โดยใช้ความผิดพลาดนี้เป็นมาตรฐานหรือ? จริงอยู่ เรามักพูดว่า แพทย์ หรือนักคำนวณ หรือนักอักษรศาสตร์นั้น สามารถทำ ผิดพลาดกันได้เป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าเราพูดถึงแต่ในรอบของสิ่งที่พวกเขา ผิดผันแล้วละก็ พวกเขาจะไม่เคยผิดพลาดแน่นอน หรือถ้าจะสนทนากัน

[340e]

ให้ละเอียดขึ้นกว่านี้อีกสักหน่อย (เพราะข้าฯ รู้ว่าท่านเป็นคนละเอียดลออ) ก็คง ต้องกล่าวว่า ช่างฝีมือทุกแขนงนั้นไม่มีวันทำผิดพลาดได้ เพราะเมื่อใดที่พวกเขา ทำพลาด ความผิดพลาดนั้นๆ ก็ย่อมมิได้มาจากองค์ความรู้ซึ่งทำให้พวกเขาถูก เรียกด้วยชื่อของช่างฝีมือแขนงนั้นๆ เป็นแน่⁴⁵ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีปัญญาชนคนใด หรือช่างฝีมือแขนงไหน หรือผู้ปกครองคนใดทำผิดพลาดได้ขณะกำลังปฏิบัติ หน้าที่ปกครองของตน ต่อให้ทุกๆ คนจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า แพทย์หรือ

ผู้ปกครองนั้นพลาดพลั้งได้อยู่เสมอก็ตาม ท่านเองก็ใช้วิธีคิดหลวม ๆ แบบนี้ในการพิจารณาคำตอบของข้าฯ เมื่อครู่เช่นกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อมองอย่างละเอียดถี่ถ้วนถึงที่สุดแล้ว คำตอบของข้าฯ ย่อมเป็นดังนี้ – ผู้ถืออำนาจปกครองนั้น –

[341a]

ตราบใดที่เขายังกำหนดตน *อยู่ในฐานะ*ของผู้ปกครอง – ย่อมไม่มีวันทำผิดพลาดได้ และย่อมไม่มีวันออกคำสั่งใดที่ขัดต่อผลประโยชน์สูงสุดของตนเอง และนี่ละคือสิ่งที่ผู้อยู่ใต้อาณัติจำเป็นต้องปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้น ดังที่ข้าฯ ได้กล่าวไปแล้ว แต่แรกว่าความเที่ยงธรรมจึงหมายถึงผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า”

“อ้อ! อย่างนี้เองสินะธรรมาซิมาคัส” ข้าฯ กล่าว “เจ้ามีทัศนะว่าข้าฯ กำลังใช้วิธีของพวกเขาเพิกเฉยใจใหม่?”

“ก็ท่านทำอย่างนั้นจริง ๆ นี่” เขาพูด

“นั่นคือเจ้าเห็นว่าข้าฯ ตั้งคำถามเหล่านั้นขึ้นมาเพื่อว่าจะให้ร้ายเจ้าในการสนทนาครั้งนี้?”

“ข้าฯ ไม่ได้ เห็นว่า แต่ข้าฯ รู้ดีเลยต่างหากล่ะ” เขาพูด “แต่นั่นก็ไม่ได้ทำให้ท่านได้ประโยชน์อะไรขึ้นมาหรอกนะ ข้าฯ ไม่มีวันยอมให้ท่านมาหลอกได้ง่าย ๆ และจะไม่มีวันยอมให้ท่านมาใส่ร้ายกันเนียน ๆ แบบนี้ได้ด้วย ข้าฯ อยากรู้กันว่าถ้าไม่มีลูกไม้ตุ๊กตักประเภทนี้ ท่านจะยังเอาชนะข้าฯ ในการถกเถียงด้วยตรรกะได้อยู่อีกไหม”

[341b]

“ข้าฯ ก็ไม่ได้ต้องการเอาชนะเจ้าเสียหน่อย พ่อคนเก่ง” ข้าฯ กล่าว “เอาเป็นว่าเพื่อป้องกันไม่ให้เรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นซ้ำ เจ้าช่วยนิยามให้ชัดเจนอีกทีได้ไหมว่าจริง ๆ แล้วความเที่ยงธรรมคือการที่ผู้อ่อนแอกว่า ต้องปฏิบัติตามผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งและผู้ถืออำนาจปกครองในตรรกะลักษณะไหน? ในลักษณะทั่วไป หรือเป็นลักษณะอัน *ละเอียดลออ* อย่างที่เจ้าเพิ่งว่ามา?”

“ข้าฯ ย่อมหมายถึงผู้ปกครองในความหมายอันละเอียดที่สุด” เขาพูด “เอาล่ะแน่จริงท่านลองใช้วิธีให้ร้ายอย่างพวกเขาเท็จกับข้าฯ ดูอีกทีสิ ข้าฯ ไม่ได้จะยุยงนะ แต่ข้าฯ รู้ว่าท่านทำไม่ได้หรอก”

“แหม! เจ้าคิดว่าข้าฯ บ้าปิ่นพอจะโกนขนพญาสิงห์อย่างนั้นเชียวหรือ?”

[341c]

ข้าฯ พุด “คนอย่างข้าฯ นะหรือบ้างนี่พอจะเล่นบทพยานเท็จกับธราชิตมาคัส?”
“ก็ท่านเพิ่งทำไปเมื่อครู่” เขากล่าว “แต่ก็ดูท่าจะไร้ความสามารถพอ ๆ กัน
นั่นล่ะนะ”

“พอได้แล้ว” ข้าฯ พุด “ไหนเจ้าตอบข้าฯ หน่อยซิว่า ในความหมาย *อย่างละเอียด*
ตามที่เจ้าว่ามานี้ แพทย์คือผู้ทำหน้าที่หาเงิน หรือผู้ทำหน้าที่ดูแลคนป่วย?
ตอบมาซิว่าคนไหนคือแพทย์?”

“เขาก็ต้องเป็นผู้ดูแลรักษาคนป่วยสิ” เขาพุด

“แล้วต้นหนเรือล่ะ? ต้นหนในความหมายอันถูกต้องนั้นหมายถึงใคร?
ลูกเรือหรือผู้ปกครองลูกเรือ?”

“ผู้ปกครองลูกเรือ”

[341d]

“และถึงแม้ว่าเขาจะเป็นผู้โดยสารคนหนึ่งบนเรือ แต่เราก็จะไม่บอกว่าเขา
เป็นต้นหนโดยใช้สาเหตุนี้ กล่าวคือ เขาไม่ได้เป็นต้นหนเพียงเพราะโดยสารมา
บนเรือ แต่เป็นเพราะศิลปะเฉพาะทางของเขาและอำนาจปกครองลูกเรือ
ต่างหากที่ทำให้เราเรียกเขาว่าต้นหน”

“ก็จริงตามนั้นนี่” เขาพุด

“และทั้งแพทย์และต้นหนต่างก็ให้ผลประโยชน์แก่บางสิ่งเสมอใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“และโดยธรรมชาติแล้ว” ข้าฯ พุด “ศิลปะเฉพาะทางก็ย่อมมีเป้าหมายอยู่ที่
การให้ผลประโยชน์แก่บางสิ่งบางอย่างเสมอ?”⁴⁶

“ใช่ มันย่อมมีเป้าหมายเช่นนั้นเสมอ”

“แล้วศิลปะแต่ละแขนงเนี่ย นอกจากจะต้องฝึกฝนมันให้สมบูรณ์แบบที่สุด
เท่าที่จะเป็นไปได้แล้ว มันยังต้องการผลประโยชน์อื่นใดมาเติมเต็มตัวมันเอง
อีกไหม?”

[341e]

“หืม? ข้าฯ ไม่เข้าใจคำถามของท่าน”

“ข้าฯ หมายความว่าอย่างไร” ข้าฯ พุด “เช่น ถ้าเจ้าถามข้าฯ ว่า ร่างกายของเรานั้น
มีความสมบูรณ์ในตัวอยู่แล้วหรือไม่ หรือว่ามันยังต้องการสิ่งอื่นใดมาเพิ่มเติมอีก”

ข้าฯ ก็จะต้องบอกว่า ‘มันย่อมต้องการสิ่งอื่นมาเติมให้สมบูรณ์ เพราะร่างกายของเรา ย่อมมีความเลวร้ายบางประการซ่อนอยู่เสมอ มันไม่ได้สมบูรณ์ในตัวเองและ ด้วยเหตุนี้ ศิลปะเฉพาะทางด้านการแพทย์จึงเกิดขึ้นเพื่อมอบผลประโยชน์ ให้แก่ร่างกาย’ ในทัศนะของเจ้า ข้าฯ พุดถูกไหม?”

“ท่านพุดถูก” เขาพุด

“แล้วศิลปะทางการแพทย์โดยตัวของมันเองล่ะ มีความเลวร้ายอย่างไรที่ว่านี้ [342a] ซ่อนอยู่เหมือนกันหรือเปล่า? ศิลปะเฉพาะทางทั้งหลายนั้นยังต้องการความ ดึงมาเติมเสริมเติมอีกหรือไม่? เหมือนดวงตาต้องการการมองเห็น หรือหู ต้องการการได้ยิน ศิลปะเฉพาะทางเกิดขึ้นเพื่อค้นหาและส่งมอบผลประโยชน์ ให้แก่สิ่งเหล่านี้ แล้วศิลปะเฉพาะทางโดยตัวของมันเองล่ะ ยังมีความเลวร้าย ใดซ่อนอยู่ในตัวด้วยหรือเปล่า? ศิลปะแต่ละแขนงยังต้องการศิลปะอื่นใด มาช่วยตามหาผลประโยชน์เพิ่มเติมแก่ตัวมันด้วยไหม? และศิลปะดังกล่าวนี้ ยังต้องการศิลปะแขนงอื่น ๆ มาเติมเต็มตัวเองอีกทอดหนึ่งด้วยหรือเปล่า? ศิลปะแขนงหนึ่งเติมเต็มอีกแขนงหนึ่ง ต่อเนื่องยาวออกไปเรื่อยโดยไม่มีสิ้นสุด เลยนะหรือ? หรือว่าศิลปะแต่ละแขนงล้วนสร้างผลประโยชน์ขึ้นมาเติมเต็ม ตนเองได้? หรือว่ามันไม่ต้องการผลประโยชน์จากทั้งตัวเองและจากศิลปะ [342b] อื่นใดทั้งสิ้นมาแก้ไขความบกพร่องของตน? หรือจริงๆ ศิลปะทุกแขนงล้วน สมบูรณ์อยู่แล้ว ไม่มีทั้งความบกพร่องหรือความผิดพลาด และสมควรจะนำ มันมาใช้แสวงหาผลประโยชน์แก่เป้าหมายเฉพาะทางของตนเท่านั้น? เพราะ เมื่อมันมีความถูกต้องในตัวเองอยู่แล้ว ตราบดีมันยังคงความสมบูรณ์และ ความถี่ถ้วนในตัวเองเอาไว้ได้ มันก็ย่อมไร้รอยต่างหรือ ไร้ข้อผิดพลาด ถ้าเรา ได้พิจารณาด้วยความหมายโดยละเอียดอย่างที่เจ้าว่า มันจะได้ผลลัพธ์อย่าง ที่ข้าฯ พุดมาหรือเปล่า?”

“ก็ก็ต้องเป็นเช่นนั้น” เขาพุด

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พุด “ศิลปะการแพทย์ก็ย่อมไม่ได้แสวงหาผลประโยชน์ [342c] แก่ตัวเอง มันแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ร่างกายต่างหาก?”

“ใช่” เขาพูด

“เช่นเดียวกัน ศิลปะการดูแล้วย่อมไม่ได้แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง แต่เพื่อมาต่างหากใช่ไหม? ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีศิลปะแขนงใดแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง เพราะมันไม่จำเป็นต้องมีอะไรมาเติมเต็มอีก มันเพียงแสวงหาผลประโยชน์แก่เป้าหมายเฉพาะทางของตนเท่านั้น อย่างนี้ใช่ไหม?”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

“กล่าวคือ ศิลปะทุกแขนงย่อมปกครอง และมีอำนาจเหนือเป้าหมายเฉพาะทางของตัวมันใช่ไหมธราชิมาคัส?”

เขาเปิดปากยอมรับอย่างไม่เต็มใจนัก

[342d] “เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงไม่มีมืองค์ความรู้⁴⁷ใดแสวงหาผลประโยชน์เพื่อขึ้นเป็นนายเหนือตัวเอง มันมีแต่จะแสวงหาผลประโยชน์แก่ผู้อ่อนแอกว่าและอยู่ใต้อาณัติของตนเท่านั้น”

เขาพยายามจะโต้แย้งข้อสรุปนี้ของข้าฯ ให้ได้ แต่ในที่สุดเขาก็ต้องยอมรับอยู่ดี และเมื่อเห็นว่าเขายอมรับแล้ว ข้าฯ จึงกล่าวต่อไปอีกว่า

“เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงแน่นอนว่าไม่มีแพทย์คนใดแสวงหาผลประโยชน์แก่ตัวเอง ในฐานะของแพทย์ เขาย่อมแสวงหาผลประโยชน์แก่คนไข้เท่านั้น เพราะเราเห็นพ้องกันไปแล้วเมื่อครู่ ว่าในความหมายอันละเอียดถี่ถ้วนที่สุดนั้น แพทย์ต้องเป็นผู้ปกครองของร่างกาย ไม่ใช่คนทำมาหาเงิน⁴⁸ใช่ไหม?”

เขายอมรับเช่นนั้น

“และทำนองเดียวกัน ในความหมายอันละเอียดถี่ถ้วนที่สุดนั้น ต้นหนเรือก็ไม่ใช่ลูกเรือ แต่เป็นผู้ปกครองของลูกเรือต่างหาก?”

[342e] “อืม เราเห็นพ้องกันว่าอย่างนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น ไม่ว่าจะ ต้นหน หรือเป็นนักปกครอง พวกเขาย่อมไม่มีวันแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตัวเองเด็ดขาด พวกเขาจะแสวงหาเพียงผลประโยชน์เพื่อลูกเรือและเพื่อผู้ใต้อาณัติของตนเท่านั้น”

เขายอมรับโดยไม่เต็มใจเท่าไร

“อ้าว! ธรามาคัส” ซ้ำๆ พูด “ในเมื่อเป็นอย่างนี้ก็ย่อมจะไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคนใด แสวงหาผลประโยชน์แก่ตัวเองนะสิ เพราะในฐานะของผู้ปกครองแล้ว เขาย่อมต้องแสวงหาแต่ผลประโยชน์ของผู้ที่อยู่ใต้อาณัติ หรือผลประโยชน์ของเป้าหมายเฉพาะทาง ตามแนวทางที่ช่างฝีมือในสาขาเดียวกันกับเขาฝึกฝนกันเท่านั้น ทุกสิ่งที่เขาพูดออกมา ทุกอย่างที่เขาคงต้องมองหาและปฏิบัติ ทั้งหมดจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม เพื่อผลประโยชน์ของผู้ที่อยู่ใต้อาณัติแต่เพียงอย่างเดียว”

เมื่อการสนทนาของเราดำเนินมาถึงจุดนี้ ก็เป็นที่แน่ชัดแก่ทุกฝ่ายแล้วว่า ทรรกะเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมทุกข้อของธรามาคัสนั้น กลับกลายเป็นตรงข้ามกันไปเสียหมด ทว่าแทนที่เขาคงจะให้คำตอบอะไรออกมา เขากลับกล่าวว่า

[343a]

“โสคราติส ท่านยังต้องให้แมนมมาคอยประคบประหงมอยู่อีกหรือ หืม?”

“อะไรกันอีกเล่า?” ซ้ำๆ พูด “เจ้าน่าจะตอบคำถามซ้ำๆ มากกว่าจะมาถามอะไรพรรัคนี่นะ”

“นางยอมปล่อยให้ท่านออกมาวิ่งเล่นไปทั่ว หน้าซึ้งยังปล่อยให้ท่านชี้มูกเกรอะกั๊ง ไม่ยอมเช็ดล้างทำความสะอาดให้อีกต่างหาก” เขากล่าวต่อ “อ้อ! นี่คงเป็นเพราะนางรู้ตัวว่าผิดที่ไม่เคยสอนท่านให้รู้จักแยกแยะความแตกต่างระหว่างฝูงแกะกับคนดูแลแกะสินะ”

“เจ้าพูดเรื่องอะไรกันนี่ ซ้ำๆ ไม่เห็นจะเข้าใจ”

“ก็ท่านมันคิดเองเออเองว่าทั้งคนเลี้ยงแกะและคนเลี้ยงวัวต่างก็แสวงหาคุณความดีให้แก่ฝูงแกะและฝูงวัวของตนเท่านั้น ชุนพวกมันให้อ้วน ดูแลพวกมันให้เติบโตแข็งแรง มองหาสิ่งดีๆ ให้แก่พวกมันโดยไม่สนใจตัวเอง และไม่สนใจว่ากำลังอยู่ใต้อาณัติของใคร ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงหลงเชื่อต่อไปอีกว่า ผู้ถืออำนาจปกครองของเมืองต่างๆ – โดยเฉพาะผู้ปกครองอันจริงแท้ – ย่อมต้องคำนึงถึงผู้ใต้อาณัติของตนคนละวิธีกับที่คนทั่วไปคิดถึงเนื้อแกะ กล่าวคือเขาจะคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของผู้ได้ปกครองอยู่ทุกเช้าค่ำ โดยมีได้สนใจผลประโยชน์ของตนเองเลยแม้แต่น้อย อันที่จริงท่านไม่ได้เข้าใจอะไรเกี่ยวกับ

[343b]

[343c]

คนเที่ยงธรรมหรือความเที่ยงธรรมเลย เช่นเดียวกับคนไม่เที่ยงธรรมและความไม่เที่ยงธรรม ท่านไม่รู้เรื่องอะไรเกี่ยวกับมันเลยแม้แต่น้อย ท่านไม่เคยคิดจะทำความเข้าใจ ว่าแท้จริงแล้วความเที่ยงธรรมนั้นก็คือผลประโยชน์ของผู้ปกครอง ผู้แข็งแกร่งกว่าคนอื่น มันเป็นคุณความดีของคนที่ไม่ต่างจากพวก⁴⁹ นอกจากนั้น ผลเสียหายทั้งหลายทั้งปวงยังไปตกอยู่กับบรรดาผู้รับใช้และผู้ใต้บัญชาโดยตรงอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ความไม่เที่ยงธรรมนั้นกลับให้ผลตรงกันข้าม มันถืออำนาจปกครองเหนือผู้เที่ยงธรรม ผู้มีความคิดเรียบง่ายอยู่เสมอ ผู้ใฝ่อาณัติของมันต้องกระทำแต่สิ่งซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้แข็งแกร่งกว่า พวกเขาต้องมอบความสุขสมบูรณให้แก่กายเนื้อหิวของตัวอยู่ตลอดเวลา โดยมีอาจจะถึงตนเองได้เลย ท่านต้องมองมันอย่างนั้นนะโสคราติส อย่าคิดอะไรอื่น ๆ บรูซ ผู้เที่ยงธรรมย่อมได้รับประโยชน์ *น้อยกว่า* คนไม่เที่ยงธรรมเสมอ ตัวอย่างแรกเลยนะ ท่านจะเห็นว่าในการทำสัญญาใดๆ ก็ตาม เมื่อความเป็นหุ้นส่วนนั้นสิ้นสุดลง คนเที่ยงธรรมจะไม่มีวันได้กำไรมากกว่าคนไม่เที่ยงธรรมหรอก มันมีแต่จะได้น้อยกว่าทั้งนั้น เฮ้! ตัวอย่างที่สอง เรื่องการบ้านการเมือง เมื่อถึงเวลาต้องจ่ายภาษีแก่กองทัพ คนเที่ยงธรรมก็มักจะต้องจ่ายมากกว่าคนไม่เที่ยงธรรมทั้งนั้น ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองครอบครองทรัพย์สินพอ ๆ กัน แต่เวลามีการคืนภาษีนะ คนเที่ยงธรรมก็มักจะได้คืนมาเลยสักแดงเดียว ในขณะที่คนไม่เที่ยงธรรมมักทำกำไรได้เป็นกอบเป็นกำ และตัวอย่างสุดท้าย เมื่อถึงเวลาที่พวกเขาได้ดำรงตำแหน่งปกครองใดๆ ก็ตาม คนเที่ยงธรรมมักจะพบว่าสถานะทางการเงินของตนเองนั้นร่อยหรอลงเรื่อย ๆ⁵⁰ เพราะเขาไม่มีเวลาจะไปใส่ใจมัน ต่อให้เขาไม่เคยต้องโทษอะไรในหน้าที่เลยก็ตาม นอกจากนั้น สืบเนื่องจากการที่เขาเป็นคนเที่ยงธรรมมาก *เหลือเกิน* เขาก็เลยไม่ได้รับผลประโยชน์อะไรเลยจากเงินกองคลัง และเปลือง ๆ ยังจะถูกญาติพี่น้องและคนรู้จักเกลียดชังเอาอีกด้วย เพราะไม่ยอมกระทำเรื่องไม่เที่ยงธรรมเสียบ้าง แต่แน่นอนล่ะว่า ในกรณีของคนไม่เที่ยงธรรมนั้น เหตุการณ์ทั้งหมดย่อมเป็นไปได้ในทางตรงข้าม ซ้ำๆ จะขอย้ำอีกทีนะ ‘ผู้มีอำนาจมากกว่า ย่อมได้มากกว่า’ ท่าน

[343d]

[343e]

[344a]

ลองพิจารณาดูดีๆ สิ ท่านจะเห็นว่าคนไม่เที่ยงธรรมได้ผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าคนที่เที่ยงธรรมเป็นไหนๆ และถ้าท่านลองคิดจากมุมมองของความไม่เที่ยงธรรมอย่างสมบูรณ์ คุณสิ ท่านก็จะเข้าใจอะไรๆ ได้ง่ายขึ้น ท่านเห็นได้เองว่าเพราะเหตุใดคนไม่เที่ยงธรรมจึงเป็นคนที่มีความสุขสมบูรณ์ที่สุด และเพราะเหตุใดผู้ไม่ยินยอมกระทำเรื่องไม่เที่ยงธรรมจะต้องพบแต่ความทุกข์โดยสมบูรณ์เท่านั้น ใช่แล้ว ซ้ำๆ กำลังพูดถึงทฤษฎีปิโตยน์ล่ะ ทฤษฎีสามารถถกถวญและบีบบังคับเอาสิทธิประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสามัญของส่วนตัวหรือสาธารณะ ซ้ำยังไม่ได้ถวญมาทีละอย่างสองอย่างด้วยนะ หากแต่ยึดเอามาได้ทั้งหมดในคราวเดียว จริงอยู่ว่าถ้าใครสักคนหนึ่งก่อความไม่เที่ยงธรรมแล้วถูกจับได้ เขาขอร้องโดนลงโทษและถูกห้ามเหยียดอย่างสาหัส คนประเภทนี้มักเป็นพวกปล้นวิหาร โจรลักพาตัว นักชิงทรัพย์ โจรวัดแะง และพวกลักเล็กขโมยน้อยทั้งนั้น และเราก็เรียกคนชั่วร้ายเหล่านี้ว่าเป็นคนไม่เที่ยงธรรมแต่เพียง *กึ่งเดียว* เท่านั้น ทว่าท่านลองคิดถึงคนอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตนได้แล้ว เขายังลักลอบพาตัวและตีตรวนพลเมืองทั้งหลายให้กลายเป็นทาสอีกด้วย แต่แทนที่เขาจะถูกเหยียดห้าม เขากลับได้รับการเรียกขานว่าเป็นคนมีความสุขสมบูรณ์และได้รับพรจากเทพเจ้า ไม่เพียงจากพลเมืองของตนเท่านั้น แต่ยังมีจากผู้ที่ได้ยินได้ฟังกิตติศัพท์ของความไม่เที่ยงธรรมอันสมบูรณ์แบบนี้ด้วย อย่างไรก็ตาม คนที่เหยียดห้ามความไม่เที่ยงธรรมนั้น ย่อมมิใช่คนไม่กล้ากระทำไม่เที่ยงธรรม หากแต่เป็นคนที่จำต้องทุกข์ทรมานจากมันต่างหาก เป็นอย่างไรละ โสคราตีส ท่านก็เห็นแล้วว่าความไม่เที่ยงธรรมนั้น หากมันปรากฏขึ้นมาได้บนฐานอันมั่นคงเพียงพอก็ย่อมแข็งแกร่งกว่า มีเสถียรภาพกว่า และมีความเป็นผู้นำเหนือกว่าความเที่ยงธรรมเป็นไหนๆ และอย่างที่ซ้ำๆ ได้กล่าวไปแล้วเมื่อตอนต้น ความเที่ยงธรรมคือผลประโยชน์ของผู้ที่แข็งแกร่งกว่า ส่วนความไม่เที่ยงธรรมนั้นก็คือสิ่งที่จะสร้างผลประโยชน์และกำไรทั้งหลายให้แก่เรานั่นเอง”

[344b]

[344c]

[344d]

ธราชิมาคัสได้รাত্রดตรกระสารพันของเขารอกลงไปในหูของเราวด
เดียวจบเหมือนอย่างพวกพนักงานในโรงอาบน้ำทำไม่มีผิด⁵¹ เมื่อพูดจบ
เขาก็ประสงค์จะเดินจากไป แต่ผู้คนรอบ ๆ กลับไม่ยอมและรั้งตัวเขาไว้เพื่อ
ให้เขากล่าวขยายความสิ่งที่เพิ่งพูดไปให้ได้ฟังก่อน ข้าฯ เองก็ร้องขอให้เขาอยู่
ต่อเช่นกัน ข้าฯ กล่าวว่

[344e]

“โอ! ธราชิมาคัส พ่อคนฉลาด เจ้าเป็นคนโยนตรกระพวกนี้ใส่พวกเราเองแท้ๆ
แต่กลับคิดจะจากไปทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้สั่งสอนอะไรแก่พวกเราอย่างเป็นขึ้นเป็นอัน
และก็ยังไม่ได้พิสูจน์กันเลยด้วยซ้ำว่ามันถูกหรือผิด เจ้าเห็นว่าการตัดสินว่าการ
ใช้ชีวิตแบบใดจึงจะมีคุณค่าสูงสุดแก่การดำรงอยู่นั้นเป็นเรื่องเล่น ๆ หรือ?”

“ท่านคิดว่าข้าฯ เห็นเช่นนั้นหรือ?” ธราชิมาคัสพูด

[345a]

“ก็มันดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้นจริงๆ นี่” ข้าฯ พูด “หรือถ้ามันไม่ได้เป็นยังงั้น
เจ้าก็คงไม่สนใจสักเท่าไร ไม่รู้สึกกังวลใจอะไรเลยด้วยซ้ำว่าถ้าเกิดพวกเรายัง
หลงงมายในความไม่รู้ และไม่ยอมนำเอาสิ่งซึ่งเจ้าอ้างว่ารู้มาใช้ ชีวิตของพวก
เราจะดีขึ้นหรือไม่ หรือว่าจะแย่ลงอย่างไร อนิจจา! คนดีของข้าฯ เจ้าควรแสดง
ความประสงค์ซึ่งแนะนำออกมาบ้าง การให้คำแนะนำดี ๆ แก่คนจำนวนไม่น้อย
ตรงนี้คงไม่เลวร้ายถึงขั้นทำให้เจ้าต้องขาดทุนหรอก แต่สำหรับข้าฯ นะ ข้าฯ บอก
เจ้าไว้เลย เจ้ายังโง่กว่าข้าฯ ไม่ได้หรอก ข้าฯ ไม่เชื่อหรอกว่าความไม่เที่ยงธรรม
จะให้ประโยชน์มากกว่าความเที่ยงธรรม ต่อให้เราปล่อยให้มันหมุนอำนาจอย่าง
เสรี โดยไม่มีอุปสรรคใดๆ มาก็ดขวางเลยก็ตาม คนดีของข้าฯ สมมติว่ามีคน
ไม่เที่ยงธรรม *อย่างสมบูรณ์* อยู่คนหนึ่ง และสมมติว่าเขามีอำนาจจะก่อความ
ไม่เที่ยงธรรมได้อย่างอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการหลอกลวง หรือการเปิดสงคราม
ต่อให้ถึงขั้นนั้นนะ คนคนนั้นก็ยังไม่มิต่างโง่กว่าข้าฯ ได้หรอกว่าความไม่เที่ยงธรรม
ก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าความเที่ยงธรรม บางทีคนอื่น ๆ ในที่นี้ก็อาจจะรู้สึก
เช่นเดียวกับกับข้าฯ ก็ได้นะ เจ้าจะว่าอย่างไรละ เอาเลยสิพ่อคนเก่ง ลองโง่โง่
พวกเราดู ช่วยทำให้พวกเราเปลี่ยนใจมาคิดว่าตัวเองผิดที่ไปนิยมชมชื่นชีวิตที่
เที่ยงธรรมมากกว่าชีวิตที่ไม่เที่ยงธรรม”

“เฮอะ! ข้าฯ จะไปโน้มน้าวท่านได้อย่างไร” เขากล่าว “ในเมื่อข้าฯ พุดไปถึงขนาดนั้นแล้ว แต่ก็ยังเปลี่ยนใจท่านไม่ได้ ข้าฯ จะทำอะไรได้อีกล่ะ? หรือจะต้องให้ข้าฯ อุ้มท่านขึ้นมาม้อน⁵²ตรรกะพวกนี้ลงไปในจิตวิญญาณโดยตรง?”

“โอ๊ย! ในนามของเทพซุส ไม่ต้องเลย” ข้าฯ พุด “เรามาพุดถึงเรื่องของเจ้าก้นก่อนดีกว่า หลังจากนั้นถ้าเจ้าต้องการจะเปลี่ยนจุดยืนของตัวเองก็ขอให้ทำโดยเปิดเผยและอย่าได้เล่นตลกตึกกับพวกเรา เอลัชะธราซิมาคัส เราหันมาตรวจสอบสิ่งที่เจ้าพุดกันคู่อีกที เจ้าเริ่มจากการเสนอว่านิยามของแพทย์อันจริงแท้ นั้นเป็นอย่างไร⁵³ แต่ต่อมาเจ้ากลับไม่รักษาความเคร่งครัดในการนิยามคนดูแลแกะอันจริงแท้ด้วยความละเอียดลออเสียเท่าไร เจ้ากลับมองว่า ทราบไตเขายังคงเป็นคนเลี้ยงแกะ เขาก็ต้องขุนแกะให้อ้วน แต่นั่นไม่ได้เป็นไปเพื่อฝูงแกะแต่อย่างใด เขาดูแลแกะของตนอย่างดีที่สุดก็เพื่อจะเอาไปทำอาหารให้แขกได้ลิ้มรสกันในงานเลี้ยง หรือไม้ก็เพื่อเอาไปขาย และนั่นก็จะทำให้เขากลายเป็นคนค้าขาย แทนที่จะเป็นคนเลี้ยงแกะ แต่จริงๆ แล้ว ศิลปะการดูแลแกะนั้นย่อมมิได้คำนึงถึงสิ่งใดนอกเหนือไปจากความเป็นเลิศของเป้าหมายเฉพาะทาง ซึ่งเป็นเหตุให้มันต้องถือกำเนิดขึ้นมาเลย และแน่นอนว่าศิลปะการเลี้ยงแกะนั้น จะมีความสมบูรณ์ในตัวเองได้ก็ต่อเมื่อเงื่อนไขทุกประการเกี่ยวกับการดูแลแกะได้รับการปฏิบัติแล้วอย่างครบถ้วนไม่ขาดตกบกพร่อง นี่คือนิยามที่ข้าฯ เห็นว่าเราจำเป็นต้องเห็นพ้องต้องกันก่อนว่าการปกครองทุกชนิดนั้น – ทราบไตที่มีมันยังถูกนำมาใช้ ในฐานะ ของการปกครอง – มันย่อมแสวงหาเพียงความเป็นเลิศแก่ผู้อยู่ใต้การดูแลและใต้การปกครองเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการปกครองทางการเมืองหรือเรื่องส่วนตัวก็ตาม เจ้าคิดว่าบรรดาผู้ปกครองของเมืองต่างๆ – เอาเฉพาะผู้ปกครองอันจริงแท้เท่านั้นนะ – ปกครองบ้านเมืองของตนด้วยความเต็มใจหรือเปล่าล่ะ?”

[345c]

[345d]

[345e]

“คิดว่าจะเป็นอย่างนั้นหรือ?” เขากล่าว “ในนามของเทพซุส! ข้าฯ ไม่ได้ คิด แต่ข้าฯ รู้ว่ามันต้องเป็นอย่างนั้นแน่นอนอยู่แล้ว”

“แล้วถ้าเป็นการปกครองชนิดอื่น ๆ ละธราซิมาคัส?” ข้าฯ พุด “เจ้าไม่สังเกต

[346a] บ้างเลยหรือว่า ไม่มีใครเขาอยากจะปกครองสิ่งใดโดยสมัครใจหรือ คนเหล่านั้นต่างก็อยากได้ค่าแรงกันทั้งนั้น แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังทำตัวราวกับว่าผลประโยชน์จากการปกครองนั้น ๆ ไม่ได้ตกอยู่กับตนเองเลย หากแต่อยู่กับผู้ได้ปกครองต่างหาก ไหนเจ้าลองตอบข้าฯ ซี ศิลปะเฉพาะทางแต่ละแขนงย่อมแตกต่างกัน เพราะมันให้อำนาจ⁵⁴ที่แตกต่างกันแก่ผู้ฝึกฝนมันใช่ไหม? ตอบอย่างตรงไปตรงมาตามทัศนคติของตัวเองนะ พวกเราจะได้อธิบายที่ชัดเจนเสียที”

“ใช่” เขาพูด “มันต่างกันตรงนั้น”

“และศิลปะเฉพาะทางแต่ละแขนงก็ให้ประโยชน์แก่เราในลักษณะเฉพาะตัวของมันเอง ไม่มีศิลปะแขนงไหนให้อะไรร่วมกันกับศิลปะแขนงอื่น ๆ ทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่น ศิลปะการแพทย์ให้ประโยชน์ด้านสุขภาพ ศิลปะการเดินเรือให้ประโยชน์ด้านความปลอดภัยในการโดยสารเรือ และศิลปะแขนงอื่น ๆ ก็เป็นลักษณะเดียวกันนี้?”

“ใช่แล้ว”

[346b] “นั่นศิลปะการรับค่าแรง⁵⁵ก็ต้องให้ประโยชน์เป็นค่าแรงใช่ไหม? เพราะนั่นคืออำนาจของมัน หรือยัง? หรือเจ้าจะบอกว่าศิลปะการแพทย์กับศิลปะการเดินเรื่อนั้นไม่ต่างกัน? ถ้าเจ้าต้องการจะนิยามมันโดยละเอียดอย่างที่ได้อธิบายไว้ ต่อให้มันหันคนไหนสุขภาพดีขึ้นมาได้จากการแล่นเรือ และการท่องนาวานั้น ก็ให้ผลประโยชน์แก่ร่างกายของเขาจริงๆ เจ้าก็คงจะไม่อ้างว่า ศิลปะซึ่งเขาฝึกปรือมานั้นคือศิลปะทางการแพทย์หรือใช่ไหม?”

“อืม ข้าฯ ไม่อ้างอย่างนั้นแน่” เขาพูด

“และข้าฯ ก็เห็นว่า เจ้าคงไม่เรียกศิลปะการรับค่าแรงว่าเป็นอย่างเดียวกันกับการแพทย์ ต่อให้มีใครบางคนสุขภาพดีขึ้นเพราะได้ค่าแรงก็ตาม?”

“อืม ข้าฯ ไม่พูดเช่นนั้นหรอก” เขากล่าว

“และเจ้าก็จะไม่เรียกการแพทย์ว่าเป็นอย่างเดียวกับศิลปะการรับค่าแรงด้วย ต่อให้มีใครบางคนได้รับค่าแรงจากการรักษาคนไข้?”

[346c] เขาขอมริบว่าตัวเองจะไม่พูดอย่างนั้นแน่

“งั้นเราก็ก็นเห็นตรงกันแล้วสินะว่า ศิลปะแต่ละแขนงย่อมสร้างประโยชน์เฉพาะตัวของตนเองใช่ไหม?”

“อืม มันก็คงต้องเป็นเช่นนั้นแหละ”

“ดังนั้น ถ้ามีผลประโยชน์ใดที่ช่างฝีมือแขนงต่าง ๆ ได้รับร่วมกัน มันก็ต้องเป็นผลมาจากการฝึกฝนศิลปะอีกแขนงหนึ่งเพิ่มเติมเข้าไป จึงจะทำให้พวกเขาเหล่านั้นดึงเอาประโยชน์ออกมาจากศิลปะแขนงนั้น ๆ ร่วมกันได้?”

“ก็ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

“และศิลปะเพิ่มเติมที่เรากำลังพูดถึงกันอยู่นี้ก็คือศิลปะด้านการรับค่าแรงนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ช่างฝีมือแขนงต่าง ๆ จึงได้รับประโยชน์จากการได้รับค่าแรงเหมือนกัน ใช่หรือไม่?”

เขายอมรับอย่างไม่เต็มใจนัก

“เมื่อเป็นเช่นนั้น ผลประโยชน์จากการได้รับค่าแรงจึงไม่ได้มาจากศิลปะเฉพาะทางที่พวกเขาแต่ละคนชำนาญ ถ้าเราพิจารณาเรื่องนี้ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน เราก็คงเห็นว่าศิลปะการแพทย์นั้นให้สุขภาพ และต่อจากนั้นศิลปะการรับค่าแรงก็จะให้ค่าแรงตามมา และเช่นเดียวกัน ศิลปะการสร้างบ้านย่อมให้บ้าน และศิลปะการรับค่าแรงก็จะให้ค่าแรงไปด้วยควบคู่กันไป ศิลปะแขนงอื่น ๆ อีกมากมายก็เป็นไปในลักษณะนี้ ศิลปะแต่ละแขนงจึงทำหน้าที่และให้ประโยชน์ต่อกับเป้าหมายเฉพาะของตนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ถ้าค่าแรงไม่ได้ถูกเพิ่มเข้าไปช่างฝีมือคนหนึ่งจะได้รับอะไรจากศิลปะการรับค่าแรงหรือไม่?”

[346d]

“ก็คงจะไม่ได้” เขากล่าว

[346e]

“งั้นถ้าเขาทำหน้าที่ของตนโดยไม่หวังผลตอบแทนใดเลย เขาก็คงไม่ได้รับผลประโยชน์ใดๆ ตอบแทนเลยเช่นกัน?”

“ซ้าช ก็ว่าอย่างนั้น”

“เมื่อเป็นเช่นนั้นก็คงชัดเจนแล้วสินะธราชิมาคัส ไม่มีศิลปะแขนงไหนหรือการปกครองชนิดใดให้ผลประโยชน์แก่ตัวมันเอง (และเราก็คงพูดเรื่องนี้กันมาได้สักพักแล้วด้วย) มันมีแต่จะออกคำสั่งโดยกะหนึ่งถึงแต่ผลประโยชน์ของผู้ได้

[347a] อาณัติเท่านั้น ซึ่งนั่นก็คือบรรดาผู้อ่อนแอกว่า ไม่ใช่ผู้แข็งแกร่งกว่าเป็นแน่
ธราชีมาคัสที่รัก และนี่ก็คือสาเหตุที่เมื่อครูซ้าก กล่าวว่าไม่มีใครหรอกที่จะเลือก
ปกครองและรับปัญหาของผู้อื่นเข้ามาไว้ในมือโดยสมัครใจ คนเหล่านั้นทำไป
เพื่อค่าแรงทั้งนั้น เพราะผู้ประสงค์จะฝึกฝนศิลปะของตนจนเกิดความเป็นเลิศ
ย่อมไม่ยอมกระทำการ หรือออกคำสั่งใดๆ เพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดในแง่ตัวเองแน่
ตราบเท่าที่การกระทำของเขายังถูกขับเคลื่อนด้วยคำบัญชาจากศิลปะของตน
เขาก็จะแสวงหาเพียงสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้ได้อาณัติของตนเท่านั้น และมัน
ก็ดูเหมือนว่าเป็นเพราะเหตุนี้เองที่เราจะต้องจ่ายค่าตอบแทนเพื่อจูงใจคนให้
เข้ามาถืออำนาจปกครองด้วยความสมัครใจ ไม่ว่าจะจ่ายค่าตอบแทนดังกล่าวจะจ่าย
ในรูปของเงินทอง เกียรติยศ หรือโทษทัศน์ หากเขาปฏิเสธจะรับตำแหน่ง
ปกครองนั้นก็ตามที่”

“ท่านหมายความว่าอย่างไรหรือโสคราติส?” กลาวคอนพูตขึ้น “ค่าแรงสอง
อย่างแรกนะซ้าก พอเข้าใจได้ แต่ค่าตอบแทนที่จ่ายเป็นโทษทัศน์นี่ซ้าก ยัง
ไม่เข้าใจว่าท่านหมายถึงอะไร และทำไมท่านถึงจัดมันไว้เป็นค่าแรงชนิดหนึ่ง
ด้วยล่ะ?”

[347b] “อืม เจ้าคงไม่เคยได้ยินคำว่า ‘ค่าตอบแทนของผู้เป็นเลิศ’ ลินะ” ซ้าก กล่าว
“ผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมทั้งหลายนั้นเข้ามารับตำแหน่งปกครองและทำหน้าที่
ปกครองโดยสมัครใจได้ก็เพราะมันนี่แหละ หรือเจ้าไม่รู้ว่ตั้งแต่อดีตจนถึง
ปัจจุบันนี้ ผู้คนทั้งหลายมักดูแลความรักในเงินทองกับความรักในเกียรติยศ
อยู่เสมอ”

“ใช่ ซ้าก รู้” เขาพูด

[347c] “ด้วยเหตุนี้” ซ้าก กล่าว “คนดีจึงมักไม่ค่อยเต็มใจจะปกครองเพื่อเงินทอง
หรือเกียรติยศ พวกเขาไม่ยอมให้ใครมาเรียกตัวเองว่าลูกจ้างหรือโจรจึงมัก
ไม่หวังค่าแรงเป็นเงินทองจากการทำหน้าที่ปกครอง ไม่ว่าจะแบบเปิดเผยหรือ
แบบใต้โต๊ะ และพวกเขาก็ไม่ยอมได้ชื่อเสียงเกียรติยศจากการปกครองด้วย
เช่นเดียวกัน และนั่นก็เป็นเพราะพวกเขาไม่ใช่ผู้รักในเกียรติยศ ดังนั้นหาก

ต้องการให้คนประเภทนี้เข้ามารับตำแหน่งปกครองโดยสมัครใจได้ เราก็ต้องเพิ่มความจำเป็นและโทษทัณฑ์บางประการเข้าไป และแน่นอนโทษทัณฑ์ที่ร้ายแรงที่สุดสำหรับพวกเขา – หากไม่ยอมรับหน้าที่ปกครองด้วยตัวเอง – ก็คือการต้องอยู่ใต้อาณัติของคนที่เลวร้ายกว่าตนนั่นเอง และนี่ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้เขาขวนขวายจะขึ้นไปนั่งเก้าอี้ปกครอง โดยไม่มีความจำเป็นใดๆ บีบคั้น ก่อนหน้านั้นมักเป็นเรื่องน่าละอาย ซ้ำๆ ว่าความกลัวที่จะต้องตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น มักเป็นแรงผลักดันให้ผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมต้องลุกขึ้นมารับหน้าที่ปกครองเมื่อมีโอกาส ซึ่งแน่นอนว่าพวกเขาจะไม่รับหน้าที่นี้เพราะหวังคุณความดีแก่ตัวเอง หรือเพราะปรารถนาความก้าวหน้า พวกเขารับหน้าที่นี้เพราะความจำเป็นบีบบังคับ เนื่องจากไม่สามารถฝากความหวังให้แก่ใครที่ดีไปกว่าตน หรือดีเท่ากับตนได้อีก ถ้าเมืองของคนคืออย่างที่ว่านี้เกิดขึ้นมาได้จริงล่ะก็ พวกเขาเมืองก็คงจะทะเลาะกันด้วยเหตุว่าตนนั้นไม่อยากจะไปถืออำนาจปกครอง และก็คงต่างจากบ้านเมืองเราทุกวันนี้ที่คนทะเลาะกันเพียงเพราะอยากได้อำนาจปกครอง ที่นี้เจ้าคงเข้าใจแล้วกระมังว่าโดยธรรมชาติแล้วผู้ปกครองที่จริงแท้ย่อมแสวงหาเพียงแต่ประโยชน์ของผู้ใต้อาณัติ ไม่ใช่ผลประโยชน์ส่วนตน และเพราะรู้อย่างนี้เอง คนส่วนใหญ่จึงเลือกจะเป็นฝ่ายรับประโยชน์มากกว่าจะเป็นฝ่ายให้ประโยชน์ โดยการรับเอาปัญหาของผู้อื่นมาเป็นของตน ดังนั้นซ้ำๆ จึงไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีมาคส์อย่างเด็ดขาด ซ้ำๆ ไม่ยอมรับ

[347d]

[347e]

ว่าความเที่ยงธรรมคือผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า แต่เรื่องนี้เอาไว้ค่อยว่ากันใหม่ครั้งหน้า เพราะตามทัศนะของซ้ำๆ ซ้ำๆ ว่าสิ่งที่ทฤษฎีมาคส์เพิ่งพูดมานั้นดูจะมีความสำคัญใหญ่หลวงกว่ามาก เขาบอกเราว่าวิถีชีวิตของผู้ไม่เที่ยงธรรมย่อมแข็งแกร่งกว่าวิถีชีวิตของผู้เที่ยงธรรมเสมอ เอาล่ะกล่าวคอน” ซ้ำๆ พูด “ตามทัศนะของเจ้าแล้ว ตรรกะข้างไหนมีความจริงแท้มากกว่ากัน?”

“ซ้ำๆ ย่อมเลือกชีวิตของผู้เที่ยงธรรม เพราะมันต้องให้ผลประโยชน์มากกว่าอยู่แล้วนะสิ”

“เจ้าได้ยินคุณความดีต่างๆ นานาของชีวิตอันไม่เที่ยงธรรม” ซ้ำๆ กล่าว “ดังที่

[348a]

ธราชิมาคัสได้ไล่ให้เราฟังเมื่อครูหรือเปล่า?”

“ข้าฯ ได้ยิน” เขาพูด “แต่ยังไม่รู้สึกว่ามีเงินจะไ้หม่น้าวข้าฯ ได้”

“ถ้าอย่างนั้นเจ้าอยากให้เราเปลี่ยนเป็นฝ่ายไ้หม่น้าวเขาดูบ้างไหม?”

ข้าฯ พูด “เพื่อเขาอาจจะค้นพบได้บ้างว่าสิ่งที่เขาพูดมานั้นไม่ได้เข้าใกล้ความจริงตามที่มันเป็นเลย”

“ก็แล้วทำไมข้าฯ จะไม่อยากจะ?” เขากล่าว

“งั้นถ้าเราอยากจะทำกับเขารวดเดียวชนิดตรรกะต่อตรรกะ” ข้าฯ พูด “เราก็อาจต้องเริ่มด้วยการบอกเขาถึงคุณความดีต่างๆ ของการเป็นคนที่ยังธรรมก่อน จากนั้นก็เปลี่ยนให้เขาเป็นฝ่ายแย้งบ้าง และท้ายที่สุดก็ให้เราแย้งเขาอีกรอบหนึ่ง ถ้าทำตามนี้ได้ เราย่อมนับและเปรียบเทียบคุณความดีแต่ละข้อในตรรกะของแต่ละฝ่ายได้ว่ามีจำนวนมากน้อยต่างกันเท่าไร ต่อจากนั้น เราก็จัดตั้งฝ่ายตัดสินความขึ้นมาเป็นขั้นตอนสุดท้าย⁵⁶ อืม... แต่ถ้าเราใช้วิธีสร้างความเห็นพ้องจากสองฝ่าย – ซึ่งนั่นก็วิธีการเดิมเหมือนที่ผ่านมา – เราก็จะได้เป็นทั้งฝ่ายแก้ต่างและฝ่ายตัดสินความไปได้ด้วยในเวลาเดียวกัน”

[348b]

“แน่นอนที่สุด” เขากล่าว

“แล้วเจ้าชอบวิธีไหนมากกว่ากันล่ะ?” ข้าฯ พูด

“ข้าฯ ชอบวิธีหลัง” เขากล่าว

“เออล่ะ ธราชิมาคัส” ข้าฯ พูด “เจ้าช่วยตอบพวกเราใหม่ตั้งแต่ต้นเลยนะ เจ้าบอกว่าความไม่เที่ยงธรรมโดยสมบูรณ์นั้นให้ผลประโยชน์มากกว่าความเที่ยงธรรมโดยสมบูรณ์ใช่ไหม?”

[348c]

“ใช่ ข้าฯ พูดว่าอย่างนั้น” ธราชิมาคัสกล่าว “และข้าฯ ก็บอกสาเหตุไปแล้วด้วย”

“อืม แล้วถ้าข้าฯ พูดถึงมันในมุมมองนี้ล่ะ? หนึ่งในสองด้านนั้น ด้านหนึ่งย่อมเป็นความดีงาม ส่วนอีกด้านเป็นความเลวทราม เจ้าก็เห็นอย่างนี้ใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“และเจ้าจะเรียกความเที่ยงธรรมเป็นความดีงาม และความไม่เที่ยงธรรมเป็นความเลวทรามด้วยหรือเปล่า?”

“โอ้! ท่านช่างเป็นคนหน้าคบจริงๆ” เขาพูด “มันเป็นเช่นนั้นหรือ? ก็ในเมื่อข้าฯ เพิ่งจะบอกไปอยู่หยก ๆ ว่าความไม่เที่ยงธรรมต่างหากที่ทำให้ผลประโยชน์ส่วนความเที่ยงธรรมนั้นไม่ได้ให้อะไรเลย”

“แล้วยังไงล่ะ?”

“มันก็ตรงกันข้ามกับที่ท่านพูดมาน่ะสิ” เขากล่าว

“นั่นความเที่ยงธรรมก็จัดเป็นความเลวทราม?”

“เปล่า ข้าฯ เรียกมันว่า *ความใสซื่อ* อันสูงส่งต่างหาก”

“นั่นเจ้าก็คงเรียกความไม่เที่ยงธรรมว่าเป็น *สันดานชั่ว*⁵⁷ นั่นสิ?”

[348d]

“เปล่า ข้าฯ เรียกมันว่า *ตัดสินใจได้ดี* ต่างหาก”

“อ้อ! นั่นในทัศนะของเจ้า คนไม่เที่ยงธรรมก็ย่อมเป็นทั้ง *คนดี* และมีปฏิภาณ⁵⁸ *สินะธราชีมาคัส?*”

“ใช่แล้ว พวกเขาทั้งคู่ไร้ความเที่ยงธรรมอย่างสมบูรณ์” เขากล่าว “ผู้สามารถรวมเอาเมืองต่าง ๆ และชนชาติทั้งหลายเข้ามาไว้ในกำมือ อ้อ! บางที่ท่านอาจกำลังนึกว่าข้าฯ พูดถึงพวกโจรล้วงกระเป๋า” เขาพูดเสริม “ไม่ผิดหรอก การลักเล็กขโมยน้อยก็ให้ผลประโยชน์เช่นกัน (ถ้าพวกเขาไม่เพ้อญูกจับได้เสียก่อนนะ) แต่อย่างไรก็ตาม มันก็ยังเทียบไม่ได้กับสิ่งที่ข้าฯ เพิ่งพูดถึงไปอยู่ดี”

“ข้าฯ ก็ไม่ถึงกับไม่รู้หรอกนะ ว่าเจ้าต้องการจะพูดอะไร” ข้าฯ กล่าว “แต่ข้าฯ กำลังสงสัยอีกเรื่องหนึ่งมากกว่า เจ้าต้องการจะรวมความไม่เที่ยงธรรมเข้าไว้ในกลุ่มเดียวกับความดีงามและปัญญาจริงๆ ไช้ไหม? ส่วนความเที่ยงธรรมก็รวมเข้าไว้ในกลุ่มตรงกันข้าม ไช้หรือเปล่า?”

[348e]

“แน่นอน ข้าฯ ย่อมต้องจัดมันไว้อย่างนั้น”

“ใช่! ความเห็นของเจ้านั้นฉกรรจ์มากที่เดียวสหาย” ข้าฯ กล่าว “และมันก็หาทางตอบโต้ไม่ได้ง่าย ๆ ด้วย ถ้าเจ้าตอบว่า ความไม่เที่ยงธรรมนั้นให้ประโยชน์ แต่ก็ยังเป็นความเลวทรามและน่าละอาย – เหมือนที่คนทั่ว ๆ ไปเขาเข้าใจกัน – เราก็คงยังสามารถพูดถึงปัญหานี้กันบนฐานของธรรมเนียมยึดถือทั่วไปได้บ้าง ทว่าเจ้ากลับประกาศออกมาอย่างโจ่งแจ้งว่า ความไม่เที่ยงธรรมนั้นเป็นสิ่ง

[349a] งดงามและแข็งแกร่ง อิม และถ้าเจ้าถึงขั้นจัดมันไว้ในกลุ่มเกี่ยวกับความดีงาม และปัญญาอย่างนี้แล้ว ประเดี๋ยวเจ้าก็คงจะจับมันรวมเข้ากับลักษณะอื่นๆ ที่เราเคยจัดไว้ในกลุ่มเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมอีกแน่ๆ”

“วิชาเทพพยากรณ์ของท่านทำนายได้ตรงตามความจริงแทบทุกประการ”
เขาพูด

“แต่อย่างไรก็ตาม” ข้าฯ พูด “ข้าฯ คิดว่าเรายังไม่สมควรจะหยุดการสนทนาเอาไว้แค่ตรงนี้ เพราะตราบใดที่ข้าฯ ยังไม่เห็นว่าคุณได้พูดในสิ่งที่ตัวเองคิดจริงๆ เรายังสมควรต้องพิจารณาเรื่องนั้นกันต่อ และที่สำคัญตอนนี้ข้าฯ เชื่อแล้วว่าเจ้าไม่ได้กำลังล้อพวกเราเล่นธราซิมาคัส เจ้ากำลังพูดในสิ่งที่เจ้าเชื่อว่าเป็นจริงตามที่เป็น”

“ไม่ว่าข้าฯ จะเชื่อมั่นจริงๆ หรือไม่ แล้วมันมีอะไรแตกต่างกันหรือ?” เขากล่าว “ไม่ว่าอย่างไร ท่านก็ต้องหักล้างตรรกะของข้าฯ ให้ได้เท่านั้น”

[349b] “มันก็ได้แตกต่างอะไรกันหรือ?” ข้าฯ พูด “ไหนเจ้าลองตอบคำถามข้อนี้ซี ตามทัศนะของเจ้า คนที่เที่ยงธรรมนั้นต้องการอยู่เหนือกว่าคนที่เที่ยงธรรมคนอื่นๆ ในเรื่องใดบ้างหรือเปล่า?”

“ไม่มีทาง” เขากล่าว “ไม่เช่นนั้นเขาก็รักษาความสุขาฟให้ข้อเอาไว้ไม่ได้ละสิ”

“แล้วถ้าเป็นเรื่องของการกระทำที่เที่ยงธรรมล่ะ คิดว่าเขาอยากอยู่เหนือกว่าใครบ้างไหม?”

“ไม่ แม้แต่การกระทำที่เที่ยงธรรมเขาก็ยังไม่อยากจะอยู่เหนือกว่าใคร” เขาพูด

“แล้วเขาจะอ้างว่าตนเองสมควรได้อยู่เหนือคนไม่เที่ยงธรรม พร้อมกับเชื่อว่าการอ้างเช่นนั้นเป็นความเที่ยงธรรมอยู่หรือเปล่า หรือว่าเห็นว่าเขาจะไม่เชื่อเช่นนั้น?”

“เขาก็คงเชื่อมั่นที่เที่ยงธรรม และคงจะอ้างด้วยว่าตนสมควรได้อยู่เหนือกว่า”

เขาพูด “แต่เขาไม่มีวันทำได้หรอก”

[349c] “นั่นไม่ใช่สิ่งที่ข้าฯ อยากรู้” ข้าฯ พูด “ข้าฯ ถามแค่ว่า คนที่เที่ยงธรรมนั้น ต้องการจะอยู่เหนือกว่า – และอ้างว่าเป็นสิ่งสมควรกระทำ – คนไม่เที่ยงธรรมเท่านั้น”

ไม่รวมคนที่เที่ยงธรรมด้วยกันเข้าไปด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่ เขาต้องการอย่างนั้น” เขาพูด

“แล้วคนไม่เที่ยงธรรมล่ะ? เขาจะอ้างว่าตนสมควรอยู่เหนือกว่าคนเที่ยงธรรม และการกระทำอันเที่ยงธรรมทั้งหลายด้วยหรือเปล่า?”

“มันคงเป็นอื่นไปไม่ได้” เขาพูด “เขาย่อมมองว่าตนนั้นสมควรอยู่เหนือกว่าทุกคนให้ได้อยู่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น คนไม่เที่ยงธรรมก็คงอยากจะทำอยู่เหนือกว่ามนุษย์ผู้ไม่เที่ยงธรรม และการกระทำอันไร้ความเที่ยงธรรมทั้งหลายด้วยใช่ไหม? นั่นก็คือเขาพยายามดิ้นรนสุดความสามารถเพื่อครอบงำทุกอย่างเข้าตัวให้ได้มากที่สุด ถูกไหม?”

“ถูกแล้ว”

“นั่นเราเปลี่ยนมาพูดอย่างนี้แทนได้ไหม?” ข้าฯ กล่าว “คนเที่ยงธรรมย่อมไม่คิดจะทำอยู่เหนือกว่าคนที่เหมือนกับตัวเอง เขาเพียงต้องการอยู่เหนือกว่าคนที่ต่างจากตนเท่านั้น ในขณะที่คนไม่เที่ยงธรรมนั้น ต้องการอยู่เหนือกว่าทั้งคนที่เหมือนและคนที่ต่างจากตน”

[349d]

“พูดได้ดีนี่” เขากล่าว

“และคนไม่เที่ยงธรรมก็มีทั้งความดีและปฏิกิริยา” ข้าฯ พูด “ส่วนคนเที่ยงธรรมไม่มีทั้งสองอย่าง เจ้าว่าอย่างนี้ใช่ไหม?”

“นี่ก็พูดได้ดีอีก” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ กล่าว “คนไม่เที่ยงธรรมก็ย่อมต้องเหมือนกับทั้งคนดีและคนมีปฏิกิริยา ส่วนคนเที่ยงธรรมนั้นไม่เหมือน?”

“แน่นอน” เขากล่าว “เขาจะไม่เหมือนคนเหล่านั้นได้อย่างไร ก็ในเมื่อเขาเองก็เป็นเช่นเดียวกับคนเหล่านั้น ส่วนฝ่ายหลังก็ย่อมต้องแตกต่างออกไป”

“เยี่ยม! แต่ละฝ่ายย่อมต้อง เป็น เช่นเดียวกับคนที่เหมือนกับตนเสมอใช่ไหม?”

“แหงอยู่แล้ว” เขาพูด

“ธรรมาธิมาคัส” ข้าฯ กล่าว “เจ้าย่อมเรียกคนบางคนว่าเป็นผู้ชำนาญทางดนตรี และเรียกคนอื่นบางคนว่าเป็นผู้ไม่มีความชำนาญทางดนตรีใช่ไหม?”

[349e]

“ใช่”

“แล้วคนไหนมีปฏิภาณทางดนตรี คนไหนไร้ปฏิภาณ?”

“ผู้ชำนาญทางดนตรีย่อมมีปฏิภาณ ส่วนผู้ไม่มีความชำนาญทางดนตรีก็ย่อมต้องไร้ปฏิภาณ”

“นั่นก็คือ ถ้าเขามีปฏิภาณด้านไหน เขาก็ต้องดีในด้านนั้นด้วย และเช่นเดียวกัน ถ้าเขาไร้ปฏิภาณด้านไหน เขาก็จะเลวในด้านนั้นด้วยเช่นกัน?”

“ใช่”

“และคนที่ฝึกฝนศิลปะการแพทย์ก็เป็นเช่นเดียวกันนี้?”

“เป็นเช่นเดียวกัน”

“พอคนแก่ ตามทัศนะของเจ้าแล้ว นักดนตรีผู้ชำนาญด้านการปรับเสียงไลร์ จะอยากอยู่เหนือกว่านักดนตรีคนอื่น ๆ ในด้านการปรับความตึงความหย่อนของสายไลร์ โดยอ้างว่าตนสมควรต้องทำเช่นนั้นอยู่แล้วหรือเปล่า?”

“ตามทัศนะของข้าฯ ข้าฯ ว่าไม่นะ”⁵⁹

“กระนั้นเขาก็ยังต้องการอยู่เหนือกว่าผู้ไร้ความชำนาญทางดนตรี?”

“นั่นย่อมเลี่ยงไม่ได้” เขากล่าว

[350a]

“แล้วถ้าเปลี่ยนเป็นแพทย์ล่ะ? คนเป็นแพทย์นั้นต้องการอยู่เหนือกว่าแพทย์คนอื่น ๆ หรือใครก็ตามที่ฝึกฝนศิลปะการแพทย์ในด้านการสั่งอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพหรือเปล่า?”

“ไม่ต้องการแน่นอน”

“แต่แน่ละ เขาคงต้องอยากเหนือกว่าคนไม่มีความชำนาญทางการแพทย์?”

“ใช่”

“อืม องค์ความรู้ทุกด้านย่อมต้องมีทั้งคนที่รู้และไม่รู้อยู่แล้วใช่ไหม? ถ้าอย่างนั้น ตามทัศนะของเจ้า คนมีองค์ความรู้ในแขนงหนึ่ง ๆ ยังจะสมัครใจเลือกกระทำสิ่งใด - ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการปฏิบัติ - ให้ได้เหนือกว่าคนอื่นคนหนึ่ง ซึ่งมียุทธศาสตร์ความรู้ในแขนงเดียวกับตนอีกหรือ? ในเมื่อหากต้องเผชิญกับสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม คนคนหนึ่งย่อมต้องมีวิธีรับมือกับสถานการณ์นั้น ๆ

ในลักษณะเดียวกันกับคนอื่นคน ซึ่งมืองค์ความรู้เหมือนกับตนมิใช่หรือ?”

“นั่นก็อาจจะเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้เช่นกัน” เขาพูด

“แล้วถ้าเป็นคนที่ไม่รู้ล่ะ? คนไม่รู้ย่อมต้องการอยู่เหนือกว่าทั้งคนที่รู้และคนที่ไม่รู้แน่ ๆ ใช่หรือเปล่า?”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น”

“และผู้มีความรู้ก็ย่อมมีปัญญา?”⁶⁰

“ฮืม”

“และผู้มีปัญญาก็ย่อมกอปรด้วยคุณความดี?”

“ฮืม”

“งั้นคนที่ทั้งดีและมีปัญญาก็ย่อมไม่ต้องการอยู่เหนือกว่าคนที่เหมือนกับตน เขาต้องการอยู่เหนือคนที่ต่างจากตนหรือไม่ก็ตรงกันข้ามกับตนเท่านั้น?”

“ก็ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“แต่คนเลวและขาดการเรียนรู้ย่อมอยากอยู่เหนือกว่าทั้งคนที่เหมือนกับตน และตรงข้ามกับตน”

“ก็คงเป็นเช่นนั้น”

“เอาสะธรรมาคัส” ซ้ำๆ กล่าว “เมื่อครู่เราคุยกันว่า คนไม่เที่ยงธรรมนั้นอยากอยู่เหนือกว่าทั้งคนที่เหมือนและต่างจากตนใช่ไหม? เจ้าเป็นคนพูดเองเลยนี่ ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่ ซ้ำๆ พูดเอง”

“ส่วนคนเที่ยงธรรมไม่ต้องการอยู่เหนือกว่าคนที่เหมือนกับตน เขาต้องการเหนือกว่าคนที่ต่างจากตนเท่านั้นใช่ไหม?”

“ใช่”

“ถ้าอย่างนั้น” ซ้ำๆ พูด “คนเที่ยงธรรมก็เหมือนกับคนที่ดีและมีปัญญา ส่วนคนไม่เที่ยงธรรมก็ย่อมเหมือนกับคนเลวและขาดการเรียนรู้⁶¹ใช่ไหม?”

“ซ้ำๆ เกรงว่าคงเป็นเช่นนั้น”

“นอกจากนี้แล้ว เรายังเห็นพ้องกันด้วยใช่ไหมว่าคุณแต่ละฝ่ายย่อมต้องเป็น

[350b]

[350c]

เช่นเดียวกับคนที่เหมือนกับตนเสมอ”⁶²

“ใช่”

“อ้าว! ถ้าอย่างนั้นก็แสดงว่าคนที่เที่ยงธรรมก็จะต้องดีและมีปัญญาละสิ ส่วนคนไม่เที่ยงธรรมก็ต้องเลวและขาดการเรียนรู้ใช่ไหมล่ะ?”

[351d]

ข้าฯ ทำให้ธราชimakas เห็นพ้องกับข้าฯ ได้ทุกข้อก็จริง แต่มั่นก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย ๆ เหมือนอย่างที่ข้าฯ เล่าหรอกนะ เพราะเขาเองก็ไม่ได้เต็มใจจะยอมรับมันเท่าไร ตื่นรนต่อต้านอย่างสุดกำลังอยู่เหมือนกัน ท่ามกลางความร้อนอนอ้าวแห่ง คิมหันตฤดู เขาถึงกับต้องอาบน้ำเหือดต่างน้ำ ในช่วงเวลานั้นเองที่ข้าฯ ได้เห็นสิ่ง แปลกใหม่ โอ... ธราชimakas กำลังหน้าแดงได้ที่เลยทีเดียว และเหนืออื่นใด หลังจากเราเห็นพ้องต้องกันแล้วว่าความเที่ยงธรรมนั้นคือความดีงามและ ปัญญา ส่วนความไม่เที่ยงธรรมก็คือความเลวทรามและการขาดการเรียนรู้ ข้าฯ ก็กล่าวขึ้นว่า “เอาละ ถือว่าเราได้ตัดสินใจกันไปแล้วเรื่องหนึ่ง อยางไร ก็ตาม เมื่อครู่เรายังได้กล่าวกันเอาไว้ด้วยไม่ใช่หรือว่าความไม่เที่ยงธรรมก็เป็น ความแข็งแกร่งชนิดหนึ่งเช่นกัน⁶³ คงยังไม่ลืมใช่ไหมธราชimakas?”

[350e]

“ข้าฯ ยังไม่ลืมหรอกน่า” เขาพูด “แต่ข้าฯ ก็ยังไม่พอใจกับคำพูดของท่านอยู่ดี ถ้าจะให้ข้าฯ แย้ง ข้าฯ ก็แย้งได้นะ แต่อย่างไรเสีย ท่านก็คงจะกล่าวหาว่าข้าฯ เล่น วาทศิลป์ชวนเชื่ออยู่วันยังค่ำ เมื่อเป็นอย่างนี้ไม่ว่าท่านจะยอมให้ข้าฯ พูด หรือ จะถามอะไรข้าฯ อีกก็เชิญได้เลย เพราะข้าฯ จะตอบแค่ ‘อืม’ แล้วก็พยักหน้า หรือไม่ก็ส่ายหัว เหมือนตอนต้องนั่งฟังนิทานของบรรดาเมียแก่ ๆ นั้นแหละ”

“ไม่เอาน่า” ข้าฯ พูด “อย่าตอบอะไรที่มันตรงข้ามกับทัศนคติของตัวเองเลย”

“ข้าฯ จะตอบแต่สิ่งที่มันถูกใจท่านก็แล้วกัน” เขากล่าว “ก็ในเมื่อท่านห้ามข้าฯ ไม่ให้พูดเองนี่⁶⁴ ท่านยังจะเอาอะไรอีกล่ะ?”

“ในนามของเทพซุส! ข้าฯ ไม่เอาอะไรทั้งนั้นแหละ” ข้าฯ พูด “แต่ถ้าเจ้าอยาก จะตอบอย่างนั้นก็ตามใจ เอาเลย ข้าฯ จะถามคำถามของข้าฯ ก็แล้วกัน”

“เฮ้! ก็ว่ามาสิ”

[351a]

“ข้าฯ จะถามสิ่งที่ข้าฯ ได้ถามไปแล้วนั้นล่ะ เราจะได้ถกเถียงตรรกะเกี่ยวกับ

ความเที่ยงธรรมและความไม่เที่ยงธรรมกันต่อได้อย่างตามลำดับหน้อย เอาละ ผู้คนมักกล่าวกันว่าความไม่เที่ยงธรรมนั้นทั้งแข็งแกร่งกว่าและมีพลังอำนาจมากกว่าความเที่ยงธรรม อย่างไรก็ตาม ข้าฯ พุด “เมื่อเราได้พิสูจน์กันออกมาแล้วว่าความเที่ยงธรรมเป็นทั้งปัญญาและความดีงาม ส่วนความไม่เที่ยงธรรมคือการขาดการเรียนรู้ เราทุกคนต่างก็รู้ถึงจุดนี้กันหมดแล้ว ดังนั้นการจะพิสูจน์ให้เห็นว่าความเที่ยงธรรมแข็งแกร่งกว่าความไม่เที่ยงธรรม ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป อย่างไรก็ตามธรรมาธิมาคัส ข้าฯ ไม่ปรารถนาข้อพิสูจน์อะไรที่มันง่ายจนเกินไปหรอกนะ ข้าฯ จึงอยากจะลองพิจารณามันจากอีกมุมหนึ่ง เจ้าว่าหากเมืองเมืองหนึ่งยึดครองเมืองอื่น ๆ โดยปราศจากความเที่ยงธรรม ล่ามตรวนพวกเขา และเมืองอื่น ๆ อีกจำนวนมากให้เป็นทาสของตน เจ้าเห็นว่าเมืองเมืองนั้นจะต้องไร้ความเที่ยงธรรมโดยสิ้นเชิงหรือเปล่า?

[351b]

“แน่นอนแล้ว” เขาพุด “เมืองที่มีความเป็นเลิศที่สุดย่อมต้องทำเช่นนี้ และแน่นอนเมืองเมืองนั้นจะต้องไร้ความเที่ยงธรรม *โดยสมบูรณ์*”

“นั่นคือตรรกะของเจ้า ข้าฯ เข้าใจ แต่สิ่งที่ข้าฯ ต้องการจะตรวจสอบคือเรื่องนี้ต่างหาก ข้าฯ อยากรู้ว่าเมืองที่แข็งแกร่งกว่าเมืองอื่น ๆ จะบรรลุถึงอำนาจเช่นนี้โดยไม่มีความเที่ยงธรรมอยู่เลยได้หรือเปล่า? หรือมันจำเป็นต้องมีความเที่ยงธรรมอยู่ด้วยจึงจะได้อำนาจเช่นนี้มา?”

“ก็ถ้าว่ากันตามสิ่งที่ท่านพุดเมื่อครู่ – ความเที่ยงธรรมคือปัญญา – มันก็ต้องมีความเที่ยงธรรมอยู่ด้วย” เขาพุด “แต่ถ้าเป็นไปตามที่ข้าฯ เสนอ มันก็ใช้เพียงความไม่เที่ยงธรรมเท่านั้น”

[351c]

“น่าประทับใจจริง ๆ สหายธรรมาธิมาคัส” ข้าฯ พุด “อย่างน้อยเจ้าก็ได้เอาแต่พยักหน้าส่ายหน้า แดมเจ้ายังตอบคำถามข้าฯ ได้ดังงามมากอีกด้วย”

“เฮอะ! ข้าฯ แคพยายามทำให้ท่านพอใจเท่านั้นแหละ” เขาพุด

“งั้นเจ้าก็ทำได้ดีมากเลย เจ้าช่วยทำให้ข้าฯ พอใจยิ่งขึ้นด้วยการตอบคำถามนี้หน่อยได้ไหม? เจ้าคิดว่า ไม่ว่าจะเป็นเมือง เป็นกองทัพ เป็นกองโจร หรือเป็นชนเผ่าใดก็ตามที่มีเป้าหมายอันไม่เที่ยงธรรมร่วมกัน พวกเขาจะร่วมมือกัน

บรรลุปเป้าหมายนั้นได้หรือไม่ หากแต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติต่อกันด้วยความไม่
เที่ยงธรรมอยู่?”

[350d]

“ไม่มีทาง” เขาพูด

“แล้วถ้าพวกเขาไม่ได้ปฏิบัติต่อกันอย่างไร้ความเที่ยงธรรมล่ะ? พวกเขาจะ
บรรลุปเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นไหม?”

“แน่นอน” เขาพูด

“ทั้งความไม่เที่ยงธรรมก็ย่อมก่อให้เกิดความแยกแวก ความเกลียดชัง และ
การทะเลาะเบาะแว้ง ส่วนความเที่ยงธรรมย่อมก่อให้เกิดมิตรภาพและความ
สามัคคี เป็นอย่างนี้หรือเปล่าธราชีมาคัส?”

“ให้มันเป็นอย่างนั้นก็ดีนะ ข้าฯ จะได้ไม่ต้องเห็นต่างจากท่านใจ”

“พอคนแก่เจ้าทำตัวดีมากเกินไป ไหนบอกข้าฯ อีกหน่อยซิว่า ถ้าหน้าที่ของ
ความไม่เที่ยงธรรมคือการบ่มเพาะความเกลียดชังแล้วล่ะก็ เมื่อใดก็ตามที่มัน
ปรากฏออกมา ไม่ว่าจะในหมู่ทาสหรือเสรีชน มันย่อมสร้างแต่ความเกลียดชัง
และความแตกแยกในหมู่คณะจนทำให้ไม่สามารถบรรลุปเป้าหมายใดร่วมกัน
ได้เลย ใช่หรือไม่?”

[350e]

“ใช่”

“แล้วถ้าความไม่เที่ยงธรรมปรากฏขึ้นระหว่างคนสองคนล่ะ? พวกเขาทั้งสอง
ย่อมไม่ลงรอยกัน เกลียดกัน เป็นศัตรูต่อกันและต่อคนเที่ยงธรรมทั้งหลายด้วย
ใช่ไหม?”

“ใช่”

“แล้วความไม่เที่ยงธรรมจะสูญอำนาจในการสร้างความแตกแยกหรือไม่
หากมันปรากฏขึ้นกับคนเพียงคนเดียว? หรือว่ามันจะยังรักษาความสมบูรณ์
เอาไว้ได้?”

“มันไม่มีวันเสื่อมลงไปหรอก” เขาพูด

“ถ้าเป็นเช่นนี้ เมื่อใดก็ตามความไม่เที่ยงธรรมปรากฏขึ้น อำนาจของมัน
อย่างแรกเลยก็คือการทำให้เมือง วงศ์ตระกูล กองทัพ หรืออะไรก็ตามแต่ขาด

ความสามารถในการรวมตัว เนื่องจากมันเป็นเหตุแห่งความแตกแยกและความแตกต่าง และสิ่งที่ตามมาอย่างที่สองก็คือ มันจะทำให้สิ่งหนึ่งต้องเป็นศัตรูกับทั้งตัวมันเองและกับทุกสิ่งซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับมัน และนั่นยังรวมไปถึงความเที่ยงธรรมด้วย ใช่หรือเปล่า?”

[352a]

“ใช่”

“และต่อให้เป็นกรณีที่มีนปรากฏขึ้นในตัวคนเพียงคนเดียว ข้าฯ ก็ยังเห็นว่าโดยธรรมชาติของมันแล้ว มันยอมให้ผลดุดเดียวกันคือ ประการแรก มันจะทำให้คนผู้นั้นขาดความสามารถในการบรรลุเป้าหมายทุก ๆ อย่าง เพราะเขาจะอยู่ในสภาวะของความแตกแยก ไม่เป็นตัวของตัวเอง และประการที่สอง มันยอมทำให้เขาเป็นศัตรูทั้งกับตนเองและกับคนเที่ยงธรรม เจ้าว่าอย่างนั้นไหม?”

“แน่นอน”

“เทพเจ้านั้นเที่ยงธรรมหรือเปล่าสหาย?”

“ให้มันเป็นอย่างนั้นเถอะ”⁶⁵ เขากล่าว

“ถ้าอย่างนั้น คนไม่เที่ยงธรรมก็ต้องเป็นศัตรูกับเหล่าทวยเทพด้วยนะลิวีธาซิมาคัส ส่วนคนเที่ยงธรรมนั้นยอมเป็นมิตรกับเทพเจ้าใช่ไหม?”

[352b]

“เชิญท่านจัดงานฉลองแก่ตรรกะห้าม ๆ ของตัวเองไปคนเดียวเถอะ” เขาพูด “เอาเลยสิ ข้าฯ ไม่แย่งท่านหรอก เดี่ยวคนแฉนี้จะพาลโมโหข้าฯ เอาเสียเปล่า ๆ”

“เอาน่า ยังไงก็มาร่วมปิตงานฉลองกับข้าฯ หน่อยเถอะ เจ้าช่วยข้าฯ ตอบคำถามต่อไปอย่างนี้แหละดีแล้ว” ข้าฯ พูด “เอ... เมื่อครู่เราพิสูจน์กันไปแล้วว่าคนเที่ยงธรรมนั้นยอมดีกว่า มีปัญญามากกว่า และมีความสามารถในการบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ได้มากกว่า ส่วนคนไม่เที่ยงธรรมนั้น ขนาดจะทำงานร่วมกันยังลำบากเลย และหากมีเป้าหมายยิ่งใหญ่ใดที่คนไม่เที่ยงธรรมร่วมมือกันทำได้สำเร็จ ผลสำเร็จนั้นก็ย่อมต้องมีวาระซ่อนเร้น ไม่ได้จริงแท้อย่างที่เห็นเป็นแน่ เพราะถ้าพวกเขาเป็นคนไร้ความเที่ยงธรรม *โดยสมบูรณ์* แล้วละก็ พวกเขาจะไม่มีความประสงค์ของตัวเองออกจากความขัดแย้งระหว่างกันได้นั่น ความสำเร็จที่เราเห็นจากภายนอกนั้นบ่งชี้ว่าจะต้องมีความเที่ยงธรรมบางประการปรากฏอยู่

[352c]

บ้างภายใน มันจึงช่วยสกัดยับยั้งการกระทำไม่เที่ยงธรรมระหว่างกันได้บ้าง การร่วมมือกันจึงเกิดขึ้นมาได้ นี่จึงเป็นสาเหตุแห่งความสำเร็จที่เราเห็น กล่าวคือ พวกเขาก่อความไม่เที่ยงธรรม โดยมีความเลวร้ายและความไม่เที่ยงธรรม อยู่ภายในเพียงกึ่งเดียวเท่านั้น เพราะหากเป็นคนเลวร้ายหรือไม่เที่ยงธรรม *โดยสมบูรณ์* แล้วละก็ พวกเขาย่อมไม่มีวันบรรลุถึงความสำเร็จใดๆ ได้อีก ข้าฯ

[352d]

บอกเลยว่าข้าฯ เข้าใจมันอย่างนี้ ซึ่งก็แน่ละมันย่อมเป็นคนละเรื่องกับสิ่งที่เจ้า

ได้เสนอไว้ในตอนแรก เอาละ ตอนนี้อ้อ ข้าฯ ว่าเราต้องกลับมาพิจารณาประเด็นที่

เราเพิ่งพูดถึงเมื่อครู่อีกครั้ง – คนเที่ยงธรรมมีชีวิตที่ดีกว่าและสุขสมบูรณ์

ยิ่งกว่าคนไม่เที่ยงธรรมหรือไม่⁶⁶ – อันที่จริง ตามทัศนะของข้าฯ มันก็ดูที่จะเป็น

เช่นนั้นนะ กระนั้นเรายังจำเป็นต้องตรวจสอบให้ถี่ถ้วนก่อน เพราะมันไม่ใช่การ

พูดคุยกันธรรมดาๆ มันเป็นเรื่องของการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมทีเดียว⁶⁷

“ก็เอาสิ เริ่มเลย” เขาพูด

“ได้เลย” ข้าฯ กล่าว “ไหนเจ้าบอกข้าฯ ซิ ตามทัศนะของเจ้า มันต้องมี *หน้าที่*

ของตัวมันเองใช่ไหม?”

[352e]

“ใช่”

“และเราก็นิยาม *‘หน้าที่’* ของมัน หรือของอะไรก็ตามแต่ ว่าหมายถึงงานซึ่งมี

เพียงสิ่งสิ่งนั้นเท่านั้นจึงทำได้ หรือมีเพียงสิ่งสิ่งนั้นเท่านั้นจึงทำได้ที่ดีที่สุด

ใช่ไหม?”

“ข้าฯ ไม่เข้าใจที่ท่านพูด” เขากล่าว

“งั้นเอาอย่างนี้ เจ้าใช้สิ่งอื่นใดมองเห็นแทนดวงตาได้ไหม?

“ย่อมไม่ได้แน่”

“แล้วการได้ยินล่ะ? เจ้าใช้อวัยวะส่วนอื่นฟังแทนหูทั้งสองได้ไหม?”

“ไม่ได้”

“เมื่อเป็นเช่นนั้น เราจึงกล่าวได้อย่างชอบธรรมว่า ทั้งการมองเห็นและการฟัง

ต่างก็เป็นหน้าที่ของอวัยวะทั้งสองใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“แล้วถ้าเป็นกรณีนี้ล่ะ? เจ้าสามารถตอนกิ่งต้นองุ่นโดยใช้มีดสั้น หรือใช้มีด
แกะสลัก หรือใช้สิ่งของอะไรก็ได้อีกตั้งหลายประเภทเลยใช่ไหม?”

[353a]

“แน่นอนอยู่แล้ว”

“แต่ข้าฯ ว่า คงไม่มีมีดชนิดใดทำงานนี้ไ้ดังดงามไปกว่ามีดตอนกิ่ง ซึ่งถูก
ออกแบบมาเพื่อจุดมุ่งหมายนี้โดยเฉพาะอีกแล้วใช่ไหม?”

“เป็นจริงตามนั้น”

“หรือเราจะพูดว่าการตอนกิ่งเป็นหน้าที่ของมีดค้ำนี้ก็ได้ใช่ไหม?”

“ก็ต่อได้สิ”

“เออละ ข้าฯ ว่าเจ้าคงเข้าใจประเด็นเมื่อครูของข้าฯ แล้ว – หน้าที่ของสิ่งหนึ่ง
ย่อมหมายถึงงานซึ่งมีเพียงสิ่งสิ่งนั้นเท่านั้นจึงจะทำได้ หรือไม่ก็ทำได้อย่าง
ยอดเยี่ยมกว่าสิ่งอื่นๆ”

“อืม ข้าฯ เข้าใจแล้ว” เขาพูด “และตามทัศนะของข้าฯ หน้าที่ของสิ่งของ
แต่ละอย่างก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ”

[353b]

“และยังดูเหมือนว่า” ข้าฯ พูด “ของแต่ละสิ่งยังต้องมีความดีงาม อันเป็น
เป้าหมายของหน้าที่เหล่านั้นอีกด้วย⁶⁸ ใช่หรือเปล่า? เรามาลองทบทวนจาก
ตัวอย่างเดิมกันอีกที เมื่อครูเรากล่าวว่าดวงตาย่อมมีหน้าที่บางประการเป็น
ของตัวมันเองใช่ไหม?”

“ใช่”

“ถ้าเช่นนั้น มันก็ต้องมีความดีงามของดวงตา⁶⁹ด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“มันย่อมมีความดีงามเช่นนั้น”

“แล้วหูล่ะ เมื่อครูเราก็กล่าวว่ามันมีหน้าที่ของตัวมันใช่ไหม?”

“ใช่”

“งั้นมันก็ต้องมีความดีงามของหูด้วย?”

“อืม มันก็ต้องมีอยู่แล้ว”

“และสิ่งอื่นๆ ก็ล้วนแต่เป็นเช่นนั้นทั้งนั้นใช่ไหม?”

“ใช่”

[353c]

“เดี๋ยวก่อนนะ เจ้าว่าดวงตาจะยังทำหน้าที่ของมันได้อย่างยอดเยี่ยมอยู่ไหม หากมันสูญเสียความตึงามอันเหมาะสมกับตัวมันไป กล่าวคือแทนที่จะมีความตึงาม มันกลับหลงเหลือเพียงความเลวทรามเท่านั้น?”

“อืม... ท่านกำลังพูดถึงความมืดบอด ซึ่งเข้ามาแทนที่การมองเห็นใช่ไหม?”
เขาพูด “อย่างนั้นหรือเปล่า?”

“ข้าฯ ไม่ได้ถามว่าความตึงามของมันคืออะไรเสียหน่อย” ข้าฯ พูด “ข้าฯ ถามเพียงว่า สิ่งหนึ่งจะทำหน้าที่ของมัน – ซึ่งมีเพียงมันเท่านั้นที่ทำได้ – ได้ดี หากมันกอบปรีย์ด้วยความตึงามอันเหมาะสมกับตัวมันใช่ไหม? และก็จะทำหน้าที่นั้น ๆ ได้เลวลง หากมันกอบปรีย์ด้วยความเลวทราม ใช่หรือเปล่า?”

“ท่านพูดได้จริงตามที่มันเป็นแล้ว” เขาพูด

“เช่น ถ้าหูของเราถูกยึดเอาความตึงามของมันไป มันก็ย่อมทำหน้าที่ของตัวได้เลวลง?”

“ใช่แล้ว”

[353d]

“และสิ่งอื่น ๆ ก็อธิบายด้วยตรรกะเดียวกันนี้ได้เช่นกัน?”

“อย่างน้อยทัศนะของข้าฯ ก็เป็นเช่นนั้น”

“งั้นเจ้าลองพิจารณาคำถามนี้ดูนะ เจ้าว่ามิงานใดบ้างหรือไม่ที่ต้องอาศัยหน้าที่ของจิตวิญญาณเท่านั้นจึงจะลุล่วงได้? เจ้าลองนึกถึงการปกครอง การคิดใคร่ครวญ การดูแลเอาใจใส่สิ่งต่าง ๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้มีเพียงจิตวิญญาณเท่านั้นจึงจัดการได้^{๗๐}ใช่ไหม? และเราก็ควรจัดสิ่งเหล่านี้ให้เป็นหน้าที่เฉพาะของจิตวิญญาณเท่านั้นอีกด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“ย่อมไม่ใช่หน้าที่ของสิ่งอื่นใดอีก”

“แล้วการใช้ชีวิตล่ะ? การใช้ชีวิตก็เป็นหน้าที่หนึ่งของจิตวิญญาณด้วย?”

“แน่นอน” เขากล่าว

“และจิตวิญญาณต้องมีความตึงามบางประการเป็นของตัวเองด้วย เราย่อมกล่าวเช่นนั้นใช่หรือไม่?”

“ใช่ เราย่อมว่าอย่างนั้น”

“เมื่อเป็นเช่นนี้ราชาธิมาคัส หากจิตวิญญาณถูกยึดเอาความตึงามของตัวมันออกไป มันจะยังทำหน้าที่ของมันได้ดีอยู่ไหม หรือว่าเป็นไปไม่ได้อีกแล้ว?”

[353e]

“ยอมเป็นไปไม่ได้อีก”

“ถ้าเช่นนั้น จิตวิญญาณอันเลวทรามก็ยอมปกครองและจัดการกับสิ่งต่างๆ อย่างเลวทรามและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนจิตวิญญาณที่ดีก็ยอมกระทำการต่างๆ เหล่านี้ได้ด้วยดี ใช่หรือเปล่า?”

“ยอมเลี่ยงไม่ได้”

“และเราก็เห็นพ้องกัน⁷¹ไปแล้วใช่ไหมว่าความเที่ยงธรรมคือความตึงามของจิตวิญญาณ ส่วนความไม่เที่ยงธรรมนั้นคือความเลวทราม?”

“อืม เราเห็นพ้องกันแล้ว”

“จากทั้งหมดนี้ เราจึงสรุปได้ว่าจิตวิญญาณอันเที่ยงธรรมและผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างเที่ยงธรรมนั้น ย่อมต้องได้พบกับชีวิตที่ดี ส่วนผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างไม่เที่ยงธรรมก็ย่อมต้องพบกับชีวิตที่เลวร้าย”

“มันก็ต้องเป็นเช่นนั้นแหละ ถ้าว่ากันตามตรรกะของท่านนะ” เขาพูด

“และผู้มีชีวิตที่ดีก็ย่อมต้องพบกับความสุขสมบูรณ์และได้รับพรจากเทพเจ้า ส่วนผู้มีชีวิตต่างออกไปจากนี้ก็ต่อเผชิญกับสิ่งตรงข้าม”

[354a]

“ใช่”

“เพราะฉะนั้น คนเที่ยงธรรมจึงสุขสมบูรณ์ และคนไม่เที่ยงธรรมก็ทุกข์โดยสมบูรณ์”

“จะว่าอย่างนั้นก็ได้อีก” เขากล่าว

“และความทุกข์โดยสมบูรณ์ก็ไม่มีความให้ผลประโยชน์แก่ใครได้ ความสุขสมบูรณ์เท่านั้นจึงจะให้ประโยชน์”

“แน่นอนล่ะ”

“เมื่อเป็นเช่นนี้ราชาธิมาคัสคนดี ความไม่เที่ยงธรรมก็ไม่มีความให้ผลประโยชน์มากกว่าความเที่ยงธรรมไปได้”

“เอาอย่างนั้นะ โสคราติส” เขาพูด “ข้าฯ จะถือเสียว่างานฉลองของท่าน⁷²

ในวันนี้จัดขึ้นเพื่อถวายแด่เทพีเบนดิส⁷³ก็แล้วกัน”

[354b] “ข้าฯ ถวายมันให้เจ้านั้นแหละธราซิมาคัส” ข้าฯ กล่าว “เพราะเจ้าคู่อริโยน ขึ้นมาก แถมยังเล็กโวยวายใส่ข้าฯ อีกด้วย กระนั้นข้าฯ ก็รู้ตัวดีว่า ‘งานฉลอง’ ครั้งนี้ ยังไม่คงามเท่าไร และมันก็เป็นความผิดของข้าฯ เอง หาใช้ความผิดของเจ้าไม่ เพราะตามทัศนะของข้าฯ ข้าฯ เหมือนคนตะกละ กินไม่เลือก อาหารจานไหน อยู่ตรงหน้าก็ต้องคว้าขึ้นมาลองลิ้ม อาหารที่เพิ่งกินไปก่อนหน้ายังไม่ย่อยดี ก็สวาปามจานใหม่เข้าไปอีกแล้ว เช่นเดียวกับการสนทนาของเราเมื่อครู่ นิยาม ของความเที่ยงธรรมยังไม่ทันได้คำตอบดีเลย แต่ข้าฯ กลับไม่ใส่ใจ มัวแต่ไป คั่นหาว่ามันเป็นความดีงามหรือเป็นความเลวทราม เป็นปัญญาหรือเป็นเพียง การขาดการเรียนรู้ชนิดหนึ่งกันแน่ จากนั้นการสนทนาจึงเปลี่ยนมาเป็นเรื่องของ ความไม่เที่ยงธรรม ว่ามันให้ผลประโยชน์มากกว่าความเที่ยงธรรมหรือไม่ ประเด็นใหม่นี้ทำให้ข้าฯ ตื่นเต้นจนทนไม่ไหว ถึงกับยอมละทิ้งประเด็นก่อนหน้าไป แล้วหันมาสนใจมันแทน สุดท้ายผลลัพธ์ของการสนทนาแลกเปลี่ยนก็คือ ข้าฯ ยังไม่ทันได้รู้อะไรเลย ถึงตอนนี้ข้าฯ ก็ยังไม่รู้ว่าความเที่ยงธรรมคืออะไร ยังไม่แน่ใจเสียด้วยซ้ำว่ามันเป็นความดีงามประเภทหนึ่งหรือไม่ มันจะนำพา เราไปสู่วิถึวนแห่งความทุกข์หรือความสุขสมบูรณ์กันแน่?”

[354c]

เล่ม 2

เมื่อพูดจบ ซ้ำๆ ก็หลงคิดว่าตัวเองรอดพ้นจากการสนทนามาได้แล้ว แต่ไม่ใช่เลย ดูเหมือนว่าทั้งหมดนี้เป็นเพียงบทโหมโรงเท่านั้น เพราะพอธราชิมาคัดสวางมือไป กลาวคอน – ผู้มีความกล้าหาญมากกว่าใครอยู่เสมอ – ก็ออกอาการไม่ยอมรับและกล่าวว่า “โสคราติส ที่ท่านบอกว่าความเที่ยงธรรมนั้นดีกว่าความไม่เที่ยงธรรมในทุกๆ ด้านนั้นนะ ท่านต้องการโน้มน้าวให้พวกเราเห็นความจริงตามที่ เป็นหรือเพียงต้องการให้มัน ดูเหมือนว่า เป็นอย่างนั้นเท่านั้น?”¹

[327a]

[327b]

“ก็ถ้าเลือกได้” ซ้ำๆ กล่าว “ซ้ำๆ ย่อมต้องการโน้มน้าวให้พวกเราเห็นความจริงตามที่ เป็นอยู่แล้วล่ะ”

“งั้นท่านก็ยังทำไม่สำเร็จนะ” เขาพูด “เฮอะ ไหนท่านตอบซ้ำๆ ซ้ำๆ ตามทัศนะของท่าน เราทุกคนล้วนอยากได้คุณความดีชนิดหนึ่ง ซึ่งให้ความรื่นรมย์ได้ด้วยตัวมันเองอยู่แล้ว โดยไม่ต้องสนใจผลลัพธ์ใดของมัน เช่น ความสุขสำราญ และความยินดีอันไร้พิษภัยทั้งหลาย ซึ่งเมื่อได้ครอบครองก็จะให้เพียงความยินดีเท่านั้น ไม่มีผลกระทบตกค้างอื่นใดตามมาอีก² ท่านเห็นว่าคุณความดีชนิดนี้มีอยู่จริงไหม?”

“คุณความดีชนิดนี้ย่อมมีอยู่จริง” ซ้ำๆ กล่าว “อย่างน้อยก็ในทัศนะของซ้ำๆ ละนะ”

[357c] “แล้วคุณความดีอีกชนิดหนึ่งล่ะ? เราทุกคนต่างต้องการคุณความดีชนิดหนึ่ง ซึ่งให้คุณทั้งโดยตัวมันเอง และจากผลลัพธ์ที่มันผลิตออกมา ตัวอย่างเช่น การคิด การมองเห็น และการมีสุขภาพแจ่มใส เราย่อมได้รับความเปรมปรีดีจากทั้งสองด้านของสิ่งเหล่านี้ ใช่หรือไม่?”

“ใช่” ข้าฯ พุด

[357d] “และก็ยังมีความดีรูปแบบที่สามอีกด้วยนะ เช่น การฝึกฝนกายบริหาร การรักษาพยาบาลคนไข้ การฝึกฝนศิลปะการแพทย์ หรือการหาเงินด้วยวิธีการต่าง ๆ เรามักเห็นว่ามันทั้งยากเย็นและน่าเบื่อหน่าย กระนั้นมันก็ให้คุณประโยชน์ กล่าวคือมันมิได้มีคุณโดยตัวของมันเอง เราจึงหวังเพียงค่าตอบแทนและสิ่งอื่น ๆ ซึ่งเกิดตามมาจากมันเท่านั้น”

“ใช่ นั่นเป็นชนิดที่สาม” ข้าฯ พุด “แล้วยังไงต่อ?”

“แล้วท่านว่า” เขาพุด “ความเที่ยงธรรมอยู่ในคุณความดีชนิดไหน?”

[358a] “อืม... ข้าฯ เห็นว่า” ข้าฯ กล่าว “มันต้องเป็นคุณความดีชนิดที่ตรงตามที่ผู้ได้รับคุณความดีชนิดนี้ย่อมได้รับพรจากเทพเจ้าด้วย นั่นก็คือมันต้องมีทั้งคุณโดยตัวมันเอง และจากผลลัพธ์ที่มันสร้างขึ้น”

“แต่คนหมู่มากย่อมไม่มีทัศนะนั้นนั่นเป็นแน่” เขากล่าว “ดูเหมือนพวกเขาจะจัดมันไว้ในความดีรูปแบบที่มีความยากลำบากและน่าเบื่อหน่าย พวกเขา มองว่ามันเป็นภาระและสมควรหนีไปให้พ้น หรืออย่างมากก็หวังเพียงแค่ค่าตอบแทน กับชื่อเสียงอันเด่นดังซึ่งหลังไหลมาจากทัศนคติ^๕เท่านั้น”

“ข้าฯ รู้ว่านั่นคือกระแสนิยม” ข้าฯ พุด “ธราชิมาคัสก็เพิ่งประณามความเที่ยงธรรมด้วยทัศนะนั้นนี้ ข้าฯ ยืนยันไปสรรเสริญความไม่เที่ยงธรรมแทนอีกด้วย แต่มันก็ดูเหมือนว่า ข้าฯ เองอาจเป็นคนหัวข่าเรียนรู้อะไรยากเองก็ได้”

[358b] “เอาเถอะน่า” กล่าวคอนกล่าว “ท่านลองฟังข้าฯ พุดดูบ้าง ดูซิว่าท่านจะยังมีทัศนคติเดิมอยู่อีกไหม ข้าฯ คิดว่าธราชิมาคัสน่าจะยอมแพ้ท่านเร็วเกินไป เขาเหมือนอสรพิษที่โดนท่านร้ายมนต์สะกดยังงังงั้น กระนั้นข้าฯ ก็ยังไม่รู้สึกพึงพอใจกับข้อพิสูจน์ของฝั่งไหนนะ ข้าฯ ยังปรารถนาจะรู้ให้ได้ว่าความเที่ยงธรรม

และความไม่เที่ยงธรรมนั้นคืออะไรกันแน่ และหากพวกมันปรากฏขึ้นภายในจิตวิญญาณโดยตัวของมันเพียงลำพัง – กล่าวคือ ตัดคำตอบแทนและผลลัพธ์ตามมาทั้งหลายออกไป – แต่ละฝั่งจะมีพลังอำนาจขนาดไหนบ้าง และถ้าท่านเห็นชอบด้วย ข้าฯ ก็คิดจะหยิบเอาตระกราะของธราชิมาคัสขึ้นมาสานต่อ เอาอย่างนี้ อันดับแรก ข้าฯ จะเริ่มจากการนำเสนอว่าผู้คนมักมองความเที่ยงธรรมเป็นอะไร และมาจากไหน และอันดับต่อมา ข้าฯ จะเสนอต่อไป ว่าผู้นำมันมาปฏิบัติมันล้วนแต่ทำไปโดยไม่มีควมสมัครใจ พวกเขาไม่ได้มองว่ามันเป็นคุณค่าคืออะไร หากแต่ต้องทำไปเพราะความจำเป็นบีบบังคับเท่านั้น และอันดับสุดท้าย ข้าฯ จะเสนอว่าสิ่งที่พวกเขาทำลงไปนั้น เหมาะควรดีอยู่แล้ว เพราะอย่างไรเสีย – ก็เป็น อย่างที่คนเขาวางกัน – ชีวิตของคนไม่เที่ยงธรรมก็ย่อมต้องดีกว่าชีวิตของคนเที่ยงธรรมเป็นไหนๆ... อย่าเข้าใจผิดไปนะโสคราติส ทั้งหมดนี้ไม่ใช่ทัศนะของข้าฯ หรือ อันที่จริง ข้าฯ กำลังรู้สึกสับสน หูข้าฯ ซาไปหมดแล้ว เพราะได้ฟังเพียงความข้างเดียวเท่านั้น – ทั้งจากธราชิมาคัส และจากคนอื่น ๆ อีกมาก – และมันก็ไม่ได้ทำให้ข้าฯ พอใจเลย ข้าฯ อยากฟังความข้างความเที่ยงธรรมบ้าง อยากได้ยินบ้างว่ามันดีกว่าความไม่เที่ยงธรรมอย่างไร ข้าฯ อยากได้ยินใครสักคน สดุดีว่ามันมีคุณค่า ในตัวของมันเอง และข้าฯ ก็อยากให้ใครคนนั้นเป็นท่าน ข้าฯ อยากเรียนรู้จากท่าน และด้วยเหตุนี้เอง ข้าฯ จึงคิดจะสรรเสริญชีวิตอันไม่เที่ยงธรรมให้ท่านได้ฟังอย่างยืดเยื้อและดูดีเสียหน่อย โดยขณะพูด ข้าฯ จะชี้ให้ท่านเห็นไปด้วยว่า ข้าฯ อยากให้ท่านสรรเสริญความเที่ยงธรรมที่ตรงไหน และประณามความไม่เที่ยงธรรมที่ประเด็นใด เอาละ ท่านอยากให้ข้าฯ ทำอย่าง ที่พูดไปนี้หรือเปล่า?”

[358c]

“โอ้! เหนือสิ่งอื่นใดเสียล่ะ” ข้าฯ กล่าว “ยังมีประเด็นใดอีกเล่าที่ผู้สามารถไขเหตุผลทั้งหลายจะอยากฟัง อยากจะพูดได้บ่อยเท่าประเด็นนี้อีกแล้ว?”

“พูดได้ดงามมาก” เขาพูด “ทั้งรามาเริ่มประเด็นแรกกันเลย – ความเที่ยงธรรม คืออะไรและมาจากไหน...”

[358e]

“ว่ากันว่าความไม่เที่ยงธรรมนั้นนับเป็นคุณค่าที่ดีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ

ความทุกข์ทรมานจากความไม่เที่ยงธรรมต่างหากที่เป็นความเลวร้าย กระนั้น ความทรมานอันเกิดจากความไม่เที่ยงธรรมก็สาหัสเกินกว่าจะเอาคุณความดีจากการปฏิบัติตนไม่เที่ยงธรรมมาเทียบกันได้ ด้วยเหตุนี้ หลังจากได้ก่อความไม่เที่ยงธรรมต่อกัน ได้ลืมนรสความทุกข์จากมัน และได้รู้ซึ่งทั้งสองรสชาติแล้ว พวกเขาจึงมีทัศนะร่วมกัน ว่ามันน่าจะเป็นประโยชน์มากกว่า หากจะปลงใจทำพันธสัญญาาร่วมกัน แน่หนอนว่าพันธสัญญาฉบับนี้ย่อมเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายที่ไม่มีความสามารถพอจะหนีพ้นเงื้อมมือของอีกฝ่าย ซึ่งเลือกอีกทางหนึ่งเพราะมันจะป้องกันมิให้ใครก่อความไม่เที่ยงธรรมแก่ใครได้อีก และจะไม่มีใครต้องทุกข์ทรมานจากมันอีก เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเขาจึงเริ่มวางกฎหมายและพันธสัญญาดังกล่าวขึ้นมา และการปฏิบัติตามข้อตกลงนี้ก็นับเป็นความเที่ยงธรรมและชอบด้วยกฎหมาย นี่ละคือต้นกำเนิดของความเที่ยงธรรมตามที่มัน เป็น มันอยู่กึ่งกลางระหว่างความดีสุดขีด – นั่นคือการก่อความไม่เที่ยงธรรมได้โดยไม่โดนลงทัณฑ์ – กับความชั่วสุดขีด – นั่นคือการทนทุกข์จากความไม่เที่ยงธรรมโดยมิอาจเอาคืนได้ – ดังนั้นคนเที่ยงธรรมจึงอยู่กึ่งกลางระหว่างความสุดโต่งทั้งสองพวกนี้ เขาใส่ใจกับความเที่ยงธรรมโดยไม่เห็นว่ามันเป็นคุณความดีอะไร

[359a]

[359b]

เขาให้เกียรติมันเพียงเพราะตนเองนั้นอ่อนแอเกินไป อ่อนแอเกินกว่าจะก่อการไม่เที่ยงธรรมด้วยตัวเองก็เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ใครก็ตามที่สามารถจะก่อการเช่นนั้น และเป็นลูกผู้ชายที่จริงแท้มากเพียงพอ เขาก็จะไม่ทำพันธสัญญากับใครทั้งสิ้น เขาไม่จำเป็นต้องตกลงกับใครว่าจะไม่ก่อการไม่เที่ยงธรรมเพียงเพราะไม่ประสงค์ให้มีใครมาสร้างคามทุกข์ให้แก่ตัว ถ้าหากเขายอม เขาก็จะต้องเสียสดีไปแล้วแน่ ๆ...

“ทั้งหมดนี้คือธรรมชาติของความเที่ยงธรรม มันมีลักษณะเช่นนี้เอง และโดยธรรมชาติแล้ว มันก็เติบโตขึ้นมาได้จากสิ่งเหล่านี้ เอละ เรามาว่ากันต่อ...

“ว่ากันว่า ไม่มีใครนำความเที่ยงธรรมมาปฏิบัติด้วยความสมัครใจหรอก ต่างคนต่างก็ทำไปด้วยมิอาจก่อการไม่เที่ยงธรรมด้วยตนเองทั้งนั้น เราจะเข้าใจข้อนี้ได้ดีที่สดุ หากทดลองคิดคำนวณดูด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ – อนุญาตให้คน

[359c]

เที่ยงธรรมกับคนไม่เที่ยงธรรมกระทำสิ่งใดก็ได้ตามใจชอบ จากนั้นจึงสะกดรอยตามไป คอยจับตาดูให้รู้ว่าความปรารถนาของแต่ละฝ่ายนั้นจักนำพาพวกเขาไปสู่แห่งหนไหน และสุดท้ายเราก็ย่อมจับพวกเขาได้คาหนังคาเขา ความปรารถนาอยากตียากเด่นกว่าคนอื่น จะคอยผลักดันให้คนที่เที่ยงธรรมเดินไปบนทางสายเดียวกับคนไม่เที่ยงธรรมอย่างไม่ต้องสงสัย และนั่นก็คือสิ่งซึ่งทุกคนไม่ว่าใครต่างถวิลหาอยู่เสมอโดยธรรมชาติ กล่าวคือเราทุกคนล้วนมองมันเป็นคุณค่าความดีชนิดหนึ่ง ขณะที่กฎเกณฑ์ต่างๆ พยายามทวนกระแสคอยบีบบังคับธรรมชาติในตัวเราให้หันไปเคารพแต่ความเท่าเทียมเท่านั้น

สิ่งที่ข้าฯ เพิ่งกล่าวไปจะชัดเจนยิ่งขึ้น หากเราให้ทั้งสองฝ่ายได้ถือครองอำนาจพิเศษแบบเดียวกับที่บรรพบุรุษของโกกีสแห่งลิเดียเคยได้รับ⁴ ว่ากันว่าโกกีสเป็นคนเลี้ยงแกะคนหนึ่ง ซึ่งอยู่ใต้อาณัติของผู้ปกครองแห่งเมืองลิเดีย แต่อยู่มาวันหนึ่งได้เกิดพายุใหญ่และมีแผ่นดินไหวรุนแรงจนทำให้พื้นดินบริเวณที่เขาบริหารแกะอยู่นั้นได้ปริแตกออก ก่อเป็นโพรงทอดยาวลงไปใต้พิภพ โกกีสเห็นดังนั้นจึงรู้สึกตื่นใจใคร่รู้ เขาเดินลงไปใรรอยแยกดังกล่าว ตำนานเล่าด้วยว่าเขาได้พบกับของวิเศษมากมายข้างใต้ และหนึ่งในนั้นก็คือม้าล่ำริดซึ่งดำนในกลวงเปล่า บนลำตัวมีช่องเปิดคล้ายหน้าต่าง เขาทดลองมองลอดช่องนั้นเข้าไป ก็พบกับซากศพหนึ่งซึ่งใหญ่กว่ามนุษย์ทั่วไปอยู่เล็กน้อย ศพนั้นไม่สวมใส่สิ่งใดนอกจากแหวนทองคำวงหนึ่งบนนิ้วมือเท่านั้น โกกีสจึงค่อย ๆ ปลดแหวนออกมาเก็บไว้ แล้วค่อยเดินย้อนกลับออกมาจากโพรง วันหนึ่งเขาสวมแหวนทองวงนั้นไปงานประชุมคนเลี้ยงแกะ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือน เพื่อถวายเป็นงานเรื่องฝูงแกะแก่องค์ราชา ขณะที่โกกีสกำลังนั่งอยู่กับคนอื่น ๆ เขายังเฝ้ามองไปหมุ่นหัวแหวนให้หันกลับเข้ามาหาตัวผู้ดำนในของฝ่ามือ ทันใดนั้นเองเขาก็พบว่าคนรอบ ๆ ข้างต่างมองไม่เห็นเขาอีกต่อไป เขาล่องหน และทุก ๆ คนก็กำลังสนทนาแลกเปลี่ยนกันอย่างออกรสถึงเรื่องของเขาเพราะคิดว่าโกกีสคงกลับไปแล้ว เขาตื่นตะลึงกับความมหัศจรรย์ที่ได้พบ จึงใช้นิ้วจับหัวแหวนหมุนกลับออกไปด้านนอกดังเดิม แล้วทันใดนั้นเอง ทุก ๆ คนก็กลับมามองเห็น

[359d]

[359e]

[360a]

เขาได้อีกครั้ง ดังนั้นเขาจึงทำการทดลองต่าง ๆ นานากับแหวนวงนี้ เพื่อทดสอบ
ดูว่าตนเองได้รับอำนาจวิเศษดังกล่าวจริงหรือไม่ และในที่สุดเขาก็ค้นพบว่า
มันเป็นเรื่องจริง เมื่อใดก็ตามที่หมุนหัวแหวนกลับเข้ามาด้านใน เขาก็จะล่องหน
หายตัวได้ และเมื่อใดที่หมุนมันกลับออกไปด้านนอก เขาก็จะปรากฏกายขึ้น
ตามเดิม เมื่อรู้เช่นนี้ไวกก็สัจวางแผนจัดแจงให้ตนได้เป็นหนึ่งในผู้ถือสารขึ้นไป
ถวายรายงานแก่องค์ราชา และเมื่อไปถึงเขาก็ล่องลวงราชินีให้ยินยอมมีความ
สัมพันธ์ลับบนอนกับตน จากนั้นจึงลอบปลงพระชนม์ราชาทิ้งเสียโดยความ
ช่วยเหลือขององค์ราชินี และสุดท้ายอำนาจปกครองทั้งหมดก็ตกอยู่ใต้เงื้อมมือ
ของไวกีส...

[360b]

“เออละ ทีนี้เรามาลองสมมติกันดูว่า ถ้าเรามีแหวนประเภทนี้อยู่สักสองวง
วงหนึ่งสวมโดยคนที่เที่ยงธรรม อีกวงหนึ่งสวมโดยคนไม่เที่ยงธรรม เมื่อดูจาก
ภายนอกก็คงรู้ว่าไม่มีใครมีจิตใจแน่วแน่ในความเที่ยงธรรมได้ตลอดรอด
ใครบ้างจะอดใจไม่เหลียวมองทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นได้บ้างเล่า ในเมื่อเขาได้รับ
อนุญาตให้หยิบฉวยทุกสิ่งทุกอย่างที่ต้องการจากชาวบ้านร้านตลาดได้โดยไม่
เกรงกลัวสิ่งใด เขาจะลักลอบเข้าบ้านใครก็ได้ มีสัมพันธ์ลับบนอนกับใครก็ได้
ฆาตกรรมใครก็ได้ หรือจะปลดปล่อยนักโทษคนไหนออกจากคุกก็ยังได้ สุดท้ายใจ
ต้องการ เขาทำได้ทุกอย่างราวกับเป็นเทพเจ้าในมวลมนุษย์ การกระทำทั้งหมด
ของเขาย่อมไม่มีอะไรแตกต่างจากคนไม่เที่ยงธรรม คนทั้งสองฝ่ายนั้นย่อมเดิน
บนทางสายเดียวกัน นี่แหละคือข้อพิสูจน์ชั้นเลิศที่ทำให้ผู้คนมักกล่าวกันว่าไม่มี
ใครยินยอมเป็นคนเที่ยงธรรมโดยด้วยความสมัครใจหรอก จะทำเช่นนั้นก็ต่อ
เมื่อถูกกดดันให้ต้องทำเท่านั้น ไม่มีบุรุษใดเชื่อจริงๆ หรือว่า ยังมีคุณค่าความดีใด
หลงเหลือในโลกส่วนตัวของตน หากทั้งสองฝ่าย เห็นว่าตัวเองมีช่องให้ก่อการ
ไม่เที่ยงธรรมได้ พวกเขาย่อมกระทำ อันที่จริงไม่ว่าใครก็เชื่อเหมือนกันทั้งนั้น
ว่าความไม่เที่ยงธรรมจะนำพาผลประโยชน์มาให้เป็นการส่วนตนได้มากกว่า
ความเที่ยงธรรมเสมอ ผู้สนับสนุนตราบนี้ทุกคนต่างก็เห็นจริงตามนั้น หากแม้
คนผู้หนึ่งได้รับโอกาสเช่นนี้ แต่ยังไม่ยินยอมปฏิเสธไม่ยอมก่อการไม่เที่ยงธรรม

[360c]

[360d]

ไม่ยอมแตะต้องทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น คนผู้นั้นย่อมแลดูน่าสมเพชเวทนาและ
โง่งเงาเหลือประมาณ ในสายตาของคนรอบข้างที่ได้ทราบเรื่องเข้า แน่แน่นอนว่า
พวกเขาย่อมต้องเสแสร้งทำเป็นสรรเสริญคนผู้นั้นเมื่ออยู่ต่อหน้า แต่นั่นก็เป็น
เพราะความกลัวว่าตนเองอาจจะต้องเดือดร้อน หากคนผู้นั้นเปลี่ยนใจ หันมา
มอบความไม่เที่ยงธรรมให้แก่ตนนั่นเอง เอาละ และทั้งหมดนี้ก็คือประเด็น
ที่สองของซ้ำๆ...

“และก็มาถึงการตัดสินใจชีวิตของทั้งสองฝ่าย การตัดสินใจครั้งนี้จะถูกต้องและ
แม่นยำเพียงใด เราต้องวางคนเที่ยงธรรมโดยสมบูรณ์และคนไม่เที่ยงธรรม
โดยสมบูรณ์เอาไว้ในตำแหน่งตรงข้ามกันอย่างสมบูรณ์ให้ได้เสียก่อน ถ้าทำไม่ได้
ก็ไม่ต้องตัดสินใจอะไรกันอีก เอาละ แล้วเราจะทำอย่างไรกันดี? ท่านลองฟังวิธีนี้ดู
เราจะให้คนทั้งสองเดินตามเป้าหมายของตัวเองได้อย่างสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ
เราจะไม่ยึดเอาสิ่งไม่เที่ยงธรรมใดออกมาจากคนไม่เที่ยงธรรม และก็จะไม่ยึดเอา
สิ่งเที่ยงธรรมใดออกจากคนเที่ยงธรรมด้วย จากนั้นอันดับแรก เราจะให้คน
ไม่เที่ยงธรรมผู้นั้นทำตัวเหมือนช่างฝีมือผู้เก่งกาจ – ท่านย่อมรู้จักไหมว่าแพทย์
หรือต้นหนเรือผู้ชำนาญการนั้น ย่อมรู้จักถึงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ศิลปะของ
ตนทำได้และทำไม่ได้ และเขาก็จะเลือกทำแต่สิ่งที่ตนทำได้เท่านั้น ทั้งสิ่งซึ่งทำ
ไม่ได้ไว้เบื้องหลัง เพราะหากวันใดพลาดพลังก็ยังมีความสามารถพอจะลุกขึ้น
มาใหม่ได้ – กล่าวคือ คนไม่เที่ยงธรรมของเราผู้นั้นจะเลือกกระทำแต่ความ
ไม่เที่ยงธรรม ซึ่งตนเองทำได้อย่างถูกที่ถูกทางเท่านั้น และนั่นย่อมทำให้เขา
กลายเป็นคนไม่เที่ยงธรรมอย่างสมบูรณ์ที่สุด เขาย่อมไม่มีวันถูกจับได้ จำไว้เลยว่า
คนกระทำไม่เที่ยงธรรมแล้วถูกจับได้นั้น เป็นได้แค่คนน่าสมเพช เพราะความไม่
เที่ยงธรรมอันสมบูรณ์ที่สุดนั้นหมายถึง การ *ดูเหมือน* ว่าเที่ยงธรรม แต่แท้จริงนั้น
ไม่ใช่ ดังนั้นคนไม่เที่ยงธรรมโดยสมบูรณ์ของเราก็จะต้องได้ครอบครองความ
ไม่เที่ยงธรรมอันสมบูรณ์แบบด้วย เราจะยึดสิ่งใดไปจากเขาไม่ได้ทั้งนั้น เขาต้อง
ได้ก่อความไม่เที่ยงธรรมอันยิ่งใหญ่ ขณะเดียวกันก็ต้องได้ชื่อเสียงอันใหญ่ยิ่ง
แห่งความเที่ยงธรรมมาครองด้วย หากครั้งใดเขาก้าวพลาด เขาย่อมมีพลัง

[360e]

[361a]

[361b]

อำนาจพอจะลุกขึ้นมาใหม่ได้เสมอ หรือหากครั้งใดความไม่เที่ยงธรรมของเขา ถูกเปิดโปง เขาก็ย่อมต้องมีความสามารถพุดจาโน้มน้าว หรือถ้าครั้งใดต้องใช้กำลัง คนอย่างเขาย่อมมีพร้อมทั้งความสามารถ ความกล้าหาญ และพลังกำลัง และยังรวมไปถึงเงินทองกับมิตรสหาย ผู้คอยสนับสนุนค้ำจุนเขาอยู่เสมอด้วย เอาล่ะ เมื่อเราได้สมมติคนประเภทนี้ขึ้นมาด้วยวาจาเรียบร้อยแล้ว ต่อไปเราก็จะสมมติคนเที่ยงธรรมขึ้นมาวางเปรียบเทียบกับเขา โดยคนคนนี้จะต้องสูงส่ง และเรียบง่าย ‘ไม่หวังเพียง ดูเหมือน เป็นคนดี แต่ต้องดีให้ได้จริงตามนั้น’ อย่างที่เอสคิลส์เคยว่าไว้‘ เราจะต้องกำจัดการ ‘ดูเหมือน’ ดังกล่าวนั้นทิ้งไป เพราะหากเขาเพียง ดูเหมือน เป็นคนเที่ยงธรรมเท่านั้น การ ดูเหมือน นั้นย่อมไม่แคล้วต้องนำเอาเกียรติยศและของกำนัลต่าง ๆ มามอบให้’ และหากปล่อยให้เป็นอย่างนั้น เราก็จะไม่สามารถตัดลึกลงไปได้อย่างแน่ชัดว่าเขาปฏิบัติตนเช่นนั้น เพราะเป็นคนเช่นนั้นว่าจริง ๆ หรือเป็นเพราะเกียรติยศและของกำนัลกันแน่ ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องปลดทิ้งทุกสิ่งของเขาให้เหลือเพียงความเที่ยงธรรมเท่านั้น และให้เขาตกอยู่ในสถานการณ์ตรงกันข้ามกับคนแรกในทุกประการคือเขา ต้องไม่แตะต้องความไม่เที่ยงธรรมเลย ทว่าเขากลับได้รับชื่อเสียงอันใหญ่ยิ่งแห่งความไม่เที่ยงธรรมไปครองเสียอย่างนั้น หากทำเช่นนี้ได้ เราก็จะทดสอบความเที่ยงธรรมของเขาได้ว่ามันอ่อนแรงลงบ้างหรือไม่ จากทัศนคติอันเลวร้าย

[361c]

[361d]

ของครอบข้างและจากผลลัพธ์ต่าง ๆ ของมัน เราจะปล่อยให้เขาเป็นเช่นนั้นไปจนตาย คือ ดูเหมือน เป็นคนไม่เที่ยงธรรมตลอดชีวิต ทั้งที่เป็นคนเที่ยงธรรมกว่าใคร ๆ หากเราทำเช่นนี้ได้ ทั้งฝ่ายเที่ยงธรรมและฝ่ายไม่เที่ยงธรรมก็จะถึงขีดสุดของตนเอง ตอนนั้นล่ะเราถึงจะตัดสินได้ว่าฝ่ายใดมีความสุขสมบูรณ์มากกว่า”

“โอ้! กลาวคอนที่รัก” ข้าฯ พุด “เจ้าขัดเงาชายทั้งสองได้เด่นชัดราวรูปสลัก ไม่มีผิด เท่านั้นที่ตัดสินกันได้แล้วสินะ”

“ข้าฯ ก็พยายามทำให้ได้มากเท่าที่จะทำได้นั่นล่ะ” เขากล่าว “ข้าฯ ว่า เมื่อใดที่คนทั้งสองออกมาแล้ว ก็คงไม่ยากอีกต่อไป เราพรรณนาได้แล้วว่า วิถีชีวิตเช่นไร รอคอยพวกเขาอยู่ เอาล่ะ ได้เวลาปิดฉากสุนทรพจน์แล้ว แต่ก่อนอื่นโสคราตีส

[361e]

ข้าฯ อยากให้ท่านระลึกไว้ก่อนว่า สิ่งที่ข้าฯ จะพูดต่อไปนี้อาจฟังดูโหดร้ายไปหน่อย แต่นั่นไม่ใช่คำพูดข้าฯ นะ มันเป็นคำพูดของคนที่สรรเสริญความไม่เที่ยงธรรมไว้สูงกว่าความเที่ยงธรรมต่างหาก พวกเขาถือว่าคนมีสันดานเที่ยงธรรม เช่นนั้นมักต้องถูกเขี่ยน ถูกชิงบนเครื่องทรมาน ถูกล่ามโซ่ ดวงตาทั้งสองจะถูกจี้ด้วยไฟ จนในที่สุด เมื่อเขาได้ทนทรมานจากความชั่วร้ายทุกอย่างแล้ว เขาก็จะถูกเสียบประจาน⁷ ในช่วงเวลาสุดท้ายนี้เอง เขาจะตระหนักขึ้นมาได้ว่า ตนไม่น่าทำตัวเป็นคนเที่ยงธรรมเลย แต่ทำให้ *ดูเหมือน* ว่าเที่ยงธรรมได้ก็พอแล้ว... อันที่จริง คำพูดของเอสคิลัสน่าจะนำมาประยุกต์ใช้กับคนไม่เที่ยงธรรมได้แม่นยำกว่า เพราะคนเหล่านั้นมักพูดเสมอว่า คนไม่เที่ยงธรรมนั้นแสวงหาแต่สิ่งซึ่งวางบนฐานของความจริงตามที่เป็น ไม่ได้วางชีวิตไว้บนฐานของทัศนคติไม่หวังเพียง *ดูเหมือน* ไม่เที่ยงธรรม แต่ต้องไม่เที่ยงธรรมให้ได้จริงตามนั้น...⁸

[362a]

เก็บเกี่ยวผลบนจิตใจเคยไถหว่าน

เพาะแผนการจนผลดองอกงามแล้ว⁹

[362b]

เขาจะได้ขึ้นปกครองเมือง เพราะเขา *ดูเหมือน* เป็นคนเที่ยงธรรม เขาจะแต่งงานเข้าไปอยู่ในตระกูลไหนหรือแต่งงานกับใครก็ได้ทั้งนั้น เขาจะจับมือทำสัญญาเป็นหุ้นส่วนกับใครก็ตามก็ได้ตามต้องการ และนอกจากเขาจะกอบโกยผลประโยชน์ทั้งหลายด้วยวิธีการเหล่านั้นได้แล้ว เขายังไม่ต้องมามัดกังวลเรื่องการปฏิบัติตนไม่เที่ยงธรรมอีกด้วย มีแต่ได้กับได้ ดังนั้น หากเขาเข้าแข่งขันกับผู้อื่น ไม่ว่าจะงานแข่งสาธารณะหรือส่วนตัวก็ตาม เขาย่อมกำชัยเหนือกว่าศัตรูทั้งหลายได้เสมอ และด้วยการหยิบยื่นผลประโยชน์แก่สหาย และสร้างความฉิบหายแก่ศัตรูอยู่เสมอ เขาจะอยู่เหนือว่าคนอื่น ๆ และร่ำรวยขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเป็นเช่นนั้น เขาย่อมสามารถถวายเป็นบูชาและจัดพิธีตอบแทนคุณแก่ทวยเทพได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง มีคุณสมบัติพร้อมแก่การเป็นผู้ยิ่งใหญ่ เขาดูแลเอาใจใส่เทพเจ้าและมนุษย์ปวงชน

[362c]

(เฉพาะบางคนเขาที่พอใจ) ได้ดีกว่าคนเที่ยงธรรมเป็นไหน ๆ ดังนั้น ผลที่ตามมา คือ เขาน่าจะได้รับความรักจากเทพเจ้ามากกว่าคนเที่ยงธรรมด้วยเหตุนี้ อย่างไรก็ตาม โสคราตีส ผู้คนเขาถึงได้ว่ากันว่า ทวยเทพและมนุษย์ย่อมหยิบยื่นชีวิตที่ดีกว่าแก่คนไม่เที่ยงธรรมแทนที่จะเป็นคนที่เที่ยงธรรมเสมอ”

[362d]

เมื่อกล่าวคอนกล่าวจบ ซ้ำๆ ก็เตรียมคำพูดได้ตอบเอาไว้เรียบร้อยแล้ว ทว่า จู๊ จู๊ อเดมันทัส พี่ชายของกล่าวคอนก็กล่าวแทรกขึ้นมาเสียก่อน “โสคราตีส ท่านยอมไม่คิดว่าตรรกะเหล่านั้นเป็นที่น่าพอใจแล้วหรือไม่ใช่ไหม?”

“ไม่น่าพอใจอย่างไรล่ะ?” ซ้ำๆ พูด

“ก็สิ่งที่สมควรต้องพูดมากที่สุด กลับยังไม่ได้รับการบอกกล่าวออกมาเลยด้วยซ้ำ” เขากล่าว

“เฮ้! ถ้าอย่างนั้น” ซ้ำๆ พูด “ก็อย่างสุภาษิตว่า ‘ให้บุรุษท่องเดียวกันได้ยื่นเคียงข้างกัน’ ถ้าเขาพลาดสิ่งใดไป เจ้าก็ช่วยแก้ต่างแทนเขาสี แต่อันที่จริงแค่สิ่งที่เขาพูดมานั้นก็ทำเอาซ้ำๆ เขาแทบทรุดแล้วนา แคนี่ซ้ำๆ ก็ไม่รู้จะช่วยเหลือเทพีแห่งความเที่ยงธรรมได้หรือเปล่าแล้ว”

[362e]

“ไร้สาระน่า” อเดมันทัสพูด “ลองฟังซ้ำๆ พูดดูบ้าง ตามทัศนคติของซ้ำๆ หากต้องการให้ความประสงค์ของกล่าวคอนปรากฏชัดยิ่งขึ้น เรายังควรต้องพิจารณาตรรกะของฝ่ายตรงข้ามด้วย และนั่นก็คือฝ่ายที่สรรเสริญความเที่ยงธรรมและประณามความไม่เที่ยงธรรม ท่านลองนึกถึงบิดาหรือใครก็ตามที่กำลังเป็นห่วงเป็นใยใครสักคน พวกเขาดีกว่ากล่าวกับบุตรหลานของตนเสมอไม่ใช่ไหมว่า ‘จงเป็นคนมีความเที่ยงธรรม?’ อย่างไรก็ตาม จะสรรเสริญความเที่ยงธรรมโดยตัวของมันก็ไม่ไหว พวกเขาสรรเสริญชื่อเสียงอันดีอันเกิดขึ้นจากมันต่างหาก พวกเขาตกเดือนบุตรหลานให้มีความเที่ยงธรรม เพราะอยากได้สิ่งต่างๆ อันเป็นผลจากชื่อเสียงนั้นเท่านั้น – ตำแหน่งปกครอง และการแต่งงาน เป็นอาทิ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นของผู้ ดูเหมือน จะเที่ยงธรรมอย่างไม่ต้องสงสัย และอีกหลายสิ่งหลายอย่าง อันเป็นผลจากการมีชื่อเสียงอันดีตามที่กล่าวคอนเพิ่งกล่าวไป เมื่อครู่ก็เช่นกัน คนเหล่านี้พูดถึงแต่สิ่งซึ่งเกิดจากทัศนคติ ยิ่งมากยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า

[363a]

พวกเขาเอาทัศนคติอันดีของตนไปผูกไว้กับทวยเทพ จากนั้นก็เล่าอย่างมีรูปร่าง
ถึงคุณความดีต่างๆ อันเทพเจ้าจักประทานแก่ผู้มีสุทธจริกรรม พวกเขาอ้างทั้ง
คำพูดของโฮเมอร์และของเฮซิออดผู้สูงส่ง¹⁰ เช่นคนหลังนั้นเคยกล่าวไว้ว่า
‘แต่คนที่เที่ยงธรรม เทพเจ้าสร้างต้นโอ๊กใหญ่...

ผลโอ๊กตกอยู่บนยอด ภมรบินตอมรอบลำต้น

[363b]

และยังมีฝูงแกะน้อยใหญ่ ตัวน่วมเหลือล้น มีขนฟู¹¹

และยังมีคุณความดีอื่นๆ อีกมากในลักษณะเดียวกัน ส่วนอีกคนก็กล่าวเอา
ไว้เยอะไปแพ้กัน อาทิ...

ยามไตรราชา ผู้ไร้มลทิน และยำเกรงเทพเจ้า

เชิดชูความเที่ยงธรรม ยามนั้น บนผืนดินดำ

ย่อมสมบูรณด้วยข้าวสาลีและบาร์เลย์

[363c]

ต้นไม้ผลตก แกะให้เนื้อดี ทะเลอุดมมัจฉา¹²

มิวเซอัส¹³กับบุตรของเขาแย้งอ้างว่าเทพเจ้าให้คุณความดีแก่คนเที่ยงธรรมได้
หนักหน่วงกว่านี้อีกนะ จากปากคำของพวกเขา ทวยเทพจะนำทางคนเที่ยงธรรม
ไปสู่ดินแดนฮาดีส จัดหาเก้าอี้บุนวมให้นั่ง สรรหาผู้มีสุทธจริกรรมมาตั้งวงดื่มเหล้า
เสวนาด้วย จากนั้นก็จะสวมมงกุฎดอกไม้ให้ และปล่อยให้พวกเขาได้ดื่มกิน
เมามายไปตราប់ฟ้าดินสลาย ด้วยความเชื่อว่าคำตอบอันสูงส่งสุดของ
ความดีงามคือการได้เมามายไปจนนิรันดร์ และยังมีคนกล่าวขยายความคำ
ตอบแทนจากเทพเจ้าออกไปได้ไกลกว่านี้อีกนะ เช่นบอกว่า ผู้ใดใช้ชีวิตเปี่ยมด้วย
สุทธจริกรรมและรักษาคำสัตย์ตลอดมา คนผู้นั้นย่อมมีลูกหลานรุ่นหลังคอยสืบ
สันตติวงศ์ให้อยู่รอดต่อไปได้ยาวนานเสมอ พวกเขาเฝ้ายอมความเที่ยงธรรม
ด้วยวิธีการอย่างนี้ ผึ่งผู้ไร้สุทธจริกรรมและไร้ความเที่ยงธรรมเอาไว้ใต้โคลมตมใน

[363d]

[363e] ฮาดีส บังคับขู่เชิญให้ต้องแบกน้ำด้วยภาชนะก้นรั่ว¹⁴ ตอนยังมีชีวิตก็คอยหยิบยื่น แต่ที่คนคิดอันเลวร้ายให้ ลงโทษพวกเขาด้วยทัณฑ์ทรมาณ แบบเดียวกับที่ กลาวคอนได้กล่าวแก่คนเที่ยงธรรม ซึ่งถูกที่คนคิดให้ร้ายว่าเป็นคนไม่เที่ยงธรรม นั้นล่ะ เพียงแต่นี้ก็นำมาใช้กับคนไม่เที่ยงธรรมแทนก็เท่านั้น และพวกเขา เหล่านั้นก็ไม่มีอะไรจะแก้ตัวอีก และนี่ก็คือวิธีที่พวกเขาสรรเสริญและประณาม คนแต่ละฝั่ง...

[364a] “โสคราดีส ท่านยังควรต้องพิจารณาตรรกะเกี่ยวกับความเที่ยงธรรมและความไม่เที่ยงธรรมอีกรูปแบบหนึ่งด้วย ทั้งแบบที่พวกกวีนำมาใช้ และแบบที่ใช้ พูตกันเป็นการส่วนตัว กล่าวคือ ทุกคนล้วนกล่าวว่าเป็นเสียงเดียวกันมาตลอดว่า ความเที่ยงธรรมและการสงบใจ¹⁵ แม้จะเป็นสิ่งงดงาม แต่ก็เป็นเรื่องน่าเบื่อหน่าย และยากลำบาก ต่างจากการปล่อยใจและความไม่เที่ยงธรรมอันหอมหวานและ เข้าถึงได้ไม่ยาก อีกทั้งยังเป็นเรื่องน่าละอาย แต่เฉพาะในสายตาของกฎหมาย และของทัศนคติโดยทั่วไปเท่านั้น พวกเขายังมักกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า การกระทำ อันไม่เที่ยงธรรมนั้นให้ผลประโยชน์มากกว่าการกระทำเที่ยงธรรมเสมอ ไม่ว่าจะ ในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนตัวก็ตาม พวกเขาเต็มใจจะให้เกียรติคนเลว ผู้เปี่ยมด้วยทรัพย์ศฤงคาร หรือเปี่ยมด้วยอำนาจ พร้อมใจกันขนานนาม คนเหล่านี้ว่า เป็นผู้มีความสุขสมบูรณ์ ขณะเดียวกัน พวกเขาก็ดูหมิ่นถิ่นแคลน

[364b] คนอ่อนแอและคนยากไร้ ถึงแม้คนเหล่านี้จะเป็นคนดีกว่าคนอื่น ๆ ก็ตาม ทว่า ตรรกะอันน่าตื่นตาตื่นใจที่สุดคงหนีไม่พ้นเรื่องเทพเจ้าและความดีงาม พวกเขา กล่าววาทะเจ้านั้นประทานโชคร้าย และชีวิตอันเลวร้ายแก่คนดีจำนวนมาก เหมือนกัน และยังส่งมอบโชคชะตาในด้านตรงข้ามแก่คนประเภทตรงข้ามด้วย ด้วยเหตุนี้ พวกนักบวชยากไร้และพวกนักพยากรณ์อาจจึงมักไปเคาะประตูบ้าน คนรวยอยู่บ่อย ๆ เพื่อชักจูงให้พวกเขาเหล่านี้เชื่อว่าตนมีพลังอำนาจจาก เทพเจ้าสิงสถิตอยู่ และจะดึงพลังนี้ออกมาได้ ก็ต้องประกอบพิธีบูชาขัยัญ หรือไม่ก็

[364c] พิธีรับศีลสวดมนต์เท่านั้น หรือหากคนรวยเหล่านี้ หรือบรรพบุรุษฝ่ายใดของ พวกเขาได้เคยก่อความไม่เที่ยงธรรมใดเอาไว้ พวกเขา ก็แก้เคราะห์ได้ด้วย

พิธีกรรมอันแสนลึกลับอีกเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้น หากคนรั้คนรวยเหล่านี้ต้องการประทุษร้ายคู่อริของตนคนไหน – ไม่ว่าจะหมอนั้นจะเที่ยงธรรมหรือไม่ – เพียงแค่จ่ายสตางค์ค่าสักเล็กน้อย ความฉิบหายก็จะไปตกอยู่ที่ศัตรูได้ในบัดดล นอกจากนี้ยังว่ากันว่านักบวชเหล่านี้สามารถร้ายมนต์โน้มน้าวทวยเทพทั้งหลายให้ลงมาเป็นข้าราชการได้ด้วย และกวีก็เป็นคนพวกแรก ๆ ที่ถูกดึงขึ้นมาเป็นประจักษ์พยานแก่ตรรกะอันเลวทรามเหล่านี้ เพราะพวกกวีมักชอบพูดราวกับว่ามันเป็นเรื่องง่าย ท่านลองฟังท่อนนี้สิ...

เรื่องเลวทรามมากมาย ทำได้แสนง่ายดาย
หนทางราบรื่น ลงมือสะดวก อยู่ไม่ไกล
เรื่องดีงามทั้งหลาย เทพเจ้ากลับมอบหยาดเหงื่อให้
บนเส้นทางขรุขระ ลาดชัน ไกลแสนไกล¹⁶

[364d]

ในบางครั้ง โฮเมอร์เองก็ถูกขุดขึ้นมาเป็นพยานแก่ความวิปลาสของทวยเทพอันเกิดจากอิทธิพลของมนุษย์ และนั่นก็เป็นเพราะโฮเมอร์เคยกล่าวเอาไว้ว่า...

แม่เทพเจ้ายังหวั่นไหวได้ ด้วยคำสวดบูชา
ด้วยพิธีสังเวย และด้วยการถือค้ำมั่นสัตยา
ด้วยคว้นรูป ด้วยการตีฆูบูชา มนุษย์เปลี่ยนใจเทพได้
ถึงจะทำชั่ว ละเมิดกฎใด ยังสามารถโน้มน้าวใจองค์เทพา¹⁷

[364e]

นอกจากนั้น พวกเขายังพูดพล่ามเพื่อเจ้าว่าพิธีกรรมทั้งหลายของตนนั้นอ้างอิงมาจากหนังสือของมิวเซอัสกับออร์เฟอัส¹⁸ ซึ่งยังบอกอีกว่าทั้งสองเป็นลูกหลานของดวงจันทร์¹⁹ และของเทพีศิลปะ²⁰ด้วย นักบวชเหล่านี้มิได้ชักจูงแต่เฉพาะปัจเจกชนภายในเมืองเท่านั้นนะ พวกเขาทำเช่นนี้กับเมืองทั้งเมืองเลยทีเดียว โดยเที่ยวป่าวประกาศว่า การกระทำไม่เที่ยงธรรมที่ผ่านมาของทั้ง

[365a]

คนเป็นและคนตายนั้น สามารถปล้ำหรือทำให้บริสุทธิ์ได้ ผ่านพิธีกรรมบูชา และการจัดงานแข่งขันอันแสนล้าราญต่าง ๆ พวกเขาเรียกพิธีล้ำผิดเหล่านี้ว่า ‘พิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน’²¹ อันเป็นพิธีกรรมซึ่งจัดขึ้นเพื่อปลดปล่อยผู้คนให้พ้นจากความชั่วร้ายหลังความตาย และหากผู้ใดไม่เคยเข้าพิธีนี้ ก็รอดพ้นกับความน่าสะพรึงได้เลย...

[365b]

“ท่านว่าไหม โสคราตีสที่รัก” เขาพูดต่อ “สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ – ความตื่นงกับ ความเลวทราม และมุมมองของเทพเจ้ากับมนุษย์ต่อเจ้าสองสิ่งนี้ – ล้วนแต่เป็น เรื่องที่พวกเราได้อินซ้าไปซ้ามาอยู่ทุกวัน ท่านว่าจิตวิญญาณของพวกคนหนุ่มจะ ได้รับอิทธิพลมากขนาดไหน หากได้ฟังสิ่งเหล่านี้? ซ้าซ้า กำลังพูดถึงพวกคนหนุ่ม ซึ่งมีธรรมชาติอันดี และมีความสามารถเป็นเลิศ พวกเขาพร้อมอยู่เสมอที่จะ กระโจนเข้าหาทุกสิ่งทีตัวเองสนใจ ค่อย ๆ เก็บสะสมสิ่งต่าง ๆ ไปเรื่อย ๆ จาก สิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง เพื่อศึกษาว่าพวกเขาสมควรเป็นคนอย่างไร และควรใช้ ชีวิตอย่างไรจึงจะดีทีสุด พวกเขายอมตองนำค่าของพินดาร์สมาตามตัวเอง เป็นแน่ว่า ซ้าซ้า ควร ‘วัดความสูงใหญ่แห่งกำแพงชีวิตเหล่านี้ ด้วยความเที่ยงธรรม หรือความคดโกงกันแนไหน?’ ในเมื่อวันหนึ่ง ซ้าซ้า เองก็ตองสร้างปรากฏการเพื่อ ปกป้องดูแลชีวิตตัวเองขึ้นมาจากมันเช่นกัน แต่ถ้อยคำมากมายล้นบอกแก่ ซ้าซ้า ว่าการเป็นคนเที่ยงธรรมนั้น ไม่ให้ประโยชน์อันใด ซ้าซ้ายังมีความยากลำบาก และโทษทัณฑ์อีกต่าง ๆ นานาตามมาอีก ซ้าซ้า แค่อำตัวให้ ดูเหมือนเที่ยงธรรม ก็พอแล้ว ในทางกลับกัน ถ้าซ้าซ้า เป็นคนไม่เที่ยงธรรมแล้วสร้างทัศนคติแห่ง ความเที่ยงธรรมล้อมรอบตนเองไว้ เพียงเท่านั้น ซ้าซ้า ก็ใช้ชีวิตอย่างเทพเจ้า

[365c]

ได้แล้ว หน่าซ้าปัญญาชนบางคนยังกล่าวไว้อีกว่า ‘สิ่งซึ่งดูเหมือนนั้น มีอำนาจ เหนือกว่าความจริงตามทีเป็น’²² และยังเป็นนายเหนือแห่งความสุขสมบูรณ์ อีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้น ซ้าซ้า คงตองทุ่มเทให้กับมันอย่างเต็มที่ แรงงความตื่นงง เอาไว้อบ ๆ ตัว’²³ สร้างม่านบังตาหลอกลวงคนรอบข้างไว้เป็นฉากหน้า ส่วนตัว ซ้าซ้า จะย่องตามนางจิ้งจอกเจ้าเล่ห์ของอาร์คีโลคัส’²⁴ผู้มีปัญญาไปในนากหลัง ‘แต่การจะกระทำเรื่องเลวร้ายโดยรอดจากสายตาผู้อื่นได้ มันไม่ใช่เรื่องง่ายนะ’

เสียงใครบางคนดังแว่วขึ้น 'ไม่มีความยิ่งใหญ่ใดได้มาโดยง่ายหรอก' ฝ่ายพวกเรา
ตอบ 'แต่ทว่าถ้าเรายังต้องการความสุขสมบูรณ์อยู่ล่ะก็ การเดินไปตามทางที่
ตรรกะเหล่านี้ได้วางไว้ก็เป็นเรื่องจำเป็นต้องทำ หากเราไม่ต้องการให้ใครจับได้
เราก็ควรจะจัดตั้งองค์กรลับหรือกลุ่มของเราเองขึ้นมา เรายังมีครูบาอาจารย์
ผู้สอนวิชาวาทศิลป์อันชาญฉลาดอีกหลายคนคอยช่วยเหลือ พวกเขาจะสอนให้
เรามีปัญญาในการจัดการกับเรื่องในศาลและการชุมนุมในที่สาธารณะ
เมื่อทุกอย่างเป็นไปได้ตามนี้ พวกเราย่อมชำนาญการใช้วาทีะโน้มน้าว และยังมี
กองกำลังเอาไว้จัดการเรื่องต่างๆ ได้อีก ไม่ช้าพวกเราย่อมยกตัวเองขึ้นเหนือ
ผู้อื่นได้ โดยไม่จำเป็นต้องซัดใช้ด้วยโทษทัณฑ์ใดๆ ทั้งสิ้น' 'เงินเทพเจ้าล่ะ?
แน่นอนว่าการกระทำของเจ้าย่อมไม่มีวันหลุดรอดสายตาทวยเทพไปได้
และการคิดจะใช้กำลังเอาชนะเทพเจ้าก็ย่อมเป็นไปได้เช่นกัน' 'ถ้าเทพเจ้าทั้ง
หลายไม่ได้มีตัวตนจริง หรือถ้ามีจริง แต่ก็ไม่เคยสนใจความเป็นอยู่ของมนุษย์
เลยเช่นนี้ เหตุใดพวกเรายังต้องไปกังวลว่าพวกเขาจะคอยจับตาดูอยู่หรือไม่
ด้วยเล่า? และต่อให้ทวยเทพมีอยู่จริง และเป็นห่วงเป็นใยพวกเราจริง เรื่องราว
ทั้งหมดของพวกเขาก็ปรากฏอยู่เพียงในหน้ากฎหมายและในวาจาของกวี ผู้บอก
เล่าวงศ่วานของพวกเราเท่านั้น เราไม่มีทางรู้เรื่องเทพเจ้าได้จากแหล่งใดอีก
ที่สำคัญแหล่งข้อมูลเหล่านี้ยังบอกพวกเราว่า เราสามารถโน้มน้าวหรือบิดเบือน
โอองการของเหล่าทวยเทพทั้งหลายได้ ด้วยการบูชาัญ การสวดมนต์ และการ
ถวายเครื่องบูชา ดังนั้นไม่ว่าพวกเราจะเชื่อหรือไม่ หรือเชื่อแบบไหนก็เหมือนกัน
นั่นแหละ หากเราเลือกจะเชื่อว่าเทพเจ้าจับตาดูอยู่ เราก็สมควรจะปฏิบัติตน
ไม่เที่ยงธรรม แล้วใช้ผลประโยชน์ที่ได้มาจากความไม่เที่ยงธรรมเหล่านั้น
จัดพิธีถวายบูชาแต่ทวยเทพ เพราะถ้าเราแม้แต่รักษาดตนเป็นคนเที่ยงธรรม
ผลประโยชน์เพียงอย่างเดียวที่เราจะได้ก็คือการไม่ถูกเทพเจ้าลงทัณฑ์เท่านั้น
แต่เราอาจต้องสูญเสียทั้งความไม่เที่ยงธรรมไปมหาศาล ถ้าเราเปลี่ยนเป็น
คนไม่เที่ยงธรรมเสีย เราจะได้ทั้งกำไรจากการละเมิดกฎต่างๆ อีกทั้งยังไม่ถูก
เทพเจ้าคาดโทษ เมื่อทำผิดพลาดอีกด้วย เพราะเราสามารถชักจูงทวยเทพ

[365d]

[365e]

[366a]

ด้วยการสวดบูชาได้ ‘แต่ในดินแดนนรกล่ะ? ไม่ว่าจะป็นเรา หรือลูกหลานเรา ต่างก็ต้องลงไปรับโทษทัณฑ์แห่งการเป็นคนไม่เที่ยงธรรมอยู่ดีมิใช่หรือ?’ เด็กหนุ่มผู้นั้นยอมคำนวณไว้ก่อนหน้าแล้ว เขาจึงตอบกลับไปว่า ‘โอ้! พิธีกรรม เปลี่ยนผ่านและการอภัยผิดจากเทพเจ้านั้นมีอำนาจยิ่งใหญ่ขนาดไหน ไม่รู้หรือ? เมืองอันใหญ่ยิ่งทั้งหลาย รวมไปถึงพวกสืบเชื้อสายลงมาจากเทพเจ้า เช่น พวกกวี หรือพวกคนทรง ต่างก็เปิดเผยเรื่องราวเหล่านี้ได้ตรงกันหมด...’

[366b] “เมื่อเป็นเช่นนั้น ยังจะมีตรรกะใดทำให้ความเที่ยงธรรมนั้นเหนือกว่าความไม่เที่ยงธรรมอันยิ่งใหญ่ได้อีก? ในเมื่อคนจำนวนมาก อีกทั้งผู้มีชื่อเสียงโด่งดังทั้งหลายต่างก็ยืนยันด้วยตรรกะแล้วว่า ถ้าเราเป็นคนไม่เที่ยงธรรม โดยมีฉากหน้าหลงตาได้แล้วไซ้ เราย่อมตกลงกับมนุษย์และเทพเจ้าได้เสมอ ไม่ว่าจะขณะมีชีวิตหรือหลังความตาย เราจัดการได้ตั้งใจเสมอ เอาละ โสคราตีส ท่านว่าถ้าคนคนหนึ่งมีอำนาจ – ไม่ว่าจะด้านทรัพย์สิน ร่างกาย ชาติตระกูล หรือจิตวิญญาณ – มันยังเหลือหนทางใดอีกไหมที่จะทำให้เขาหันมาให้เกิดความเที่ยงธรรม และไม่ว่าเราจะเยาะมันเมื่อได้ยินเสียงสรรเสริญ? หากมีใครสักคนชี้ให้เห็นได้ว่า สิ่งซึ่งเราพูดมาเป็นเท็จ หรือหากเขารู้มากพอจะบอกเราได้ว่า ความเที่ยงธรรมนั้นเป็นเลิศอย่างไร เขาก็คงจะต้องรู้สึกเห็นใจคนไม่เที่ยงธรรมอย่างมากเป็นแน่ และเขาก็จะไม่โกรธเคืองคนเหล่านั้นเลย เพราะเขายอมรับดี ว่าไม่มีใครยอมเป็นคนเที่ยงธรรมโดยสมัครใจหรอก นอกเสียจากว่าคนผู้นั้นจะเป็นเทพเจ้า ผู้ซึ่งซังความไม่เที่ยงธรรมอยู่โดยธรรมชาติ หรือนอกเสียจากว่าเขาจะมีองค์ความรู้ด้านนี้และหลีกเลี่ยงความไม่เที่ยงธรรมอยู่เนืองนิตย์ โดยทั่วไปคนที่ประณามความไม่เที่ยงธรรมนั้น มักเป็นคนที่ไม่สามารถก่อความเที่ยงธรรมด้วยตัวเองได้ ไม่ว่าจะด้วยความขลาด ความขรา หรือความอ่อนแอใดๆ ก็ตาม แต่ถ้าลองให้คนประเภทนี้มีอำนาจในมือขึ้นมานะ พวกเขาจะต้องก่อความไม่เที่ยงธรรมอย่างเต็มความสามารถ ไม่ต้องสงสัยเลยเทียว...

[366c] “เอาละ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีสาเหตุเดียวกันกับคำพูดซึ่งซ้ำๆ และกลาวคอนกำลังจะบอกต่อท่านต่อไปนี้ โสคราตีส ทั้งท่าน และผู้สรรเสริญความเที่ยงธรรม

ทั้งหลาย – ตั้งแต่วีรบุรุษแห่งบรรพกาล ซึ่งวาจาเก่าแก่ยังเหลือรอดมา²⁵ จนถึงมนุษย์แห่งปัจจุบันกาล – ไม่มีใครหน้าไหนเคยประณามความไม่เที่ยงธรรม และสรรเสริญความเที่ยงธรรม โดยไม่เอ่ยถึงชื่อเสียง เกียรติยศ หรือรางวัลตอบแทนจากสิ่งเหล่านี้เลยสักคน ไม่ว่าจะด้วยคำพูดส่วนตัวหรือด้วยบทกวี ไม่มีเคยมีใครทำให้ตรรกะฟังขึ้นมาก่อนเลยว่า ความไม่เที่ยงธรรมนั้นเป็นความชั่วร้ายอันใหญ่หลวงของจิตวิญญาณ ส่วนความเที่ยงธรรมนั้นเป็นคุณความดีอันยิ่งใหญ่เช่นเดียวกัน ไม่มีใครเคยชี้ชัดว่าพลังอำนาจของแต่ละด้าน โดยตัวของมันเองนั้นทำงานอย่างไรในจิตวิญญาณของผู้ถือครองมัน โดยเฉพาะในยามที่ไม่มีใคร หรือไม่มีเทพเจ้าองค์ไหนสังเกตเห็น หากพวกท่านทั้งหลายได้อธิบายสิ่งเหล่านี้และได้ช่วยชี้นำพวกเราตั้งแต่ยังเด็ก พวกเราก็คงไม่ต้องมาคอยหาวิธีพิทักษ์รักษาตนเองจากความไม่เที่ยงธรรมของผู้คนรอบข้างเช่นนี้หรอก ตรงกันข้ามคนรอบข้างต่างหากจะกลายมาเป็นผู้พิทักษ์ให้แก่พวกเรา และแก่กันและกัน ทุก ๆ คนจะละจากความไม่เที่ยงธรรม ด้วยเกรงว่าตนนั้นจะต้องจมจ่อมอยู่ในความชั่วร้ายอันแสนสาหัส...²⁶

[367a]

“ตามทัศนะของข้าฯ โสคราตีส ธีราซิมาคัสเอง – หรือบางทีอาจจะมีคนอื่น ๆ ด้วยนั้น – ก็คงต้องพูดอย่างนี้ หรือตีไม่ได้พวกเขาอาจสลับชีวอำนาจของความเที่ยงธรรมและไม่เที่ยงธรรมได้หนักหนาสาหัสกว่านี้อีก เอาเถอะ ข้าฯ จะพูดตรง ๆ โดยไม่ปิดบัง ถ้าข้าฯ ไม่ปรารถนาจะฟังคำพูดฝังตรงข้ามจากปากท่านล่ะก็ ข้าฯ คงไม่ฝืนใจพูดอะไรแบบนี้ออกมาแต่แรกหรอก ดังนั้นนอกจากท่านจะต้องพิสูจน์ด้วยตรรกะให้เราเห็นว่าความเที่ยงธรรมมันแข็งแกร่งกว่าความไม่เที่ยงธรรมตรงไหนบ้างแล้ว ท่านยังต้องบอกพวกเราด้วย ว่าอำนาจแต่ละฝั่งโดยตัวมันเองนั้นส่งผลอย่างไรบ้างต่อผู้ถือครองมัน ทำไมฝั่งหนึ่งจึงให้ความเลวร้าย และทำให้อีกฝั่งจึงให้คุณความดี ขอให้ท่านนำเอาคำแนะนำของกลาวคอนมาใช้ นั่นคือตัดเรื่องของทัศนคติออกไป ไม่ต้องนำมาพิจารณา เพราะหากท่านยังไม่ยอมถอดสิ่งซึ่งกระแสนิยมยึดถือว่าเป็นความจริงออกไป และใส่สิ่งตรงกันข้ามเข้ามาแทนที่ พวกเราก็จะไม่ยอมเชื่อหรือท้อกว่าท่านกำลัง

[367b]

[367c] สรรเสริญความเที่ยงธรรม หรือประณามความไม่เที่ยงธรรมจริงๆ เราจะกล่าว
ว่าท่านสรรเสริญและประณามเพียงสิ่งซึ่ง *ดูเหมือน* ความเที่ยงธรรมและ
ความไม่เที่ยงธรรมเท่านั้น และยิ่งจงใจจะสนับสนุนให้พวกเราประพฤติตน
ไม่เที่ยงธรรมในที่ลับอีกด้วย ถ้าท่านทำเช่นนี้ เราจะถือว่าท่านเห็นด้วยกับ
ธราชิมาคัส ว่าความเที่ยงธรรมนั้นหมายถึงคุณความดีของคนต่างจากพวก²⁷
เป็นผลประโยชน์ของผู้แข็งแกร่งกว่า ส่วนความไม่เที่ยงธรรมนั้นเป็นผลประโยชน์
และผลกำไรแก่ตนเองเพียงคนเดียว โดยคนอ่อนแอกว่าไม่ได้รับประโยชน์
อะไรเลย ในเมื่อท่านเห็นว่าความเที่ยงธรรมเป็นหนึ่งในคุณความดีที่ยอดเยี่ยม
ที่สุด²⁸ ซึ่งมีคุณค่ามากทั้งโดยตัวมันเอง และจากผลผลิตของมัน – เช่น การมองเห็น
[367d] การได้ยิน การใช้ปฏิภาณ การมีสุขภาพดี และอื่นๆ ซึ่งประโยชน์ทั้งหลายมาจาก
คุณความดีโดยธรรมชาติของตัวมันเอง ไม่ได้มาจากทัศนคติภายนอก – ท่านก็จง
สรรเสริญความเที่ยงธรรมในฐานะของคุณความดีประเภทนี้ อธิบายให้พวกเรา
ฟังว่าการถือครองความเที่ยงธรรมอันมีคุณค่าในตัวของมันเองนั้นให้ผล
ประโยชน์ใดแก่พวกเราบ้าง และความไม่เที่ยงธรรมก็ด้วย มันก่ออันตรายใด
แก่เราบ้าง? ปลอ่ยให้คนอื่น ๆ สรรเสริญค่าตอบแทนและชื่อเสียงของมันไปเกิด
ถ้ามีใครสรรเสริญความเที่ยงธรรมและประณามความไม่เที่ยงธรรมให้ซ้ำๆ ฟัง
โดยใช้ค่าตอบแทนและชื่อเสียงมาเป็นเกณฑ์การชม การตำ อันนี้ซ้ำๆ ยังพอทน
ฟังได้นะ แต่ถ้าเป็นท่านมาพูดอย่างนี้ล่ะก็ ซ้ำๆ รับไม่ได้ นอกเสียจากว่าท่าน
จะออกคำสั่งบังคับให้ซ้ำๆ พอใจเพียงแค่นั้น เพราะซ้ำๆ รู้นะ ว่าท่านนะใช้เวลา
[367e] มาทั้งชีวิตไปกับการใคร่ครวญประเด็นนี้โดยไม่คิดถึงเรื่องอื่นเลย เพราะอย่างนี้
ท่านจึงไม่สมควรใช้ตรรกะพิสูจน์ให้พวกเราเห็นเพียงว่าความเที่ยงธรรมนั้น
แข็งแกร่งกว่าความไม่เที่ยงธรรม ท่านควรบอกให้ได้ด้วยว่าในแต่ละด้าน โดยตัว
ของมันเองนั้นมีผลต่อผู้ถือครองมันอย่างไรเพราะแน่นอน มันต้องมีด้านหนึ่ง
ให้คุณความดี ส่วนอีกด้านก็ต้องให้แต่ความเลวร้าย ไม่ว่าเทพเจ้าหรือมนุษย์
จะสังเกตเห็นมันหรือไม่ก็ตาม”

ซ้ำๆ รู้สึกชื่นชมในธรรมชาติเฉพาะตัวของกลาวคอนกั๊บเดมันท์ส์มาตลอด

และการได้ฟังพวกเขาทั้งสองพูดในครั้งนั้นก็ทำให้ข้าฯ รู้สึกชื่นชมยินดียิ่งขึ้นไปอีก ข้าฯ จึงกล่าวว่า “พวกเจ้าช่างสมเป็นบุตรของบรูซผู้หนึ่งจริง ๆ บทกวีที่คนรักของ กลาวคอนประพันธ์ขึ้น แต่ชัยชนะของพวกเจ้าในการต่อสู้ที่เมการานัน²⁹ สมคำบรรยายไม่ผิดเลย...

[368a]

บุตรแห่งอริสตอน ทิพยทายาทแห่งบรูซผู้เรื่อรนาม³⁰

ตามทัศนะของข้าฯ เขาเขียนได้ดีทีเดียวนะสหายน้อย และการที่พวกเจ้ากล่าวถึงความไม่เที่ยงธรรมกันได้ขนาดนี้ แต่กลับยังไม่เชื่อว่าความไม่เที่ยงธรรมนั้น ตีกว่าความเที่ยงธรรม พวกเจ้าก็น่าจะมีทิพยอำนาจอยู่กับตัวจริง ๆ เสียแล้ว และพวกเจ้าก็ดูเหมือนจะยังไม่โดนชักจูงไปทางนั้นจริง ๆ ข้าฯ อนุমানเอาจากวิธีการใช้ชีวิตของพวกเจ้านั้นล่ะ เพราะถ้าซนียึดเอาจากคำพูดเมื่อครู่ของพวกเจ้า ข้าฯ คงเชื่อมั่นในตัวพวกเจ้าไม่ลงเหมือนกัน แต่จะไป ยิ่งข้าฯ เชื่อมั่นในตัว พวกเจ้ามากเท่าไร ข้าฯ ก็ยิ่งรู้สึกเคืองกว้างมากขึ้นเท่านั้น เพราะไม่รู้ว่าจะควร จะทำอย่างไรต่อไปดี ในเมื่อด้านหนึ่งข้าฯ ยังมองไม่เห็นหนทางเลยว่าจะ ช่วยเหลือพวกเจ้าได้อย่างไร อันที่จริงตามทัศนะของข้าฯ ข้าฯ ว่าตัวเองยังมี ความสามารถไม่ถึงด้วยซ้ำ และหลักฐานมันก็อยู่ตรงนี้ เมื่อครู่ข้าฯ ว่าข้าฯ มั่นใจ แล้วว่าสิ่งที่แสดงต่อธราชิมาคัสนั้นมันยืนยันได้จริง ๆ ว่าความเที่ยงธรรมตีกว่า ความไม่เที่ยงธรรม แต่พวกเจ้ากลับไม่เอาด้วยกับข้าฯ นี่สิ แต่อีกด้านหนึ่งนะ ข้าฯ ก็รู้ตัวดีว่าตัวเองไม่ควรปฏิเสธที่จะยื่นมือช่วยเหลือ เพราะถ้าได้ยินคน กล่าวพาดพิงถึงเทพีแห่งความเที่ยงธรรมในทางเลวร้ายได้ขนาดนี้ แล้วยังเลือก หนึ่งเฉยไม่ออกมาปกป้องทั้งที่ยังมีลมหายใจอยู่ ข้าฯ คงรู้สึกว่าตัวเองนั้นช่างไร้ ซึ่งสุทธิธรรมเสียจริง ๆ เอาเถอะ ไม่ว่าจะอย่างไรข้าฯ ก็คงต้องยื่นมือช่วยเหลือนาง เท้าที่จะทำได้นั่นล่ะ”

[368b]

[368c]

เมื่อได้ฟังดังนั้น ทั้งกลาวคอนและคนอื่น ๆ ต่างก็เข้ามาขอร้องข้าฯ ว่าอย่าเพิ่ง ทิ้งการถกเถียงนี้ไปเลย อยู่ช่วยพวกเขาค้นหาหนายามและความจริงตามที่เป็น

ของคุณประโยชน์จากทั้งสองฝั่งก่อน ข้าฯ จึงพูดทักสะของตัวเราเองออกไปว่า

[368d] “การจะสำรวจตรวจสอบประเด็นนี้มันใช้เรื่องง่ายเสียเมื่อไหร่เล่า มันต้องอาศัยผู้มีสายตาด้านเทียบคมเท่านั้นถึงจะทำได้ และพวกเรา ก็ไม่ได้เก่งกาจสามารถกันขนาดนั้น” ข้าฯ กล่าว “เอาเถอะ ตามทักสะของข้าฯ เราน่าจะลองใช้วิธีการตรวจสอบอีกวิธีหนึ่งดู สมมติว่าคนที่ไม่ได้มีสายตาแหลมคมอย่างพวกเรา ถูกใช้ให้อ่านตัวอักษรขนาดเล็กจำนวนหนึ่งจากระยะไกล แต่ทันใดนั้นเราก็นึกได้ว่าตานั้นเคยเห็นตัวอักษรเหล่านั้นมาก่อน ในขนาดใหญ่กว่านี้และเขียนไว้บนพื้นผิวขนาดใหญ่กว่านี้ จากที่ไหนสักแห่ง และถ้าตัวอักษรเหล่านั้นเป็นชุดเดียวกัน และเราเคยได้อ่านมันมาก่อนจะต้องมาอ่านตัวอักษรขนาดเล็กเหล่านั้นจริงๆ เราก็คงต้องคิดว่าเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นพรของเทพเฮอรัสมิส³¹แน่ๆ”

[368e] “มันต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว” อเดมันทัสพูด “ว่าแต่ว่าเรื่องนี้มันเกี่ยวข้องกับยังกับการสำรวจตรวจสอบความเที่ยงธรรมของพวกเราละโสคราติส?”

“ข้าฯ ก็กำลังจะพูดอยู่นี่ไง” ข้าฯ กล่าว “พวกเรา มักมองว่าความเที่ยงธรรมนั้นมีทั้งความเที่ยงธรรมของเมืองทั้งเมือง และความเที่ยงธรรมภายในตัวบุรุษหนึ่งคนใช้ไหม?”

“แน่นอน” เขาพูด

“และเมืองเมืองหนึ่งก็ต้องใหญ่กว่าบุรุษหนึ่งคน?”

“ย่อมต้องใหญ่กว่า” เขาพูด

[369a] “ถ้าอย่างนั้น บางทีความเที่ยงธรรมอาจพบได้มากกว่าในสิ่งซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าก็ได้ล่ะ และมันก็อาจสำรวจอย่างละเอียดได้ง่ายกว่าด้วย นั่นเอาเป็นว่า ถ้าพวกเจ้าเห็นพ้องด้วย เรามาเริ่มต้นจากการค้นหาปริมาณของความเที่ยงธรรมของเมืองต่าง ๆ กันก่อน หลังจากนั้นเราก็ค่อยมาตรวจสอบในส่วนของตัวบุคคล นั่นคือเราจะพิจารณาอุปลักษณะของสิ่งซึ่งมีขนาดใหญ่กว่า อันปรากฏอยู่ในรูปแบบของสิ่งซึ่งมีขนาดเล็กกว่านั่นเอง”³²

“มันก็ฟังดูสูงส่งดีนะ ตามทักสะของข้าฯ” เขากล่าว

“และหากเราสามารถตรวจตราดูเมืองเมืองหนึ่ง อันปรากฏขึ้นจากตรรกะ

ได้”³³ ข้าพ พุด “เรากีย่อมสามารถมองเห็นความเที่ยงธรรมและความไม่เที่ยงธรรมปรากฏชัดขึ้นจากเมืองเมืองนั้นได้ด้วยใช่ไหม?”

“ก็น่าจะใช้ละ” เขากล่าว

“และเมื่อการก่อสร้างมันเสร็จสมบูรณ์เมื่อไร เราก็ตั่งตารอเอาไว้ได้เลยว่าเราจะได้พบกับสิ่งที่กำลังตามหาได้อย่างง่ายดายขึ้น?”

“แน่นอน”

[369b]

“งั้นก็ดูเหมือนว่าเราควรต้องทำตามแผนการนี้? แต่มันไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ะ ตรงจุดให้ดีกว่าก่อน”

“พวกเราตรงดีแล้วนา” อเดมันทัสพุด “ท่านเล็กกล่าวไปทางอื่นเสียที”

“งั้นก็เอาละ” ข้าพ พุด “ข้าพ เห็นว่า เมืองเมืองหนึ่งนั้นเกิดขึ้นมาได้จากการที่คนเราไม่อาจใช้ชีวิตโดยพึ่งพาตนเองได้ทั้งหมด พวกเราทุกคนต้องการปัจจัยมากมายเหลือเกินในการดำรงชีพ หรือเจ้าว่าเมืองมันเกิดขึ้นมาได้ด้วยวิธิตัดแบบอื่น?”

“ไม่เลย” เขาพุด

“งั้นเมื่อคนเราต้องการปัจจัยยังชีพจำนวนมาก คนคนหนึ่งจึงจำเป็นต้องขอปัจจัยบางอย่างที่ตนต้องการจากคนอื่นคนหนึ่งมาใช้ และคนอื่นคนหนึ่งก็จำเป็นต้องขอปัจจัยที่ตนต้องการจากคนอื่นมาใช้อีกทอดหนึ่งเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ผู้คนที่มีความต้องการปัจจัยพื้นฐานจำนวนหนึ่งจึงรวมตัวกัน และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเดียวกัน เพื่อจะได้เป็นหุ้นส่วนกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เราเรียกการตั้งถิ่นฐานร่วมกันในลักษณะนี้ว่า ‘เมือง’ ใช่ไหม?”

[369c]

“แน่นอน”

“และพวกเขาทำการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันปัจจัยต่างๆ แก่กันและกัน โดยเชื่อว่าการกระทำเช่นนั้นจะเป็นผลดีแก่ตัวเองใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“เอาละ งั้นเรามาเริ่มต้นสร้างเมืองจากตรรกะกัน เอาตั้งแต่จุดเริ่มต้นเลย”
ข้าพ พุด “ดูเหมือนว่าความต้องการปัจจัยต่างๆ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดเมืองเมืองหนึ่ง

ขึ้นมาใช้ไหม?”

“ใช่แล้ว”

[369d] “และแน่นอนว่า บัจจัยใหญ่หลวงที่สุดที่เราต้องการเป็นอันดับแรกก็คือ อาหารสำหรับยังชีพ”

“ใช่”

“และบัจจัยอันดับสองที่ตามมาคือที่อยู่อาศัย ส่วนบัจจัยอันดับสามคือ เครื่องนุ่งห่มต่างๆ”

“แน่นอน”

“เดี๋ยวก่อนสิ” ข้าฯ กล่าว “เมืองของเราจะมีกำลังพอผลิตบัจจัยเหล่านี้ได้อย่างไรกัน? เราจะให้คนหนึ่งเป็นชาวนา อีกคนเป็นช่างก่อสร้าง และอีกคนก็เป็นช่างทอผ้าไหม? อืม... งั้นเราเพิ่มช่างทำรองเท้ากับคนดูแลเรื่องสุขภาพร่างกายเข้าไปด้วยหน่อยเป็นอย่างไร?”

“เฮาลี”

“ถ้าอย่างนั้น ‘เมืองแห่งความจำเป็นขั้นสูงสุด’ ของเราก็ต้องประกอบด้วย ช่างฉกรรจ์ราวสี่ถึงห้าคนสินะ”

[369e] “ก็คงอย่างนั้น”

“และแต่ละคนก็ต้องทำงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของส่วนรวม ใช้หรือเปล่า? ตัวอย่างเช่น ชาวนาหนึ่งคนจะต้องผลิตอาหารเลี้ยงคนสี่คน โดยลงแรงและเวลาเพิ่มขึ้นเป็นสี่เท่า เพื่อนำไปแบ่งกับส่วนรวมไหม? หรือว่าเขาไม่ต้องทำเช่นนั้นก็ได้ เขาสามารถใช้เวลาเศษหนึ่งส่วนสี่ไปกับการผลิตอาหาร ส่วนเวลาที่เหลืออีกเศษสามส่วนสี่ก็เอาไปใช้สร้างบ้าน ตัดเย็บเสื้อผ้า ชุดคลุม และทำรองเท้าสวมใส่ โดยไม่ต้องแบ่งอะไรเป็นส่วนรวมกับใคร แคสนใจแต่ฐานะของตัวเองอย่างเดียวก็พอแล้ว?”

[370d]

เมื่อได้ฟังเช่นนั้น อเดมันทัสก็กล่าวว่า “ทางเลือกแรกดูที่จะทำได้ง่ายกว่านะ โสคราตีส”

“ในนามของซุส นั้นไม่ใช่เรื่องแปลกหรอก” ข้าฯ กล่าว “ข้าฯ เองก็คิดอยู่

ตั้งแต่วันที่เจ้าพูดเมื่อครู่ ว่าโดยธรรมชาติแล้ว คนแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน
ธรรมชาติของเราต่างกัน คนแต่ละคนจึงเหมาะสมกับหน้าที่แตกต่างกันด้วย
เจ้าเองก็มีทักษะเช่นนี้?”

[370b]

“ใช่”

“แล้วระหว่างคนคนหนึ่ง ซึ่งฝึกปรีดศิลปะจำนวนมาก กับอีกคนหนึ่งซึ่งฝึกฝน
ศิลปะเพียงแขนงเดียว เจ้าว่าคนไหนจะทำหน้าที่ของตนได้เยี่ยมยอดกว่ากัน?”

“ก็ต้องเป็นคนที่ฝึกเพียงแขนงเดียวสิ” เขาพูด

“และหน้าที่แต่ละอย่างต่างก็มีช่วงเวลาสำคัญของตัวเองตัวมันเองอยู่ ซึ่งถ้าพลาด
ช่วงเวลานี้ไป หน้าที่ทั้งหมดก็อาจจะเสียไปเลยก็ได้³⁴ ข้าฯ ว่าเรื่องนี้ค่อนข้าง
ชัดเจนอยู่นะ”

“ใช่แล้ว”

“และนั่นก็เพราะว่าหน้าที่ต่าง ๆ ไม่เคยรอเวลาว่างจากผู้เป็นเจ้าของงาน
ตัวเจ้าของงานจึงจำเป็นต้องเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดต่อหน้าที่ของตนเสมอ
ไม่ใช่ทำเหมือนกับว่ามันเป็นของฆ่าเวลา”

[370c]

“ใช่ จำเป็นต้องทำอย่างนั้น”

“งั้นด้วยฐานคิดดังกล่าว งานชิ้นหนึ่งย่อมง่ายตายชิ้น งดงามมากขึ้น และมี
คุณภาพสูงขึ้น หากเจ้าของงานนั้น ๆ เลือกกระทำเพียงสิ่งสิ่งเดียว ซึ่งเหมาะสม
กับธรรมชาติของตน โดยไม่สนใจงานอื่น และทำงานนั้น ๆ โดยคำนึงถึงช่วง
เวลาสำคัญของตัวงานอยู่เสมอ”

“แน่นอนที่สุด”

“ถ้าอย่างนั้น ชาวเมืองของเราก็คงต้องมีมากกว่าสี่คนแล้วละ อเดมันทัส
สิ่งต่าง ๆ ที่เราพูดไปจึงลุล่วงได้ เพราะดูเหมือนว่า ชาวนาคงประดิษฐ์คันไถ
ใช้เองไม่ได้แน่ ๆ ข้าฯ หมายถึงคันไถคุณภาพดีเยี่ยม และเขาก็คงไม่สามารถสร้าง
จอบและเครื่องมือกลสิกรรมอื่น ๆ ด้วยตัวเองได้ ช่างก่อสร้างก็เหมือนกัน เขาย่อม
ต้องการอุปกรณ์อีกสารพัด และช่างทอผ้ากับช่างทำรองเท้าก็เข้าทำนองเดียวกัน
นี่ใช่ไหม?”

[370d]

“เป็นจริงตามนั้น”

“ซึ่งเราก็คงต้องทำให้เมืองเล็ก ๆ ของเราใหญ่ขึ้นอีก ด้วยการเพิ่มพวกช่างไม้ ช่างตีเหล็ก และช่างฝีมืออื่น ๆ เข้าไป แบ่งปันผลิตผลกันอย่างเป็นส่วนรวม”
“ได้เลย”

[370e]

“และมันคงยังไม่ใหญ่จนเกินไปกระมัง หากเราจะเพิ่มคนเลี้ยงวัว คนเลี้ยงแกะ และคนดูแลฝูงปศุสัตว์อื่น ๆ เข้าไปด้วย เพื่อว่าชาวนาจะได้มีวัวเอาไว้ไถนา และช่างก่อสร้างก็จะได้ใช้วัวนั้นร่วมกับชาวนาในการลากตั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ส่วนช่างทอผ้ากับช่างทำรองเท้าก็จะได้มีขนแกะและหนังสัตว์เอาไว้ใช้เป็นวัสดุ”

“และมันก็คงไม่ใช่เมืองเล็ก ๆ แล้วเหมือนกันนะ” เขาพูด “ถ้ามีทั้งหมดนี้นะ”

“นอกจากนี้” ข้าพ พุด “การจะก่อตั้งเมืองให้อยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยไม่มีการนำเข้ ลิงของจากข้างนอกเลย ก็เป็นไปได้อีก”

“แหงอยู่แล้ว”

“ซึ่งเราก็คงต้องมีคนคอยขนส่งของต่าง ๆ จากต่างแดนเข้ามาภายในเมืองให้ได้ ทุกครั้งที่เราต้องการ”

“ใช่ เราต้องใช้คนประเภทนั้น”

[371a]

“แต่ถ้าคนที่เดินทางเข้ามา เกิดมามือเปล่าล่ะ? ไม่มีสิ่งของที่ฝ่ายเราต้องการ เขาก็จะไม่สามารถนำสิ่งของที่ฝ่ายตัวเองขาดแคลนกลับไปได้ด้วยเช่นกัน ถ้าเป็นอย่างนั้น เขาก็คงต้องกลับไปมือเปล่าเหมือนเดิมใช่ไหม?”

“มันก็ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้นนะ”

“เพราะฉะนั้น การผลิตสิ่งของต่าง ๆ ในบ้านเกิดของตัวเอง เพื่อให้เพียงพอ ต่อความต้องการของตนเองเท่านั้นจึงไม่เพียงพอ พวกเขาจึงต้องผลิตสินค้า ซึ่งเป็นที่ต้องการและมีปริมาณเพียงพอจะตอบสนองต่อความต้องการของ ที่อื่น ๆ ด้วย”

“ใช่ ต้องทำอย่างนั้น”

“ซึ่งเมืองของเราก็คงต้องการชาวากับช่างฝีมืออื่น ๆ จำนวนมากขึ้นอีก”

“ใช่ ต้องมีมากกว่านี้”

“และเราก็ยังต้องการคนคอยดูแลจัดการเรื่องการนำเข้าและส่งออก เราเรียกคนพวกนี้ว่า ‘พ่อค้า’ ใช่มั้ย?”

“ใช่แล้ว”

“และเราก็จะต้องมีพ่อค้าจำนวนมากเสียด้วย”

“แน่นอน”

“และถ้าจะทำการค้าทางทะเล เราก็คงต้องมีคนอื่น ๆ อีกจำนวนมากซึ่งคอยไปด้วยองค์ความรู้ด้านการงานทางทะเล”

[371b]

“ต้องการหลายคนเลยล่ะ”

“ยังมีอีกเรื่องหนึ่ง เจ้าว่าภายในตัวเมืองของเรานั้น พวกเขาจะทำการแลกเปลี่ยนผลผลิตต่อกันและกันด้วยวิธีไหน? เราให้พวกเขาจับมือเป็นหุ้นส่วน³⁵ และก่อตั้งเมืองขึ้นมาด้วยกันก็ด้วยสาเหตุนี้”

“ง่ายจะตาย” เขากล่าว “ก็ด้วยการซื้อและการขายอย่างไรล่ะ”

“ถ้าอย่างนั้นเราก็คงต้องมีตลาด และก็ต้องมีสกุลเงินเอาไว้ใช้แลกเปลี่ยน”

“แน่นอน”

“แล้วถ้าเกิดว่าชาวนาหรือช่างฝีมืออื่น ๆ นำผลผลิตของตัวเองไปยังตลาด แต่ปรากฏว่าเขามาคนละเวลากับคนที่ต้องการจะแลกเปลี่ยนด้วย เจ้าคิดว่าเขาควรจะนั่งรออยู่ตรงนั้นเฉย ๆ โดยละทิ้งงานฝีมือของตนไปเลยหรือเปล่า?”

[371c]

“ไม่ได้สิ” เขากล่าว “มันต้องมีคนอีกพวกหนึ่ง ซึ่งตระหนักถึงเรื่องนี้ และเสนอตัวเข้ามาทำงานรับใช้ตรงนี้ กล่าวคือ ในเมืองที่ได้รับการอภิบาลอย่างถูกต้องวิธีนั้น มักมีคนร่างกายอ่อนแอถึงขีดสุดจนไม่สามารถทำงานอย่างอื่นได้ พวกเขาจึงไปอยู่ตามตลาด เพื่อคอยรับเงินและส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ต้องการมาขายของ ขณะเดียวกันก็คอยส่งมอบสินค้าแลกกับเงินของผู้ที่ต้องการมาซื้อของด้วย”

[371d]

“ถ้าอย่างนั้น เราก็คงต้องการคนขายของในเมืองด้วยสินะ” ข้าฯ พูต “เราเรียกคนให้บริการตั้งแผงซื้อขายสินค้าในตลาดว่า ‘คนขายของ’ ส่วนคนเดินทางไปมา ยังเมืองต่าง ๆ นั้นเราเรียกว่า ‘พ่อค้า’ ใช่มั้ยหรือเปล่า?”

“ใช่แล้ว”

[371e] “อืม ข้าฯ ว่า ยังมีคนทำงานรับใช้อีกประเภทหนึ่งด้วยนะ คนเหล่านี้มีความสามารถด้านการคิดคำนวณ³⁶ในระดับต่ำ จึงไม่สามารถทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ได้ แต่พวกเขาแม้จะมีร่างกายแข็งแรง เหมาะแก่การใช้แรงงาน พวกเขาจึงขายประโยชน์จากร่างกายของตัวเอง และเรียกราคาของแรงงานตนเองว่า ‘ค่าแรง’ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงเรียกตัวเองว่า ‘ผู้ใช้แรงงาน’³⁷ ใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

“นั่นก็ดูเหมือนว่าเราต้องเติมผู้ใช้แรงงานเข้าไปในเมืองของพวกเราด้วย?”

“ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“เอาละอะเดมันท์ส เมืองของเราเติบโตขึ้นจนสมบูรณ์พร้อมแล้วหรือยัง?”

“ก็น่าจะ”

“งั้นเราจะหาความเที่ยงธรรมกับความไม่เที่ยงธรรมได้จากตรงไหนล่ะ? ในสิ่งต่างๆ ซึ่งเราได้พิจารณากันมาจนถึงบัดนี้ มันเกิดขึ้นมาได้จากส่วนไหน?”

[372a] “ข้าฯ ก็ยังคิดไม่ออกเหมือนกันโสคราติส” เขาพูด “นอกเสียจากว่ามันจะอยู่ในปัจจัยพื้นฐานบางประการ ซึ่งคนเหล่านี้ต้องการจากกันและกัน”

“เจ้าอาจะพูดถูกก็ได้นะ” ข้าฯ กล่าว “แต่เรายังต้องพิจารณากันต่อไป ไม่ยอมถอยกันง่าย ๆ แน่ เอาละ อันดับแรก เรามาลองพิจารณา ว่าผู้คนในเมืองของเราจะมีชีวิตเช่นไรกันบ้าง หากถึงพร้อมซึ่งปัจจัยต่างๆ ตามที่เราเพิ่งพูดกันแน่ล่ะ พวกเขาจะยอมผลิตขนมปังได้ ผลิตเหล้าองุ่นได้ ผลิตเสื้อผ้าได้ และก็ผลิตรองเท้าได้ด้วยใช่ไหม? พวกเขาจะสร้างบ้านกันในฤดูร้อน ถอดเสื้อผ้าทำงาน

[372b] กันเท้าเปล่า พอฤดูหนาวก็จะมีเสื้อผ้าและรองเท้าใส่กันได้อย่างเพียงพอ ส่วนเรื่องอาหาร พวกเขาจะประกวดแข่งข้าวสาลีและหุงหาข้าวบาร์เลย์ เสร็จแล้วก็จัดวางขนมปังอันแสนจะงดงามของตนไว้บนไบตันก³⁸หรือไม่ก็บนไบไม้สะอาด พวกเขาจะนั่งพักผ่อนกันบนที่นอน ปูด้วยดอกและใบของต้นยูกับเมอร์เทิล³⁹ และจะดื่มกินกันพร้อม ๆ กับพวกเด็ก ๆ พวกเขาจะดื่มเหล้าองุ่น สวมมงกุฎดอกไม้ และร้องเพลงถวายเทพเจ้า หลังจากนั้นก็จะมาร่วมกันอย่างเปรมปรีดิ์ แต่จะไม่มีลูกมากเกินกว่าทรัพยากรจะเอื้ออำนวย ไม่เช่นนั้นแล้ว

[372c]

ความยากไร้และสงครามก็อาจจะตามมาได้”

“ดูเหมือนท่านจะให้คนเหล่านั้นจัดงานรื่นเริงกันอย่างไร้รสชาติ” จู๋จู่ กล่าวคอน
ก็พูดแทรกขึ้นมา

“อืม... ที่เจ้าว่ามานั้นก็จริง” ซ้ำซำ พูด “ซ้ำซำ สឹมไปว่าพวกเขาต้องการรสชาติ
บางอย่างด้วยเหมือนกัน ใช่แล้ว ก็ในเมื่อพวกเขาไม่มีเกลือ มีน้ำมันมะกอก มีเนยแข็ง
แล้วก็มีพวกผักต้มมันต้ม อย่างที่คนชนบทมักปรุงกินกันนั้นล่ะ และแน่นอน
เราต้องให้พวกเขาได้ชิมของหวานด้วย เพราะพวกเขามีทั้งผลไม้และเมล็ดถั่ว
อีกหลายชนิด พวกเขาจะนำเอาผลไม้กับผลไม้ไปย่างไฟ แล้วนำมากิน
แกล้มกับเหล้าอย่างพอประมาณ ถ้าทำทุกอย่างนี้ได้ พวกเขาจะใช้ชีวิต
ได้อย่างสันติ อีกทั้งยังมีสุขภาพแข็งแรง และเมื่อสิ้นอายุขัยลง ลูกหลานของ
พวกเขาก็จะรับเอาวิถีชีวิตเช่นนี้มาปฏิบัติสืบต่อไป”

[372d]

ไต้ยินดั่งนั้น เขาจึงพูดว่า “ท่านกำลังสร้างเมืองของหมอยู่หรือยัง โสคราติส
ท่านจะไม่ชวนพวกเขาด้วยอาหารอย่างอื่นบ้างเลยหรือ?”

“งั้นซ้ำซำ ควรทำยังงัยล่ะกลาวคอน?” ซ้ำซำ ถาม

“ก็ถ้าว่ากันตามธรรมเนียมปฏิบัตินะ” เขากล่าว “ถ้าชีวิตของพวกเขาไม่ได้
ถึงขั้นทุกข์โดยสมบูรณ์ล่ะก็ ซ้ำซำ ว่าพวกเขาสมควรได้นั้นเอนหลังบนเก้าอี้บุหนวม
รับประทานอาหารกันที่โต๊ะ มีของหวานและอาหารรสชาติจัดจ้านอย่างคนสมัยนี้
เขาก็กินกันนะ”⁴⁰

[372e]

“อ้อ ซ้ำซำ เข้าใจแล้ว” ซ้ำซำ พูด “ดูเหมือนเราจะไม่ได้ต้องการพูดถึงเพียง
ต้นกำเนิดของเมืองทั่วไปเท่านั้นใช่ไหม แต่มันยังต้องเป็นเมืองอันทรูหฺราเสียด้วย
อันที่จริงมันก็ไม่ได้เลวร้ายอะไรนะ เพราะถ้าเราพิจารณาเมืองประเภทนี้ให้ดี
เราก็อาจมองเห็นว่าโดยธรรมชาติแล้ว ความเที่ยงธรรมกับความไม่เที่ยงธรรมนั้น
เติบโตขึ้นมาได้อย่างไรในเมืองต่างๆ ก็เป็นไปได้ กระนั้นก็ตามในทัศนะของซ้ำซำ
เมืองอันจริงแท้⁴¹ จะต้องมึลักษณะเหมือนเมืองที่เราเพิ่งพรรณนาถึงไปเมื่อครู่
นั่นก็คือเมืองที่มีสุขภาพแข็งแรงนั้นล่ะ เอาเถอะ เรามาพิจารณาเมืองที่มีความ
ป่วยไข้ตามที่เจ้าต้องการกันดูบ้างก็ได้ ไหนๆ ก็คงไม่มีอะไรมาหยุดเราได้แล้ว

[373a]

ดูเหมือนว่าวิถีชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่ซ้ำๆ เพียงกล่าวไปเมื่อก็ มันคงยังไม่สามารถทำให้คนบางคนพึงพอใจได้ นอกเสียจากว่าเราจะเพิ่มเก้าอี้หวม เพิ่มโต๊ะ และเพิ่มเครื่องเรือนต่าง ๆ นานาเข้าไป แต่ก็แน่ละ ว่ามันยังต้องมีย่างอื่น เช่นพวกน้ำมันหอม เครื่องปรุงรส กายาน ขนมหวาน และหญิงโสเภณี เป็นต้น กล่าวคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เช่นบ้านเรือน เสื้อผ้า และรองเท้า ตามที่เรากล่าวไปข้างต้นนั้นมันไม่เพียงพออีกต่อไป เรายังต้องการงานจิตรกรรมและงานเย็บปักถักร้อยเพิ่มเติมเข้าไปอีก และยังรวมไปถึงพวกทองคำ งาช้าง และอะไรทำนองนี้อีกด้วย เจ้าจะเอาอย่างนี้ใช้ไหม?”

[373b]

“ใช่” เขากล่าว

“นั่นเราก็คงต้องขยายเมืองของเราให้ใหญ่กว่านี้ เพราะเมืองแห่งสุขภาพคงใหญ่ไม่พอเสียแล้ว เราต้องเพิ่มขนาด แล้วก็เติมสารพัดสิ่งซึ่งเกินกว่าความจำเป็นพื้นฐานเข้าไป เช่นนายพราน กับพวกนักถอดแบบ⁴² ซึ่งผลงานของบางคนก็เกี่ยวข้องกับรูปร่างและสีสันทัน ส่วนบางคนก็เกี่ยวข้องกับเสียงดนตรี นอกจากนี้เรายังต้องมีกับช่วยกวีทั้งหลาย เช่น นักร่ายกลอน นักแสดง นักเต้น ประกอบฉาก ผู้จัดงาน แล้วก็ช่างฝีมือผู้ชำนาญการสร้างอุปกรณ์การแสดงต่าง ๆ

[373c]

รวมถึงพวกเครื่องประดับสตรีด้วยนะ และเราก็คงยังต้องการคนทำงานรับใช้จำนวนมากกว่านี้ด้วย อ้อ! แล้วก็ดูเหมือนว่าเราจะต้องการพวกครู แม่นมพืเลี้ยงเด็ก ช่างแต่งหน้า ช่างตัดผม แล้วก็พวกพ่อครัว คนทำเครื่องปรุง กับคนเลี้ยงหมูด้วย เมืองก่อนหน้านี้นี้เราอาจไม่ต้องการหมู แต่ตอนนี้เราต้องการแล้ว และเราก็คงยังต้องมีสัตว์อื่น ๆ อีกจำนวนมาก เพื่อมีใครอยากกินไข่หรือเปล้า?”

“แน่นอน”

[373d]

“และถ้าเราจะใช้ชีวิตกันอย่างนี้ เราก็คงต้องมีแพทย์จำนวนมากขึ้นกว่าเดิมมาก ๆ ด้วย?”

“มาก ๆ เลยล่ะ”

“และแน่นอนว่าขนาดของดินแดนเดิมคงจะเล็กเกินไป ไม่เพียงพออีกแล้ว ไม่สามารถเลี้ยงดูคนได้เหมือนเมืองก่อนหน้า เจ้าคิดอย่างนั้นหรือเปล้า?”

“ข้าฯ คิดเหมือนท่าน” เขากล่าว

“งั้นถ้าเราต้องการให้มีเนื้อที่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูกและการปศุสัตว์ เราก็คงจำเป็นต้องบุกยึดผืนดินของเพื่อนบ้าน แต่พวกเพื่อนบ้านของเราก็คงต้องการเข้ามายึดดินแดนบางส่วนของพวกเราเหมือนกัน หากพวกเขาก้าวข้ามขีดจำกัดของความจำเป็นพื้นฐานไปแล้ว และยอมศิโรราบต่อความต้องการทางการเงินอันไร้ที่สิ้นสุดเหมือนกับเมืองของเรา”

“โอ! โสคราติส เรื่องอย่างนี้มันเสี่ยงไม่ได้หรอกน่า” เขาพูด

[373e]

“งั้นก้าวต่อไปของพวกเรา ก็คงต้องเป็นการสงครามลิเนกลาวคอน หรือเจ้าจะเอาอย่างไร?”

“มันก็ต้องเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

“อืม ถึงเราจะยังไม่ได้พิจารณาว่าสงครามนั้นให้ผลดีหรือชั่วร้าย” ข้าฯ กล่าว “แต่อย่างน้อยตอนนี้เรารู้ต้นกำเนิดของมันแล้ว มันมีต้นกำเนิดเดียวกับความชั่วร้ายภายในเมือง ทั้งชีวิตส่วนตัวและสาธารณะ”

“แน่ล่ะ”

“โอ สหาย ^{ขึ้น}เมืองของเราก็คงต้องขยายออกไปให้ใหญ่กว่านี้อีก และจะมีคนเพียงหยิบมือเดียวไม่ได้แล้ว เราต้องมีทั้งกองทัพ เอาไว้ต่อสู้กับผู้รุกราน และเพื่อดูแลรักษาความมั่งคั่งทุกสิ่งทุกอย่างตามที่เราเพิ่งพูดกันไป”

[374a]

“อ้าว!” เขากล่าว “โดยตัวพวกเขาอย่างเดียวไม่พอหรือ?”

“ไม่มีทางพอหรอก” ข้าฯ พูด “เจ้ายังจำสิ่งที่เราเห็นพ้องต้องกันอย่างดีตอนเพิ่งเริ่มสร้างเมืองได้ไหมล่ะ คนหนึ่งคนยอมไม่สามารถทำงานของตนเองอย่างงตรงตามได้ หากเขาฝึกฝนศิลปะที่เดียวหลายแขนง”

“อืม เป็นจริงตามนั้น” เขากล่าว

“และการต่อสู้เพื่อชัยชนะในสงครามนั้น” ข้าฯ พูด “ก็ดูเหมือนจะเป็นศิลปะแขนงหนึ่งด้วยเช่นกันใช่ไหมล่ะ?”

[374b]

“ใช่แล้ว” เขาพูด

“งั้นเราควรใส่ใจกับศิลปะการทำการองเท้ามากกว่าศิลปะการรบหรือเปล่า?”

“ไม่หรอก”

[374c] “แต่กระนั้นเราก็งึกกันไม่ให้ช่างทำรองเท้าไปฝึกฝนวิชาของชวานาหรือของช่างก่อสร้างเพิ่มเติมเข้าไปใช่ไหม? เราบอกว่าเขาต้องเป็นแต่ช่างทำรองเท้าเท่านั้น เพราะรองเท้าที่สร้างออกมาจะได้มีความเป็นเลิศ คนอื่นๆ ก็เช่นกัน พวกเขาต้องทำงานอันเหมาะสมกับธรรมชาติของตัวเองไปตลอดชีวิต งดเว้นจากหน้าที่อื่นๆ เพื่อให้ทำงานของตนได้อย่างยอดเยี่ยม โดยไม่พลาดช่วงเวลาสำคัญของงานตัวเองไป และสิ่งเหล่านี้ก็ยังมีผลสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการฝึกฝนศิลปะการบรรดด้วยไหม? หรือว่ายังไง? หรือว่าศิลปะการบรรดมันเป็นเรื่องง่ายตายเสียจนชวานา ช่างทำรองเท้า หรือผู้ฝึกฝนศิลปะแขนงอื่นๆ สามารถฝึกฝนเพิ่มเติมเข้าไปได้ในเวลาเดียวกับงานหลักของตัวเอง? โอ้เอ๋ย! ขนาดจะเล่นหมากรุกหรือทอยลูกเต๋าให้เก่งยังต้องอาศัยการฝึกฝนตั้งแต่เด็ก ๆ เลย มันไม่ใช่สิ่งซึ่งจะมาฝึกฝนกันในเวลาว่างอย่างเดียวได้ จู๋ ๆ เราจะทำให้ใครบางคนใช้โล่ใช้อาวุธ หรือใช้อุปกรณ์สงครามต่างๆ ได้ทันที จัดกระบวนทัพออกรบได้ทันที เป็นนักรบติดอาวุธหนักได้ทันที อย่างนี้เลยหรือ? แต่จับอุปกรณ์นะมันไม่ทำให้ใครกลายเป็นช่างฝีมือหรือผู้ชนะเลิศขึ้นมาได้หรอกนะ เขายังต้องการองค์ความรู้และการฝึกฝนอย่างมากเพียงพอด้วย จึงจะใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นได้”

[374d] “ถ้ามีอุปกรณ์ที่จับปุ๊บเป็นปั๊บจริงๆ” เขาพูด “มันก็คงมีค่ามหาศาลเลยนะ”

[374e] “เมื่อเป็นเช่นนั้น” ข้าฯ พูด “งานของเหล่าผู้พิทักษ์เมืองจึงมีความสำคัญมาก มันต้องใช้เวลาฝึกฝนและต้องอุทิศตนมากกว่างานอื่นๆ นอกจากนั้นมันยังเป็นศิลปะอันยิ่งใหญ่กว่าศิลปะแขนงไหนๆ อีกด้วย”

“ข้าฯ ก็คิดเช่นนั้น” เขาพูด

“และธรรมชาติของคนคนนั้นก็ต้องเหมาะสมแก่การใช้ชีวิตด้านนี้ด้วย?”

“แน่นอน”

“นั่นก็ดูเหมือนว่าการคัดสรรธรรมชาติ และคุณลักษณะอันเหมาะสมแก่การพิทักษ์บ้านเมืองจะเป็นงานของพวกเรานะ”

“ใช่ นั่นละงานของเรา”

“ไอ้ในนามของซุส งานของเรานั้นหนักขึ้นเรื่อยๆ แล้วแฮะ” ข้าฯ พุด
“เอาเถอะ ถ้ามันยังไม่ถึงกับเกินกว่าความสามารถ⁴³ พวกเราก็จะต้องไม่ทำตัว
ซลาดเซลาเช่นกัน”

“ใช่” เขาพุด “พวกเราต้องไม่ถอย”

[375a]

“เจ้าว่าไหม” ข้าฯ พุด “คนหนุ่มชาติกำเนิดดี กับสุนัขซึ่งมีชาติพันธุ์อันสูงส่ง
ไม่ได้มีธรรมชาติด้านการพิทักษ์แตกต่างกันเท่าไรเลย?”

“หา? ท่านหมายความว่าอย่างไร?”

“ทั้งคู่ต่างก็ต้องมีผัสสะอันแหลมคม มีความว่องไวในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ และ
ต้องมีพลังกำลังในการต่อกรกับศัตรูได้ไม่ต่างกัน”

“ฮืม” เขาพุด “ทั้งคู่ต่างก็ต้องการสิ่งเหล่านี้เหมือนกันจริงๆ”

“และถ้าต้องการให้ทั้งคู่ต่อสู้ได้ดี ความกล้าหาญย่อมเป็นสิ่งจำเป็นที่แทบ
ไม่ต้องพุดถึง”

“แน่นอนอยู่แล้ว”

“แต่เจ้าคิดใหม่ว่า ถ้าสุนัข หรือม้า หรือสัตว์อื่นใดใช้ซึ่งความคึกคะนอง⁴⁴
มันจะยังคงความกล้าหาญเอาไว้ได้อีกหรือ? เจ้ารู้ใหม่ว่าความคึกคะนองนั้น
เป็นสิ่งซึ่งยากจะต้านทาน และมันก็ยังไร้ผู้ต่อต้านอีกด้วย มันทำให้จิตวิญญาณ
โลดแล่นไปได้โดยไม่เกรงกลัวผู้ใด และไม่มีใครควบคุมมันได้ทั้งนั้น ทั้งหมดนี้
ล้วนเป็นเพราะมีมันดำรงอยู่”

[375b]

“ข้าฯ พอรู้อยู่เหมือนกัน”

“ส่วนคุณลักษณะด้านร่างกายของเหล่าผู้พิทักษ์นั้นชัดเจนอยู่แล้วว่าต้อง
เป็นอย่างไรใช่ไหม?”

“ใช่”

“และเขาก็จะต้องคึกคะนองในด้านของจิตวิญญาณอยู่เสมอ ”

“ก็ใช่อีกนั่นล่ะ”

“แต่ถ้าพวกเขามีธรรมชาติอย่างนั้น” ข้าฯ พุด “พวกเขาจะไม่ปฏิบัติต่อ
พวกเดียวกันและต่อพลเมืองคนอื่น ๆ ด้วยความป่าเถื่อนอยู่เสมอหรือ”

กล่าวคอน?”

“โอ้ ในนามของซุส จริงด้วยสิ” เขากล่าว “ไม่ง่ายอย่างที่คิดเสียแล้ว”

[375c]

“พวกเขาต้องโหดร้ายกับศัตรู แต่ก็ต้องอ่อนโยนต่อฝ่ายเดียวกัน หากไม่เรามิต้องรอให้ใครมากำจัดพวกเขาหรอก พวกเขานั่นแหละจะกำจัดพวกเดียวกันเอง ทั้งเสียก่อน”

“จริงด้วย”

“ฉันเรายังไงกันดี?” ซ้ำๆ กล่าว “เราจะหาอุปนิสัยซึ่งมีทั้งความคึกคะนองและความสุภาพอ่อนโยนเช่นนั้นได้จากไหน? ในเมื่อธรรมชาติอันอ่อนโยนเป็นคู่ตรงข้ามกับธรรมชาติอันคึกคะนอง”

“ก็นั่นแหละสิ”

[375d]

“หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป เขาย่อมเป็นผู้พิทักษ์ที่ดีไม่ได้อีก แต่การจะรวมทั้งสองสิ่งไว้ด้วยกันก็ดูจะเป็นไปไม่ได้ หรือว่าผู้พิทักษ์ที่ดีจะไม่มีทางเป็นไปได้?”

“ซำๆ เกรงว่าจะเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

ซำๆ เองก็หาทางไปต่อไม่ได้เช่นกัน กระนั้นหลังจากได้ลองใคร่ครวญถึงสิ่งต่างๆ ที่ผ่านมามีอีกครั้ง ซ้ำๆ ก็โพล่งออกมาว่า “พวกเราสมควรจะไปต่อไม่ถูกกันอยู่หรือกสหายน้อย เราลืมนภาพเหมือน⁴⁵เมื่อครูไปได้อย่างไรกัน”

“อย่างไรหรือ?”

“พวกเราไม่ทันสังเกตว่าธรรมชาติบางอย่างก็ก่อปรด้วยคู่ตรงข้ามอย่างเดียวกับที่เราคิดว่าเป็นไปไม่ได้นั่นล่ะ”

“งั้นมันอยู่ตรงไหนล่ะ?”

[375e]

“มันอยู่ในสัตว์ตั้งหลายชนิด โดยเฉพาะในสุนัข ดังเราได้เปรียบเทียบกับผู้พิทักษ์นั้นไง เจ้าย่อมสังเกตเห็นแน่ๆ โดยธรรมชาติแล้ว สุนัขชาติพันธุ์ตามทั้งหลายนั้นมักมีอุปนิสัยอ่อนโยนต่อคนรู้จักและคุ้นเคย และมักกระทำตรงกันข้ามกับคนแปลกหน้า”

“โอ้ ซำๆ รู้แล้ว”

“ดังนั้น” ซำๆ พูต “ภารกิจค้นหาผู้พิทักษ์ของเรายังเป็นไปได้อยู่และไม่ได้

สวนทางกับธรรมชาติ”

“ดูเหมือนจะเป็นเช่นนั้น”

“นั่นตามทัศนะของเจ้า นอกจากผู้พิทักษ์ในอนาคตของเราก็จะต้องมีความ
ศรัทธาแล้ว พวกเขาจะต้องมีความเป็นนักปรัชญาโดยธรรมชาติอีกด้วย
ใช่หรือไม่?”

“ท่านหมายความว่าไง?” เขาพูด “ข้าฯ ยังไม่ค่อยเข้าใจนัก”

[376a]

“มันก็คือสิ่งเดียวกับที่เจ้าพบในสุนัข” ข้าฯ พูด “สิ่งที่ทำให้เจ้าต้องปรับมือ
ให้มันด้วยความทึ่งนั่นนะ”

“ก็แล้วมันคืออะไรเล่า?”

“เวลาสุนัขเห็นคนแปลกหน้า มันก็มักจะโหมขึ้นมาเสียอย่างนั้น แม้ว่าคน
คนนั้นจะไม่เคยทำอะไรเลวร้ายกับมันมาก่อน แต่กลับกัน ถ้ามันเคยได้รู้จัก
ใครสักคนหนึ่ง มันก็มักจะต้อนรับเขาด้วยความยินดีเสมอ หรือต่อให้ไม่เคย
ได้รับคุณความดีใดๆ จากคนคนนั้นเลยก็ตาม เจ้าไม่เคยรู้สึกทึ่งกับสิ่งทีว่านี้
บ้างเลยหรือไง?”

“ข้าฯ ไม่ค่อยได้ใส่ใจกับเรื่องอย่างนี้เท่าไรนัก แต่มันก็ใช่ะ มันมักทำตัว
อย่างท่านว่าจริง ๆ”

“นั่นละคือธรรมชาติอันน่าดูชมของมัน และยังเป็นธรรมชาติทางปรัชญา
อันจริงแท้อีกด้วย”

[376b]

“อย่างไรหรือ?”

“ก็มันจำแนกมิตรหรือศัตรูได้จาก *การเรียนรู้* รูปร่างหน้าตาของคนกลุ่มหนึ่ง
และจากการไม่รู้จักคนอีกกลุ่มหนึ่ง” ข้าฯ พูด “สิ่งเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นได้ผ่าน
ความรักในการเรียนรู้ เท่านั้น สุนัขนิยามสิ่งซึ่งเป็นของตนกับสิ่งซึ่งไม่ใช่ของตน
โดยใช้การรู้รอบและการไม่รู้เป็นหลัก”

“ยอมเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้” เขาพูด

“และแน่นอนว่า” ข้าฯ พูด “*ความรักในการเรียนรู้* ย่อมเป็นสิ่งเดียวกับ
ความรักในปัญญา”⁴⁶

“ใช่ เป็นสิ่งเดียวกัน” เขากล่าว

[376c] “ถ้าอย่างนั้น เราก็คงได้เต็มปากแล้วสินะว่าหากมนุษย์ผู้ใดสุภาพอ่อนโยน ต่อฝ่ายเดียวกัน และต่อทุกคนซึ่งตนเคยรู้จัก เขาผู้นั้นย่อมเป็นทั้งนักปรัชญา และนักรักในการเรียนรู้โดยธรรมชาติ?”

“ใช่แล้ว” เขากล่าว “มันต้องอย่างนี้สิ”

“ความรักในปัญญา ความคึกคะนอง ความว่องไว และพลังกำลัง ทั้งหมดนี้จะ ต้องปรากฏอยู่ในธรรมชาติของผู้ซึ่งจะมาเป็นสุภาพบุรุษผู้พิทักษ์ของเมืองเรา”⁴⁷

“แน่นอนที่สุด” เขาพูด

[376d] “เอาล่ะ พวกเขาจะต้องมีคุณลักษณะเบื้องต้นเช่นนี้ ว่าแต่พวกเขาจะ เลี้ยงดูและให้การศึกษาพวกเขาอย่างไรบ้างล่ะ? การได้พิจารณาเรื่องนี้อย่าง ละเอียดอาจทำให้เราเข้าใจต้นกำเนิดของความเที่ยงธรรมและไม่เที่ยงธรรม ในเมืองของเรามากขึ้นอีกก้าวก็ได้นะ อืม... เราต้องตรวจสอบตรรกะของเรื่องนี้ แต่เราก็คงไม่อยากให้มันยืดยาวจนเกินไปเหมือนกัน”

แล้วพี่ชายของกลาวคอนก็พูดขึ้นว่า “การตรวจสอบเรื่องนี้ย่อมต้องให้ ประโยชน์แก่เป้าหมายของเราแน่นอน ข้าฯ มันใจอย่างนั้น”

“ในนามของเทพซุส” ข้าฯ กล่าว “เงินเราก็ยังคงทิ้งมันไปไม่ได้ดิโอเดมันทัส ต่อให้ต้องสนทนากันยืดยาวเสียหน่อยก็ตามที”

“ใช่แล้ว เรายิ่งทิ้งมันไม่ได้”

“เฮ้! เอาอย่างนั้นก็ได้ เรามาลองเล่นิทานช้อนนิทานเหมือนพวกคนเล่น นิทานยามว่างดูบ้างก็แล้วกัน มาเถอะ เรามาให้การศึกษาแก่บุรุษเหล่านี้ผ่าน ตรรกะกัน”

[376e] “ได้เลย”

“พวกเขาต้องศึกษาอะไรบ้างล่ะ? หรือเราจะใช้ระบบการศึกษา ซึ่งเป็นที่ แพร่หลายอยู่ทุกวันนี้ นั่นก็คือให้การศึกษาด้านกายบริหาร⁴⁸ แก่ร่างกายและให้ การศึกษาด้านดนตรีศิลปะ⁴⁹ แก่จิตวิญญาณ? เพราะอย่างไรก็ดี ระบบนี้ก็ถูก คิดค้นขึ้นมาได้ตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว การจะคิดอะไรขึ้นมาใหม่ให้ดีกว่าเก่า

คงไม่ใช่เรื่องง่าย”

“เอาซี”

“ฉันเรามาเริ่มต้นจากการศึกษาทางดนตรีศิลป์ หลังจากนั้นค่อยพูดถึง
กายบริหารก็แล้วกัน”

“ได้เลย”

“เจ้าจะรวมการพูด⁵⁰ต่าง ๆ เข้าไว้ในดนตรีศิลป์ด้วยหรือเปล่า?” ซ้ำๆ พูด

“รวมสิ”

“และการพูดมันก็มีอยู่สองรูปแบบใช่ไหม – จริงกับเท็จ?”

“ใช่”

“และพวกเขาที่ต้องได้รับการศึกษาทั้งสองด้าน โดยเริ่มจากด้านเท็จก่อน
ใช่ไหม?”

[377a]

“หา? ท่านหมายความว่ายังไงกันแน่?” เขาพูด

“อ้าว! ก็เราต้องเริ่มต้นจากการเล่นนิทานต่าง ๆ ให้เด็ก ๆ ฟังก่อนมิใช่หรือ?”

ซ้ำๆ กล่าว “และนิทานเหล่านี้ก็เป็นความเท็จแทบทั้งสิ้น (ถึงแม้จะมีความจริงอยู่
บ้างก็เถอะ) กระนั้นเราก็คงต้องเล่นนิทานพวกนี้ให้พวกเด็ก ๆ ฟังก่อน จากนั้น
ค่อยหัดให้ออกกำลังกายใช่ไหม?”

“นั่นสิ”

“ซ้ำๆ ถึงได้บอกใจ ว่าเราต้องเริ่มต้นจากดนตรีศิลป์ และหลังจากนั้นค่อยพูด
ถึงกายบริหาร”

“ถูกของท่าน” เขาพูด

“และเจ้าก็รู้ใช่ไหมว่า จุดเริ่มต้นนั้นเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการทำงาน
ทุกอย่าง โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ วยังแบเบาะด้วยแล้ว มันยิ่งสำคัญใหญ่เลย เพราะนี่
คือช่วงเวลาที่ดีที่สุดที่ยังร้อน เราจึงสามารถวางพวกเขาลงบนแม่พิมพ์ เพื่อให้ออกมา
เป็นรูปเป็นร่างตามต้องการได้อยู่”

[377b]

“ถูกทีเดียว”

“แต่เราจะให้เด็ก ๆ เหล่านี้ฟังนิทานเรื่องอะไรก็ได้ จากใครก็ได้โดยไม่ใส่ใจ

เลยอย่างนั้นหรือ? เราจะปล่อยให้จิตวิญญาณของพวกเขาได้รับเอาทัศนคติต่าง ๆ เข้ามา แม้ว่าอาจจะอยู่ฝั่งตรงข้ามกับสิ่งที่เราต้องการให้พวกเขาเป็นนะหรือ?

“ไม่ใช่แน่นอน”

[377c] “ถ้าอย่างนั้นก็ดูเหมือนว่า อันดับแรกเลย เราจะต้องไปปรึกษาพวกนักสร้างนิทาน⁵¹กันก่อน หากนิทานเรื่องไหนพวกเขาสร้างขึ้นมาได้งดงาม เราก็อนุญาตให้พวกเขาเล่าได้ แต่ถ้าเรื่องไหนไม่ได้ตามนี้ เราก็จะไม่อนุญาต นอกจากนี้พวกเรา จะคอยชักจูงพวกแม่และมารดาทั้งหลายให้ช่วยกล่อมเกลাজิตวิญญาณของบุตรหลาน ด้วยการหยิบเอานิทานที่พวกเราได้คัดสรรไว้แล้วไปเล่าให้เด็ก ๆ ฟัง พวกเขายอมทำหน้าที่นี้ได้ดีไม่แพ้การดูแลร่างกายของลูกหลานด้วยแขนทั้งสองแน่ละ นิทานที่พวกเขาเล่ากันอยู่ทุกวันนี้จำนวนมากยังใช้การไม่ได้ พวกเราต้องโยนทิ้งไปให้หมด”

“ท่านหมายถึงเรื่องประเภทไหน?” เขาพูด

[377d] “เรามาลองพิจารณานิทานเรื่องหลัก ๆ กันก่อนดีกว่า เพราะถ้ารู้ว่าจะจัดการกับเรื่องหลัก ๆ อย่างไรแล้ว พวกเรื่องรองลงมาก็จัดการได้ไม่ยากอีก” ข้าฯ พูด “อีกอย่าง ทั้งเรื่องหลักเรื่องรองต่างก็มีโครงเรื่องเหมือนกัน และยังมีพลังอำนาจไม่ต่างกันเท่าไรอีกด้วย เจ้าเห็นด้วยไหม?”

“ข้าฯ เห็นด้วยนะ” เขาพูด “แต่ข้าฯ ยังไม่รู้ว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องหลักบ้างอยู่ดี”

“เรื่องหลักก็อย่างเช่นของโฮเมอร์ของเฮซิออด และของพวกกรีกคนอื่น ๆ โน่นไฉนแน่นอนว่าคนพวกนี้ตั้งแต่ต้นนิทานเท็จให้มนุษย์ฟัง ข้าฯ ยังนำเอาเรื่องราวเหล่านั้นมาเล่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน”

“ท่านกำลังพูดถึงเรื่องราวประเภทไหนกันแน่เนี่ย?” เขากล่าว “ท่านต้องการประณามมันตรงจุดไหน?”

“ก็ต้องประณามมันตั้งแต่จุดแรกเลยนั่นล่ะ” ข้าฯ กล่าว “หนำซ้ำ เรื่องโกหกพรรคินั้นยังไม่มีความงดงามใดๆ เลยด้วย”

“หา?”

[377e] “ก็คนเหล่านั้นมักใช้คำพูดของตนสร้างแต่ภาพลักษณ์อันเลวร้ายให้

เทพเจ้ากับวีรบุรุษนะสิ เหมือนเวลาจิตรกรต้องการจะวาดรูปเหมือน แต่ต้นวาด
มันออกมาไม่เหมือนกับสิ่งที่ต้องการวาดนะ”

“เดี๋ยวจ้” เขากล่าว “ท่านจะประณามสิ่งเหล่านี้ มันก็ถูกต้องอยู่หรอกนะ
แต่ท่านกำลังพูดถึงเรื่องประเภทไหนกันแน่ แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นเรื่อง
ไหนกันบ้าง?”

“อันดับแรก” ข้าพ พุด “การหยิบเอาเรื่องราวอันยิ่งใหญ่มาเล่าผ่านคำโกหก
ที่ใหญ่ยิ่ง ไม่ได้ทำให้การโกหกนั้นสูงส่งตามขึ้นมาได้ ดูเรื่องเล่าของเฮซิออด
เป็นอาทิ ทั้งเรื่องความประพฤติของยูเรนัส เรื่องการล้างแค้นของโครนอสและ
เรื่องที่ลูกชายของโครนอสย้อนกลับมาล้างแค้นพ่อตัวเองอีกทีนั่นนะ⁵² โกหก
ทั้งเพ หรือต่อให้มันเป็นจริงตามนั้น เราก็ควรจะเล่ากันอย่างเจียบ ๆ ไว้ไม่ใช่เอา
มาโพ่นทะนาให้เด็ก ๆ ที่ยังไร้ปฏิภาณได้ฟังกันอย่างนี้ หรือถ้ามันมีเหตุจำเป็น
ให้ต้องเล่ากันจริง ๆ ก็ควรจะตั้งใจมีคนได้ยินน้อยที่สุด ให้คนเหล่านี้ทำพิธี
สาบานว่าจะปิดเรื่องนี้เป็นความลับด้วยเลยยิ่งดี เอาประเภทที่ต้องใช้สัตว์
สังเวทที่ทำได้ยากหน่อย ประเภทใช้หมูสังเวทนี่ยิ่งน้อยไป เอากันให้ถึงขนาดนี้
ไปเลย คนที่ได้ฟังจะได้มีจำนวนน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้”

[378a]

“อืม คำพูดประเภทนี้มันมีผลกระทบรุนแรงจริง ๆ นั่นล่ะ” เขาพุด

“และมันก็ไม่ใช่เรื่องสมควรจะนำมาเล่าในเมืองของพวกเราเช่นกันนะ
อเดมันทัส” ข้าพ พุด “พวกคนหนุ่มไม่ควรจะได้ยินได้ฟังว่าการเป็นคนไม่เที่ยงธรรม
อย่างสุดซึ้ง หรือการลงทัณฑ์บิดาผู้ไร้ซึ่งความเที่ยงธรรมอย่างฉกาจฉกรรจ์นั้น
ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ หรือน่าตื่นเต้นอะไร เพราะแม้แต่เทพเจ้าองค์แรกผู้ยิ่งใหญ่
ยังเคยได้กระทำเช่นนั้นมาก่อนเลย”

[378b]

“เทพซุสเป็นพยาน” เขากล่าว “ข้าพ เองก็เห็นว่ามันไม่เหมาะสมเหมือนกัน”

“แน่ล่ะ” ข้าพ กล่าว “เราควรห้ามไม่ให้มีใครกล่าวว่เหล่าเทพเจ้าได้ก่อการศึกษา
กับเทพเจ้าด้วยกัน วางแผนประทุษร้ายใส่กัน หรือยกพวกเข้าประจัญบานกัน
และทั้งหมดนี้ก็ไม่ใช่ความจริงตามที่เป็นเลยด้วย เหล่าผู้พิทักษ์เมืองของเราจะ
ต้องมองว่าเรื่องพวกนี้เป็นเรื่องน่าละอาย และอันที่จริงการโกรธแค้นกัน

[378c]

เพียงเพราะถูกยั่วยุนั้นก็เป็นเรื่องน่าละอายอยู่แล้ว ฉะนั้นนิทานหลอกเด็กเกี่ยวกับการต่อสู้ระหว่างเทพกับยักษ์ก็ดี หรือเกี่ยวกับการวิวาทระหว่างเหล่าทวยเทพกับญาติมิตรของตนก็ดี เรื่องเหล่านี้ต้องถูกสั่งห้ามไม่ให้เล่าเป็นอันขาด หรือแม้แต่จะทอลงบนผืนผ้าก็ไม่ได้ หากเรายังต้องการจะโน้มน้าวผู้คนให้เชื่อ ว่าแต่ไหนแต่ไรมาชาวเมืองของเราไม่เคยเกลียดแค้นกันมาก่อน และการกระทำ เช่นนั้นก็ยิ่งไร้ซึ่งสุทธิธรรมด้วย เราจะต้องแจ้งต่อพวกเขาเสียแต่เนิ่น ๆ เพื่อว่าพวกเขาคนแก่คนเฒ่าทั้งหญิงชายจะได้ปลุกฝังลูกหลานได้ตั้งแต่ยังเล็ก และเมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้น เขาก็ต้องคอยกดดันพวกเขาให้กลัวเด็ก ๆ ในทำนองเดียวกันด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวที่เทพีเฮราถูกลูกชายจับล่ามโซ่ หรือเรื่องที่เทพเฮเฟสตุสถูกบิดาจับโยนลงมาจากสวรรค์ เพราะต้องการจะช่วยเหลือแม่ของตนไม่ให้ถูกข่ม⁵³ หรือจะเป็นเรื่องราวการต่อสู้กันเองของเทพเจ้าทั้งหลายของโฮเมอร์ เรื่องราวทำนองนี้จะปรากฏขึ้นในเมืองของเราไม่ได้เด็ดขาด ต่อให้อ้างว่าเป็นเรื่องเชิงอุปมาก็ไม่ได้ เพราะพวกเขาเด็ก ๆ จะแยกแยะได้อย่างไรละว่าเรื่องไหนเป็นเพียงอุปมาบ้าง ทศณะต่าง ๆ ซึ่งพวกเขาได้ซึมซับเข้าไปในวัยเยาว์นั้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ยากจะลบล้างหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอะไรได้ ด้วยเหตุนี้บางทีเราอาจต้องใส่ใจกับเรื่องดังกล่าวให้มากขึ้นอีกสักนิด เพื่อจะมั่นใจได้อย่างเต็มที่ว่านิทานเกี่ยวกับความตึงามที่พวกเขาจะได้ยินได้ฟังเป็นเรื่องแรก ๆ นั้นมีความมงดงามและสูงส่งควรค่าแก่การฟังจริง ๆ”

[378d]

[378e]

“ตราบระนี้ใช้ได้” เขากล่าว “แต่หากมีคนถามพวกเขาว่านิทานอันควรค่าแก่การฟังนั้นมีเรื่องไหนบ้าง เราจะตอบเขากลับไปว่าอย่างไรดีล่ะ?”

“แหม เราสองคนไม่ใช่กวีนะอเดมันทัส” ข้าฯ พุด “เราเป็นผู้ก่อตั้งเมืองต่างหากเล่า และผู้ก่อตั้งอย่างเราก็ควรต้องทราบว่โครงเรื่องแบบใดบ้างที่พวกเขาจะนำไปใช้เล่านิทานได้ และหากพวกเขายังตั้งต้นจะแต่งเติมอะไรเข้าไป พวกเราก็จะไม่ยอมให้ทำโดยเด็ดขาด ชู ๆ เราจะไม่ปล่อยให้ใครมาสรวนนิทานขึ้นตามอำเภอใจไม่ได้”

[379a]

“แน่นอนอยู่แล้ว” เขาพุด “แต่โครงเรื่องทางเทววิทยาชนิดไหนบ้างละ

ถึงจะเรียกว่าเป็นชุดคำพูดอันเหมาะสม?”

“อันดับแรกเลย” ข้าฯ พุด “ไม่ว่าจะแต่งมหากาพย์ บทกวีบรื่อง หรือละคร โศกนาฏกรรม เทพเจ้าจะต้องถูกนำเสนอตามที่เห็นสมควร”

“ใช่ ต้องเป็นอย่างนั้น”

“ต่อมา เทพเจ้าย่อมดีเสมอ เทพเจ้าต้องได้รับการบอกเล่าให้เป็นดังนี้เท่านั้น ถูกต้องไหม?”

“แน่นอน”

“แล้วก็ไม่มียุติชนใดไหนก่อผลร้ายใช่ไหม?”

“ใช่ ตามทศณะของข้าฯ”

“และสิ่งซึ่งไม่มีผลร้ายก็ย่อมไม่ก่อผลร้ายใดๆ?”

“แน่นอนแล้ว”

“แล้วสิ่งซึ่งไม่ก่อผลร้ายใดๆ นั้นก่อความชั่วร้ายใดๆ ได้หรือเปล่า?”

“ไม่ได้หรอก”

“และสิ่งซึ่งไม่ก่อความชั่วร้ายก็คงไม่ใช่ต้นเหตุแห่งความชั่วร้ายใดๆ ด้วย?”

“จะเป็นไปได้ยังไงล่ะ?”

“แล้วอีกด้านหนึ่งล่ะ? ความดีนั้นมีคุณประโยชน์หรือเปล่า?”

“มีสิ”

“งั้นมันก็เป็นต้นเหตุของการทำดี?”

“ใช่”

“งั้นความดีก็ย่อมไม่ใช่ต้นเหตุของทุกสิ่ง มันเป็นต้นเหตุของสิ่งดีๆ เท่านั้น มันไม่ใช่ตัวการของสิ่งเลวร้าย”

“ใช่” เขาพุด “มันเป็นอย่างนั้นแน่นอน”

“ดังนั้น” ข้าฯ พุด “ในเมื่อเทพเจ้านั้นดีเสมอ พวกเขาจะไม่ใช่ต้นเหตุของทุกสิ่ง – ดังคนหมู่มากมักกล่าวกัน – หากแต่เป็นต้นเหตุของเรื่องราวเพียงน้อยนิด ในชีวิตมนุษย์เท่านั้น สิ่งดีๆ ในชีวิตเราจึงมีโอกาสเกิดขึ้นน้อยกว่าสิ่งเลวร้าย อยู่มาก และสิ่งดีๆ เหล่านั้นก็ล้วนแต่มีเทพเจ้าเป็นต้นเหตุทั้งสิ้น ส่วนสิ่งเลวร้าย

[379b]

[379c]

จะมีต้นเหตุมาจากอะไรบ้างนั้น เราต้องหาคำตอบกันต่อไป”

“ตามทัศนะข้าฯ นะ” เขาพูด “ท่านพูดได้ตรงกับความจริงตามที่เป็นมาก ๆ”

[379d] “เฉพาะจะนั้น” ข้าฯ พูด “เราจะต้องไม่ยอมรับความผิดพลาดโง่ ๆ อย่างที่ ไฮเมอร์ หรือกวีคนอื่น ๆ เคยได้กระทำเอาไว้ในเรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้า อย่างเช่น ที่เขากล่าวว่า...

เบื้องหน้าแห่งเทพซุส โถทั้งสองใบตั้งไว้บนธรณีประดู

อัดแน่นด้วยชะตา ใบแรกเป็นความดี อีกใบเป็นความทุกข์

สำหรับผู้ที่รับชะตาจากโถทั้งสองใบของซุสผลสมกันนั้น...

บางครั้งได้พานพบสิ่งชั่วร้าย แต่บางครั้งได้ประสบสิ่งดี

แต่สำหรับคนที่ได้รับชะตาจากโถใบที่สองแต่เพียงอย่างเดียวก็ย่อมจะ...

ชั้นแค่นแสนสาหัส คือแรงขับบนแผ่นดินเทพเจ้า⁵⁴

[379e] และแน่นอนว่าซุสก็ไม่ใช่...

ผู้แจกจ่ายดีร้ายแก่มวลเราอย่างเท่าเทียม⁵⁵

[380a] เช่นเดียวกันกับพันดาร์ส ผู้ละเมิดทั้งคำสาบานและสัญญาสงบศึก หากมีใคร กล่าวว่ ต้นเหตุของเรื่องนี้เกิดจากเทพีอาธีนากับเทพซุสวางแผนอยู่เบื้องหลัง ละก็⁵⁶ เราจะต้องไม่สรรเสริญเขาเป็นอันขาด หรือจะเป็นเรื่องราวของนางยักษ์ เอมิสกับเทพซุส ซึ่งเป็นตัวการก่อความแตกแยกและการแบ่งพรรคแบ่งพวกใน หมู่ทวยเทพก็เช่นเดียวกัน⁵⁷ เราจะต้องไม่ปล่อยให้เด็ก ๆ ในเมืองเราได้ยินถ้อยคำ

ของเอสคิลัส กล่าวว่า...

เทพเจ้าโยนความผิดบาปแก่มนุษย์เสมอ
ยามเขาคิดทำลายบ้านสักหลังให้สิ้นสูญ

หากใครยังต้องการพรรณนาถึง 'ความโศกาของนางนีโอเบ' ซึ่งเป็นผลงานต้นธารของสองบรรทัดดังกล่าว⁵⁸ หรืออยากจะพรั้งำพันถึง 'ความโศกาแห่งตระกูลเพลอบัส'⁵⁹ หรือ 'ความโศกาแห่งชาวโทรจัน' หรืออะไรทำนองนั้น พวกเขาก็จะต้องไม่ระบุว่า เรื่องเหล่านี้มีต้นเหตุมาจากเทพเจ้า หรือต่อให้ทวยเทพเป็นผู้กระทำการอยู่เบื้องหลังจริง กวีก็จะต้องหาตรรกะมาอธิบายให้ได้อย่างที่พวกเรากำลังทำ ต้องบอกให้ได้ว่าผู้คนเหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการถูกลงทัณฑ์อย่างไรบ้าง เพราะสิ่งต่างๆ ซึ่งเทพเจ้ากระทำนั้นย่อมดีและเที่ยงธรรมเสมอ พวกเราไม่มีวันยอมให้พวกกวีกล่าวตามใจชอบได้ว่า ทวยเทพเป็นตัวการทำให้คนผู้หนึ่งต้องทุกข์ทน เพียงเพราะต้องการให้เขาชดใช้ในความผิดที่ได้ก่อ อย่างไรก็ตาม เราจะอนุญาตให้เขากล่าวเช่นนี้ได้ในกรณีที่คุณนั้นเป็นคนเลวร้าย และความทุกข์ทนกับการลงทัณฑ์ต่างๆ จากเทพเจ้านั้นก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตัวเขาเอง ถ้าเป็นอย่างนั้น เรายอมรับได้ แต่ถ้ายังจะบอกว่าเหล่าเทพเจ้า ผู้เปี่ยมด้วยคุณความดีเสมอ นั้นเป็นต้นเหตุแห่งความชั่วร้ายละก็ เราก็จะได้เห็นตักัน เพราะถ้าเรายังอยากให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปได้อย่างราบรื่น เราก็มีอาจยอมให้ใครหน้าไหนมาพูดจาเลอะเทอะอย่างนี้ในเมืองของตัวเองได้เป็นอันขาด และจะต้องไม่ปล่อยให้ใครได้ยืนได้ฟังมันด้วย ไม่ว่าจะเป็นเด็กหนุ่มหรือคนแก่ ไม่ว่าจะเป็นเล่าอย่างมีสัมผัสคำหรือไร้สัมผัสคำก็ตาม นิทานเหล่านั้นนอกจากจะขาดสุทธิธรรมแล้ว มันยังไม่สร้างผลประโยชน์ใดแก่เรา หนักซ้ำแต่ละเรื่องยังขัดแย้งกันเองอีก"

[38ob]

[38oc]

“ข้าฯ ขอบฏข้อนี้ซะมืด” เขากล่าว “ข้าฯ ขอออกเสียงสนับสนุน”

“เออละ” ข้าฯ พุด “นั่นนี่ก็จะเป็นหนึ่งในกฎหมายและโครงเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับ

เทพเจ้า ผู้ต้องการผลิตชุดคำพูดต่าง ๆ และผู้ต้องการจะสร้างบทกวีของตัวเอง ขึ้นมานั้น จะต้องระลึกไว้เสมอว่า เทพเจ้าไม่ใช่ต้นเหตุแห่งทุกสิ่ง หากแต่เป็น ต้นเหตุแห่งสิ่งดีเท่านั้น”

“อืม น่าพอใจจริงๆ” เขาพูด

[380d]

“งั้นข้อที่สองต่อไปนี่ล่ะ? เจ้าคิดว่า ทวยเทพนั้นเป็นผู้ใช้เวทมนต์ด้วย หรือเปล่า? พวกเขาหลอกลวงเราหรือไม่? เปิดเผยตัวตนให้เราเห็นในช่วงเวลา อันหลากหลายและใน *รูปแบบ* แตกต่างกันไป บางเวลาพวกเขาอาจเปลี่ยน รูปลักษณะของตนเองให้อยู่ในรูปแบบหนึ่ง แต่ในบางเวลาพวกเขาก็อาจจะหลอกลวงเราด้วยการทำให้เชื่อว่าตัวเองกำลังอยู่ในร่างจำแลง เจ้าคิดว่าพวกเขา เป็นอย่างนี้หรือเปล่า? หรือเจ้ามีความเห็นว่า เหล่าทวยเทพนั้นแท้จริงแสน เรียบง่าย น้อยครั้งเท่านั้นจะแปลงตนจาก *รูปแบบ* เดิม?

“อืม... ตอนนี้อยู่ ยังตอบไม่ได้แฮะ” เขากล่าว

[380e]

“หากสิ่งสิ่งหนึ่งมี *รูปแบบ* ผิดแผกไปจากเดิม นั้นหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงบางอย่างได้เกิดขึ้นแล้วโดยไม่ต้องสงสัย ไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้น จะเกิดขึ้นโดยตัวมันเอง หรือมีอะไรบางอย่างทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงก็ตาม ใช่มั๊ย?”

“ใช่ จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้น”

“แต่สิ่งซึ่งอยู่ในสภาพสมบูรณ์ที่สุดนั้น ย่อมมีโอกาสเปลี่ยนแปลง หรือได้รับ ผลกระทบจากสิ่งอื่น ๆ น้อยมากมีใช่หรือ? ยกตัวอย่างเช่น ร่างกายอันแข็งแรง และมีสุขภาพดี *ที่สุด* นั้น ย่อมยากจะมีสิ่งใดมากกระทบมันได้ ไม่ว่าจะ เป็นอาหาร หรือเครื่องดื่ม หรืองานหนัก ต้นไม้ใหญ่ก็เป็นเช่นนั้นนะ มันแทบไม่ สะทกสะท้านต่อสิ่งใด ไม่ว่าจะแสงอาทิตย์ สายลม หรืออื่น ๆ ล้วนแล้วก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงไม่ได้ง่าย ๆ เจ้าว่าอย่างนั้นไหม?”

[381a]

“แน่นอน”

“ในทำนองเดียวกัน จิตวิญญาณอันกล้าหาญและมีปฏิภาณ *สูงสุด* นั้น ย่อมได้รับผลกระทบหรือปัญหา น้อยมากจากสิ่งรบกวนภายนอก ใช่มั๊ยหรือไม่?”

“ใช่”

“และตรรกะเดียวกันนี้ก็ยังสามารถนำไปใช้กับสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เช่น บ้าน หรือของ ตกแต่งบ้าน หรือเสื้อผ้าทั้งหลายได้ด้วย เพราะสิ่งซึ่งถูกผลิตมาอย่างดี และมีสภาพสมบูรณ์ดีนั้น ย่อมได้รับผลกระทบน้อยมากจากกาลเวลาและสิ่งอื่นๆ”

“ใช่แล้ว”

“เพราะฉะนั้น สิ่งซึ่งมีสภาพเป็นเลิศ – ไม่ว่าจะโดยธรรมชาติ โดยศิลปะ หรือ ทั้งสองอย่าง – ย่อมไม่ยอมให้สิ่งใดมาสร้างการเปลี่ยนแปลงแก่ตัวมันได้ง่ายๆ”

[381b]

“ดูเหมือนอย่างนั้นนะ”

“เทพเจ้าและสิ่งซึ่งเป็นของเทพเจ้านั้น ย่อมมีสภาพดีที่สุสุดเสมอ”

“แน่นอน”

“ด้วยเหตุนี้ เทพเจ้าจึงไม่น่าจะมีหลายรูปลักษณะได้”

“แน่ละ”

“กระนั้นเทพเจ้าเองก็อาจจะเปลี่ยนแปลง หรือแก้ไขบางสิ่งบางอย่างในตัวเองได้เหมือนกัน?”

“ใช่” เขากล่าว “ถ้าเขาจะเปลี่ยน เขาย่อมเปลี่ยนได้”

“งั้นถ้าเขาจะเปลี่ยน เขาจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นดงามขึ้น หรือ เลวลงอัปลักษณ์ลงจากที่เคยเป็น?”

“ถ้าเกิดเขาเปลี่ยนจริงๆ ก็คงต้องเลวลงอย่างไม่ต้องสงสัย” เขาพูด “เพราะเราคงไม่กล่าวว่า ทวยเทพนั้นขาดความดงามหรือความดีงามใดหรอก”⁶⁰

[381c]

“ถูกต้อง!” ข้าฯ กล่าว “แล้วตามทัศนะของเจ้า อเดมันทัส เจ้าว่ามีใครสมัครใจให้ตัวเองเลวลงบ้างไหม ไม่ว่าเทพเจ้าหรือมนุษย์ และไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม?”

“ไม่มีหรอก จะเป็นไปได้ยังไงกัน” เขาพูด

“ด้วยเหตุนี้ การกล่าวว่าเทพเจ้าต้องการเปลี่ยนแปลงตัวเองนั้น จึงเป็นสิ่งซึ่งไม่มีวันเป็นไปได้” ข้าฯ กล่าว “เพราะดูเหมือนว่าพวกเขาเหล่านั้นมีทั้งความดีและความดงามสูงสุดในตัวเองอยู่แล้ว ดังนั้น พวกเขาก็น่าจะคงสภาพในรูปลักษณะอันเรียบร้อยไปตลอดกาลโดยไม่เปลี่ยนแปลง ถูกไหม?”

[381d] “อย่างน้อยในทัศนะของข้าฯ” เขาพูด “มันก็จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น”
“ถ้าอย่างนั้นนะ คนเก่ง” ข้าฯ กล่าว “เราจะต้องไม่ปล่อยให้พวกกวีกล่าวว่า...

เหล่าทวยเทพจำแลงกายดั่งนักเดินทางพเนจร
เยี่ยมชมนครหลากหลายด้วยรูปลักษณ์ต่างๆ นานา⁶¹

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องลวงโลกเกี่ยวกับโพธิธัส⁶² หรือเชทิส⁶³ เรื่องเหล่านี้ต้องไม่ปรากฏออกมาเด็ดขาด ไม่ว่าจะในบทละครโคกนาฏกรรมหรือในบทกวีประเภทใด ๆ ก็ตาม เช่นเดียวกับเรื่องของเทพีเฮรา ซึ่งจำแลงกายเป็นนักบวชหญิงเที่ยวเรียไรทาน...

มอบแด่ลูกหลานแห่งอินาคัส ผู้คืนชีวิตแห่งลุ่มน้ำแห่งอาร์กอส⁶⁴

[381e] เรื่องหลอกลวงทำนองนี้จะต้องถูกสั่งห้าม เราต้องห้ามมิให้ผู้เป็นแม่ทั้งหลายหลอกลูกด้วยนิทานอันเลวร้าย เกี่ยวกับเทพเจ้าผู้ท่องไปมาในยามราตรีจำแลงกายเป็นคนแปลกหน้าจากต่างแดน เราจะให้พวกเขาเอาเรื่องพวกนี้มาทำให้เด็ก ๆ กลัวไม่ได้ เพราะนอกจากมันจะเป็นการลบหลู่เทพเจ้าแล้ว มันยังทำให้เด็ก ๆ กลายเป็นคนซื่อลาคอีกด้วย”

“ใช่ เราจะให้พวกเขาเล่าไม่ได้” เขาพูด

“อย่างไรก็ตาม” ข้าฯ กล่าว “ถึงแม้ไม่มีอะไรทำให้เทพเจ้าเปลี่ยนแปลงได้ แต่พวกเขายังจะหลอกให้เราหลงเชื่อว่า ตนนั้นจำแลงกายได้สารพัดวิธีผ่านเวทมนต์คาถาหรือเปล่า?”

“ก็อาจจะ” เขาพูด

[382a] “อะไรกัน?” ข้าฯ กล่าว “เทพเจ้ายังต้องการหลอกลวงพวกเรา – ไม่ว่าด้วยการพูดหรือการกระทำ – ผ่านสิ่งลวงตาใด ๆ อีกหรือ?”

“ก็ข้าฯ ไม่รู้นี่” เขากล่าว

“เจ้าไม่รู้หรืออย่างไร” ข้าฯ พุด “ทั้งมนุษย์และเทพเจ้าต่างก็ชิงชัง ความลวงอันจริงแท้ (ข้าฯ เรียกมันว่าอย่างนี้คงไม่ผิดนะ) กันทั้งนั้น?”

“หา? ท่านหมายความว่ายังไง?” เขาพุด

“ข้าฯหมายความว่า” ข้าฯ กล่าว “ย่อมไม่มีใครสมใจให้สิ่งสำคัญที่สุดภายในตนเอง ต้องแปดเปื้อนด้วยความลวงในเรื่องสำคัญที่สุด เราทุกคนล้วนกลัวว่าความลวงจะไปปรากฏในที่แห่งนั้น”

“ข้าฯ ก็ยังไม่เข้าใจอยู่ดี” เขาพุด

“เจ้าคงคิดว่าข้าฯ กำลังพุดอะไรลึกซึ้งอยู่สินะ” ข้าฯ กล่าว “อันที่จริง ข้าฯ ตั้งใจจะหมายความง่าย ๆ เพียงว่า เมื่อจิตวิญญาณของเราถูกลวงหลอก ด้วยสิ่งตรงข้ามกับสิ่งต่าง ๆ ตามที่ เป็น เมื่อนั้น เราย่อมเป็นเหมือนคนขาดการเรียนรู้ จำต้องยึดกุมความลวงไว้ในที่ซึ่งไม่มีใครรับได้ ด้วยเหตุนี้ เราทุกคนจึงรู้สึกชิงชังและรับไม่ไหว หากความลวงทั้งหลายจักเข้าไปปรากฏอยู่ ณ ที่แห่งนั้น”

[382b]

“ถูกทีเดียว” เขากล่าว

“งั้นถ้าข้าฯ จะเรียกสิ่งที่เพิ่งพุดไปเมื่อครู่ว่า ‘ความลวงอันจริงแท้’ ก็คงไม่ผิดแล้วสินะ มันคือสภาวะแห่งการไม่รู้ ภายใต้อิทธิพลของผู้ถูกลวงหลอก คำพุดโกหกทั้งหลายนั้นเป็นเพียงการถอดแบบจากสภาวะนี้ของจิตวิญญาณทั้งสิ้น มันเป็นเพียงแบบสะท้อน⁶⁵ของความลวง เป็นเพียงผลพวงอันเกิดตามมาจากสภาวะนี้ ดังนั้น มันจึงไม่ใช่ความลวงอันบริสุทธิ์⁶⁶ ข้าฯ พุดถูกไหม?”

[382c]

“แน่นอน”

“ด้วยเหตุนี้จึงไม่ได้มีเพียงเทพเจ้าเท่านั้น ชิงชังความลวงอันแท้จริงเช่นนี้ แม้แต่มนุษย์ก็ยิ่งเกลียดมันไม่ต่างกัน”

“ใช่ ตามที่คณะข้าฯ”

“แล้วถ้าเป็นคำโกหกล่ะ? มันมีประโยชน์ต่อใครและในเวลาไหนบ้าง? เราไม่ควรรังเกียจการโกหกในสถานการณ์ใดบ้างไหม? เป็นต้นว่า มันมีประโยชน์ในการต่อสู้กับศัตรูไหม? หรือหากสมมติว่า บุคคลซึ่งเราเรียกหาเป็นมิตรสหายนั้น กำลังกระทำการเลวร้าย – ไม่ว่าด้วยความคลุ้มคลั่งหรือความเขลา – คำโกหก

[382d] ในกรณีเช่นนี้ก็อาจจะเป็นตัวยาชั้นดีสำหรับระงับเหตุได้ ใช่หรือเปล่า? นอกจากนี้ คำโกหกยังมีประโยชน์ในกรณีของนิทาน ซึ่งเราเพิ่งพูดถึงไป เพราะเราไม่มีทางรู้ได้หรอกว่า ความจริงตามที่ เป็น ในสมัยดึกดำบรรพ์นั้นมีลักษณะอย่างไร หากเราสามารถสร้างคำโกหกขึ้นมา แล้วทำให้มันสมจริงได้ – เอาให้ดีที่สุดเท่าที่ทำได้ – คำโกหกเหล่านั้นย่อมต้องมีประโยชน์แน่ใช่ไหม?”

“ใช่ มันมีประโยชน์มากในกรณีเหล่านี้” เขากล่าว

“แล้วกับทวยเทพล่ะ? ความลงมือมีประโยชน์ต่อเทพเจ้าในกรณีไหนบ้าง หรือไม่? พวกเขาต้องสร้างเรื่องราวหลอกลวงขึ้นมา เพราะไม่รู้เรื่องราวสมัยดึกดำบรรพ์หรือเปล่า?”

“แค่คิดก็ช้าแล้ว” เขากล่าว

“ไม่มีกวีผู้หลอกลวงในหมู่เทพเจ้า อย่างนั้นใช่ไหม?”

“ไม่มีแน่นอน ตามที่ศนะข้าฯ”

“แล้วพวกเขาต้องโกหกเพราะเกรงกลัวศัตรูไหม?”

[382e] “ไม่มีวันเสียหรอก”

“แล้วถ้าเป็นเพราะความคลุ้มคลั่งหรือความเขลาของญาติมิตรล่ะ?”

“คนบ้ากับคนโง่คบหาเทพเจ้าไม่ได้หรอก” เขาพูด

“งั้นเทพเจ้าก็ไม่เหลือจุดมุ่งหมายใดให้ต้องหลอกลวงอีก?”

“ใช่”

“เมื่อเป็นเช่นนั้น เหล่าญาติ⁶⁷ และองค์เทพาจึงปลอดภัยจากการหลอกลวงในทุกแง่มุม”

“แน่นอนหมดจด” เขาพูด

“เทพเจ้าจึงมีทั้งความเรียบง่ายและความจริงแท้ ทั้งในคำพูดและการกระทำ พวกเขาจะไม่ปรับเปลี่ยนสิ่งใดในตนเอง และจะไม่หลอกลวงใคร ไม่ว่าด้วยสิ่งหลงตา คำพูด หรือด้วยการส่งลางบอกเหตุใดๆ ไม่ว่ายามตื่น หรือยามฝัน”⁶⁸

[383a] “พอได้ยินท่านพูด” เขากล่าว “ข้าฯ ก็เพิ่งนึกขึ้นมาได้เหมือนกัน”

“งั้นเจ้าคงเห็นพ้องกับข้าฯ แล้วนะ” ข้าฯ พูด “สิ่งเหล่านี้คือโครงเรื่องลำดับสอง สำหรับใช้รจนาชุดคำพูดหรือบทกวีอันมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเทพเจ้า – พวกเขา

จะต้องไม่ใช่ผู้ใช้เวทมนต์ หรือนักจำแลงกาย และจะต้องไม่ชี้หน้าเราไปในทาง
มิชอบ ไม่หลอกลวงเรา ทั้งด้วยคำพูดและการกระทำ”

“ข้าฯ เห็นพ้องกับท่านแล้ว”

“ฉะนั้น แม้เราจะสรรเสริญสิ่งต่าง ๆ มากมายในผลงานของโฮเมอร์ แต่เราจะ
ไม่มีวันกล่าวสรรเสริญเทพซุส ผู้ดลบันดาลความฝันให้เกิดแก่อกาเมมนอน⁶⁹
เป็นอันขาด หรือผลงานของเอสคิลัสก็เช่นกัน ตอนนางพรายเธทิสเล่าว่าเทพ
อพอลโลนั้น ได้ขับลำนำพยากรณ์ถึงสิ่งดี ๆ ในพิธิสมรสของนางไว้...

เกี่ยวกับโชคดีที่บุตรหลานข้าฯ จะได้พบ

ปราศจากโรครภัยไข้เจ็บตลอดชีวิตอันยืนยาว

สิ่งดีทุกสิ่ง ซึ่งมีตราภาพจากเทพเจ้าจะนำมา

ข้าฯ หวังเพียงถ้อยคำจากโอซอร์แห่งอพอลโลนั้น

จะปลดคำลวง เปี่ยมด้วยศิลป์แห่งพยากรณ์

ผู้ขับลำนำในงานเลี้ยงครั้งนั้นคือเทพองค์นี้

แม้ว่าเขากล่าวคำพยากรณ์เอาไว้เช่นนั้น

แต่เขานั้นเองกลับสังหารบุตรชายของข้าฯ⁷⁰

[383b]

เราจะต้องเข้มงวดกับทุกคนที่ยังตั้งต้นจะเล่าถึงเทพเจ้าในทำนองนี้ เราจะไม่ให้
นักร้องประสานเสียงแก่พวกเขา⁷¹ เราจะไมอนุญาตให้ครูบาอาจารย์นำเอา
สิ่งเหล่านี้มาใช้ประกอบการศึกษาแก่พวกเด็ก ๆ เพื่อเหล่าผู้พิทักษ์ของเราจะ
ได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่อย่างมีความยำเกรงเทพเจ้า กอปรด้วยคุณสมบัติแห่ง
เทพเจ้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่มนุษย์คนหนึ่งจะทำได้”

“ข้าฯ เห็นด้วยกับโครงเรื่องเหล่านี้ยิ่งยงเต็มที่” เขากล่าว “และคิดว่าควรบรรจุ
มันไว้ในกฎหมาย”

[383c]

“ดูเหมือนเราจะเห็นพ้องกันแล้วนะ” ข้าฯ พูด “ว่าโครงเรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้า ลักษณะใดบ้างที่เด็ก ๆ ควรได้ฟัง และลักษณะใดบ้างไม่สมควรฟัง เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น พวกเขาจะได้รู้จักให้เกียรติทวยเทพและบรรพบุรุษ และไม่ดูแคลนมิตรภาพระหว่างกัน”

[386a]

“ข้าฯ ว่าเรามาถูกทางแล้วละ” เขาพูด

“แล้วถ้าเราต้องการให้พวกเขากลัวหายนะ? เรื่องราวทั้งหมดอันพวกเขาได้ฟังนั้น จะต้องกระตุ้นให้เกิดความกลัวตาย น้อยที่สุด ใช่หรือเปล่า? หรือเจ้าว่าคนเราจะกลัวหายนะได้ หากยังมีความหวาดกลัวอยู่ภายในเช่นนี้?”

[386b]

“ไม่มีทางเลือก” เขาพูด “เทพซุสเป็นพยานได้เลย”

“แต่ถ้าพวกเขายังเชื่อว่าดินแดนฮาดีสนั้นมีอยู่จริง และเต็มไปด้วยความน่าสะพรึง พวกเขาจะยังเลือกความตายในสนามรบ แทนความพ่ายแพ้หรือการถูกจับเป็นทาสอยู่อีกหรือ?”

“ไม่มีทาง”

“ฉันดูเหมือนว่า เราจะต้องปรับแก้ทัศนคติของพวกเขาเสียใหม่ แจ้งต่อผู้โน้มมนมาเล่าขอความร่วมมือจากพวกเขาว่าอย่าได้พุดจาตุแคลนแดนนรกเช่นนี้อีก จงกล่าวสรรเสริญมันแทนเถิด เพราะสิ่งซึ่งท่านทั้งหลายกำลังเล่าอยู่นั้น มันไม่ใช่

[386c] ความจริงตามที่เป็นเลย ข้ายังส่งผลเสียแก่เหล่านักรบอีกด้วย – เราต้องบอกพวกเขาอย่างนี้ใช่ไหม?”

“ใช่ ต้องทำอย่างนั้น” เขาพูด

“เราต้องขจัดสิ่งเหล่านี้ออกไปให้หมด” ข้า พุด “เริ่มต้นจากวรรคนี้เลย...”

ข้าฯ ขอพลีกายรับใช้ เป็นทาสบนผืนดิน

แก่บุรุษผู้ชนแค้นยากไร้ ไม่มีที่ทำกิน

ดีกว่าได้เป็นใหญ่ในดินแดนของคนตาย¹

และ...

[386d] เขาเกรงว่ามวลมนุษย์และหมู่เทพจะได้เห็นบ้านของตน
มันทั้งน่าสะพรึง อับชื้น กระทั่งเหล่าทวยเทพยังรังเกียจ²

แล้ววี้...

ไอ้! วิหารแห่งฮาดีสเต็มไปด้วยจิตวิญญาณและภาพลวงตา

ไอ้! แสนโคกา! สูญสิ้นแล้วเอ๋ย ทั้งชีวิต และจิตใจ³

และ...

มีเพียงเขายังเหลือความนึกคิด คนอื่นเหลือเพียงเงาล่องไปมา⁴

แล้ววี้...

จิตวิญญาณดวงนั้น เจ้าหลุดจากร่างกาย ลอยล่องสู่ฮาดีส

โหยไห้ในชะตา ทิ้งคราบบุรุษหนุ่มแห่งเยาว์วัยไว้เบื้องหลัง

และ...

[387a]

จิตวิญญาณของเจ้าคงลอยลงใต้โลกา
ตั้งราวหมอกควัน ส่งเสียงกรีดดัง

แล้วก็...

เหมือนฝูงค้างคาวในซอกหลืบถ้ำอาถรรพ์
ส่งเสียงกรีดร้อง บินว่อน ยามตัวใดหล่นลงมา
จากชะง่อนหิน ค้างคาวทั้งฝูงตีปีกเกาะกลุ่ม
กรีดเสียงแหลมก้อง ลอยล่องไปมา

เราคงต้องขอความร่วมมือจากโฮเมอร์และจากกวีคนอื่น ๆ ว่าอย่าได้โกรธเคือง
กันเลยนะ เพราะพวกเราต้องลบบทกวีเหล่านี้ และวรรคอื่น ๆ ทำนองเดียวกันนี้
ทิ้งไปเสีย แต่นั่นไม่ได้เป็นเพราะมันขาดจินตนาการเชิงกวี หรือยังไม่รื่นหูคน
หนุ่มมากได้มากเพียงพอนะ ไม่ใช่อย่างนั้น อันที่จริง ยิ่งมันมีจินตนาการเชิงกวี
มากเท่าไร มันก็ยิ่งไม่ควรนำมาเล่าให้คนหนุ่มหรือชายใดฟังมากขึ้นเท่านั้น
หากเรายังคาดหวังให้พวกเขามีอิสรภาพ และกลัวการต้องเป็นทาสมากกว่า
ความตายอยู่เป็นนิตย์”

[387b]

“แน่นอนที่สุด”

“และพวกชื่อนากแล้วต่าง ๆ ซึ่งมักนำมาใช้เรียกโลกใต้พิภพก็สมควรจะไล่ทิ้ง
ไปให้หมดเช่นกัน เช่น ‘โคคิทัส’ หรือ ‘สติกัส’^{๑๖} เป็นต้น และคำต่าง ๆ ซึ่งใช้เรียก
คนตายก็ด้วย เช่น ‘ผู้อยู่ใต้พิภพ’ ‘ภูตผีผู้เหี่ยวแห้ง’ หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
ซึ่งมักสร้างความขั้วญวพาให้แก่ผู้ได้ฟัง มันอาจยังมีคุณความดีด้านอื่น ๆ

[387c]

แต่เกรงว่าคงไม่ใช่ด้านนี้ เพราะหากเรายังปล่อยให้ผู้พิทักษ์ต้องขวัญผวากับเรื่องราวเหล่านี้ พวกเขาย่อมต้องกลายเป็นคนหนุ่มหลงจนเกินไป และอ่อนแอเหมือนเหล็กกล้าไฟแรงๆ”

“และเราก็สมควรกลัวเช่นนั้นเสียด้วย” เขาพูด

“งั้นเราก็ต้องลบทิ้งให้หมด?”

“ใช่”

“และโครงเรื่อง ซึ่งใช้เขียนหรือเล่าได้ ก็จะต้องเป็นตรงกันข้าม?”

“แน่นอน”

[387d]

“เรายังต้องลบความโศกเศร้าน่าเวทนาของมหาบุรุษทั้งหลายทิ้งไปด้วยใช่หรือไม่?”

“ถ้าจำเป็นก็ต้องทำ” เขาพูด

“ลองคิดดูให้ดีๆ ว่าเราควรต้องลบมันทิ้งหรือเปล่า?” ข้าฯ กล่าว “แน่นอน บุรุษผู้ก่อปรตด้วยคุณสมบัตินี้สูงส่งย่อมต้องมองว่า บุคคลใดถึงพร้อมด้วยคุณสมบัตินั้นสูงส่ง บุคคลนั้นย่อมไม่เห็นความตายเป็นสิ่งสยของขวัญ ต่อให้มันเป็นความตายของเพื่อนพ้องก็ตามใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“เขาย่อมไม่ร้องไห้คร่ำครวญต่อความตายของสหาย รวากับว่าคนผู้นั้นเพิ่งผ่านพ้นความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ใช่หรือเปล่า?”

“ไม่มีทางแน่นอน”

[387e]

“นอกจากนั้น คนเช่นนี้ย่อมใช้ชีวิตสมถะกว่าคนอื่น ๆ เป็นอย่างมาก เขาใช้ชีวิตให้ได้ดีด้วยตัวเอง โดยแทบไม่ต้องพึ่งใครเลย”

“เป็นจริงตามนั้น” เขากล่าว

“และต่อให้บุตรธิดา หรือพี่น้อง หรือทรัพย์สินใดถูกพรากไป เขาจะไม่รู้สึกว่ามันเป็นความน่าสะพรึงของชีวิตเลยสักนิด?”

“ไม่แม้แต่หน่อย”

“และเขาย่อมไม่ยอมจำนนต่อความเศร้าเสียใจ ซ้ำยังโอบรับความอัปโชคนั้น

ไว้ได้อย่างนุ่มนวลด้วย?”

“ใช่แล้ว”

“ฉันพวกเราทำถูกต้องแล้วสินะ ลบความโศกาน่าเวทนาของมหาบุรุษ
ทั้งหลายทิ้งไป ยกสิ่งเหล่านั้นให้ผู้หญิง (ยกเว้นว่าหล่อนอาจหาญมากเพียงพอ)
กับผู้ชายเลว ๆ รับไว้ก็พอแล้ว ผู้พิทักษ์ซึ่งเราต้องเลี้ยงดูในอนาคตนั้น จะต้องไม่
ทำตัวเหมือนคนเหล่านี้อย่างเด็ดขาด”

[388a]

“ใช่” เขากล่าว “ท่านพูดถูก”

“และเช่นเคย เราต้องขอความร่วมมือจากโฮเมอร์และพวกกวีว่ากรุณาอย่า
ได้เล่าถึงอากิลลีส บุตรแห่งองค์เทพี เช่นนี้อีก...”

*ประเดี๋ยวก็หันข้างนอนตะแคง ประเดี๋ยวก็พลิกตัวนอนหงาย
ประเดี๋ยวก็พลิกกายกลับมาอนคว่ำ ทุกข์ระทมจนเกินจะทนไหว
จำต้องลุกยืน เดินออกไป เตรีอเตรุ่บนชายฝั่งทะเลราบเรียบ^๑*

โปรดอย่าได้กล่าวอีกว่า ‘เขาอบฝุ่นดินขึ้นมาด้วยมือสอง เทมันลงบนศีรษะ
จนทั่ว’¹⁰ แล้วร้องไห้คร่ำครวญตามความในผลงานของโฮเมอร์ หรืออย่างกรณี
ของกษัตริย์พริแอม ผู้สืบเชื้อสายจากเทพเจ้า โฮเมอร์เล่าว่าพระองค์ถึงกับต้อง
คุกเข่าอ้อนวอนผู้คนด้วยการ...

[388b]

*เกลือกกลิ้งไปมาบนกองอาจม
เอ๋ยปากขานนามบุรุษทีละคน¹¹*

เราคงต้องเตือนพวกเขาว่า จงอย่าได้สร้างเรื่องราวให้เทพเจ้าต้องแสดงความ
เศร้าเสียใจออกมาอีก ดังเช่นวรรคนี้...

โอ ตัวข้าฯ ช่างน่าเวทนา เป็นมารดาผู้แสนโศกของบุตรผู้ยิ่งใหญ่¹²

[388c]

หากมันต้องการสร้างเทพเจ้าให้ออกมาเป็นเช่นนั้นจริงๆ ก็ขออย่าได้ถอดแบบ
มหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ออกมาในทางมิควร ดังคนผู้หนึ่งเคยรจนาไว้ว่า...

โอ... แสนโคกในดวงใจ เหตุใดดวงตาของข้าฯ จึงต้องมาเป็นพยาน
จำต้องมองบุรุษผู้หนึ่งซึ่งข้าฯ เผ่าถนอม ฎุกลากประจานไปรอบเมือง¹³

และ...

โอ! ชาร์เพดอน! บุรุษผู้เป็นที่รักของข้าฯ! ไยโชคชะตา

[388d]

กำหนดให้เจ้าถูกฆ่า ด้วยมือพาโทรคลัส บุตรแห่งเมนอยทีอัส¹⁴

อเดมันทัสที่รัก หากคนหนุ่มของเราได้ฟังสิ่งเหล่านี้ แล้วเกิดยึดถือจริงจัง
ไม่หัวเราะเยาะ ไม่ดูแคลนมัน ไม่มองสิ่งเหล่านั้นเป็นคำพูดหลอกลวงที่มิควรค่า
แก่การฟัง หากเป็นเช่นนั้น เราคงยากจะเปลี่ยนใจพวกเขาให้หันกลับมาองเสีย
ใหม่ว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สมควรเอาเยี่ยงอย่าง หากแต่เป็นสิ่งที่ควรตำหนิ
ไม่ว่าใครก็ไม่พึงกระทำ พวกเขาคงไม่มีแม้แต่ความละอาย หรือความอดกลั้น
เพียงความเจ็บปวดเล็กน้อยก็ร้องไห้คร่ำครวญด้วยความเสียใจจะเป็น
จะตายแล้ว”

[388e]

“ท่านพูดได้จริงตามที่เป็นมาก ๆ” เขาพูด

“แต่เราจะยอมให้พวกเขาเป็นคนอย่างนั้นไม่ได้ ดังตรรกะของเราเพิ่งชี้ให้เห็น
และเราก็จะต้องเชื่อมั่นอย่างนั้น จนกว่าจะมีใครโน้มน้าวเราด้วยสิ่งที่ดีกว่านี้ได้”

“ใช่ เรายอมไม่ได้เด็ดขาด”

“นอกจากนั้น เรายังไม่ควรปล่อยให้พวกเขากลายเป็นคนรักในเสียงหัวเราะ
ด้วยเช่นกัน เพราะคนเรานั้น หากได้ลองปล่อยตัวไปกับการหัวเราะอันบ้าคลั่ง
ภายในตัวของเขานั้น ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงอันบ้าคลั่งตามไปด้วย”

“ข้าฯ ก็มีทัศนะเช่นนั้น” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น หากมีใครต้องการสร้างเรื่องราวอันแปลกประหลาด เกี่ยวกับมนุษย์ผู้ถูกครอบงำด้วยเสียงหัวเราะ เราก็จะต้องไม่ยอมเด็ดขาด ยิ่งเป็นเรื่องของเทพเจ้า ยิ่งยอมไม่ได้”

[389a]

“ใช่” เขาพูด “นั่นยิ่งยอมไม่ได้”

“นั่นเราก็ต้องห้ามมิให้ไฮเมอร์เล่าถึงทวยเทพในทำนองนี้...”

*เสียงหัวเราะอันบ้าคลั่งดังขึ้นในหมู่ทวยเทพผู้ไม่ตาย
ยามเห็นเฮฟส์ตัสเดินกะเผลกไปทั่วห้อง¹⁵*

“หากว่ากันตามตรรกะของเจ้าแล้ว นั่นยอมยอมรับไม่ได้”

“ถึงขนาดยกให้เป็นตรรกะของข้าฯ เลยเชียวหรือ?” เขากล่าว “แต่ก็ใช่ เราไม่อาจยอมรับสิ่งเหล่านั้น”

[389b]

“ยิ่งไปกว่านั้น เรายังต้องใส่ใจต่อความจริงตามที่เป็นอย่างจริงจังด้วย เพราะหากเราพูดถูก – ว่าการโกหกไม่มีประโยชน์ต่อทวยเทพ แต่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ เหมือนตัวยารูปแบบหนึ่ง¹⁶ – ยาตัวนี้ก็จะต้องสั่งโดยแพทย์ผู้มีความชำนาญเท่านั้น จะปล่อยให้ปัจเจกชนผู้ไร้ความชำนาญ¹⁷ เป็นผู้กระทำไม่ได้”

“ใช่แล้ว” เขาพูด “นั่นยอมชัดเจนอยู่”

“ดังนั้น หากจะมีใครสักคนสมควรนำคำโกหกมาใช้ คนคนนั้นก็สมควรเป็นผู้ปกครอง ผู้ปกครองยอมโกหกได้ หากการโกหกนั้น ให้คุณประโยชน์แก่เมือง และเกี่ยวข้องกับพลเมืองหรือศัตรูโดยตรง อย่างไรก็ตาม คนอื่นๆ จะต้องอยู่ให้ห่างจากสิ่งเหล่านี้ เพราะสำหรับปัจเจกชนผู้ไร้ความชำนาญแล้ว การกล่าวความเท็จแก่ผู้ปกครอง ย่อมเปรียบได้กับคนป่วยหรือนักกีฬา ผู้ปิดบังความจริงของสภาพร่างกายตนเองต่อแพทย์ หรือต่อครูฝึก หรือเปรียบได้กับลูกเรือ ผู้ปิดบังความจริงเกี่ยวกับสภาพของเรือ สภาพของตน และสภาพของเพื่อนลูกเรือคนอื่นๆ ต่อกัปตัน มันย่อมเป็นเรื่องผิดพลาดอย่างมหันต์ เผลอๆ ฤทธิ์ของเราย่อมร้ายแรงกว่าตัวอย่างเหล่านี้ด้วย”

[389c]

“จริงตามนั้น” เขาพูด

[389d]

“และหากเขาจับได้ว่าใครบางคนในเมืองกำลังโกหก...

ไม่ว่าคุณผู้นั้น จักเป็นช่างฝีมือผู้ชำนาญแขนงใด
นักพยากรณ์ แพทย์เจ้าของไข้ หรือช่างไม้ก่อสร้าง¹⁸

คนคนนั้นจะต้องถูกลงโทษ ข้อหาเผยแพร่สิ่งบ่อนทำลาย และส่งผลร้ายต่อเมือง
ไม่ต่างจากลูกเรือผู้ทำเช่นนั้นกับเรือของตน”

“ใช่” เขากล่าว “อย่างน้อยก็ถ้าว่ากันตามตรรกะของพวกเขาละ”

“แล้วการสงบใจ¹⁹ล่ะ? คนหนุ่มของเราย่อมต้องการสิ่งนี้เช่นกันใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

“และสำหรับผู้คนโดยทั่วไปแล้ว องค์กรประกอบสำคัญของการสงบใจก็มีอยู่
ด้วยกันสองประการ ประการแรกคือการเชื่อฟังผู้ปกครอง ส่วนประการต่อมาคือ
การเป็นผู้ปกครองของความสุขสำราญแห่งตน²⁰ อันได้แก่ การดื่ม การกิน และ
เพศสัมพันธ์ ใช่หรือเปล่า?”

[389e]

“ใช่ อย่างน้อยก็ตามทัศนะของข้าฯ”

“ถ้าอย่างนั้น เราก็คงต้องยอมรับว่า ไฮเมอร์กล่าวถึงจอมทัพดีโอเมดิสเอาไว้
ได้ดังงามอยู่เหมือนกัน...

สหาย เจ้าจงนิ่งไว้ แล้วฟังคำสั่งข้าฯ¹

และต่อจากนั้น...

กองทัพรีก ฟันลมหายใจเป็นไฟการต่อสู้
เคลื่อนทัพอย่างเจียบกริบ เชื่อฟังผู้นำ²²

และอีกหลาย ๆ วรรคในทำนองเดียวกัน”

“ใช่ วรรคเหล่านี้คงดงามดีอยู่” เขาพูด

“แล้วถ้าเป็นวรรคนั้นล่ะ...”

*ไอ้ถูกใส่เหล้า! ดวงตาเหมือนหมา! ดวงใจเหมือนกวาง!*²³

รวมถึงวรรคต่อจากนี้ และวรรคอื่น ๆ ลักษณะเดียวกัน ซึ่งเกี่ยวกับความก้าวร้าวของปัจเจกชนต่อผู้ปกครอง ไม่ว่าจะเขียนเป็นสุนทรพจน์หรือบทกวีก็ตาม เจ้าคิดว่าสิ่งเหล่านี้คงดงาม และควรค่าแก่การพูดถึงหรือเปล่า?”

[390a]

“ไม่เลย มันไม่ได้ดงามแต่อย่างใด”

“ซำซำ เองก็คิดว่า หากเรายังห่วงใยเรื่องการสงบใจของเด็ก ๆ อยู่การจะทำให้พวกเขาได้ฟังสิ่งเหล่านั้น ย่อมเป็นเรื่องไม่สมควรอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่ามันจะให้ความสำราญได้ นั่นก็ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่อะไร หรือเจ้าเห็นว่าเป็นอย่างไร?”

“ก็เห็นเหมือนท่านพูดนั่นล่ะ” เขาพูด

“เช่นการให้บุรุษผู้มีปัญญาสูงส่งแสดงทัศนะของตนออกมาว่า ความน่าพึงใจอย่างหาที่เปรียบมิได้นั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ...”

ขนมปังและเนื้อสัตว์วางพร้อมบนโต๊ะทุกตัว

*หญิงเสิร์ฟเหล้าองุ่นตักเหล้าจากโถ รินใส่ถ้วยเงิน*²⁴

[390b]

เจ้าคิดว่าสิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้พวกเขา เด็ก ๆ รู้จักเป็นนายของตัวเองหรือไม่? ยังมีวรรคนี้อีกนะ...

*ความตายเพราะอดอยาก เป็นโชคชะตาอันน่าเวทนาที่สุดแล้ว*²⁵

หรือจะเป็นเรื่องราวของเทพซุส ในคำคืนเดี๋ยวดาย นั้นวางแผนอยู่ตามลำพัง

[390c]

ขณะทนายเทพและมนุษย์กำลังหลับใหล แต่ทันทีที่เห็นเทพีเฮรา เขาก็ลืมแผนการของตนไปเสียสิ้น ความปรารถนาทางเพศไหลแล่นมาแทนที่ เกินกว่าจะห้ามใจได้ไม่แม้แต่จะเข้าไปกระทำในห้อง ชูสร่ำร้องจะร่วมรักกับเฮราบนพื้นดินตรงนั้น กล่าวกับหล่อนว่าความปรารถนาของตน ณ เวลานั้นมากล้นเสียยิ่งกว่าครั้งแรกที่ได้ด้วยกันตามลำพังเสียอีก แม้ว่า ‘บิดา มารดา จะยังไม่รู้เลยด้วยซ้ำ’²⁶ หรือจะเป็นฉากที่เทพเฮฟตัสมัดเทพอาร์สกับเทพีอะโพรไดตีเอาไว้ด้วยกัน²⁷ ก็ล้วนแต่มาจากสาเหตุเดียวกันทั้งนั้น เจ้าว่าเรื่องเหล่านี้สมควรให้เด็กได้ฟังหรือไม่”

“ในนามของซูส” เขาพูด “ยังงี้ก็ไม่เหมาะสม”

[390d]

“แต่ในทางกลับกัน” ซ้ำๆ กล่าว “หากเปลี่ยนเป็นนวกาหรือวีรกรรมของมหาบุรุษ ผู้มีความอดทนไม่ย่อท้อต่อทุกสิ่ง เราขอมต้องให้พวกเด็ก ๆ ได้ฟังและได้ยลสิ่งเหล่านั้นอย่างแน่นอน ตัวอย่างเช่น...

*กำปั้นทุบอก เขาเตือนใจตนออกมาเป็นคำพูด
‘อดทนไว้ หัวใจซำๆ เลวร้ายกว่านี้ เจ้ายังเคยผ่านมา’²⁸*

“แน่นอน” เขาพูด

“นอกจากนั้น เรายังต้องระวังมิให้พวกเขาเติบโตใหญ่ขึ้นเป็นคนรักในเงินทอง หรือถูกซื้อได้ด้วยของกำนัลใด”

[390e]

“แน่นอน”

“งั้นเราก็ต้องมิให้ผู้ใดมาร่ำว่า...

และโน้มน้ำใจราชาผู้หน่ายกย่องได้ด้วย²⁹

และเช่นเดียวกัน เราต้องไม่ยอมให้ใครสรรเสริญโพลินิกส์ ผู้เป็นอาจารย์ของอาคิลลีส ด้วยเหตุว่าเขาได้ใช้วาจาต่อมตนขึ้นนำอาคิลลีสให้เข้าช่วยเหลือกองทัพกรีกก็ต่อเมื่อมีของกำนัลส่งมาก่อนเท่านั้น หากไม่มีของกำนัลก็อย่าขอมง่าย ๆ

จงแสดงความพิโรธของตนต่อไปให้ถึงที่สุด แน่نون เราย่อมไม่สมควรให้คุณค่าใด
แก่อาคิลลีสเช่นกัน เราต้องไม่ยอมรับว่าเขาเป็นคนที่รักเงินถึงขนาดตกลงรับของ
กำนัลจากอากาศเมมมอน หรือถึงขั้นไม่ยอมคืนศัพให้ นอกจากนี้จะได้รับค่าไถ่
ก่อนเท่านั้น ไม่มีทางอื่นอีก”³⁰

[391a]

“เราย่อมไม่สมควรสรรเสริญเรื่องเหล่านี้อยู่แล้ว” เขาพูด

“ข้าฯ ยังเกรงใจโฮเมอร์อยู่หรอกนะ” ข้าฯ กล่าว “จึงยังลังเลไม่พูดตรง ๆ ว่า
การกล่าวหาอาคิลลีสเช่นนั้นนะ มันไร้สุทธิธรรมสิ้นดี ข้าฯ ยังมีพวกที่ฟังถ้อยคำ
เหล่านี้มาจากคนอื่น แล้วยึดถือเป็นจริงเป็นจังอีก หรืออย่างฉากนั้นก็เช่นกัน
เขาให้อาคิลลีสกล่าวกับเทพอพอลโลว่า...

ท่านทำร้ายข้าฯ เทพผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ทรงพละทานุภาพเหนือเทพองค์ใด

หากข้าฯ มีพลังอำนาจในมือเมื่อไร ข้าฯ จะทวงแค้นครั้งนี้คืนจากท่าน”³¹

หรือเป็นฉากที่เขาปฏิเสธจะเชื่อฟังเทพเจ้าแห่งสายน้ำ หนำซ้ำยังทำรบด้วย
อีกต่างหาก³² นอกจากนี้ยังมีฉากที่อาคิลลีสต้องการจะนำปอยผมศักดิ์สิทธิ์
ของตน ซึ่งมีพันธะต้องถวายคืนแด่สายน้ำสเปอร์คีอัส...

[391b]

มอบแด่วีรชนพาโทรคลัส ปอยผมของข้าฯ ขอให้เขาจงนำติดตัวไป”³³

ถึงแม้เวลานั้นพาโทรคลัสจะกลายเป็นศพไปแล้วก็ตาม... หรือจะเป็นฉากที่เขา
ลากศพของเฮคเตอร์ไปรอบ ๆ หลุมศพของพาโทรคลัส สับพวกเชลยเป็นชิ้น ๆ
แล้วโยนเข้าไปในกองเพลิงบูชา³⁴ สิ่งเหล่านี้ล้วนไม่ใช่ความจริงตามที่เป็น
เราจะปล่อยให้คนของเราหลงเชื่อไม่ได้ว่า อาคิลลีสนั้น ภายในเต็มไปด้วยความ
วุ่นวายสับสน ดั่งมีโรคร้ายสองโรคตรงข้ามกันคอยกัดกินอยู่ โรคแรกคือความไร้
อิสรภาพ อันขึ้นพร้อมกับความรักในเงินตรา ส่วนอีกโรคคือความจองหอง
ต่อทวยเทพและมนุษย์ ทั้งที่เขาเป็นถึงบุตรแห่งเทพีกับเพเลอัส ผู้รู้จักสงบใจ

[391c]

เป็นเลิศ และเป็นถึงหลานของซุส นอกจากนี้ เขายังถูกขบเลี้ยงโดยผู้มีปัญญา
สูงสุดอย่างไร론³⁵อีกด้วย”

“ท่านพุดดุก” เขากล่าว

[391d] “ยังใจเราก็มั่นใจเรื่องพวกนี้ไม่ลงหรอก” ซ้ำๆ กล่าว “และจะไม่ยอมให้ใคร
กล่าวถึงมันด้วย เราจะไม่ปล่อยให้ใครเชื่ออย่างผิดๆ ว่า อีซีอัส บุตรแห่งเจ้าสมุทร
โพเซดอน กับไฟริธอส บุตรแห่งซุส เคยร่วมมือกันลงจุดคร่ำภรรยาของผู้อื่น³⁶
หรือเชื่อว่าวีรบุรุษลูกหลานเทพเจ้าคนอื่นใดเคยบังอาจกระทำการลบหลู่
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เหมือนผู้คนมักกล่าวหากันทุกวันนี้ เราจะต้องเรียกร้องให้พวกกวี
ออกมาปฏิเสธว่า จริงๆ แล้วเรื่องราวเหล่านั้นไม่ใช่การกระทำของเหล่าวีรบุรุษ
หรือไม่แล้วก็ต้องพูดเสียใหม่ว่า วีรบุรุษเหล่านั้นแท้จริงไม่ใช่ลูกหลานของเทพเจ้า
จงเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่มาชักจูงคนหนุ่มให้หลงเชื่อว่า เทพเจ้านำ
ความชั่วร้ายมาให้ หรือเหล่าวีรบุรุษนั้นไม่ได้ดีไปกว่ามนุษย์ปดุชนเสียเท่าไร พุด
[391e] อย่างนี้ไม่ได้ เรื่องราวเหล่านี้ไม่มีทั้งสุทธิธรรมและความจริงแท้ เพราะอย่าง
ที่เราเพิ่งกล่าวกันไป³⁷ ทวยเทพยอมไม่สร้างความชั่วร้าย เป็นไปไม่ได้เด็ดขาด”

“แน่นอน”

“ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งเหล่านี้ยังส่งผลร้ายต่อผู้ฟังด้วย มันทำให้พวกเขามีข้ออ้าง
ในการทำเลวร้าย ถ้ายิ่งชินปล่อยให้พวกเขาถูกชักจูงต่อไปว่า การกระทำคล้ายๆ
กันนี้ต่างก็เคยเกิดขึ้นมาแล้วทั้งนั้น ไม่ว่าในปัจจุบันหรืออดีต โดยฝีมือของ...

ลูกหลานใกล้ชิดแห่งทวยเทพ ผู้อยู่ไม่ห่างจากซุส
สร้างแท่นบูชาแต่บิดาแห่งเทพเจ้าทั้งหลายเอาไว้
บนยอดเขาอีตา สูงสุดจรดสวรรค์ชั้นฟ้า

และ...

ในกายของพวกเขา เลือดของเหล่าญาติยังไม่เคยจาง³⁸

ด้วยเหตุนี้เอง เราจึงต้องหยุดนิทานเหล่านี้เสีย ก่อนมันจะปลุกฝังเมล็ดพันธุ์แห่งการไฝ่ชั่วแก่เด็ก ๆ ของเรา”

[392a]

“แน่นอนที่สุด” เขาพูด

“เอาล่ะ” ข้าพ พุด “เรายังไม่ได้พิจารณาความเหมาะสมของชุดคำพูดรูปแบบใดอีกบ้าง? ยังเหลือสิ่งใดบ้างเราควรนำมาพิจารณาว่าควรหรือไม่ควรพูด? เราได้พูดถึงความเหมาะสมในการเล่าถึงเทพเจ้า วีรบุรุษ ภูติ แล้วก็ดินแดนฮาดีสไปแล้วใช่ไหม?”

“ใช่”

“นั่นก็ยังไม่ดีมมนุษย์สินะ?”

“ใช่แล้ว”

“แต่น่าเสียดายนะ สหาย เรายังจัดการกับประเด็นนี้ไม่ได้”

“อ้าว! ทำไมล่ะ?”

“เพราะข้าพ ว่า ต่อให้เราพูดกันตอนนี้ พวกเราก็คงเห็นพ้องกันอยู่ดีนั่นล่ะว่า ทั้งนักเขียนสุนทรพจน์และกวีในปัจจุบันนั้น กล่าวถึงสิ่งสำคัญต่าง ๆ ในชีวิตมนุษย์เอาไว้ได้อย่างเลวร้ายมาก พวกเขามักพูดว่า คนไม่เที่ยงธรรมจำนวนมากได้พบกับความสุขสมบูรณ์ ขณะคนเที่ยงธรรมทั้งหลายกลับต้องเผชิญกับความทุกข์โดยสมบูรณ์ กล่าวคือ ความไม่เที่ยงธรรมนั้นให้ผลประโยชน์มหาศาล หากไม่ถูกจับได้ และความเที่ยงธรรมก็เป็นคุณความดีของฝ่ายที่ต่างจากพวกเท่านั้น³⁹ ส่วนฝ่ายเดียวกันมีแต่เสียกับเสีย ข้าพ ว่าสุดท้ายพวกเราก็คงลงเอยด้วยการสั่งห้ามสิ่งเหล่านี้ และสั่งให้พวกเขาร่ายและเล่าแต่นิทานอันมีเนื้อหาดตรงข้ามจากนั้นอยู่วันยังค่ำ เจ้าไม่คิดอย่างนั้นหรือหรือ?”

[392b]

“ถ้าอย่างนั้น ในเมื่อเจ้าเห็นด้วยกับสิ่งที่ข้าพ พุดมาทั้งหมด ข้าพ ก็ขอกล่าวอ้างเอาไว้ตรงนี้เลยดีไหมว่า เจ้าได้เห็นพ้องกับข้อค้นพบทุกประการ ซึ่งเราได้ว่ากันมาจนถึงบัดนี้เรียบร้อยแล้ว?”

“ท่านเดาถูกแล้ว” เขาพูด

“นั่นเราก็น่าจะเห็นพ้องกันด้วยว่า ความเหมาะสมของชุดคำพูด อันเกี่ยวข้องกับ

[392c]

กับมนุษย์นั้น เราค่อยมาตัดสินกันอีกที หลังได้คำตอบแล้วว่า ความเที่ยงธรรม มีหน้าตาอย่างไร และโดยธรรมชาติแล้ว มันให้ผลกำไรใดแก่ผู้ถือครองมันบ้าง ไม่ว่าเขาจะเที่ยงธรรมจริง ๆ หรือเพียง ดูเหมือนว่า ก็ตาม”

“จริงทีเดียว” เขาพูด

“งั้นเราก็จบประเด็นของการพูดลักษณะต่างๆ เอาไว้ตรงนี้” ช้าพูด “ช้าว่า เราควรเปลี่ยนมาพิจารณา *ส่วนวน* ในการเล่ากันบ้าง การพิจารณาตรวจสอบของเราจะได้ครบถ้วนทั้งในแง่ของสิ่งที่ควรเล่า และวิธีการเล่า”

“ท่านหมายความว่าอย่างไรหรือ? ช้า ไม่เข้าใจ” อเดมันท์สกล่าว

[392d]

“ไม่เอาน่า เจ้าต้องเข้าใจสิ” ช้า กล่าว “งั้นช้า จะลองพูดอย่างนี้แล้วกัน เพื่อเจ้าจะเข้าใจมากขึ้น – สิ่งที่พวกกวี หรือนักเล่านิทานเล่าออกมานั้น ล้วนแต่เป็น *การเล่าเรื่อง* ของเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน หรือไม่กี่อนาคตทั้งนั้นใช่ไหม?”

“ก็แล้วมันจะเป็นอะไรไปได้อีกล่ะ?” เขาพูด

“และพวกเขาก็เล่าสิ่งเหล่านั้นผ่านวิธีการเล่าชนิดใดชนิดหนึ่งดังต่อไปนี้ ใช่ไหม – การเล่าเรื่องอย่างเรียบง่าย การเล่าผ่านการถอดแบบ หรือไม่กี่ทั้งสองชนิด รวมกัน⁴⁰?”

“เอ่อ...” เขาพูด “ช้า เองก็อยากรู้เหมือนกัน”

[392e]

“เฮ้อ! ดูเหมือนช้า จะเป็นครูที่น่าหัวเราะเยาะมากเลยสินะ อธิบายอะไร ไม่ได้ชัดเจนสักอย่าง” ช้า กล่าว “เอาอย่างนี้แล้วกัน ในเมื่อช้า เป็นคนพูดไม่เก่ง ช้า จะไม่ดันทุรังอธิบายมันให้ได้ทั้งหมดทีเดียว แต่จะตัดมันออกเป็น ส่วนย่อยๆ แล้วค่อยๆ อธิบายไป เพื่อให้เจ้าเห็นภาพของสิ่งที่ช้า ต้องการจะสื่อได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เอาล่ะ ไหนเจ้าตอบช้า ซิ เจ้ารู้จักฉากเปิดเรื่องของมหากาพย์ อิลลียดใช่ไหม? กวีเล่าว่า นักบวชใครสืสมาชอกร้องให้อากาศเมฆนอนปล่อยตัว เชลยผู้เป็นลูกสาวของตน แต่อากาศเมฆนอนกลับปฏิเสธไปอย่างไม่ไยดี ต่อมา เมื่อเห็นว่าการร้องขอไม่เป็นผล นักบวชใครสืสจึงสวดอ้อนวอนให้เทพเจ้าช่วย สร้างความอดวายแก่กองทัพกรีก เจ้ารู้จักฉากนี้ใช่ไหม?”

[393a]

“รู้จักสิ”

“งั้นเจ้าก็ต้องรู้สินะว่า ก่อนถึงวรรคนี้...

และเขาจึงอ้อนวอนต่อชาวกรีกทั้งหลาย

โดยเฉพาะบุตรทั้งสองแห่งอาเทรอส แม่ทัพใหญ่⁴¹

กวีเป็นผู้เล่าด้วยตัวเอง และมิได้พยายามชักจูงให้เราเปลี่ยนความคิด⁴²ว่า ผู้พูดเป็นคนอื่นนอกเหนือจากตัวเขา อย่างไรก็ตาม หลังจากวรรคดังกล่าว เขากลับเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ราวกับว่าตนเองเป็นนักบวชใคร่สเสียเอง ซ้ำยังพยายามอย่างสุดความสามารถให้ดูราวกับว่า แท้จริงแล้วผู้พูดนั้นไม่ใช่โฮเมอร์ แต่เป็นนักบวชชาวคนนีต่างหาก นอกจากนั้น เขายังใช้วิธีการเช่นนี้เล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เหลือทั้งหมดอันเกิดขึ้นในทรอย บนเกาะอิธากา⁴³ และในมหากาพย์โอดิสซีย์ ทั้งเรื่องเลยด้วย”

[393b]

“ใช่” เขาพูด

“และคำพูดต่าง ๆ ซึ่งเขากล่าวออกมา รวมไปถึงข้อความระหว่างคำพูดเหล่านั้น ก็ล้วนแล้วแต่นับเป็นการเล่าเรื่องทั้งสิ้น⁴⁴ใช่ไหม?”

“ใช่”

“แต่เมื่อใดก็ตาม เขากล่าวชุดคำพูดใด ๆ ออกมาให้ดูราวกับว่าตนเองเป็นใครอีกคนหนึ่ง เราก็จะพูดว่า เขากำลังปรับสำนวนของตนให้เหมือนกับสำนวนของผู้พูดคนนั้นให้ได้มากที่สุดใช่ไหม?”

[393c]

“ใช่ เราย่อมต้องพูดเช่นนั้น”

“และการปรับเสียง หรือรูปร่างหน้าตา ให้เหมือนกับใครคนหนึ่งนั้น พูดอีกอย่างคือ การถอดแบบ จากคนคนนั้นนั่นเองใช่ไหม?”

“แน่ละ”

“งั้นก็ดูเหมือนว่า ในกรณีเหล่านี้ ทั้งเขาและกวีคนอื่น ๆ ต่างก็กำลังเล่าเรื่องโดยใช้การถอดแบบทั้งนั้นเลยนะสิ”

“ถูกต้อง”

[393d] “จิ้งก็กล่าวได้ว่า หากกรีมีได้นำตนเองเข้าไปแอบซ่อนไว้ ณ ที่แห่งใดเลยใน
ผลงานของเขา บทกวีชิ้นนั้นทั้งชิ้นก็จะนับเป็นการเล่าเรื่องโดยปราศจากการ
ถอดแบบ ข้าฯ จะยกตัวอย่างให้เจ้าฟังแล้วกัน เจ้าจะได้ไม่บ่นว่าไม่เข้าใจอีก คือ
อย่างนี้ละ โยเมอร์เล่าว่า นักบวชโครีซิสเดินทางมาพร้อมกับทรัพย์สินสมบัติเพื่อได้
ตัวลูกสาวของตนจากกองทัพกรีก และถวายเป็นของขวัญแด่กษัตริย์ทั้งสองด้วยความ
นอบน้อม เป็นอย่างไรใช้ไหม? ทีนี้ ถ้าหลังจากฉากนี้ โยเมอร์เล่าเรื่องราว
ทั้งหมดด้วยตัวเอง ไม่พยายามพูดจาให้เหมือนกับว่าตนเป็นนักบวชโครีซิส
หากเขาเล่าอย่างนี้ เราจะถือว่าเป็นการเล่าเรื่องอย่างเรียบง่าย ไม่ใช่การถอดแบบ
และมันก็จะจะมีหน้าตาประมาณนี้ (ข้าฯ ขอเล่าแบบไม่มีเสียงสัมผัสนะ เพราะข้าฯ
[393e] ไม่ใช่กวี) และนักบวชผู้นั้นก็เดินทางมาถึง เขามาวนต่อเหล่าทวยเทพ ขอให้
กองทัพกรีกยึดเมืองทรอยได้สำเร็จ ขอให้พวกเขาปลอดภัย และขอให้พวกเขา
ช่วยรับทรัพย์สินสมบัติเหล่านี้เอาไว้ ขอให้พวกเขาช่วยเห็นแก่เทพเจ้า และปลด
ปล่อยลูกสาวของตนให้เป็นอิสระ ทันที้ที่นักบวชพูดจบ ผู้คนรอบ ๆ ก็แสดง
ความเคารพเลื่อมใส ยินดีจะกระทำตาม ทว่าจอมทัพอากาศเมมมอนกลับรู้สึก
โมโห และออกคำสั่งให้นักบวชผู้นั้นจากไปเสีย อย่าได้หวนกลับมาอีก มิเช่นนั้น
ก็อย่าหาว่าไม่เตือน ต่อให้มีทั้งคทาและมงกุฎแห่งเทพเจ้าก็ปกป้องเขาไม่ได้
อากาศเมมมอนยังกล่าวอีกว่า ลูกสาวของนักบวชจะต้องเติบโตใหญ่ขึ้นข้างกายตน
ในดินแดนอาร์กอสก่อนเท่านั้น⁴⁵ หล่อนถึงจะเป็นอิสระได้ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงไล่
นักบวชผู้นั้นกลับไป บอกเขาว่า หากยังอยากถึงบ้านอย่างปลอดภัย ก็ขออย่า
[394a] ได้มาทวงใจเขาอีก นักบวชชราได้ยินดังนั้นก็ตกใจกลัว เดินจากไปอย่างเงียบ ๆ
ทว่าทันทีที่ออกมาจากค่ายทัพ เขาก็สวดอ้อนวอนต่อเทพอพอลโล ซานนาม
พระองค์ด้วยฉายาอันหลากหลาย และบอกต่อพระองค์ว่า ตนนั้นเคยได้ปฏิบัติ
รับใช้อย่างไรมาบ้าง และหากการปฏิบัติรับใช้ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการสร้างวิหาร
หรือการถวายเป็นพิธีการบูชาบุญ ยังพอจะสร้างความพึงใจแก่พระองค์ได้บ้าง ก็ขอให้
พระองค์ช่วยตอบแทนด้วยการแผลงศรแห่งเทพเจ้าไปยังกองทัพกรีก เพื่อให้
[394b] พวกมันได้จ่ายชดใช้แก่หยดน้ำตาที่ตัวเองต้องเสียไป’ เอาละ สหาย” ข้าฯ พูด

“และนี่ก็คือการเล่าเรื่องอย่างเรียบง่าย โดยปราศจากการถอดแบบ”

“ตอนนี้ข้าฯ เข้าใจความหมายของท่านแล้ว” เขาพูด

“นั่นเจ้าก็ควรเข้าใจด้วยว่า” เขากล่าว “การเล่าเรื่องชนิดตรงข้ามจะเกิดขึ้นทันที หากเราตัดความสัมพันธ์ของกวี ซึ่งอยู่ระหว่างคำพูดทั้งไป เหลือไว้แต่บทพูด แลกเปลี่ยนกันเท่านั้น”⁴⁶

“ใช่ ใช่ ข้าฯ เข้าใจแล้วละ” เขาพูด “ถ้าทำอย่างนั้นเราก็จะได้บทละคร โศกนาฏกรรม”⁴⁷

“ถูกต้อง! เรื่องที่ตอนแรกเจ้าไม่เข้าใจ ตอนนี้เจ้าคงเข้าใจแจ่มแจ้งแล้วสินะ” ข้าฯ กล่าว “บทกวีและการเล่านิทานประเภทที่ใช้เพียงการถอดแบบอย่างเดียว ทั้งหมด ก็คือบทละครซ้ำซ้อนกับบทละครโศกนาฏกรรม อย่างที่เจ้าพูดมานั่นละ ส่วนประเภทต่อมา ซึ่งใช้การเล่าจากกวีแต่เพียงอย่างเดียว นั้น มักพบมากในงานประเภทกาพย์สรรเสริญเทพเจ้า⁴⁸ และประเภทที่สาม ซึ่งใช้ทั้งสองวิธีการรวมกัน ส่วนใหญ่จะเป็นพวกมหากาพย์ แล้วก็บทกวีชนิดอื่นๆ อย่างที่เราารู้ๆ กัน นั่นละ”⁴⁹ เจ้าคงตามทันนะ”

[394c]

“อืม” เขาพูด “ตอนนี้ข้าฯ เข้าใจทั้งหมดอย่างแจ่มแจ้งแล้ว”

“เจ้ายังจำได้ใช่ไหม? ก่อนหน้านี้ เราได้พิจารณากันไปแล้วว่า สิ่งใดสมควร หรือไม่สมควรนำมาเล่าบ้าง เอล่ะ ตอนนี้เรามาพิจารณากันบ้างว่า สิ่งเหล่านั้น ควรต้องเล่า *อย่างไร*”

“ข้าฯ จำได้อยู่แล้วละนะ”

“เอล่ะ ความหมายของข้าฯ คืออย่างนี้ ข้าฯ ว่า เราจะต้องเห็นพ้องกันก่อนว่า เราสมควรปล่อยให้พวกกวีเล่าเรื่องต่างๆ ผ่านการถอดแบบใหม่ หรือเราไม่ควรอนุญาตให้มีการถอดแบบไปเลย? กระนั้นหากเราเห็นว่ายังสมควรอนุญาต คำถามต่อมาก็คือ แล้วพวกเขาสมควรถอดแบบสิ่งใด ไม่ควรถอดแบบสิ่งใด และสิ่งเหล่านั้นควรจัดอยู่ในประเภทใดบ้าง?”

[394d]

“ข้าฯ ขอท่านายว่า” เขากล่าว “จริงๆ แล้วสิ่งที่ท่านอยาการู้ก็คือ เราควร อนุญาตให้เสียงของเรามีละครซ้ำซ้อนกับละครโศกนาฏกรรมเปิดแสดงหรือไม่

ต่างหาก ไซรีเปลา?”

“ก็อาจจะใช่เนะ” ซ้ำๆ พุด “แต่อาจมีอะไรมากกว่านั้นก็ได้ ใครจะไปรู้ล่ะ ขนาดตัวซ้ำๆ เองยังไม่รู้เลย แต่ก็เอาเถอะ ไม่ว่าสายลมแห่งตรรกะจะนำพาเรา ไปยังทิศทางไหน เราก็มจะไปทางนั้น”

“ว้าว! ท่านพุดได้เยี่ยมชะมัด!” เขากล่าว

[394e] “งั้นเอาอย่างนั้นนะ อเดมันท์ส เจ้าลองคิดดูว่า ผู้พิทักษ์ของเราสมควรเป็น นักถอดแบบด้วยหรือเปล่า? หรือเราควรเอาสิ่งที่เราเพิ่งพุดไปมาใช้ นั่นก็คือ คนแต่ละคนยอมทำงานของตนได้อย่างเป็นเลิศ หากเลือกทำเพียงสิ่งเดียว ไม่ใช่หลายสิ่ง และหากเขายังดันทุรังจะทำงานจำนวนมากในเวลาเดียวให้ได้ เขาย่อมคว่ำความเป็นเลิศด้านใดไม่ได้เลยเช่นกัน?”

“มันคงต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว”

“และตรรกะเดียวกันนี้ก็เอามาใช้กับการถอดแบบได้ด้วยใช่ไหม? นั่นก็คือ คนคนเดียวยอมถอดแบบสิ่งเดียวได้ดีกว่าถอดแบบหลายๆ สิ่ง ใช่หรือไม่?”

“ใช่แล้ว เขาทำได้เพียงทีละอย่างเท่านั้น”

[395a] “งั้นถ้าเขาเป็นนักถอดแบบ แต่กลับถอดแบบหลายๆ สิ่งในเวลาเดียวกัน เขาก็ม่อมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายอะไรที่ควรค่าแก่การจดจำได้ลิ กระทั่งในการถอดแบบสองชนิด ซึ่งดูเหมือนใกล้เคียงกันมากอย่างบทละครซ้ำกับบทละครโคลนาฏกรรม คนคนเดียวก็ยังไม่สามารถเอาดีทั้งสองด้านพร้อมๆ กันได้ เจ้าเองก็รู้ใช่ไหมว่าบทละครทั้งสองชนิดนี้ต่างก็เป็นการถอดแบบนะ?”

“ซ้ำๆ รู้ และคำพูดท่านก็เป็นจริงตามนั้น คนคนเดียวทำที่เดียวสองด้าน ไม่ได้หรอก”

“และเขาก็เป็นนักร้ายกลอนและนักแสดงในเวลาเดียวกันไม่ได้ด้วยใช่ไหม?”

“จริงของท่าน”

[395b] “และนักแสดงคนเดียวก็ยอมมีอาจเชี่ยวชาญได้ทั้งละครซ้ำและละคร โศกนาฏกรรมในเวลาเดียวกัน แน่نونทั้งหมดนี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการถอดแบบใช่หรือเปล่า?”

“ใช่ มันเป็นการถอดแบบ”

“อเดมันทัส ข้าฯ ว่า ธรรมชาติของมนุษย์เรานั้น ย่อมแบ่งย่อยเป็นส่วนเล็ก ๆ ได้มากมายนับไม่ถ้วน การจะถอดแบบออกมาทั้งหมดอย่างสมบูรณ์พร้อมหรือทำงานทั้งหมดให้เหมือนทุกประการกับต้นแบบซึ่งได้ถอดแบบมาจึงแทบเป็นไปได้”

“จริงที่เดียว” เขาพูด

“นั่นถ้าเราต้องการจะรักษาตรรกะแรกเริ่มของเราเอาไว้ – ผู้พิทักษ์จะต้องไม่แตะต้องงานฝีมืออื่นใดอีก พวกเขาจะต้องเป็นช่างฝีมือผู้รักษาอิสรภาพของเมืองเท่านั้น ต้องฝึกฝนแต่สิ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับงานด้านนี้เพียงอย่างเดียว และเป็นผู้พิทักษ์ในความหมายโดยละเอียดที่สุด⁵⁰ – หากยังต้องการจะรักษาตรรกะนี้ไว้ พวกเขาที่จะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับการถอดแบบเป็นอันขาด แต่ถ้าจะมีการถอดแบบปรากฏขึ้นในชีวิตของพวกเขาบ้าง มันก็จะต้องเป็นการถอดแบบในสิ่งที่เหมาะสม และต้องทำตั้งแต่ยังเด็ก นั่นก็คือการถอดแบบความกล้าหาญ การสงบใจ สุทธิธรรม อิสรภาพ และการกระทำอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน จากผู้คนที่ควรค่าแก่การเป็นต้นแบบ การถอดแบบจากผู้มีความประพฤติเยี่ยงทาส ทำตัวน่าละอาย ย่อมมีอาจเรียกเป็นความเก่งกาจได้ เพราะหากปล่อยให้พวกเขารู้จักถอดแบบสิ่งเหล่านั้น ลักวันพวกเขาต้องอยากลองลิ้มรสสิ่งเหล่านั้นตามที่มันเป็นจริง ๆ แน่ เจ้าไม่เห็นหรือว่า การถอดแบบนั้น หากให้ฝึกฝนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เด็ก เมื่อโตขึ้นมันก็จะกลายเป็นธรรมชาติและเป็นนิสัย ไม่ว่าจะด้านการเคลื่อนไหว ร่างกาย การออกเสียง หรือการคิดคำนวณก็ตาม?”

[395c]

[395d]

“ถูกที่เดียว” เขากล่าว

“นั่นเราจะให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับผู้คนที่เราหวังไปไม่ได้” ข้าฯ พูด “พวกเขาจะต้องเติบโตใหญ่ขึ้นเป็นบุรุษที่ดีเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ เราจะให้พวกเขาถอดแบบจากพวกผู้หญิงไม่ได้เด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นหญิงสาว หญิงชรา หญิงทำร้ายสามี หญิงที่ทำดีกับเทพเจ้า หรือหญิงชอบโอ้อวด เพราะหลงคิดว่าตัวเองได้พบกับความสุขสมบูรณ์ในชีวิตแล้ว หรือจะเป็นหญิงอมทุกข์ในโชคชะตา ร้องไห้

[395e]

คร่ำครวญในความเศร้า หงุดหงิดใจ หนีงานราคา หรือหนีใกล้คลอดลูก
ทั้งหมดนี้คือสิ่งที่พวกเขาควรอยู่ให้ห่าง”

“ถูกต้องที่สุด” เขาพูด

“หรือจะเป็นพวกทาส ผู้ประพฤติตัวเยี่ยงทาสก็เช่นเดียวกัน เราจะให้พวก
เขาถอดแบบจากคนเหล่านี้ไม่ได้ด้วย”

“ใช่แล้ว”

[396a] “และบุรุษเลวร้ายทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน เพราะดูเหมือนว่า คนพวกนั้นมัก
เป็นคนขลาด ชอบทำอะไรตรงกันข้ามกับสิ่งที่เรากล่าวมาอยู่เรื่อย เช่น ตะโกน
กันต่ำ หัวเราะเยาะใส่กัน คำพูดคำจาน่าละอาย ทั้งตอนเมาและตอนสร้าง
ให้ร้ายผู้อื่นและพวกเดียวกัน ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือการกระทำ และอื่น ๆ อีก
มากมายที่คนประเภทนี้มักทำกัน เราจะปล่อยให้เด็ก ๆ ของเราคุ่นเคยกับ
การทำตัวเหมือนคนบ้าไม่ได้ ทั้งกายและวาจา ถึงแม้พวกเขาจะต้องได้เรียน
เรื่องของหญิงชายคลุ้มคลั่งไร้ยางอายเหล่านั้น แต่เราจะให้พวกเขากระทำ
เรื่องเหล่านั้น หรือถอดแบบจากคนประเภทนั้นไม่ได้”

“จริงตามนั้น” เขากล่าว

[396b] “แล้วถ้าเปลี่ยนเป็นเรื่องนี้ล่ะ?” ข้าฯ พูด “เจ้าว่าพวกเขาสมควรถอดแบบการ
ทำงานของพวกช่างตีเหล็ก หรือผู้เชี่ยวชาญงานฝีมือแขนงอื่น ๆ หรือคนพาย
เรือคึก หรือผู้บอกจังหวะฝีพายบนเรือคึก หรืองานอย่างอื่นในทำนองนี้อีกไหม?”

“จะสมควรได้อย่างไรเล่า?” เขาพูด “ก็ในเมื่อเราไม่อนุญาตให้พวกเขาสนใจ
งานเหล่านี้อยู่แล้วมิใช่หรือ?”

“แล้วถ้าอย่างนั้นล่ะ?” ข้าฯ กล่าว “เจ้าว่า พวกเขาจะถอดแบบเสียงแหลม ๆ
ของม้า เสียงต่ำ ๆ ของวัว เสียงคำรามของสายน้ำ เสียงลั่นเปรี๊ยะของสายฟ้า
มหาสมุทร หรือเสียงอื่น ๆ อีกไหม?”

“พวกเขาขอมุกสั่งห้ามไม่ให้ทำตัวเหมือนคนบ้า หรือถอดแบบจากคนบ้า”
เขาพูด

“ถ้าข้าฯ เข้าใจไม่ผิด” ข้าฯ พูด “มันมีการเล่าเรื่องและสำนวนอยู่รูปแบบหนึ่ง

ซึ่งผู้มีความเป็นสุภาพบุรุษ^๑อย่างแท้จริงมักนำมาใช้ เมื่อเขาจำเป็นต้องเล่าเรื่องราวอะไรสักอย่าง... และมันก็ยังมีอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากแบบแรก โดยผู้ก่อปรด้วยธรรมชาติและการศึกษาตรงข้ามกับแบบแรก มักนำมาใช้เล่าเรื่องต่าง ๆ”

[396c]

“ท่านกำลังพูดถึงการเล่าแบบไหนกัน?” เขากล่าว

“ตามทัศนะของข้าฯ นะ” ข้าฯ กล่าว “เมื่อบุรุษผู้มีความถ่อมตนคนหนึ่งต้องการนำเอาคำพูด หรือการกระทำของบุรุษที่ดี มาใส่ไว้ในเรื่องเล่าของตน เขาก็มักจะเล่าเรื่องราวดังกล่าวราวกับว่าตนเป็นคนคนนั้น โดยไม่ละอายใจกับการถอดแบบเลยแม้แต่น้อย แนนอนเขาย่อมถอดแบบจากคนดีคนนั้นได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ในขณะที่การกระทำของคนผู้นั้นเป็นไปอย่างคงเส้นคงวา และมีปฏิภาณดี ทว่าหากคนดีผู้นั้นถูกกัดกินด้วยโรคร้าย ไฟราคะ ของมีนเมา หรือสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ เสียแล้ว มันก็คงเป็นไปได้อย่างยาก และเขาก็คงไม่เต็มใจถอดแบบจากคนคนนี้เสียเท่าไร กล่าวคือ หากเขาได้พบกับบุคคลซึ่งไม่คู่ควรกับตนเอง เขาก็จะไม่สมัครใจปฏิบัติตนให้ใกล้เคียงกับความต่ำต้อยเหล่านั้น นอกเสียจากว่า คนคนนั้นจะมีบางช่วงเวลาที่ยังทำตัวเป็นคนดีอยู่บ้าง หาไม่แล้วเขาคงต้องรู้สึกละอาย เพราะเขาไม่เคยได้รับการฝึกฝนให้ถอดแบบจากคนประเภทนี้ เขาต้องรับไม่ได้แน่ ๆ หากต้องหลอหลอมตัวเองขึ้นใหม่ โดยใช้คนแค้นกว่าตนเป็นต้นแบบ หากสิ่งเหล่านั้นไม่ได้เป็นเพียงการละเล่นแล้วไซ้ร้ เขาคงต้องรู้สึกชิงชังเป็นอย่างมากแนนนอน”

[396d]

[396e]

“ก็เป็นไปได้ล่ะ” เขาพูด

“ด้วยเหตุนี้ เขาจึงเลือกใช้การเล่าเรื่องชนิดเดียวกับที่เราเพิ่งอธิบายไป ตอนกล่าวถึงโฮเมอร์นั่นล่ะ ส่วนนของเขาคงจะดึงมาใช้ทั้งการถอดแบบ และการเล่าเรื่องอย่างเรียบง่าย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเป็นชุดคำพูดยาว ๆ แต่เขาก็จะใช้การถอดแบบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เจ้าว่าอย่างนั้นไหม? หรือข้าฯ พูดอะไรผิดไป?”

“ไม่หรอก” เขาพูด “โครงสร้างประเภทนี้เหมาะสมกับคนอย่างเขาที่สุด”

[397a] “แต่สำหรับคนประเภทต่างไปจากนี้” ข้าฯ พุด “ยิ่งเขาเป็นคนสามัญธรรมดา
มากเท่าไร เขาก็ยิ่งต้องการจะนำสิ่งต่าง ๆ นานามาเล่าเป็นเรื่องเป็นราวมากขึ้น
เท่านั้น โดยมองว่าตนเองอยู่นอกเหนือกว่าทุกสิ่ง เขาจึงลงมือถอดแบบทุกสิ่งทุกอย่าง
ตรงหน้าอย่างเอาจริงเอาจังอยู่เสมอ เช่น เสียงฟ้าร้อง เสียงลม เสียงลูกเห็บ
เสียงรอกและล้อเพลลา เสียงปี่ เสียงแตร และเสียงเครื่องดนตรีอื่น ๆ แม้แต่เสียง
หมาเห่า เสียงแกะ และเสียงนกร้อง หรืออีกสารพัดเสียงตามที่เราได้พุดกันมา
[397b] เพื่อให้คนหมู่มากได้ฟัง ส่วนงานของเขาล้วนเกิดจากการถอดแบบเสียงและ
ทำทางต่าง ๆ ส่วนการเล่าเรื่องธรรมดา ๆ จะมีบ้างก็เป็นส่วนน้อยเท่านั้น”

“ฮืม” เขาพุด “ก็คงอย่างนั้น”

“เออละ” ข้าฯ พุด “และนั่นคือส่วนทั้งสองรูปแบบ ตามที่ข้าฯ ได้กล่าวไว้”

“เป็นอย่างนี้เอง” เขาพุด

“โดยหนึ่งในสองนั้น ฟังหนึ่งแทบไม่เรียกร้องการปรับเปลี่ยนใดเพิ่มเติมเลย
หรือต่อให้มีการเพิ่มเสียงประสาน⁵² หรือใส่ท่วงทำนอง⁵³ ซึ่งสอดรับกันได้เติม
เข้าไป แต่ผู้เล่า – หากเล่าอย่างถูกวิธี – ก็ยังสามารถเล่าต่อไป โดยรักษาสำนวน
และความสอดประสานเดิมของตนไว้ได้เสมอ แทบมองไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง
[397c] ใดเลย แม้แต่ท่วงทำนองก็ยังคงเดิมเช่นกัน”

“ใช่” เขากล่าว “มันต้องเป็นอย่างนั้นแน่อยู่แล้ว”

“แล้วสำนวนอีกรูปแบบหนึ่งล่ะ? หากจะนำมันมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
ผู้เล่าก็ต้องใช้วิธีการตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง ทั้งในแง่เสียงประสานและ
ท่วงทำนองใช่ไหม? เพราะมันย่อมเรียกร้องการปรับเปลี่ยนทุกชนิดในตัวมัน
อยู่แล้ว ใช่หรือเปล่า?”

“แน่ล่ะ มันย่อมเป็นอย่างนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น กวี และนักพุดทุกคน ก็จะต้องเลือกใช้สำนวนชุดใดชุดหนึ่ง
จากทั้งสองชุดนี้ หรือไมก็ใช้ทั้งสองชุดผสมกันใช่ไหม?”

“ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้” เขาพุด

[397d] “งั้นเราควรทำอย่างไรกันดี?” ข้าฯ พุด “เราสมควรอนุญาตให้มันปรากฏ

ในเมืองของเราทั้งหมดเลยไหม? หรือควรอนุญาตเฉพาะอันใดอันหนึ่ง โดยไม่ให้ผลสมกัน? เอ... หรือว่าจะอนุญาตเฉพาะอันที่ผลสมกัน?”

“ถ้าให้ซ้ำๆ เลื่อนนะ” เขากล่าว “ซ้ำๆ ว่า เราควรอนุญาตเฉพาะการถอดแบบจากผู้มีคุณสมบัติสูงส่งเท่านั้น โดยไม่ผลสมกับสิ่งอื่นใด”

“แต่การถอดแบบโดยผลสมกับสิ่งอื่นๆ ด้วย มันก็สร้างความสำราญคืออยู่มิใช่หรือ เต็มมันท์? มันสร้างความสำราญให้แก่ทั้งเด็ก ๆ ครูบาอาจารย์ และฝูงชนด้วย แต่แต่ละ มันอยู่ฝั่งตรงข้ามกับที่เจ้าเลือก”

“ใช่ มันสร้างความสำราญได้มากที่สุดจริง ๆ นั่นล่ะ” เขากล่าว

“แต่บางที่เจ้าอาจไม่คิดว่ามันสอดคล้องกับระบอบปกครองของเราก็ได้”
ซ้ำๆ พูด “เพราะในหมู่พวกเรานั้น ไม่มีบุรุษใดทำงานสองอย่างหรือหลายอย่างได้ในเวลาเดียว แต่ละคนทำเพียงคนละอย่างเท่านั้น”

[397e]

“ใช่ มันไม่สอดคล้องกัน”

“และด้วยเหตุนี้ ช่างทำรองเท้าในเมืองของเราจึงทำแต่งงานของช่างทำรองเท้าเท่านั้น ไม่มีใครเป็นทั้งช่างทำรองเท้าและต้นหนเรือไปด้วยในเวลาเดียวกัน และชวานาก็เช่นเดียวกัน ชวานาย่อมทำแต่งงานของชวานา ไม่มีใครเป็นชวานาไปด้วยเป็นผู้ตัดสินความไปด้วย ส่วนนักรบก็จะทำแต่งงานของนักรบไม่ทำงานของคนทำมาค้าขายควบคู่ไปกับการรบ และงานประเภทอื่นๆ ที่เหลือก็ทำนองเดียวกันใช่ไหม?”

“เป็นจริงตามนั้น” เขากล่าว

“ถ้าอย่างนั้นก็ดูเหมือนว่า หากวันดีคืนดีมีบุรุษผู้หนึ่ง ซึ่งมีทั้งปัญญาและพลังอำนาจสูงล้ำ กระทำได้ทุกสิ่งและถอดแบบได้ทุกอย่าง เดินทางเข้ามาในเมืองของเรา และมีความประสงค์จะนำบทวีของตนมาเปิดแสดง พวกเราคงต้องโค้งคำนับแก่เขางามๆ แล้วบอกเขาว่า ‘โอ! ท่านช่างเป็นบุรุษผู้เยี่ยมด้วยทิพยญาณ ช่างน่าคบหา ช่างน่าประทับใจเสียจริง’ กระนั้นเราก็ยังต้องแจ้งแก่เขาด้วยว่า ในเมืองของเรานั้น ไม่มีคนประเภทเดียวกับเขาอยู่หรอกนะ และการประพฤติดูเถียงเขาก็ไม่ใช่สิ่งถูกต้องตามธรรมเนียมของผู้สืบทอดกำเนิดที่นี่ด้วย

[398a]

[398b] ด้วยเหตุนี้ เราจึงสมควรนำมงกุฎดอกไม้มาสวมให้เขา นำน้ำมันมดยอบ⁵⁴มา
พรมรดบนศีรษะของเขา และส่งเขาให้เดินทางจากไปยังเมืองอื่นแทน สำหรับ
เมืองของเรา เราต้องการเพียงกวีหรือนักเล่านิทานธรรมดา ๆ ไม่ต้องประดับ
ประดาหรูหรา หรือสร้างความสำราญอะไรมากก็ได้ เราต้องการเพียงผู้สร้าง
ประโยชน์แก่เราได้ ผู้ถอดแบบเพียงสำนวนของผู้มีคุณสมบัติสูงส่ง และเล่าเรื่อง
ต่าง ๆ โดยสอดคล้องไปกับโครงเรื่อง ซึ่งพวกเราได้วางไว้เป็นกฎหมายในตอนต้น
หรือตอนเราเพิ่งเริ่มพูดถึงการศึกษาของเหล่านักรบนั้นล่ะ”

“ถ้าเกิดเรื่องเช่นนั้นขึ้น” เขาพูด “เราคงต้องทำอย่างนั้นจริง ๆ”

“เออล่ะ สหายน้อย” ข้าฯ กล่าว “เท่านี้เราก็ได้บทสรุปของคนตรีศิลป์ ในส่วน
ซึ่งเกี่ยวข้องกับนิทานและการพูดทั้งหลายแล้ว ทั้งในแง่เนื้อหา และวิธีการ
กล่าวออกมา”

“ข้าฯ เองก็มีทัศนะเช่นนั้น” เขากล่าว

[398c] “นั่นต่อมา” ข้าฯ พูด “ก็น่าจะเป็นส่วนของคำพูด⁵⁵และบทเพลงสินะ?”

“ใช่แล้ว”

“และหากต้องการจะให้สอดคล้องไปกับสิ่งต่าง ๆ ที่เราเพิ่งพูดกันมา ใคร ๆ ก็คง
ต้องนึกออกอยู่แล้วใช่ไหมล่ะว่า มันสมควรมีหน้าตาอย่างไร?”

ได้ยินดังนั้น กลาวคอนก็ส่งเสียงหัวเราะออกมา ก่อนพูดว่า “สงสัยข้าฯ จะไม่
รวมอยู่ใน ‘ใคร ๆ’ ของท่านเสียแล้วกระมัง ข้าฯ คนหนึ่งล่ะ ไม่มีความสามารถพอ
จะให้ข้อเสนอแนะอะไรได้ – อย่างน้อยก็เฉพาะตอนนี้ – แต่ถึงอย่างนั้น ข้าฯ ก็ยัง
เดา ๆ เอาไว้บ้างนะ”

[398d] “แต่ถึงอย่างไร” ข้าฯ กล่าว “เจ้าก็คงต้องมีความสามารถพอจะกล่าวว่า
โดยพื้นฐานแล้ว บทเพลงนั้นประกอบขึ้นจากองค์ประกอบสามอย่าง นั่นคือคำพูด
เสียงประสาน และจังหวะ”

“ใช่” เขาพูด “เรื่องนั้นข้าฯ ก็พูดได้”

“และ คำพูด ในที่นี้ ก็คงไม่ต่างจากคำพูดที่ไม่ได้ใช้ขับร้องเสียเท่าไรไหม?
ด้วยเหตุนี้ มันจึงควรต้องสอดคล้องไปกับโครงเรื่องชนิดเดียวกันกับที่เราเพิ่งพูดไป

ทั้งในแง่เนื้อหา และวิธีการเล่า ใช้หรือเปล่า?

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

“จากนั้น เสียงประสาน และจังหวะค่อยเกิดขึ้นตามมา หลังจากคำพูด”

“แน่นอน”

“และเราก็พูดกันไปแล้วว่า เราจะไม่ปล่อยให้มีความโศกเศร้าน่าเวทนาปรากฏขึ้นในชุดคำพูดใดๆ”

“ใช่”

“งั้นมีบันไดเสียงชนิดใดบ้าง ใช้แสดงความโศกเศร้า? โทบอกข้าฯ หน่อยซิ เจ้าเก่งดนตรีมิใช่หรือ?”

[398e]

“หลักๆ ก็มี *มิกโซลิเดียน* กับ *ซินโทโนลิเดียน*”⁵⁶ เขาพูด “แล้วก็อันอื่นๆ ในทำนองเดียวกันนี้”

“เราควรจะไล่มันทิ้งไปให้หมดเลยดีไหม?” ข้าฯ พูด “เพราะมันยังไม่มีประโยชน์ต่อสตรีผู้มีคุณสมบัติสูงส่งด้วยซ้ำ ถ้าเป็นบุรุษล่ะก็ ยิ่งไม่ต้องพูดถึง”

“แน่นอน”

“ความมีนเมา ความนุ่มนวล และความเฉื่อยชา สามสิ่งนี้ก็ล้วนไม่คู่ควรกับเหล่าผู้พิทักษ์เป็นอย่างยิ่ง”

“ใช่แล้ว”

“แล้วบันไดเสียงอันนุ่มนวล เหมาะแก่การฟังในวงเหล้า มีชนิดไหนบ้าง?”

“ก็พวก *อีโอเนียน* บางตัว” เขาพูด “แล้วก็พวก *ลิเดียน* ในตระกูล *คาลาโรลิเดียน*”

“สหาย แล้วเจ้าว่าพวกมันสร้างบุรุษให้เป็นนักรบได้ไหม?”

[399a]

“ไม่มีทาง” เขากล่าว “อ้อ! แต่ *ดอเรียน* กับ *ฟรีเจียน* ยังอาจนำมาใช้ได้นะ”

“งั้นหรือ? ข้าฯ ไม่รู้อะไรเกี่ยวกับบันไดเสียงเลยสักชนิด” ข้าฯ กล่าว “เอาเป็นว่า ข้าฯ ต้องการบันไดเสียงที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ถอดแบบเสียงและสำเนียงของผู้กล้าในสนามรบ และในงานที่ต้องอาศัยความรุนแรงต่าง ๆ รวมไปถึงเสียงของผู้อดทนและยืนหยัดต่อความล้มเหลว ต่อบาดแผล ต่อความตาย และต่อ

[399b]

เรื่องอัปโชคทั้งหลายโดยไม่เกรงกลัวด้วย เจ้าช่วยเลือกให้ข้าฯ ที่นะ นอกจากนั้น ข้าฯ ยังต้องการบันไดเสียงอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้ถอดแบบผู้มีชีวิตอย่างสันติ กระทำสิ่งต่างๆ อย่างเรียบง่ายด้วยใจสมัครและไม่ต้องใช้กำลังรุนแรง เช่นการ โนมิน่าวผู้คนที่ให้หันมาสดขพรจากเทพเจ้า หรือหันมาสอนสั่งหรือตำหนิเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือรู้จักรับฟังคำสอนสั่ง คำตำหนิ และคำร้องขอของผู้อื่น ด้วยความเข้าใจ และโดยสมัครใจ ไม่แสดงความขโมโห แต่จะต้องรับฟังอย่างสงบใจ ถ่อมตน และพร้อมเผชิญหน้ากับผลลัพธ์ต่างๆ อันอาจตามมาได้เสมอ เจ้าช่วยเลือกบันไดเสียงทั้งสองด้านดังกล่าวให้ข้าฯ ที่ – ด้านหนึ่งใช้ถอดแบบเสียงของผู้กล้า ผู้เปี่ยมด้วยความเร็วร้อนรุนแรง ต่อให้ต้องเผชิญกับสถานการณ์อัปโชคก็ตาม ส่วนอีกด้านหนึ่งใช้ถอดแบบเสียงของผู้รู้จักสงบใจ โดยไม่ต้องมีใครบังคับ ต่อให้มีโอกาสได้ประสบเคราะห์ดีเหลือล้นก็ตาม – ข้าฯ ต้องการบันไดเสียง ซึ่งเอื้อให้การถอดแบบทั้งสองด้านนี้เป็นไปได้อย่างงดงามที่สุด”

[399c]

“สิ่งที่ข้าฯ เพิ่งพูดไปนั้นไง ตรงกับอะไรที่ท่านถามหาพอดี”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “เราก็คงไม่ต้องใช้เครื่องดนตรีประเภทโล่บันไดเสียง ได้มากมาย หรือประเภทตีตโน้ตได้หลายตัวหรอกใช้ไหม เพราะมันไม่มีประโยชน์ อันใดต่อลำนำขับร้องและบทเพลงของพวกเราทั้งสิ้น?”

“ข้าฯ ก็เห็นว่าอย่างนั้นเช่นกัน” เขาพูด

“และเราก็คงไม่ต้องใช้ช่างทำพิณ ช่างทำลูท⁵⁷ แล้วก็ช่างทำเครื่องดนตรีอื่นๆ ซึ่งมีหลายสาย และโล่บันไดเสียงได้หลายชนิดใช่ไหม?”

[399d]

“ข้าฯ ก็ว่าอย่างนั้น” เขากล่าว

“แล้วพวกช่างทำปี่กับนักเป่าปี่ล่ะ? เจ้าว่าพวกเขาสมควรได้อยู่ในเมืองของเราไหม? ในเมื่อปี่⁵⁸ เป็นเครื่องดนตรีที่เล่นโน้ตได้หลากหลายที่สุด นอกจากนั้น เครื่องดนตรีที่ไล่ระดับเสียงได้มาก ๆ ต่างก็ถอดแบบมาจากปี่ทั้งนั้นใช่ไหม?”

“ก็ชัดเจนอยู่แล้ว” เขากล่าว

“นั่นก็เหลือแต่โล่กับคิธาว่า⁵⁹ ที่ยังใช้ประโยชน์ได้ในเมืองของเรา” ข้าฯ กล่าว “ที่จริง มันยังมีเครื่องเป่าบางชนิด ซึ่งคนเลี้ยงสัตว์ในชนบทมักใช้กันอีกด้วย”

“อย่างน้อยยตรระกะของพวกเรา ก็บ่งชี้ไปทางนั้น” เขาพูด

“แหม เราไม่ได้พูดอะไรแปลกใหม่เสียหน่อย” ข้าฯ กล่าว “สหายเราย่อมต้องเลือกเทพอพอลโลกับเครื่องดนตรีของอพอลโล และปฏิเสชมาร์สิอัสกับเครื่องดนตรีของฝ่ายนั้นอยู่แล้ว”⁶⁰

“ไอ้ ในนามของซุส” เขากล่าว “เราไม่ได้ทำอะไรใหม่จริง ๆ แหละ”

“ในนามของสันทซ์”⁶¹ ข้าฯ พูด “รู้ตัวอีกที เมืองอันทรูราของเราก็ได้รับการรักษาจนแจ่มใสขึ้นอีกหน่อยหนึ่งแล้ว”

“นั่นเป็นสัญญาณของความสงบใจง่ะ” เขากล่าว

“เอาละ เรามารักษาส่วนที่เหลือกันต่อเถอะ” ข้าฯ กล่าว “ต่อจากบันไดเสียงเรามาพูดถึงเกณฑ์ของจิ้งหะกัณบัง – อันดับแรก เราจะไม่พยายามค้นหาว่าสัมผัสเสียงชนิดไหนหนักแน่นหรือแผ่วเบาที่สุด เราจะค้นหาเพียงว่า จิ้งหะใดเหมาะสมกับชีวิตอันกล้าหาญและมีระเบียบเท่านั้น จากนั้นค่อยนำสัมผัสเสียงและทำนองดังกล่าว⁶² มาประยุกต์ใช้ตามชุดคำพูดของคนคนนั้น ไม่นำเอาชุดคำพูดขึ้นต้น แล้วประยุกต์ใช้มันตามสัมผัสเสียงและทำนอง ส่วนจิ้งหะเหล่านั้นจะเป็นชนิดใดบ้าง เป็นงานของเจ้า เช่นเดียวกับการเลือกบันไดเสียง”

“เทพซุสเป็นพยาน ข้าฯ จะไปรู้ได้ยังไงล่ะ?” เขากล่าว “ข้าฯ บอกได้เพียงว่าสัมผัสเสียงทั้งหลายนั้น ล้วนถักทอขึ้นจากสามรูปแบบพื้นฐาน⁶³ ลักษณะเดียวกับบันไดเสียง ซึ่งประกอบขึ้นจากหน่วยเสียงสี่หน่วยนั้นละ – แต่ถ้าจะถามว่า ชนิดไหนนำมาใช้ถอดแบบชีวิตประเภทใดได้บ้างนั้น ข้าฯ ตอบไม่ได้หรอก”

“งั้นเราคงต้องปรึกษาตามอน”⁶⁴ กันแล้วสิ” ข้าฯ กล่าว “จะได้รู้ว่าสัมผัสเสียงชนิดไหนเหมาะสมกับความไว้อิสราภาพ ความมอดดี ความบ้าคลั่ง และความเลวทรามทั้งหลาย และจิ้งหะชนิดใดเหมาะสมนำมาใช้กับด้านตรงข้ามของสิ่งเหล่านั้น ข้าฯ พอจำได้อยู่ว่า เคยได้ยินเขาพูดถึงสัมผัสเสียงชนิดหนึ่ง เรียกว่า *เอนอพเลียน*⁶⁵ ซึ่งเป็นการนำเอาสัมผัส *ดักทิล* กับสัมผัส *ฮีโรอิด*⁶⁶ มาผสมกัน ข้าฯ ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าทำได้อย่างไร แต่เขาจัดการให้มันรวมกันได้ ประมาดว่าเขาสามารถทำให้เสียงหนักเบาระหว่างพยางค์ยาวกับพยางค์สั้นฟังเป็นเนื้อเดียวกันได้นะ ข้าฯ

[399e]

[400a]

[400b]

[400c] พอจำได้लग ๆ ว่า เขาเรียกสัมผัสเสียงตัวหนึ่งว่า *ไอแอมบิค* แล้วก็เรียกอีกตัวว่า *ทรอคเคอิค*⁶⁷ จากนั้นก็ใส่เสียงพยางค์ยาวกับสั้นเพิ่มเข้าไป ในจำนวนสัมผัสเสียง บางตัวเขาก็ประณามจังหวะของมัน หรือไม่ก็ความช้าเร็วในการออกเสียง ของมัน แต่บางตัวเขาก็กลับสรรเสริญ หรือบางตัวเขาไม่เห็นด้วยทั้งจังหวะ ทั้งความช้าเร็วเลยก็มี ซ้ำๆ เองก็สนใจ ไม่รู้เหมือนกันว่าเป็นตัวไหนบ้าง อย่างที่ซำซำ บอกนั่นละ เรื่องนี้ต้องยกให้ตามอนตัตติน เพราะการคัดแยกสิ่งเหล่านี้ย่อม ไม่ใช่เรื่องง่าย ซ้ำยังต้องใช้เวลามากในการสนทนา หรือว่าเจ้าจะลองล่ะ?”

“ไม่ ไม่ใช่ซ้ำๆ ซუსเป็นพยานเถอะ”

“กระนั้นเจ้าก็คงยังบอกได้ใช่ไหมล่ะว่า ความสง่าและไร้สง่า นั้น ย่อมปรากฏ ควบคู่ไปกับความมีจังหวะและไร้จังหวะเสมอ ตามลำดับ?”

“แน่นอน”

[400d] “และอย่างที่เรารู้ได้พูดไป จังหวะและเสียงประสานจะต้องเกิดขึ้นตามหลัง ชุดคำพูด⁶⁸ – ไม่ใช่ให้ชุดคำพูดขึ้นต้น แล้วตามหลังด้วยจังหวะและเสียงประสาน – ดังนั้น ความมีจังหวะกับไร้จังหวะย่อมเกิดขึ้นตามหลังสำนวน โดยฝั่งแรก โดยตัวมันเองนั้น ย่อมสอดคล้องกับสำนวนอันงดงาม ส่วนฝั่งหลังย่อมสอดคล้อง กับด้านตรงข้าม แน่นอน การมีเสียงประสานกับไร้เสียงประสานก็เป็นเช่น เดียวกันนี้”

“ใช่” เขาพูด “สิ่งเหล่านี้จะต้องเกิดขึ้นหลังคำพูด”

“แล้วการเลือกใช้สำนวนและถ้อยคำล่ะ?” ซำซำ กล่าว “การเลือกนั้นย่อม ต้องเกิดขึ้นตามหลังอุปนิสัยของจิตวิญญาณใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“และส่วนอื่นๆ ที่เหลือก็เกิดขึ้นตามหลังสำนวนอีกทีหนึ่ง?”⁶⁹

“ใช่”

[400e] “เพราะฉะนั้น คำพูดอันดี เสียงประสานอันดี ความสง่าอันดี และจังหวะอันดี ทั้งหมดนี้ล้วนเกิดขึ้นได้จากการมี *อุปนิสัยดี* ทั้งสิ้น อ้อ! ซำซำ ไม่ได้หมายถึงความ *ใสซื่อ*⁷⁰นะ – นั่นเป็นคำสุภาพซึ่งใช้เรียกคนชื่อบื้อ – ซำซำ กำลังหมายถึงความคิด

คำนวณ⁷¹อันจริงแท้ ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้น จนเป็นส่วนหนึ่งของอุปนิสัยอันดี และงดงามต่างหาก”

“แน่นอนอยู่แล้ว” เขาพูด

“และหากเราต้องการให้คนหนุ่มทำหน้าที่ของตัวเองได้อย่างเหมาะสม พวกเขาก็จะต้องแสวงสิ่งเหล่านั้นอยู่เสมอ และทุกแห่งหนใช่ใหม?”

“ใช่ พวกเขาต้องทำอย่างนั้น”

“แน่นอนว่า เรายังพบความดีเหล่านั้นได้ในงานจิตรกรรม และในงานฝีมืออื่น ๆ อีกมาก – การทอผ้าก็เต็มไปด้วยสิ่งเหล่านั้น เช่นเดียวกับกับงานเย็บปักงานสถาปัตยกรรม และงานฝีมือซึ่งผลิตเครื่องเรือนทั้งหลาย และเหนือสิ่งอื่นใด เรายังพบมันได้ในธรรมชาติของร่างกาย และธรรมชาติของสิ่งอื่น ๆ ซึ่งเติบโตได้อีกด้วย – และเราก็พบความสง่าหรือไร้สง่าได้เสมอในสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเช่นกัน กล่าวคือ ความไร้สง่า ความงุ่มง่าม ไร้การสอดประสาน ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับคำพูดอันเลวร้าย และอุปนิสัยอันเลวร้ายทั้งสิ้น ขณะเดียวกันด้านตรงข้ามของพวกมันก็สอดคล้องกับ – และถอดแบบมาจาก – อุปนิสัยฝั่งตรงข้ามด้วย ซึ่งนั่นก็คืออุปนิสัยอันดีและรู้จักสงบใจนั่นเอง”

[401a]

“ใช่แล้ว” เขาพูด

“งั้นเราควรปรึกษาพวกกวีแต่เพียงฝ่ายเดียว – เรียกร้องให้พวกเขาสร้างภาพเหมือนของบุคคลต้นแบบซึ่งมีอุปนิสัยดีลงในบทกวี หรือมิเช่นนั้นก็ไม่ต้องสร้างสิ่งใดในหมู่พวกเราอีก – เท่านั้นหรือเปล่า? หรือเราควรไปพูดคุยกับช่างฝีมือแขนงอื่น ๆ ด้วย แจ้งต่อพวกเขาว่า อย่าได้พิมพ์ภาพของบุคคลสันดานเลวร้าย ล้าส่อน ไร้อิสรภาพ หรือไร้สง่า ไม่ว่าจะพิมพ์มันออกมาบนภาพเหมือนของฝูงสัตว์บนฝาผนังบ้าน หรือบนผลงานฝีมือใด ๆ ของพวกเขาก็ตาม เราควรทำอย่างนั้นไหม? หากช่างฝีมือคนใดฝีมือไม่ถึง ทำตามเราขอไม่ได้ เราก็จะไม่อนุญาตให้เขาได้ผลิตผลงานใด ๆ ในหมู่พวกเราอีก เพื่อว่าผู้พิทักษ์ของเราจะไม่เติบโตขึ้นท่ามกลางภาพเหมือนแห่งความเลวทรามเหล่านั้น ตั้งฝูงปศุสัตว์บนท้องทุ่งแห่งหญ้าพันธุ์เลว พวกมันย่อมตระเวนเล็มหญ้าเหล่านั้นทุกวัน

[401b]

[401c]

สะสมสิ่งเลวร้ายไว้ในตัวทีละเล็กละน้อย จากตรงนั้นบ้างตรงนี้บ้าง กว่าที่รู้ตัว
สิ่งเลวร้ายเหล่านั้นก็รวมกันเป็นก้อนใหญ่ภายในจิตวิญญาณเสียแล้ว เราต้องการ
อย่างนั้นหรือ? หรือเราสมควรต้องหาช่างฝีมือ ผู้มีทักษะเป็นเลิศโดยธรรมชาติ
สามารถจำแนกธรรมชาติอันส่ง่างามออกมาได้ คนหนุ่มของเราจะได้ดำรงชีวิต
ท่ามกลางสภาพแวดล้อมอันแจ่มใส และได้คุณประโยชน์จากทุกสิ่งรอบตัว ใน
สภาพแวดล้อมเช่นนั้น ผลงานอันงดงามทั้งหลายย่อมตกกระทบการมองเห็น
และการได้ยินของพวกเขาเสมอ ดังราวสายลมเย็นหอบเอาความแจ่มใสมาให้
[401d] จากดินแดนอันอุดมด้วยความดี ตั้งแต่วัยเยาว์ สายลมนี้ก็จะนำทางพวกเขาด้วย
คำพูดอันงดงาม และโดยไม่ทันรู้ตัว พวกเขาจะได้พบกับมิตรภาพ ความกลมเกลียว
และความสามัคคีต่อกัน เราต้องการอย่างนั้นใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว” เขาพูด “หากทำเช่นนั้นได้ พวกเขาจะไม่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความ
ความเป็นเลิศ”

“กล่าวคอน ด้วยเหตุนี้” ข้าฯ พูด “ ข้าฯ ถึงได้บอกแต่แรกว่า การอบรมเลี้ยงดู
ทางดนตรีศิลปะนั้นมีความสำคัญมาก เพราะท่วงทำนองและความสอดประสาน
ทุกชนิดนั้น สามารถแทรกซึมเข้าไปได้ถึงส่วนลึกสุดของจิตวิญญาณ มันยึดกุม
ที่แห่งนั้นไว้ได้อย่างแน่นหนา และยังสามารถนำความสง่ามามอบให้ได้ หากคนผู้หนึ่ง
[401e] ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง เขาย่อมเติบโตขึ้นด้วยความสง่า หากไม่แล้ว เขาก็จะ
กลายเป็นตรงกันข้าม นอกจากนั้น มันยังมีความสำคัญด้วยเหตุว่า หากได้รับการ
การอบรมเลี้ยงดูด้านท่วงทำนองและความสอดประสานอย่างถูกวิธี ผัสสะของ
คนผู้นั้นย่อมเฉียบคมกว่าใคร สามารถมองเห็นถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ มองออกกว่า
งานฝีมือต่าง ๆ ฤผลผลิตขึ้นอย่างประณีตบรรจงหรือไม่ ไม่ว่าสิ่งเหล่านั้นจะผลิต
โดยช่างฝีมือ หรือโดยธรรมชาติก็ตาม เขาย่อมรู้จักเสี่ยงในสิ่งควรเสี่ยง และรู้จัก
สรรเสริญแต่สิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีความเป็นเลิศ เขาจะได้รับความสุขสำราญจาก
สิ่งเหล่านี้ และรับเอาสิ่งเหล่านี้เข้ามาไว้ในจิตวิญญาณ เขาจะเติบโตขึ้น
[402e] ท่ามกลางพวกมัน จนกลายเป็นสุภาพบุรุษโดยสมบูรณ์ นอกจากนั้น เขายังรู้จัก
ประมาณและชิงชังความน่าละอายและสิ่งน่ารังเกียจทั้งหลายได้ตั้งแต่ยังเด็ก

ก่อนจะใช้ตรรกะเป็นด้วยซ้ำ และเมื่อใดก็ตาม ความสามารถทางตรรกะปรากฏขึ้น บุคคลผู้ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง ก็ย่อมต้องสัมผัสถึงความรื่นรมย์จากมันได้ในทันที รับรู้ถึงมันได้ด้วยความยินดีและคุ้นเคยใช่ไหม?”

“ตามที่คะนะของข้าฯ” เขาพูด “นั่นละ คือสาเหตุที่เราต้องให้การอบรมด้านดนตรีศิลป์”

“มันก็เหมือนเวลาเราหัดอ่านตัวหนังสือ” ข้าฯ กล่าว “เราู้ตัวว่าอ่านได้ เมื่อเริ่มตระหนักได้ว่า จริง ๆ แล้วตัวอักษรเหล่านั้นมันมีอยู่เพียงไม่กี่ตัว และข้อความต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นจากการนำเอาตัวอักษรเหล่านั้นมาร้อยเรียงกันขึ้นใหม่ และไม่ว่ามันจะเขียนด้วยตัวอักษรตัวเล็กหรือตัวใหญ่ มันก็ยิ่งคู่ควรแก่การอ่านวันยังค่ำ เราจึงรู้สึกกระตือรือร้นที่จะอ่านตัวอักษรเหล่านั้น ไม่ว่ามันจะปรากฏอยู่บนพื้นผิวใด เพราะหากเรายังอ่านมันไม่ได้ เราย่อมยังห่างไกลจากการเป็นนักอ่านผู้ชำนาญ”

[402b]

“เป็นจริงตามนั้น”

“และเราย่อมอ่านภาพสะท้อนของตัวอักษร ซึ่งปรากฏบนพื้นผิวต่าง ๆ – เช่น บนกระจก หรือบนผืนน้ำ – ไม่ออกแน่ หรืออาจไม่ตระหนักถึงมันเลยด้วยซ้ำ หากเราไม่เคยรู้จักตัวอักษรเหล่านี้มาก่อน เพราะความสามารถในการอ่าน และการรู้จักตัวอักษรต่างมาจากศิลปะและการฝึกฝนแขนงเดียวกัน เจ้าว่าจริงไหม?”

“แน่นอน”

“ในนามแห่งทวยเทพ ข้าฯ พูดอย่างนี้ได้ไหม – ทั้งพวกเรา และเหล่าผู้พิทักษ์ ซึ่งเราต้องให้การศึกษา นั้น จะไม่มีวันเชี่ยวชาญด้านดนตรีศิลป์ได้เลย หากยังไม่รู้จักรูปแบบต่าง ๆ ของความสงบใจ ความกล้าหาญ อิศราภาพ ความยิ่งใหญ่ และสิ่งอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน แน่หนอนว่ายังรวมถึงสิ่งซึ่งตรงข้ามจากนี้ด้วย สิ่งเหล่านี้เฝ้าล้อมตัวเราทั้งนั้น และเราก็ตกเห็นมันได้จากทุกแห่งหนซึ่งมันเข้าไปปรากฏ ไม่ว่าภาพนั้นจะเป็นตัวมันเองจริง ๆ หรือเป็นเพียงภาพสะท้อนของมันก็ตาม เราไม่เคยรู้สึกชิงชังมันเลย ไม่ว่าจะปรากฏอยู่ในสิ่งเล็กหรือสิ่งใหญ่ และเราก็ตกเชื่อเสมอว่า ทุกสิ่งดังกล่าวล้วนแต่มาจากศิลปะและการฝึกฝน

[402c]

แขนงเดียวกันทั้งสิ้นใช่ไหม?”

“ใช่ และจำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

[402d]

“ด้วยเหตุนี้” ข้าฯ กล่าว “หากอุปนิสัยอันงดงามเหล่านั้นปรากฏขึ้นภายในจิตวิญญาณของใครสักคนหนึ่ง โดยคนคนนั้นยังมีกายภาพภายนอกอันงดงาม และสอดคล้องกับรูปแบบภายในเหล่านั้นได้พอดีด้วย นอกจากนั้น ทั้งภายในและภายนอกของเขายังก่อร่างขึ้นด้วยโครงสร้างเดียวกันพอดีอีก ภาพของคนผู้นั้นย่อมงามวิจิตร สำหรับใครก็ตามที่รู้จักมองใช่ไหม?”

“ก็คงอย่างนั้น”

“และสิ่งที้งงดงามที่สุดก็ย่อมต้องเป็นที่รักที่สุดด้วย?”

“แน่นอน”

“ผู้ชำนาญทางดนตรีศิลป์ย่อมต้องหลงรักมนุษย์ผู้นี้มากที่สุด แต่เขาย่อมไม่มีวันหลงรักผู้ขาดความสอดคล้องประสานในการดำเนินชีวิตใช่ไหม?”

[402e]

“ถ้าท่านหมายถึงความบกพร่องทางจิตวิญญาณล่ะก็ ใช่ แต่ถ้ามันเป็นเพียงความบกพร่องทางร่างกายเท่านั้น เขาย่อมมองข้ามมันไป และยินดีจะอยู่ร่วมกับคนผู้นั้นด้วยความปรารถนาดี”

“ข้าฯ รู้ว่าเจ้าหมายถึงอะไร” ข้าฯ กล่าว “ข้าฯ รู้นะ ว่าเจ้ามี – หรือเคยมี? – เด็กหนุ่มเช่นนั้นเคียงกายอยู่แล้ว ดังนั้นข้าฯ จะยอมเห็นพ้องกับเจ้า แต่ไหนตอบข้าฯ หน่อยซิ เจ้าว่าการสงบใจนั้นมืองค์ประกอบใดร่วมกันกับความสุขสำราญอันมากเกินพอดีหรือเปล่า?”

“จะเป็นไปได้อย่างไรล่ะ?” เขากล่าว “ในเมื่อมันผลักดันให้คนคลุ้มคลั่งได้ไม่ต่างจากความเจ็บปวดเท่าไรเลย”

“แล้วกับความตึงามอื่นๆ ล่ะ?”

[403a]

“ไม่มีวันเสียหรือก”

“แล้วกับความอวดดีและความลำสอนล่ะ?”

“โอ้อันนี้ลิแน่นอน”

“แล้วเจ้าว่า มีความสุขสำราญชนิดไหนยิ่งใหญ่และร้อนแรงกว่าเพชรสักก้อนล่ะ?”

“ยังนึกไม่ออกนะ” เขากล่าว “หรือยังมีสิ่งใดคลุ้มคลั่งไปกว่านี้อีกหรือไม่ ก็ยังนึกไม่ออกเช่นกัน”

“ราคะอันเหมาะสมนั้น ย่อมต้องเป็นราคะในสิ่งสูงส่ง สงดงาม และมีระเบียบ กำกับด้วยความสงบใจและดนตรีศิลป์ ใช่หรือเปล่า?”

“ถูกทีเดียว” เขากล่าว

“ทั้งราคะอันเหมาะสม ก็ย่อมไม่มีความคลุ้มคลั่ง หรือความลำสอนใด เข้ามา ยู่งเกี่ยวนะสิ?”

“ย่อมเป็นเช่นนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น ราคะก็ไม่ต้องข้องแฉะกับความสุสำหรับอย่างว่าก็ได้สิไม่ว่า คนรัก หรือเด็กชายผู้ได้รับรัก หากรู้จักรักกันอย่างเหมาะสม พวกเขาไม่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับอะไรพรศน์นั้นก็ใช่ไหม?”

[403b]

“ไอ้ในนามของซุส ใช่แล้วละ โสคราตีส” เขาพูด “ราคะจะต้องไม่ข้องแฉะกับความลำราญพรศน์อย่างนั้น”

“ฉันดูเหมือนว่า เจ้าทำให้เมืองของเราได้กฎเพิ่มมาอีกข้อแล้วสินะ – คนรัก จวบเด็กชายของเขาได้ อยู่เคียงข้างเขาได้ สัมผัสร่างกายเขาได้ แต่ต้องอยู่ในฐานะ เหมือนพ่อกับลูกชายเท่านั้น เขาพูดจาชักจูงเด็กชายผู้นั้นได้ トラบใดเป้าหมายของการชักจูงนั้นยังเป็นเป้าหมายอันสูงส่งงดงาม อย่างไรก็ตาม สำหรับการปฏิบัติต่อกันในด้านอื่น ๆ นอกเหนือไปจากนี้ จงอย่าปล่อยให้ทัศนคติของคนรอบข้าง ซึ่งมีต่อความสัมพันธ์ระหว่างเขากับเด็กชายของเขานั้น เกินเลยไปจากสิ่งที่เราได้กำหนดไว้ มิเช่นนั้น เขาจะโดนประณามเอาได้ว่า ทำตัวเป็นผู้ไร้ความชำนาญทางดนตรีศิลป์ และไร้ประสบการณ์ด้านความงดงาม”

[403c]

“ก็จะต้องเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“เจ้าเห็นว่าการสนทนาด้านดนตรีศิลป์ของพวกเราได้ข้อสรุปครบถ้วนแล้วหรือยัง?” ซ้ำๆ พูด “เอาเถอะ อย่างน้อยมันก็เดินทางมาถึงปลายทางอันสมควร จะเป็นปลายทางของมันแล้ว เพราะปลายทางของประเด็นด้านดนตรีศิลป์นั้น ย่อมสมควรเป็นเรื่องของความรักใคร่อันสัมพันธ์กับความงาม”

“ซำซำ เห็นด้วย” เขากล่าว

“เออละ ึ่งันต่อจากคนตรีศิลป์ คนหนุ่มของเราก็ต้องฝึกกายบริหาร?”

“แน่นอน”

[403d] “เช่นกัน พวกเขาจะต้องได้รับการฝึกฝนอย่างพิถีพิถัน ตั้งแต่เด็กไปจนชั่วชีวิต
เจ้าลองพิจารณาดู ซำซำ ว่ามันน่าจะเริ่มต้นจากอะไรทำนองนี้ – จิตวิญญาณอันดี
ไม่ได้เกิดขึ้นจากความตึงตัวของร่างกาย กลับกันต่างหาก จิตวิญญาณ ย่อมใช้
ความตึงภายในตัวมัน ส่งเสริมให้ร่างกายเกิดคุณความดี⁷² หรือเจ้าเห็นอย่างไร?”

“ซำซำ เห็นเช่นเดียวกับท่าน” เขาพูด

[403e] “ถ้าอย่างนั้น เรามาเริ่มจากการใส่ใจด้านความคิดของพวกเขาดีกว่าก่อน จนได้
ข้อมูลมากเพียงพอ แล้วค่อยมาลงรายละเอียดกันในเรื่องของการดูแลร่างกาย
จากนั้นจึงกำหนดโครงสร้างในการปฏิบัติออกมา เอาแค่ว่าไปก็พอ เพื่อว่า
จะได้ไม่ต้องพูดกันให้ยืดยาว เอาอย่างนั้น?”

“ได้เลย”

“เราได้พูดกันไปแล้วว่า พวกเขาจะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับความมึนเมา แน่แน่นอน
สำหรับคนอื่น ๆ เราอาจผ่อนปรนได้มากกว่านี้ แต่ถ้าเป็นพวกผู้พิทักษ์ละก็ไม่ได้
เราจะปล่อยให้พวกเขาเมาจนไม่รู้ตัวว่ากำลังเดินอยู่ที่ไหนไม่ได้เด็ดขาด”

“นั่นสิ” เขาพูด “ถ้าผู้พิทักษ์ยังต้องการคนมาพิทักษ์อีกทีละก็ มันคงเป็น
เรื่องตลกน่าดู”

“แล้วเรื่องอาหารการกินล่ะ? ในเมื่อพวกเขาต้องเป็นบรูซผู้ชนะเลิศในทุก
งานแข่งขันอยู่แล้วใช่ไหม?”

“ใช่”

[404a] “ถ้าอย่างนั้น เรากำหนดให้พวกเขามีกิจวัตรเช่นเดียวกับนักกีฬาทั่วไปก็หน้า
จะพอหรือเปล่า?”

“ก็น่าจะ”

“อืม... แต่ซำซำ ว่ากิจวัตรแบบนี้ทำให้ง่วงได้ง่ายไปหน่อยนะ” ซำซำ พูด “ถ้าคำนึง
ถึงสุขภาพแล้ว ก็อาจจะยังไม่เหมาะเท่าไร เจ้าสังเกตไหมว่า พวกนักกีฬาน่ะ

มักใช้เวลาไปกับการนอนมากกว่าคนอื่น ๆ หลายเท่า นอกจากนั้น หากพวกเขาใช้ชีวิตผิดจากสูตรเหล่านี้ออกไปแม้เพียงเล็กน้อย พวกเขา ก็มักจะป่วยหนักเลย เสียว่ะ?”

“ข้าฯ สังเกตอยู่เหมือนกัน”

“นั่นเหล่านักรบของพวกเรา ก็ต้องการการฝึกฝนที่พึงดูเข้าทำกว่านี้หน่อย”
ข้าฯ พุด “เพราะพวกเขาจำเป็นจะต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา เหมือนสุนัขล่าเนื้อ ต้องมีความสามารถในการได้ยินอันเฉียบคม และเมื่อต้องอยู่ในสนามรบ พวกเขาต้องทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงด้านอาหารและน้ำได้ และไม่ว่าจะเป็น ความร้อนแรงของแสงอาทิตย์ หรือลมพายุ สุขภาพของพวกเขาจะต้องไม่ถดถอย ลงไปได้ง่าย ๆ เช่นกัน”

[404b]

“ข้าฯ ก็เห็นเช่นนั้น”

“และกายบริหารอันเป็นเลิศ ย่อมมีความใกล้เคียงกับดนตรีศิลป์อันเรียบง่าย ดังเราเพิ่งกล่าวกันไปเมื่อครู่ ใช่หรือเปล่า?”

“ท่านหมายความว่าอย่างไร?”

“ข้าฯ กำลังพุดถึงกายบริหารอันเรียบง่ายและสูงส่ง⁷³ โดยเฉพาะในด้านการสงคราม”

“แล้วมันมีลักษณะอย่างไรล่ะ?”

“เจ้าน่าจะได้อ่านจากโฮเมอร์บ้างล่ะน่า” ข้าฯ กล่าว “เจ้ารู้ใช่ไหมว่า เวลาเหล่า วีรบุรุษออกเดินทัพ โฮเมอร์มักจะไม่ให้พวกเขากินปลากันในงานฉลองต่าง ๆ⁷⁴ ต่อให้สภาพแวดล้อมในเวลานั้นจะอยู่ริมทะเล ติดช่องแคบเฮลเลสพอนท์ก็ตาม นอกจากนั้น โฮเมอร์ยังไม่เคยให้พวกเขาเอาเนื้อมาต้มด้วย จะต้องเป็นการย่าง เพียงอย่างเดียวเท่านั้น และนั่นก็เป็นเพราะว่า การย่างเป็นกรรมวิธีที่พวกเขา นำมาใช้ได้อย่างง่ายดายที่สุด เพราะการจุดไฟเพียงอย่างเดียว นั้นทำที่ไหนก็ได้ และยังไม่ต้องแบกหม้อติดตัวไปไหนมาไหนอีกด้วย”

[404c]

“นั่นสินะ”

“และข้าฯ ก็เชื่อว่า โฮเมอร์คงไม่พุดถึงขนมหวานด้วย ขนาดพวกนักกีฬา ยังรู้

เลยมีใช้หรือว่า หากยังต้องการรักษาร่างกายของตนให้มีรูปร่างดี พวกเขา ก็จะต้องหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านั้น?”

“พวกเขา ย่อมต้องรู้และหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านั้นอยู่แล้วล่ะ” เขากล่าว

[404d]

“สหาย ดูเหมือนเจ้าจะไม่แนะนำอาหารจากชีราคูซ่า หรือวิธีปรุงอาหารอย่างวิจิตรของซิชิลี⁷⁵ ไซไหม?”

“ไซแล้ว”

“และเจ้าคงต้องส่งเสียงประณามแน่ๆ หากบุรุษผู้ต้องการมีร่างกายดีคนหนึ่ง เกิดอยากได้สาวชาวโครินเธียน⁷⁶ ลักคนมาเป็นเมียเก็บไซไหม?”

“แน่นอน”

“แล้วถ้าเป็นขนมเค้กอันเลื่องชื่อของชาวอิตาลี⁷⁷ ละ?”

“ข้าฯ ย่อมคัดค้านอย่างเสียงไม่ได้”

[404e]

“ข้าฯ ว่า อาหารและวิถีชีวิตทุกประเภทดังกล่าว น่าจะเปรียบได้กับบทเพลง และบทขับร้อง ซึ่งเขียนขึ้นโดยใช้ท่วงทำนองทุกชนิด และบันไดเสียงทุกประเภทรวมกัน”

“แน่นอน”

“การปรุงแต่งอันวิจิตรนั้นก่อให้เกิดความหมกมุ่นในโลภภัยฉันใด มันย่อมก่อให้เกิดโรคภัยแก่ร่างกายด้วยฉันนั้นไซไหม? และเช่นเดียวกัน ความเรียบง่ายทางดนตรีศิลป์สร้างความสงบแก่จิตวิญญาณฉันใด ความเรียบง่ายทางกายบริหารก็สร้างสุขภาพอันแจ่มใสแก่ร่างกายฉันนั้น ไซหรือเปล่า?”

“ท่านพูดได้จริงตามที่เป็นอย่างมาก” เขาพูด

[405a]

“เมื่อใดก็ตาม ความสับสนและความป่วยไข้ทวีจำนวนขึ้นในเมืองเมืองหนึ่ง ศาลตัดสินความและโรงพยาบาลใหม่ๆ ก็เปิดตัวขึ้นมากมายตามมาไซไหม? ต่อจากนั้น ศิลปะการวาดภาพและศิลปะการแพทย์ก็จะมีเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เพราะเสรีชน⁷⁸ จำนวนมากจะเริ่มกระตือรือร้น และแห่กันมาสนใจศิลปะเหล่านั้นอย่างจริงจัง ไซหรือเปล่า?”

“มันจะเป็นอย่างไรไปได้อีกเล่า?”

“สัญญาณของการศึกษาอันเลวร้ายแล่นนำละอายภายในเมืองเมืองหนึ่งนั้น จะเห็นได้อย่างแจ่มชัดที่สุด ก็ในเวลาแพทย์และผู้ตัดสินความกลายเป็น อาชีพอันเป็นที่ต้องการสูงสุดภายในเมืองเมืองนั้น ไม่ใช่แต่เฉพาะกับสามัญชน หรือกับช่างหัตถกรรมทั่วไปเพียงอย่างเดียว แม้แต่กับพวก *แสร์ริง* ทำตัวเป็น เสรีชนก็ยังร้องหาด้วย หรือเจ้าเห็นว่ายังมีสัญญาณใดชัดเจนมากไปกว่านี้อีก? นอกจากนั้นยังดูเหมือนว่า การไร้สมรรถภาพจัดการกับสถานการณ์ภายใน จนต้องนำเข้าเอาานิยามความเที่ยงธรรมจากภายนอกมาใช้ – นั่นคือ ให้คนนอก เข้ามาเป็นทั้งนายเหนือและผู้ตัดสินสิ่งต่างๆ – ล้วนแต่เป็นความน่าละอายทั้งสิ้น ซ้ำยังเป็นสัญญาณบ่งชี้ถึงภาวะไร้การศึกษาไปในเวลาเดียวกันด้วย ใช่หรือไม่?”

[405b]

“แน่นอน” เขากล่าว “น่าละอายที่สุด”

“แล้วเจ้ามีทัศนะอย่างไรต่อคนประเภทที่ใช้ชีวิตเกือบทั้งหมดไปกับการ ฟ้องร้องและปกป้องตัวเองในศาล?” ซ้ำๆ พูด “เนื่องจากเขาไม่เคยมีประสบการณ์ กับความงตมามาก่อน เขาจึงถูกชักจูงให้เชื่อได้โดยง่ายว่า การกระทำต่างๆ ที่ ผ่านมาของตนนั้น ล้วนเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง เพราะนอกจากเขาจะมีทั้งความเก่งกาจ ด้านความไม่เที่ยงธรรมแล้ว เขายังมีความสามารถสูงเยี่ยมในการหลบเลี่ยง มิให้โดนจับได้อีกด้วย เขารู้จักช่องว่างต่างๆ ดีพอ จนสามารถเล่นลิ้น และ หลีกหนีการลงทัณฑ์ไปได้ทุกครั้ง อนิจจา! เขาทำสิ่งเหล่านั้นลงไปเพียงเพื่อ เป้าหมายเล็กๆ น้อยๆ อันด้อยค่าเท่านั้น ไม่ได้รับรู้เลยว่า การพัฒนาชีวิตของตน จนไม่ต้องเห็นหน้าผู้ตัดสินความอันง่วงเหงาอีกต่อไปนั้น มันทั้งดีกว่าและ งตมยิ่งกว่าชีวิตปัจจุบันของเขามากเพียงใด”

[405c]

“กรณีเช่นนี้ยังน่าละอายกว่าอันแรกอีก” เขาพูด

“แล้วกับคนที่ไม่ได้มีบาดแผล ไม่ได้เป็นโรคตามฤดูกาล แต่ก็ยังต้องไปพบ แพทย์” ซ้ำๆ พูด “เพราะป่วยจากความเกียจคร้าน หรือจากการใช้ชีวิตอย่างที่เราเพิ่งกล่าวไป จนภายในเต็มไปด้วยเมือกเหนียวและอากาศธาตุ⁷⁹ เหมือนบึง อันขึ้นแฉะอย่างโรยอย่างนั้น กระทั่งลูกหลานอันหลักแหลมของเอสคลีพิอัส⁸⁰ พบเข้า จึงตั้งชื่อให้ว่า ‘โรคลมในท้อง’ กับ ‘โรคหัวตันน้ำมูก’ เจ้าว่าคนประเภทนั้น

[405d]

ดูน่าละอายไหม?”

“แหงอยู่แล้ว” เขากล่าว “และชื่อโรคใหม่ๆ พวกนั้นก็ฟังพิกลจริง ๆ เสียด้วย”

[405e] “แน่ละ ข้าฯ ว่าตอนเอสคลีฟอัสยังมีชีวิต โรคเหล่านี้ไม่น่าจะมีนะ” ข้าฯ พุด
“ข้าฯ อุปมานมาจากเหตุการณ์เมืองทรอย ลูกหลานของเขาในสมัยนั้น ไม่เห็นมี
[406a] ใครออกมาประณามสตรีผู้ยื่นมือช่วยรักษายูริพิลัสซึ่งกำลังบาดเจ็บอยู่เลยสักคน
ทั้ง ๆ ที่นางให้เขาดื่มไวน์พรามนอส⁸¹ กินพร้อมกับข้าวบาร์เลย์และเนยแข็งชุด
โดยมีฟาโทรคลัสคอยช่วยรักษาอยู่ข้างๆ⁸² อย่างไรก็ตาม การรักษาด้วยวิธีการนี้
ในปัจจุบันกลับเห็นว่าจะทำให้เกิดการอักเสบลุกลาม”

“แต่ถึงอย่างนั้นก็เถอะ” เขาพุด “การให้ดื่มอะไรในสภาพอย่างนั้นก็ยิ่งฟัง
ประหลาดอยู่ดี”

[406b] “ไม่หรอก มันไม่ใช่เรื่องแปลก” ข้าฯ กล่าว “ทุกวันนี้เราพุดกันว่า ศิลปะด้าน
การแพทย์นั้นคือการศึกษาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ แต่จริงๆ แล้ว นิยามเช่นนี้เพิ่ง
จะนำมาใช้กันในสมัยของเฮโรดิกัส⁸³ เท่านั้นเอง ลูกหลานของเอสคลีฟอัส
ก่อนหน้านั้นไม่ได้ใช้นิยามเช่นนี้ เฮโรดิกัสเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกายบริหาร
แต่แล้ววันหนึ่งเขาก็ล้มป่วย เขาจึงตัดสินใจนำเอาการแพทย์มาผนวกรวมกับ
กายบริหาร ตั้งแต่นั้นมา เขาก็ทำให้ชีวิตตัวเองอย่าแย่งเรื่องๆ จากนั้นมันจึงลาม
ไปถึงคนรอบข้าง”

“อย่างไรหรือ?” เขากล่าว

“เขาทำให้ความตายของตนยืดขยายออกไปนะสิ” ข้าฯ พุด “ข้าฯ เห็นว่าเขา
ใช้เวลาทั้งชีวิตอุทิศให้แก่โรคร้าย แต่กลับมีอาจารย์มาจนหายขาดได้ เขาจึง
ต้องรักษาตามอาการไปจนตาย ไม่มีเวลาว่างมากพอจะทำสิ่งอื่นใดได้อีก หากเขา
ปฏิบัติตัวหลุดออกมาจากสูตรการรักษาแม้เพียงสักเล็กน้อย เขาคงได้ย้ายแย่ง
จริงๆ แน่ อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่เขาเป็นคนมีปัญหา เขาจึงไม่ตายง่ายๆ และ
มีชีวิตรอดมาได้จนถึงวัยชรา”

“และนั่นก็คงเป็นรางวัลชั้นเลิศ” เขาพุด “มอบแต่ศิลปะของเขา”

[406c] “และเขาก็สมควรได้รางวัลนั้น” ข้าฯ กล่าว “เพราะเขาไม่รู้ด้วยซ้ำว่า การที่

เอสคลีพิอัสไม่ได้สอนการแพทย์รูปแบบนี้ให้แก่ลูกหลานนั้น มันไม่ได้เกิดการ
ไร้ประสบการณ์หรือการไม่รู้ใดๆ ทั้งสิ้น มันเป็นเพราะเขาเข้าใจดีต่างหากล่ะว่า
หากทุก ๆ คนทำแต่งงานของตน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่กฎหมายได้ระบุไว้เป็นอย่างดีแล้ว
คนทุกคนก็จะไม่เหลือเวลาว่างมากพอจะป่วย หรือต้องหมดเวลาทั้งชีวิตไป
กับการรักษาตัวเองอีก มันเป็นเรื่องน่าขำนะ เรามักเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น
แต่กับช่างฝีมือเท่านั้น แต่กับพวกคนรวย ซึ่งมีความสุขอยู่ในกระแสนิยมนั้น
เรากลับมองข้ามไป”

“อย่างไรหรือ?” เขาพูด

“สมมติว่าช่างไม้คนหนึ่งเกิดล้มป่วย” ข้าฯ กล่าว “เขาย่อมคาดหวังว่าการ
ตีเมียจากแพทย์จะสามารถรักษา หรือระบายนเอาโรคร้ายออกไปได้ไม่ว่าจะ
ด้วยการอาเจียน การขับถ่าย การผ่าตัด หรือการนวดความร้อนก็ตามใช่ไหม?
แต่เจ้าลองตรองดู หากแพทย์คนนั้นสั่งสูตรการบำบัดขนานยาวให้แก่เขา
บอกเขาว่าจะต้องพักผ่อนมาก ๆ และสวมหมวกคนไข้ไว้บนหัวตลอดเวลา คนไข้
ผู้นั้นย่อมต้องตอบกลับไปว่า เขาไม่มีเวลาว่างมากพอจะนอนป่วยเฉย ๆ ได้
ชีวิตของเขาจะไม่สร้างประโยชน์อันใดเลย หากเขาวางมือจากงาน หรือต้องหัน
มาใส่ใจกับอาการเจ็บปวดของตัวเองแทน หลังจากนั้น เขาคงบอกลาแพทย์คนนี้
แล้วหันกลับไปสนใจแต่ธุระของตัวเองเท่านั้น ถ้าเขาฟื้นฟูร่างกายคืนมาได้ ก็ถือ
ว่าดีไป แต่ถ้าทนต่อความเจ็บป่วยไม่ไหว เขาก็ต้องตายเสีย และรอดพ้นจาก
ปัญหาทุกประการได้ในที่สุด”

[406d]

[406e]

“ดูเหมือนการแพทย์สมควรนำมาใช้อย่างนี้นะ” เขาพูด “อย่างน้อยก็
สำหรับคนประเภทนี้”

“และนั่นย่อมเป็นเพราะ” ข้าฯ พูด “เขามีงานต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว หากเขา
ทำงานต่อไปไม่ได้ การมีชีวิตอยู่ก็จะไม่เกิดประโยชน์อันใดอีก ใช่หรือเปล่า?”

[407a]

“ใช่แล้ว” เขากล่าว

“แต่สำหรับพวกคนรายนั้น เรามักมองว่า ต่อให้พวกเขาต้องหยุดทำงาน
ของตน ชีวิตของพวกเขาก็ยังคงดำเนินต่อไปได้ใช่ไหม?”

“อย่างน้อยข้าฯ ก็ไม่เชื่อในสิ่งที่ผู้คนมักพูดกันเท่าไร”

“นั่นอาจเป็นเพราะเจ้ายังไม่เคยได้ยินคำของโพลีคลีตีส”⁸⁴ ข้าฯ พุด “เขากล่าวว่าเมื่อใดก็ตามเจ้ามีกินมีใช้ เจ้าก็ควรจะเริ่มปฏิบัติความดีงาม”

“เอ๊ะ? แต่ข้าฯ ว่า” เขากล่าว “เขาคควรต้องปฏิบัติตนเช่นนั้นตั้งแต่ก่อนหน้านั้นไม่ใช่หรือ?”

[407b] “เราอย่าไปเถียงกับโพลีคลีตีสเรื่องนี้เลยจะดีกว่า” ข้าฯ พุด “เราลองมาพิจารณากันดูว่า พวกคนรายนั้นสมควรต้องปฏิบัติตนเช่นนั้นด้วยหรือไม่ และชีวิตของพวกเขาจะยังดำเนินต่อไปได้ไหม หากพวกเขาไม่นำมันมาปฏิบัติ และการรักษาอาการเจ็บป่วยนั้น จะเป็นอุปสรรคต่อคำแนะนำของโพลีคลีตีสหรือไม่ หากว่ามันคิดขวางการทำงานของช่างไม้หรืองานของศิลปินแขนงอื่น”

“ในนามของซุส” เขากล่าว “การดูแลเอาใจใส่ร่างกายอย่างมากเกินไป – เกินกว่ากายบริหารกำหนดไว้ – มันเป็นอุปสรรคชิ้นใหญ่เหนือสิ่งใดอื่นเสียล่ะ มันสร้างปัญหาทั้งด้านการจัดการครอบครัว ด้านการสงคราม หรือแม้แต่ด้านการทำงานราชการแบบนั่งโต๊ะภายในเมืองก็ด้วย”

[407c] “แต่แน่นอนว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ มันทำให้การไตร่ตรอง การเรียนรู้และการทำสมาธิประเภทต่างๆ นั้นเป็นไปได้อย่างยากลำบาก หนาซ้ำมันยังทำให้เราประณามความรึกในปัญญาอีกด้วยว่า เป็นต้นเหตุให้เกิดอาการปวดหัวและวิงเวียนต่างๆ นานา ดังนั้น การดูแลเอาใจใส่ร่างกายอย่างเกินพอดีก็ย่อมต้องเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติความดีงาม และต่อการใคร่ครวญลักษณะนี้แน่ๆ เพราะมันทำให้คนคนหนึ่งคำนึงถึงแต่เรื่องความป่วยไข้ และสนใจเพียงความเจ็บปวดของร่างกายตนเท่านั้น”

“ก็คงเป็นเช่นนั้นล่ะ” เขากล่าว

[407d] “และเอสคลีพิอัสก็คงรู้เรื่องนี้ดี เขาจึงสอนศิลปินการแพทย์แก่ผู้มีร่างกายแข็งแรง – ไม่ว่าจะโดยธรรมชาติ หรือการปฏิบัติตนอย่างมีวินัย – เท่านั้น และคนเหล่านี้ก็มีโอกาสเป็นโรคเฉพาะเพียงบางโรค วิชาการรักษาของเอสคลีพิอัสเกิดขึ้นเพื่อคนเหล่านี้โดยเฉพาะ และเพื่อสภาพร่างกายเช่นนี้โดยเฉพาะ

เขารักษาคนเหล่านี้ให้พ้นจากโรคร้ายด้วยการให้ยาและการผ่าตัด จากนั้นก็จะสั่งให้พวกเขากลับไปใช้ชีวิตตามปกติ เพื่อว่าจะได้ไม่ส่งผลเสียต่อประโยชน์ของเมือง ทว่าสำหรับผู้คนที่ร่างกายเต็มไปด้วยโรคร้าย เขาย่อมไม่เสียเวลาสั่งสูตรการบำบัดใดๆ ให้แน่ๆ เขาย่อมไม่มีมาเสียเวลารักษาตรงนั้นโดยตรงนั้นหน่อย เพียงเพื่อจะยึดชีวิตของมนุษย์เหล่านั้นออกไปสู่ความเลวร้าย และปล่อยให้พวกเขาได้ผลิตลูกหลานออกมามีลักษณะดั้งเดิม เขาย่อมเห็นว่า การให้การรักษาแก่ผู้ไม่สามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติได้อีกนั้น เป็นเรื่องไม่สมควร เพราะคนคนนั้น จะไม่สามารถสร้างประโยชน์อันได้อีก ทั้งต่อตนเองและต่อเมืองของตน”

“ท่านกำลังพูดถึงเอสคลีพิอัสเวอร์ชันนักการเมืองซัดๆ” เขาพูด

“แน่นอน” ซ้ำๆ พูด “และเพราะเขาเป็นเช่นนั้นล่ะ ลูกหลานของเขาจึงปฏิบัติตนได้อย่างดีเยี่ยม ในสงครามเมืองทรอย พวกเขาหนีการปะทะการแพทย์มาใช้ได้ตาม ซ้ำๆ พูดปะเลย เจ้าไม่เห็นหรือ? เจ้ายังจำเรื่องแผลของเมเนลอสที่ถูกพันดาร์สยิงได้ไหม...

[408a]

พวกเขาดูดีเลือดย้ายออก แล้วพรมยาอ่อนให้⁸⁵

และหลังจากนั้น พวกเขา ก็ไม่ได้สั่งยาหรืออาหารใดให้กินเพิ่มเติมเข้าไปอีก หรืออย่างเหตุการณ์ของยูริพิลัสก็เช่นกัน⁸⁶ เจ้าไม่เห็นหรือ? พวกเขา ย่อมเห็นว่า สำหรับบุรุษผู้มีสุขภาพแข็งแรงและใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบนั้น ตัวยาลเหล่านั้นย่อมเพียงพอรักษาแผลได้ ต่อให้มันเป็นไวน์ผสมกับข้าวบาร์เลย์และเนยแข็งก็ตาม แต่ก็แน่นอนว่า สำหรับกับคนไข้โรคโดยธรรมชาติหรือผู้มีร่างกายอ่อนล้าอ่อนนั้น พวกเขา ย่อมมองไม่เห็นประโยชน์อันใดของชีวิตคนเหล่านั้น มันไม่มีประโยชน์ ทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น พวกเขา ย่อมเห็นว่า ศิลปะการแพทย์นั้นหาได้เกิดขึ้นมาเพื่อคนประเภทนี้ไม่ ดังนั้น คนเหล่านี้จึงไม่ควรได้รับการรักษา ต่อให้ร่ำรวยกว่าราชาไมดัส⁸⁷ ก็ตาม”

[408b]

“ลูกหลานแห่งเอสคลีพิอัสที่ท่านพูดถึงช่างหลักแหลมจริงๆ” เขากล่าว

[408c] “มันก็สมควรเป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว” ข้าฯ กล่าว “กระนั้นพินดาร์สกับพวกกวีละครโคซกซ์ กลับไม่เห็นด้วยกับเราเสียเท่าไร พวกเขากล่าวว่า ถึงแม้เอสคลีพิอัสจะเป็นบุตรแห่งเทพพอลโลส ทว่าเขากลับรับสินบนเป็นทองคำ เพื่อให้ช่วยรักษาชายร่ำรวยผู้หนึ่ง ซึ่ง ณ เวลานั้นได้หมดลมหายใจไปเรียบร้อยแล้ว ด้วยเหตุนี้เอง เอสคลีพิอัสจึงถูกอสเนียดฟาดเปรี้ยงเข้าให้จนตายตกไปตามกัน อย่างไรก็ตาม เราได้พูดคุยกันไปแล้วใช่ไหมว่า เราจะไม่มีวันเชื่อถือเรื่องราวเช่นนี้เป็นอันขาด หากเอสคลีพิอัสเป็นบุตรแห่งเทพเจ้าจริง เขาย่อมไม่ใช่คนหิวเงินจนน่าละอายเยี่ยงนี้ แต่ถ้าเขาเป็นคนหิวเงินจนน่าละอายถึงขั้นนี้จริง เขาก็คงไม่ใช่นุตรแห่งทวยเทพ เราต้องกล่าวเช่นนั้นใช่ไหม?”

[408d] “แล้วถ้าเป็นเรื่องนี้ล่ะ โสคราตีส?” เขากล่าว “ในเมืองของเราจะต้องมีแพทย์ดีๆ อยู่หลายคนแน่ใช่ไหม? แน่แน่นอน แพทย์ที่ดีที่สุดนั้น ย่อมหมายถึงแพทย์ผู้เคยดูแลคนป่วยและคนสุขภาพดีมาเป็นจำนวนมากที่สุด และในทำนองเดียวกัน ผู้ตัดสินความที่ดีที่สุดก็ย่อมต้องรู้จักมักคุ้นกับธรรมชาติของผู้คนมาแล้วทุกประเภท”

“ใช่ ข้าฯ เห็นด้วยว่าเราต้องการคนดี” ข้าฯ พูด “แต่เจ้ารู้หรือเปล่าว່ว่าข้าฯ เรียกคนประเภทใดว่าเป็นคนดีบ้าง?”

“ข้าฯ รู้แน่” เขาพูด “ถ้าท่านบอก”

“ได้ ข้าฯ จะลองอธิบายให้ฟัง” ข้าฯ พูด “แต่เจ้ารู้อะไรไหม? เจ้ากำลังจับเอาสองสิ่งต่างกันมาใส่ไว้ในคำถามชุดเดียวกันอยู่นะ”

“อย่างไรหรือ?” เขาพูด

[408e] “แพทย์ผู้เก่งกาจที่สุดนั้น” ข้าฯ กล่าว “นอกจากจะต้องเรียนศิลปะการแพทย์ตั้งแต่ยังเด็กแล้ว เขายังต้องคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับร่างกายอันเลวร้ายจำนวนมาก และต้องเคยมีประสบการณ์เจ็บป่วยด้วยตัวเองมาแล้วหลายครั้ง นอกจากนี้ยังควรเป็นคนมีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรงมาโดยธรรมชาติอีก อย่างไรก็ตาม ข้าฯ ว่าแพทย์นั้นไม่ได้รักษาร่างกายด้วยร่างกายหรอก เขารักษาร่างกายโดยใช้จิตวิญญาณต่างหาก ลองตรองดูเรายอมให้แพทย์มี – หรือเคยมี – สภาพร่างกาย

อันเลวร้ายได้ แต่เราย่อมไม่ยินยอมให้พวกเขามี – หรือเคยมี – ความเลวร้าย
ภายในจิตวิญญาณเป็นอันขาด เพราะหากเป็นเช่นนั้น พวกเขาจะไม่มีความ
รักษาสิ่งใดให้ดีขึ้นมาได้”⁸⁸

“ถูกของท่าน” เขากล่าว

“อย่างไรก็ตามสหาย ผู้ตัดสินความนั้นต่างออกไป พวกเขาปกครอง
จิตวิญญาณโดยใช้จิตวิญญาณ และนั่นก็ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาจะต้อง
เติบโตขึ้นท่ามกลางจิตวิญญาณอันเลวร้ายตั้งแต่ยังเล็ก หรือต้องเคยปฏิบัติตน
ไม่เที่ยงธรรมมาแล้วอย่างซ้ำของ หรือเคยคลุกคลีกับคนประเภทนี้ หรือต้องเคย
ผ่านเรื่องราวเหล่านั้นมาแล้วมากมาย จึงจะสามารถตัดสินการกระทำไม่เที่ยงธรรม
ของผู้อื่นได้จากประสบการณ์ตรงของตน ต่างจากการรักษาร่างกาย ซึ่งต้องเคย
คลุกคลีกับโรคภัย ผู้ตัดสินความจะต้องปลอดจากประสบการณ์เหล่านั้น ไม่เคย
ต่างพร้อยจากสันดานอันเลวร้าย ต้องมีจิตวิญญาณของสุภาพบุรุษ สามารถให้
คำตัดสินอันแจ่มกระจ่าง และรู้ว่าสิ่งใดเที่ยงธรรมได้ตั้งแต่ยังเล็ก ด้วยเหตุนี้เอง
ในวัยเด็ก ผู้มีคุณสมบัติสูงส่งจึงมักดูเป็นคนใสซื่อ โคนคนไม่เที่ยงธรรมหลอก
เอาได้ง่าย ๆ และนั่นเป็นเพราะโครงสร้างภายในของพวกเขาไม่มีส่วนใด
เหมือนกับคนเลวร้ายเหล่านั้นเลยนั่นเอง”

[409a]

[409b]

“จริงด้วย” เขากล่าว “สิ่งเหล่านั้นมักเกิดกับพวกเขาอยู่บ่อย ๆ”

“และด้วยเหตุนี้แหละ” ข้าฯ พูต “ผู้ตัดสินความที่ดีจึงต้องไม่ใช่คนหนุ่ม
แต่ต้องเป็นคนแก่ ซึ่งเพิ่งได้พบกับความไม่เที่ยงธรรมในช่วงปลายของชีวิต
และพบว่ามันไม่ใช่สิ่งซึ่งเคยได้อาศัยแอบอิงอยู่ในจิตวิญญาณของเขามาก่อน
มันเป็นสิ่งแปลกแยกจากตัวเขา ซึ่งพบได้ในจิตวิญญาณอันแปลกแยก อันที่จริง
เขาย่อมมีองค์ความรู้เกี่ยวกับมันตั้งนานแล้ว และรู้ด้วยว่ามันเป็นสิ่งเลวร้าย
โดยธรรมชาติ กระนั้นเขาก็รู้เรื่องเหล่านี้จากองค์ความรู้ที่มีเท่านั้น ไม่ได้มาจาก
ประสบการณ์ตรง”

[409c]

“อืม” เขาพูต “ดูเหมือนผู้ตัดสินความเช่นนั้นจะมีความมั่งคั่งมากที่สุด”

“และเขาก็เป็นคนดีด้วย”⁸⁹ ข้าฯ พูต “นี่ละ คือคำตอบของสิ่งที่เจ้าเพิ่งถามข้าฯ

ผู้มีจิตวิญญานที่ดีก็ย่อมต้องเป็นคนดีด้วย ในทางตรงกันข้าม คนเก่งกาจแต่
ไม่น่าเชื่อถืออื่นนั้น มักเป็นคนที่เคยก่อความไม่เที่ยงธรรมมาแล้วมากมาย แล้วก็
หลงคิดว่าซำซี้ นีละ เป็นอาชญากรผู้มีปัญญาสูงส่ง คนประเภทนี้จะถูกมองว่า
เก่งกาจก็แต่ในหมู่พวกเดียวกันเท่านั้น เขาย่อมดูเป็นคนเก่ง เพราะต้องคอย
ระวังระไวไม่ให้ถูกคนพวกเดียวกันโกงเอาได้ ขณะเดียวกันเขาก็รับเอาการ
กระทำของคนรอบข้างมาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตของตัวเองอยู่เสมอ
ทว่าหากวันใดเขาได้เผชิญหน้ากับคนดีที่สูงวัยกว่าตนขึ้นมา เขาก็จะกลายเป็น
คนโง่งง ไม่น่าเชื่อถือ และไม่รู้อะไรเลยไปในบัดดล เพราะเขาไม่เคยมีต้นแบบ
เป็นคนประเภทนี้ เขาก็ไม่เคยรู้มาก่อนว่าอุปนิสัยอันแจ่มใสนั้นมีหน้าตาเป็น
[409d] อย่างไร แต่ด้วยความที่เขาได้พบเจอคนเลวร้ายมามากกว่าคนดี เขาก็ *ดูเหมือน*
คนมีปัญญามากกว่าคนขาดการเรียนรู้ ซึ่งทั้งตัวเขาและคนอื่น ๆ รอบข้างต่าง
มองเห็นเป็นเช่นนั้น”

“จริงทีเดียว” เขากล่าว

“ดังนั้น เราจึงไม่ควรไปถามหาผู้ตัดสินความที่ดีและมีปัญญาในหมู่คน
ประเภทนี้ เราควรจะไปถามหาเอาจากคนประเภทแรกต่างหาก” ซำซี้ พูด “เพราะ
คนเลวร้ายย่อมไม่มีวันรู้จักทั้งตนเอง ทั้งคนดีงาม ขณะคนดีงามโดยธรรมชาติ
แล้วนั้น เมื่อได้รับการศึกษา ไม่ซำซี้ยอมได้รับองค์ความรู้ซึ่งเกี่ยวกับตนเองและ
[409e] คนเลวร้ายไปพร้อม ๆ กัน ตามทัศนะของซำซี้ คนอย่างนี้ต่างหากถึงจะเรียกว่า
เป็นคนมีปัญญา ไม่ใช่คนเลวร้ายอย่างแน่นอน”

“และซำซี้ ก็มีทัศนะเดียวกันกับท่าน” เขากล่าว

“เจ้าว่า เราเอาศิลปะทางการแพทย์และการตัดสินความลักษณะดังกล่าว
[410a] มาบัญญัติลงในกฎหมายของเมืองเราเลยเป็นอย่างไร? กล่าวคือ เราจะให้การ
ดูแลแต่เฉพาะพลเมืองผู้มีธรรมชาติดี อันดี ทั้งทางจิตวิญญาณและทางร่างกาย
เท่านั้น สำหรับผู้เกิดมาไม่มีร่างกายไม่สมบูรณ์ เราจะปล่อยให้พวกเขาตาย
ไปเองโดยไม่ได้รับการรักษา ส่วนผู้มีธรรมชาติแห่งจิตวิญญาณอันเลวร้ายเกิน
เยียวยา พลเมืองเหล่านั้นย่อมสั่งฆ่าพวกเขาด้วยตัวเอง”

“นั่นเป็นวิธีการที่ดีที่สุด” เขากล่าว “ทั้งต่อคนที่ต้องเกิดมาทนทุกข์และต่อเมืองของเราด้วย”

“แน่นอน คนหนุ่มของเราต้องใช้ชีวิตอย่างระมัดระวัง เพื่อจะได้ไม่ต้องไปพบกับผู้ตัดสินความ” ข้าฯ พูด “พวกเขาออมใช้ดนตรีศิลป์อันเรียบง่าย เพื่อสร้างความสงบใจ ดังเราได้กล่าวไว้แล้ว”

“แน่นอน” เขาพูด

“และคนหนุ่มผู้ชำนาญดนตรีศิลป์เหล่านั้นก็ต้องยอมตามกายบริหารไปบนเส้นทางเดียวกันนี้ หากพวกเขาต้องการใช้มันเมื่อไร ก็ตะครุบเอามาใช้ได้ทุกเมื่อ^{๑๐} ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงไม่ต้องพึ่งศิลปะการแพทย์ นอกเสียจากว่าจะเกิดเหตุจำเป็นจริงๆ เท่านั้นใช่ไหม”

[410b]

“ข้าฯ ก็มีทัศนะเช่นนั้น”

“นอกจากนั้น พวกเขาจะต้องออกกำลังกายและมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นส่วนคึกคะนองภายในธรรมชาติของตนเป็นหลัก ไม่ใช่ใจความแข็งแกร่งภายนอกมากนัก ต่างจากนักกีฬาทั่วไป ซึ่งออกกำลังกายและกินอาหารต่างๆ เพื่อเพิ่มพลังกำลังแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น”

“ถูกต้องทีเดียว” เขากล่าว

“กล่าวค่อนเราจึงอาจกล่าวได้ว่า” ข้าฯ พูด “ผู้คิดค้นการศึกษาด้านดนตรีศิลป์และกายบริหารขึ้นมา นั้น น่าจะมีเป้าหมายอื่น ซึ่งต่างไปจากที่ได้ยินกันทุกวันนี้ – อันหนึ่งใช้ดูแลจิตวิญญาณ ส่วนอีกอันใช้ดูแลร่างกาย?”

[410c]

“นั่นเพื่อเป้าหมายอะไรล่ะ?” เขาพูด

“เป็นไปได้อย่างไร” ข้าฯ พูด “เขาสร้างทั้งสองด้านนั้นขึ้นมา เพื่อพัฒนาจิตวิญญาณเป็นหลัก”

“อย่างไรหรือ?”

“เจ้าเคยสังเกตความคิดของผู้คลุกคลีอยู่กับกายบริหารมาทั้งชีวิต โดยไม่ต้องดนตรีศิลป์เลยบ้างไหม?” ข้าฯ กล่าว “และในทางตรงกันข้ามก็เช่นกัน เจ้าเคยสังเกตบ้างหรือเปล่า?”

“ท่านกำลังพูดถึงอะไรกันแน่?” เขากล่าว

[410d]

“กรณีแรกย่อมเต็มไปด้วยความดิบเถื่อนและหยาบกระด้าง” ข้าฯ พูด
“ส่วนกรณีหลังเต็มไปด้วยความนุ่มนวลและสงบเสงี่ยม”

“อ้อ ถ้าอย่างนั้นข้าฯ ก็เคยสังเกตเห็น” เขากล่าว “ผู้อุทิศตัวให้แก่กายบริหาร
โดยไม่มีสิ่งอื่นใดเจือปนนั้น มักมีความดิบเถื่อนอยู่มากจนเกินควร ขณะเดียวกัน
ผู้อุทิศตนแก่ดนตรีศิลป์มากเกินไปก็มักจะมีแต่ความนุ่มนวลจนเกินงาม”

“แน่นอนว่า” ข้าฯ พูด “ความดิบเถื่อนนั้นย่อมเติบโตขึ้นจากส่วนคึกคะนอง
ภายในธรรมชาติของเขา หากเราฝึกฝนมันอย่างถูกวิธี มันย่อมกลายเป็นความ
กล้าหาญ⁹¹ แต่หากเราฝึกฝนมันมากเกินไป มันก็จะกลายเป็นความโหดร้ายและ
แข็งกระด้าง”

“ข้าฯ ก็มีทัศนะเช่นนั้น” เขากล่าว

[410e]

“แล้วส่วนหนึ่งในธรรมชาติของพวกเขา ซึ่งเรียกว่า ‘ความรักในปัญญา’ ละ?
มันเป็นบ่อเกิดของความสงบเสงี่ยม⁹² ใช่หรือเปล่า? หากเราหย่อนมันมากเกินไป
มันก็จะกลายเป็นความนุ่มนวลจนเกินพอดี แต่ถ้าเราบ่มเพาะมันให้ดี มันก็จะ
กลายเป็นความสงบเสงี่ยมและมีระเบียบใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

“และเหล่าผู้พิทักษ์ของเราก็ต้องกอบปรีย์ด้วยธรรมชาติทั้งสองด้านนี้ใช่ไหม?”

“แน่นอนอยู่แล้ว”

“และทั้งสองด้านนี้ก็ต้องสอดประสานกันได้ด้วย?”

“แน่นอน”

[411a]

“และจิตวิญญาณของบรูซผู้ได้รับการสอดประสานเช่นนั้น ก็ย่อมมีทั้ง
ความกล้าหาญและความสงบใจ?”

“ใช่แล้ว”

“แต่ถ้าสอดประสานกันไม่ได้ มันก็จะกลายเป็นความขลาดและความดิบ?”

“ใช่”

“ดังนั้น หากคนคนหนึ่งยอมศิโรราบต่อเสียงดนตรี ปลอ่ยให้เสียงปีบรรเลง

ไหลเข้าสู่จิตวิญญาณผ่านทางหู รวรวรินน้ำกรอกลงในกรวย ด้วยเสียงประสานชนิดอ่อนหวาน นุ่มนวล และโศกเศร้า อย่างเราได้กล่าวถึงกันไป และใช้ทั้งชีวิตไปกับการขับร้องและความหลงไหลในเสียงดนตรี ในช่วงแรก ไม่ว่าความคึกคะนองของคนผู้นี้จะแข็งแกร่งเพียงใด มันก็ย่อมต้องอ่อนลงราวเหล็กอ่อน เปลี่ยนจากแท่งเหล็กแข็งกระด้างไร้ประโยชน์ กลายเป็นเหล็กอ่อนซึ่งนำมาทำประโยชน์ได้ อย่างไรก็ตาม หากเขายังปล่อยให้เสียงดนตรีหลังไหลเข้ามาไม่หยุดหย่อน ร่ายมนต์สะกดความคึกคะนองของตนไว้อย่างไม่มีที่ท่าว่าจะพอ ในไม่ช้าความคึกคะนองนั้นก็จะหลอมละลายหายไปไม่เหลือเหลือ สายธารแห่งพลังในจิตวิญญาณจะเหือดแห้งไป จนกลายเป็น ‘นักรบผู้ไร้กำลัง’⁹³ไปในที่สุด”

[411b]

“แน่นอน” เขาพูด

“อย่างไรก็ตาม ถ้าจิตวิญญาณของเขาไร้ความคึกคะนองอยู่แล้วโดยธรรมชาติ” ข้าพพูด “กระบวนการดังกล่าวนี้ก็จะบรรลุผลเร็วขึ้นไปอีก แต่กลับกัน หากมันเปี่ยมด้วยความคึกคะนองอยู่แล้ว มันก็จะอ่อนแรงลง และขาดเสถียรภาพ มันอาจมอดดับได้อย่างรวดเร็ว หรือลุกไหม้ขึ้นได้จากการสะกิดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และผลสุดท้าย แทนที่จะเปี่ยมด้วยความคึกคะนอง คนผู้นั้นก็จะกลับกลายเป็นคนอารมณ์ร้อนและโมโหง่าย เขาจะรู้สึกไม่พึงพอใจกับทุก ๆ สิ่งในชีวิต”

[411c]

“ก็คงเป็นเช่นนั้นล่ะ”

“แล้วถ้าเปลี่ยนเป็นคนที่แข็งแรงอย่างหนักกับกายบริหาร กินของดี ๆ ทุกอย่าง แต่ไม่เคยแตะดนตรีศิลปะหรือปรัชญาเลยล่ะ? ในช่วงแรก ร่างกายของเขาย่อมอยู่ในสภาพดี เปี่ยมด้วยความมุ่งมั่น และความคึกคะนอง เขาย่อมรู้สึกกล้าหาญอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่แล้ว มาก ๆ เลยด้วย”

“แต่ถ้าตลอดชีวิตที่เหลือ เขาไม่เคยได้ทำอย่างอื่นเลยล่ะ ไม่เคยได้สื่อสารกับเทพีศิลปะเลยด้วย? ไม่ว่าความรักในการเรียนรู้ภายในจิตวิญญาณของเขาจะมีอยู่มากเพียงไร ในไม่ช้า มันก็จะถูกทำให้อ่อนแรง หนวกไป มีตบอด ไม่มีวัน

[411d]

ต้นตัวหรือเติบโตได้อีก และการรับรู้ในด้านเหล่านั้นก็จะไม่มีวันกลับมาบริสุทธิ์ เพราะชั่วชีวิตนี้ เขาไม่เคยล้มรศการเรียนรู้หรือการค้นคว้าอื่นใดเลย นอกจากนั้น ยังไม่เคยเข้าร่วมในการสนทนา หรือหยิบจับดนตรีศิลป์ประเภทใดเลยด้วย”

“ย่อมเป็นเช่นนั้น” เขาพูด

[411e] “ต่อมา เขาก็ย่อมกลายเป็นคนชิงชังในตรรกะและดนตรีศิลป์ เขาจะเลิก โน้มน้ำผู้อื่นด้วยวาจา และหันมาใช้แต่พลังกำลังและความป่าเถื่อน เหมือน สัตว์ร้ายไม่มีผิด ชีวิตของเขาจะไร้ท่วงทำนองใด ไร้สง่า ขาดการเรียนรู้ และ วนเวียนอยู่แต่ในความโง่งม”

“ใช่” เขากล่าว “ย่อมต้องเป็นเช่นนั้น”

[412a] “ด้วยเหตุนี้ ข้าฯ จึงขอเสนอว่า ทวยเทพนั้นได้ประทานศิลปะสองด้านนี้ลง มาเพื่อให้มนุษย์นำไปใช้พัฒนาสองส่วนดังกล่าวต่างหาก นั่นก็คือ ดนตรีศิลป์ ใช้พัฒนาความรักในปัญญา และกายบริหารใช้พัฒนาความคึกคะนอง หากได้ใช้ พัฒนาจิตวิญญาณกับร่างกายแต่อย่างใด ยกเว้นในกรณีของพลพลอยได้เท่านั้น ทวยเทพต้องการให้เราทั้งสองด้านดังกล่าวมาสอดประสานเข้าด้วยกัน โดยการปรับความตึงความหย่อนของแต่ละด้านให้อยู่ในระดับอันเหมาะสม”

“ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้นนะ” เขากล่าว

“ถ้าอย่างนั้น ใครก็ตามผสมผสานดนตรีศิลป์กับกายบริหารเข้าด้วยกันได้ อย่างลงตัวที่สุด นำมันเข้าสู่จิตวิญญาณได้ด้วยวิธีการอันเหมาะสมที่สุด เรา ย่อมเรียกคนผู้นั้นได้อย่างเต็มปากที่สุดว่า เป็นผู้ชำนาญทางดนตรีศิลป์โดย สมบูรณ์ ใช้ชีวิตได้อย่างสอดประสานในทุกด้าน และแน่นอน คนผู้นี้ย่อมต่าง จากผู้ชำนาญการปรับแต่งเครื่องสายอยู่มากโข”

“ใช่แล้ว โสคราตีส” เขากล่าว

[412b] “งั้นหากเราต้องการรักษาระบบการปกครองของเมืองนี้ไว้ เราก็จะต้องมี คนประเภทดังกล่าวมาทำหน้าที่ตรวจตราสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ ใช่ไหมกล่าวคอน?”

“ใช่ เหนือสิ่งอื่นใดเลยละ”

“เอาละ ถ้าอย่างนั้น สิ่งเหล่านี้ก็จะเป็นโครงสร้างด้านการศึกษาและการ

อบรมเลี้ยงดูของพวกเขา” ซ้ำๆ พูด “อืม... แล้วเรายังต้องสาธยายเรื่องการเดินรำ การล่าสัตว์ การใช้สุนัขล่าเนื้อ การแข่งขันกีฬา หรือการขี่ม้าอีกไหม? ในเมื่อ มันน่าจะชัดเจนอยู่แล้ว พวกเขายอมกระทำการเหล่านี้โดยมีโครงสร้างดังกล่าวของเราเป็นฐาน มันจึงอธิบายได้ไม่ยากอีก”

“ก็คงอย่างนั้น” เขาพูด “มันไม่น่าจะยากแล้ว”

“เอาละ เราจะต้องกำหนดโครงสร้างชุดใดกันต่อ?” ซ้ำๆ พูด “อันนี้หรือเปล่า? ในหมู่พวกเขา ใครจะได้ปกครองบ้าง และใครจะต้องอยู่ใต้ปกครองบ้าง?”

“แน่นอนอยู่แล้ว”

“ผู้ปกครองจะต้องแก่กว่า และผู้ใต้ปกครองก็จะต้องเยาว์วัยกว่า เรื่องนี้ชัดเจน?”

“ชัดเจน”

“และผู้ปกครองก็จะต้องเป็นเลิศกว่าใครในหมู่พวกเขา?”

“ชัดเจนเช่นกัน”

“ชวานาผู้เป็นเลิศกว่าใคร ก็คือชวานาผู้ชำนาญด้านการทำนามากกว่าใคร ใช่ไหม?”

“ใช่”

“และถ้าพวกเขาเป็นเลิศกว่าใครในหมู่ผู้พิทักษ์ พวกเขา ก็จะต้องชำนาญด้านการพิทักษ์เมืองมากกว่าใครด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่”

“งั้นอันดับแรกพวกเขาก็จะต้องมีอำนาจ⁹⁴ และมีปฏิภานในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขาจะต้องอุทิศตนให้แก่เมืองด้วยใช่ไหม?”

“ย่อมต้องเป็นเช่นนั้น”

“คนเรายอมอุทิศตนแก่สิ่งที่ตนรัก⁹⁵ ได้มากที่สุด?”

“หลีกเลี่ยงไม่ได้”

“และคนเราจะรักสิ่งสิ่งหนึ่งได้มากที่สุด ก็ต่อเมื่อเขาเชื่อว่า สิ่งสิ่งนั้นสร้างผลประโยชน์ให้แก่ตัวมันเองและแก่ตัวเขาไปพร้อม ๆ กัน กล่าวคือ หากสิ่งสิ่งนั้น

[412c]

[412d]

ทำสิ่งใดได้สำเร็จ เขาย่อมเห็นว่าตัวเองทำสำเร็จตามไปด้วย หรือหากทำไม่สำเร็จ เขาก็ย่อมเห็นตัวเองเป็นเช่นนั้นด้วยเช่นกันใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น เราก็คงต้องค้นหา และคัดเลือกบุรุษประเภทนี้ออกมาจากเหล่าผู้พิทักษ์ โดยพวกเขาต้องกระตือรือร้นจะกระทำแต่ในสิ่งที่ตนเองเชื่อว่าเป็นผลประโยชน์แก่เมืองเท่านั้น ต้องอุทิศทั้งชีวิตเพื่อความเชื่อดังกล่าว โดยไม่ทำสิ่งอื่นใดนอกเหนือไปจากนี้”

[412e]

“ใช่” เขากล่าว “คนประเภทนี้ละถึงจะเหมาะ”

“ตามทัศนะของข้าฯ เราต้องจับตาดูพวกเขาอยู่ตลอดเวลา ทุกช่วงอายุ เพื่อตรวจสอบว่าพวกเขาเป็นผู้พิทักษ์ที่ชำนาญการพอจะพิทักษ์ประกาศิต⁹⁶ ดังกล่าวไว้ได้หรือไม่ หรือถ้าต้องอยู่ใต้แรงกดดัน ได้มันต์สะกดใด พวกเขาจะลืมทัศนะของตน – นั่นคือ ต้องอุทิศตนให้แก่ความเป็นเลิศของเมืองเท่านั้น – และละทิ้งมันไปเสียหรือเปล่า”

“คำว่า ‘ละทิ้ง’ ของท่านหมายถึงอะไรนะ?” เขาพูด

“ข้าฯ เห็นว่า” ข้าฯ กล่าว “ทัศนะของคนเรานั้น หลุดออกจากความคิดได้ด้วยวิธีการสองอย่าง – สม่ครใจกับไม่สม่ครใจ – การละทิ้งโดยสม่ครใจเกิดขึ้นเมื่อคนคนนั้นพบว่าทัศนะตนเป็นเท็จ แต่ถ้าทัศนะเหล่านั้นเป็นความจริงตามที่เป็นการละทิ้งย่อมเกิดขึ้นโดยไม่สม่ครใจ”

[413a]

“การละทิ้งโดยสม่ครใจนะ ข้าฯ พอเข้าใจอยู่” เขาพูด “แต่ข้าฯ ยังไม่เข้าใจการละทิ้งโดยไม่สม่ครใจเท่าไร”

“อ้าว! เจ้าไม่รู้รึว่า” ข้าฯ พูด “มนุษย์เรานั้น ย่อมสม่ครใจให้ความเลวร้ายถูกพรากไปจากตัว แต่ไม่สม่ครใจให้คุณความดีถูกพรากไป? การถูกลวงหลอกด้วยสิ่งซึ่งไม่ใช่ความจริงย่อมเป็นความเลวร้าย ส่วนการมีความจริงแท้ติดตัวไว้ย่อมเป็นความดีใช่ไหม? และการมีความจริงแท้ติดตัวนั้น ก็หมายถึงการมีทัศนะเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ตามที่มันเป็นนั่นเอง เจ้าเองก็มีทัศนะเช่นนี้ใช่หรือไม่?”

“ท่านพูดถูก” เขาพูด “ตามทัศนะของข้าฯ คนเราย่อมไม่สม่ครใจให้ทัศนะ

อันจริงแท้ดังกล่าวถูกพรากไป”

“กระนั้นมันก็ยังถูกพรากไปได้โดยการช่วงชิง หรือโดยมนต์สะกด หรือโดยแรงกดดันบังคับใช่ไหม?”

[413b]

“ท่านทำซ้ำๆ งบอีกแล้ว” เขาพูด

“สงสัยซ้ำๆ ต้องอธิบายด้วยสำนวนละครโคกข แล้วกระมัง” ซ้ำๆ กล่าว “คำว่า ‘โดยการช่วงชิง’ นั้น ซ้ำๆ หมายถึง พวกที่ถูกโน้มน้าวให้เปลี่ยนทัศนคติ กับพวกที่ล้มทัศนคติของตน เพราะทั้งสองต่างก็ถูกช่วงชิงทัศนคติไปโดยไม่รู้ตัวทั้งสิ้น พวกแรกถูกช่วงชิงด้วยคำพูด ส่วนพวกหลังถูกช่วงชิงด้วยกาลเวลาที่นี้เจ้าคงเข้าใจแล้ว?”

“ใช่”

“ส่วน ‘โดยแรงกดดันบังคับ’ นั้น ซ้ำๆ หมายถึง พวกที่ถูกความเจ็บปวด หรือความเสียใจสุดขีดทำให้เปลี่ยนทัศนคติของตนเสีย”

“ท่านพูดถูก” เขาพูด “ซ้ำๆ เข้าใจแล้ว”

“ส่วน ‘โดยมนต์สะกด’ นั้นเจ้าเองก็น่าจะรู้ว่ามันหมายถึงพวกที่เปลี่ยนทัศนคติของตน เพราะโดนสะกดด้วยความสุขสำราญ หรือขวัญพาด้วยความกลัวบางประการ”

[413c]

“นั่นสินะ” เขาพูด “เพราะสิ่งลวงหลอกทั้งหลาย ล้วน ดูเหมือน ง่ายมนต์สะกดใส่เราทั้งสิ้น”

“เออละ อย่างที่ซ้ำๆ พูดไป เราจะต้องค้นหาผู้พิทักษ์ ซึ่งพิทักษ์ประกาศิตของตนได้เป็นเลิศกว่าใคร กล่าวคือ พวกเขาต้องกระทำแต่สิ่งซึ่งเชื่อว่าจะสร้างความ เป็นเลิศให้แก่เมืองของตน เราจะต้องจับตาดูพวกเขาตั้งแต่ยังเด็ก และต้องทดสอบพวกเขาอยู่เนืองนิตย์ เพื่อตรวจดูว่า พวกเขาจะลี้มเลือน หรือโดนลวงหลอกจนประกาศิตดังกล่าวหลุดหายไปหรือไม่ แน่นนอน บุคคลผู้มีความทรงจำเป็นเลิศ และไม่โดนลวงเองง่ายๆ ย่อมต้องได้รับการคัดเลือก ส่วนผู้ทำไม่ได้ตามนั้น ก็ต้องถูกปฏิเสธไปตามระเบียบใช่ไหม?”

[413d]

“ใช่”

“และเราก็ต้องทดสอบพวกเขาด้วยงานหนัก ความเจ็บปวด และการแข่งขัน

ต่าง ๆ เพื่อค้นหาคุณสมบัติดังกล่าว?”

“ใช่แล้ว” เขากล่าว

[413e] “นอกจากนั้น” ข้าฯ พุด “เรายังต้องจัดการทดสอบแข่งขันในรูปแบบที่สาม อีกด้วย – มนต์สะกด – เราจะทำเช่นเดียวกับคนเลี้ยงม้า จูงฝูงอาหาของตนเข้าไป ในท่ามกลางเสียงโหวกเหวกและความวุ่นวาย เพื่อทดสอบว่าพวกมันกลัวหรือไม่ ในทำนองเดียวกัน เราก็จะปล่อยให้พวกคนหนุ่มได้เผชิญกับทั้งความพรั่นพรึง และความสุขสำราญต่าง ๆ เอาให้ยิ่งกว่าการทดสอบทองคำด้วยเปลวไฟอีก

[414a] หากคนไหนทนทานต่อมนต์สะกดทั้งหลายได้ ยิ่งไว้ความสง่าได้เมื่อต้องเผชิญ หน้ากับทุกสิ่ง พิทักษ์ตนเองและดนตรีศิลป์ ซึ่งร่ำเรียนมาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ พิสูจน์ให้เห็นได้ว่ายังคงทำงานองอันดีและความสอดประสานอันดีในการ ดำเนินชีวิตได้อยู่เสมอ แน่นนอน คนประเภทนี้ย่อมต้องมีคุณประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อตนเองและต่อเมืองของตน ผู้ผ่านการทดสอบดังกล่าวไปได้อย่างไร

[414b] ข้อบกพร่อง – ตั้งแต่วัยเด็ก วัยเยาว์ และเมื่อก้าวเป็นนรุษ – เราจะแต่งตั้งให้เขา เป็นทั้งผู้ปกครองเมืองและผู้พิทักษ์ เขาจะต้องได้รับเกียรติทั้งขณะยังมีชีวิต และ หลังจากตายไปแล้ว เขาจะได้รับการจารึกนาม จะได้รับพิธีฝังศพอย่างยิ่งใหญ่ ในขณะที่เดียวกัน ผู้ไม่สามารถพิสูจน์ตนผ่านบททดสอบเหล่านั้นได้ ก็จะถูกปฏิเสธ ไปตามระเบียบ ตามที่คนนะข้าฯ กล่าวคอน” ข้าฯ กล่าว “ผู้ปกครองและผู้พิทักษ์จะ ต้องได้รับคัดเลือกด้วยวิธีการดังกล่าว ถึงแม้ตอนนี้เรายังมีเพียงโครงร่าง ยังไม่ได้ ลงรายละเอียดก็ตาม”

“ข้าฯ เองก็เห็นเช่นนั้น” เขาพุด

[414b] “ขึ้นถ้าเราจะเรียกคนเหล่านั้นว่า ‘ผู้พิทักษ์อันสมบูรณ์พร้อม’ ก็คงไม่ผิดใช่ไหม? พวกเขาจะพิทักษ์เพื่อนพ้องภายในให้รอดพ้นจากศัตรูภายนอก – ฝ่ายหลังมีอาจ กล้ากราย ฝ่ายแรกไม่คิดร้ายต่อสิ่งใดอีก – และเราจะเรียกคนหนุ่มอีกส่วนหนึ่ง – ซึ่งเราเรียกรวมกับผู้พิทักษ์คนอื่น ๆ มาจนถึงบัดนี้⁹⁷ – ว่า ‘ฝ่ายสนับสนุน’⁹⁸ หรือ ฝ่ายส่งเสริมประกาศิตของผู้ปกครอง”

“และตามทัศนะข้าฯ” เขาพุด “เราก็สมควรเรียกพวกเขาอย่างนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น เราจะปั้นเรื่องโกหกให้เกิดประโยชน์ดังเราเพิ่งพูดกันไปว่า
อย่างไรดี?”⁹⁹ ซ้ำๆ กล่าว “มันจะต้องเป็นคำโกหกอันสูงศักดิ์ ใช้โน้มน้าวเหล่าผู้
ปกครอง ถ้าเป็นไปได้ แต่ถ้าทำไม่ได้ เรายังต้องใช้มนโน้มน้าวผู้คนส่วนที่เหลือ
ภายในเมือง”

[414c]

“เรื่องราวประเภทไหนล่ะ?” เขาพูด

“ก็ไม่ใช่เรื่องใหม่อะไรหรอก” ซ้ำๆ กล่าว “พวกฟินิเซียนก็มีเรื่องราวทำนองนี้
ปรากฏอยู่ไม่น้อย โดยมีกวีเป็นคนเล่า โน้มน้าวผู้คนให้เชื่อตามได้เป็นจำนวนมาก
ทว่าเรื่องเช่นนี้ยังไม่เคยเกิดขึ้นในชาวเรามาก่อน และซ้ำๆ ก็ไม่แน่ใจว่ามันจะ
เกิดขึ้นได้จริงไหม มันต้องโน้มน้าวกันอย่างหนักหน่วงเลยทีเดียว”

“ดูท่านลั้งเลไม่ยากพูดนะ” เขากล่าว

“ถ้าซ้ำๆ พูดเมื่อไร” ซ้ำๆ กล่าว “เจ้าคงรู้ว่าซ้ำๆ ควรลั้งเลหรือไม่”

“ไม่เอาหน้า พูดเถอะ” เขาพูด “จะกลัวอะไรนักหนา”

“เอาละ ซ้ำๆ พูดก็ได้ (แต่ก็ยังไม่รู้เลยว่าตัวเองใจเด็ดพอไหม หรือจะไปสรรหา
คำพูดประเภทไหนมาใช้ดี) อันดับแรก ซ้ำๆ จะพยายามโน้มน้าวพวกผู้ปกครอง
กับทหารก่อน จากนั้นค่อยโน้มน้าวผู้คนที่เหลือภายในเมือง ซ้ำๆ จะทำให้พวกเขา
เชื่อให้ได้ว่า การศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูซึ่งได้รับจากเรานั้น เป็นเพียงความฝัน
จากหนึ่ง พวกเขาคิดไปเองทั้งนั้นว่าเหตุการณ์ในวัยเด็กของตัวเองเป็นเช่นนั้น
เพราะความจริงแล้ว พวกเขาถูกลีภัยและบ่มเพาะจากใต้พื้นพิภพต่างหาก
ทั้งอาวุธและเครื่องมือเครื่องใช้ทั้งหลายในเวลานั้น ล้วนถูกผลิตขึ้น ณ ที่แห่งนั้น
เมื่อหน้าที่ทั้งหมดเสร็จสิ้น ผืนแผ่นดินผู้เป็นมารดาที่ส่งตัวพวกเขากลับขึ้นมา
บนผืนดิน รู้แบบนี้แล้ว หากมีใครมาทำร้ายผืนดินที่ตัวเองอาศัย พวกเขาก็จะ
ต้องวางแผนตอบโต้ ปกป้องดินแดนแห่งนี้ไว้ ราวกับว่ามันเป็นมารดาและแม่นม
ของตน และดูแลชาวเมืองคนอื่น ๆ ราวกับเป็นพี่น้องร่วมอุทร”

[414d]

[414e]

“อ้อ เป็นเรื่องโกหกเช่นนี้เอง” เขากล่าว “ท่านถึงได้อดอดไม่ยอมเล่า
อยู่ตั้งนาน”

“แต่เราก็สมควรต้องเล่าอย่างนี้จริง ๆ นะ” ซ้ำๆ พูด “เอาเถอะ ยังไงซ้ำๆ ก็เล่าแล้ว

[415a]

ฟังส่วนที่เหลือของนิทานเรื่องนี้ต่อให้จบเลยแล้วกัน เราจะบอกพวกเขาว่า ‘พวกเจ้าทุกคนในเมืองล้วนเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน’ จากนั้นจึงเล่าตำนานเหล่านี้ให้พวกเขาฟังต่อ ‘ทว่าเทพเจ้าผู้สร้างพวกเจ้าขึ้นมา นั้น ยังได้ผสมธาตุทองคำลงไปใว้ในร่างของผู้ที่มีสมรรถภาพพอจะเป็นผู้ปกครองด้วย คนเหล่านี้จึงมีค่าควรแก่การให้เกียรติสูงสุด นอกจากนั้น เทพผู้สร้างยังได้ผสมธาตุเงินลงในผู้สมควรจะเป็นฝ่ายสนับสนุน และผสมธาตุเหล็กกับธาตุสัมฤทธิ์ลงในตัวผู้เหมาะสมจะเป็นชวานากับช่างฝีมืออื่นๆ ด้วย เอาละ โดยทั่วไปแล้ว พวกเจ้าทุกคนย่อมต้องให้กำเนิดลูกหลานออกมา มีลักษณะเหมือนตนเอง กระนั้นด้วยความที่พวกเจ้าทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยกัน ฉะนั้นในบางครั้ง ทารกธาตุทองคำอาจจะถือกำเนิดขึ้นจากพ่อแม่ธาตุทองคำ หรือทารกธาตุทองคำจากพ่อแม่ธาตุเงินหรือกรณีอื่นๆ ทำนองเดียวกันนี้ล้วนมีโอกาสเกิดขึ้นได้ทั้งสิ้น ดังนั้น คำสั่งข้อแรกและข้อสำคัญที่สุดจากองค์เทพผู้สร้าง ซึ่งมอบต่อเหล่าผู้ปกครองก็คือ พวกเจ้าต้องจับตาดูให้ดี อย่าให้ธาตุโลหะในจิตวิญญาณของลูกหลานรุ่นต่อไปปนกันได้เป็นอันขาด พวกเจ้าจะต้องคอยพิทักษ์หลักการข้อนี้ไว้ให้ได้ ไม่มีสิ่งใดสำคัญไปกว่านี้อีก หากลูกหลานของพวกเจ้าเกิดออกมา และพบว่าเจือด้วยธาตุเหล็กหรือสัมฤทธิ์ พวกเจ้าก็จงอย่าได้เสียใจไป จงส่งตัวเด็กผู้นั้นไปยังลำดับชั้นอันเหมาะสมแก่ธรรมชาติของเขาเสีย ไม่ว่ามันจะเป็นชวานา หรือช่างฝีมืออื่นใดก็ตาม จงอย่าได้ลังเล ทว่าหากลูกหลานของพวกเจ้าเกิดออกมา และพบว่า มีธรรมชาติอันเจือด้วยธาตุทองคำหรือธาตุเงิน เด็กผู้นั้นก็จะต้องได้รับเกียรติถูกส่งตัวไปเข้าร่วมกับฝ่ายผู้พิทักษ์ หรือไม่ก็ฝ่ายสนับสนุน... นานมาแล้ว มีนักแพทย์ากรณ์คนหนึ่งเคยกล่าวไว้ว่า หากวันใดปรากฏธาตุเหล็กหรือธาตุสัมฤทธิ์ขึ้นในหมู่มนุษย์รุ่นต่อไป เมืองแห่งนี้ก็จะถึงคราวต้องล่มสลายเป็นแน่แท้ เอาละ เจ้าพ่อมีวิธีการโน้มน้าวพวกเขาให้เชื่อตามนิทานเช่นนี้ได้บ้างไหม?’

[415b]

[415c]

[415d]

“ข้าฯ ก็ยังคิดไม่ออกเหมือนกัน” เขากล่าว “แต่ถ้าเป็นรุ่นลูกรุ่นหลาน หรือรุ่นผู้สืบทอดของพวกเขา หรือมวลมนุษยรุ่นต่อไป มา ก็ยังอาจจะพอมีทางอยู่”

“อืม ข้าฯ เข้าใจว่าเจ้าหมายถึงอะไร” ข้าฯ กล่าว “และข้าฯ ก็เห็นว่ามันน่าจะ

ช่วยทำให้พวกเขาเอาใจใส่กันและกันและเอาใจใส่เมืองของตนได้เป็นอย่างดีด้วย
เอาเถอะ เราปล่อยสิ่งเหล่านี้ให้เป็นการสืบทอดทางประเพณีไปก็แล้วกัน ตอนนี
เรามาสั่งให้เหล่าผู้ถือกำเนิดจากผืนพิภพติดอาวุธกันก่อนดีกว่า จากนั้นก็เรียก
ตัวพวกเขาเข้าพบ โดยมีผู้ปกครองเดินนำหน้า เมื่อพวกเขามาถึง เราก็จะสั่งให้
พวกเขาไปตั้งค่ายกันในบริเวณที่เหมาะสมที่สุดภายในเมือง โดยสถานที่แห่งนั้น
จะต้องเป็นที่ที่พวกเขาควบคุมผู้ใต้บัญชาได้อย่างสะดวกที่สุด ไม่ว่าจะในเวลา
ที่ใครบางคนไม่ประสงค์ทำตามกฎหมาย หรือในเวลาที่มีศัตรูจากภายนอกบุก
เข้ามาราวหมาป่าลอบขย้ำฝูงแกะก็ตาม สถานที่แห่งนี้จะต้องเอื้อต่อการขับไล่
คนเหล่านั้น ต่อมาเมื่อตั้งค่ายกันเสร็จแล้ว พวกเขา ก็จะต้องทำพิธีบวงสรวง
กันตามสมควร และท้ายที่สุด เราก็จะปล่อยให้พวกเขาจัดพื้นที่หลับนอน
ฟังดูเป็นอย่างไร?”

[415e]

“ใช้ได้” เขาพูด

“และพื้นที่หลับนอนดังกล่าวก็ต้องคงทนเพียงพอให้ชนอนได้ทั้งฤดูร้อน
และฤดูหนาว?”

“แน่นอน” เขาพูด “ดูเหมือนท่านกำลังจะพูดถึงเรื่องที่อยู่อาศัยนะ”

“ใช่แล้ว” ข้าฯ กล่าว “แต่เป็นที่อยู่อาศัยของทหาร ไม่ใช่ของคนค้าขาย”

“แล้วท่าน” เขาพูด “จะจำแนกมันออกจากกันด้วยวิธีไหนล่ะ?”

“ข้าฯ จะพูดอย่างนี้แล้วกัน” ข้าฯ กล่าว “แน่นอนว่าสำหรับคนเลี้ยงแกะนั้น
การเลี้ยงสุนัขเพื่อให้มันคอยเป็นฝ่ายสนับสนุนตนในการต้อนฝูงแกะ ย่อมเป็น
สิ่งสำคัญ แต่หากเขาบ่มเพาะนิสัยอันเลวร้ายทั้งหลาย เช่น ความล้าส่อนหรือ
ความหิวโหย ให้แก่พวกมันอยู่ตลอดแล้วล่ะก็ นั่นย่อมน่ากลัวและน่าละอายเป็น
อย่างยิ่ง เพราะพวกมันจะเปลี่ยนมาทำร้ายฝูงแกะ พวกมันจะกลายเป็นหมาป่า
แทนสุนัขเฝ้าแกะ”

[416a]

“น่ากลัวจริงๆ ด้วย” เขากล่าว

“เมื่อเป็นเช่นนั้น เราก็จะต้องคอยพิทักษ์รักษาทุกวิถีทาง ไม่ให้ฝ่ายสนับสนุน
กระทำตัวเยี่ยงนั้นต่อชาวเมืองคนอื่น ๆ ได้เพียงเพราะเห็นว่าตนแข็งแรงกว่า”

[416b]

มิฉะนั้น พวกเขา ก็จะกลายเป็นเจ้านายผู้ป่าเถื่อนโหดร้าย แทนที่จะเป็นมิตร
สหายผู้มีน้ำใจงามใช่ไหม?”

“ใช่” เขาพูด “เราต้องทำอย่างนั้น”

“และการศึกษาอันประณีตก็จะเสริมสร้างให้พวกเขา มีภูมิคุ้มกันอันแข็ง
กล้าที่สุด?”

“พวกเขา ย่อมได้รับเช่นนั้นอยู่แล้ว” เขากล่าว

[416c] “กล่าวคอนที่รัก เรายังมั่นใจไม่ได้ขนาดนั้นหรอก” ข้าฯ พุด “แต่สิ่งที่เรา
มั่นใจได้แน่ๆ ในตอนนี้ก็คือ สิ่งซึ่งเราเพิ่งพูดกันไป นั่นก็คือ พวกเขาจะต้องได้
รับการศึกษาอย่างถูกต้อง (ไม่ว่ามันจะหน้าตาเป็นอย่างไรก็ตาม) หากเรายังหวัง
จะให้พวกเขา อปรด้วยคุณสมบัติสำคัญทั้งหลาย อันจะทำให้พวกเขามีความ
สงบเสงี่ยมกับฝ่ายเดียวกัน และกับผู้คนซึ่งพวกเขาต้องพิทักษ์”

“ใช่แล้ว” เขากล่าว

[416d] “เออล่ะ ผู้รู้จักใช้เหตุใช้ผลบางคนย่อมต้องกล่าวว่า นอกจากการศึกษา
ดังกล่าวแล้ว ที่อยู่อาศัยและทรัพย์สินอื่นๆ ซึ่งพวกเขาพึงมีจะต้องไม่กีดขวาง
ความเป็นเลิศในการทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ หรือส่งเสริมให้พวกเขากระทำอันตราย
ต่อพลเมืองคนอื่นๆ”

“และเขาก็พูดได้จริงตามที่เป็นเสียด้วย”

[416e] “เจ้าลองฟังวิธีนี้ของข้าฯ ดูนะ” ข้าฯ พุด “ลองตรองดูว่า หากเราต้องการให้
พวกเขามีคุณสมบัติดังกล่าว พวกเราก็สมควรต้องจัดให้พวกเขามีที่อยู่อาศัย
และมีชีวิตในลักษณะดังต่อไปนี้ด้วยใช่ไหม? อันดับแรก พวกเขาทุกคนจะต้อง
ไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว นอกจากปัจจัยจำเป็นบางอย่างเท่านั้น อันดับที่สอง
พวกเขาจะต้องไม่มีบ้านหรือห้องเก็บของซึ่งไม่อนุญาตให้คนอื่นเข้า ทุกๆ คน
จะต้องเข้าออกได้ตามใจชอบ อันดับต่อมา พวกเขาจะได้รับปัจจัยยังชีพในปริมาณ
เดียวกันกับบุรุษผู้ยิ่งใหญ่แห่งสนามรบ – ผู้รู้จักสงบใจและกล้าหาญ – พึ่งได้รับ
โดยพวกเขาจะได้รับมันในฐานะค่าแรงของการพิทักษ์ ซึ่งจะมาจากภาษีรายปี
ของพลเมืองคนอื่นๆ และจะได้รับอย่างสม่าเสมอในอัตราที่กำหนด เมื่อรวมยอด

ออกมาแล้วจะต้องไม่มีส่วนขาดหรือส่วนเกินต่อการดำรงชีพเป็นอันขาด นอกจากนั้น พวกเขาจะต้องใช้ระบบอยู่กินรวมกัน¹⁰⁰ และอาศัยด้วยกันอย่างเป็นส่วนรวมเหมือนทหารในค่าย เราจะบอกพวกเขาเสมอว่า พวกเขาทุกคนมีทิพยธาตุคือเงินและทองคำสถิตอยู่ในจิตวิญญาณ มันเป็นของขวัญจากเทพเจ้า พวกเขาไม่ต้องเรียกหาทองคำในโลกมนุษย์อีก และเราก็จะต้องบอกกับพวกเขา ด้วยการครอบครองทองคำในโลกมนุษย์นั้น ถือเป็นเรื่องไร้สุทธิธรรมอย่างยิ่ง มันจะลดคุณค่าแห่งทิพยก้านัลในตัวพวกเขาเอง เพราะควรทราบว่าการกระทำอันไร้สุทธิธรรมนั้น ต้องเกิดขึ้นมาแล้วมากมายขนาดไหน กว่าจะได้ออกมาเป็นสกุลเงินของคนหมู่มากดังเราเห็นกันทุกวันนี้ ธาตุเงินและทองคำในตัวของพวกเขาจึงบริสุทธิ์กว่ามาก ด้วยเหตุนี้ การสัมผัสหรือซื้อขายสิ่งของด้วยเงินทองจึงเป็นเรื่องไม่ชอบด้วยธรรมเนียมปฏิบัติ เฉพาะกับพวกเขาแต่เพียงพวกเดียวเท่านั้นในเมืองแห่งนี้ พวกเขาจะอยู่ได้ช้ายคาเดียวกันกับเงินทองไม่ได้ สวมใส่เป็นเครื่องประดับไม่ได้ หรือแม้แต่จะดื่มน้ำจากจอกเงินหรือจอกทองคำก็ไม่ได้ด้วยมีเพียงวิธีนี้เท่านั้น พวกเขาจึงจะดูแลรักษาตนเองและเมืองทั้งเมืองได้ หากเราปล่อยให้พวกเขาถือครองที่ดินส่วนตัว บ้านเรือน หรือเงินทองด้วยตัวเองแล้ว แทนที่จะเป็นผู้พิทักษ์ พวกเขา ก็จะกลายเป็นพ่อบ้านหรือเป็นขวานาไปในที่สุด กล่าวคือ พวกเขาจะกลายเป็นเจ้านายผู้เป็นปฏิปักษ์ต่อพลเมืองคนอื่น ๆ แทนที่จะเป็นพันธมิตรคอยปกป้องรักษา ทั้งชีวิตจะมีแต่ความเกลียดชัง ทั้งเกลียดผู้อื่น และถูกผู้อื่นเกลียด ทั้งคิดร้ายต่อผู้อื่น และถูกผู้อื่นคิดร้าย พวกเขาจะหวาดกลัวต่อศัตรูภายในมากกว่าศัตรูภายนอก สุดท้าย พวกเขาก็จะกลายเป็นเพียงกลไกเร่งกระบวนการทำลายตัวเอง และทำลายเมืองของตน” ซ้ำๆ พุด “ดังนั้น เราจึงต้องบัญญัติสิ่งเหล่านี้ลงในกฎหมาย ให้เหล่าผู้พิทักษ์ได้รับเพียงที่อยู่อาศัยและปัจจัยต่างๆ ตามนี้เท่านั้น เจ้าเห็นด้วยไหม?”

[417a]

[417b]

“แน่นอน” กล่าวคอนพุด

แล้วเดมมันทักก็พูดแทรกขึ้นว่า “ท่านจะแก้คดีให้ตัวเองว่าอย่างไร โสคราตีส หากมีคนบอกท่านว่า ท่านไม่ได้ทำให้บุรุษเหล่านี้รู้สึกสมบูรณขึ้นเลย และพวกเขาก็ทำได้เพียงโทษตัวเองเท่านั้นด้วย? ท่านลองคิดดูสิ ตามความจริงนั้น เมืองเป็นของพวกเขาแท้ ๆ แต่พวกเขากลับไม่ได้รับคุณความดีใด ๆ จากเมืองเลยแม้แต่ชนิดเดียว ขณะคนอื่น ๆ เขามีที่ดิน มีบ้านสวย ๆ หลังใหญ่พร้อมของตกแต่งอย่างดี มีของบูชาส่วนตัวมอบแด่ทวยเทพ มีแขกหรือเต็มบ้าน และแน่นอน มีเงินมีทอง และทรัพย์สินอื่น ๆ อีกมาก อย่างที่ท่านเพิ่งพูดไป พวกเขาทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนผู้ได้รับพรจากเทพเจ้าเขามีกัน แล้วเหล่าผู้พิทักษ์ของท่านเล่า? พวกเขากลับต้องใช้ชีวิตเหมือนพวกรับจ้างเป็นฝ่ายสนับสนุนในสนามรบ² นั่งเฝ้าเมืองเงียบ ๆ โดยไม่ได้ทำอะไรเลย”

[419a]

[420a]

“นั่นสินะ” ข้าฯ พูด “หน้าข้า พวกเขายังต้องทำงานเพื่ออาหารเท่านั้น ไม่ได้ค่าแรงเพิ่มเติมเกินกว่าปัจจัยยังชีพอย่างคนอื่น ๆ เขาได้กัน พอเป็นอย่างนี้ หากวันไหนพวกเขาเกิดอยากเดินทางออกจากบ้านเกิด เพื่อท่องเที่ยวเป็นการส่วนตัว พวกเขาย่อมไม่มีเงินทองติดตัวมากพอจะทำได้ และคงไม่มีทรัพย์สินมากพอจะนำไปก่านัลแก่ภรรยาหน่อยด้วย นั่นสินะ พวกเขาย่อมไม่มีเงินทองไว้ใช้จ่ายได้ตามใจไม่เหมือนอีกหลาย ๆ คนที่สามารถทำได้ และยังมีได้รับการเชิดชูจาก

กระแสนิยมว่าเป็นคนมีความสุขอีกด้วย แหม... จะยื่นข้อกล่าวหาให้ข้าฯ ทั้งที่เจ้าตัดเรื่องพวกนี้ทิ้งไปได้อย่างไรกัน? นี่ยังไม่รวมเรื่องอื่นๆ ในทำนองเดียวกันนี้อีกนะ”

“ก็ได้ ก็ได้” เขากล่าว “งั้นข้าฯ เพิ่มเรื่องพวกนี้เข้าไว้ในข้อกล่าวหาด้วยเลยแล้วกัน”

[420b] “และเจ้าก็จะถามว่า พวกเราสมควรพุดจาแก้คดีกันอย่างไรไหม?”

“ใช่”

“ข้าฯ คิดว่า ถ้าเราเดินตามทางสายเดิม เราก็น่าจะรู้ได้นะ ว่าควรต้องพุดอะไร”
ข้าฯ พุด “พวกเราพร้อมต้องกล่าวว่า ‘ไม่ต้องสงสัยเลย คนเหล่านั้นจะต้องได้พบกับความสุขสูงสุดแน่นอนอยู่แล้ว’ อย่างไรก็ตาม พวกเราไม่ได้ก่อตั้งเมืองขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสุขสมบูรณ์แก่คนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นพิเศษ กลับกัน พวกเราต้องการสร้างมันให้แก่ เมือง ทั้ง เมือง ต่างหาก เรายังคาดหวังด้วยความเที่ยงธรรมนั้น น่าจะพบได้อย่างง่ายดายที่สุดในเมืองลักษณะนี้ และในทางตรงข้าม ความไม่เที่ยงธรรมนั้น ก็น่าจะพบได้ในเมือง ซึ่งได้รับการอภิบาลอย่างเลวร้ายที่สุด – หากเราตรวจสอบทั้งสองเมืองดังกล่าวอย่างถี่ถ้วนได้ พวกเราก็น่าจะได้คำตอบของคำถาม ซึ่งตามหากันมานานเช่นกัน เอาละ ขอให้เข้าใจตรงกันว่า เรากำลังก่อร่างสร้างเมืองอันสุขสมบูรณ์ เราไม่ได้ต้องการจะเลือกคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมา แล้วสร้างความสุขสมบูรณ์ให้แก่พวกเขาแต่เพียงกลุ่มเดียว ไม่ใช่เลย เราต้องการทำให้เมืองทั้งเมืองมีความสุขให้ได้ต่างหาก ส่วนเมืองลักษณะตรงข้ามนั้น เราค่อยกลับมาพิจารณากันทีหลัง³ เอาละ ลองสมมติดูว่า หากขณะเรากำลังหาสิรูปสลักอยู่นั้น⁴ มีใครบางคนเดินตรงเข้ามา แล้วประณามว่าเรากำลังหาสัตว์ดวงตา – อันเป็นส่วนงดงามกว่าส่วนใดๆ ในสัตว์ทุกชนิด – ผิดพลาดไป เราหาสัตว์ตาแก่ดวงตา แทนที่จะเป็นสิมวง กล่าวคือ เราไม่ได้ใช้สิ่งที่

[420c]

[420d]

ต่อไป และส่วนอื่น ๆ ก็เช่นกัน อันที่จริง ท่านควรเข้าใจว่า การระบายสีแต่ละส่วน
อย่างเหมาะสมแก่ตัวมันต่างหาก จึงจะทำให้ *รูปสลักทั้งรูป* ออกมางดงามได้
ในทำนองเดียวกัน ท่านก็ไม่ควรบังคับเราให้ยึดเยียดความผูกแก่เหล่าผู้พิทักษ์
แต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น เพราะมีเช่นนั้น พวกเขา ก็จะกลายเป็นอย่างอื่นไป
ไม่ใช่ผู้พิทักษ์อีก ท่านไม่ต้องบอกเรารู้ว่าจะสร้างความสำราญให้แก่พวก
ชาวนาได้อย่างไร – นำเสื้อคลุมงดงามมาสวมให้ ตกแต่งกายด้วยเครื่องประดับ
ทำจากทอง และปล่อยให้พวกเขาทำงานเมื่อไรก็ได้ตามต้องการในที่ดิน
ของตน – และเรารู้ดีว่าจะสร้างความบันเทิงแก่ช่างปั้นหม้อทั้งหลายได้
อย่างไร – จับพวกเขามานั่งสบาย ๆ หน้าเตาไฟ แขงขันร่ำสุราโดยให้ดื่มทีละคน
วนจากซ้ายไปขวา และตั้งล้อหมุนสำหรับปั้นหม้อไว้ข้างตัวพวกเขา บอกพวกเขา
ว่าอยากจะเป็นหม้อเมื่อไรก็ได้ตามใจ – เรารู้ดีว่าต้องทำอะไร ทุก ๆ คนจึง
จะถึงพร้อมด้วยพรจากทวยเทพได้ ด้วยวิธีการทำนองนี้ และถ้าทำอย่างนั้นได้
เมืองทั้งเมืองก็จะเปี่ยมด้วยความสุข เราย่อมรู้ดี แต่ขอร้องเกิด อย่ายะยั้นคะยอ
ให้เราต้องทำอะไรเช่นนี้เลย เพราะถ้าเราทำอย่างนั้นเมื่อไร ชาวนา ก็จะไม่ใช้
ชาวนาอีกต่อไป ช่างปั้นก็จะไม่ใช่ช่างปั้นอีกต่อไป และทุก ๆ คนก็จะไม่ทำตาม
หน้าที่อันเป็นรากฐานของเมืองทั้งเมืองอีก...

[420e]

[421a]

“อย่างไรก็ตาม ตรรกะดังกล่าวจะมีน้ำหนักลดลงมาก หากเปรียบเทียบ
กับข้อเสนอต่อไปนี้ – ต่อให้ช่างทำรองเท้ากลายเป็นคนตกต่ำและพอนพะ
จนถึงขั้นเสแสร้งว่าตัวเองเป็นในสิ่งที่ไม่ใช่ตนเองได้ก็ตาม พวกเขา ก็คงไม่อาจ
ก่อความเสียหายอะไรแก่เมืองได้มากเท่าไร แต่ในกรณีของผู้พิทักษ์ล่ะ?
แน่นอนหากผู้พิทักษ์กฎหมายและบ้านเมืองของเราไม่ได้เป็นผู้พิทักษ์จริง ๆ
แต่เพียง *ดูเหมือนว่า* เป็นเท่านั้น เมืองทั้งเมืองของเรา ย่อมถูกพวกเขาทำลาย
จนพินาศย่อยยับ ไม่ต้องสงสัยเลย เพราะพวกเขาเป็นคนที่เพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น
ที่ได้รับโอกาสในการอภิบาลสิ่งต่าง ๆ ให้ดำเนินไปในทิศทางที่ดี ทำให้บ้านเมือง
มีความสุข ดังนั้น หากเราต้องการจะสร้างผู้พิทักษ์อันจริงแท้ขึ้นมา พวกเขา ก็
ต้องมีแนวโน้มจะก่ออันตรายต่อเมืองในระดับที่ต่ำที่สุด ด้วยเหตุนี้ คำพูดของ

[421b]

คนเหล่านั้นจึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับเมืองเลย พวกเขากำลังพูดถึงชาวนา กับนักดื่มผู้มีความสุขในงานรื่นเริงสาธารณะ ไม่ได้พูดถึงสมาชิกของเมือง ดังนั้นเราจึงต้องช่วยกันพิจารณาให้ดีกว่า เป้าหมายของพวกเราคือการสร้างความสุขสมบูรณ์แก่เหล่าผู้พิทักษ์เพียงอย่างเดียว หรือว่าเป็นการสร้างความสุขสมบูรณ์ให้แก่เมืองทั้งเมืองกันแน่? ถ้าเป็นอย่างหลัง พวกเราก็ต้องคอยผลักดันและชักจูงเหล่าผู้พิทักษ์กับฝ่ายสนับสนุน ให้กระทำอย่างเดียวกันอยู่เสมอ นั่นก็คือปฏิบัติตนเป็นช่างฝีมือผู้เป็นเลิศกว่าใครในสายงานของตัวเอง เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ภายในเมือง เมื่อเป็นเช่นนั้น เมืองทั้งเมืองก็จะมีรากฐานและพัฒนาการอันงดงาม ต่อจากนั้น เราก็จะปล่อยให้ธรรมชาติกระจายความสุขสมบูรณ์แก่คนแต่ละกลุ่มตามความเหมาะสมแห่งตน”

[421c]

“ท่านพูดได้ยอดเยี่ยมทีเดียว” เขาพูด “อย่างน้อยก็ตามที่คนะข้าฯ”

“แล้วถ้าข้าฯ พูดอะไรคล้าย ๆ อย่างนั้นออกมาอีก” ข้าฯ พูด “เจ้าจะยังมีทัศนะว่าข้าฯ พูดจาถ่อมตัวอยู่หรือเปล่า?”

“พูดอะไรล่ะ?”

[421d]

“กลับไปกล่าวถึงช่างฝีมือเหล่านั้นกันอีกหน พิจารณากันดูอีกครั้งว่าสิ่งเหล่านั้นจะกีดกันพวกเขาได้ถึงขั้นทำให้กลายเป็นคนเลวไปเลยหรือเปล่า?”

“สิ่งไหนหรือ?”

“ความมั่งมีกับความยากจน” ข้าฯ พูด

“อย่างไรล่ะ?”

“ตามทัศนะของเจ้า ช่างปั้นหม้อ ซึ่งจู้ ๆ ก็มั่งมีขึ้นมา นั้น จะยังมีกะใจจดจ่อกับศิลปะของตนหรือเปล่า?”

“ไม่มีทาง” เขาพูด

“เขาน่าจะเกียจคร้านและสะเพร่ามากยิ่งขึ้นกว่าเดิมใช่ไหม?”

“มากเลยเชียว”

“กล่าวคือ เขาจะกลายเป็นช่างปั้นหม้อที่เลวลง ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่ มากด้วย”

“ในทางตรงข้าม หากความยากจนเข้ามา ก็ดีกัน ไม่ให้เขาได้มีเครื่องมือ เครื่องใช้เพียงพอต่อศิลปะของตน เขาก็จะผลิตได้แต่ผลงานคุณภาพต่ำ และ สดุดท้าย ทั้งลูกชายและลูกศิษย์ทั้งหลายของเขาก็จะกลายเป็นช่างฝีมือที่เลวลง ตามไปด้วย”

[421e]

“ใช่”

“ถ้าอย่างนั้น ความยากจนและความมั่งมีก็ทำให้เลวลงได้ทั้งตัวของพวกเขา และผลผลิตจากศิลปะของพวกเขาเลยนะสิ?”

“ดูท่าจะเป็นอย่างนั้น”

“นั่นก็ดูเหมือนว่า เราจะค้นพบสิ่งซึ่งเหล่าผู้พิทักษ์จะต้องต่อสู้ด้วยอีกอย่าง แล้ว” ข้าพ พุด พวกเขาจะต้องคอยพิทักษ์ไม่ให้สิ่งเหล่านั้นเข้ามาในเมืองได้โดย ไม่ทันสังเกต”

“สิ่งไหน?”

“ก็ความมั่งมีกับความยากจนอย่างไรล่ะ” ข้าพ พุด “อันแรกเป็นต้นเหตุของความ ฟุ่มเฟือย ความเกียจคร้าน และการปฏิบัตินอกกรอบ ส่วนอันหลังเป็น ต้นเหตุของความไร้อิสรภาพ การทำงานคุณภาพต่ำ แล้วก็การปฏิบัตินอกกรอบ เช่นเดียวกัน”

[422a]

“จริงด้วยอะ” เขากล่าว “แต่ท่านลองตรองดูนะโสคราตีส์ หากเมืองของ เราไม่มีเงินเลย แล้วเราจะทำสงครามกับใครได้ โดยเฉพาะกับเมืองที่มั่งมี มหาศาลนะ?”

“ไม่เห็นยาก” ข้าพ กล่าว “ถ้าฝ่ายตรงข้ามมีเพียงฝ่ายเดียว นั่นอาจเป็นเรื่อง ยากอยู่บ้าง แต่ถ้าได้สู้กับฝ่ายตรงข้ามประเภทนั้นพร้อม ๆ กันสองฝ่ายขึ้นไป ละก็ย่อมง่ายกว่ามาก”

[422b]

“ท่านหมายความว่ายังไงนะ?” เขากล่าว

“อันดับแรกเลย” ข้าพ พุด “ถ้าเหล่าผู้พิทักษ์ต้องสู้กับคนเหล่านั้น มันย่อมไม่ ต่างอะไรกับการจับเอาผู้เป็นเลิศด้านสงครามไปต่อสู้กับชายร่ำรวยทั้งหลาย”

“ใช่” เขาพุด “มันคงเป็นอย่างนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น อเดมันทัส ตามทศนะของเจ้า” ข้าฯ กล่าว “นักมวยผู้ฝึกฝน ศิลปะด้านนั้นมาอย่างยอดเยี่ยมกว่าใครหนึ่งคน จะสามารถต่อกรกับคนรวย อ้วน ๆ และไม่ใช่ นักมวยสองคนได้อย่างสบาย ๆ หรือเปล่า?”

“ถ้าอีกฝ่ายรวมทีเดียวยสองคนก็น่าจะสบาย ๆ นะ” เขากล่าว

[422c] “แต่ถ้าเขาสู้ด้วยวิธีนี้ล่ะ?” ข้าฯ พุด “วิ่งทิ้งช่วงห่างมาก่อน จากนั้นจึงหันหลัง กลับไปชัตคนแรกซึ่งไล่ตามมาทัน แล้วก็ทำเช่นนี้ซ้ำ ๆ ต่อให้ตอนนั้นแดดร้อน อบอ้าวจนแทบหายใจไม่ออกด้วยเลย ถ้าใช้วิธีเช่นนี้อย่างต่อเนื่องได้ ต่อให้ต้อง รับผิดชอบต่อผู้ตั้งคำถามจำนวนมากกว่านี้ เขาก็น่าจะสู้ไหวนะ เจ้าว่าไหม?”

“ก็ต้องไหวแน่นอนอยู่แล้ว” เขากล่าว “ไม่ต้องสงสัยเลย”

“อย่างไรก็ตาม คนรวยย่อมมีองค์ความรู้และประสบการณ์ด้านการชกมวย สูงกว่า ศิลปะการรบ เจ้าว่าอย่างนั้นไหม?”

“ข้าฯ ก็ว่าอย่างนั้น”⁵ เขาพุด

“เมื่อเป็นเช่นนี้ นักรบผู้เป็นเลิศของเราก็ย่อมต้องรับมือกับฝ่ายตรงข้าม ซึ่งมีจำนวนมากกว่าตน สองหรือสามเท่าได้ล่ะสิ”

“ข้าฯ เห็นพ้องกับท่าน” เขาพุด “ตามทศนะของข้าฯ ท่านพุดถูก”

[422d] “งั้นหากพวกเขาส่งทูตไปยังเมืองอื่น ๆ และบอกความจริงตามที่เห็นว่า ‘พวกเราไม่ต้องใช้เงินทองหอรอก หน้าซุ้มการครอบครองมันยังไม่ชอบด้วย ธรรมเนียมปฏิบัติอีกด้วย ข้อนี้ย่อมต่างจากพวกท่านแน่นอน ดังนั้น ท่านจงร่วม เป็นพันธมิตรกับเราในการศึกเถิด หากเราได้ชัย ทรัพย์สินทั้งหมดของข้าศึกจะ ตกเป็นของท่านแต่เพียงแต่ฝ่ายเดียว’ เจ้าคิดว่า ผู้ได้ฟังคำพุดเช่นนี้ยังจะเลือกทำ สงครามกับฝูงสุนัขผู้เข้มแข็งปราดเปรียว⁶ แทนจะร่วมมือกับสุนัขเหล่านั้นต่อสู้กับ ฝูงแกะอ้วน ๆ อันอ่อนแอสะหรือ?”

[422e] “ไม่หอรอก ตามทศนะของข้าฯ พวกเขาไม่ทำอย่างนั้นแน่” เขาพุด “แต่ถ้า ทรัพย์สินของเมืองต่าง ๆ ไปกระจุกรวมอยู่ในเมืองเมืองเดียวล่ะก็ เราก็ยังคง ต้องระวังไม่ให้เมืองเมืองนั้นมาคุกคามเมืองอันไร้ทรัพย์สินของเราละ”

“ถ้าเจ้าคิดว่า เรายังใช้คำว่า ‘เมือง’ กับสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากสิ่งที่เรากำลัง

ก่อตั้งขึ้นมาได้ละก็” ข้าฯ พูด “เจ้าก็คงเป็นคนมีความสุขกับชีวิตมากเลยละ”

“ก็แล้วจะให้ข้าฯ ใช้คำว่าอะไรล่ะ?” เขากล่าว

“พวกเขาควรได้รับฉายานามอันยิ่งใหญ่กว่านั้น” ข้าฯ พูด “เพราะแต่ละฝ่ายต่างก็มีศักดิ์เป็นถึง ‘กลุ่มเมือง’ อันมีจำนวนมากทั้งนั้น ไม่ได้เป็นเมืองเมืองเดียวเสียเมื่อไร (อย่างที่มีกบฏกันในการเดินหมาก7 นั้นไง) แต่ไม่ว่าอย่างไร มันก็ยังต้องประกอบด้วยสองฝ่ายทำสงครามกันเสมอ ฝ่ายหนึ่งนั้นยากไร้ ส่วนอีกฝ่ายก็มั่งมี และแต่ละฝ่ายจะประกอบด้วยกลุ่มเมืองจำนวนมาก หากเจ้าเข้าหาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยมองว่ามันเป็นเพียงเมืองเมืองเดียว เจ้าก็คิดผิดมหันต์ แต่ถ้าเจ้าเข้าหามันโดยมองว่าเป็นเมืองจำนวนมาก และกำหนดพวกเขาด้วยเงินทองอำนาจ หรือขอลยจากเมืองอื่น ๆ เจ้าก็จะได้พันธมิตรในจำนวนมาก และศัตรูในจำนวนน้อยเป็นแน่แท้” และหากเมืองของเจ้าได้รับการอภิบาลด้วยความสงบใจอย่างที่เราเพิ่งพูดกันไป ต่อให้ชาวเมืองจะมีจำนวนเพียงหนึ่งพันคน มันก็ยังเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอยู่วันยังค่ำ – ไม่ใช่ชื่อเสียงอันยิ่งใหญ่ หากแต่เป็นความยิ่งใหญ่จริงๆ ตามที่เป็น – ไม่มีเมืองใดในกรีก หรือในหมู่คนเถื่อน จะยิ่งใหญ่ไปกว่านี้ถึงแม้ว่าเมืองจำนวนมากจะ ดูเหมือน ยิ่งใหญ่ก็ตาม หรือเจ้าเห็นต่างไปจากนี้?”

[423a]

[423b]

“เปล่า! เทพซุสเป็นพยาน” เขากล่าว

“นอกจากนั้น” ข้าฯ กล่าว “มันยังชี้ให้เห็นถึงเขตแดนอันเหมาะสม ซึ่งเหล่าผู้ปกครองควรต้องนำไปใช้กำหนดขนาดเมืองด้วย พวกเขาจะต้องขีดเส้นเขตแดนให้ได้ขนาดตามนั้น และทั้งส่วนที่เหลือไปเสีย”

“เขตแดนลักษณะไหนล่ะ?” เขาพูด

“ข้าฯ ว่ามันน่าจะมีลักษณะดังต่อไปนี้” ข้าฯ พูด “ขีดมันออกไปจนถึงจุดที่มันจะเติบโตได้ถึง แล้วปล่อยให้มันเติบโตไปจนถึงจุดนั้น ๆ ไม่ไกลเกินไปกว่านั้น”

“ฟังดูเข้าท่านะ” เขาพูด

[423c]

“ถ้าอย่างนั้น เราจะต้องมอบหมายคำสั่งให้เหล่าผู้พิทักษ์เพิ่มเติมเข้าไปอีกข้อ นั่นก็คือ พวกเขาจะต้องคอยพิทักษ์เมืองของตัวเองทุกวิถีทาง มิให้มันมี

ขนาดเล็กจนเกินไป หรือมีความยิ่งใหญ่แต่เพียงในนาม ตรงกันข้าม มันจะต้องมีความเป็นหนึ่งและอยู่ได้ด้วยตัวเอง”

“เรื่องเท่านั้น” เขาพูด “สำหรับพวกเขาคงไม่ยากหรอก”

[423d] “อันที่จริง เรื่องที่เราพูดถึงกันไปก่อนหน้านี้มันน่าจะง่ายยิ่งกว่านี้อีกนะ” ชั่ว พุด “ที่เราบอกว่า หากลูกหลานคนใดของเหล่าผู้พิทักษ์ เกิดออกมามีลักษณะต่ำต้อย เด็กคนนั้นก็จะต้องถูกส่งตัวไปอยู่ร่วมกับชาวเมืองอีกกลุ่มหนึ่ง แต่ในทางกลับกัน ถ้าลูกหลานคนไหนของชาวเมืองเหล่านั้น เกิดออกมาพร้อมกับความสามารถ อันพึงประสงค์ เด็กคนนั้นก็จะต้องถูกส่งตัวไปเข้าร่วมกับกลุ่มผู้พิทักษ์ สิ่งเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พลเมืองแต่ละคนจะต้องถูกโน้มนำไปสู่สิ่งซึ่งเหมาะสมแก่ธรรมชาติของตน กล่าวคือ คนหนึ่งคนจะได้ทำงานเพียงหนึ่งอย่างเท่านั้น และเมื่อแต่ละคนปฏิบัติแต่งงานของตน แต่ละคนก็จะเป็นหนึ่ง ไม่ใช่สิ่งใดจำนวนมาก เมื่อเป็นเช่นนี้ เมืองทั้งเมืองก็ย่อมเติบโตขึ้นเป็นหนึ่ง และไม่ใช่สิ่งใดจำนวนมากเช่นกัน”⁹

“อันนี้ฟังดูง่ายกว่าจริง ๆ ด้วยแฮะ” เขากล่าว

[423e] “อเดมันทัส คนดี” ชั่ว กล่าว “คำสั่งเหล่านี้มันไม่ได้มากมายอะไรอย่างที่คิดหรอกนะ มันเล็กน้อยมากเลยด้วยซ้ำ หากพวกเขาสามารถพิทักษ์ ‘สิ่งสำคัญสูงสุดเพียงหนึ่งเดียว’ ไว้ได้ – อย่างสุภาพเขากันนั้นล่ะ – แต่ข้าขอแทนคำว่า ‘สำคัญสูงสุด’ ด้วยคำว่า ‘อยู่ได้ด้วยตัวเอง’ ก็แล้วกัน”

“แล้วสิ่งสำคัญที่ว่านั้นมันคืออะไร?” เขาพุด

[424a] “มันก็คือการศึกษากับการอบรมเลี้ยงดูอย่างไรล่ะ” ชั่ว กล่าว “เพราะถ้าได้รับการศึกษาที่ดี พวกเขาจะเติบโตเป็นบุรุษผู้รู้จักถ่อมตน สิ่งต่างๆ ที่เรากล่าวกันมานี้ พวกเขาจะมองเห็นได้เองอย่างง่ายดาย และยังรวมไปถึงสิ่งอื่นๆ ที่เรายังไม่พูดถึงด้วย เช่น การสมรส การครอบครองสตรี และการผลิตลูกหลานทั้งหมดนี้จะต้องถูกจัดการและกำกับด้วยสุภาพคิดว่า ‘มิตรสหาย ย่อมถือครองสิ่งต่างๆ อย่างเป็นส่วนรวม’ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้อยู่เสมอ”

“นั่นล่ะ” เขาพุด “คือวิถีทางอันถูกต้อง”

“แน่นอนว่า” ข้าฯ พุด “หากระบบการปกครองของเราเริ่มต้นดี มันก็ย่อมเติบโตขึ้นและดำเนินต่อไปเป็นวงจรที่ดีเช่นกัน กล่าวคือ ระบบการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูอันทรงคุณค่า หากรักษาไว้ได้ มันย่อมให้ผลผลิตเป็นธรรมชาติอันดี และเมื่อธรรมชาติอันทรงคุณค่าเหล่านั้นเติบโตขึ้น ภายใต้การศึกษาอันดี พวกเขาก็จะเหนือล้ำกว่าคนรุ่นก่อนอย่างไม่ต้องสงสัย แน่หนอน นอกจากจะเหนือล้ำกว่าในด้านทั่ว ๆ ไปแล้ว พวกเขายังจะเหนือกว่าในด้านการผลิตลูกหลานรุ่นต่อไปด้วย เรายังพบกระบวนการเช่นนี้ได้ในชีวิตจริงชนิดต่าง ๆ อีกด้วยนะ”

[424b]

“ก็นั่นจะเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

“ถ้าจะพูดกันอย่างง่าย ๆ ก็คงต้องกล่าวว่า ผู้ดูแลเมืองทั้งหลายจะต้องคอยดูแลสิ่งเหล่านี้อย่างใกล้ชิด อย่าปล่อยให้เกิดความฟองเฟ้อขึ้นได้โดยไม่ทันสังเกตเป็นอันขาด พวกเขาจะต้องคอยพิทักษ์ให้ดี อย่าให้สิ่งใดเข้ามาแผ้วพานได้ กล่าวคือ พวกเขาต้องคอยระวังไม่ให้เกิดการคิดนอกกรอบ สวนทางกับระเบียบซึ่งเราได้อำนาจไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านกายบริหารหรือดนตรีศิลปะก็ตาม พวกเขาสมควรต้องหวาดวิตก หากได้ยินผู้ใดร่ำว่า...

มนุษย์ต่างสนใจแลยินดี เพลงบทใหม่

ลอล่องผ่านฝีปากแห่งนักดนตรี⁰

จริงอยู่ คนบางคนอาจสรรเสริญคำพูดดังกล่าว โดยมองว่าเวลานั้น ไม่ได้ตั้งใจหมายถึงลำนวนบทใหม่จริง ๆ หากเพียงตั้งใจหมายถึงวิธีการขับร้องด้วยวิธีใหม่เท่านั้น แต่ถึงจะเป็นอย่างนั้น มันก็ยังไม่สมควรได้รับเสียงสรรเสริญ และไม่ควรมองมันในความหมายนั้นอยู่ดี พวกเขาต้องตระหนักเสมอว่า การเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยอาจนำไปสู่ดนตรีแปลก ๆ ในรูปแบบใหม่ได้ทั้งสิ้น และมันก็อาจจะกลายเป็นภัยคุกคามต่อระบบทั้งระบบได้ในที่สุด อย่างครั้งหนึ่ง ตามที่เคยว่าไว้ว่า การเปลี่ยนทิศทางการดนตรีย่อมมีส่วนสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของกฎหมายบ้านเมืองเสมอ และข้าฯ ก็เป็นคนหนึ่งที่เห็นด้วยกับเขา”

[424c]

“ซ้าฯ ก็เห็นด้วยกับคำพูดนี้” อเดมันท์สพูด “ท่านรวมซ้าฯ เข้าไปด้วยคน
แล้วกัน”

[424d]

“ดูเหมือนจะเป็นด้านดนตรีศิลป์นั่นล่ะ” ซ้าฯ พูด “เหล่าผู้พิทักษ์จะต้องก่อ
ปรกาการพิทักษ์เอาไวให้มัน”

“แน่ล่ะซี” เขาพูด “เพราะความนอกกฎเกณฑ์ในด้านนี้ มักตีบคลานเข้า
มาโดยเราไม่ทันระวังเสมอ”

“ใช่แล้ว” ซ้าฯ พูด “และคนทั่วไปก็มักจะมองว่า มันเป็นเพียงการละเล่น
ชนิดหนึ่ง ไม่มีพิษมีภัยใด”

[424e]

“มันก็ได้มีพิษภัยใดหรอก” เขากล่าว “เพียงแต่ว่า หากมันก่อตัวขึ้นมากเข้า
มันก็จะไหลซึม – อย่างอ่อนโยน – เข้าสู่อุปนิสัยและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของผู้คนอยู่
เรื่อย ๆ โดยไม่มีใครรู้ จนเมื่อมีปริมาณมากขึ้น มันจะเริ่มส่งผลต่อการทำสัญญา
ระหว่างบุคคล โสคราตีส ต่อจากการทำสัญญา มันจะจู่โจมกฎหมายและระบอบ
ปกครองด้วยความโอหังเต็มประดา กระทั่งในที่สุด มันก็จะบ่อนทำลายทุกสิ่ง
ทั้งส่วนตัวและสาธารณะ”¹¹

“งั้นหรือ?” ซ้าฯ พูด “มันจะเป็นอย่างนั้นแน่หรือ?”

“ก็ตามที่ศนะซ้าฯ นะ” เขาพูด

[425a]

“ถ้าอย่างนั้น อย่างที่เราพูดกันไปแล้วตอนต้น เด็ก ๆ ของเราจะต้องมีส่วน
ร่วมในการละเล่นอันอยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์ตั้งแต่เล็ก เพราะหากการละเล่น
ดังกล่าวมันไร้กฎเกณฑ์เสียแล้ว และพวกเด็ก ๆ ยังเข้าไปยุ่งลิ้งกับมัน พวกเขา
ย่อมไม่มีวันเติบโตขึ้นเป็นคนดีและเคารพกฎหมายแน่”

“นั่นนะสิ” เขาพูด

“หากพวกเด็ก ๆ ได้มีส่วนร่วมในการละเล่นอันเหมาะสมมาตั้งแต่ต้น และ
ประพฤติตนอยู่ในกรอบของกฎเกณฑ์ อันได้จากการศึกษาทางดนตรีศิลป์
ตรงข้ามกับการฉีก่อนหน้า สิ่งเหล่านี้ก็จะติดตัวพวกเขาไปจนเติบโตใหญ่ มันจะ
ดำรงอยู่ในทุกแง่มุมของชีวิต พวกเขาจะช่วยกันแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ในเมือง ซึ่งเคย
ถูกละเลยไปในอดีต ให้กลับมาอยู่ในวิถีทางอันถูกต้องดังเดิม”

“จริงที่ได้ียว” เขากล่าว

“และในที่สุด” ข้าฯ พุด “พวกเขาเหล่านั้นก็จะพบธรรมนิยมบางประการ ซึ่งอาจดูเหมือนเป็นสิ่งเล็กน้อย และถูกทำลายหายไปแล้วโดยคนรุ่นก่อน”

“ธรรมนิยมอะไรนะ?”

“ก็อย่างเช่น การรู้จักสงบปากสงบคำเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้หลักผู้ใหญ่ การหลีกเลี่ยงให้ หรือลุกขึ้นยืน เมื่ออยู่กับผู้ใหญ่ การดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ นอกจากนั้นยังมี เรื่องของทรงผม การแต่งตัว การสวมรองเท้า และสิ่งอื่นๆ อีกสารพัดเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายและร่างกายของตน เจ้าเห็นด้วยไหม?”

[425b]

“ข้าฯ เห็นด้วย”

“ข้าฯ ว่า มันคงดูใสซื่อไปหน่อย¹² หากจะบรรจุสิ่งเหล่านี้ลงในกฎหมายไม่ว่า ด้วยคำพุดหรือการจดบันทึก การบรรจุมันลงในกฎหมายไม่ช่วยให้มันปรากฏขึ้นจริง หรือดำรงอยู่ได้นานขึ้นกว่าเดิมหรอก”

“แน่ละ”

“ไม่ว่าอย่างไรเดมั้นทัส” ข้าฯ กล่าว “จุดเริ่มต้นทางการศึกษาของคนคนหนึ่งย่อมเป็นตัวกำหนดหนทางในอนาคตของคนคนนั้น เพราะผลผลิตของ สิ่งสิ่งหนึ่งย่อมมีลักษณะเหมือนกับตัวมันเองเสมอใช่ไหม?”

[425c]

“ใช่”

“ถ้าอย่างนั้น ข้าฯ ว่า ผลลัพธ์ในขั้นสุดท้ายก็น่าจะเป็นความสมบูรณ์และ แกร่งกร้านของคนคนหนึ่ง ไม่ว่าในแง่ของความดีหรือด้านตรงข้ามก็ตาม”

“แน่นอน” เขาพุด

“นั่นจึงเป็นสาเหตุ” ข้าฯ พุด “ที่ข้าฯ – อย่างน้อยก็ข้าฯ คนหนึ่งละ – ไม่เห็นด้วย ว่าเราควรอยู่กับสิ่งเหล่านั้นมากนัก หรือถึงขั้นต้องบรรจุมันลงในกฎหมาย¹³”

“มันก็สมควรจะเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

“เออละ ในนามแห่งเทพเจ้าทั้งหลาย” ข้าฯ พุด “แล้วธุรกรรมต่างๆ ในตลาดล่ะ เราจะทำอย่างไรดี? เช่น สัญญาระหว่างบุคคล ซึ่งมักทำกันในตลาด สัญญาจ้าง ช่างหัตถกรรม ไปจนถึงการใส่ร้าย การประทุษร้าย การฟ้องร้องกันทางกฎหมาย

[425d]

การจัดตั้งคณะผู้ตัดสินความ และแน่นอน การประเมินและการจัดเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ทั้งในตลาดและบริเวณท่าเรือ นอกจากนี้ยังมีระเบียบการอีกต่าง ๆ นานา ไม่ว่าระเบียบของตลาด ท่าเรือส่งสินค้า และอื่น ๆ อีกมากมาย เราสมควรต้องร่างกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งใดในจำนวนนี้บ้างไหม?”

[425e] “การออกคำสั่งบังคับลักษณะนี้กับบุรุษผู้มีความเป็นสุภาพบุรุษนั้น เป็นเรื่องเสียเวลาเปล่า” เขาพูด “อีกอย่าง ข้าว่า พวกเขาคงคิดเองได้ไม่ยากอยู่แล้วว่าสิ่งใดสมควรบัญญัติเป็นกฎหมายบ้าง”

“ใช่แล้ว สหายน้อย” ข้า พุด “กระนั้นมันก็ยังต้องวางอยู่บนเงื่อนไขว่าเทพเจ้าได้ให้การคุ้มครองและรับรองกฎหมายดังกล่าวแก่พวกเขาแล้วด้วย”

“ไม่อย่างนั้น” เขากล่าว “พวกเขาจะต้องใช้ทั้งชีวิตไปกับการวางระเบียบต่าง ๆ และแก้ไขปรับปรุงมัน โดยเชื่อว่าการทำเช่นนั้นจะช่วยให้ตนเองพบกับความเป็นเลิศได้”

“เจ้าหมายถึง” ข้า พุด “พวกเขาจะต้องใช้ชีวิตเหมือนคนป่วย แต่ก็ยังล่าสอนไม่ยอมปล่อยให้วางวิถีชีวิตอันเป็นพิษเสียทีนะหรือ?”

“ใช่แล้ว”

[426a] “อันที่จริง คนประเภทนี้ที่ใช้ชีวิตตกตึ่เหมือนกันนะ” ข้า กล่าว “เพราะการรักษาที่พวกเขาได้รับย่อมไม่เพียงพอจะทำให้พวกเขาหายขาดจากโรคได้ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงตั้งความหวังอยู่เสมอว่า วันหนึ่ง ใครสักคนจะเข้ามาแนะนำด้วยชาติ ๆ ให้แก่ตน และพวกเขาก็จะได้มีสุขภาพดีขึ้นเสียที”

“ใช่” เขากล่าว “คนป่วยประเภทนั้นมักทำตัวอย่างนั้นนั่นล่ะ”

[426b] “และสิ่งที่น่าขบขันยิ่งกว่าก็คือ” ข้า พุด “พวกเขา มักคิดว่า คนที่บอกความจริงแก่ตนนั้นแล คือศัตรูตัวฉกาจที่สุด ตัวอย่างเช่น คนที่บอกให้พวกเขาเลิกดื่มเหล้าจนเมาหัวราน้ำเสียทีเกิด เลิกกินมากจนเกินพอดีเสียทีเกิด เลิกมีเพศสัมพันธ์มากเกินพอดีเสียทีเกิด หรือเลิกเป็นคนเกียจคร้านเสียทีเกิด เป็นต้น เพราะหากพวกเขายังมัวหลงอยู่กับวิถีชีวิตเหล่านี้ละก็ ไม่ว่าจะเป็ยยาตัวใด ไม่ว่าจะเป็ยการรักษาด้วยไฟหรือการผ่าตัดตรงจุดไหน หรือต่อให้เป็นเครื่องรางของขลัง

ประเภทใด ก็คงไม่สามารถช่วยให้พวกเขาหายจากอาการป่วยได้”

“ไม่ใช่เรื่องน่าขันนะ” เขากล่าว “การก้าวร้าวใส่ผู้ที่เอาสิ่งดีๆ มาบอกย่อมไม่ใช่เรื่องน่าขัน”

“ดูเหมือนว่า” ข้าฯ พุด “เจ้าจะไม่ชื่นชมบุรุษประเภทนั้นเท่าไรนะ”

“โอ้ เทพซุสเป็นพยาน ไม่มีทางเสียหอก”

“นั่นเจ้าคงต้องไม่สรรเสริญแน่ๆ หากทั้งเมืองมีความประพฤติเยี่ยงนั้น ดังที่เราเพิ่งพุดถึงกันไป” ข้าฯ พุด “และเมืองที่มีระบอบปกครองอันเลวร้ายย่อมต้องเต็มไปด้วยพฤติกรรมดังกล่าว เพราะเมืองเหล่านั้นจะสั่งห้ามไม่ให้พลเมืองแก้ไขโครงสร้างรากฐานของเมืองอย่างเด็ดขาด หน้าที่ยังคาดโทษตายและทัณฑ์ทรมานเอาไว้อีกด้วยใช่ไหม? ผู้ที่อยู่ใต้ระบอบปกครองเช่นนั้นได้จะต้องถวายการรับใช้ที่น่าพอใจ และต้องรู้จักเสียแข่งเสียขาคคนเหล่านั้นอยู่เสมอ เก่งกาจพอจะรู้ล่วงหน้าว่าพวกเขาประสงค์สิ่งใด และสรรหาสิ่งต่างๆ มาปรนเปรอให้ไม่ขาด คนอย่างเขานี้ละ ถึงจะถือว่าเป็นคนดีและมีปัญญาในเรื่องสำคัญๆ และคนอย่างเขานี้ละ ถึงได้รับเกียรติจากคนเหล่านั้น”

[426c]

“ดูเหมือนพวกเขาจะปฏิบัติกันเช่นนั้นจริงเสียด้วย” เขากล่าว “ข้าฯ จะไม่มีวันสรรเสริญคนเหล่านั้นเด็ดขาด ไม่ว่าแง่มุมใดก็ตาม”

“แล้วถ้าเป็นคนทีกระตือรือร้นและสมัครจะเข้าไปทำงานรับใช้ในเมืองประเภทดังกล่าวด้วยตัวเองล่ะ? เจ้าจะไม่ชื่นชมความกล้าหาญและการเตรียมใจของพวกเขาหน่อยหรือ?”

[426d]

“ข้าฯ ก็ชื่นชมอยู่บ้างนะ” เขากล่าว “แต่ถ้าเป็นคนที่ยอมให้คนหมู่มากหลอกเอาได้ กระทั่งหลงคิดไปว่าตนเองเป็นนักการเมืองอันจริงแท้ เพียงเพราะได้รับคำสรรเสริญล่ะก็ คนพวกนี้เป็นข้อยกเว้นสำหรับข้าฯ”

“โอ้ ทำไมพุดอย่างนั้นล่ะ? เจ้าไม่เห็นใจบุรุษเหล่านี้บ้างเลยหรือ?” ข้าฯ พุด “หากชายผู้ไม่รู้จักรัตนวัตคนหนึ่ง ได้ยินคนจำนวนมาก – ซึ่งก็ไม่ใช่สิ่งใดเหมือนกับตน – แจ้งว่า เขาสูงหกฟุต เจ้าว่า เขาจะห้ามใจไม่หลงเชื่อได้หรือ? มันจะเป็นไปได้หรือ?”

[426e]

“ข้าฯ ว่า” เขาพูด “คงเป็นไปได้”

“ถ้าอย่างนั้นก็อย่ารุนแรงกับพวกเขานักซี คนเหล่านั้นนะ มักจะถูกมองว่าเป็นตัวตลกผู้ทำตัวน่าขันอยู่เสมอ พวกเขาว่างกฎหมายขึ้นมากมาย ตามหัวข้อที่เราเพิ่งไล่เรียงกันไป จากนั้นก็พยายามจะแก้ไขมันอยู่เรื่อย ๆ โดยชื่อเสมอว่าสักวัน พวกเขาจะค้นพบหนทางหยุดการคดโกงได้ ไม่ว่าในด้านการทำสัญญาหรือด้านอื่นใดก็ตาม กระนั้นพวกเขาก็กลับไม่รับรู้เลยว่า สิ่งที่ตัวเองทำลงไปนั้นไม่ได้ต่างอะไรกับการตัดหัวของไฮดรา¹⁴เท่าไรเลย”

[427a]

“และพวกเขาก็ทำเช่นนั้นเสมอ” เขาพูด

“ข้าฯ คนหนึ่งล่ะ” ข้าฯ พูด “เห็นว่าผู้บัญญัติกฎหมายอันจริงแท้ นั้นไม่ควรไปยุ่งเกี่ยวกับความประพฤติรูปแบบดังกล่าว ไม่ว่าในกฎหมาย หรือในระบอบปกครอง และไม่ว่าในเมืองซึ่งมีระบอบปกครองเลวร้าย หรือมีระบอบปกครองดี – หากเป็นกรณีแรก จะแก้กันให้ตายอย่างไรก็ไม่มีประโยชน์ มันไม่ช่วยแก้ปัญหาอะไร แต่ถ้าเป็นกรณีหลัง สิ่งเหล่านั้นย่อมชัดเจนในตัวเองอยู่แล้ว จนใคร ๆ ก็เข้าใจได้โดยไม่ต้องบัญญัติมันลงไป นอกจากนั้น การปฏิบัติส่วนที่เหลือก็จะเกิดขึ้นตามมาจากสิ่งที่เราได้วางไว้อยู่แล้ว ไม่ต้องแก้เพิ่มเติมอะไรอีก”

[427b]

“ถ้าเช่นนั้น” เขากล่าว “ยังเหลือสิ่งใดให้ต้องบัญญัติเป็นกฎหมายอีกเล่า?”

“สำหรับพวกเราคงไม่เหลือแล้ว” ข้าฯ พูด “แต่สำหรับเทพอพอลโลแห่งเดลฟี¹⁵ล่ะก็ ยังมีแน่ ๆ และนั่นก็คือกฎหมายอันงดงามและยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยปรากฏมาทีเดียว”

“เกี่ยวกับอะไร?” เขาพูด

[427c]

“ก็เกี่ยวกับการสร้างวิหาร การประกอบพิธีบูชา การเอาใจใส่เทพเจ้า ญาติ และวีรบุรุษทั้งหลายอย่างไรล่ะ และนอกจากนั้นยังมีพิธีฝังศพผู้ตาย และพิธีกรรมต่าง ๆ สำหรับความสงบสุขของผู้จะเดินทางไปสู่อีกโลกด้วย แน่نونพวกเราย่อมมีอาจล่วงรู้ถึงสิ่งเหล่านั้นด้วยตัวเอง ดังนั้นหลังจากก่อตั้งเมืองขึ้นมาแล้ว ถ้าเรายังพอมีความเข้าใจหลงเหลืออยู่บ้าง เราก็จะต้องไม่หลงเชื่อผู้ใด หรือผู้ใดจะจนคนไหนในเรื่องเช่นนี้เป็นอันตราย เว้นแต่บรรพบุรุษหนึ่งเดียวของเราเท่านั้น

เพราะมีเพียงเทพเจ้าผู้ประทับอยู่กลางสะดือโลกเท่านั้น¹⁶ จึงถอดความ
สิ่งเหล่านี้ให้แก่มนุษย์ทั้งหลายได้ มีเพียงเทพเจ้า ผู้เป็นบรรพบุรุษแห่งเราเท่านั้น
จึงเหมาะสมแก่การเป็นผู้ถอดความในเรื่องเหล่านี้”

“ท่านพูดได้ยอดเยี่ยมมาก” เขากล่าว “และพวกเรา ก็สมควรต้องกระทำเช่นนั้น
ด้วย”¹⁷

“เอาละ บุตรแห่งอริสตอน ที่นี่เมืองของเจ้าก็ก่อตั้งเสร็จเรียบร้อย” ข้าฯ กล่าว
“อันดับต่อไป เจ้าคงต้องใช้แสงไฟมากหน่อย เอาให้มันสว่างขึ้นกว่านี้อีกสักนิด
เรียกน้องชายเจ้า กับโพลีมาร์คัส และคนอื่นๆ ให้มาช่วยด้วยก็ได้ เพราะพวกเจ้า
จะต้องเข้าไปสำรวจกันว่า ความเที่ยงธรรมและความไม่เที่ยงธรรมมันซ่อนอยู่
ตรงไหน ทั้งสองสิ่งนี้มันแตกต่างกันอย่างไร และเราต้องครอบครองสิ่งไหน จึงได้
พบกับความสุขสมบูรณ์ ไม่ว่าจะทวยเทพหรือมวลมนุษย์จะสังเกตเห็นหรือไม่”

[427d]

“ไว้สาระน่า” กล่าวคอนพูด “ท่านให้คำสัตย์เอาไว้มิใช่หรือว่า ท่านจะเป็น
คนเข้าไปตามหาสิ่งเหล่านี้ด้วยตัวเองนะ ท่านบอกว่า ตัวเองคงไร้สุทธิธรรมแน่ ๆ
หากไม่ยื่นมือเข้าช่วยเหลือเทพแห่งความเที่ยงธรรม ตามความสามารถตัวเอง
จะทำได้”¹⁸”

[427e]

“มันก็จริงของเจ้า” ข้าฯ กล่าว “เห็นที่ข้าฯ คงต้องทำจริงๆ แต่พวกเจ้าก็ต้อง
ร่วมมือด้วยนา”

“เราต้องทำอย่างนั้นอยู่แล้วละนะ” เขาพูด

“ข้าฯ หวังว่าเราจะหามันเจอด้วยวิธีนี้” ข้าฯ พูด “หากเมืองของเราก่อตั้งอย่าง
ถูกวิธี มันก็จะต้องเป็นเมืองที่ดีโดยสมบูรณ์ด้วยใช่ไหม?”

“จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“นั่นก็แน่นอนว่า มันจะต้องมีทั้งปัญญา ความกล้าหาญ การสงบใจ และ
ความเที่ยงธรรม”¹⁹

“แน่นอน”

“และถ้าเราพบอย่างหนึ่งอย่างใดในจำนวนนั้นเข้า เราก็มั่นใจได้เลยว่า ยังมี
อีกสามอย่างเหลือให้เราค้นหาใช่ไหม?”

[428a]

“ใช่”

“และเช่นเดียวกับชุดของสิ่งอื่นๆ อันประกอบด้วยสิ่งสัมพันธกัน หากเราค้นหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งในจำนวนนั้น ภายในบางสิ่งบางอย่าง และพบมันเข้าเป็นครั้งแรกเท่านั้นก็อาจเพียงพอแล้วสำหรับเรา และในทางกลับกัน หากเราค้นพบทั้งสามสิ่งที่เหลือได้ก่อน นั้นย่อมเพียงพอจะทำให้เรารู้ได้แล้วเช่นกันว่า อีกสิ่งหนึ่งซึ่งเรากำลังตามหานั้น ปรากฏอยู่ภายในนั้นด้วยจริง เพราะมันจะเป็นสิ่งใดไปไม่ได้อีก นอกจากหนึ่งในสี่ของทั้งหมดใช่ไหม?”

“ท่านพูดถูก” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น กรณีของเราก็เช่นเดียวกัน ในเมื่อมันประกอบด้วยสี่สิ่งที่สัมพันธกัน เราก็สมควรต้องค้นหามันด้วยวิธีเดียวกันนี้ด้วยใช่ไหม?”

“ใช่”

[428b]

“เอาละ ตามที่ศนะของข้าฯ สิ่งแรกที่ข้าฯ มองเห็นได้อย่างแจ่มชัดก็คือปัญญา และมันก็มีอะไรแปลก ๆ อยู่ด้วย”

“อะไรหรือ?”

“ตามที่ศนะข้าฯ เมืองของเรานั้นมีปัญญาจริง ๆ และนั่นก็เป็นเพราะมันมีการรักษาหรืออันติเกิดขึ้นภายในนั้น”

“ใช่”

“และแน่นอนว่า การรักษาหรืออันติดังกล่าว ก็ต้องเป็นองค์ความรู้แขนงหนึ่ง – คนเราจะรักษาหรือกันอย่างดีได้ ย่อมต้องอาศัยองค์ความรู้ไม่ใช่การขาดการเรียนรู้แน่”

“แน่นอน”

“แต่จะว่าไป เมืองของเราก็เต็มไปด้วยองค์ความรู้หลายแขนงอยู่นะ”

“ก็ใช่”

“แล้วเมืองของเรามีปัญญากับการรักษาหรืออันติได้ ด้วยองค์ความรู้ของช่างไม้หรือเปล่า?”

[428c]

“ไม่ใช่อยู่แล้วละ” เขากล่าว “ในกรณีเช่นนั้น เราจะเรียกว่า ‘มีความชำนาญ

ด้านศิลปะช่างไม้”

“เงินเมืองของเรา ก็คงไม่ได้มีปัญญาด้วยองค์ความรู้ ซึ่งให้คำปรึกษาอัน เป็นเลิศด้านการผลิตเครื่องใช้ทำจากไม้สินะ”

“ไม่ใช่แน่นอน”

“แล้วถ้าเป็นองค์ความรู้ด้านการทำเครื่องมือสัมฤทธิ์ หรืออะไรทำนองนี้ล่ะ?” [420e]

“ไม่ ไม่ใช่องค์ความรู้ประเภทนี้เช่นกัน” เขากล่าว

“แล้วก็คงไม่ใช่องค์ความรู้ด้านการสร้างผลผลิตจากผืนดินเช่นกันสินะ เพราะถ้าเป็นอย่างนั้น เราก็คงจะเรียกว่า ‘มีความชำนาญด้านศิลปะการทำนา’”

“ข้าฯ ก็มีทักษะเช่นนั้น”

“แล้วเจ้าว่า” ข้าฯ กล่าว “ในเมืองซึ่งเราเพิ่งก่อตั้งกันขึ้นมาเนี่ย ยังมีองค์ ความรู้ประเภทใด ที่ใครจะได้เพียงพลเมืองบางกลุ่ม และไม่ได้ให้คำปรึกษาแต่ ธุรการด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นธูระของเมืองทั้งเมือง ซึ่งก็คือ วิถีจิต การกับตัวเองและกับเมืองอื่นๆ ด้วยความเป็นเลิศ?” [420d]

“มันต้องมีสิ”

“เงินมันคืออะไรและอยู่กับใครล่ะ?” ข้าฯ พูต

“มันก็คือองค์ความรู้ด้านการพิทักษ์” เขากล่าว “และมันก็อยู่กับเหล่า นักปกครอง ซึ่งเราเพิ่งตั้งชื่อให้ว่า ‘ผู้พิทักษ์อันสมบูรณ์พร้อม’²⁰ นั้นไง”

“ด้วยองค์ความรู้ดังกล่าว เราよ่อมเรียกเมืองของเราว่า...”

“มีการรักษาหรืออันดี” เขาพูต “และมีปัญญาด้วย”

“แล้วเจ้าว่า” ข้าฯ กล่าว “ระหว่างช่างตีเหล็ก กับผู้พิทักษ์อันจริงแท้ เมืองของ เรามีผู้ใดมากกว่ากัน?” [428e]

“ต้องมีช่างตีเหล็กมากกว่าอยู่แล้ว” เขาพูต

“และในบรรดาผู้ได้รับชื่อเรียกพิเศษ อันสืบเนื่องมาจากเมืองค์ความรู้เฉพาะทาง”

ข้าฯ กล่าว “ผู้พิทักษ์จะต้องมีจำนวนน้อยที่สุด ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่ น้อยที่สุด”

“ถ้าอย่างนั้น หากเมืองเมืองหนึ่งก่อตั้งขึ้นโดยสอดคล้องไปกับธรรมชาติ ปัญญา

[429a] ของเมืองทั้งเมืองก็ต้องเกิดขึ้นจากองค์ความรู้ ซึ่งอยู่ในคนกลุ่มเล็กที่สุด และในทุก ๆ ส่วนย่อยของกลุ่ม ๆ นั้น แน่นนอน คนกลุ่มดังกล่าวก็คือฝ่ายบริหาร และปกครองนั่นเอง โดยธรรมชาติแล้ว ผู้คนในช่วงชั้นนี้ย่อมมีจำนวนน้อยที่สุด และในองค์ความรู้อันหลากหลาย มีเพียงองค์ความรู้ในช่วงชั้นดังกล่าวเท่านั้น สมควรเรียกว่าเป็น ‘ปัญญา’”

“ย่อมเป็นจริงตามนั้น” เขาพูด “มาก ๆ เลยทีเดียว”

“งั้นเราก็ค้นพบหนึ่งในสี่แล้วสินะ ข้ายังรู้แล้วด้วยว่ามันตั้งอยู่ตรงไหนในเมืองของเรา – ถึงแม้ข้าฯ ยังจะไม่ค่อยมั่นใจว่าเราหามันเจอได้อย่างไรก็เถอะ”

“เอาน่ะ” เขาพูด “อย่างน้อยตามทัศนะของข้าฯ เราทำได้ขนาดนี้ก็น่าพอใจมากแล้ว”

“งั้นอันดับต่อไปก็คือความกล้าหาญ – ทั้งความหมายโดยตัวของมัน และที่ตั้งของมันภายในเมือง – อันที่จริง เรามองเห็นได้ไม่ยากแล้วละ ว่าความกล้าหาญนั้น ต้องมีลักษณะอย่างไรและอยู่กับส่วนไหน จึงจะทำให้เมืองทั้งเมืองเรียกได้ว่า ‘มีความกล้าหาญ’”

“อย่างไรหรือ?”

[429b] “เวลาเราพูดว่า” ข้าฯ พูด “เมืองเมืองหนึ่งมีความกล้าหาญหรือฉลาดเขลา เรามักมองจากตรงไหน? จากส่วนซึ่งทำหน้าที่ป้องกันและออกสู่สนามรบใช่ไหม?”

“ก็คงมองส่วนอื่นไปไม่ได้อีก” เขาพูด

“นอกจากนั้น ข้าฯ ยังเห็นว่า” ข้าฯ กล่าว “ความกล้าหาญหรือฉลาดเขลาของผู้คนส่วนอื่น ๆ นั้น ไม่มีผลอะไรเลยต่อการตัดสินว่าเมืองทั้งเมืองมีความกล้าหาญหรือไม่”

“ใช่ ไม่มีผล”

[429c] “ด้วยเหตุว่า ส่วนดังกล่าว มีความสามารถในการปกป้องรักษาทัศนะเกี่ยวกับสิ่งร้ายแรงอันควรหลีกเลี่ยง ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ใด ๆ – และทัศนะเหล่านั้นก็เป็นอันเดียวกันและชนิดเดียวกันกับของผู้บัญญัติกฎหมายเริ่มแรก ซึ่งสืบทอดกันมาผ่านการศึกษา – ความกล้าหาญของเมืองจึงเกิดขึ้นได้

จากส่วนดังกล่าวนี้ ซึ่งอยู่ภายในตัวของมันนั้นล่ะ²¹ เจ้าเองก็เห็นว่าความกล้าหาญ เป็นอย่างนี้เหมือนกันใช่ไหม?”

“ซ้าช ยังไม่ค่อยเข้าใจเท่าไร” เขาพูด “ท่านพูดอีกรอบได้ไหม?”

“ซ้าช หมายความว่า” ซ้าช พูด “ความกล้าหาญนั้นเป็นการปกป้องรักษา ลักษณะหนึ่ง”

“การปกป้องรักษาลักษณะไหนล่ะ?”

“มันก็การปกป้องรักษาทัศนะ อันเกิดขึ้นจากกฎหมาย และถ่ายทอดผ่าน การศึกษา เกี่ยวกับสิ่งร้ายแรงประเภทต่าง ๆ ซึ่งควรหลีกเลี่ยง ส่วนคำว่า ‘ไม่ว่า ต้องเผชิญกับสถานการณ์ใด ๆ’ นั้น ซ้าช หมายถึง ไม่ว่าต้องเผชิญความเจ็บปวด ความสำราญ ความปรารถนา หรือความกลัวใด ๆ ก็ยังต้องปกป้องรักษาทัศนะ ดังกล่าวเอาไว้ได้ ถ้าเจ้ายังไม่เข้าใจ ซ้าช ก็ยินดีจะนำมันไปเปรียบเทียบกับ ตัวอย่างคล้าย ๆ กันนี้ให้”

[429d]

“ซ้าช เองก็ต้องการอย่างนั้น”

“เจ้ารู้ใช่ไหมว่า” ซ้าช พูด “เวลาช่างย้อมผ้าต้องการจะย้อมขนแกะให้เป็นสีม่วง เขาจะต้องเริ่มต้นจากการหยิบเอาขนแกะสีขาวโดยธรรมชาติขึ้นมา ก่อน จากบรรดาขนแกะสีต่าง ๆ ทั้งหมด จากนั้น เขาก็จะเอาใจใส่ขนแกะผืนนั้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา เพื่อให้มันอยู่ในสภาวะพร้อมจะดูดซึมสีอื่น ๆ เข้ามา ให้ ได้ดีที่สุด เมื่อทำได้ถึงขั้นนี้เมื่อไร เขาก็จะเริ่มนำสีมาย้อมมันใช่ไหม? ถ้าเขา ย้อมมันตามขั้นตอนเช่นนี้ได้ สีก็จะติดกับเนื้อผ้าเร็วมาก ไม่ว่าจะซักล้างกี่ครั้ง ไม่ว่าจะใช้น้ำยาคัดสีหรือไม่ ยังไงสีก็ไม่หลุดลอกง่าย ๆ แน่นนอน อย่างไรก็ตาม ถ้าการย้อมไม่ได้มีการเตรียมการที่ดี และไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอนดังกล่าวนี้ ไม่ว่าจะย้อมสีม่วงหรือสีไหน ๆ มันก็คงให้ผลไม่ต่างกัน เจ้าคงรู้ใช่ไหมว่ามันจะ เป็นอย่างไร?”

[429e]

“ซ้าช รู้” เขาพูด “มันจะออกมาหน้าตาตลก ๆ เหมือนผ้าสีซีด ๆ”

“ถ้าอย่างนั้น” ซ้าช กล่าว “เจ้าก็น่าจะเข้าใจเช่นกันว่า ด้วยอำนาจของเรา เรา เองก็กำลังทำอะไรทำนองนี้เหมือนกัน แต่เปลี่ยนเป็นเรื่องการเลือกสรรนักรบ

[430a] และให้การศึกษาด้านกายบริหารกับคนตรีศิลป์แก่พวกเขา เราเองก็ต้องการให้ผลลัพธ์ออกมาไม่ต่างจากนี้เหมือนกัน กล่าวคือ เนื่องจากพวกเขาได้รับธรรมชาติและการเลี้ยงดูอันเหมาะสม เมื่อได้รับการชี้แนะจากพวกเรา พวกเขา ก็ย่อมซึมซับเอากฎต่าง ๆ เข้าไปได้อย่างเป็นเลิศสุดเหมือนการย้อมสีผ้า ทัศนะเกี่ยวกับสิ่งร้ายแรงอันควรหลีกเลี่ยง และอื่น ๆ จะปรากฏขึ้นในตัวพวกเขาได้อย่างรวดเร็ว ต่อให้ใช้น้ำยากัดเซาะที่มีฤทธิ์แรงเพียงใดก็ยากจะทำให้สิ่งเหล่านี้หลุดลอกออกจากตัวพวกเขาได้ ต่อให้ต้องเผชิญกับความเจ็บปวด ความกลัว หรือแรงปรารถนา หรือต่อให้เป็นสิ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกอย่างรุนแรงชนิดต่าง ๆ (ซึ่งมีฤทธิ์แรงกว่าต่างหรือน้ำยากัดสีจากเมืองคาเลสตรา²²เสียอีก) ก็ไม่มีทางจะกัดเซาะมันออกไปได้ ความสามารถในการปกป้องรักษาทัศนะอันชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งร้ายแรง และสิ่งตรงข้าม ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ใด ๆ เช่นนี้ละ คือสิ่งที่ข้าฯ เรียกว่าความกล้าหาญ หรือว่าเจ้าเห็นเป็นอื่น?”

[430b]

“ข้าฯ จะเห็นเป็นอื่นไปได้ยังไง” เขากล่าว “ตามทัศนะข้าฯ พวกทาสหรือสัตว์ร้ายต่าง ๆ ก็มี ‘ทัศนะอันถูกต้อง’ คล้าย ๆ กันนี้ แต่ไม่ได้มาจากการศึกษา และไม่ได้วางอยู่บนฐานของกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ มันจึงไม่ได้เรียกว่าความกล้าหาญ”

[430c]

“เป็นจริงตามนั้น” ข้าฯ พุด

“ตกลง ข้าฯ ยอมรับนิยามความกล้าหาญของท่าน”

“ข้าฯ ขอให้เจ้ายอมรับมันในฐานะ ‘ความกล้าหาญทางการเมือง’ แทนแล้วกัน”

ข้าฯ พุด “ข้าฯ ขอให้เจ้ายอมรับมันเช่นนั้น และเราค่อยมาถกกันใหม่วันหลัง เอาให้ละเอียดกว่านี้ ถ้าเจ้ายังไม่เบื่อเสียก่อน แต่ตอนนี้ ประเด็นหลักของเราคือความเที่ยงธรรม และสิ่งที่เราพูดกันมากก็น่าจะมากเพียงพอแล้ว”

“พูดได้ยอดเยี่ยม” เขากล่าว

“เอาละ” ข้าฯ พุด “เรายังเหลืออีกสองอย่างที่ต้องทำให้เจอในเมืองของเรา

[430d]

อย่างแรกคือการสงบใจ และอย่างที่สอง ซึ่งเป็นเป้าหมายของการสนทนาครั้งนี้ ความเที่ยงธรรม”

“ใช่แล้ว”

“อืม... เราสามารถออกตามหาความเที่ยงธรรมกันตอนนี้เลย โดยไม่ต้องไปยุ่งกับการสงบใจอีกแล้วได้หรือเปล่า? เจ้าว่าพอมีทางใหม่?”

“ข้าฯ ก็ไม่รู้เหมือนกัน” เขาพูด “แต่ถ้าจะให้มันปรากฏออกมาก่อน โดยไม่ต้องสืบสาวเรื่องการสงบใจอีก ข้าฯ ก็ไม่เอาเหมือนกันนะ ถ้าท่านยังอยากจะทำใจ ข้าฯ อยู่ละก็ เรามาพูดถึงเรื่องนี้กันก่อนเถอะ”

“จริง ๆ ข้าฯ ก็ตั้งใจไว้ว่าอย่างนั้นนั่นล่ะ” ข้าฯ พูด “ไม่งั้นข้าฯ คงดูไร้ความเที่ยงธรรมแยะ”

“งั้นเริ่มกันเลย” เขากล่าว

“ได้ เรามาเริ่มกันเลย” ข้าฯ พูด “มองดูเหิน ๆ ข้าฯ ว่า มันน่าจะเกี่ยวข้องกับ ความพ้องกันและความสอดคล้องประสาน²³มากกว่าประเด็นก่อน ๆ”

“อย่างไรหรือ?”

“การสงบใจนั้นย่อมเป็นการจัดระเบียบลักษณะหนึ่ง” ข้าฯ กล่าว “มันคือการ เป็นนายเหนือความสุขสำราญและความปรารถนาต่าง ๆ เวลาคนทั่วไปพูดถึงสำนวน ‘แข็งแรงแกร่งกว่าตนเอง’ หรือสำนวนอื่น ๆ ทำนองนี้ พวกเขาก็มักจะสื่อความถึงความหมายดังกล่าวอยู่เสมอ ถึงแม้ข้าฯ จะไม่รู้ว่าพวกเขาตั้งใจหมายถึงอะไรกันแน่ แต่อย่างน้อยสำนวนเหล่านี้ก็เป็นเสมือนร่องรอยทางภาษาของความสงบใจ ซึ่งทำให้เราออกตามล่ามันต่อไปได้ใช่ไหมล่ะ?”

“แน่นอน” เขากล่าว

“คำว่า ‘แข็งแรงแกร่งกว่าตนเอง’ นี้มันฟังดูตลก ๆ นะเจ้าว่าไหม?” ข้าฯ พูด “เพราะถ้าเกิดคนคนหนึ่งแข็งแรงแกร่งกว่าตนเองได้เนี่ย คนคนนั้นก็จะต้องอ่อนแอกว่าตนเองด้วยในเวลาเดียวกันนะสิ เพราะคำว่า ‘ตนเอง’ ในที่นี้ย่อมหมายถึงคนเพียงคนเดียวเท่านั้น ในทุก ๆ กรณี”

“นั่นสินะ” เขากล่าว

“อย่างไรก็ตาม” ข้าฯ กล่าว “ดูเหมือนคำพูดนี้ยังสื่อความถึงอีกเรื่องหนึ่งด้วย นั่นก็คือ จิตวิญญาณของมนุษย์นั้น มีทั้งส่วนที่ดีกว่า และส่วนที่เลวกว่า และเราก็ มักจะนำเอาสำนวน ‘แข็งแรงแกร่งกว่าตนเอง’ มาใช้ เมื่อส่วนที่ดีกว่าโดยธรรมชาติ

[431b] เป็นนายเหนือส่วนที่เร็วกว่าเท่านั้น มันถือเป็นคำสรรเสริญชนิดหนึ่ง แต่ในทางกลับกัน ถ้าคนคนนั้นได้รับการเลี้ยงดูมาไม่ดีหรืออยู่ท่ามกลางกลุ่มคนไม่ดีส่วนที่ตึกว่า แต่มีปริมาณน้อยกว่าภายในจิตวิญญาณ ก็จะถูกสืบทอดด้วยส่วนที่เร็วกว่า และมีปริมาณมากกว่า ในกรณีเช่นนี้ คนนั้น ๆ ก็จะถูกประณามเขาจะถูกตำหนิว่าเป็นคนมักมากในกาม และ ‘อ่อนแอกว่าตนเอง’ ไปโดยปริยาย”
“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้นนะ” เขาพูด

“ลองมองเข้าไปในเมืองอันอ่อนแอของเราดูสิ เจ้าจะเห็นสภาวะดังกล่าวปรากฏอยู่” ซ้ำๆ พูด “และเมื่อได้เห็นแล้ว เจ้าก็จะรู้ว่า เราจะเรียกสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า ‘เข้มแข็งกว่าตนเอง’ ได้อย่างชอบธรรมก็ต่อเมื่อ ส่วนที่ตึกว่าภายในสิ่งนั้นถืออำนาจปกครองเหนือส่วนที่เร็วกว่า กรณีเช่นนี้เท่านั้น เราถึงจะกล่าวว่าสิ่งนั้นมีความสงบใจ และ ‘แข็งแกร่งกว่าตนเอง’”

[431c] “อืม ซ้ำๆ กำลังมองอยู่” เขาพูด “และซ้ำๆ ก็เห็นจริงเช่นเดียวกับท่าน”
“นอกจากนั้น เรายังพบความเจ็บปวด ความปรารถนา และความทุกข์สำราญได้อีกมากมายหลายชนิด โดยพบมากเป็นพิเศษในหมู่เด็ก ๆ ผู้หญิง ทาสรับใช้ในบ้าน และคนหมู่หมักอันสามัญ ซึ่งมักเรียกตัวเองว่า ‘เสรีชน’”
“ใช่แล้ว”

“อย่างไรก็ตาม ถ้าหวั่นความปรารถนา ความสำราญ และความเจ็บปวด ซึ่งถูกกำกัไว้ด้วยความสงบใจและความเรียบง่าย ภายใต้การชี้นำของการคำนวณด้วยตรรกะ²⁴ ควบคู่ไปกับความเข้าใจ²⁵ และทัศนคติอันถูกต้องนั้น เราจะพบได้เพียงในคนหมู่น้อย ซึ่งเกิดมาพร้อมกับธรรมชาติอันเป็นเลิศ และได้รับการศึกษาอันเป็นเลิศกว่าใครเท่านั้น”

[431d] “เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด
“เจ้าเห็นหรือเปล่าว่า สิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ในเมืองของเจ้าเช่นกัน ดูสิ ความปรารถนาอันด้อยต่ำของคนหมู่มากล้วนอยู่ภายใต้การควบคุมของปฏิภานและความปรารถนาอันสูงส่งของคนหมู่น้อยทั้งนั้น”

“ซ้ำๆ เห็นแล้ว” เขากล่าว

“เพราะฉะนั้น หากจะมีเมืองใดแข็งแกร่งกว่าได้ทั้งความปรารถนา ความสำราญ และตัวของมันเอง เมืองเมืองนั้นก็ต้องเป็นเมืองของเจ้านั่นล่ะ”

“แน่นอนอยู่แล้ว” เขาพูด

“ด้วยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เราจึงต้องเรียกมันว่า ‘มีความสงบใจ’?”

“ใช่แล้ว” เขากล่าว

“ยิ่งไปกว่านั้น หากจะมีเมืองใดที่ทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองมีทัศนคติตรงกันได้ว่า ผู้ใดควรได้ถืออำนาจปกครอง เมืองเมืองนั้นก็ดูเหมือนจะต้องเป็นเมืองของเจ้าอีกนั่นล่ะใช่ไหม?”

[431e]

“ใช่จริงๆ เสียด้วยสิ” เขาพูด

“เมื่อพลเมืองทั้งหลายเห็นตรงกันดังนี้แล้ว เจ้าว่า ความสงบใจนั้นควรสถิตอยู่กับใคร? ผู้ปกครอง หรือว่าผู้ใต้ปกครอง?”

“อยู่กับทั้งสองฝ่ายนั่นล่ะ” เขาพูด

“เป็นอย่างไรล่ะ? ข้าฯ ทำนายได้แม่นยำไหม?” ข้าฯ พูด “การสงบใจมีลักษณะเหมือนความสอดประสานจริงๆ ด้วย”

“อย่างไรหรือ?”

“มันย่อมต่างจากความกล้าหาญและปัญญา ซึ่งตั้งอยู่ในส่วนหนึ่งของเมืองเท่านั้น และเพียงเท่านั้น ก็ทำให้เมืองทั้งเมืองมีความกล้าหาญและมีปัญญาได้แล้ว ทว่าความสงบใจหาเป็นเช่นนั้นไม่ มันกระจายตัวอยู่ทั่วทุกแห่งหนจากเบื้องล่างถึงเบื้องบน ทั่วทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้อ่อนแอที่สุด หรือแข็งแกร่งที่สุด หรือผู้ที่อยู่กึ่งกลาง ไม่ว่าเจ้าจะใช้เกณฑ์ใดเป็นมาตรฐาน – ปฏิภาณ ความแข็งแรง จำนวน ความมั่งมี หรืออะไรก็ตามแต่ – ความสงบใจก็ทำให้เมืองทั้งเมืองซบซ่านลำนาบทเดียวกันได้เสมอ มันคือความสมานฉันท์ในลักษณะนี้ มันคือความพ้องกันระหว่างฝ่ายดีเท่ากับฝ่ายเลวกว่า ว่าฝ่ายใดควรได้ถืออำนาจปกครองภายในเมือง โดยสอดรับไปกับธรรมชาติ”

[432a]

“ข้าฯ เองก็มีทัศนคติเหมือนท่านทุกข้อเลย” เขากล่าว

[432b]

“ขั้นตอนที่เราสืบพบสามสิ่งภายในเมืองแล้วสิ” ข้าฯ พูด “หรืออย่างน้อย

มันก็มากพอให้เรา มีทัศนะเช่นนั้นได้แล้ว เอาละ เพื่อให้เมืองของเราอุป
ด้วยความดีงามอันครบถ้วนสมบูรณ์ เรายังเหลือความดีงามอีกรูปแบบหนึ่ง
ให้ต้องพูดถึง และนั่นก็คือความเที่ยงธรรม”

“ย่อมต้องเป็นเช่นนั้น”

[432c]

“เราก็คงต้องทำตัวเหมือนนายพราน ผู้กำลังกระจายกำลังล้อมตงไม้เพื่อ
ล่าสัตว์ลึนทะ กลาวคอน เราต้องคอยฟังสมาธิจดจ่อเอาไว้ ความเที่ยงธรรมมัน
จะได้ไม่หนีหายเข้าไปในความพว้าเลือนเสียก่อน ตอนนี้นั้นคงยังวนเวียนอยู่
แถว ๆ นี้ละ เราต้องช่วยกันมองหาอย่างถี่ถ้วน เพื่อจะได้พบมันไว ๆ และถ้าเกิด
ว่าเจ้าบังเอิญเห็นมันก่อนข้าฯ เจ้าก็ต้องรีบบอกให้ข้าฯ รู้เลยนะ”

“ข้าฯ ก็หวังจะได้เจอมันอยู่หรอกนะ” เขาพูด “แต่ข้าฯ ว่า ข้าฯ จะมีประโยชน์
ต่อท่านได้ไม่น้อย หากท่านให้ข้าฯ เป็นผู้ติดตามเฉย ๆ ท่านเจออะไรเมื่อไรก็ชี้
ให้ข้าฯ เห็นด้วยแล้วกัน”

“นั่นก็ตามมา” ข้าฯ กล่าว “อย่าลืมสวดภาวนาด้วยละ”

“ข้าฯ สวดแน่” เขาพูด “ท่านนำไปสิ”

“แน่นอนอยู่แล้วนะ” ข้าฯ พูด “แต่สถานที่ที่เราจะไปเนี่ย มันค่อนข้างจะเดิน
เข้าไปได้ยากเสียหน่อย แล้วก็เต็มไปด้วยเงามืดเต็มไปหมด การค้นหาในที่
มืด ๆ อย่างนี้ย่อมเป็นเรื่องลำบากแน่ แต่ถึงขั้นนี้แล้ว ยังไงเราก็ต้องไปต่อลึนะ”

[432d]

“ใช่” เขาพูด “เราต้องไปต่อแน่นอนอยู่แล้ว”

และทันใดนั้นเอง ข้าฯ ก็พบบางอย่างเข้า “โอ้! โอ้! กลาวคอน! ดูทำข้าฯ จะ
พบร่องรอยเข้าแล้ว ตามทัศนะข้าฯ มันต้องหนีไม่รอดแน่”

“นั่นย่อมเป็นข่าวดี” เขากล่าว

“โอ้เอ๋ย!” ข้าฯ พูด “พวกเราเฝ้ากันอยู่ได้ตั้งนาน”

“ไหงงั้นล่ะ?”

“สหายน้อย ดูท่าว่าสิ่งที่เรากำลังตามหานั้น มันกำลังไปกลิ้งมาอยู่แทบเท้า
ของพวกเรามาตั้งแต่ต้นแล้ว เราแค่ไม่ทันสังเกตเห็นนั่นเอง น่าตลกชะมัด
เหมือนคนกำลังตามหาสิ่งของอะไรสักอย่าง แต่สุดท้ายแล้วมันก็ดันอยู่บนมือ

มาแต่แรก พวกเราก็เหมือนกัน เรามัวแต่จ้องมองออกไปไกลลิบ ๆ โหน่ง นี่กระมัง คือสาเหตุที่ทำให้เราตกถังเกตุมันไป”

[432e]

“ท่านหมายความว่าอะไรกันแน่นะ?” เขากล่าว

“ข้าฯ หมายความว่า” ข้าฯ พุด “ตามทศนะของข้าฯ นั้น พวกเราได้ฟังและได้พุดถึงมันมาลึกลับใหญ่แล้ว เพียงแต่ไม่ทันได้ตระหนักเท่านั้นเองว่า พวกเรากำลังพุดถึงมันอยู่ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง”

“ช่างเป็นบทโหมโรงที่นานแท้” เขาพุด “คนเขายังปรารถนาจะฟังอยู่นะ”

“เอาละ ๆ ลองฟังดูแล้วกันว่าข้าฯ พุดได้เข้าท่าไหม” ข้าฯ กล่าว “เจ้ายังจำข้อกำหนดต่าง ๆ ซึ่งเรที่ตั้งไว้ตอนเริ่มก่อตั้งเมืองได้ไหม? สิ่งต่าง ๆ ที่ต้องทำเป็นอันดับแรก ๆ นะ ตามทศนะข้าฯ นั้นล่ะ – หรืออย่างน้อยก็รูปแบบคล้าย ๆ อย่างนั้น – คือความเที่ยงธรรม เราได้พุดและย้ำกันอยู่บ่อย ๆ ว่า ภายในเมือง คนแต่ละคนจะต้องปฏิบัติหน้าที่เพียงหนึ่ง ซึ่งเหมาะสมกับธรรมชาติของเขาเท่านั้นโดยตัวของมันใช่ไหม?”

[433a]

“ใช่ เราย้ำเรื่องนี้กันเสมอ”

“นอกจากนั้น เรายังมักได้ยินคนอื่น ๆ พุด หรือมักพุดเองอยู่บ่อยครั้งว่า ความเที่ยงธรรมก็คือการสนใจแต่ฐานะของตนเอง²⁶ ไม่ยุ่งวุ่นวายกับฐานะอื่นซึ่งไม่ใช่ของตน”

[433b]

“ใช่จริง ๆ ด้วยแฮะ”

“ถ้าอย่างนั้น สหายน้อย” ข้าฯ พุด “ความเที่ยงธรรมก็น่าจะหมายถึงการสนใจแต่ฐานะของตน โดยมีเงื่อนไขว่า มันต้องปรากฏขึ้นภายใต้สภาวะอันเหมาะสมเท่านั้น ข้าฯ กำลังนึกถึงอะไรอยู่เจ้ารู้ไหม?”

“ไม่รู้” เขาพุด “ท่านลองบอกข้าฯ มาสิ”

“ตามทศนะของข้าฯ” ข้าฯ พุด “เมื่อเราได้พบทั้งความสงบใจ ความกล้าหาญ และปฏิภาณ²⁷ สิ่งสิ่งนี้ย่อมเป็นสิ่งสุดท้าย ซึ่งรอการค้นพบอยู่ภายในเมืองของเรา และด้วยอำนาจของมันนั้นล่ะ ทั้งสามสิ่งแรกจึงปรากฏขึ้นมาได้ และเมื่อใดก็ตาม มันถือกำเนิดขึ้นมา มันก็จะคอยปกป้องรักษาสามสิ่งเหล่านั้นไว้

[433c]

ตราบไต้มันยังดำรงอยู่ภายในเมือง แนนอน เราได้พูดกันไปแล้วใช่ไหมว่า ความเที่ยงธรรมนั้นจะเป็นสิ่งสุดท้ายที่เหลือให้เราค้นหา หลังจากที่เราได้พบ ทั้งสามสิ่งแรกครบหมดแล้วนะ”

“ใช่ พูดกันไว้อย่างนั้น” เขาพูด “และมันก็จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้นด้วย”

[433d]

“ยิ่งไปกว่านั้น” ซ้าย กล่าว “การจะตัดสินให้แน่ชัดลงไปว่า หนึ่งในสี่นี้ สิ่งไหน มอบคุณความดีแก่เมืองมากที่สุด ย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับเราเลย มันเป็นการความสมานฉันท์ของทัศนคติในหมู่ผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองหรือเปล่าละ? หรือว่าจะเป็นสิ่งซึ่งปรากฏขึ้นในหมู่นักรบ – นั่นคือ การปกป้องรักษาทัศนคติอันชอบด้วยกฎหมาย เกี่ยวกับสิ่งร้ายแรงและสิ่งที่ไม่ใช่? หรือมันจะเป็นปฏิภาณและทักษะด้านการพิทักษ์ ซึ่งพบได้ในหมู่ผู้ปกครอง? หรือว่าเมืองของเราจะได้รับคุณความดีสูงที่สุด ในยามที่คนแต่ละคน – ไม่ว่าพวกเขาเด็ก ๆ ผู้หญิง ทาส เสรีชน ช่างฝีมือ ผู้ปกครอง หรือผู้ใต้ปกครอง – สนใจแต่ฐานะของตนเอง โดยไม่ยุ่งวุ่นวายกับฐานะของคนอื่น ๆ?”

“การตัดสินให้ชัดลงไปย่อมเป็นการยากอยู่แล้วละ” เขาพูด

“แต่ถ้าพูดกันถึงความดีงาม ของเมืองแล้ว ดูเหมือนอำนาจ ซึ่งทำให้ทุก ๆ คน สนใจแต่ฐานะของตนนั้น จะเป็นคู่แข่งตัวฉกาจของทั้งปัญญา ความกล้าหาญและการสงบใจเลยนะ”

“นั่นนะสิ” เขาพูด

[433e]

“และถึงแม้จะเป็นคู่แข่งของความดีงามอื่น ๆ ภายในเมือง แต่เจ้าก็ยังคงเรียกมันว่าความเที่ยงธรรมใช่ไหม?”

“แนนนอนอยู่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น เราลองมาพิจารณาในมุมมองนี้บ้าง คุณว่าจะยังคงเหมือนเดิมอยู่ไหม – เจ้าคงมอบหมายหน้าที่ตัดสินคดีความภายในเมืองแก่ผู้ปกครองใช่ไหม?”

“แนนนอน”

“และเป้าหมายเพียงอย่างเดียวของการตัดสินความก็คือ จะต้องไม่มีผู้ใดถือครองสิ่งซึ่งไม่ใช่ของตน หรือถูกแย่งชิงสิ่งซึ่งเป็นของตนไปใช่ไหม?”

“คงเป็นอื่นไปไม่ได้อีก”

“เพราะนั่นคือความเที่ยงธรรม?”

“ใช่”

“เพราะฉะนั้น เมื่อมองมุมนี้ การครอบครองและใช้ประโยชน์จากสิ่งซึ่งเป็น
ของตนเท่านั้นก็สมควรจะต้องเป็นความเที่ยงธรรมด้วยสิ”

[434a]

“ถูกต้องแล้ว”

“นั่นถ้าเป็นอันนี้ละ ลองพิจารณาดูว่าเจ้าจะมีทักษะเหมือนช่าง หรือเปล่า”
ช่าง พุด “สมมติว่าช่างไม้คนหนึ่งพยายามทำงานของช่างทำรองเท้า หรือช่าง
ทำรองเท้าพยายามทำงานของช่างไม้ก็ตามที่ หรือสมมติว่าพวกเขาแลกเปลี่ยน
เครื่องมือ เครื่องมือมือกัน หรือแลกเปลี่ยนเกียรติยศกัน²⁸ หรือหากช่างไม้คน
เดียวกันนี้พยายามทำหน้าที่ที่เดียวทั้งสองอย่างในเวลาเดียว โดยเปลี่ยนแปลง
ทุกสิ่งอย่างในตัวเอง เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะทำ ตามทักษะของเจ้า
การกระทำเหล่านี้จะส่งผลร้ายแรงต่อเมืองอย่างมากมายหรือเปล่า?”

“ไม่มากเท่าไรหรอก” เขากล่าว

“แต่ถ้าสมมติว่ามีใครสักคนหนึ่ง ซึ่งมีธรรมชาติเป็นช่างฝีมือ หรือเป็นคน
ทำงานหาเงินอื่น ๆ ถูกสับสนด้วยความมั่งมี เสี่ยงข้างมาก พลະกำลังของตนเอง
หรือสิ่งอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันนี้ และพยายามก้าวขึ้นมาใช้ชีวิตในรูปแบบของ
นักรบ หรือถ้าสมมติว่ามีนักรบคนหนึ่งต้องการเป็นผู้พิทักษ์หรือที่ปรึกษา ทั้ง ๆ ที่
ตัวเองไม่ได้มีความเหมาะสมกับตำแหน่งในช่วงชั้นเหล่านี้เลย แต่ก็ยังจะไปขอ
แลกเปลี่ยนเครื่องมือ เครื่องมือและเกียรติยศกับพวกเขา หรือถ้าสมมติว่าคน
คนเดียวกันนี้ต้องการจะทำหน้าที่ทุกอย่างเหล่านี้ด้วยตัวเองในเวลาเดียวกันก็
ช่าง ว่า เจ้าคงมีทักษะพ้องกับช่าง แน่ว่า การพยายามสลับสับเปลี่ยนตำแหน่งและ
การก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่น ๆ เช่นนี้ ย่อมนำความฉิบหายมาสู่เมืองอย่างไม่
ต้องสงสัย”

[434b]

“ใช่ ช่าง เห็นด้วย”

“การพยายามก้าวก่ายและแลกเปลี่ยนหน้าที่กันของช่วงชั้นทั้งสาม²⁹

[434c]

ย่อมก่อให้เกิดผลร้ายแรงมหาศาลต่อเมืองของเรา ถึงขนาดเรียกได้อย่างไม่
อายปากว่าเป็นความชั่วร้ายอย่างสุดขีดเลยเสียล่ะ”

“แน่นอนทีเดียว”

“และการกระทำชั่วร้ายอย่างใหญ่หลวงต่อเมืองของตน ก็จะต้องเรียกว่า
‘ความไม่เที่ยงธรรม’ เจ้าว่าอย่างนั้นไหม?”

“แน่นอน”

“เอาล่ะ และนั่นคือความไม่เที่ยงธรรม ที่นี้ลองพูดอย่างนี้ดูบ้าง ในทางกลับ
กันหากสมาชิกแต่ละคนในช่วงชั้นของผู้พิทักษ์ ฝ่ายสนับสนุน และคนทำงาน
หาเงิน ทำหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม และสนใจแต่เพียงธุระของตัวเอง
เท่านั้น อย่างนี้เราก็จะเรียกว่าความเที่ยงธรรม และมันก็จะทำให้เมืองทั้งเมืองมี
ความเที่ยงธรรมไปด้วยใช่ไหม?”

[434d]

“ย่อมไม่ใช่อย่างอื่นแน่” เขาพูด “อย่างน้อยก็ในทัศนะของข้าฯ นะ”

“อย่าเพิ่งมั่นใจนักเลยนะ” ข้าฯ พูด “เอาไว้เมื่อเราเห็นชัดเจนแล้วว่าการ
ปฏิบัติตนในรูปแบบนี้เป็นความเที่ยงธรรมจริง ๆ และนำมาใช้ได้กับมนุษย์
เท่านั้น ถึงเวลานั้นเราค่อยสรุปกันก็ยังไม่สายหรอก เรามาดูกันก่อนว่าเรายังคิด
เป็นอื่นไปอีกได้ไหม สมมติว่าอันนี้มันยังไม่ใช่ เราก็จะได้หันไปพิจารณาอย่าง
อื่นแทน เอาล่ะ ตอนนีเรามาสะสางประเด็นนี้กันก่อน ยังจำได้ไหม เราคิดกัน
ไว้ว่า หากสามารถสำรวจตรวจสอบความเที่ยงธรรมอันปรากฏอยู่ภายในสิ่ง
สิ่งหนึ่งซึ่งมีขนาดใหญ่ได้แล้ว การจะสำรวจความเที่ยงธรรมภายในคนคนหนึ่ง
ซึ่งมีขนาดเล็กกว่าก็จะทำได้ง่ายตายขึ้น³⁰ ต่อจากนั้นเราก็มีทัศนะร่วมกันให้สิ่ง

[434e]

ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าดังกล่าวนี้เป็นเมืองเมืองหนึ่ง และหน้าที่ของพวกเราก็คือ
การก่อตั้งเมืองที่ดีที่สุดขึ้นมาให้ได้ โดยเป็นที่เข้าใจกันตั้งแต่ต้นว่า อย่างน้อย
ความเที่ยงธรรมก็ต้องปรากฏขึ้นแน่นอนภายในเมืองที่ดี เอาล่ะ ที่นี้เราก็ได้
เวลานำเอาสิ่งที่เราเพิ่งค้นพบภายในเมืองของเรามาประยุกต์ใช้กับคนแต่ละ
คนกันดู หากทั้งสองด้านสอดคล้องลงรอยกันได้พอดี นั่นก็เยี่ยมไปเลย ทว่า
ถ้าสิ่งที่ปรากฏในคนแต่ละคนเกิดมีความแตกต่างออกไป เราก็คงจะต้องย้อน

กลับไปทดสอบเมืองของพวกเขาทั้งคู่ใหม่อีกรอบ บางทีหากเราสามารถนำทั้งสองด้านมาเปรียบเทียบกันจุดต่อจุดได้ เหมือนนำไม้สองท่อนมาเสียดสีกันอย่างต่อเนื่อง ไม่เข้าความเที่ยงธรรมก็อาจจะปะทุขึ้นมาราวเปลวไฟ นำแสงสว่างมาให้แก่เราในที่สุด มา! เรามาทดลองกันดู”

[435a]

“ได้เลย เราจะทำกันอย่างไรที่ท่านว่า” เขาพูด “และมันจะต้องประผลสำเร็จอย่างไม่ต้องสงสัย”

“เออละ” ซ้ำๆ กล่าว “สมมติว่าเจ้ามีของอยู่สองสิ่ง สิ่งหนึ่งมีขนาดเล็กกว่า อีกสิ่งหนึ่งมีขนาดใหญ่กว่า และเจ้าเรียกทั้งสองสิ่งด้วยคำเรียกเดียวกัน เจ้าว่าสิ่งของทั้งสองจะมีคุณสมบัติตามคำเรียกนั้นๆ เหมือนหรือแตกต่างกัน?”

“ก็ต้องเหมือนกันซี” เขากล่าว

“ถ้าเป็นอย่างนั้น บุรุษที่เที่ยงธรรมก็ต้องไม่ต่างจากเมืองที่เที่ยงธรรม หากวัดกันด้วยรูปแบบของความเที่ยงธรรมโดยตัวของมันเองแล้วละก็ เขาก็ต้องมีคุณสมบัติเหมือนกับเมืองเมืองนั้น”

[435b]

“ใช่แล้ว” เขากล่าว “เขาจะต้องเหมือนกับมัน”

“อย่างไรก็ตาม เมืองเมืองหนึ่งจะดูภายนอกว่ามีความเที่ยงธรรมได้นั้น ธรรมชาติทั้งสามช่วงชั้นดังกล่าวจะต้องสนใจแต่เพียงฐานะของตนเอง เช่นเดียวกับความกล้าหาญ ปัญญา และความสงบใจ ทั้งหมดล้วนขึ้นอยู่กับสภาวะทางจิตใจและนิสัยของช่วงชั้นทั้งสามนี้ทั้งสิ้น”

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น สหายน้อย หากจิตวิญญาณของคนคนหนึ่งมีรูปแบบเดียวกับเมืองของเขา เราก็ย่อมเรียกเขาโดยใช้คำเรียกเดียวกันได้ด้วย และนั่นก็เป็นเพราะเมืองที่เขาอยู่นั้น กอปรด้วยสภาวะทางจิตใจเหมือนกันกับเขานั้นเอง”

[435c]

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้” เขาพูด

“เออละ เจ้าหนู คำถามง่าย ๆ เกี่ยวกับจิตวิญญาณ” ซ้ำๆ กล่าว “โดยทั่วไปแล้วจิตวิญญาณนั้นมีรูปแบบทั้งสามนี้ปรากฏอยู่หรือไม่?”

“ตามทัศนะซ้ำๆ มันไม่เห็นจะพึงดูง่ายตรงไหนเลย โสคราตีส” เขาพูด

“สงสัยคำกล่าวว่า ‘สิ่งตรงย่อมได้มายาก’ นั้น จะเป็นความจริงแฮะ”

[435d] “ดูท่าจะเป็นอย่างนั้น” ข้าฯ กล่าว “ตามที่คณะข้าฯ นะ กล่าวคอน เจ้าควรรู้ว่า เราไม่สามารถใช้กระบวนการเดิม ซึ่งเรากำลังใช้พูดคุยกันอยู่นี้ ในการค้นหา คำตอบอันละเอียดลออเช่นนี้ได้อีกแล้ว มันต้องใช้อีกทางหนึ่ง ซึ่งยาวกว่าและ ไกลกว่านี้อยู่พอสมควร แต่บางที เราอาจนำมันมาใช้แค่พอให้หาคำตอบตาม เกณฑ์การพิจารณาก่อนหน้าของเราได้ ก็น่าจะพอแล้วกระมัง”

“แค่นั้นก็น่าพอใจแล้วนา ข้าฯ ว่า” เขาพูด “สำหรับข้าฯ เท่านั้นมันก็น่า จะพอแล้วล่ะ”

“งั้นก็ได้” ข้าฯ พูด “ถ้าเจ้าว่าพอ ข้าฯ ก็ว่าพอด้วยแล้วกัน”

[435e] “งั้นก็อย่างเพิ่งท้อเสียก่อนล่ะ” เขาพูด “มา มา เรามาพิจารณากันต่อเถอะ”
[436a] “เราจำเป็นต้องเห็นพ้องกันก่อนใช่ไหมว่า อุปนิสัยและรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้ ต่างก็ปรากฏอยู่ในตัวพวกเรา เช่นเดียวกับปรากฏอยู่ในเมือง?” ข้าฯ กล่าว “เพราะสิ่งเหล่านี้มันจะมีที่มาจากแหล่งไหนได้อีกล่ะ? มันคงน่าขันลึนดี หากมี ใครบางคนปฏิเสธว่า ความคึกคะนองภายในเมืองต่าง ๆ นั้นไม่ได้มาจากปัจเจกชน ผู้เปี่ยมด้วยคุณสมบัติเช่นนั้น อย่างพวกธราเคียน หรือพวกซิเธียน หรือพวกที่ อาศัยอยู่ทางตอนเหนือโน่นแน่ะ ส่วนถ้าเป็นเรื่องของความรักในการเรียนรู้ ก็ต้องมาจากพื้นที่ในส่วนภูมิภาคของพวกเรา แต่ถ้าเป็นเรื่องของความรักใน เงินทองแล้วก็ต้องเป็นพวกฟินิเซียน และพวกอียิปต์อย่างแทบไม่ต้องสงสัย³¹”

“น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“มันต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว” ข้าฯ พูด “เรื่องนี้เข้าใจได้ไม่ยากหรอก”

“ใช่ ไม่ยาก”

“ที่ยากนะ คือเรื่องนี้ต่างหาก เจ้าว่า การกระทำทั้งสามอย่างดังกล่าวของ พวกเราเกิดขึ้นจากส่วนเดียวในตัวเรา หรือว่าเกิดจากสามส่วนแยกขาดจากกัน? ข้าฯ หมายถึง พวกเราเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยใช้ส่วนหนึ่ง เกิดความคึกคะนอง โดยอีกส่วนหนึ่ง และปรารถนาความสำราญจากการได้กินได้ดื่มได้สืบพันธุ์ หรืออื่นๆ ในทำนองเดียวกัน โดยใช้อีกส่วนหนึ่งเป็นลำดับสามหรือเปล่า? หรือ

ว่าพวกเราลงมือกระทำแต่ละสิ่งเหล่านั้นด้วยจิตวิญญาณทั้งดวงที่เดียว ไม่ได้แยกส่วนกัน? นี่ละ คือสิ่งที่ยากจะกำหนดใช้ซัดลงไปได้ และยากจะหาคำตอบอันน่าพอใจให้แก่การสนทนาของเราได้”

[436b]

“ข้าฯ เองก็มีทัศนะนั้นนั่น” เขาพูด

“งั้นเราลองพิจารณาด้วยวิธีการนี้ดู เพื่อจะหาคำตอบได้ว่าแต่ละส่วนเหล่านั้นมันเป็นหนึ่งเดียวกัน หรือแยกขาดจากกันกันแน่”

“วิธีการไหนล่ะ?”

“มันเป็นเรื่องแน่นอนอยู่แล้วใช่ไหมว่า สิ่งสิ่งเดียวกัน ย่อมไม่สามารถกระทำหรือถูกกระทำในทิศทางตรงข้ามกัน ด้วยส่วนส่วนเดียวกันในตัวมัน จากสิ่งภายนอกสิ่งเดียวกัน ในเวลาเดียวกันได้?³² ดังนั้น หากเราพบเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่งในลักษณะนี้เกิดขึ้นกับสิ่งเหล่านั้น เราก็มั่นใจได้เลยว่า สิ่งเหล่านั้นไม่ได้เป็นส่วนเดียวกัน หากแต่มีจำนวนมาก”

[436c]

“ถูกต้องแล้ว”

“เอาล่ะ งั้นตั้งใจฟังให้ดี”

“ว่ามาเลย” เขาพูด

“เจ้าว่าจะเป็นไปได้ไหม หากสิ่งสิ่งเดียวกัน จะทำให้ส่วนส่วนเดียวกันในตัวมัน เคลื่อนไหว และ หยุดนิ่งพร้อม ๆ กันได้ ในเวลาเดียวกัน?”

“ไม่มีทาง”

“งั้นเรามาทำให้ตรรกะของเราละเอียดขึ้นกว่านี้อีกสักหน่อย จะได้ไม่ต้องมานั่งเถียงกันอีกทีหลัง เอาล่ะ ถ้ามีใครสักคนหนึ่งพูดว่า ‘หากมีมนุษย์ผู้หนึ่งยืนอยู่กับที่และขยับแขนกับหัวไปด้วยได้ นั้นย่อมหมายความว่า คนคนเดียวกันนี้ เคลื่อนไหว และ ยืนหนึ่งอยู่กับที่ในเวลาเดียวกันได้’ ละ? ข้าฯ ว่า เราไม่ควรยอมให้เขาแย้งเราในทำนองนี้ได้นะ เขาควรจะเข้าใจเสียใหม่ว่า อันที่จริง ส่วนหนึ่งของเขากำลังเคลื่อนไหว ขณะอีกส่วนหนึ่งยืนนิ่งกับที่ต่างหากล่ะใช่ไหม?”

[436d]

“ใช่แล้ว”

“คู่สนทนาผู้นี้ของเราอาจจะยังต้องการพูดจาให้น่าฟังขึ้น และยกตัวอย่าง

[436e]

อันซบซ้อนขึ้นมาเพิ่มเติมอีกข้อหนึ่ง ‘ลองนึกถึงลูกช่างที่กำลังหมุนลิ มันทั้ง เคลื่อนไหว และ หยุดอยู่กับที่ได้พร้อม ๆ กันนะ’ เขาพูด ‘แกนกลางของมัน ย่อมตรึงอยู่ที่จุดจุดเดียว ในขณะที่ส่วนอื่น ๆ นั้นหมุนไปรอบ ๆ’ หรือวัตถุอื่น ๆ ซึ่งมีการเคลื่อนที่แบบวงกลม ณ จุดใด ๆ ก็สามารถพูดในทำนองนี้ได้เช่นเดียวกัน แต่ กระนั้นพวกเราย่อมไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอลำนี้แน่นอน เพราะการเคลื่อนไหว และการหยุดนิ่งในกรณีเหล่านี้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากส่วนส่วนเดียวกันในสิ่งสิ่งหนึ่ง เราย่อมแย้งว่า มันเกิดจากส่วนสองส่วน อันได้แก่ แกนกลาง ซึ่งจะหยุดนิ่งอยู่กับที่ เพราะมันไม่ได้เอียงไปในทิศทางอื่นใด และอีกส่วนหนึ่งก็คือรัศมี ซึ่งมี การเคลื่อนที่เป็นวงกลม และแน่นอนว่า หากตัวแกนกลางมันเกิดเอียงซ้ายหรือขวา หรือหน้าหรือหลังขึ้นมา ขณะกำลังหมุนอยู่เราก็จะบอกว่า มันไม่ได้หยุดนิ่งกับที่ เช่นเดียวกัน”

“ใช่ และเราก็พูดถูกเสียด้วย” เขาพูด

[437a]

“เราจะปล่อยให้คำพูดทำนองนี้มากวนใจเราไม่ได้เด็ดขาด เราจะไม่ปล่อยให้ ใครมาชักจูงเราได้ว่า สิ่งสิ่งเดียวกัน สามารถเป็น กระทำ หรือถูกกระทำในด้าน ตรงข้ามกัน ด้วยส่วนส่วนเดียวกันในตัวมัน จากสิ่งภายนอกสิ่งเดียวกัน ในเวลา เดียวกันได้”

“อย่างน้อยก็ชักจูงข้าฯ ไม่ได้คนหนึ่งล่ะ” เขาพูด

“อย่างไรก็ตาม เพื่อว่าเราจะได้ไม่ต้องใช้เวลานานเกินไปในการตรวจสอบ ข้อโต้แย้งแต่ละข้อเหล่านี้ และพิสูจน์ว่ามันไม่ใช่ความจริงตามที่ เป็น พวกเราจะ สมมติเช่นนั้นไปเลยก็แล้วกัน อย่างไรก็ตาม พวกเราก็ต้องยอมรับว่า หากต่อไป มันถูกแสดงให้เห็นได้ว่าเป็นเท็จ ข้อสรุปทุกข้อซึ่งวางอยู่บนสมมติฐานดังกล่าว ก็จะต้องใช้การไม่ได้ไปด้วย”

“ใช่” เขาพูด “เราต้องทำอย่างนั้นล่ะ”

[437b]

“เอาล่ะ ทีนี้เจ้าลองพิจารณาสิ่งเหล่านี้ซึ่งว่ามันเป็นสองสิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกัน หรือเปล่า” ข้าฯ กล่าว “การยอมรับและการปฏิเสธ การโยนหาจะครอบครองสิ่ง สิ่งหนึ่งและการหลีกเลี่ยงสิ่งสิ่งหนึ่ง การโอบรับสิ่งสิ่งหนึ่งและผลักไสสิ่งสิ่งหนึ่ง

ไม่ว่าสิ่งเหล่านี้จะอยู่ในรูปของการกระทำหรือการถูกระงับก็ตาม?”

“ใช่” เขาพูด “มันเป็นคู่ตรงข้ามกัน”

“แล้วถ้าเป็นสิ่งที่เหล่านี้ล่ะ?” ซ้ำๆ พูด “ความกระหาย ความหิว และความปรารถนาอื่น ๆ โดยทั่วไป แล้วยังมีเรื่องของความตั้งใจกับความต้องการอีกด้วย สิ่งเหล่านี้จัดอยู่ในฝั่งใดฝั่งหนึ่งของรูปแบบข้างต้นด้วยหรือเปล่า? ยกตัวอย่างเช่น เจ้าก็รู้ใช่ไหมว่า จิตวิญญาณของคนคนหนึ่งที่กำลังมีความปรารถนานั้น ย่อมต้องโหยหาสิ่งซึ่งตนเองกำลังปรารถนาอยู่เสมอ หรือไมก็ต้องการจะโอบรับเอาสิ่งที่ตนต้องการมาเป็นของตัวเองเสมอ หรือในช่วงเวลาที่จิตวิญญาณต้องการเติมเต็มจากสิ่งภายนอก มันก็จะเอื้อมคว้าสิ่งที่ตนกำลังโหยหาอย่างสุดกำลัง พยายามตอบรับสิ่งสิ่งนั้น รววมี่ใครบางคนกำลังตั้งคำถามต่อตัวเอง?”

[437c]

“ใช่ ซ้ำๆ รู้”

“แล้วถ้าเป็น ความไม่ต้องการ ความไม่ตั้งใจ และความไม่ปรารถนาล่ะ? เจ้าจัดสิ่งเหล่านี้เอาไว้อีกด้าน – นั่นก็คือ ด้านที่จิตวิญญาณผลักไสและขับไล่สิ่งต่างๆ ออกจากตัวเอง – ใช่หรือเปล่า รวมไปถึงการกระทำตรงข้ามกับสิ่งต่างๆ ซึ่งเพิ่งพูดไปด้วย?”

“แน่นอน”

[437d]

“เมื่อเป็นเช่นนั้น เราຍ่อมกล่าวได้ว่ารูปแบบของความปรารถนาต่างๆ ดังกล่าว มีอยู่จริง และตัวอย่างอันแจ่มชัดที่สุดก็คือความหิว กับความกระหาย”

“ใช่แล้ว” เขาพูด “เราຍ่อมกล่าวเช่นนั้นได้”

“อันแรกคือความปรารถนาในอาหาร ส่วนอันหลังคือในเครื่องดื่ม?”

“ใช่”

“กระนั้นความกระหายก็เป็นความปรารถนาชนิดหนึ่งภายในจิตวิญญาณ ซึ่งเรียกร้องอะไร มากกว่า วัตถุประสงค์แห่งความปรารถนาอื่น ๆ อีกใช่ไหม? ยกตัวอย่างเช่น ความกระหายนั้นยังต้องการเครื่องดื่ม ร้อน หรือ เย็น มาก หรือ น้อย หรือ พุดง่าย ๆ ก็คือมันยังต้องขึ้นอยู่กับ คุณสมบัติของเครื่องดื่มอีกด้วยใช่ไหม? และเมื่อความร้อนถูกเพิ่มเข้าไปในความกระหาย ความร้อนนั้นก็จะส่งผลให้เกิด

[437e]

ความปรารถนาในความเป็นตามมาด้วย เช่นเดียวกัน เมื่อความเย็นถูกเพิ่มเข้าไป ความปรารถนาในความร้อนก็จะตามมาเช่นกัน และในทำนองเดียวกัน เมื่อความ กระจายมีอยู่มาก ความมากนั้นก็ย่อมต้องก่อให้เกิดความปรารถนาในปริมาณ มากตามไปด้วย และเมื่อความกระจายมีน้อย มันก็จะเกิดความปรารถนาใน ปริมาณน้อยด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติของความกระจายนั้น มันย่อมไม่ได้ปรารถนาสิ่งอื่นใด นอกเหนือไปจากเครื่องตี๋ม ส่วนธรรมชาติของ ความหิวก็ต้องปรารถนาอาหาร³³ใช่ไหม?”

“ย่อมเป็นเช่นนั้น” เขากล่าว “ความปรารถนาแต่ละอย่างโดยตัวมันเองนั้น ย่อมมีเป้าหมายเฉพาะโดยธรรมชาติของมันอยู่ อย่างไรก็ตาม ความปรารถนา ในสิ่งต่าง ๆ ชนิดนี้หรือ ชนิดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเพิ่มเติมของสิ่งนั้น ๆ”

[438a]

“ถ้าอย่างนั้น เราก็จะต้องไม่ปล่อยให้ใครมาก่อน หรือเล่นงานเราโดยไม่ทัน รู้ตัวได้ ด้วยการอ้างว่า” ข้าฯ พุด “ไม่มีใครเขาปรารถนาเครื่องตี๋มหรือ เราทุกคน ปรารถนาเพียงเครื่องตี๋ม ที่ดี เท่านั้น หรือไม่มีใครปรารถนาอาหารหรือ เราทุกคน ปรารถนาเพียงอาหาร ที่ดี เท่านั้น กล่าวคือ คนทุกคนย่อมปรารถนาเพียงสิ่งที่ดี เท่านั้น ดังนั้นหากความกระจายเป็นความปรารถนา มันย่อมเป็นความปรารถนา ในเครื่องตี๋มดี ๆ หรืออะไรดี ๆ เสมอ และความปรารถนาอื่น ๆ ก็ถูกนำเสนอ ในทำนองนี้ด้วยเช่นกัน”

“แต่สิ่งที่คนคนนี้พุด” เขาพุด “ก็ดูเหมือนจะฟังขึ้นอยู่เหมือนกันนะ”

[438b]

“แต่สำหรับข้าฯ กลับเห็นว่า” ข้าฯ กล่าว “หากสิ่งสองสิ่งมีความสัมพันธ์กันก็มี ความเป็นไปได้เพียงสองอย่างเท่านั้น นั่นคือ ทั้งสองสิ่งนี้จะต้องมีคุณสมบัติติดตัว บางอย่าง หรือไม่เช่นนั้น ทั้งสองก็จะต้องไม่มีคุณสมบัติใด ๆ ติดตัวเลย”

“ข้าฯ ไม่เข้าใจ” เขาพุด

“อ้าว เจ้าไม่เข้าใจหรือ?” ข้าฯ พุด “เวลาเราพุดว่าสิ่งหนึ่ง *ใหญ่กว่า* นะ เราย่อมหมายความว่าสิ่งนั้นใหญ่กว่า *อีกสิ่งหนึ่ง* เสมอไม่ใช่หรือ?”

“แน่ล่ะ”

“และ ‘อีกสิ่งหนึ่ง’ ที่ว่านี่ก็คือสิ่งซึ่งมีขนาดเล็กกว่าใช่ไหม?”

“ใช่”

“และถ้าเราพูดว่าสิ่งหนึ่งมีขนาดใหญ่กว่า *มาก ๆ* เราก็กย่อหมายถึงความว่า สิ่งนั้นมันมีขนาดใหญ่กว่าสิ่งที่มีขนาดเล็กกว่า *มาก ๆ* ด้วยใช่ไหม?”

“ใช่”

“และสิ่งซึ่ง *เคย* ใหญ่กว่าก็หมายถึงว่า มัน *เคย* ใหญ่กว่าสิ่งซึ่ง *เคย* เล็กกว่า ในทำนองเดียวกัน สิ่งซึ่ง *กำลัง* จะใหญ่กว่าก็ย่อหมายถึงว่า มัน *กำลัง* จะใหญ่กว่าสิ่งซึ่ง *กำลัง* จะ เล็กกว่าด้วย?”

“แน่นอน” เขาพูด

“เช่นเดียวกันกับสิ่งซึ่งมากกว่าและสิ่งซึ่งน้อยกว่า สิ่งซึ่งขยาเป็นสองเท่า และสิ่งซึ่งลดเหลือครึ่งเดียว สิ่งซึ่งหนักกว่าและสิ่งซึ่งเบากว่า สิ่งซึ่งเร็วกว่าและ สิ่งซึ่งเชื่องช้ากว่า สิ่งซึ่งร้อนกว่าและสิ่งซึ่งเย็นกว่า และสิ่งอื่น ๆ อีกมากมายใน ทำนองเดียวกันนี้ด้วยใช่ไหม?”

[438c]

“ใช่แล้ว”

“แล้วถ้าเป็นองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ละ? ยังใช้วิธีเดียวกันได้ไหม? เพราะ องค์ความรู้โดยตัวมันเองนั้น ย่อหมายถึงถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ หรือ เกี่ยวกับสิ่งใดก็ตาม ซึ่งองค์ความรู้ทั้งหลายควรมีสัมพันธ์ด้วย อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เฉพาะทางด้านหนึ่ง ย่อหมายถึง ถึง องค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งเฉพาะทาง ในด้านนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อองค์ความรู้ด้านการสร้างบ้านถือกำเนิดขึ้น มันย่อม ต้องมีความแตกต่างจากองค์ความรู้ด้านอื่น ๆ และด้วยเหตุนี้มันจึงได้รับการ ชานานนามว่าเป็น ‘องค์ความรู้เฉพาะทางด้านการสร้างบ้าน’ ใช่ไหม?”

[438d]

“แน่นอน”

“และนั่นย่อมเป็นเพราะว่ามันเป็นองค์ความรู้ในด้านเฉพาะ ซึ่งแตกต่าง จากด้านอื่น ๆ ทั้งหมด ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่”

“และเนื่องจากที่มันสัมพันธ์กับสิ่งเฉพาะทางสิ่งหนึ่งเพียงสิ่งเดียว ตัวมันเอง จึงกลายเป็นสิ่งเฉพาะทางสิ่งหนึ่งไปด้วยใช่ไหมล่ะ? วิธีการคิดเช่นนี้ย่อมใช้ได้กับ

ศิลปะเฉพาะทางและองค์ความรู้ทุก ๆ ด้านเลย ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่แล้ว”

[438e] “ข้าฯ ว่าตอนนี้เจ้าคงพอเข้าใจแล้วนะ” ข้าฯ พุด “ข้าฯ ถึงได้บอกไว้ว่า เมื่อสิ่งสองสิ่งมีความสัมพันธ์กัน หากสิ่งแรกไม่มีคุณสมบัติใด ๆ ติดตัว สิ่งที่สองก็จะต้องไม่มีด้วย และในทางกลับกัน หากสิ่งแรกมีคุณสมบัติใด ๆ ก็ตามติดตัว สิ่งที่สองก็จะต้องมีด้วยเช่นกัน³⁴ อย่างไรก็ตาม ข้าฯ ไม่ได้หมายความว่าทั้งสองสิ่งนี้จะต้องมีคุณสมบัติเพิ่มเติมอย่างเดียวกับคุณสมบัติของมัน ตัวอย่างเช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีสุขภาพดี หรือเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีความป่วยไข้ นั้นไม่ได้หมายความว่ามันจะต้องเป็นองค์ความรู้อันมีสุขภาพดี หรือองค์ความรู้อันป่วยไข้ไปด้วยก็ได้ หรือในทำนองเดียวกัน องค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ดี หรือเกี่ยวกับสิ่งที่เลวนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่า มันจะต้องดีหรือเลวโดยตัวมันเองเสมอไปเช่นกัน และเมื่อใดก็ตาม องค์ความรู้ด้านหนึ่ง ๆ ไม่ได้เป็นเพียงองค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมันสัมพันธ์ด้วยแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นองค์ความรู้ของด้านหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง เช่น การมีสุขภาพดี และการเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อนั้น องค์ความรู้นั้น ๆ ก็จะกลายเป็นองค์ความรู้เฉพาะทางของด้านด้านหนึ่งไปโดยปริยาย กล่าวคือมันจะมีคุณสมบัติอันเฉพาะเจาะจงบางประการต่อท้ายเข้าไป ซึ่งในกรณีนี้ก็คือ องค์ความรู้ ด้านการแพทย์ นั่นเอง”

“ข้าฯ เข้าใจแล้วละ” เขากล่าว “และตามทัศนะของข้าฯ มันก็จะต้องเป็นเช่นนั้นเสมอด้วย”

[439e] “เออละ กลับมาที่ความกระหาย” ข้าฯ พุด “เราต้องรวมมันเข้ากับสิ่งที่มันสัมพันธ์ด้วยใช่ไหม? และแน่นอน ความกระหายก็ต้องสัมพันธ์กับ...”

“ข้าฯ รู้” เขาพุด “มันสัมพันธ์กับเครื่องดื่ม”

“เมื่อเป็นเช่นนั้น ความกระหายในคุณสมบัติหนึ่ง ๆ ก็ต้องสัมพันธ์กับเครื่องดื่มที่มีคุณสมบัตินั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ความกระหายโดยตัวของมันเอง ไม่ได้เรียกร้องคุณสมบัติใด ๆ เพิ่มเติมทั้งสิ้น ไม่ว่าจะดีหรือเลว หรือมากหรือน้อยก็ตาม เพราะโดยธรรมชาติแล้ว ความกระหายโดยตัวของมันเองนั้น ย่อมมีเป้าหมายเพียง

เครื่องตีมเท่านั้น”

“แน่นอน”

“ฉะนั้น จิตวิญญาณของคนมีความกระหาย ในขณะที่เขากำลังกระหายย่อมไม่เรียกร้องสิ่งใดนอกจากเครื่องตีม มันจะถวิลหาแต่สิ่งนี้เท่านั้น และจะถูกดึงเข้าหาโดยสิ่งนี้เท่านั้นอีกด้วย”

[439b]

“ใช่แล้ว”

“ด้วยเหตุนี้ หากมีสิ่งใดก็ตามพยายามจะรั้งมันไว้ ขณะที่มันกำลังเกิดความกระหาย สิ่งสิ่งนั้นก็จะต้องเป็นสิ่งซึ่งอยู่ในตัวมันเช่นกัน แต่จะต้องเป็นคนละส่วนกับส่วนที่ก่อให้เกิดความกระหาย คนละส่วนกับส่วนที่ขับเคลื่อนมันให้โหยหาเครื่องตีมราวสัตว์ป่าใช่ไหม? แน่แน่นอนว่ามันย่อมไม่ใช่ส่วนเดียวกันอยู่แล้ว เพราะเราพูดเองนี่ว่า สิ่งสิ่งเดียวกันย่อมไม่สามารถกระทำสิ่งตรงข้ามต่อสิ่งสิ่งเดียวกัน โดยใช้ส่วนส่วนเดียวกันในตัวมัน ในเวลาเดียวกันได้”

“ใช่ มันทำอย่างนั้นไม่ได้”

“ข้าฯ ว่า มันก็คล้าย ๆ กับการกล่าวว่า นักธนูกำลังใช้มือของตน ดึงคันธนูเข้าหาตัว และดันคันธนูออกจากตัวในเวลาเดียวกัน พูดอย่างนี้ยิ่งงี่เง่าพิสดาร พวกเราสมควรจะพูดเสียใหม่ว่า เขาใช้มือข้างหนึ่ง ดึงมันเข้าหาตัว และใช้อีกมือหนึ่งดันมันออกจากตัวต่างหากล่ะ”

“แน่นอนเขี้ยวล่ะ” เขาพูด

[439c]

“แต่เรายังกล่าวได้ว่า บางครั้งคนกำลังกระหายก็ไม่ได้ยินดีจะหาอะไรมาตีมเสมอไปใช่ไหม?”

“แน่ล่ะ” เขาพูด “มีคนที่เช่นนี้อยู่จำนวนมาก และมันก็เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง”

“นั่นเราควรจะให้คำอธิบายกรณีเหล่านี้ว่าอย่างไรดี?” ข้าฯ กล่าว “มันจะต้องมีส่วนส่วนหนึ่งในจิตวิญญาณของพวกเขาที่คอยผลักดันให้พวกเขาไปหาอะไรมาตีม และมันก็จะต้องมีอีกส่วนหนึ่งซึ่งคอยยับยั้งไม่ให้พวกเขากระทำเช่นนั้นได้ หน้าที่ส่วนหลังยังเป็นนายเหนือส่วนแรกด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“ข้าฯ ก็มีทัศนะนั้นแหละ” เขากล่าว

[439d] “สิ่งซึ่งคอยยับยั้งดังกล่าว – เมื่อใดก็ตามเป้าหมายแห่งการยับยั้งปรากฏออกมา – ย่อมเกิดขึ้นจากการคำนวณด้วยตรรกะ ขณะเดียวกัน สิ่งซึ่งคอยผลักดันและจุดลากพวกเขานั้น ย่อมเกิดจากสภาวะทางจิตใจและโรคร้ายต่าง ๆ ใช่ไหม?”

“ดูท่าจะเป็นอย่างนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น มันคงไม่ไร้ตรรกะจนเกินไป หากเราจะเสนอว่า” ซ้ำๆ พุด “มันมีอยู่สองส่วน โดยแต่ละส่วนก็แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เราจะเรียกส่วนหนึ่งในจิตวิญญาณ ซึ่งทำการคำนวณว่า ‘ส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะ’ และเรียกอีกส่วนซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งราคะ ความหิว ความกระหาย และความปั่นป่วนต่าง ๆ อันเกิดจากความปรารถนาว่า ‘ส่วนซึ่งไร้ตรรกะ’ หรือ ‘ส่วนซึ่งปรารถนา’¹⁴ ซึ่งมักอยู่ร่วมกับความสุขสำราญและความรู้สึกโหยหาการเติมเต็ม”

[439e] “ใช่” เขากล่าว “และเราก็สมควรจะเชื่อเช่นนั้นจริงๆ”

“ถ้าอย่างนั้น” ซ้ำๆ พุด “จากนี้ไป เราจะแยกสองรูปแบบดังกล่าวในจิตวิญญาณออกจากกัน เอาละ เจ้าว่า เราควรบรรจุความคึกคะนอง และส่วนซึ่งสร้างความคึกคะนองแก่เรา เข้าไว้เป็นอันดับสามหรือเปล่า? หรือเจ้าว่า มันมีธรรมชาติเดียวกับส่วนใดส่วนหนึ่งข้างต้นอยู่แล้ว?”

“บางที” เขาพุด “มันอาจจะมึธรรมชาติเดียวกันกับส่วนซึ่งปรารถนานะ”

“แต่ซ้ำๆ เคยได้ยินเรื่อง ๆ หนึ่ง ซึ่งก็เชื่อถือได้อยู่” ซ้ำๆ กล่าว “เรื่องมีอยู่ว่า เลออนทิวส์ บุตรแห่งอะกลาอิดอน กำลังเดินทางขึ้นเหนือจากเมืองเพเรอัส โดยใช้เส้นทางเลียบบก่าแพงเหนือ เขาบังเอิญพบกับซากศพจำนวนหนึ่งนอนกองอยู่แทบเท้าของเพชฌฆาต เลออนทิวส์เกิดความปรารถนาจะจ้องมองศพเหล่านั้น แต่ในขณะที่เดียวกัน เขาก็รู้สึกขะเขยงและเบือนหน้าไปอีกทาง ช่วงเวลาครู่หนึ่งหมดไปกับการพยายามต่อสู้กับตัวเองและยกมือขึ้นบังใบหน้าไว้ แต่ที่สุดแล้ว [440a] ความปรารถนานั้นก็มีพลังเหนือกว่าจนได้ เขาเบิกตากว้าง ฟุ้งตรงเข้าไปยังกองซาก แล้วเปล่งเสียงตะโกนว่า ‘มองเสียให้เต็มตาเลยซี อ้ายผีร้าย! ดงงามมากไหมล่ะ!’”

“ซ้ำๆ ก็เคยได้ยินมาเหมือนกัน” เขากล่าว

“คำพูดดังกล่าวย่อมชี้ให้เราเห็นว่า” ข้าฯ พุด “บางครั้ง ความขุ่นเคืองก็ทำสงครามกับความปรารถนาได้ด้วยเช่นกัน เหมือนกับที่สิ่งสิ่งหนึ่งมักขัดแย้งกับสิ่งอื่นๆ อยู่บ่อยๆ นั่นละ”

“ใช่” เขาพุด “มันบ่งชี้เช่นนั้นจริง ๆ”

“ยังมีอีกหลายกรณีนะ” ข้าฯ กล่าว “เราจะสังเกตเห็นได้บ่อย ๆ ว่า เมื่อความปรารถนาบีบบังคับให้ใครคนหนึ่งกระทำการตรงกันข้ามกับส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะ คนคนนั้นก็มักกำหนดตนเองอย่างไม่พอใจ ขณะเดียวกันความคึกคะนองก็จะถูกเร้าทำให้เขารู้สึกต่อต้านสิ่งที่กำลังบีบบังคับตนเองอยู่ ราวกับว่าขณะที่กองทัพสองฝ่ายกำลังเบาะแว้งกันอยู่นั้น ความคึกคะนองได้เข้าเป็นพันธมิตรกับตรรกะอย่างไรก็ตาม ข้าฯ เต็มใจว่า เจ้าคงไม่เคยเห็นความคึกคะนองของตนเองหรือของบุคคลอื่นใด ร่วมมือกับความปรารถนา เพื่อกระทำในสิ่งซึ่งตรรกะสั่งห้ามไว้มาก่อนใช่ใหม่มละ?”

[440b]

“ในนามของเทพซุส” เขาพุด “ข้าฯ ไม่เคยเห็น”

“แล้วถ้าเป็นเวลาที่คนคนหนึ่งเห็นว่า ตนเองเพ็งก่อกความไม่เที่ยงธรรมลงไปแล้ว?” ข้าฯ พุด “หากเขามองว่า ผู้หยิบยื่นความทุกข์จากความหิวโหย หรือจากความเหน็ดเหนื่อยให้แก่ตนนั้น กระทำลงไปด้วยความเที่ยงธรรมแล้วละก็ ยิ่งเขาเป็นคนสูงส่งมากเท่าไร เขาก็จะยิ่งรู้สึกขุ่นเคืองน้อยลงเท่านั้นใช่ใหม่ม? ในกรณีเช่นนี้ก็คงกล่าวได้ว่า ความคึกคะนองในตัวของเขาไม่เต็มใจจะลุกฮือขึ้นประท้วงคนคนนั้น ใช่หรือเปล่า?”

[440c]

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพุด

“แต่ถ้าเป็นกรณีที่คนคนหนึ่งเชื่อว่า ใครบางคนกำลังปฏิบัติต่อเขาด้วยความไม่เที่ยงธรรมละ? ความคึกคะนองในตัวเขาคงเดือดพล่านด้วยความโกรธ และเข้าเป็นพันธมิตรกับสิ่งที่เขาเชื่อว่าเที่ยงธรรมใช่ใหม่ม? ในกรณีเช่นนี้ ต่อให้มันต้องเผชิญหน้ากับความหิวโหย ความหนาวเหน็บ และความทุกข์ทรมานอื่นๆ ในทำนองเดียวกัน มันก็ยังนิ่งอดทนและฝ่าฟันต่อไปได้ ด้วยความพยายามอันสูงส่ง ไม่ย่อท้อจนกว่าจะได้ชัยชนะ หรือจนกว่าความตายจะเข้ามาขวางกั้น หรือ

[440d]

กระทั่งอ่อนแรงลง มันยอมสงบต่อตรรกะเสมอ เหมือนสุนัขซึ่งถูกชานเรียก โดยคนดูแลฝูงสัตว์อย่างไรอย่างนั้น”

“มันเป็นอย่างที่ท่านเปรียบเทียบมาจริงนั้นล่ะ และแน่นอนว่า พวกเราก็ได้จัดวางฝ่ายสนับสนุนในเมืองของเราเอาไว้ให้เหมือนกับสุนัขผู้กตัญญูต่อผู้ปกครอง ผู้เป็นเสมือนคนดูแลฝูงสัตว์แห่งเมือง”

“เจ้ามีความเข้าใจอันยอดเยี่ยมในสิ่งที่ข้าฯ พูด” ข้าฯ กล่าว “แต่นอกเหนือไปจากนั้น เจ้าน่าตระหนักได้ถึงอีกเรื่องหนึ่งด้วยนะ”

[440e]

“เรื่องไหน?”

“ก็ข้อค้นพบของพวกเราเกี่ยวกับความคิดคะนองนั้น มันตรงกันข้ามกับสิ่งที่เราเพิ่งเสนอไปนะสิ เมื่อครู่เราคิดกันไปว่า มันน่าจะอยู่กับส่วนซึ่งปรารถนาใช้ไหม? แต่ตอนนั้นก็กลายเป็นว่า มันไม่ได้ใกล้เคียงเลย เพราะในสงครามระหว่างสองกองทัพภายในจิตวิญญาณนั้น ความคิดคะนองมันดันเลือกอยู่ข้างส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะนะสิ”

“นั่นสินะ” เขาพูด

“ขึ้นคำถามต่อมาก็คือ มันมีความแตกต่างจากส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะหรือไม่ หรือว่าอันที่จริง มันเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของส่วนนี้ และจิตวิญญาณก็ไม่ได้แบ่งออกเป็นสามรูปแบบแต่มีเพียงสองเท่านั้น นั่นก็คือ มีเพียงส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะกับส่วนซึ่งปรารถนาเท่านั้น? แต่เอ๊ะ? หรือว่า มันจะเหมือนกับเมืองของเราที่แบ่งได้เป็นสามช่วงชั้น อันได้แก่ ช่วงชั้นของคนที่ทำงานหาเงิน ช่วงชั้นของฝ่ายสนับสนุน และช่วงชั้นของฝ่ายตัดสินใจ ทั้งสามช่วงชั้นนี้ประสานรวมกันจึงธำรงรักษาเมืองทั้งเมืองเอาไว้ได้ จิตวิญญาณ โดยธรรมชาติแล้ว – หากมันไม่พอนะด้วยการอบรมเลี้ยงดูอันเลวร้ายเสียก่อน – ก็สมควรจะต้องมีความคิดคะนองเป็นส่วนที่สาม เพื่อทำหน้าที่เป็นฝ่ายสนับสนุนของส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะด้วยหรือเปล่า?”

[441a]

“ข้าฯ ว่ามันจำเป็นต้องมีส่วนที่สามนะ” เขาพูด

“ใช่ แต่เราจะต้องพิสูจน์ให้ได้ก่อนว่า” ข้าฯ พูด “มันมีความแตกต่างจาก

ส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะอย่างไร เหมือนกับที่เราเพิ่งพิสูจน์ไปไว้ว่า มันแตกต่างจากส่วนซึ่งปรารถนาอย่างไรบ้าง”

“แต่การจะพิสูจน์ว่ามันต่างออกไปก็ไม่ใช่เรื่องยากเย็นเท่าไรหรอก” เขากล่าว “เพราะเราพบเห็นได้จากเด็ก ๆ อยู่เสมอว่าพวกเขาเน้นเปี่ยมด้วยความศรัทธาของมาตั้งแต่เกิด ส่วนการคำนวณด้วยตรรกะนั้น ดูเหมือนเด็กบางคนแทบไม่มีเลย และคนจำนวนมากก็มารู้จักมันเอาตอนแก่นั่นล่ะ”

[441b]

“โอ้ในนามของซุส เจ้าพูดได้ยอดเยี่ยม” ซ้ำๆ พูด “นอกจากนั้น เรายังพบสิ่งที่เจ้าพูดมาได้ในพวกสัตว์ป่าอีกด้วยนะ ซ้ำๆ จำได้ว่า เราเคยยกวรรคหนึ่งของโฮเมอร์ขึ้นมาเป็นตัวอย่างไปแล้ว และครั้งนี้นั้นก็นำมาใช้ได้อีก...”

กำปั้นทุบอก เขาเตือนใจตนออกมาเป็นคำพูด³⁵

เจ้าคูลี โฮเมอร์แสดงให้เราเห็นอย่างชัดเจนถึงส่วนส่วนหนึ่ง ซึ่งคำนวณตัดสินความดีความเลว และขณะเดียวกันก็ต่อว่าส่วนอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งศรัทธาโดยไร้ตรรกะ ราวกับว่าส่วนหลังแตกต่างจากส่วนแรกโดยสิ้นเชิงอย่างไรอย่างนั้น”

[441c]

“ท่านพูดได้ถูกต้องที่สุด” เขาพูด

“เออละ” ซ้ำๆ กล่าว “พวกเราได้แหวกว่ายผ่านความยากลำบากกันมา และสุดท้ายก็เห็นพ้องกันแล้วว่า ช่วงชั้นต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ภายในเมืองนั้น ล้วนปรากฏอยู่ภายในจิตวิญญาณของคนแต่ละคนเช่นกัน กระทั่งจำนวนยังเท่ากันอีกด้วย”

“ใช่ เป็นเช่นนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น ปัญญาของปัจเจกชนแต่ละคน ก็จำเป็นจะต้องมีลักษณะและแหล่งที่มาเดียวกันกับปัญญาของเมืองนะสิ?”

“ใช่แล้ว”

“และเช่นเดียวกัน ความกล้าหาญของเมืองก็จะต้องมีลักษณะและแหล่งที่มาเดียวกันกับความกล้าหาญของปัจเจกชนแต่ละคนด้วย ความดีงามประเภทอื่น ๆ ก็ทำนองเดียวกัน คือทั้งสองฝ่ายจะต้องเหมือนกันเสมอ?”

[441d]

“ใช่ มันจำเป็นต้องเป็นเช่นนั้นเสมอ”

“และเช่นเดียวกัน กล่าวคอน เราย่อมมั่นใจได้ว่า ความเที่ยงธรรมของบุรุษ
ผู้หนึ่งนั้นจะต้องเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับความเที่ยงธรรมของเมืองด้วย

“ใช่ มันจำเป็นต้องเป็นอย่างนั้นเช่นเดียวกัน”

“และเราก็ต้องไม่ลืมว่า เมืองของเราจะเที่ยงธรรมได้ หากสมาชิกแต่ละคน
ในสามช่วงชั้นดังกล่าว สนใจแต่ฐานะของตนเท่านั้น”

“เราไม่ลืมน่ายๆ หรือกนา ตามทัศนนะข้าฯ นะ” เขาพูด

[441e]

“ถ้าอย่างนั้น เราก็คงต้องจำเอาไว้ให้มันว่า หากแต่ละส่วนภายในตัวเราแต่ละคน
สนใจแต่เพียงฐานะของตนเท่านั้น เราก็คงจะมีความเที่ยงธรรม และสนใจแต่ฐานะ
ของเราเท่านั้นด้วย”

“ใช่แล้ว” เขาพูด “เราต้องจำเรื่องนี้ให้ดี”

“และส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะก็สมควรจะได้ปกครองส่วนอื่นๆ เพราะส่วน
ส่วนนี้เป็นส่วนที่มีปัญญา คอยวางแผนการเกี่ยวกับอนาคตให้แก่จิตวิญญาณ
ทั้งดวงอยู่เสมอ ขณะเดียวกันส่วนซึ่งศึกษาคะนองก็จะต้องเชื่อฟัง และเป็น
พันธมิตรอันดีของส่วนดังกล่าวด้วย?”

“แน่นอน”

“และอย่างที่เรารู้ได้กล่าวกันไปแล้ว ส่วนผสมอันลงตัวระหว่างดนตรีศิลป์กับ
การบริหารนั้น ย่อมทำให้ทั้งสองส่วนดังกล่าวเข้ากันได้ กล่าวคือ ซึ่งส่วนหนึ่งให้ตั้ง
ฝึกฝนมันด้วยการเรียนรู้และคำพูดอันงดงามอยู่เสมอ ขณะเดียวกันก็คล้ายอีก
ส่วนหนึ่งให้หย่อน โดยใช้นันทนาการประโลมใจ สร้างความสงบเสงี่ยมแก่มันด้วย
เสียงประสานและท่วงทำนองใช่ไหม?”

[442a]

“ถูกทีเดียว” เขากล่าว

“และเมื่อทั้งสองส่วนได้รับการดูแลฝึกฝน ได้รับการศึกษา และได้เรียนรู้ถึง
หน้าที่หรือฐานะอันจริงแท้ของตนแล้ว พวกมันก็จะขึ้นเป็นนายเหนือส่วนซึ่งมีแต่
ความปรารถนา อันเป็นส่วนซึ่งกินเนื้อที่มากที่สุดภายในจิตวิญญาณของแต่ละคน
และโดยธรรมชาติแล้ว มันยังเป็นส่วนซึ่งก่อให้เกิดความหิวกระหายในเงินทอง

อย่างมีเคียวอีกด้วย – ทั้งสองส่วนดังกล่าวจะคอยจับตาดูส่วนส่วนนี้ไว้อย่าง
ระแวงระไว ด้วยเกรงว่า มันจะถูกเสริมเติมด้วย ‘ความสำราญทางกาย’ ทั้งหลาย
จนแข็งแรงและเติบโต และไม่สนใจเพียงฐานะของตนอีกต่อไป หากเป็นเช่นนั้น
มันก็จะยึดอำนาจปกครอง จงจำส่วนอื่น ๆ – ซึ่งไม่สมควรอยู่ใต้ปกครอง –
ให้กลายเป็นทาส และต่อจากนั้น ชีวิตทั้งชีวิตก็จะถูกบ่อนทำลายไปในที่สุด”

[442b]

“นั่นนะลิ” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น” ชาย พุด “หน้าที่ทั้งสองส่วนที่ทำงานได้อย่างยอดเยี่ยมที่สุดก็
คงหนีไม่พ้น การพิทักษ์ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณให้รอดพ้นจากเงื้อมมือของ
ศัตรูภายนอก โดยส่วนหนึ่งเป็นผู้हारหรือและตัดสินใจ ขณะอีกส่วนเป็นผู้ออกรบ
ในสงคราม ตามคำสั่งของผู้ปกครอง เปี่ยมด้วยความกล้าหาญ บรรลุแผนการ
ของผู้นำให้จงได้”

“ใช่แล้วละ”

“และชาย ว่า เราจะเรียกคนคนหนึ่งว่า ‘มีความกล้าหาญ’ ได้ก็ด้วยการ
ทำงานของส่วนดังกล่าวเช่นกัน นั่นก็คือ หากความคึกคะนองนั้นยังปกป้อง
รักษาคำสั่งของตรรกะเอาไว้ได้ – ว่าสิ่งใดร้ายแรง และสิ่งใดไม่ใช่ – แม้ต้องเผชิญ
กับความเจ็บปวด หรือความสำราญอย่างมากเพียงใดก็ตาม”

[442c]

“ถูกต้อง” เขากล่าว

“และเราจะเรียกคนคนหนึ่งว่า ‘มีปัญญา’ ได้ก็ด้วยการทำงานของส่วนเล็ก ๆ
ส่วนหนึ่งซึ่งถืออำนาจปกครองอยู่ในตัวเขา และเป็นผู้ออกคำสั่งข้างต้น
ส่วนส่วนนี้ยังถือครององค์ความรู้ชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้ตัดสินว่า สิ่งใดเป็นประโยชน์
ต่อแต่ละส่วน หรือสิ่งใดเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อันประกอบด้วยสามส่วน
สัมพันธ์กันบ้าง”

“แน่นอนที่สุด”

“แล้วถ้าเป็นความสงบใจละ? เขาจะมีความสงบใจได้ด้วยมิตรภาพและ
กลมเกลียวกันของส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ไหม? นั่นคือ เมื่อส่วนปกครอง และส่วน
ใต้ปกครองอีกสองส่วน มีทัศนะร่วมกันเพียงหนึ่งเดียวว่า ส่วนซึ่งคำนวณด้วย

[442d]

ตรรกะนั้น สมควรได้ปกครองที่สุด และไม่มีส่วนใดสมควรลุกฮือขึ้นต่อต้านอีก
ไซ้หรือไม่?”

“ความสงบใจย่อมต้องเป็นอย่างนี้” เขากล่าว “ทั้งภายในเมืองและภายในตัว
ปัจเจกชน”

“และแน่นอน เขาจะมีความเที่ยงธรรมได้ ก็ด้วยวิถีปฏิบัติ ซึ่งเราพูดถึงกัน
อยู่บ่อยๆ เท่านั้น มีเพียงทางเดียว”

“นั่นย่อมเสี่ยงไม่ได้”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ กล่าว “ความเที่ยงธรรมของเรายังมีตรงไหนไม่ชัดเจน
หรือยังดูเหมือนว่าเป็นสิ่งอื่นใด นอกเหนือจากสิ่งที่เราค้นพบภายในเมือง
หรือเปล่า?”

“ไม่มีแล้ว ตามทัศนะข้าฯ” เขาพูด

[442e]

“และหากภายในจิตวิญญาณของเรายังหลงเหลือข้อสงสัยใดๆ อยู่” ข้าฯ พูด
“เราก็ยังสร้างความมั่นใจแก่ตัวเองได้เสมอ ด้วยการนำเอาความเที่ยงธรรมของ
เราไปทดสอบ โดยใช้มาตรฐานอันดารดาษต่างๆ นั่นเอง”

“อันไหนล่ะ?”

[443a]

“ยกตัวอย่างนะ สมมติว่ามีบุรุษผู้หนึ่งได้รับการฝึกฝน และมีธรรมชาติ
เหมือนกับเมืองของเรา และพวกเขาก็ต้องการเห็นพ้องกันให้ได้ว่าเขามีที่ที่จะ
ฮุบเงินหรือทองที่ได้รับฝากไว้หรือไม่ เจ้าว่าจะมีใครลงความเห็นว่า คนผู้นี้มี
แนวโน้มจะเป็นขโมยได้มากกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งต่างจากเขาโดยสิ้นเชิงหรือไม่?”

“คงไม่มีใครลงความเห็นเช่นนั้นหรอก” เขาพูด

“แล้วถ้าเป็นการปล้นวิหาร การลักขโมย หรือการทรยศมิตรสหาย ทั้งโดย
ส่วนตัว และโดยสาธารณะภายในเมืองล่ะ? คนคนเดียวที่นั่นจะยอมให้สิ่งเหล่านี้
เข้ามาลี้ภัยหรือเปล่า?”

“ไม่มีทาง เขาย่อมไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้แน่นอน”

“และเขาก็จะไม่ตระบัดสัตย์ต่อศาสนา หรือคำมั่นสัญญาอื่นใดอย่าง
เด็ดขาดเช่นกันไซ้ไหม?”

“แน่นอน”

“และการคบชู้ การอกตัญญูต่อบิดามารดา การละเลยต่อเทพเจ้า ทั้งหมดนี้ ย่อมเป็นลักษณะของคนอื่นใดก็ตามซึ่งไม่ใช่คนคนไหน?”

“ใช่แล้ว นั่นย่อมไม่ใช่ลักษณะของเขา” เขาพูด

“และสาเหตุทั้งหมดนี้ – ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง หรือการอยู่ใต้ปกครอง – ย่อมเกิดจากการที่ส่วนต่างๆ ในตัวเขาสนใจแต่ฐานะของตัวเองใช่ไหม?”

[443b]

“ใช่ ย่อมเป็นอื่นไปไม่ได้อีก”

“ถ้าอย่างนั้น เจ้ายังจะต้องแสวงหาความเที่ยงธรรมซึ่งแตกต่างไปจากนี้ อีกไหม? ในเมื่อสิ่งที่เราค้นพบนี้ก็มิพละอำนาจพอจะผลิตได้ทั้งบุรุษและเมือง ตามความต้องการของเราแล้ว?”

“ในนามของซุส” เขาพูด “ข้าฯ คงไม่ต้องแสวงหาอะไรอีกแล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น ความฝันของพวกเราที่ได้รับการเติมเต็มอย่างสมบูรณ์แล้ว นะสิ! ด้วยการช่วยเหลือจากทวยเทพบางองค์ สดุดีเรา ก็ไขข้อสงสัยตั้งแต่ ตอนเริ่มก่อตั้งเมืองได้แล้วว่า ต้นกำเนิดและโครงสร้างของความเที่ยงธรรมนั้น มีหน้าตาอย่างไร”

[443c]

“แน่นอนที่สุด”

“อย่างไรก็ตามกลาวคอน เป็นความจริงที่ผู้เป็นช่างทำรองเท้าโดยธรรมชาติ ควรปฏิบัติแต่ศิลปะการทำรองเท้าทั้งชีวิต โดยไม่ทำอย่างอื่น หรือทำนองเดียวกัน ช่างไม้ก็ควรปฏิบัติแต่ศิลปะการช่าง มันเป็นเรื่องถูกต้องจริง กระนั้น มันก็เป็นเพียงแค่แบบสะท้อนของความเที่ยงธรรม และด้วยเหตุนี้เองมันจึง มีประโยชน์”³⁶

“ดูจะเป็นอย่างนั้นนะ”

“แต่ถ้าว่ากันด้วยความจริงตามที่เป็นแล้ว ความเที่ยงธรรมนั้น น่าจะเป็น อะไรทำนองนี้มากกว่า – มันไม่ใช่การสนใจแต่เพียงฐานะ *ภายนอก* ของตนเอง หากแต่เป็นธุรการของส่วนต่างๆ ภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวเขาอย่างแท้จริง และเป็นส่วนหนึ่งของตัวเขาอย่างไม่ต้องสงสัย เขาย่อมไม่ปล่อยให้ส่วนใดส่วนหนึ่ง

[443d]

ในตัวเขาเข้าไปก้าวก้าวระยะหน้าที่ของคนอื่นเป็นอันขาด และจะไม่ยอมให้ช่วงชั้น ทั้งสามในจิตวิญญาณของตนก้าวก้าวการทำงานของมันและกันด้วย เขาย่อมต้อง จัดการดูแลบ้านภายในของตนให้อยู่ในระเบียบอันดี ต้องปกครองตนเองให้ได้ เขาต้องดูแลตนเอง เป็นมิตรกับตนเอง และปรับแต่งส่วนทั้งสามภายในตนเอง ให้มีความสอดคล้องประสานกัน เหมือนกับโน้ตสามตัวบนบันไดเสียง³⁷ – สูง กลาง ต่ำ – และหากว่าส่วนผสมอื่นใดเข้ามาคั่นอยู่ระหว่างกลาง เขาก็จะต้องผูกมันเข้ากับ ส่วนอื่นๆ ให้ได้ เพื่อให้ส่วนต่างๆ อันมีจำนวนมาก กลายเป็นส่วนส่วนเดียวกัน โดยทั้งหมดจะต้องมีความสอดคล้องประสาน และจะต้องทำด้วยความสงบใจอย่าง ยิ่งยวด เมื่อสิ่งต่างๆ มีความรักพร้อมได้ตามนี้ และจะต้องเอาให้ได้ตามนี้ก่อน เท่านั้น เขาจึงจะลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหาเงิน การดูแล ร่างกาย การทำงานการเมือง หรือการจับมือทำสัญญาส่วนตัว ในการกระทำ ต่างๆ เหล่านี้ เขาย่อมซึ้งซัดลงไปด้วยความเชื่อมั่นได้ว่าการกระทำใดบ้างมีความ เทียงธรรม ดงาม ช่วยรักษาและเสริมสร้างให้เกิดสภาวะเหล่านั้นภายในตัวเขา ขณะเดียวกัน เขาก็เชื่อมั่นว่า การกระทำต่างๆ เหล่านั้นล้วนได้รับการชี้แนะจาก องค์ความรู้อันกลั่นกรองจากปัญญา นอกจากนั้น ในทางตรงข้าม เขายังซึ้งซัดลงไป อย่างมีความเชื่อมั่นด้วยว่า การกระทำใดบ้างไร้ความเที่ยงธรรม และก่อให้เกิด สภาวะตรงกันข้ามขึ้นภายในตัวเขา เขาย่อมรู้ดีว่าการกระทำประเภทหลังนั้น เกิดจากการชี้แนะของทัศนคติ³⁸ ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดการเรียนรู้ตนเอง”

[443c]

[444a]

“ท่านพูดได้จริงตามที่เป็นอย่างหมดเลย โสคราติส” เขาพูด

“เออล่ะ” ซ้ำๆ กล่าว “หากเราจะอ้างว่า ได้ค้นพบบุรุษผู้เที่ยงธรรม เมืองอัน เทียงธรรม และนิยามความเที่ยงธรรมของทั้งสองฝั่งแล้ว ซ้ำๆ ว่า เราคงจะไม่ดู เหมือนเป็นคนลวงโลกแล้วสินะ”

“เทพซุสเป็นพยานได้เลย” เขากล่าว

“งั้นเราก็จะอ้างอย่างนั้น?”

“เราจะอ้างอย่างนั้น”

“งั้นก็ว่ากันตามนั้นเลย” ซ้ำๆ พูด “อันดับต่อไป เราคงต้องพิจารณาความ

ไม่เที่ยงธรรมสินะ”

“ใช่แล้ว”

“แน่นอนล่ะว่า มันจะต้องเป็นความแตกแยกภายในชนิดหนึ่งระหว่างส่วน ทั้งสาม เป็นต้นว่า มันอาจจะเป็นการก้าวก้าว หรือการแทรกแซงหน้าที่ของมัน และกัน หรือไม่มันก็อาจจะเป็นการก่อกบฏของส่วนส่วนหนึ่งต่อจิตวิญญาณ ทั้งดวงเลยก็ได้ และแน่นอนว่า เป้าหมายของส่วนซึ่งเป็นกบฏก็ย่อมต้องเป็น การก้าวขึ้นปกครองจิตวิญญาณ ถึงแม้จะรู้ว่าตัวเองขาดความเหมาะสม ก็ตาม เพราะโดยธรรมชาติแล้ว ตัวมันจะต้องเป็นทาสของส่วนอื่น ๆ ในช่วงขึ้น ปกครองเสมอ ข้าฯ ว่า เราคงจะต้องเสนออะไรทำนองนี้ล่ะ – ความลับสนและความโกลาหลของส่วนทั้งสามนี้นั่นเอง เป็นบ่อเกิดของความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง ความขลาด และการขาดการเรียนรู้ หรือกล่าวโดยย่อก็คือ ความเลวทรามทั้งหลายทั้งปวงนั่นเอง”

[444b]

“แน่นอน” เขากล่าว “มันต้องเป็นอย่างนั้นล่ะ”

“เออละ ในเมื่อทั้งความเที่ยงธรรมและความไม่เที่ยงธรรมต่างก็ปรากฏชัด แก่เราแล้ว” ข้าฯ พุด “การกระทำไม่เที่ยงธรรม การเป็นคนไม่เที่ยงธรรม และ การกระทำอันเที่ยงธรรมทั้งหลายก็น่าจะปรากฏชัดแก่เราด้วยเช่นกันมิใช่หรือ?”

[444c]

“อย่างไรหรือ?”

“มันย่อมไม่ต่างจากสุขภาพอันแจ่มใสกับความป่วยไข้” ข้าฯ พุด “เพียงแต่ สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นกับร่างกาย แต่สิ่งที่เรากำลังพูดถึงกันนี้ มันเกิดขึ้นกับ จิตวิญญาณ”

“ก็แล้วมันเกิดขึ้นอย่างไรล่ะ?”

“สิ่งซึ่งให้คุณแก่สุขภาพย่อมทำให้สุขภาพแจ่มใส ส่วนสิ่งซึ่งให้โทษนั้นไซ้ร้ ย่อมก่อให้เกิดโรค?”

“ใช่”

“การกระทำสิ่งเที่ยงธรรมย่อมก่อให้เกิดความเที่ยงธรรม ส่วนการกระทำ สิ่งไม่เที่ยงธรรมนั้นไซ้ร้ ย่อมก่อให้เกิดความไม่เที่ยงธรรม?”

[444d]

“ยอมเลี้ยงไม่ได้”

“การสร้างสุขภาพ คือการวางรากฐานด้านการควบคุม และอยู่ใต้ควบคุม แก่ส่วนต่างๆ ของร่างกาย โดยสอดคล้องไปกับธรรมชาติ ส่วนการสร้างความปลอดภัย คือการวางรากฐานด้านการปกครอง และอยู่ใต้ปกครอง โดยตรงกันข้ามกับธรรมชาติ”

“ถูกแล้ว”

“นั่นในทำนองเดียวกัน” ซ้ำๆ กล่าว “การสร้างความเที่ยงธรรม ก็ย่อมเป็นการวางฐานด้วยการควบคุมและอยู่ใต้ควบคุม แก่ส่วนต่างๆ ของจิตวิญญาณ โดยสอดคล้องกับธรรมชาติ ส่วนการสร้างความปลอดภัยก็ย่อมเป็นการวางรากฐานด้านการปกครอง และอยู่ใต้ปกครอง โดยตรงกันข้ามกับธรรมชาติใช่ไหม?”

“ชัดเจน” เขากล่าว

[444e] “และก็ดูเหมือนว่า ความตึงตังนั้น จะต้องเป็นลักษณะหนึ่งของสุขภาพอันแจ่มใส ความมั่งคั่ง และบุคลิกนิสัยอันดี ส่วนความเลวทรามก็จะต้องหมายถึงความเจ็บไข้ ความอัปมงคล และความอ่อนแอ”

“ยอมเป็นเช่นนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น วิถีชีวิตอันสูงส่ง ก็ย่อมต้องนำไปสู่ความตึงตัง ส่วนวิถีชีวิตอันต่ำช้า ก็ต้องนำไปสู่ความเลวทราม?”

“จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น”

[445a] “เออละ ถ้าอย่างนั้น การกระทำสิ่งเที่ยงธรรม วิถีชีวิตอันสูงส่ง และการเป็นคนเที่ยงธรรม – ไม่ว่าจะมิใคร่รู้เห็นหรือไม่ – สิ่งต่างๆ ดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติจริงหรือไม่ นั่นคือสิ่งที่ยังเหลือให้เราต้องพิจารณา นอกจากนั้นยังรวมไปถึงคำถามว่า การกระทำสิ่งไม่เที่ยงธรรม และการเป็นคนไม่เที่ยงธรรมนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าไหม หากคนคนนั้นไม่ต้องได้รับโทษทัณฑ์ใดๆ และไม่มีวันจะเป็นคนดีขึ้นได้ด้วยการถูกลงโทษ?”

“แต่ซ้ำๆ” เขาพูด “คำถามพวกนี้มันฟังดูน่าขันไปแล้วนะโสคราติส เพราะต่อให้คนคนหนึ่งมีอาหารและเครื่องดื่มเพียงพอพร้อมทุกชนิด มีความมั่งคั่ง

มีอำนาจปกครองมากมาย แต่หากธรรมชาติแห่งร่างกายของเขาเน่าเฟะเสียแล้ว ชีวิตก็ย่อมไม่เหลือคุณค่าพอให้ดำรงอยู่สืบไป ดังนั้น ในทำนองเดียวกัน ต่อให้ คนคนหนึ่งกระทำการสิ่งต่าง ๆ ได้ทุกอย่างตามใจต้องการ แต่กลับไม่เคยตั้งใจจะ ปลดปล่อยตัวเองจากความเลวทรามและความไม่เที่ยงธรรม เพื่อไขว่คว้าหา ความดีงามและความเที่ยงธรรมเลย เมื่อธรรมชาติของทีแห่งนั้น – ที่ซึ่งทำให้เขา ยังมีชีวิตอยู่ได้แห่งนั้น – เต็มไปด้วยความโกลาหลและพอนะเฟะเสียแล้ว ชีวิตของเขาจะยังเหลือคุณค่าอันใดให้ดำรงอยู่ต่อไปอีกหรือ?”

[445b]

“นั่นสินะ มันฟังดูน่าขันไปแล้วจริงๆ เสียด้วยสิ” ข้าฯ กล่าว “แต่เอานะ อยากรู้ตอนไหนเราก็มามีถึงจุดที่มองเห็นสิ่งเหล่านี้ได้อย่างกระจ่างชัดแล้ว เราจะ อดยไม่ได้เด็ดขาด”

“เทพซุสเป็นพยาน” เขากล่าว “ยังไงเราก็ไม่ถอยแน่ๆ”

“เออละ พวกเจ้าเข้ามาใกล้ๆ นี้” ข้าฯ พุด “จะได้เห็นกันชัดๆ ว่าความเลวทราม นั้นมีอยู่กี่รูปแบบ – หรืออย่างน้อยก็เท่าที่ควรค่าแก่การพิจารณา – ตามทัศนะของ ข้าฯ นะนะ”

[445c]

“ข้าฯ รอฟังอยู่” เขากล่าว “ท่านรีบพุดมาเถอะ”

“หากมองจากจุดยืน ซึ่งการถกเถียงได้นำพาเรามาถึง มันก็เหมือนการมอง จากป้อมสูง” ข้าฯ พุด “และข้าฯ ก็เห็นว่า ความดีงามมันมีอยู่เพียงรูปแบบเดียว เท่านั้น ส่วนความเลวทรามนั้น มีอยู่จำนวนนับไม่ถ้วน อย่างไรก็ตาม ทั้งหมดนั้น มีอยู่สี่อย่าง ซึ่งควรค่าแก่การกล่าวถึง”

“ท่านหมายถึงอะไรนะ?”

“มันเป็นไปได้ว่า” ข้าฯ พุด “ชนิดของจิตวิญญาณนั้นมีอยู่จำนวนมากเท่ากับ ชนิดของระบอบปกครอง โดยแต่ละระบอบ ก็จะมีรูปแบบเฉพาะต่างกันไป”

“แล้วมันมีอยู่มากเท่าไรล่ะ?”

“ห้าระบอบ” ข้าฯ กล่าว “ห้าจิตวิญญาณ”

[445d]

“มีอะไรบ้าง?” เขาพุด “ท่านบอกข้าฯ มา”

“ข้าฯ บอกได้ว่า ระบอบแรก ก็คือระบอบเดียวกับที่เราเพิ่งพุดถึงกันไป

และมันก็เรียกได้สองวิธี” ซ้ำๆ พูด “หากมีบุรุษผู้พิเศษกว่าใครคนหนึ่ง ผงาดขึ้น
มาได้ท่ามกลางผู้ถืออำนาจปกครองคนอื่น ๆ เราก็คงจะเรียกว่าราชาอาณาจักร³⁹
แต่ถ้าผู้ผงาดขึ้นได้เช่นนั้นมันมากกว่าหนึ่ง เราก็คงจะเรียกว่าอภิชนาธิปไตย”⁴⁰

“จริงด้วยสิ” เขาพูด

[445e]

“ด้วยเหตุนี้ ซ้ำๆ จึงถือว่ามันเป็นรูปแบบเดียว” ซ้ำๆ กล่าว “เพราะไม่ว่าผู้ที่
ผงาดขึ้นได้จะมีคนเดียวหรือมีจำนวนมาก แต่ใจความสำคัญในกฎหมายของเมือง
จะไม่มีวันเปลี่ยน ตราบใดการอบรมเลี้ยงดูและการศึกษายังคงดำเนินตาม
วิถีทางที่เราได้กล่าวกันไว้”

“มันก็ไม่ควรจะเปลี่ยนไปได้นะ” เขากล่าว

“ตี’ และ ‘ถูกควร’ – ข้าฯ จะใช้คำเรียกทั้งสองนี้กับเมือง ระบอบปกครอง และบุรุษผู้ก่อปรด้วยคุณสมบัตินี้ดังกล่าว และถ้าสิ่งเหล่านี้มีความถูกต้องจริง ๆ ละก็ ข้าฯ ก็จะต้องเรียกสิ่งอื่น ๆ ว่า ‘เลว’ และ ‘บกพร่อง’ ด้วย คำเรียกเหล่านี้ใช้ได้กับทั้งระบบอภิบาลภายในเมือง และการบริหารจัดการภายในจิตวิญญาณของปัจเจกชนชาวเมือง – และความเลวดังกล่าวก็มีอยู่ด้วยกันสี่รูปแบบ”

[449a]

“มีอะไรบ้าง?” เขาพูด

และขณะข้าฯ กำลังจะเริ่มอธิบายสิ่งเหล่านั้นให้ทุกคนได้ฟัง ว่าแต่ละชนิดเกิดขึ้นจากอีกชนิดหนึ่งได้อย่างไรบ้าง ตามลำดับ! จู่ ๆ โพลेमาร์คัส ซึ่งขณะนั้นนั่งอยู่ห่างจากเดมั้นทัสเล็กน้อยก็ยื่นมือไปจับเสื้อคลุมบนบ่าของเดมั้นทัสไว้² ดึงตัวเขาเข้ามาใกล้โน้มตัวไปด้านหน้า และพูดอะไรบางอย่างข้างหูเขา – พวกเขาบังเอิญได้ยินเข้าเพียงว่า “เราปล่อยให้เป็นอย่างนั้นดีไหม หรือจะเอาอย่างไรดี?”

[449b]

“เฮ้ย! จะปล่อยให้ได้อย่างนี้” เดมั้นทัสโพล่งออกมาด้วยเสียงอันดัง

ข้าฯ จึงพูดขึ้นว่า “นั่นพวกเจ้าจะปล่อยให้หรือไม่ปล่อยให้มันล่ะ?”

“ก็ ท่าน นั่นล่ะ” เขาพูด

“อ้าว! ทำไมเป็นอย่างนั้นล่ะ?” ข้าฯ พูด

[449c]

“พวกเราลงความเห็นกันว่าท่านนะ เอื่อยเฉื่อยเกินไปแล้ว” เขากล่าว “หนาซ้ำ

ยังลักไก่ด้วย ท่านจงใจข้ามตรรกะรูปแบบหนึ่งไปทั้งหมด ไม่แต่ต้องมันแม่แต่น้อย เพื่อว่าตัวเองจะได้ไม่ต้องพูดถึงมัน ท่านคงคิดว่าพวกเราไม่ทันสังเกตสินะ ท่านจึงพูดถึงมันราวกับเป็นเรื่องเล็กน้อยเหลือเกิน ท่านบอกว่า สำหรับผู้หญิงและลูกหลานนั้น ‘มิตรสหาย ย่อมถือครองสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นทางการส่วนรวม’^๖ ใคร ๆ ก็รู้”

“แล้วมันไม่ถูกหรือ อเดมมันท์ส?” ข้าฯ พูด

[449d] “มันก็ใช่” เขากล่าว “แต่คำว่า ‘ถูก’ ของท่านนะ – เหมือนทุกครั้ง – มันยังต้องมีการถกเถียงเพิ่มเติม ถึงจะรู้ว่า คำว่า ‘ส่วนรวม’ ดังกล่าวนั้น มันควรมีลักษณะอย่างไร เพราะท่านก็รู้ มันเป็นไปได้หลายลักษณะมาก จู่ ๆ จะข้ามมันไป โดยไม่อธิบายถึงความหมายอันเฉพาะเจาะจงไม่ได้ อันที่จริง พวกเราก็อัดใจรอกันมาสักพักหนึ่งแล้ว ว่าเมื่อไรหนอ ท่านจะอธิบายประเด็นการให้กำเนิดบุตรธิดาให้พวกเราได้ฟังกันเสียที – เช่น การให้กำเนิดแก่เด็ก ๆ เหล่านั้นควรใช้วิธีใด? หรือเมื่อเกิดออกมาแล้ว พวกเขาสมควรได้รับการเลี้ยงดูด้วยวิธีไหน? – นอกจากนั้นยังมีประเด็นเกี่ยวกับความเป็นส่วนรวมของผู้หญิงและเด็กตามที่ท่านว่ามาอีก พวกเราคิดว่า สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งความแตกต่างอย่างมาก – ไม่สิ อย่างหน้ามือเป็นหลังมือเลยต่างหาก – ต่อความถูกต้อง หรือไม่ถูกต้อง ของระบอบปกครองทั้งระบอบ แต่ทว่าทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้อธิบายถึงสิ่งเหล่านี้เลยด้วยซ้ำ ท่านกลับจะเริ่ม

[450a] พูดถึงระบอบปกครองอีกระบอบหนึ่งเสียแล้ว ดังนั้น – ก็อย่างที่ท่านเพิ่งได้ยินนั่นละ – พวกเราจึงตกลงกันว่าจะไม่ปล่อยตัวท่านไปไหนอย่างเด็ดขาด จนกว่าจะได้ฟังคำอธิบายอันครบถ้วนของสิ่งเหล่านี้ก่อน”

“ข้าฯ ขอมีส่วนร่วมด้วย” กลาวคอนพูด “ข้าฯ ออกเสียงให้พวกเจ้าด้วยอีกคน”

“โสคราติส ท่านควรมองว่า” ธราซิมาคัสพูดขึ้นบ้าง “นั่นคือการลงมติออกเสียงซึ่งผ่านการเห็นชอบแล้วจากพวกเราทุกคนนะ”

“พวกเจ้าจะคุมตัวข้าฯ ไว้เพื่อให้ตอบเรื่องอะไรกันนี่!” ข้าฯ พูด “รู้ตัวกันบ้างหรือเปล่า ตั้งแต่ต้นจนถึงบัดนี้ พวกเจ้าจุดประเด็นสนทนาแลกเปลี่ยนมากี่ประเด็นแล้ว โดยเฉพาะเรื่องระบอบปกครอง หีม? ข้าฯ อุดสาหัสใจ ว่ามันได้รับการอธิบายอย่างยืดยาวมาได้จนถึงจุดนี้แล้ว และก็คงจะรู้สึกพอใจมาก หากเรา

จะละเรื่องเหล่านี้ไว้ในฐานที่เข้าใจกันอย่างนั้น พวกเจ้าคงยังไม่ตระหนักสินะ ว่าข้อถกเถียงที่พวกเจ้าพากันโยนเข้ามา แล้วเรียกให้ข้าฯ มารับผิดชอบเนี่ย มันมากมายขนาดไหนแล้ว ทีนี้ข้าฯ จะทำยังไงได้อีกล่ะ ข้าฯ ก็ต้องข้าม ๆ บางอย่างไปบ้าง ปัญหามันจะได้ไม่เยอะนัก”

[450b]

“ได้ยังไงกัน” ธรรมิมาคัสพูด “ท่านเห็นว่าพวกเรามาชุดทอง⁴ หรือมาฟังการ ถกเถียงกันแน่ หืม?”

“ข้าฯ รู้” ข้าฯ พูด “แต่ก็ต้องมีความพอประมาณบ้าง”

“ความพอประมาณนะหรือโสคราตีล?” กลาวคอนกล่าว “สำหรับผู้มีความ เข้าใจเป็นเลิศ ความพอประมาณของการได้ฟังการถกเถียงเช่นนี้ก็คือ *ตลอดชีวิต* ฉะนั้น อย่าได้ถือสาพวกเราเลยนะ แล้วก็อย่าเพิ่งเหนื่อยไปเสียก่อน ช่วยตอบ คำถามที่พวกเราเพิ่งถามไปที่เถอะ นั่นคือ ตามทัศนะของท่าน ความเป็นส่วนรวม ของสตรีและบุตรธิดาในหมู่ผู้พิทักษ์นั้น มีลักษณะอย่างไร และสมควรเลี้ยงดู เด็ก ๆ เหล่านี้อย่างไรในช่วงที่พวกเขายังแบเบาะ อันเป็นช่วงระหว่างการเกิดกับ การศึกษา และยังคงดูเหมือนเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากที่สุดด้วย ท่านช่วยอธิบาย สิ่งเหล่านี้ให้พวกเราฟังที่เถอะ”

[450c]

“มันใช่เรื่องจะอธิบายกันได้ง่าย ๆ เสียเมื่อไหร่ละ เจ้าเด็กน้อย” ข้าฯ กล่าว “เจ้าควรจะต้องรู้ว่า การพยายามอธิบายประเด็นเหล่านี้ อาจทำให้ความน่าเชื่อถือ ของสิ่งที่เราถกกันมาจนถึงบัดนี้ลดลงได้ ผู้คนอาจไม่เชื่ออีกแล้วก็ได้ว่า สิ่งที่เรา พูดกันมานั้นยังมีความเป็นไปได้อยู่ หรือต่อให้มันมีรูปร่างขึ้นมาได้จริง ผู้คนก็ จะยังตั้งคำถามต่อความเป็นเลิศของมันต่อไปอีก ด้วยเหตุนี้ ข้าฯ จึงลังเลไม่ พูดถึงมัน เพราะกลัวว่าการถกเถียงของเราจะดูเหมือนเป็นการสวดวิงวอน มากจนเกินไปนะสิ สหายน้อย”

[450d]

“อย่าลังเลไปเลยนะ” เขาพูด “ผู้ฟังของท่านไม่ได้เป็นคนเชื่อไม่ได้ ไม่รับรู้ สิ่งใด และไม่ได้มีเจตนาร้ายเสียหน่อย”

ข้าฯ จึงกล่าวว่า “เจ้าพูดอย่างนั้น เพราะต้องการจะปลุกกำลังใจข้าฯ ละสิ ใช่มั้ยหรือเปล่า คนเก่ง?”

“ใช่” เขาพูด

[450e] “แต่สิ่งที่เจ้าทำมันส่งผลตรงข้ามนะสิ” ข้าฯ กล่าว “เจ้าจะให้กำลังใจข้าฯ นั้น
มันก็สูงส่งที่อยู่หอก เพียงแต่ข้าฯ เองก็ต้องมั่นใจในสิ่งที่ตัวเองพูดด้วย เพราะการ
จะพูดถึงความจริงที่อันยิ่งใหญ่และมีคุณค่ามากที่สุดเช่นนี้ หากเป็นการพูด
[451a] ในหมู่ผู้มีปฏิภาณหรือมิตรสหายทั้งหลาย นั้นย่อมเป็นเรื่องปลอดภัยและปลุก
กำลังใจ ทว่าการพยายามนำเสนอตรรกะดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่ยังขาดความมั่นใจ
ในตนเองนั้น – ซึ่งพวกเจ้าก็กำลังจะให้ข้าฯ ทำอยู่นี้ – ย่อมเป็นเรื่องที่ทั้งอันตราย
และยังมีโอกาสพลาดได้ง่าย ๆ อีกด้วย ข้าฯ พูดอย่างนี้ไม่ได้เป็นเพราะกลัวจะ
ถูกหัวเราะเยาะหรือกนะ ชินคิดอย่างนั้นคงดูเป็นเด็กแย่ ข้าฯ เพียงแต่กลัวว่า
ตัวเองจะพลาดจากความจริงที่อันไม่สมควรพลาดเท่านั้นละ หนาข้าฯ ยัง
ไม่ได้พลาดคนเดียว แต่ยังคงดึงเอามิตรสหายทั้งหลายให้พลาดตามไปด้วยนี่สิ
เอาเป็นว่า สิ่งที่ข้าฯ กำลังจะพูดต่อไปนี้ ข้าฯ ขอกรรมบาทเพื่อดรัสเทอร์เอาไว้
ก่อนเลยแล้วกันนะ กล่าวคอง เพราะข้าฯ เห็นว่า การฆ่าผู้อื่นโดยไม่ตั้งใจนั้น
ยังเป็นอาชญากรรมอันร้ายแรงน้อยกว่าการชักนำผู้คนให้เกิดความเข้าใจผิด
[451b] ในเรื่องของคุณความดี ความสูงส่งงดงาม และความเที่ยงธรรมภายในตัวกฎหมาย
ความเสี่ยงเช่นนี้ย่อมคู่ควรกับศัตรูมากกว่ามิตร แต่ถึงอย่างนั้น เจ้าก็พูดจา
ปลุกกำลังใจของข้าฯ ได้ดีทีเดียว”

เมื่อได้ฟังดังนั้น กล่าวคองจึงหัวเราะ แล้วพูดว่า “โอเอ๋ย! โสคราตีสเอาเป็นว่า
ถ้าพวกเราฟังตรรกะของท่านแล้ว เกิดรู้สึกขัดแย้งหรือสับสนขึ้นมาจริง ๆ พวกเรา
ก็จะปล่อยตัวท่านไป โดยไม่ถือว่าท่านมีความผิดฐานฆาตกรรมแต่อย่างใด และ
ท่านก็ไม่ได้หลอกหลวงอะไรพวกเราด้วย พูดเสียทีเถอะน่า ใจกล้าหน่อย”

“ก็ได้ ในเมื่อกฎหมายระบุไว้ว่า การฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา นั่นถือว่าไม่มี
ความผิด นั้นในกรณีของเราก็น่าจะเป็นเช่นนั้นด้วยเหมือนกัน”

“ใช่ไหมล่ะ? เอ้า! พูดเสียที” เขาพูด

[451c] “ถ้าอย่างนั้น ข้าฯ ก็คงต้องขอย้อนกลับไปยังจุดนั้นอีกครั้ง และอธิบายสิ่งต่าง ๆ
ที่ควรจะต้องอธิบายต่อมา” ข้าฯ พูด “หรือพูดอย่างนี้ก็ไม่น่าจะถูกเหมือนกัน – เรา

จะทำให้ละครของฝ่ายชายจบบริบูรณ์ก่อน หลังจากนั้นค่อยไปต่อที่ละครของฝ่ายหญิง⁶ ซึ่งเจ้านิกรานว่าต้องการจะฟังโดยเฉพาะ ตามทัศนะของข้าฯ สำหรับมนุษย์ ผู้เกิดและได้รับการศึกษาดังเราได้อีกแล้วกันไปในั้น พวกเขาไม่มีสิทธิ์จะถือครองหรือใช้ประโยชน์จากผู้หญิงและเด็ก ๆ นอกเสียจากว่าจะจะเป็นไปตามวิถีทางที่เราได้บัญญัติไว้ให้เท่านั้น และพวกเราก็คาดการณ์กันเอาไว้ว่า น่าจะให้บุรุษรับหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์แห่งฝูงสัตว์ฝูงนี้⁷ ใช่ไหม?”

“ใช่”

“เอาละ งั้นเรามาลองกำหนดให้การเกิดและการเลี้ยงดูนั้นสอดคล้องสัมพันธ์ไปกับวิธีการดังต่อไปนี้ดูก่อน จากนั้นจึงมาพิจารณาต่อไปว่ามันเหมาะสมหรือไม่”

[451d]

“วิธีการไหนล่ะ?” เขาพูด

“วิธีการนี้ไง เจ้าเห็นว่า ในฝูงสุนัขพิทักษ์เมืองของเรานั้น ผู้หญิงต้องพิทักษ์สิ่งเดียวกับที่ผู้ชายพิทักษ์ ออกล่าพร้อมพวกเขา และกระทำทุกอย่างร่วมกันกับพวกเขาหรือไม่? หรือว่าพวกหล่อนควรอยู่แต่ในบ้าน เนื่องจากไม่มีความสามารถพอจะทำการเหล่านี้ได้ เพราะต้องให้กำเนิดและเลี้ยงดูลูกสุนัขอยู่เสมอ ขณะที่ผู้ชายเป็นฝ่ายทำงาน และคอยดูแลรักษาความปลอดภัยของฝูงทั้งฝูง?”

“ข้าฯ ว่า ทุกอย่างสมควรจะต้องทำร่วมกันนะ” เขาพูด “นอกเสียจากว่าฝ่ายหญิงจะอ่อนแอ และฝ่ายชายจะแข็งแกร่งกว่า”

[451e]

“แล้วเจ้าว่า” ข้าฯ พูด “มันเป็นไปได้ไหม ถ้าเราจะใช้งานสัตว์ชนิดหนึ่งให้กระทำสิ่งเดียวกัน โดยมีได้ให้การศึกษาและการเลี้ยงดูชนิดเดียวกันแก่พวกมัน?”

“เป็นไปได้หรือ?”

“ฉะนั้น หากเราจะใช้ผู้หญิงกับผู้ชายให้กระทำสิ่งเดียวกัน พวกเขา ก็จะต้องได้รับการอบรมชนิดเดียวกันด้วย?”

“ใช่”

[452a]

“กล่าวคือ ต้องให้กายบริหารและดนตรีศิลป์แก่พวกเขา?”

“ใช่”

“และนอกจากศิลปะสองแขนงดังกล่าวแล้ว สิ่งที่ต้องปลูกฝังแก่ผู้หญิง

ยังรวมไปถึงเรื่องการทำสงครามด้วย เพื่อว่าเราจะใช้พวกเขาทำงานเดียวกันได้”

“ถ้ามองจากฐานคิดของท่าน” เขาพูด “มันก็น่าจะเป็นอย่างนั้นนะ”

“อันที่จริง สิ่งที่เราพูดกันมานี้” ข้าฯ พูด “เมื่อนำไปเทียบกับวิถีปฏิบัติโดยทั่วไปแล้ว หลายสิ่งคงจะแลดูน่าขันมาก หากนำไปใช้ปฏิบัติจริง”

“แน่ละ” เขาพูด

“เจ้าเห็นว่าเรื่องไหนน่าขันที่สุดล่ะ?” ข้าฯ พูด “มันคงหนีไม่พ้นการให้ผู้หญิงได้เปลือยกายฝึกฝนมวยปล้ำในโรงเรียนมวยร่วมกับผู้ชายแน่ ๆ ใช่ไหม? หนาข้าฯ [452b] ไม่ใช่แต่ผู้หญิงสาวเท่านั้นนะ แม้แต่ผู้หญิงมีอายุก็ด้วย เหมือนกับพวกผู้ชายแก่ ๆ ที่ยังคงฝึกฝนอยู่ในโรงฝึกโน่นนี่ ถึงแม้จะเต็มไปด้วยรอยเหี่ยวย่นไม่น่ามองแล้ว แต่พวกเขาก็ยังมีความรักในกายบริหารอยู่”

“ในนามของซูล” เขาพูด “นั่นคงเป็นภาพที่น่าขันที่สุด”

“แต่ไหน ๆ เราก็เริ่มต้นพูดเรื่องพวกนี้กันแล้ว” ข้าฯ กล่าว “หากเราต้องการ [452c] นำเสนอการเปลี่ยนแปลงด้านกายบริหาร ด้านดนตรีศิลป์ หรือด้านการจับอาวุธ และการขี่ม้าอยู่ละก็ พวกเราก็จะต้องไม่เกรงกลัวมุขตลกทั้งหลายที่พวกเจ้าอวดชอบนำมาเล่นกัน”

“ท่านพูดถูก” เขาพูด

“และไหน ๆ เราก็พูดเรื่องนี้ขึ้นมาแล้ว เราคงต้องเดินหน้าต่อไป เข้าสู่ [452d] ส่วนยาก ๆ ในตัวกฎหมายกันบ้าง เราคงต้องไปขอร้องให้เจ้าอวดพวกนี้หยุดสนใจแต่ฐานะของตนเอง แล้วหันมาสนใจเรื่องจริง ๆ จัง ๆ กันบ้าง พวกเขาควรจะทราบดีว่า ชาวกรีกเองก็เพิ่งหันมามองการเปลือยกายของบุรุษต่อหน้าธารกำนัล – ซึ่งพวกคนเถื่อนจำนวนมากยังทำกัน – ว่าเป็นเรื่องน่าอายและน่าขบขันเมื่อไม่นานมานี้เอง ตั้งแต่ชาวครีต และต่อมาก็เป็นชาวสปาร์ตา เริ่มใช้วิธีการเปลือยกายฝึกฝนขึ้นในโรงฝึก ตั้งแต่นั้นจึงได้เริ่มมีละครซ้ำกันให้ล้อเล่นกัน^๖ เจ้าว่าอย่างนั้นไหม?”

“ข้าฯ ก็ว่าอย่างนั้น”

“ข้าฯ ยังเห็นว่า หากเราพิสูจน์ให้ประจักษ์ได้เมื่อไรว่า การถอดเสื้อผ้าฝึกฝนนั้น มีข้อดีมากกว่าการใส่เสื้อผ้าปกปิด เมื่อนั้นละ สิ่งซึ่งเคยเห็นเป็นเรื่องน่าตลก

ทั้งหลาย ก็จะถูกแสงสว่างแห่งตรรกะชำระให้สูญสลายไปเอง เพราะมีแต่คนโง่เท่านั้นจะหัวเราะเยาะต่อสิ่งอื่นใดที่ไม่ใช่ความเลวร้าย และผู้ใดก็ตามพยายามจะสร้างความโปกฮาขึ้นจากเหตุการณ์อื่นใดที่ไม่ใช่ความโง่เง่าและเลวร้าย มาตรฐานความงามของคนผู้นั้นก็คงไม่ใช่มาตรฐานที่ดีเท่าไรนัก”

[452e]

“ใช่แล้วละ” เขาพูด

“อย่างไรก็ตาม พวกเราต้องเห็นพ้องกันก่อนมิใช่หรือว่า สิ่งที่เราเสนอไปนั้น มีความเป็นไปได้หรือไม่ เราสมควรจะเปิดโอกาสแก่ผู้ต้องการโต้แย้ง – ไม่ว่าจะพูดเล่น ๆ หรือเอาจริงเอาจัง – ให้พวกเขาได้เสนอข้อโต้แย้งแก่เราว่า โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์เพศหญิงสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันกับเพศชายได้ ทุกเรื่องหรือไม่ หรือว่าทำไม่ได้เลยแม้แต่เรื่องเดียว หรือว่าบางเรื่องทำได้บางเรื่องทำไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการทำสงคราม? หากพวกเราเริ่มต้นโต้เถียงตาม ผลสรุปก็น่าจะออกมางดงามด้วย ไม่ใช่หรือ?”

[453a]

“แน่นอน” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าพ พุด “เราก็มาร่วมจากการนำเสนอข้อโต้แย้งเหล่านี้กันก่อน ทำเหมือนกับว่าเรายู่ข้างคนเหล่านั้น มันจะได้ไม่ดูราวกับว่า ตรรกะของฝ่ายตรงข้ามพ่ายแพ้ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้มีโอกาสได้ป้องกันตัวเอง เจ้าจะเอาด้วยไหม?”

“ก็ไม่เห็นจะต้องปฏิเสธ” เขาพูด

[453b]

“เอาละ งั้นเรามาเริ่มต้นเป็นปากเป็นเสียงให้พวกเขาเลยแล้วกัน พวกเขาคงต้องพูดว่า โสคราติสกับกลาวคอน แค้นข้อโต้แย้งข้อนี้เพียงข้อเดียวก็เล่นงานพวกท่านได้อยู่หมัดแล้ว พวกท่านเห็นพ้องกันตั้งแต่แรกก่อตั้งเมืองแล้วไม่ใช่หรือว่า คนแต่ละคนจะต้องสนใจแต่ธุระอันเป็นของตน และสอดคล้องไปกับธรรมชาติของตนเท่านั้น”

“แน่นอน พวกเราย่อมเห็นด้วยกับเขา”

“พวกท่านปฏิเสธหรือไม่ว่า โดยธรรมชาติแล้ว ผู้หญิงนั้นมีความแตกต่างจากผู้ชายอยู่มากทีเดียว”

[453c]

“ไม่ปฏิเสธ”

“และการมอบหมายงานอันสอดคล้องไปกับธรรมชาติของแต่ละคน ก็ย่อมเป็นเรื่องเหมาะสม?”

“แน่นอน”

“อ้าว! ั้นพวกท่านก็พลาดแล้ว พวกท่านกำลังพูดจาขัดแย้งกันเองอยู่มิใช่หรือ? พวกท่านกล่าวเองว่า ผู้ชายและผู้หญิงต้องทำหน้าที่เดียวกัน ไม่ต่างกัน แม้ทั้งคู่จะมีธรรมชาติอันแตกต่างกันมากก็ตามที่ใช่หรือเปล่า? เอาล่ะ พวกท่านจะแก้คดีให้ตัวเองว่าอย่างไรล่ะ ท่านที่เคารพทั้งหลาย?”

“โอ้ จะให้โต้กลับได้ในทันทีนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เลย” เขาพูด “ข้าฯ คงต้องขอร้องท่านแล้วล่ะ ขอร้องล่ะ ไม่ว่าผลลัพธ์จะออกมาเป็นอย่างไร ท่านช่วยวิเคราะห์ตรรกะนี้ให้กับฝ่ายเราทีเถอะ”

[453d] “นี่ล่ะ กล่าวคอน คือสิ่งที่ข้าฯ กลัวที่สุด” ข้าฯ พูด “ข้าฯ เต่าออกแต่แรกแล้วว่่า ต้องเจออะไรอย่างนี้ ข้าฯ จึงพยายามหลีกเลี่ยง ไม่เข้าไปแตะต้องกฎหมายเกี่ยวกับการถือครองและการเลี้ยงดูบุตรธิดากับผู้หญิงอย่างไรล่ะ”

“ซุสเป็นพยาน” เขาพูด “มันดูไม่ใช่เรื่องง่ายเลยจริง ๆ ด้วย”

“ก็แหงสิ” ข้าฯ กล่าว “แต่ที่ว่าถ้าว่ากันตามข้อเท็จจริงแล้ว ไม่ว่าคนคนหนึ่งจะตกลงไปในบ่อน้ำเล็ก ๆ หรือจะตกลงกลางมหาสมุทรอันยิ่งใหญ่ คนคนนั้นก็ยังคงพยายามว่ายน้ำเหมือนกันอยู่นั่นเอง”

“แน่นอนที่สุด”

“พวกเราก็ต้องว่ายน้ำผ่านหानที่แห่งตรรกะเหล่านี้ออกไปให้ได้เหมือนกัน โดยต้องตั้งความหวังไว้เสมอว่าจะมีฝูงปลาโลมา มาช่วยแบกเราไว้บนหลัง⁹ หรือไม่ก็มีการช่วยชีวิตอันพิสดารชนิดอื่น ๆ หยิบยื่นแก่พวกเรา”

[453e] “ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“งั้นเราก็มาดูกันว่า จะหาทางออกได้หรือเปล่า” ข้าฯ กล่าว “เราเห็นพ้องกันใช้ไหมว่า ธรรมชาติหนึ่งอย่างยอมฝักฝนสิ่งใด ๆ ได้เพียงหนึ่งอย่างเท่านั้น และธรรมชาติอันแตกต่างกันก็ย่อมต้องฝักฝนสิ่งซึ่งแตกต่างกันด้วย และผู้ชายกับผู้

หญิงก็แตกต่างกันในแง่ที่เช่นกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราต้องการจะนำเสนอในเวลานี้คือ ธรรมชาติอันแตกต่างกันสามารถฝึกฝนสิ่งเดียวกันได้ และนี่คือข้อกล่าวหาของอีกฝ่ายใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

“โอ้! กล่าวคอน” ข้าพุด “อำนาจแห่งศิลปะการแย่งนั้นช่างยิ่งใหญ่”

[454a]

“ทำไมเป็นอย่างนั้นล่ะ?”

“เพราะตามทัศนะของข้าฯ” ข้าฯ พุด “คนหนุ่มมักมักตกหลุมพรางของมัน โดยไม่ทันรู้ตัวเสมอ พวกเขาคิดว่าตัวเองไม่ได้กำลังชวนทะเลาะ หากกำลังสนทนาแลกเปลี่ยนกันอยู่ต่างหาก และนั่นก็เป็นเพราะว่า พวกเขาไม่สามารถจะดึงเอาสิ่งที่ตนกำลังพูดถึงกันนั้นออกมาพิจารณาและคัดแยกให้อยู่ในรูปแบบเฉพาะของตัวมันเองได้ พวกเขาแย่งกันแต่เพียงในนามของสิ่งซึ่งกำลังพูดถึงเท่านั้น กล่าวคือ ใช้วิธีเถียงเพื่อเอาชนะ ไม่ได้นำวิภาววิธี¹⁰มาใช้ต่อกันและกัน”

“คนหนุ่มมักมักทำเช่นนั้นจริง” เขาพุด “แต่พวกเราตอนนี้ไม่ใช่อย่างนั้นแน่ใช่หรือเปล่า?”

“แน่นอนอยู่แล้ว” ข้าฯ พุด “แต่พวกเราหลีกเลี่ยงต่อการหลงเข้าไปในการแย่งประเภทนั้นโดยไม่ตั้งใจเหมือนกันนะ”

[454b]

“อย่างไรหรือ?”

“ถ้าหากว่าเราถกเถียงกันแต่เพียงในนามของประเด็นสนทนาเท่านั้น เราก็จะพยายามทุกวิถีทาง – อย่างกล้าหาญ และเพื่อเอาชนะเท่านั้น – เพื่อยืนยันว่าธรรมชาติอันแตกต่างกันจะต้องไม่ฝึกฝนสิ่งเดียวกันโดยเด็ดขาด แม้ว่าอันที่จริงเราจะยังไม่ได้พิจารณากันมาก่อนด้วยว่า ขณะแจกจ่ายวิถีปฏิบัติอันแตกต่างแก่ธรรมชาติอันแตกต่างและวิถีปฏิบัติเดียวกันแก่ธรรมชาติชนิดเดียวกันนั้น เรากำลังพูดถึงความเหมือนหรือความต่างโดยธรรมชาติในรูปแบบใดบ้างกันแน่”

“นั่นสิ” เขากล่าว “เรายังไม่เคยพิจารณาเรื่องนี้กันเลย”

“เป็นต้นว่า” ข้าฯ กล่าว “เราอาจตั้งคำถามกับตัวเองว่า ธรรมชาติของคนหัวล้านกับคนผมยาวนั้นเหมือนกันหรือตรงกันข้ามกัน หากเราได้ข้อสรุปว่าตรงข้ามกัน

[454c]

และเราให้คนหัวล้านเป็นช่างทำรองเท้า คนผมยาวก็จะเป็นช่างทำรองเท้าด้วย
ไม่ได้อีก หรือถ้าคนผมยาวเป็นช่างทำรองเท้าแล้ว คนหัวล้านก็เป็นด้วยอีกไม่ได้”

“มันฟังดูน่าตลกอย่างไรไม่รู้แฮะ” เขาพูด

[454d] “เราต้องมาอยู่ในความน่าตลก” ข้าฯ พูด “เพราะเราไม่ได้พูดถึงธรรมชาติ
ซึ่งเหมือนและต่างกันในรูปแบบต่างๆ เสียแต่เนิ่นๆ เรามัวแต่พิทักษ์จุดยืนซึ่ง
สนใจเพียงความเหมือนและไม่เหมือน อันสัมพันธ์กับหน้าที่ปฏิบัติต่างๆ
เท่านั้นใช่ไหมล่ะ? ตัวอย่างเช่น เราสนใจเพียงว่า แพทย์ชายและแพทย์หญิง ซึ่งมี
จิตวิญญาณชำนาญในศิลปะแขนงเดียวกันนั้น จะต้องมีธรรมชาติเดียวกันเสมอ
เจ้าก็เห็นว่าอย่างนั้นใช่ไหม?”

“ข้าฯ ก็เห็นเช่นนั้น”

“แต่แพทย์ชาย กับชายช่างไม้ ย่อมมีธรรมชาติแตกต่างกัน?”

“ต่างกันคนละขั้วเลยล่ะ”

[454e] “เฉพาะจะนั้น” ข้าฯ พูด “ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หากพวกเขา
แสดงความเป็นเลิศในศิลปะด้านเดียวกัน หรือวิถีปฏิบัติอื่น ๆ ในด้านเดียวกัน
เราก็จะต้องมอบหมายศิลปะด้านนั้น ๆ ให้แก่พวกเขาเหมือนกัน แต่ถ้าพวกเขา
แตกต่างกันเพียงว่าผู้หญิงต้องตั้งครรภ์ หรือผู้ชายต้องให้กำเนิดเท่านั้น เราก็คง
ต้องกล่าวว่า มันยังไม่มีข้อพิสูจน์ใดๆ ทั้งสิ้นว่าผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชาย
ในเรื่องการฝึกฝนศิลปะ ด้วยเหตุนี้ เราจึงสมควรต้องใช้สมมติฐานเดิมต่อไป
คือให้เหล่าผู้พิทักษ์และผู้หญิงของพวกเขาได้รับการฝึกฝนในสิ่งเดียวกัน”

“และอย่างถูกต้องด้วย” เขากล่าว

[455a] “งั้นลำดับต่อไป เราต้องให้ผู้กล่าวตรงกันข้ามกับเรา ช่วยสั่งสอนเราก็เรื่อง
นั่นก็คือ มีศิลปะเฉพาะทาง หรือวิถีปฏิบัติอันเชื่อมโยงกับการบริหารจัดการ
บ้านเมืองแขนงใดบ้าง ธรรมชาติของผู้หญิงและชายทำได้ไม่เหมือนกัน หรือ
แตกต่างกัน?”

“เป็นคำถามอันเที่ยงธรรมดี”

“ตอนนั้นถึงคราวที่คนคนนั้นต้องพูดเหมือนเจ้าพูดเมื่อครู่บ้างแล้วว่า

‘จะให้ได้อีกก็ได้ในทันทีไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เลย’¹¹ กระนั้นถ้าได้ใคร่ครวญคิด
เสียหน่อย มันก็น่าจะตอบได้ไม่ยากหรอก”

“ใช่ เขาคงต้องพูดอย่างนั้น”

“ฉันเราควรต้องขออภัยคุณนั่น ซึ่งแย่งเราเช่นนั้น ให้หันมาคล้อยตามเรา
ชี้ให้เห็นให้ได้ว่า ไม่มีหลักปฏิบัติด้านการอภิบาลเมืองชนิดใดที่แปลกแยก
จากผู้หญิงใช่ไหม?”

[445b]

“แน่นอน”

“ถ้าอย่างนั้น เราก็ต้องกล่าวกับเขาว่า ‘เอาล่ะ ไหนช่วยตอบเราหน่อย ท่าน
หมายความว่าอย่างไรหรือเปล่า – คนคนหนึ่งย่อมมีธรรมชาติอันดีต่อสิ่งหนึ่ง
ขณะอีกคนหนึ่ง ไม่มีธรรมชาติสอดรับกับสิ่งสิ่งนั้น กล่าวคือ คนหนึ่งเรียนรู้
มันได้อย่างง่ายดาย ส่วนอีกคนเรียนรู้ได้ด้วยความยากลำบาก หรือคนหนึ่งใช้
เวลาเพียงเล็กน้อยก็มีความก้าวหน้าในสิ่งที่เขาเรียนแล้ว ส่วนอีกคนหนึ่งถึงแม้
จะมีโอกาสได้เรียนและได้ปฏิบัติมากมาย แต่ก็ยังจำอะไรไม่ได้เลยอยู่ดี หรือ
บางครั้ง สิ่งต่าง ๆ อันสัมพันธ์กับร่างกายก็อาจจะรับใช้ความคิดคำนวณของคนมี
ธรรมชาติดี แต่กลับเป็นปฏิปักษ์ต่อความคิดของคนอีกคนหนึ่งก็เป็นได้ นอกจากนี้
สิ่งเหล่านี้แล้ว ท่านยังมีเกณฑ์ใดอีกหรือไม่ ในการจำแนกผู้มีธรรมชาติอันดี
เหมาะสมกับการฝึกฝนสิ่งสิ่งหนึ่ง ออกจากผู้ไม่มีธรรมชาติเช่นนั้น?”

[445c]

“คงไม่มีใครบอกว่ามีเกณฑ์อื่นอีกแล้วล่ะ” เขาพูด

“แล้วเจ้าเคยรู้จักหลักปฏิบัติใดของมนุษย์ที่เพศชาย *ไม่ได้* เหนือกว่าเพศหญิง
ในทุกด้านบ้างไหม? หรือว่าเราจะต้องไล่เรียงกันยาว ๆ ถึงเรื่องราวของการทอดผ้า
การอบขนมปัง การหุงหาอาหาร และกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นกิตติศัพท์ของ
เพศหญิง มันก็คงเป็นเรื่องน่าขัน หากจะกล่าวว่าผู้หญิงเป็นรองในเรื่องเหล่านี้”

[445d]

“อย่างท่านว่านั่นล่ะ” เขากล่าว “มีเพศหนึ่งเหนือกว่าอีกเพศอย่างเห็นได้
ชัดในทุกเรื่องจริง ๆ ถึงแม้จะมีผู้หญิงหลายคนกระทำการสิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ชาย
หลายคนในหลาย ๆ ด้านก็ตาม แต่ถ้าว่ากันโดยภาพรวมแล้ว มันก็เป็นอย่าง
ที่ท่านว่าจริง ๆ”

[455e]

“ด้วยเหตุนี้ละ สหายน้อย หน้าทื่อภิบาลเมืองจึงไม่ได้เป็นของผู้หญิง เพราะหล่อนเป็นผู้หญิง หรือเป็นของผู้ชายเพราะเขาเป็นผู้ชาย แต่ธรรมชาติทั้งหลายย่อมมีการกระจายตัวอยู่ไม่ต่างกัน ในหมู่สัตว์ทั้งสองประเภทนี้ ผู้หญิงเข้าร่วมในการปฏิบัติทั้งหลายได้โดยต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของตน และผู้ชายก็เช่นเดียวกัน กระนั้นผู้หญิงก็ยิ่งอ่อนแอกว่าผู้ชายในทุกๆ ด้านเหล่านั้นอยู่ดี”

“แน่นอน”

“ถ้าอย่างนั้น เราก็ต้องมอบหมายหน้าที่ทั้งหมดนั้นให้แก่ผู้ชาย โดยไม่ให้ผู้หญิงเลยหรือเปล่า?”

“ได้อย่างไรกัน?”

“ข้าฯ ว่า เราจะเสนอว่าผู้หญิงบางคนนั้นเหมาะสมต่อศิลปะการแพทย์ แต่บางคนก็ไม่เหมาะ และผู้หญิงบางคนก็เหมาะสมต่อการเล่นดนตรี แต่บางคนโดยธรรมชาติแล้ว ก็ไม่เหมาะต่อดนตรีเช่นกัน”

“มันก็ใช่”

[456e]

“และในทำนองเดียวกัน บางคนก็เหมาะสมต่อกายบริหารและต่อการทำสงคราม ขณะบางคนก็ไม่เหมาะ กับสงครามเลย และไม่มีใจรักในกายบริหาร เอาเสียเลยด้วย?”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น”

“แล้วถ้าเป็นเรื่องนี้ละ? คนเราย่อมมีทั้งผู้รักในปัญญา และผู้ชิงชังในปัญญา ใ้ใหม่? และก็ต้องมีทั้งคนมีความคึกคะนอง และคนไร้ความคึกคะนองด้วยเช่นกัน ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่ คนเช่นนี้ย่อมมีอยู่”

“เพราะฉะนั้น มันจะต้องมีผู้หญิงบางคนเหมาะสมกับการเป็นผู้พิทักษ์ ส่วนบางคนไม่เหมาะ ใช่ไหม? แต่จริงๆ แล้ว พวกเราก็ใช้ธรรมชาติเช่นนี้เป็นเกณฑ์ ในการคัดเลือกบุรุษผู้เหมาะสมจะเข้ามาเป็นผู้พิทักษ์ด้วยเช่นเดียวกันไม่ใช่หรือ?”

“ใช่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างก็ต้องมีธรรมชาติในการพิทักษ์เมือง

เหมือน ๆ กันนะสิ เพียงแต่ว่าฝ่ายหนึ่งนั้นอ่อนแอ ส่วนอีกฝ่ายแข็งแกร่งกว่า ก็เท่านั้น”

“ดูท่าจะเป็นเช่นนั้น”

“เพราะฉะนั้น ผู้หญิงเหล่านั้นก็จะต้องได้รับคัดเลือกให้ใช้ชีวิตและเป็นผู้พิทักษ์ร่วมกับผู้ชายเหล่านั้นด้วย เพราะพวกหล่อนมีความสามารถและธรรมชาติไม่ต่างจากพวกเขา”

[456b]

“แน่นอน”

“และหน้าที่ปฏิบัติชนิดเดียวกันก็ต้องมอบหมายแก่ธรรมชาติเดียวกันด้วย ใช่ไหม?”

“ใช่ ธรรมชาติเดียวกัน”

“ขั้นตอนที่เราศึกษากลับมายังจุดเดิมที่เราทิ้งไว้แล้วสินะ และเรายังเห็นพ้องกันด้วยว่า การมอบหมายดนตรีศิลป์และกายบริหารแก่ผู้พิทักษ์หญิงนั้น ไม่ใช่เรื่องผิดธรรมชาติ”

“ใช่แล้ว”

“เมื่อเป็นเช่นนั้น กฎหมายต่าง ๆ ที่เราได้บัญญัติขึ้นก็ไม่ได้ถึงกับเป็นไปได้เสียทีเดียว แล้วก็ไม่ได้มีลักษณะเหมือนคำภานาอริฐานด้วย เพราะกฎหมายของเรานั้น ล้วนแต่วางอยู่บนฐานอันสอดคล้องกับธรรมชาติ วิถีปฏิบัติทุกวันนี้ต่างหาก จึงดูเหมือนเป็นสิ่งผิดธรรมชาติ”

[456c]

“มันก็น่าจะเป็นอย่างนั้น”

“เป้าหมายของเราในขณะนี้คือการพิจารณาว่า สิ่งที่เราพูดกันไปในนั้นมีความเป็นไปได้หรือไม่ และมีความเป็นเลิศจริงหรือเปล่า ใช่ไหม?”

“ใช่ เรากำลังพิจารณาเรื่องเหล่านั้น”

“และเราก็มองเห็นพ้องกันว่า มันมีความเป็นไปได้?”

“ใช่”

“ขั้นอันดับต่อไป เราก็มองเห็นพ้องกันให้ได้ว่า มันมีความเป็นเลิศด้วย?”

“ชัดเจนอยู่แล้ว”

[456d] “เออละ ถ้าหากว่าเราต้องการจะทำให้ผู้หญิงมีความพร้อมในการพิทักษ์
เราจึงสมควรใช้การศึกษาชนิดหนึ่งเพื่อผลิตผู้หญิง และใช้อีกชนิดหนึ่งเพื่อผลิต
ผู้ชายหรือเปล่า ในเมื่อ พวกเขาต่างก็มีธรรมชาติเดียวกัน?”

“ไม่สมควรแน่”

“หรือ งั้นเจ้ามีทัศนะว่าอย่างไรละ?”

“หา? อะไรนะ?”

“เจ้าลองคิดดูให้ดีสิ เหล่าบุรุษย่อมต้องมีทั้งคนดีกว่าและเลวกว่าใช่ไหม?
หรือยัง? หรือเจ้าเชื่อว่าทุกคนเหมือนกันหมด?”

“เปล่าเสียหน่อย”

“แล้วในเมืองซึ่งเราเพิ่งก่อตั้งกันไปนะ เจ้าว่า สำหรับเรา คนกลุ่มใดสมควร
เป็น *บุรุษที่ดีกว่า* – เหล่าผู้พิทักษ์ซึ่งได้รับการศึกษาตามเราได้วางไว้ หรือช่าง
ทำรองเท้าซึ่งได้รับการศึกษาด้านการทำรองเท้า?”

“คำถามของท่านมันน่าตกลงสินี” เขาพูด

[456e] “อืม ข้าฯ เข้าใจ” ข้าฯ พูด “แล้วถ้าเป็นคำถามนี้ละ? พวกเขาย่อมมีความเป็น
เลิศกว่าใครในหมู่ชาวเมือง ใช่หรือเปล่า?”

“จนบัดนี้ก็ยังไม่มีใครล้มได้นะ”

“แล้วคำถามนี้ละ? ผู้หญิงเหล่านั้นก็ย่อมต้องมีความเป็นเลิศกว่าใครใน
หมู่ผู้หญิงด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“จนบัดนี้ก็ยังไม่มีใครล้มพวกหล่อนได้เช่นกัน” เขากล่าว

“แล้วยังจะมีเมืองไหนดีไปกว่า เมืองซึ่งถือกำเนิดขึ้นมา โดยมีชายและหญิง
ผู้เป็นเลิศสูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อยู่ภายในนั้นอีกไหม?”

“ไม่มีอีกแล้ว”

[457a] “และหากนำดนตรีศิลปะกับกายบริหารตามที่เราได้กล่าวมาใช้ สิ่งเหล่านี้
ก็จะเกิดขึ้นได้?”

“แน่นอน”

“ถ้าอย่างนั้น กฎหมายที่เราได้บัญญัติไว้ ก็ไม่เพียงมีความเป็นไปได้เท่านั้น

หากมันยังให้ความเป็นเลิศกว่าใครแก่เมืองเมืองหนึ่งอีกด้วย”

“เป็นเช่นนั้น”

“นั่นเหล่าผู้พิทักษ์หญิงก็จะต้องถอดเสื้อผ้าออกด้วยในโรงฝึก เพราะพวกเขาทุกคนต่างก็สวมใส่ความตึงต้ามต่างเสื้อคลุมกันอยู่แล้ว นอกจากนี้ พวกหล่อนยังต้องได้มีส่วนร่วมในการทำสงครามและการพิทักษ์เมืองในทุกๆ แห่ง โดยจะต้องไม่ทำเรื่องอื่นใดอีกตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ภารกิจส่วนที่เบากว่าจะถูกส่งมอบให้แก่ผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ด้วยเหตุผลเรื่องความอ่อนแอเฉพาะเพศ และหากผู้ชายคนใดหัวเราะเยาะผู้หญิงเปลือยในการฝึกกายบริหารเพื่อเสริมสร้างความ เป็นเลิศ ชายผู้นั้นก็กำลัง ‘ผลิตผลไม่ไม่สุกจากปัญญาของตนเพียงเพื่อ ขบขัน’¹² และดูเหมือนจะไม่รู้ตัวเสียด้วยซ้ำว่าตนกำลังทำอะไร หรือกำลัง หัวเราะเยาะต่อสิ่งใด เพราะไม่ว่าอย่างไร คำกล่าวที่ว่า ‘สิ่งดงามย่อมมี ประโยชน์ สิ่งอัปมงคลย่อมส่งผลร้าย’ นั้นก็ยังคงเป็นคำกล่าวอันดงามที่สุด อยู่เสมอและแน่นอน”

[457b]

“ใช่แล้วละ”

“นี่ตอนนี้เรากำลังพูดได้อย่างเต็มปากแล้วสินะ ว่าเราสามารถหนีพ้นจาก คลื่นลูกหนึ่ง – ซึ่งว่าด้วยกฎหมายเกี่ยวกับผู้หญิง – มาได้แล้ว เราจะไม่โดนคลื่น ชัดหลายอีก หากเราบัญญัติลงไปว่า เหล่าผู้พิทักษ์ทั้งหญิงและชาย จะต้องใช้ ชีวิตอย่างเป็นทางการไปตลอดชีวิต เพราะตรรกะของเรามีความสอดคล้องกัน ภาย ในตัวเองดีแล้วว่า สิ่งใดบ้างที่มีทั้งความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์”

[457b]

“นั่นไม่ใช่คลื่นลูกเล็กๆ เลยละ” เขาพูด

“ถ้าเจ้าได้เห็นคลื่นลูกต่อไปเมื่อไร” ข้าฯ กล่าว “เจ้าคงไม่พูดเช่นนั้นอีก แล้วแน่ๆ”

“ขอให้ข้าฯ ได้เห็นก่อนเถอะ ท่านลองพูดมา” เขาพูด

“ก็กฎหมายต่อจากนั้นไง” ข้าฯ พูด “และข้าฯ เห็นว่ายังมีข้ออื่น ๆ ก่อนหน้า อีกนะ”

“ข้อไหน?”

[457d] “ก็ข้อที่ว่า ผู้หญิงเหล่านี้จะต้องเป็นของผู้ชายทุกคน *อย่างเป็นทางการ* และจะต้องไม่มีผู้หญิงคนใดอาศัยร่วมกับผู้ชายเป็นการส่วนตัวโดยเด็ดขาด และเรื่องของบุตรธิดาก็ต้องเป็นไปในทำนองเดียวกัน พวกเขาต้องเป็นส่วนรวม จะไม่มีพ่อแม่คนใดได้รู้จักลูกของตัวเอง และจะต้องไม่มีลูกคนใดได้รู้จักพ่อแม่เช่นกัน”

“คลื่นลูกนี้ใหญ่กว่าอีกลูกหนึ่งมากเลยแฮะ” เขาพูด “มันชวนให้ตั้งข้อสงสัยทั้งในเรื่องความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์”

“อย่างน้อย ถ้าเป็นเรื่องของความเป็นประโยชน์นะ ข้าฯ คงไม่มีใครโต้แย้งเราได้หรอกว่า หากมันเกิดขึ้นได้จริงความเป็นส่วนรวมของผู้หญิงและความเป็นส่วนรวมของบุตรธิดานั้น ย่อมเป็นคุณความดีอันยิ่งใหญ่ที่สุด” ข้าฯ พูด “ข้าฯ เห็นว่า ประเด็นที่น่าจะก่อให้เกิดการโต้แย้งอย่างมากมายนั้น น่าจะเป็นเรื่องความเป็นไปได้ของมันเสียมากกว่า”

[457e] “จริง ๆ มันก็น่าจะโต้แย้งได้ทั้งคุณนั่นละ” เขาพูด

“เจ้าหมายความว่า ข้าฯ ยังต้องเผชิญกับตรรกะฝั่งตรงข้ามอีกเป็นกองพะเนินแน่ ๆ ขึ้นใจไหม?” ข้าฯ พูด “โอ! ข้าฯ อุตส่าห์คิดว่า ถ้าเจ้ามีทัศนะว่ามันมีประโยชน์อยู่แล้ว ข้าฯ ก็จะไม่เห็นหนทางจากถกเถียงด้านนี้ไปได้ในทันที ที่นี้ ข้าฯ ก็จะไม่เหลือแค่เรื่องของความเป็นไปได้เท่านั้น”

“ท่านไม่เห็นหนทางไปโดยไม่มีใครเห็นไม่ได้หรอก” เขากล่าว “ฉะนั้น จึงแสดงตรรกะของทั้งสองด้านดังกล่าวออกมาเสียดี ๆ”

[458a] “เงินข้าฯ ขอรับโทษเลยก็แล้วกัน” ข้าฯ พูด “แต่ข้าฯ ปรารถนาอะไรหน่อยนะ ข้าฯ ขอวันหยุดสักหนึ่งวันเหมือนอย่างคนว่างงานทั่ว ๆ ไปบ้างได้ไหม? ข้าฯ อยากเป็นคนว่างงาน เดินเล่นอยู่เพียงลำพัง และสร้างความรู้ึ้นเองแก่ตนเองด้วยการอยู่กับความคิดคำนวณของตนเองเท่านั้น เจ้าก็รู้นี่ว่า ก่อนคนเหล่านี้จะค้นพบวิธีทำให้สิ่งที่ปรารถนาปรากฏขึ้นมาได้นั้น พวกเขาฝึกผลึกคำถามทำนองนี้ทิ้งไปชั่วครวก่อน เพื่อจะได้ไม่เหนื่อยล้ากับการครุ่นถึงความเป็นไปได้ของมันมากจนเกินไป พวกเขาฝึกสมมติให้สิ่งที่ตนต้องการนั้น ปรากฏขึ้นมาก่อนเลย จากนั้นก็ค่อย ๆ ดำเนินการจัดการกับสิ่งที่เหลือ ซึ่งจะเกิดขึ้นตามมา พวกเขาจะ

โอบรับเอาความรื่นรมย์ จากการได้นึกถึงทุกสิ่งที่คุณจะได้ทำ หากสิ่งสิ่งนั้นปรากฏขึ้นและดำรงอยู่จริง กล่าวคือ พวกเขาจะทำให้จิตวิญญาณอันว่างงานอยู่ แล้ว ยิ่งเกียจคร้านหนักเข้าไปอีก ซ้ำๆ เองก็เช่นกัน ตอนนั้นซ้ำๆ ซักจะรู้สึกกลัว และปรารถนาจะละประเด็นนี้ไว้สักพักก่อน แล้วค่อยมาพิจารณากันภายหลังว่า มันจะมีความเป็นไปได้อย่างไรบ้าง เขาเป็นว่าเวลานี้ ถ้าเจ้าอนุญาต ซ้ำๆ ก็จะสามารถเอาไว้อีกว่ามันเป็นไปได้ และจะหันมาพิจารณาแทนว่า เหล่าผู้ปกครองจะต้องจัดการกับสิ่งเหล่านี้อย่างไรบ้าง หากมันเกิดขึ้นจริง และถ้าพวกเขาทำสำเร็จ ความสำเร็จนั้นจะก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่เมืองและเหล่าผู้พิทักษ์หรือไม่ ซ้ำๆ จะพยายามตอบคำถามเหล่านี้พร้อม ๆ กับเจ้าก่อน จากนั้นค่อยกลับไปพิจารณาประเด็นแรกอีกที ถ้าเจ้าอนุญาตนะ”

[458b]

“ก็ได้ ซ้ำๆ อนุญาต” เขาพูด “เริ่มการตรวจสอบของท่านได้เลย”

“นั่นก็เฮลละ” ซ้ำๆ พูด “ซ้ำๆ เห็นว่า ทั้งฝ่ายผู้ปกครองและฝ่ายสนับสนุน หากสองฝ่ายนี้คู่ควรกับตำแหน่งของตนจริงๆ ฝ่ายหลังก็ต้องเต็มใจทำตามคำสั่ง ส่วนฝ่ายแรกก็ต้องเต็มใจออกคำสั่ง แนนอนว่าคำสั่งบางข้อของผู้ปกครองจะต้องเกิดจากการเชื่อฟังกฎหมายอย่างเคร่งครัด ส่วนคำสั่งอื่นๆ อีกหลายข้อซึ่งเราปล่อยให้พวกเขาเป็นผู้ตัดสินใจเองนั้นจะต้องเกิดจากการถอดแบบจากตัวกฎหมาย”

[458c]

“น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

“ทีนี้ เจ้า ในฐานะผู้บัญญัติกฎหมายของพวกเขา” ซ้ำๆ พูด “จะต้องเป็นคนคัดเลือกผู้หญิงเพื่อส่งมอบแก่พวกเขา โดยใช้วิธีการเดียวกับที่เจ้าคัดเลือกผู้ชายขึ้นมารับตำแหน่ง กล่าวคือ เจ้าจะต้องเลือกให้ธรรมชาติของพวกเขามีความคล้ายคลึงกันที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หลังจากนั้น ทุก ๆ คนจะต้องอาศัยอยู่ด้วยกัน มีบ้านร่วมกัน อยู่กินรวมกัน¹³ และจะต้องไม่มีใครได้ครอบครองทรัพย์สินส่วนตัวใด ๆ เป็นอันขาด ซ้ำๆ เห็นว่า หากพวกเขาได้รับการฝึกฝนทั้งด้านกายบริหารและด้านอื่น ๆ ด้วยกันแล้ว ความจำเป็นโดยธรรมชาติภายในก็จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้พวกเขาร่วมเพศกันเองนั้นละ หรือตามที่คณะเจ้า นั้นไม่ใช่

[458d]

เรื่องของความจำเป็น?”

“มันเป็นความจำเป็น แต่ไม่ใช่ความจำเป็นทางเรขาคณิต มันเป็นการจำเป็นทางราคา”¹⁴ เขาพูด “ความจำเป็นชนิดนี้ชักจูงและดึงดูดกลุ่มคนจำนวนมากได้มากกว่าความจำเป็นชนิดอื่นๆ อยู่แยะ”

[458e] “ใช่แล้วละ กลาวคอน” ซ้ำๆ พูด “ประเด็นต่อมา การมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกันอย่างไรระเบียน หรือสิ่งอื่นๆ ในทำนองนั้น ย่อมไร้สุทธิธรรมอย่างยิ่งยวดภายในเมืองของผู้มีความสุขสมบูรณ์ และผู้ปกครองก็จะปล่อยให้เกิดเรื่องพรรณนี้ขึ้นไม่ได้”

“ใช่” เขาพูด “และนั่นก็ไม่ใช่ความเที่ยงธรรมด้วย”

“ซึ่งก็เป็นที่น่าอนอนว่า ในอันดับต่อไป เราจะต้องทำให้การสมรสนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์สูงสุดเท่าที่จะทำได้ และการสมรสอันศักดิ์สิทธิ์ก็จะต้องเป็นการสมรสอันให้ประโยชน์สูงสุด”

“แน่นอนอยู่แล้ว”

[459a] “เอาละ กลาวคอน แล้วมันจะเป็นประโยชน์สูงสุดได้ด้วยวิธีใดบ้าง? ไหนเจ้าตอบซ้ำๆ หน้อยซี ซ้ำๆ จำได้ว่าเคยเห็นที่บ้านเจ้ามีสุนัขล่าเนื้อกับไกชน ซึ่งมีชาติพันธุ์สูงส่งอยู่หลายตัว ในนามของซุส เจ้าเคยสังเกตการสมรสและการให้กำเนิดของพวกมันบ้างหรือเปล่า?”

“หา?” เขาพูด

“อันดับแรก ถึงพวกมันจะชาติพันธุ์สูงส่งทุกตัว แต่ก็ต้องมีบางตัวพิสูจน์ให้ประจักษ์ได้ว่าเป็นเลิศกว่าตัวอื่นใช่ไหม?”

“ก็ต้องมีสิ”

“แล้วถ้าเจ้าต้องการผสมพันธุ์พวกมัน เจ้าจะผสมพันธุ์ตัวไหนกับตัวไหนก็ได้ อย่างนั้นหรือ? หรือเจ้าเองก็ต้องการจะผสมจากตัวที่เป็นเลิศกว่าอื่นๆ เท่านั้น?”

“ก็ต้องจากตัวที่เป็นเลิศกว่าตัวอื่น”

[459b] “แล้วเจ้าจะผสมจากตัวที่เยาว์วัยที่สุด หรือตัวที่แก่ที่สุด หรือตัวที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ล่ะ?”

“ก็ต้องเป็นวัยเจริญพันธุ์สิ”

“แล้วถ้าพวกมันไม่ได้รับการผสมพันธุ์ด้วยวิธีการคัดเลือกตามนี้ ทั้งพันธุ์สุนัข และพันธุ์ไก่ของเจ้าก็จะเลวลงเรื่อย ๆ เจ้าเชื่อเรื่องนี้ไหม?”

“อืม ข้าฯ เชื่อเช่นนั้น” เขาพูด

“แล้วถ้าเปลี่ยนเป็นม้าหรือสัตว์อื่น ๆ?” ข้าฯ พูด “มันจะต่างไปจากนี้ไหม?”

“ถ้าต่างก็คงแปลกล่ะ” เขาพูด

“โอ้! สหายน้อยของข้าฯ” ข้าฯ พูด “นั่นเหล่านักปกครองของพวกเราจะต้องชำนาญด้านนี้กันอย่างมากเลยทีเดียว ข้าฯ หมายถึง ถ้ามันยังนำมาใช้กับเผ่าพันธุ์มนุษย์ได้เหมือนกันนะนะ”

“มันใช้ได้แน่นอนอยู่แล้ว” เขากล่าว “แต่ทำไมผู้ปกครองต้องชำนาญด้านนี้ด้วยล่ะ?”

[459c]

“เพราะพวกเขามีความจำเป็นจะต้องใช้ประโยชน์จากยาจำนวนมากนะสิ” ข้าฯ กล่าว “ถึงเราจะมีสมมติฐานเบื้องต้นกันอยู่แล้วว่า ร่างกายนั้นไม่ต้องพึ่งยาใดๆ ก็ได้ เพียงยินดีรับเอาวิถีชีวิตตามที่ได้กำหนดไว้มาปฏิบัติก็เพียงพอแล้ว แม้แต่แพทย์ทั่ว ๆ ไปก็นำวิธีนี้มาใช้ได้ อย่างไรก็ตาม แนนอนล่ะว่า มันยังมีบางเวลาที่จะต้องใช้ยากันจริงๆ อยู่ และในสถานการณ์เช่นนั้น เราย่อมรู้ว่า เราจะต้องพึ่งพาแพทย์ผู้มีความกล้าหาญในระดับสูงสุดเท่านั้น”

“มันก็จริง แต่ท่านพูดเรื่องนี้ขึ้นมาด้วยจุดประสงค์อะไรหรือ?”

“ด้วยจุดประสงค์ต่อไปนี้อย่างไรล่ะ” ข้าฯ พูด “เหล่าผู้ถืออำนาจปกครองของเรามีแนวโน้มจะต้องใช้คำโกหกและการหลอกลวงเป็นจำนวนมากเพื่อประโยชน์แก่ผู้ใต้ปกครอง และแนนอน เราได้พูดกันไปแล้วว่า การกระทำลักษณะดังกล่าว มีประโยชน์ในฐานะของตัวารูปแบบหนึ่ง”¹⁵

[459d]

“นั่นย่อมถูกต้องอยู่แล้ว” เขาพูด

“ดูเหมือนคำว่า ‘ถูกต้อง’ ในที่นี้ จะเกิดขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อ มีเรื่องการแต่งงานกับการให้กำเนิดบุตรธิดาเข้ามาเกี่ยวข้องนะ”

“อย่างไรหรือ?”

“โดยพื้นฐานของสิ่งที่เราเพิ่งเห็นพ้องกันไปนั้น” ข้าฯ พูด “เราจะต้องให้บุรุษ

[459e] ผู้เป็นเลิศกว่าใครได้มีความสัมพันธ์กับสตรีผู้เป็นเลิศที่สุด และบ่อยครั้งที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในทางกลับกัน บุรุษผู้สามัญที่สุดก็จะต้องมีความสัมพันธ์กับสตรีที่สามัญที่สุดด้วย โดยทารกของกรณีแรกจะต้องได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตใหญ่ แต่ของกรณีหลังจะไม่ได้รับการเลี้ยงดูใดๆ ทั้งสิ้น หากเราต้องการให้ฝูงของเรามีคุณภาพดีเยี่ยมที่สุด เราก็จะต้องทำอย่างนี้ อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ต้องดำเนินการโดยมิให้ผู้ใดล่วงรู้ได้เป็นอันขาด นอกจากเหล่าผู้ปกครองฝ่ายเดียวเท่านั้น เพื่อว่าฝูงผู้พิทักษ์ของเราจะได้ปลอดจากความขัดแย้งให้ได้มากที่สุด”

“ถูกต้องทีเดียว” เขาพูด

[460a] “เมื่อเป็นเช่นนั้น กฎหมายก็จะต้องระบุให้มีการจัดพิธีเฉลิมฉลองและการบูชาญัตตต่าง ๆ ขึ้น เพื่อเราจะได้พาคู่บ่าวสาวทั้งหลายเข้าสู่พิธีเหล่านี้ โดยเราจะมอบหมายให้พวกกวีสร้างบทเพลงสรรเสริญขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อใช้ในพิธีสมรส ส่วนเรื่องของจำนวนคู่สมรสนั้น เราจะมอบให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้ถืออำนาจปกครอง เพื่อว่าพวกเขาจะได้กะเกณฑ์จำนวนนับของบุรุษให้คงที่อยู่เสมอ โดยต้องนำปัจจัยเรื่องการสงคราม โรคภัย และอื่นๆ ในทำนองเดียวกัน เข้ามาประกอบการตัดสินใจด้วยทุกครั้ง หากกระทำตามนี้ได้ ขนาดของเมืองเราก็จะไม่ใหญ่ไปหรือเล็กไป มันจะอยู่ภายในขอบเขตของความเป็นไปได้ในการดูแลจัดการเสมอ”

“ถูกต้อง” เขาพูด

“ฉันเข้าใจว่า มันน่าจะต้องการทำสลากเสี่ยงโชคขึ้นมา โดยใช้วิธีตูกติกเสียหน่อย พวกคนสามัญจะได้โทษโชคชะตาแทนจะโทษผู้ปกครอง ซึ่งเป็นคนจับคู่แต่งงานอยู่เบื้องหลัง”

“สมควรอยู่” เขากล่าว

[460b] “แล้วก็สมมติให้มีรางวัลอยู่หลาย ๆ อันดับ แต่หนึ่งในรางวัลเหล่านั้น จะต้องเป็นอภิสิทธิ์ในการได้มีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงจำนวนหนึ่งบ่อย ๆ และเราก็จะจัดเตรียมให้พวกคนหนุ่มผู้มีดีด้านสงคราม หรือด้านอื่น ๆ ได้รับรางวัลนี้ไปครองเมื่อมีการลอบจัดเตรียมการเอาไว้ล่วงหน้าเช่นนี้ บุตรธิดาส່ว่นใหญ่ก็จะได้รับ

การอุ้มชูจากคนเหล่านี้เท่านั้น”

“ถูกต้อง”

“และเมื่อทารกเกิดออกมา พวกเขาจะถูกนำตัวไปทันทีโดยเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้นเพื่อการนี้โดยเฉพาะ – พวกเขาอาจเป็นหญิงหรือชาย หรือคละกันทั้งสองเพศก็ได้ เพราะตำแหน่งดังกล่าวย่อมมีทั้งชายและหญิงทำงานร่วมกันอยู่แล้ว”

“ใช่”

“ข้าฯ คิดว่า พวกเขาจะต้องพาตัวทารกของคนดี¹⁶ ไปยังคอกอนุบาลเด็กอ่อนที่ตั้งอยู่ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งแยกขาดจากเมือง เพื่อให้ผู้ทำหน้าที่พยาบาลซึ่งอาศัยอยู่ที่นั่น ได้เลี้ยงดูต่อไป ขณะเดียวกัน ทารกของคนเลว หรือของคนอื่น ๆ ซึ่งเกิดมาพิการผิดรูป จะต้องถูกพาตัวไปซ่อนไว้ยังที่ ๆ เหมาะสม ซึ่งจะต้องเป็นสถานที่อันเป็นความลับ และไม่มีใครเคยพบเห็นมาก่อนเท่านั้น”¹⁷

[460c]

“ถ้าเราต้องการให้พงศ์พันธุ์ของผู้พิทักษ์มีความบริสุทธิ์ เราก็ต้องทำเช่นนี้” เขากล่าว

“นอกจากนั้น พวกเขาจะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ฝ่ายพยาบาลเด็กอ่อนรับหน้าที่พามารดาทั้งหลายมายังคอกอนุบาล เมื่อพวกนางมีน้ำนมเต็มปรี หรือต้องพาคนอื่น ๆ มาเป็นผู้ให้นมเพิ่มเติมเวลาน้ำนมไม่พอ และพวกเขายังต้องคอยคิดหาแผนการ เพื่อมิให้มารดาคนใดจำทารกของตนเองได้ด้วยใช้ไหม? พวกเขาจะต้องคอยให้คำแนะนำแก่มารดาทั้งหลายด้วยตัวเอง และคอยจับตาดูพวกนางให้นมในระยะเวลาอันเหมาะสมเท่านั้น ส่วนเรื่องการดูแลในช่วงเวลาต่าง ๆ และงานในส่วนที่เหลือก็จะส่งมอบให้แก่พวกแม่นมและพวกพี่เลี้ยงเด็ก เราจะทำอย่างนี้ใช่หรือเปล่า?”

[460d]

“มันดูเป็นวิธีการเลี้ยงดูที่ง่ายและสบายมาก ๆ เลยนะ สำหรับผู้พิทักษ์หญิงของเราล่ะ” เขาพูด

“แต่มันก็เหมาะสมนะ” ข้าฯ พูต “เออล่ะ เรามาเดินทางสู่ประเด็นต่อไปที่เราตั้งไว้กันดีกว่า เมื่อกี้เรากล่าวว่า บุตรธิดาทั้งหลายจะต้องเกิดจากพ่อแม่

วัยเจริญพันธุ์เท่านั้นใช่ไหม?”

“เป็นจริงตามนั้น”

[460e]

“วัยเจริญพันธุ์ของผู้หญิง โดยเฉพาะแล้ว อยู่ในช่วงประมาณอายุสี่สิบ ส่วนของผู้ชายก็อายุสามสิบ เจ้ามีทัศนคติร่วมด้วยหรือเปล่า?”

“สี่สิบเท่าไร และสามสิบเท่าไรล่ะ?” เขาพูด

“ถ้าเป็นผู้หญิง ก็เริ่มตั้งแต่อายุสี่สิบ และตั้งครภภให้กับเมืองของเราได้จนถึงอายุสี่สิบ ส่วนถ้าเป็นผู้ชายก็เริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาหลังความรุ่งโรจน์ในฐานะนักวิ่งได้ผ่านไป¹⁸ และผลิตลูกหลานให้แก่เมืองได้จนถึงอายุห้าสิบปี”

“แน่ล่ะ” เขากล่าว “นั่นคือช่วงเวลาเจริญวัยทั้งของร่างกายและปฏิภาณ”

[461a]

“ดังนั้น หากมีใครก็ตาม ซึ่งแก่กว่าหรืออ่อนวัยกว่าช่วงอายุนี้ เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตลูกหลานแก่ส่วนรวม เราก็จะต้องตำหนิว่า คนคนนั้นไม่มีทั้งความเที่ยงธรรมและสุจริตธรรม¹⁹ นั่นย่อมเป็นเรื่องผิดพลาด เพราะหากเขาผลิตทารกให้แก่เมืองได้โดยไม่มีใครทันสังเกตแล้วละก็ ทารกนั้นก็ถือกำเนิดขึ้นโดยไม่ได้ผ่านการคุ้มครองจากพิธีบูชาและคำสวดภาวนา ซึ่งมีนักบวชทั้งชายและหญิงของเมืองเป็นผู้สวดให้ในพิธีสมรส เพื่อเป็นการรับรองว่าทารกนั้นดีและมีคุณประโยชน์ และเกิดออกมาจากคนดีและมีคุณประโยชน์ ดังนั้น ทารกซึ่ง

[461b]

เกิดออกมาโดยไม่ได้ผ่านพิธีเหล่านี้ ย่อมถือว่าถูกห่มคลุมด้วยความมืดมน และเกิดออกมาจากความสัมพันธ์ของผู้ไร้ซึ่งความยับยั้งชั่งใจอย่างรุนแรง”

“ถูกต้อง” เขาพูด

“และกฎหมายเดียวกันนี้” ข้าฯ กล่าว “ยังครอบคลุมถึงกรณีที่ฝ่ายชายมีความสัมพันธ์กับฝ่ายหญิง โดยผู้ปกครองยังไม่ได้เห็นชอบด้วย ถึงแม้ทั้งสองฝ่ายจะอยู่ในช่วงอายุอันเหมาะสมต่อการผลิตบุตรธิดาแล้วก็ตาม กรณีเช่นนั้นเราย่อมต้องตำหนิว่า เขากำลังยึดยึดทารกนอกกฎหมาย – ไม่ได้ผ่านการเห็นชอบโดยฝ่ายปกครอง หน้าที่ยังไม่ได้ผ่านการรับรองทางพิธีการศักดิ์สิทธิ์ – ให้แก่เมือง”

“ถูกต้องทีเดียว” เขาพูด

“อย่างไรก็ตาม ข้าฯ เห็นว่า เมื่อผู้หญิงและผู้ชายทั้งหลายได้ผ่านพ้นวัยของการผลิตบุตรธิดาไปแล้ว พวกเราก็ควรจะปล่อยให้พวกเขามีอิสระในการมีเพศสัมพันธ์กับใครก็ได้ตามต้องการ ยกเว้นกับธิดา กับมารดา กับลูก ๆ ของธิดาตัวเอง และกับบรรพชนฝั่งมารดาทั้งหมด ส่วนถ้าเป็นฝ่ายผู้หญิง ก็จะต้องห้ามมีเพศสัมพันธ์กับบุตร กับบิดา กับลูกหลานทั้งหมดของฝั่งบุตร และกับบรรพชนของฝั่งบิดา แน่แน่นอน พวกเขาจะต้องได้รับการบอกกล่าวก่อนว่า จะต้องไม่มีตัวอ่อนจากครรภ์คนใดได้ล้มตาดูแสงสว่างของโลกเด็ดขาด แต่ถ้ามีใครสักคนหนึ่งเกิดตั้งครรภ์ขึ้นมา และตั้งต้นจะคลอดตัวอ่อนนั้นออกมาล้มตาดูโลกให้ได้ คนผู้นั้นก็จะต้องเข้าใจว่า ทารกนั้นจะไม่มีวันได้รับการเลี้ยงดูแน่ๆ”

[461c]

“นั่นย่อมเป็นข้อเสนออันเหมาะสม” เขาพูด “แต่ว่า พวกเขาจะจำแนกบิดากับธิดา และเครือญาติคนอื่น ๆ ตามที่ท่านพูดมาได้อย่างไรล่ะ?”

[461d]

“ไม่ได้หรอก” ข้าฯ กล่าว “แต่ทารกทุกคน ซึ่งเกิดในเดือนสิบและเดือนเจ็ด²⁰ จะได้รับการขนานนามจากผู้เข้าร่วมพิธีสมรสว่า ‘บุตร’ หากทารกนั้นเป็นเพศชาย และจะได้รับการขนานนามว่า ‘ธิดา’ หากเป็นเพศหญิง และเด็กเหล่านี้ก็จะเรียกพวกเขาว่า ‘บิดา’ ในทำนองเดียวกัน พวกเขา ก็จะเรียกลูกหลานของบุตรธิดาว่า ‘หลาน’ และหลาน ๆ เหล่านี้ก็จะเรียกรุ่นทั้งรุ่นของบิดาว่า ‘ปู่ทวด’ หรือ ‘ย่าทวด’ ส่วนบุตรธิดา ซึ่งเกิดหลังจากบิดามารดาเคยให้กำเนิดบุตรธิดาไปแล้ว ก็จะต้องเรียกพี่น้องรุ่นก่อนหน้าว่า ‘พี่ชาย หรือ น้องชาย’ หรือ ‘พี่สาว หรือ น้องสาว’ อย่างที่เราได้กล่าวกันไป พวกเขาเหล่านี้จะตะแคงต้องตัวกันไม่ได้ กฎหมายจะอนุญาตให้พี่ชายหรือน้องชายกับพี่สาวหรือน้องสาวอยู่รวมกันได้เพียงสองกรณีเท่านั้น คือ หากสลากเสียงไซคอกออกมาเป็นเช่นนั้น หรือไม่ก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากนักบวชหญิงพิเชีย²¹ เสียก่อน”

[461e]

“ถูกต้องแล้ว” เขากล่าว

“นี่อย่างไรล่ะ กล่าวคือนั่นคือความเป็นส่วนรวมของผู้หญิงและบุตรธิดาของเหล่าผู้พิทักษ์ในเมืองเจ้า มันเป็นอย่างนี้ ส่วนประเด็นว่า มันสอดคล้องกับระบอบปกครองส่วนที่เหลือ หรือมีความเป็นเลิศกว่าระบอบอื่นใดจริงหรือไม่นั้น

คงต้องมาช่วยกันยืนยันผ่านการถกเถียงด้วยตรรกะ หรือเราจะทำอะไรอย่างอื่นก่อน?”

[462a] “ในนามแห่งซุส ต้องยืนยันเรื่องนี้ก่อน” เขากล่าว

“เราจะเห็นพ้องกันได้ขึ้นชั้นแรก เราต้องถามตัวเองก่อนใช่ไหมว่า สิ่งที่ดีที่สุดเท่าที่เราทำได้ ในด้านการบริหารจัดการเมืองเมืองหนึ่งนั้นคืออะไร – กล่าวคือ สิ่งที่ดีที่สุดซึ่งผู้บัญญัติกฎหมายต้องนำมาบัญญัติไว้ในตัวกฎหมายนั้นคืออะไร? – และสิ่งที่ชั่วร้ายที่สุดก็เช่นเดียวกันด้วย จากนั้นเราค่อยมาพิจารณากันต่อว่า สิ่งที่เราเพิ่งอธิบายกันไปนั้น สอดประสานกับหนทางสู่คุณความดีสูงสุดสำหรับเราหรือไม่ หรือว่ามันสอดคล้องกับความชั่วร้ายสูงสุด”

“แน่นอนที่สุด” เขาพูด

[462b] “เจ้าว่า สำหรับเมืองเมืองหนึ่งแล้ว ยังจะมีสิ่งใดชั่วร้ายไปกว่า สิ่งที่แยกเมืองทั้งเมืองออกจากกัน ทำให้มันแตกแยกออกเป็นจำนวนมาก แทนที่จะเป็นหนึ่งเดียว? และยังมีสิ่งใดดีไปกว่า สิ่งซึ่งผูกเมืองทั้งเมืองเข้าไว้ด้วยกัน และทำให้มันเป็นหนึ่งเดียวอีกหรือเปล่า?”

“ย่อมไม่มีแน่นอน”

“ความเป็นส่วนรวมของความสำราญและความเจ็บปวดนั้น ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่า เมืองทั้งเมืองได้รับการผูกโยงเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ พลเมืองทุกคนมีความปิติและความทุกข์ทนเหมือนกัน จากการเกิดขึ้นหรือการแตกดับของสิ่งสิ่งเดียวกันใช่ไหม?”

“ใช่แล้วล่ะ” เขาพูด

[462c] “ขณะเดียวกัน ความเป็นส่วนตัวของสิ่งเหล่านั้น ก็ย่อมเป็นตัวบ่อนทำลายใช่ไหม? กล่าวคือ เมื่อสิ่งสิ่งเดียวกันเกิดขึ้นกับเมือง หรือกับผู้คนภายในนั้น คนบางกลุ่มจะรู้สึกทุกข์ทรมานอย่างเหลือคณา แต่บางกลุ่มกลับรู้สึกปิติอย่างเหลือล้น อย่างนี้ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่”

“กล่าวคือ หากชาวเมืองทั้งหลายไม่ได้เปล่งถ้อยคำ อาทิ ‘ของข้าฯ’ หรือ ‘ไม่ใช่

ของข้าฯ ออกมาในช่วงเวลาเดียวกัน – หรือถ้อยคำอื่น ๆ ในลักษณะคล้าย ๆ กันก็
อย่างเช่นคำว่า ‘ของคนอื่น’ – เหตุการณ์เช่นนั้นก็จะเกิดขึ้นได้ใช่ไหม?”

“แน่นอนทีเดียว”

“ถ้าอย่างนั้น หากชาวเมืองส่วนใหญ่ใช้คำว่า ‘ของข้าฯ’ หรือ ‘ไม่ใช่ของข้าฯ’
ในสิ่งสิ่งเดียวกัน และในทิศทางเดียวกันได้ เมืองเมืองนั้นก็ต้องเป็นเมืองที่มี
การอภิบาลเป็นเลิศกว่าเมืองไหน ๆ ใช่หรือเปล่า?”

“มาก ๆ เลยล่ะ”

“งั้นเมืองที่มีการอภิบาลเป็นเลิศ ก็จะต้องเป็นเสมือนมนุษย์หนึ่งคนใช่ไหม?
ตัวอย่างเช่น หากเราคนใดคนหนึ่งเกิดบาดเจ็บเข้าที่นิ้ว และทุก ๆ คนภายใน
ส่วนรวม – นั่นคือ ส่วนร่วมซึ่งยึดโยงร่างกายและจิตวิญญาณเข้าไว้ด้วยกันเป็น
ระบบเดียว ภายใต้ส่วนปกครองด้านในนั้น – ก็ตระหนักถึงเหตุการณ์ดังกล่าว
ส่วนรวมทั้งระบบก็จะต้องรู้สึกเจ็บปวดรวมไปกับส่วนที่ได้รับบาดเจ็บนั้นด้วย
ในความหมายเช่นนี้ละ เราถึงจะกล่าวได้ว่า *มนุษย์ผู้หนึ่ง* มีความเจ็บปวดที่นิ้ว
ตรรกะเช่นนี้ยังนำไปใช้กับส่วนอื่น ๆ ของมนุษย์ได้อีกหรือเปล่านั้น ไม่ว่าจะเป็
ความเจ็บปวด หรือความสุขสำราญก็ตาม?”

[462d]

“ต้องใช้ได้ซี” เขาพูด “และมันก็เป็นอย่างท่านพูดไม่มีผิด เมืองที่มีระบอบ
ปกครองเป็นเลิศนั้น ย่อมเป็นเสมือนมนุษย์หนึ่งคน”

“ถ้าเป็นอย่างนั้น เมื่อพลเมืองคนหนึ่งได้รับความทุกข์ทรมานจากอะไร
ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็สิ่งดีหรือสิ่งเลว เมืองเมืองนั้นทั้งเมืองก็ต้องพูดเป็นเสียง
เดียวกันว่า ส่วนซึ่งกำลังได้รับความทรมานนั้น เป็นส่วนหนึ่งของตัวมัน และ
ทุก ๆ ส่วนภายในเมืองดังกล่าวก็ต้องมีส่วนร่วมรับรู้ด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเป็
ความปิติ หรือความเจ็บปวดก็ตาม”

[462e]

“ถ้ากฎหมายดี” เขาพูด “นั้นย่อมเสียงไม่ได้”

“เอาละ งั้นเราคงได้เวลากลับคืนสู่เมืองของเรากันแล้วกระมัง” ข้าฯ กล่าว
“ลองมาดูกันว่า ตรรกะของเราจะสอดคล้องกับสิ่งต่าง ๆ ภายในเมืองใหม่ และ
จะได้พิจารณากันด้วยว่า เมืองของเรามีคุณสมบัติดังกล่าวสูงกว่าใครหรือไม่”

หรือว่ายังมีเมืองอื่นใดทำได้มากกว่าเราอีก?”

“เราต้องทำอย่างนั้นล่ะ” เขาพูด

[463a] “เจ้าว่า เมืองอื่นๆ จะมีทั้งผู้ปกครองและประชาชนเหมือนอย่างเมืองของเรา หรือเปล่า?”

“มีสิ”

“และทุกคนก็เรียกกันและกันว่า ‘พลเมือง’ ใช่ไหม?”

“ใช่”

“แล้วนอกจากคำว่า ‘พลเมือง’ แล้ว ประชาชนของเมืองอื่นๆ ยังเรียกผู้ปกครองว่าอะไรอีกบ้าง?”

“มีอยู่จำนวนมากเรียกเป็น ‘นายเหนือหัว’ แต่ถ้าเป็นประชาธิปไตยก็จะเรียกว่า ‘ผู้ปกครอง’”

“แล้วถ้าเป็นประชาชนของเมืองเราล่ะ? นอกจากคำว่า ‘พลเมือง’ แล้ว พวกเขาจะเรียกผู้ปกครองว่าอะไรบ้าง?”

[463b] “ฝ่ายปกปักษ์ และ ‘ฝ่ายสนับสนุน’ เขากล่าว

“แล้วพวกเขาจะเรียกประชาชนว่าอะไรบ้าง?”

“ฝ่ายมอบค่าแรง’ และ ‘ฝ่ายรักษาซ่อมแซม”

“แล้วเมืองอื่นๆ ละ ผู้ปกครองเรียกประชาชนว่าอะไร?”

“ทาส” เขาพูด

“แล้วเหล่าผู้ปกครองเรียกหากันว่าอย่างไร?”

“ผู้ปกครองร่วม” เขาพูด

“แล้วถ้าเป็นเมืองของเราล่ะ?”

“ผู้พิทักษ์ร่วม”

“นอกจากนี้ ผู้ปกครองในเมืองอื่นๆ นั้น บางครั้งก็ติดนิสัยเรียกผู้ปกครองร่วมบางคนเป็นสมาชิกในครอบครัว ขณะเดียวกันก็เรียกอีกบางคนว่าเป็นคนไม่เข้าพวก²² เจ้าว่าอย่างนี้ไหม?”

“ใช่ คนจำนวนมากทำอย่างนั้น”

“ในกรณีเช่นนี้ เขามักจะยึดถือคนที่เขาเห็นเป็นสมาชิกในครอบครัวนั้น เป็นของของตัวเอง และมักจะพูดถึงคนคนนั้นเช่นนี้เสมอ ส่วนคนที่เขาเห็นว่าเป็นคนไม่เข้าพวก เขาก็จะไม่ยึดถือว่าเป็นของของตัวเอง ใช่หรือเปล่า?”

[463c]

“ใช่ เขามักจะทำอย่างนั้นจริงๆ”

“แล้วถ้าเป็นเหล่าผู้พิทักษ์ของเจ้าล่ะ? จะมีผู้พิทักษ์คนใดติดนิสัยเรียกผู้พิทักษ์ร่วมของตนว่าเป็นคนไม่เข้าพวก หรือพูดถึงเขาในลักษณะนี้บ้างไหม?”

“ไม่มีหรอก” เขากล่าว “เขาย่อมต้องยึดถือทุก ๆ คนที่ได้พบได้รู้จักว่าเป็นพี่ชายหรือน้องชาย พี่สาวหรือน้องสาว หรือบิดา หรือมารดา หรือบุตร หรือธิดา หรือลูกหลาน หรือบรรพชน ทั้งนั้น”

“พูดได้ยอดเยี่ยม แต่ไหนลองบอกข้าฯ อีกเรื่องหนึ่งซิ” ข้าฯ พูด “เจ้าจะบัญญัติเฉพาะแต่ชื่อเรียกเหล่านี้ลงในกฎหมายเท่านั้นหรือเปล่า หรือจะระบุหลักปฏิบัติต่าง ๆ อันสอดคล้องกับชื่อเหล่านั้นลงไปด้วย เช่น ถ้าเป็นบิดา ก็จะต้องระบุเรื่องการให้ความเคารพ เมื่ออยู่ต่อหน้าบิดา เรื่องการหาเลี้ยงและการซื้อฟังกบิตามารดา เป็นต้น? และถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็จะต้องถือว่าเขาได้กระทำความผิดต่อทั้งเทพเจ้าและต่อมนุษย์ด้วยกัน กล่าวคือ ผู้ใดฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเหล่านี้ ย่อมถือว่าเป็นผู้ไร้ความเที่ยงธรรมและสุจริตธรรมใช่ไหม? เจ้าว่าถ้อยคำอันศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จากพลเมืองของเจ้าจะก้องสะท้อนอยู่ในหูของพวกเด็ก ๆ ตั้งแต่ยังเล็กเลยหรือเปล่า หรือพวกเขาจะได้ฟังถ้อยคำประเภทอื่นแทน ทั้งที่เกี่ยวกับบิดา - นั่นคือ ใครก็ตามที่พวกเขาเรียกว่า ‘บิดา’ - และเกี่ยวกับเครือญาติคนอื่น ๆ?”

[463d]

“พวกเขาจะต้องได้ยินได้ฟังแต่ถ้อยคำประเภทนี้เท่านั้น” เขากล่าว “มันย่อมเป็นเรื่องน่าขัน หากพวกเขาเรียกแต่เฉพาะชื่อเรียกของสมาชิกครอบครัวเท่านั้น พวกเขาจะต้องรู้หลักปฏิบัติด้วย”

[463e]

“เมื่อเป็นเช่นนั้นไม่ว่าจะมีใครในเมืองของเรากระทำการเรื่องใด ๆ ได้ดีหรือเลวทุก ๆ คนก็จะต้องใช้คำในทำนองเดียวกันกับคำที่เราเพิ่งพูดไปเมื่อครู่ นั่นก็คือฐานะนั้น ๆ ‘ของข้าฯ’ กำลังดำเนินไปได้ด้วยดี หรือเลว”

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

[464a]

“และเราก็เพิ่งกล่าวกันไปใช่ไหมว่า ความเป็นส่วนรวมของความสุขสำราญ และความเจ็บปวดนั้น ย่อมเป็นผลมาจากประกาศิต²³ อันมั่นคง ซึ่งแสดงออก ผ่านถ้อยคำดังกล่าว?”

“และเรายังกล่าวได้ถูกต้องอีกด้วย”

“นั่นเป็นเพราะพลเมืองของเรา – ซึ่งเห็นว่าเมืองไหน ๆ – ถือครองสิ่งสิ่งเดียวกันอย่างเป็นส่วนรวมเสมอ และสิ่งสิ่งนั้นก็ชื่อเรียกว่า ‘ของข้า’ ใช่หรือไม่? แนนอนว่า เมื่อทุก ๆ คนถือครองสิ่งสิ่งนี้ไว้อย่างเป็นส่วนรวมแล้ว ความเป็นส่วนรวมของความสุขสำราญและความเจ็บปวดก็ย่อมต้องเกิดขึ้นแก่พวกเขาด้วย และนั่นก็ทำให้พวกเขาเหนือกว่าใคร ๆ”

“มาก ๆ เลยเชียวล่ะ”

“สิ่งเหล่านี้ล้วนมีต้นเหตุมาจาก – นอกเหนือไปจากการบริหารจัดการโดยทั่วไปแล้ว – ความเป็นส่วนรวมของผู้หญิงและบุตรธิดาในหมู่ผู้พิทักษ์ใช่ไหม?”

“แน่นอนที่สุดเลยล่ะ” เขาพูด

[464b]

“และเมื่อคุณเรารู้เห็นพ้องกันไปแล้วใช่ไหมว่า ความเป็นส่วนรวมของความสุขสำราญและความเจ็บปวดนั้น เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณความดีสูงสุดของเมือง เราได้นำเอาการอภิบาลอันดีของเมืองเมืองหนึ่งไปเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ของร่างกายซึ่งมีต่อความเจ็บปวดหรือความสุขสำราญ ณ ส่วนใดส่วนหนึ่งของตัวมัน”

“ใช่แล้ว เราเห็นพ้องกันเช่นนั้น” เขาพูด

“เพราะอย่างนั้น ความเป็นส่วนรวมของผู้หญิงและบุตรธิดาภายในฝ่ายสนับสนุนนั่นเอง จึงเป็นสาเหตุของคุณความดีสูงสุดของเมืองเรา”

“ถูกต้องทีเดียว” เขากล่าว

“นอกจากนั้น เรายังมีความเห็นสอดคล้องกับสิ่งที่เราพูดไปก่อนหน้านี้ด้วย นั่นก็คือ พวกเขาจะต้องไม่มีที่อยู่อาศัยส่วนตัว หรือที่ดินส่วนตัว หรือทรัพย์สินส่วนตัวใด ๆ เป็นอันขาด พวกเขาจะได้รับปัจจัยดำรงชีพจากคนอื่น ๆ เช่น ค่าแรง

[464c]

สำหรับการพิทักษ์ ซึ่งพวกเขาจะต้องใช้มันอย่างเป็นทางการเป็นส่วนรวมเสมอ トラบใดที่พวกเขายังเป็นผู้พิทักษ์อยู่”

“ถูกต้อง” เขาพูด

“มันก็เป็นอย่างที่ข้าฯ บอก สิ่งที่เราได้พูดกันไปก่อนหน้านี้กับสิ่งที่เรากำลังพูดกันอยู่ในเวลานี้ ล้วนแล้วแต่เสริมสร้างให้พวกเขากลายเป็นผู้พิทักษ์อันจริงแท้มากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนั้น มันยังทำให้พวกเขาไม่แยกเมืองทั้งเมืองออกจากกัน เพราะทุก ๆ คนต่างก็ถือครองสิ่งเดียวกันอันมีนามว่า ‘ของข้าฯ’ อยู่กับตัว และไม่ได้เรียกมันด้วยชื่อเรียกที่แตกต่างกันแต่อย่างใด ถึงแม้จะเป็นคนละคนกันก็ตาม เปรียบได้กับคนคนหนึ่ง อดุลลากทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาคว่าได้เข้าบ้านของตนเอง เพื่อกันตัวเองออกจากคนอื่น ๆ และคนอื่นก็ทำเช่นเดียวกัน ลากสิ่งต่าง ๆ เข้าไปไว้ในบ้าน ซึ่งมีทั้งผู้หญิงและลูกของตน แยกขาดจากคนอื่น ๆ อยู่ด้านโน้น การกระทำเยี่ยงนี้ย่อมก่อให้เกิดความทุกข์และสุขสำราญส่วนตัวขึ้น อันมีสาเหตุมาจากการครอบครองสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นทางการส่วนตัวนั้นละ ทว่าถ้าทุกคนมีประกาศิตอันมั่นคงหนึ่งเดียวว่าสิ่งใดบ้างเป็นของพวกเขา และมองสิ่งสิ่งเดียวกันว่าเป็นของส่วนรวมอยู่เสมอ พวกเขาทุกคนก็จะรับรู้ถึงความสุขสำราญและความเจ็บปวดได้เหมือนกันเสมอตามไปด้วย”

[464d]

“เป็นเช่นนั้น”

“หากทุกสิ่งทุกอย่างกลายเป็นของส่วนรวม ไม่มีใครครอบครองสิ่งของส่วนตัวใด ๆ นอกจากร่างกายของตนแล้ว เจ้าว่า คดีความและการร้องเรียนต่อกัน และกันในเรื่องต่าง ๆ จะหมดไปอย่างไรเห็นได้ชัดเลยหรือเปล่า? เพราะหากมองโดยฐานคิดนี้ พวกเขาทุกคนย่อมเป็นอิสระจากความแตกแยกทั้งหมด พวกเขา ย่อมต่างจากมนุษย์ทั่ว ๆ ไปที่คอยแต่จะแบ่งพรรคแบ่งพวก ด้วยเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ บุตรธิดา และญาติมิตรทั้งหลายอยู่เสมอใช่ไหม?”

[464e]

“ใช่” เขาพูด “การกำจัดความแตกแยกเป็นเรื่องจำเป็นมาก”

“นอกจากนี้ เรายังอาจกล่าวได้ด้วยความชอบธรรมว่า คดีเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย หรือการใช้วาจาใส่ร้าย จะไม่มีวันกลายเป็นเรื่องต้องถึงโรงถึงศาลได้”

เลยในหมู่พวกเขา เพราะเราย่อมกำหนดให้การต่อสู้ป้องกันตัวจากคนรอบข้าง
ซึ่งมีอายุไล่เสียกันนั้น เป็นการกระทำอันเที่ยงธรรมและสูงส่ง และมันยัง
ทำให้พวกเขารู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องดูแลรักษาร่างกายของตัวเองด้วย”

“ถูกต้อง” เขากล่าว

[465a]

“และกฎหมายข้อนี้ก็ยังมีความถูกต้องในอีกแง่หนึ่งด้วย” ซ้ำๆ พูด “นั่นคือ
หากความคึกคะนองของคนคนหนึ่งได้รับการปลุกเร้าให้ต้องต่อกรกับคนอื่น
คนหนึ่ง เขาก็จะตอบสนองต่อมันด้วยตัวเองได้ โดยไม่ต้องทำให้การทะเลาะ
เบาะแว้งนั้นลุกลามใหญ่โตออกไป”

“แน่นอน”

“นอกจากนั้น เหล่าผู้สูงวัยจะได้รับมอบหมายให้ตัดสินลงโทษและ
ปกครองผู้อ่อนวัยกว่าเสมอ”

“ใช่แล้ว”

[465b]

“และนอกเสียจากว่าจะมีคำสั่งจากผู้ถืออำนาจปกครอง ผู้อ่อนวัยกว่าจะ
ต้องไม่โจมตีหรือประทุษร้ายผู้สูงวัยกว่าเป็นอันขาด อันที่จริง ซ้ำๆ เห็นว่า ไม่ว่า
อย่างไรพวกเขาก็จะไม่มันทำให้ใครต้องเสื่อมเสียเกียรติอย่างแน่นอน ไม่ว่า
จะด้วยวิธีใดก็ตาม เพราะภายในตัวของพวกเขานั้น มีสองผู้พิทักษ์คอยขัดขวาง
อยู่ตลอด นั่นก็คือ ความกลัวกับความละอาย – ขณะความละอายคอยปกป้อง
มือไม่ให้ทำอันตรายต่อบิตามารดา ความกลัวก็จะคอยเตือนพวกเขาเสมอว่า
คนคนหนึ่งมีทั้งบุตร มีทั้งพี่น้อง และมีทั้งบิดาอีกหลายคน ซึ่งอาจจะเข้ามาช่วย
เหลือได้ตลอด หากคนคนนั้นโดนทำร้าย”

“อ้อ เป็นอย่างนั้นเอง” เขาพูด

“กฎหมายข้อนี้ย่อมส่งผลให้คนทั้งหลายอยู่รวมกันอย่างสงบสุขด้วยความ
เคารพต่อกันและกัน ใช่หรือเปล่า?”

“มาก ๆ เลยเชียว”

“และด้วยเหตุที่พวกเขาเป็นอิสระจากความแตกแยกทั้งมวลนี้เอง เราจึง
ไม่ต้องกังวลว่าส่วนอื่น ๆ ที่เหลือของเมืองจะก่อความแตกแยก หรือลุกฮือ

ขึ้นต่อต้านเหล่าผู้พิทักษ์ หรือต่อต้านกันเอง”

“ย่อมไม่มีเหตุการณ์เช่นนั้นแน่”

“อันที่จริงยังมีอีกเรื่องหนึ่งที่ข้าฯยังไม่ได้เอ่ยถึง เพราะรู้สึกว่าคุณไปก็อายปากตัวเอง มันเป็นเศษเสี้ยวของความชั่วร้ายทั้งหลาย แต่พวกเขาก็ต้องสลัดมันออกไปให้ได้ – การเสียแข่งเสียขาพวกคนรวย ความขัดสนและความลำบากในการอุปถัมภ์สอนลูกหลานและการหาเงินให้พอต่อความจำเป็นของครอบครัว การกู้หนี้ยืมสินแล้วไม่มีจ่าย จนต้องทำทุกอย่างเพื่อผ่อนหนี้ ข้าเงินที่หาได้ยังต้องส่งให้ผู้หญิงและคนรับใช้อีก – ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ไม่มีค่าพอให้เราพูดถึงด้วยซ้ำ สหายน้อย คนที่ทุกข์ทรมานกับปัญหาพรรณานี้มีแต่พวกชาติกำเนิดต่ำเท่านั้นล่ะ”

[465c]

“ใช่” เขาพูด “ขนาดคนตาบอดยังรู้เลย”

[465d]

“ฉะนั้น พวกเขาต้องกำจัดสิ่งเหล่านี้ออกไปให้ได้ เท่านั้นชีวิตของพวกเขาจะได้รับพรมากมายเสียยิ่งกว่าชีวิตของผู้ชนะในการแข่งขันโอลิมปิกอีก”

“อย่างไรหรือ?”

“ก็ความสุขของผู้ชนะในโอลิมปิกนะ มันเป็นเพียงส่วนเสี้ยวเดียวของสิ่งที่พวกเขาถือครองไว้เท่านั้น ชัยชนะของพวกเขาไม่เพียงงดงามกว่า หากแต่ยังได้รับการสนับสนุนอันสมบูรณ์พร้อมยิ่งกว่าจากสาธารณชนด้วย เพราะชัยชนะของพวกเขา นั้น เกิดจากการปกป้องรักษาเมืองทั้งเมืองเอาไว้ พวกเขายอมได้รับการสนับสนุนและได้ปัจจัยจำเป็นทุกอย่างในชีวิต มาสวมใส่ต่างมงกุฎ²⁴ ทั้งพวกเขาและลูกหลานล้วนได้รับเกียรตินี้ พวกเขาจะได้เหรียญรางวัลจากเมืองทั้งเมืองอยู่ตลอด ขณะมีชีวิต กระทั่งถึงเวลาตาย พวกเขาก็ยังได้รับการฝังศพอย่างทรงค่า”

[465e]

“ช่างงดงามจริง ๆ” เขาพูด

“เจ้ายังจำตรรกะของใครก็ไม่รู้ก่อนหน้านี้อันได้ไหม?” ข้าฯ พูด “เขาตำหนิว่าเราทำให้พวกผู้พิทักษ์ไม่มีความสุข เพราะพวกเขาไม่สามารถถือครองอะไรได้เลย ขณะที่ชาวเมืองคนอื่น ๆ กลับมีได้ทุกอย่าง ตอนนั้น เรากล่าวว่า หากเรื่องเช่นนี้

[466a]

ปรากฏขึ้นมาจริงๆ เมื่อไร เราค่อยมาพิจารณากันใหม่ภายหลัง เพราะเราต้องการจะสร้างผู้พิทักษ์ให้เป็นผู้พิทักษ์ และทำให้เมืองของเรามีความสุขสมบูรณ์ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อน แทนที่จะมัวแต่พิจารณาคณกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษ เพื่อสรรค์สร้างความสุขสมบูรณ์ให้แก่คนเพียงกลุ่มเดียว”

“ข้าฯ จำได้” เขากล่าว

[466b] “ถ้าอย่างนั้น หากชีวิตของฝ่ายสนับสนุนของเรายังแลดูสูงส่งและดี ยิ่งกว่าชีวิตของผู้ชนะการแข่งโอลิมปิกเสียอีก เจ้าว่ายังมีความเป็นไปได้ใดเหลืออยู่อีกหรือไม่ที่จะทำให้ชีวิตของพวกเขาเทียบได้กับชีวิตของพวกเขาช่างทำรองเท้า ชวนา หรือช่างฝีมืออื่นๆ”

“ไม่มีแล้ว ตามทัศนนะข้าฯ” เขาพูด

[466c] “ข้าฯ เคยพูดไปแล้วหนหนึ่ง และจะขอพูดตรงนี้อีกครั้ง หากผู้พิทักษ์คนใดชวนขายจะได้รับความสุขในวิถีทางที่ไม่ใช่ของผู้พิทักษ์ กล่าวคือ หากชีวิตอันเป็นเลิศ สงบใจ และมั่นคงอย่างที่เรารู้สึกพอใจไม่ได้ และหากเขาปล่อยให้ทัศนคติอันโง่เง่าด้อยพัฒนาเกี่ยวกับความสุขสมบูรณ์เข้ายึดครองตัวเองได้แล้วละก็ สิ่งเหล่านี้ก็จะขัดดันให้เขาดึงเอาทุกสิ่งทุกอย่างภายในเมืองมาเป็นของตนด้วยอำนาจที่มี เขาจะพลันพบว่าวิเซซิออดนั้นช่างเป็นผู้มีปัญญา และกล่าวได้อย่างถูกต้องเสียเหลือเกินว่า บางครา ‘ครึ่งหนึ่งก็มีค่ามากกว่าทั้งหมด’”²⁵

“ถ้าเขารับเอาคำชี้แนะของข้าฯ ไปปฏิบัติ” เขาพูด “เขาก็ย่อมต้องพอใจในชีวิตอยู่แล้วละ”

[466d] “ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “เจ้าก็คงเห็นด้วยกับความเป็นส่วนรวมระหว่างหญิงและชายในด้านการศึกษา บุตรธิดา และการพิทักษ์ชาวเมืองส่วนที่เหลืออย่างที่เราเคยได้อธิบายกันไว้ด้วยใช่ไหม? นอกจากนั้นก็ยังมีเรื่องการใช้ชีวิตอยู่ภายในเมืองและการออกรบ พวกเขาจะต้องพิทักษ์และไล่ล่าร่วมกันเหมือนสุนัขล่าเนื้อ และจะต้องถือครองทุกสิ่งทุกอย่างร่วมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อทำเช่นนี้ได้ พวกเขาก็จะกระทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยความเป็นเลิศ

กว่าใคร โดยไม่มีสิ่งใดขัดแย้งกับธรรมชาติของเพศหญิงในเรื่องความสัมพันธ์กับชาย และไม่ขัดแย้งกับธรรมชาติของความเป็นส่วนรวมระหว่างกันและกัน”

“ข้าฯ เห็นด้วย” เขาพูด

“เอาล่ะ ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “สิ่งที่ยังเหลือให้ต้องพิจารณากันต่อไปก็คือความเป็นส่วนรวมในลักษณะนี้มีความเป็นไปได้ในเผ่าพันธุ์มนุษย์มากน้อยแค่ไหน และจะเป็นไปได้ด้วยวิธีอย่างไร มันจะเป็นไปได้เหมือนอย่างในสัตว์ชนิดอื่นๆ ไหม?”

“ข้าฯ กำลังจะพูดเชียว” เขากล่าว “ท่านค้นตัดหน้าขึ้นมาเสียก่อน”

“เรื่องสงครามก็เช่นเดียวกัน” ข้าฯ พูด “ข้าฯ ว่าวิธีการทำสงครามของพวกเขา

[466e]

นั้นออกจะชัดเจนอยู่”

“ทำอย่างไรหรือ?”

“พวกเขาก็จะต้องเดินทัพและตั้งฐานที่มั่นร่วมกันนะสิ นอกจากนั้น พวกเขา

ยังจะต้องพาลูกๆ ที่แข็งแรงแล้วออกไปสู้สนามรบด้วย เพื่อว่าเด็ก ๆ เหล่านี้จะได้เห็น

เห็นว่าพวกเขาต้องเติบโตขึ้นมาทำหน้าที่อะไร เหมือนลูกๆ ของช่างฝีมือที่จะต้อง

รู้จักงานฝีมือของตน และนอกจากจะได้เห็นแล้ว พวกเขาจะต้องช่วยเหลือและ

คอยรับใช้พ่อกับแม่ในระดัการสงครามด้วย หรือเจ้าไม่เคยสังเกตว่าในศิลปะ

เฉพาะทางแขนงอื่นๆ อาทิ ช่างปั้น ลูกๆ ของช่างปั้นย่อมได้ฝึกปฏิบัติเป็นผู้ช่วย

พ่อแม่อยู่สักกระยะ ก่อนจะได้แตะต้องปั้นหมุนด้วยมือตัวเอง?”

[467a]

“เป็นเช่นนั้น”

“แล้วเจ้าว่า ช่างปั้นจะมีความละเอียดรอบคอบด้านการศึกษาแก่ลูกๆ ของตน

มากกว่าผู้พิทักษ์หรือเปล่านั้น โดยเฉพาะการศึกษาจากประสบการณ์ตรงและการ

สังเกตการณ์งานของตัวเอง?”

“ไม่มีทางเสียล่ะ ท่านก็ถามอะไรตลกๆ อยู่เรื่อย” เขากล่าว

“ยิ่งไปกว่านั้น สัตว์ทุกชนิดย่อมต่อสู้ได้อย่างเข้มแข็งเป็นพิเศษ เมื่ออยู่ต่อหน้า

ลูกๆ ของตัว”

[467b]

“ท่านพูดถูก โสคราติส แต่ว่า มันก็ยังมีความเสี่ยงอยู่ไม่น้อยเลยนะ เพราะ

หากพวกเขาแพ้ขึ้นมา – นั่นย่อมเป็นเรื่องเป็นไปได้เสมอในสงคราม – พวกเขา
ก็จะสูญเสียลูก ๆ ไปพร้อม ๆ กับชีวิตของตัวเองด้วย คราวนี้ละ ส่วนที่เหลือของ
เมืองก็อาจจะไม่มีวันฟื้นฟูขึ้นมาได้อีกเลยก็ได้”

“เป็นจริงตามเจ้าพูด” ข้าฯ กล่าว “แต่เจ้าเชื่อจริง ๆ หรือว่า เป้าหมายขั้นต้นของ
หน้าที่ลักษณะนี้คือการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงทุกประการ อันจะมีโอกาสเกิดขึ้น
ได้นะ?”

“เปล่าหรือก”

“ถ้าความเสี่ยงเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ ผู้เอาชนะความเสี่ยงเหล่านี้ได้ก็ย่อม
กลายเป็นคนดีซึ้นกว่าเดิมด้วยใช่ไหม?”

“แน่นอน”

[467c]

“แล้วเจ้าคิดว่า มันไม่คุ้มค่าจะเสี่ยงหรือ? หรือว่าสำหรับเจ้ามันเป็นเพียง
เรื่องเล็ก ๆ ไม่ว่าเด็ก ๆ เหล่านี้ – ซึ่งต้องเติบโตใหญ่เป็นนุรุษ ผู้ชำนาญการสงคราม –
จะได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับสนามรบหรือไม่ก็ไม่มีเป็นไร อย่างนั้นหรือ?”

“เปล่าเสียหน่อย สิ่งที่ทำนพุดมามันก็ไม่ใช่เรื่องเล็ก ๆ อยู่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น โดยเบื้องต้น เราก็คงต้องให้พวกเด็ก ๆ ได้เป็นผู้สังเกตสงคราม และ
ถ้าเราสามารถจะประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใดขึ้นมา เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของ
พวกเขาในภายหลังได้ ทุกอย่างก็จะละเอียดรอบคอบยิ่งขึ้นไปอีกใช่ไหม?”

“ใช่”

[467d]

“เอาละ งั้นอันดับแรก” ข้าฯ กล่าว “มนุษย์ ผู้เป็นบิดาของพวกเขาทั้งหลาย
ก็จะต้องรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความเสี่ยงและความปลอดภัยทุกประการใน
การเดินทาง จะขาดการเรียนรู้ไม่ได้เด็ดขาดใช่ไหม?”

“น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“เพื่อพวกเขาจะได้รู้ว่าควรนำพาบุตรธิดาร่วมไปกับการเดินทางครั้งไหน
และควรหลีกเลี่ยงการเดินทางครั้งใด”

“ถูกต้อง”

“และในฐานะของผู้ปกครอง” ข้าฯ กล่าว “พวกเขาจะมอบหมายหน้าที่

ผู้นำทางและครูฝึกสอนแก่คนสามัญธรรมดาไม่ได้²⁶ ผู้มารับหน้าที่นี้จะต้องมีประสบการณ์มากพอสมควร รวมถึงต้องมีอายุเหมาะสมด้วย”

“ก็เหมาะสมอยู่แล้ว”

“อย่างไรก็ตาม เรามักพูดกันเสมอว่า หลายสิ่งหลายอย่างมักเกิดขึ้นตรงข้ามกับที่คิดนะ”

“ใช่”

“ถ้าอย่างนั้น สหายน้อย เมื่อเรามองมุมนี้นี้ เด็ก ๆ พวกนี้ก็จะต้องได้รับการตีตบตีตั้งแต่ยังเล็ก เพื่อว่า ถ้าสถานการณ์บังคับ พวกเขาจะได้กางปีกบิน และรอดพ้นจากอันตรายไปได้เสมอ”

“ท่านหมายถึงอย่างไรหรือ?” เขาพูด

“พวกเขาจะต้องได้อยู่บนหลังม้า ตั้งแต่ยังเด็ก เด็กที่พูดเท่าที่จะเป็นได้” ข้าฯ พูด [467e]
“และหลังจากได้เรียนวิธีขี่ม้าแล้ว พวกเขาจะต้องหัดเป็นผู้สังเกตการณ์บนหลังม้า โดยม้าที่ใช้เพื่อการนี้จะต้องไม่ใช่ม้าศึกหรือม้าที่เปี่ยมด้วยความคึกคะนอง แต่จะต้องเป็นม้าที่ควบคุมได้ง่าย และมีความว่องไวสูง เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเขาก็จะได้มองเห็นหน้าที่การงานในอนาคตของตนด้วยมุมมองอันงามวิจิตร และถ้าสถานการณ์บีบบังคับ พวกเขายังสามารถเผ่นหนีได้อย่างปลอดภัย โดยการควบคุมหลังผู้นำซึ่งอายุมากกว่าตนไปได้อีกด้วย”

“ท่านพูดถูก” เขาพูด “อย่างน้อยก็ในทัศนะข้าฯ คนหนึ่งล่ะ”

“แล้วฐานะด้านการสงครามล่ะ?” ข้าฯ พูด “เหล่านักรบของเจ้าสมควรต้องปฏิบัติต่อพวกเดียวกันและต่อศัตรูอย่างไรบ้าง? อืม... ไม่รู้ว่าสิ่งที่ข้าฯ คิดจะถูกต้องไหมนะ?” [468a]

“ท่านลองบอกข้าฯ มาสิ” เขาพูด “ท่านคิดอะไรอยู่?”

“ถ้าใครคนใดคนหนึ่งละทิ้งหน้าที่” ข้าฯ กล่าว “โยนยุทธโศภนธรรมของตัวเองทิ้งหรือทำอะไรทำนองนี้ด้วยความขลาดเขลา คนคนนั้นก็สมควรจะต้องถูกลงหน้าที่ลงไปเป็นช่างฝีมือ หรือไม้ขวานนาแทน?”

“แน่นอนล่ะ”

“และหากมีใครบางคนถูกศัตรูลักไปเป็นเชลย เราก็สมควรจะให้ตัวเขาไปต่างของขวัญแก่พวกศัตรูเสียเลย ข้ายังบอกพวกนั้นด้วยว่า เชิญใช้ประโยชน์จากเชลยผู้นี้ตามสะดวก?”

[468b]

“แน่ละ”

“แล้วถ้าเป็นคนที่พิสูจน์ตนแล้วว่าเป็นผู้เยี่ยงมยุรหัต มีชื่อเสียงอันดีเลื่องลือไปไกล ตามที่ศนะเจ้า คนคนนั้นสมควรได้รับมงกุฎจากพวกคนหนุ่มและเด็ก ๆ ทุกคน ซึ่งร่วมทัพไปด้วย เป็นพวกแรกเลย²⁷ใช่ไหม?”

“แน่นอนสิ”

“และเขายังจะได้ความนิยมยินดีด้วยการขอจับมือขวาอีกด้วยใช่ไหม?”

“ใช่ นั่นก็ด้วย”

“อย่างไรก็ตาม” ข้าฯ พุด “ข้าฯ ว่าเจ้าคงไม่ไปไกลถึงชั้นยอมรับที่ศนะต่อไปนี้อย่างแน่นอน”

“อะไรล่ะ?”

“ก็... เขาจะต้องจูบ และโदनจูบ ที่ละคนนะสิ”

[468c]

“โอ้ สำหรับเรื่องนี้...” เขาพุด “ข้าฯ คงต้องขอเพิ่มเติมอะไรเข้าไปในกฎหมายเสียหน่อย นั่นคือทุก ๆ คนที่เขาต้องการจูบ – ตราบใดพวกเขายังอยู่ในกองทัพเวลานั้นนะ – จะไม่ได้รับอนุญาตให้ปฏิเสธเป็นอันขาด สาเหตุที่ข้าฯ ต้องทำอย่างนี้ก็เพื่อว่า หากมีใครคนใดคนหนึ่งมีเพลิงระคะขึ้นต่อคนอีกคนหนึ่งขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงก็ตาม เขาคอนั้นจะได้มีความกระตือรือร้นในการเอาชัยในสนามรบ เพื่อจะกลับมารับรางวัลอันทรงคุณค่าของตนนั่นเอง”

“เอาอย่างนั้นก็ดี” ข้าฯ กล่าว “เพราะถึงอย่างไร คนที่ดีกว่าคนอื่นก็จะต้องได้รับโอกาสในการสมรสที่มากกว่าคนอื่น ๆ อยู่แล้ว เขายังได้รับคัดเลือกให้ได้กระทำเรื่องพรรคนี้บ่อยกว่าคนอื่น ๆ อีกด้วย เพื่อว่าเด็ก ๆ ส่วนใหญ่จะได้ถือกำเนิดขึ้นจากคนอย่างนี้ เราพุดเรื่องนี้กันไปแล้วนี่”

“ใช่” เขากล่าว “เราพุดกันไปแล้ว”

“โฮเมอร์เองก็เคยพุดอะไรทำนองนี้เหมือนกัน เขาบอกว่าคนดีในหมู่”

คนหนุ่มสมควรได้รับเกียรติยศในลักษณะเดียวกันนี้โฮเมอร์เล่าว่า ตอนที่อาแจ็กซ์ ได้รับชื่อเสียงอันดีจากสนามรบนั้น ‘เขาได้รับรางวัลเป็นกระดุกหลังชั้นโต’²⁸ รางวัลแห่งเกียรติยศเช่นนี้ย่อมคู่ควรกับคนหนุ่มแน่น ซึ่งเปี่ยมด้วยความกล้าหาญ เพราะนอกจากมันจะทำให้เขาได้รับเกียรติแล้ว มันยังช่วยเสริมเติมผลกำลังของเขาอีกด้วย”

[468d]

“ถูกทีเดียว” เขาพูด

“อย่างน้อยเรื่องนี้เราก็ควรจะเชื่อโฮเมอร์” ซ้ำๆ กล่าว “เราจะต้องให้เกียรติแก่คนดีเหล่านี้ ทั้งในพิธีบูชาและพิธีต่างๆ ในทำนองเดียวกัน ทราบใดพวกเขา ยังพิสูจน์ได้ว่ามีคุณความดีกับตัว พวกเราก็จะคอยขับกล่อมพวกเขาด้วย บทเพลงสรรเสริญและด้วยสิ่งต่างๆ ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น นอกจากนี้ ‘ด้วยเก้าอี้แห่งเกียรติยศ เนื้อสัตว์ชั้นงาม และถ้วยลั่นเหล้าองุ่น’²⁹ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ทั้งชายและหญิงผู้มีความดีติดตัวเหล่านั้น ผูกพันวิชากันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และยังช่วยสร้างเกียรติยศให้แก่พวกเขาได้ในเวลาเดียวกันอีกด้วย”

[468e]

“ท่านพูดได้ยอดเยี่ยมทีเดียว” เขาพูด

“ส่วนผู้ที่ตายในสนามรบ – พวกเราจะต้องบอกไว้ตั้งแต่แรกเลยว่า ผู้ที่ได้ตายขณะกำลังสร้างชื่อเสียงอันดีอยู่นั้น ย่อมเปรียบได้กับสมาชิกแห่งยุคทองคำ”³⁰ “ใช่แล้ว”

“เราจะไม่เชื่อเฮซิออดหน่อยหรือว่า เมื่อผู้ใดในยุคนั้นตายลง...

พวกเขาเปลี่ยนกลายเป็นภูตศักดิ์สิทธิ์บนผืนดิน เปี่ยมด้วยความดี บัดเป่าความชั่วร้าย พิทักษ์มวลมนุษยย์ ผู้ถูกห่อหุ้มด้วยทิพยวาจา”³¹

[469a]

“เราย่อมต้องเชื่อเขา”

“นั่นเราก็คงต้องถามเทพเจ้า”³² ดูแล้วล่ะว่า เราสมควรทำพิธีฝังศพแก่เชื้อสายแห่งเทพหรือภูตเหล่านี้อย่างไร จึงจะเห็นความโดดเด่นแตกต่าง เมื่อทราบแล้ว

เราคอยจัดการฝังพวกเขาตามแต่องค์เทพจะมีบัญชา”

“เราต้องทำอย่างนั้นแน่นอน”

[469b] “เราจะหมั่นคอยดูแลหลุมฝังศพของพวกเขา และจัดพิธีบูชาขั้นที่นั่น – เหมือนกับเราบูชาภูติ – ไปตลอดกาล นอกจากนั้น เรายังจะใช้ธรรมเนียมลักษณะเดียวกันนี้กับผู้ที่ได้รับการตัดสินแล้วว่า เป็นคนดี โดยจะตัดสินเป็นกรณีๆ ไป ทั้งนี้ที่พวกเขาแก่ตาย หรือตายเพราะสาเหตุอื่น ๆ”

“ต้องทำอย่างนี้ล่ะ” เขาพูด “ถึงจะเรียกว่าเพียงธรรม”

“แล้วถ้าเป็นศัตรูล่ะ? นักรบของเราควรจัดการกับศัตรูอย่างไรจึงเหมาะสม?”

“จัดการด้านไหนล่ะ?”

[469c] “ด้านแรกเลยคือการนำมาเป็นทาส เจ้าว่า อย่างไรก็ดีดูเหมือนจะเพียงธรรมดาเท่านั้น ระหว่างเมืองต่างๆ ของกรีกจับชาวกรีกด้วยกันมาเป็นทาส หรือพวกเขาควรหยุดยั้งการกระทำเช่นนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะนิสัยละเว้นชาวกรีกด้วยกัน เพื่อป้องกันอันตรายจากการต้องตกไปเป็นทาสของพวกคนอื่น?”³³

“การละเว้น” เขาพูด “ย่อมก่อให้เกิดความได้เปรียบมากกว่าในทุกๆ ด้าน”

“และด้วยสาเหตุเดียวกันนี้ พวกเขาจึงไม่สมควรมีทาสชาวกรีกไว้ในครอบครองเสียเอง และควรนำข้อแนะนำเช่นนี้ไปบอกต่อชาวกรีกพวกอื่น ๆ ด้วย?”

“แน่ล่ะ” เขาพูด “หากทำเช่นนี้ได้ พวกเขาย่อมมีแนวโน้มจะหันไปหาพวกคนอื่นมากกว่าจะหันมาหาพวกเดียวกันเอง”

[469d] “แล้วถ้าเป็นเรื่องการขโมยของจากศพล่ะ?” ข้าฯ พูดต่อ “เมื่อได้รับชัยชนะแล้ว พวกเขาสมควรถอดอะไรไปจากคนตายนอกเหนือจากอาวุธยุทธโธปกรณ์หรือไม่? นั่นนับเป็นการปฏิบัติอันสูงส่งใช่ไหม? หรือเรื่องประเภทนี้เป็นเพียงข้ออ้างของพวกซี้ลาด ไม่อยากออกไปสู้รบกับข้าศึกที่ยังสู้ไหว ทำอย่างกับการเดินสำรวจศพคนตายนั้น เป็นหน้าที่จำเป็นนักหนา อันที่จริงก่อนหน้านี้อีกมีกองทัพบกมากมายที่ต้องพ่ายแพ้ โดยมีสาเหตุมาจากการอยากขโมยของจากศพนี่ล่ะใช่ไหม?”

“ถูกทีเดียว”

“การขโมยของจากศพนะ ย่อมดูเหมือนเป็นการกระทำอันละโมภและ

ไร้อิสรภาพอยู่แล้วมิใช่หรือ? ความคิดคำนวณของคนประเภทนี้คงมีอยู่เพียงน้อยนิด และอ่อนปวกเปียกเหมือนผู้หญิง ถึงได้ยึดเอาร่างของศัตรูที่ตายไปแล้วมาเป็นศัตรูของตน แม้ว่าศัตรูผู้นั้นจะเหลือไว้เพียงยุทธโศภกรรมที่ใส่ต่อสู้ก็ตาม คนพวกนี้ไม่ต่างจากหมาที่รู้จักแต่จะเห่าก้อ่อนหिनที่มีคนปาดไล่ตัว แต่กลับไม่กล้าแตะต้องคนที่ปาดหिनเหล่านั้น หรือเจ้าเหินต่างไปจากนี้?”

[469e]

“ไม่แม้แต่นิดเดียว” เขาพูด

“เฉพาะฉะนั้น พวกเขาก็จะต้องไม่ถอดอะไรจากศพพวกนั้นเป็นอันขาด และจะต้องคอยระวังมิให้ฝ่ายตรงข้ามลอบเข้ามาฆ่าล้างเหล่านักกลับไปได้ด้วย”

“ใช่แล้ว ในนามของซุส” เขาพูด “พวกเขาต้องทำอย่างนั้นล่ะ”

“และแน่นอนว่า เราจะต้องไม่นำอาวุธยุทธโศภกรรมเหล่านี้ไปถวายต่อเทพเจ้าในวิหารเพื่อสนองพระคุณด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้ายุทธโศภกรรมเหล่านั้นเป็นของชาวกรีกด้วยแล้ว ยิ่งไม่ได้ใหญ่ หากเรายังต้องการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวกรีกคนอื่น ๆ เอาไว้ละก็ เรายิ่งทำเช่นนี้ไม่ได้ เราสมควรต้องกริ่งเกรงบ้างว่า การนำเอาสิ่งของของเครือญาติตัวเองมาถวายในวิหารนั้น ย่อมมีแต่จะนำพาความเสื่อมโทรมมาให้ เว้นเสียแต่ว่า – แน่ละ – เทพเจ้าจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น”

[470a]

“ถูกต้องทีเดียว” เขาพูด

“แล้วถ้าเป็นเรื่องการเผาทำลายบ้านเรือนและท้องทุ่งต่าง ๆ ตามแถบชนบทของชาวกรีกล่ะ? เหล่านักรบของเจ้าจะปฏิบัติเรื่องเช่นนี้กับศัตรูอย่างไร?”

“ข้าฯ คงจะรู้สึกยินดีมาก” เขาพูด “หากท่านจะแสดงทัศนคติของตัวเองออกมาให้ได้ฟัง”

“ก็ถ้าว่ากันตามทัศนคติข้าฯ นะ” ข้าฯ พูด “พวกเขาไม่สมควรทำเรื่องพวกนี้ แต่พวกเขาอาจจะยึดผลผลิตในแต่ละปีจากสถานที่เหล่านี้ได้ คุ้มไหมว่าทำไม่?”

[470b]

“ท่านว่ามาสิ”

“ข้าฯ เห็นว่าเรามีคำที่ต่างกันอยู่สองคำ นั่นก็คือ ‘สงคราม’ กับ ‘ความแตกแยก’ เรานำคำทั้งสองคำนี้มาใช้กับความไม่ลงรอยกันสองจำพวก ในสองจำพวกที่

ข้าฯ พูดถึงอยู่นี้ จำพวกแรกประกอบด้วยสิ่งที่เป็นของตัวเอง หรือสิ่งที่เหมือนกับตัวเอง ส่วนจำพวกที่สองประกอบด้วยสิ่งที่แปลกแยกจากตัวเอง หรือสิ่งที่เป็นอื่นไม่เข้าพวก คำว่า ‘ความแตกแยก’ นั้น ใช้กับความเป็นปฏิปักษ์อันเกิดขึ้นในจำพวกแรก หรือสิ่งซึ่งเป็นของตัวเอง ส่วนคำว่า ‘สงคราม’ นั้น ใช้กับความเป็นปฏิปักษ์ในสิ่งซึ่งไม่เข้าพวก หรือแปลกจากตนเอง”

“ท่านพูดได้ตรงประเด็นดี” เขาพูด

[470c]

“ขึ้นมาดูกันว่าสิ่งที่ข้าฯ จะพูดต่อไปยังตรงประเด็นอยู่ไหม ข้าฯ ขอเสนอว่าเผ่าพันธุ์กรีกทั้งหมดนั้นมีความเป็นตัวของตัวเองและเหมือนกันทั้งหมด แต่จะแปลกแยกและไม่เข้าพวกกับคนอื่น”

“ใช่” เขาพูด “ถูกต้องแล้ว”

[470d]

“ขึ้นเมื่อชาวกรีกต่อสู้กับพวกคนเถื่อน หรือเมื่อคนเถื่อนต่อสู้กับชาวกรีก เราจะถือว่าทั้งสองฝ่ายเป็นศัตรูทางการรบต่อกันโดยธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้จึงต้องทำสงครามรบพุ่งกัน ความเป็นปฏิปักษ์เช่นนี้เรียกว่า ‘สงคราม’ อย่างไรก็ดีเมื่อชาวกรีกทำเช่นเดียวกันนี้กับชาวกรีกด้วยกันเอง เราก็จะต้องอธิบายว่าโดยธรรมชาติแล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างเป็นมิตรสหายกัน แต่ในสถานการณ์เช่นนั้นชาวกรีกทั้งหมดกำลังป่วยไข้และพยายามแยกแตกออกจากกัน ความเป็นปฏิปักษ์ลักษณะนี้จึงต้องเรียกว่า ‘ความแตกแยก’”

“อย่างน้อยก็มีข้าฯ คนหนึ่งล่ะ” เขาพูด “เห็นด้วยกับมุมมองนี้”

[470e]

“ที่นี้ลองสังเกตสิ่งที่เข้าใจกันว่าเป็น ‘ความแตกแยก’ ทุกวันนี้ดู” ข้าฯ กล่าว “เมื่อใดก็ตามเกิดความแตกแยกขึ้น จนเมืองทั้งเมืองแยกแตกออกเป็นสองฝ่าย หากแต่ละฝ่ายคอยแต่จะเผาทำลายไร่นาและบ้านเรือนของฝ่ายตรงข้าม สมาชิกของแต่ละฝ่ายก็จะถูกมองว่าเป็นคนไม่รักบ้านเมืองตัวเองขึ้นมาทันที และความแตกแยกนั้นก็ดูเหมือนจะเป็นเรื่องร้ายแรงมาก เพราะมันจะเหมือนกับว่าแต่ละฝ่ายกำลังย้ายแผ่นดินแม่ผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูตนจนเติบโตใหญ่ขึ้นมาอย่างไรเสีย มันจะดูเหมือนเป็นการกระทำอันพอประมาทขึ้นมาก หากฝ่ายชนะเพียงยึดเอาผลผลิตรายปีของฝ่ายปราชัยไปเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ข้าฯ มั่นยัง

บ่งบอกถึงระดับความคิดของทั้งสองฝ่ายอีกด้วยว่าต่างเป็นผู้รู้จักประนีประนอม และไม่ได้จ้องแต่จะรบกันทำเดี๋ยว”

“ระดับความคิดเช่นนี้” เขาพูด “ย่อมมีความสงบเสงี่ยมสูงกว่าอันก่อนหน้า อยู่มากที่สุดทีเดียว”

“เออละ ฟังคำถามนี้ให้ดีๆ” ข้าฯ พูด “เมืองที่เจ้ากำลังก่อตั้งขึ้นนี้เป็น เมืองกรีกหรือเปล่า?”

“มันก็ต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้วละ” เขากล่าว

“นั่นพวกเขาก็จะต้องมีทั้งความดีและความสงบเสงี่ยม?”³⁴

“ใช่แล้ว”

“และพวกเขายังต้องเป็นผู้รักในชาวกรีกด้วยกันด้วยใช่ไหม? พวกเขาจะต้องมองดินแดนกรีกทั้งหมดว่าเป็นของพวกเขาทุกคน และใช้สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายร่วมกันกับชาวกรีกคนอื่นๆ ด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่แล้ว”

“พวกเขาจะต้องไม่มองความแตกต่างระหว่างพี่น้องชาวกรีกของตนว่าเป็น ความแตกต่าง ยิ่งจะเอาคำว่า ‘สงคราม’ มาใช้ยิ่งไม่ได้เด็ดขาด”

“แน่นอน”

“เมื่อพวกเขามีความแตกต่างไม่ลงรอยกันเกิดขึ้น ไม่ว่าจะอย่างไร พวกเขาจะต้องรู้จักประนีประนอมกัน”

“แน่นอนที่สุด”

“พวกเขาต้องรู้จักใช้ไม้เอ่อน เพื่อทำให้อารมณ์ของฝ่ายตรงข้ามสงบลง ไม่ใช่ รู้จักแต่จะลงโทษด้วยการจับเป็นทาสหรือการทำลายล้าง พวกเขาจะปฏิบัติต่อกันเยี่ยงศัตรูไม่ได้ พวกเขาต้องตักเตือนกันและกันจนถึงจะถูก”

“ใช่ พวกเขาจะต้องปฏิบัติอย่างนั้น” เขาพูด

“ด้วยเหตุนี้ ในฐานะของชาวกรีกด้วยกัน พวกเขาต้องไม่เผาทำลายบ้านเรือน หรือไร่นาในแผ่นดินกรีก พวกเขาต้องไม่มีการตกลงกันว่าจะยึดถือผู้คนที่ทั้งเมือง เป็นศัตรู ไม่ว่าจะเป็นผู้ชาย ผู้หญิง หรือเด็ก ๆ คนใดก็ได้ แต่ก็แน่นอนล่ะว่า

[471a]

[471b] คัดรูผู้สร้างความไม่ลงรอย ซึ่งสมควรโดนประณามนั้นก็ยังมียู่ แต่ก็มียู่เพียงจำนวนน้อยเท่านั้น หากมีฐานคิดเช่นนี้อยู่กับตัว พวกเขาจะไม่ยินดีที่จะเผาทำลายแผ่นดินอื่น หรือพังทลายบ้านเรือนของคนอื่น เพราะคนหมู่มากได้กลายเป็นมิตรไปแล้ว พวกเขาจะไม่อดคกลั่น ไม่ทะเลาะกัน จนกว่าผู้สมควรโดนประณามจริง ๆ จะถูกจับมารับโทษจากผู้บริสุทธิ์ ซึ่งได้รับความเดือดร้อน”

“ข้าฯ คนหนึ่งล่ะ เห็นด้วยว่า” เขาพูด “พลเมืองของเราสมควรปฏิบัติต่อกันเช่นนี้ และก็สมควรจะเอาสิ่งที่ชาวกรีกปฏิบัติต่อกันทุกวันนี้ไปปฏิบัติต่อพวกคนเถื่อนแทน”

[471c] “ถ้าอย่างนั้น เราก็สมควรต้องระบุกฎหมายข้อนี้ให้แก่ผู้พิทักษ์ของเราด้วย – อย่าได้เผาทำลายไร่นาหรือบ้านเรือนเป็นอันขาด?”

“ใช่ เราควรระบุไว้อย่างนั้น ทั้งข้อนี้และข้อก่อนหน้าล้วนยอดเยี่ยม โสคราตีสแต่ข้าฯ เกรงว่า” เขาพูด “ถ้าขึ้นยังปล่อยให้ท่านพูดถึงสิ่งเหล่านี้ต่อไปละก็ ท่านคงลืมสิ่งที่ท่านค้างเอาไว้ก่อนหน้าจะมาพูดเรื่องนี้แน่ ๆ นั่นก็คือมีความเป็นไปได้หรือไม่ ที่ระบอบการปกครองลักษณะนี้จะถือกำเนิดขึ้นมาได้จริง ๆ และถ้าเป็นไปได้จริง มันต้องทำอย่างไรจึงเป็นไปได้? ข้าฯ เห็นว่า หากมันปรากฏขึ้นมาได้จริง ๆ ละก็ ทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งถือกำเนิดขึ้นภายในเมือง จะต้องสร้างคุณความดีแก่เมืองนั้น ๆ เสมอไม่ขาดอย่างแน่นอน และข้าฯ ยังบอกได้อีกนะว่า ท่านข้ามเรื่องอะไรไปบ้าง เรื่องแรกเลย เหล่าผู้พิทักษ์จะต้องมีความเป็นเลิศกว่าใครในด้านการต่อสู้กับศัตรูด้วยแน่ ๆ เพราะพวกเขาจะไม่ทั้งกันง่าย ๆ คนเหล่านี้จะเห็นกันและกันเป็นพี่น้อง บิดา หรือบุตร และเรียกหากันและกันด้วยชื่อเรียกเหล่านี้ เรื่องต่อมา เราสมควรให้ผู้หญิงร่วมเดินทัพด้วย ไม่ว่าจะให้ขึ้นไปอยู่ในแนวหน้า หรือจะให้อยู่ปักข้างก็ตาม เพื่อคอยชมขวัญศัตรู หรือไม่ก็คอยให้การช่วยเหลือต่าง ๆ ในยามวิกฤต ข้าฯ รู้ดีว่า ถ้าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้จริง พวกเขาก็จะไร้ผู้ต่อต้าน สิ่งเหล่านี้ท่านข้ามไป ไม่ได้อธิบายโดยละเอียด ซึ่งข้าฯ เห็นว่าทั้งหมดนี้ย่อมสร้างคุณความดีอย่างใหญ่หลวงแก่บ้านเมืองของพวกเขา แต่เอาเถอะ ข้าฯ เข้าใจดีว่าหากระบอบปกครองเช่นนี้ปรากฏขึ้นได้จริง สิ่งเหล่านี้ และสิ่งต่าง ๆ อีกมากมาย

[471e]

นับไม่ถ้วนในทำนองเดียวกันนี้ ก็จะต้องปรากฏขึ้นด้วยอย่างเลี่ยงไม่ได้ เรื่องนี้ข้าฯ เห็นด้วยแล้ว ท่านไม่ต้องพูดถึงมันอีกก็ได้ ตอนนี้งานพิสูจน์กันแทนดีกว่าว่า สิ่งเหล่านี้มีความเป็นไปได้ไหม และเป็นไปได้อย่างไร ส่วนอื่นๆ ที่เหลือไม่ต้องไปพูดถึงแล้ว”

“อ้าว! จู๊ๆ ก็มาโจมตีตรรกะของข้าฯ เสียอย่างนั้น ไม่สงสารข้าฯ กับฐานที่มั่นของข้าฯ บ้างเลยหรือไร?” ข้าฯ พูด “เจ้าคงไม่รู้กระมังว่า ข้าฯ หนีพ้นจากคลื่นทั้งสองลูกแรกมาด้วยความยากลำบากขนาดไหน เจ้ายังจะเอาคลื่นลูกที่สามซึ่งใหญ่ที่สุดและหนักหนาสาหัสที่สุดมาให้ข้าฯ เพิ่มอีก เอาเถอะ เมื่อเจ้าได้เห็น และได้ฟังแล้ว เจ้าคงจะรู้สึกเห็นใจข้าฯ ขึ้นมาบ้าง เจ้าจะได้รู้ว่า ทำไมข้าฯ ถึงยังลังเลไม่กล้าพูดออกไป และทำไมข้าฯ ถึงได้มองการตกเตียงในประเด็นนี้ว่าเต็มไปด้วยความขัดแย้งภายในตัวของมันเอง”

[472a]

“ท่านยิ่งพูดอย่างนี้ พวกเรายังปล่อยให้ท่านไปไหนไม่ได้ใหญ่เลย” เขาพูด “ท่านต้องบอกเราก่อนว่า ระบอบการปกครองเช่นนี้มีความเป็นไปได้ในการเกิดขึ้นมากน้อยแค่ไหน เอาล่ะ เริ่มพูดได้แล้ว อย่าเสียเวลาอยู่เลย”

[472b]

“ก็ได้” ข้าฯ พูด “ขั้นอันดับแรก เจ้าคงยังจำได้ว่า เรามาถึงจุดนี้ หลังจากได้ค้นพบว่า ความเที่ยงธรรมและความไม่เที่ยงธรรมนั้น มีลักษณะอย่างไร”

“ใช่ ข้าฯ ยังจำได้” เขาพูด “แล้วไงต่อ?”

“ก็ไม่ใช่อะไรหรอก แต่ถ้าเราพบแล้วว่า ความเที่ยงธรรม มันมีหน้าตาเป็นอย่างไร เราก็น่าจะยืนยันได้ด้วยว่า บุรุษผู้มีความเที่ยงธรรมนั้น ย่อมไม่ต่างอะไรจาก *ความเที่ยงธรรมโดยตัวมันเอง* คือจะต้องเหมือนกันในทุกๆ ด้านใช่ไหม? เราย่อมต้องพอใจ หากพบว่า เขาอยู่ใกล้มันกว่าใคร และได้เข้าไปมีส่วนร่วม กับมันมากกว่าคนอื่นๆ ใช่หรือเปล่า?”

[472c]

“เราย่อมรู้สึกพอใจเช่นนั้น” เขาพูด

“นั่นมันก็เป็นเรื่องของโครงสร้างสินะ” ข้าฯ พูด “เราได้พยายามหาเห็นว่า ความเที่ยงธรรมโดยตัวมันเองนั้นมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร และบุรุษผู้เที่ยงธรรมโดยสมบูรณ์ก็เช่นเดียวกัน หากเขาปรากฏขึ้นได้จริง เขาสมควรจะมีลักษณะ

อย่างไร และเราก็ได้นำเอาความไม่เที่ยงธรรมกับคนไม่เที่ยงธรรมอย่างสมบูรณ์ มาตั้งคำถามทำนองเดียวกันด้วย ต่อมา เราได้พยายามมองหาความสัมพันธ์ ซึ่งทั้งสองด้านมีต่อความสุขสมบูรณ์และต่อฝั่งตรงข้าม ว่าได้ผลเป็นอย่างไร เรา ได้ทำการพิสูจน์กรณีต่าง ๆ เหล่านี้ และเห็นพ้องกันว่า ผู้มีลักษณะใกล้เคียงกับ สิ่งเหล่านี้ที่สุด ย่อมดึงเอาความสุขสมบูรณ์ในสัดส่วนใกล้เคียงกับสิ่งสิ่งนั้น มาเป็นของตัวเองได้ นั่นคือเป้าหมายของเราในเวลานั้น ซึ่ง *ไม่ใช่* การพิสูจน์ว่า มันเป็นไปได้จริงหรือไม่ ใช่หรือเปล่า?”

[472d]

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

“เจ้าเห็นว่า จิตรกร ผู้สามารถวาดโครงสร้างของมนุษย์อันงดงามกว่าใครได้ และทำให้ทุกสิ่งอย่างมาปรากฏบนรูปภาพได้อย่างพอเหมาะพอดี ถึงแม้จะไม่สามารถพิสูจน์ว่าบุคคลในภาพปรากฏกายขึ้นได้จริงหรือไม่ก็ตามนั้น ถือว่าเป็น จิตรกรที่มีคุณความดีในฐานะจิตรกร *น้อยกว่า* คนอื่น ๆ หรือเปล่า?”

“ไม่น้อยกว่าใครแน่นอน เทพซุสเป็นพยาน” เขาพูด

[472e]

“แล้วในกรณีของพวกเราล่ะ? พวกเราก็เพียงจะสร้างโครงสร้างทางตรรกะของ เมืองอันดีกันไปมีใช่หรือ?”

“ใช่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น เจ้าว่าเราจะมีคุณความดีน้อยลงหรือไม่ ถ้าเราไม่สามารถพิสูจน์ ได้ว่า การก่อตั้งเมืองเมืองหนึ่งขึ้นมาให้เหมือนกับเมืองในตรรกะของเรานั้น มีความเป็นไปได้หรือเปล่า?”

“ไม่น้อยลงแน่นอน” เขาพูด

“นั่นไง ความจริงตามที่เป็นย่อมเป็นเช่นนี้” ซ้ำๆ พูด “แต่ถ้าจะเอาให้สาวแก่ใจเจ้า ซ้ำๆ ก็คงต้องพิสูจน์ให้ด้วยกระมังว่า มันจะมีความเป็นไปได้สูงสุดภายใต้ สภาวะการณ์ใดบ้าง และจะมีวิธีการไปให้จุดนั้นได้อย่างไร ซ้ำๆ ขอเงื่อนไขอย่าง เมื่อครู่อีกรอบหนึ่งได้ไหม ซ้ำๆ จะพิสูจน์เรื่องนี้ให้ดู”

“เงื่อนไขอะไร?”

[473a]

“ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องทำได้จริงเหมือนอย่างที่พูดหรือไม่? หรือว่าธรรมชาติ

ของการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายใด ๆ นั้น ย่อมakorด้วยความจริงแท้ น้อยกว่า การพูดการจาเสมอ? แม้จะมีคนไม่เต็มใจยอมรับวิธีคิดเช่นนี้ก็ตาม แต่เจ้าเห็นด้วยหรือเปล่า?”

[473a]

“ข้าฯ เห็นด้วย” เขาพูด

“งั้นก็เลิกรบเร้าราวกับว่าข้าฯ จำเป็นต้องอธิบายความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของมันให้ได้ครบทุกทางตามอย่างตรรกะเสียทีเถอะ อย่งไรก็ดี หากเราสามารถค้นหาหนทางให้เมืองเมืองหนึ่ง ได้รับการอภิบาลใกล้เคียงกับสิ่งที่เราเพิ่งพูดกันไปให้ได้มากที่สุด เราก้อาจจะค้นพบความเป็นไปได้ ซึ่งทำให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้จริง เหมือนอย่างที่เราต้องการ หรือเจ้ายังไม่พอใจอีก? ฮี! แต่ข้าฯ คงพอใจแค่นี้ล่ะนะ”

[473b]

“ข้าพพอใจด้วยก็ได้” เขาพูด

“งั้นก็ดูเหมือนว่า สิ่งที่เราต้องทำเป็นเรื่องต่อไปก็คือ พยายามค้นหาและอธิบายให้ได้ว่ามีสิ่งใดบ้างในเมืองต่าง ๆ ที่ทุกวันนี้ยังปฏิบัติกันอย่างเลวร้าย เพื่อเราจะได้หลีกเลี่ยงไม่อภิบาลบ้านเมืองด้วยวิธีการเหล่านั้น เราจะพยายามเปลี่ยนแปลงให้หน่อยที่สุด ถ้าเป็นไปได้ ก็เปลี่ยนแปลงแก้ไขเพียงจุดเดียว ถ้าไม่ได้ ก็สองจุด หรือถ้าสองจุดยังไม่ได้ ก็ต้องหาทางควบคุมให้เกิดการปรับเปลี่ยนในจำนวนน้อยที่สุด และใช้อำนาจน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อทำให้เมืองนั้น ๆ มีระบอบการปกครองใกล้เคียงกับระบอบของเรามากที่สุด”

“แน่นอนอยู่แล้ว” เขาพูด

[473c]

“ตามทศนะของข้าฯ” ข้าฯ กล่าว “เพียงการเปลี่ยนแปลงเพียงจุดเดียวเท่านั้น เราก้อทำให้มันเกิดการปฏิรูปได้ ถึงแม้มันจะไม่ใช่เรื่องเล็ก ๆ และไม่่งาย แต่มันก็ยังมีความเป็นไปได้อยู่”

“เปลี่ยนตรงจุดไหนล่ะ?” เขาพูด

“เอาละ ในที่สุดข้าฯ ก็มาถึงจุดที่เราได้เปรียบไว้กับคลื่นลูกใหญ่เมื่อครู่แล้วสินะ” ข้าฯ พูด “แต่ข้าฯ ไม่สนหรอกว่า สิ่งที่ข้าฯ กำลังจะพูดต่อไปนี้ มันจะกลายเป็นคลื่นแห่งเสียงหัวเราะเยาะไปแทนหรือเปล่า หรือมันจะม้วนข้าฯ ให้จมหายไป

ในความขบขันหรือชื่อเสียงแฉ่ๆ หรือไม่ ข้าฯ จะพูดสิ่งที่ข้าฯ ต้องพูด”

“ว่ามา” เขาพูด

[473d] “ถ้าหากว่า” ข้าฯ พูด “เหล่านักปรัชญายังไม่ได้ถืออำนาจปกครองเป็นราชา หรือหากว่ากลุ่มบุคคล ซึ่งทุกวันนี้เรียกกันว่า ‘ราชา’ หรือ ‘ผู้นำ’ ยังไม่รักในปัญญา

[473e] อย่างดองแท้และเหมาะสม หากอำนาจทางการเมืองยังไม่กลายเป็นเนื้อเดียวกับปรัชญา และยังไม่ปล่อยให้ผู้คน ซึ่งก่อปรด้วยธรรมชาติอันหลากหลาย เดินไปบนทางสายใดสายหนึ่งได้โดยแยกขาดจากอีกสายโดยสิ้นเชิง หากยังไม่มีการเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องจำเป็น มันก็ไม่มีความเสียหายจากความปวยไข้ทั้งหลาย

[474a] จะหายไปจากเมือง หรือ – กลาวคนที่รัก – หายไปจากมวลมนุษย ์ ครอบงำโดยสิ่งเหล่านี้ยังไม่เกิดขึ้น ระบอบปกครองซึ่งเราได้สร้างขึ้นผ่านตรรกะ ก็คงไม่มีความงอกเงยขึ้นจากธรรมชาติ เพื่อมองแสงตะวันได้ สิ่งนี้ละ เป็นสาเหตุที่ทำให้ข้าฯ ลังเล ไม่กล้ากล่าวออกมาเสียหนาน และเจ้าก็คงได้เห็นแล้วว่า มันมีความขัดแย้ง

ภายในตัวเองอยู่มากขนาดไหน ข้าฯ รู้ มันย่อมเป็นเรื่องยากที่จะต้องเผชิญหน้ากับข้อเท็จจริงว่า จนถึงวันนี้ ความสุขสมบูรณ์ – ไม่ว่าจะ เป็นของสาธารณะหรือของส่วนตัว – ก็ยังไม่มีที่ท่าว่าจะปรากฏขึ้นในเมืองไหนเลย”

เมื่อได้ฟังดังนั้น เขาก็กล่าวว่า “โอ้โฮ! โสคราติส ท่านปล่อยให้คำพูดต่าง ๆ นานาพรุ้งพรูออกมามากมาย กระนั้นท่านก็ได้พูดมันออกมาหมดแล้วสินะ

[474a] คราวนี้ละ ท่านเชื่อข้าฯ ได้เลยว่า จะต้องมีความไม่ธรรมดาจำนวนไม่น้อยรีบสะบัดเสื้อผ้าทิ้ง ปลดเครื่องแต่งกายออกอย่างเตรียมพร้อม หยิบจับอาวุธใกล้มือขึ้นมาคนละชิ้น แล้ววิ่งรี่เข้าหาท่านเพื่อจะเล่นบทอัศจรรย์ด้วย คราวนี้ละ ถ้าท่านยังอึดอดไม่ป้องกันตัวด้วยวาจา ท่านจะต้องจ่ายชดใช้อย่างสาหัสสากรรจ์แน่”

“เฮ้ย! เจ้าต่างหากละ ต้องเป็นคนรับผิดชอบ” ข้าฯ พูด “หากสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับข้าฯ”

“และข้าฯ ก็ทำถูกเสียด้วย” เขาพูด “แต่ข้าฯ ก็ได้ทรยศหักหลังท่านเสียหน่อย ข้าฯ จะช่วยท่านป้องกันเต็มความสามารถเลย ข้าฯ ให้กำลังใจอันดีแก่ท่านได้นะ พูดปลุกใจก็เป็น และข้าฯ ก็อาจตอบคำถามท่านได้น่าพอใจกว่าคนอื่น ๆ ด้วย

เป็นอย่างไรละ มีการสนับสนุนที่แน่นอนถึงขั้นนี้แล้ว คราวนี้ก็ถึงเวลามาทำหัด
คนที่ยังไม่เชื่อ หันมาเห็นพ้องไปกับสิ่งที่ท่านพูดกันดีกว่า”

[474b]

“นั่นก็ลองดู ไหน ๆ ข้าฯ ก็ได้ผู้ยิ่งใหญ่อย่างเจ้ามาเป็นพันธมิตรแล้วนี่” ข้าฯ พูด
“ตามทศนะข้าฯ หากเราต้องการจะอยู่ให้ห่างจากคนยิ่งใหญ่ไม่ธรรมดาพวกนั้น
เราก็จำเป็นจะต้องแยกแยะให้ได้โดยละเอียดว่า ตอนที่เราบังอาจเสนอให้
นักปรัชญาถืออำนาจปกครองนั้น แท้จริงแล้วเรากำลังหมายถึงคนประเภทไหน
กันแน่? และเมื่อเรารู้ชัดแล้วว่าคนเหล่านี้เป็นใครบ้าง เราก็จะพูดจาป้องกัน
ตัวเองได้ โดยการแสดงให้เห็นถึงกลุ่มคน ผู้มีความเหมาะสมต่อการเรียน
ปรัชญา และพร้อมจะผู้นำของเมืองอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ส่วนผู้คนที่เหลือ
ก็จะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับปรัชญา และจะต้องเป็นผู้ตามที่ดีของผู้นำ”

[474c]

“ตอนนี้คงถึงเวลาอันสมควร” เขาพูด “แก่การชี้ให้เห็นกลุ่มคนเหล่านี้แล้ว
กระมัง”

“เอาละ นั่นก็ตามหลังข้าฯ มา มาดูกันว่าเราจะให้คำอธิบายอันน่าพอใจได้
หรือเปล่า”

“ท่านนำหน้าเลย” เขาพูด

“เจ้ายังจำได้ไหม – หรือถ้าจำไม่ได้ ข้าฯ ช่วยเตือนสติให้ก็ได้ – หากเราพูดว่า”
ข้าฯ กล่าว “คนคนหนึ่งรักสิ่งสิ่งหนึ่ง เราย่อมหมายความว่า เขาไม่ได้แสดงความรัก
ต่อส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งสิ่งนั้นเพียงส่วนเดียว และละเลยอีกส่วนอื่นๆ ไป แต่จะ
ต้องทะนุถนอม *ทุก ๆ ส่วน* ของสิ่งสิ่งนั้นใช่ไหม?”

“ดูเหมือนท่านคงต้องเตือนสติข้าฯ เสียแล้วละ” เขากล่าว “ข้าฯ ไม่ค่อย
เข้าใจเท่าไร”

[474d]

“เจ้าไม่สมควรจะเป็นคนพูดประโยคนั้นเลยนะ กล่าวค่อน” ข้าฯ พูด “เพราะ
บุรุษผู้เปี่ยมด้วยไฟราคะจะจำไม่ได้ได้อย่างไรกันว่า เด็กหนุ่มวัยกำลังสดใสทั้ง
หลายนั้น มักพุ่งเป้าความสนใจของตนไปยังผู้รักเด็กในทางราคะไม่คนใดก็คน
หนึ่งเสมอ คอยปลุกเร้าคนผู้นั้นอยู่เนืองนิตย์ และทุกสิ่งอย่างก็ดูจะคุ้มค่า หากได้
มาซึ่งการดูแลและความปิติใจจากเขา พวกเขาเองก็มักจะปฏิบัติตนเช่นนี้กับ

[474e] เด็กหนุ่มอึ้งงมงายด้วยมิใช่หรือ? พวกเจ้าสรรเสริญเด็กหนุ่มจมูกเขี้ยวว่า ‘น่ารัก’
กล่าวกับเด็กหนุ่มจมูกงุ้มว่า ‘พระราชา’ และเรียกเด็กหนุ่มระหว่างสองคนนี้ว่า
‘ได้สัดส่วน’ พวกเจ้าสรรเสริญเด็กหนุ่มผิวเข้ม ๆ ว่า ‘ชายชาติตรี’ และยกย่องเด็ก
หนุ่มผิวขาว ๆ ว่า ‘บุตรแห่งเทพเจ้า’ ในทำนองเดียวกับคำว่า ‘ผิวน้ำผึ้ง’ เจ้าไม่รู้
หรือว่า คำเรียกนี้เป็นผลงานของคนรักคนหนึ่ง ซึ่งมองเห็นผิวเหลืองซีดของ
เด็กหนุ่มวัยใส แล้วเกิดรู้สึกรักใคร่ขึ้นมาง่าย ๆ สุดท้ายจึงลงเอยด้วยการสร้างชื่อ
[475a] เรียกนี้ขึ้นมา? หรือพูดสั้น ๆ ได้ว่า พวกเจ้าจะแสวงประโยชน์จากข้อแก้ตัว
ทุกประเภท และใช้การแสดงออกทุกวิถีทาง เพราะไม่ต้องการถอยห่างจากบรรดา
เด็กหนุ่มผู้กำลังเรื่องรองในวัยใสเหล่านั้น”

“ถ้าท่านต้องการจะชี้หน้าข้าฯ ไปด้วย ขณะพูดกับผู้เปี่ยมด้วยราคะละก็”
เขาพูด “ก็เอาซี ข้าฯ ยอมรับ เพื่อประโยชน์ของการถกเถียงครั้งนี้”

“แล้วถ้าเป็นเรื่องนี้ล่ะ?” ข้าฯ พูด “เจ้าเห็นว่า ผู้รักในเหล้าองุ่นก็ทำอย่าง
เดียวกันนี้หรือเปล่า? พวกเขาจะมีความปีติยินดีในเหล้าองุ่นทุกชนิด และจะ
สรรหาข้ออ้างทุกประเภทมาใช้เพื่อเหล้าองุ่นใช่ไหม?”

“ใช่ พวกเขาก็เป็นอย่างเดียวกัน”

[475b] “แล้วถ้าเป็นผู้รักในเกียรติยศล่ะ? หากพวกเขาไม่สามารถขึ้นเป็นแม่ทัพได้
พวกเขาก็จะเป็นนายกอง หรือหากพวกเขามีอาจได้รับเกียรติจากผู้ที่ยิ่งใหญ่กว่า
หรือเข้มแข็งกว่าตนได้ พวกเขาก็ตึงใจจะได้รับการยกเกียรติจากผู้ที่ด้อยกว่า
หรือสามัญธรรมดากว่าตน ทั้งหมดทั้งมวลเป็นเพราะว่า พวกเขาต่างก็เป็น
ผู้ปรารถนาในเกียรติยศทั้งสิ้น เจ้าเห็นอย่างนี้ไหม?”

“ใช่ เป็นเช่นนั้นล่ะ”

“งั้นลองตอบคำถามนี้ เจ้าเห็นด้วยหรือไม่ว่า เมื่อเราพูดว่าคนหนึ่งเป็น
ผู้ปรารถนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราย่อมหมายความว่า คนคนนั้นปรารถนาทุก ๆ
รูปแบบของสิ่งสิ่งนั้น ไม่ใช่เพียงส่วนเสี้ยวเดียวโดยไม่เอาส่วนอื่น ๆ?”

“ย่อมต้องเป็นทุก ๆ ส่วน” เขาพูด

“และเราย่อมกล่าวว่า นักปรัชญานั้นก็คือผู้ปรารถนาในปัญญา ซึ่งแน่นอน

ว่าไม่ใช่เพียงส่วนเลี้ยวหนึ่ง แต่ต้องเป็นทั้งหมดของมัน?”

“จริงตามนั้น”

“นั่นเราก็ต้องปฏิเสธว่า ใครก็ตามที่มัดแต่เรื่องมากกับการเรียนรู้เรื่องต่างๆ ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากคนคนนั้นโตเป็นหนุ่มแล้ว แต่ยังไม่รู้ว่าอะไรมีประโยชน์ อะไรไร้ประโยชน์ เขาก็ยอมไม่ใช่ผู้รักในการเรียนรู้ หรือนักปรัชญา เช่นเดียวกับที่เรากล่าวไว้ว่า ใครก็ตามที่มัดแต่เรื่องมากกับอาหารของตนก็ยอมไม่ใช่คนหิว ไม่ได้ปรารถนาอาหาร และไม่ใช่ผู้รักในอาหาร เป็นเพียงนักกินอันเลวร้าย คนหนึ่งเท่านั้น”

[475c]

“เราต้องปฏิเสธนะถูกแล้ว”

“แต่ถ้าเปลี่ยนเป็น ใครก็ตามที่สมัครใจจะลิ้มรสการเรียนรู้ทุกประเภทด้วยความกระตือรือร้น วิ่งเข้าหาการเรียนรู้ในสิ่งทั้งมวลด้วยความปีติยินดี ไม่เคยรู้จักพอ เราย่อมเรียกคนผู้นี้ได้อย่างเต็มคำว่าเป็นนักปรัชญาใช่หรือไม่?”

แล้วกล่าวคอนก็กล่าวว่า “ถ้าเป็นอย่างนั้น ท่านคงได้ตัวประหลาดมาหลายคนแน่ๆ เพราะตามทศณะข้าฯ ผู้รักในการมองเห็นนั้น จะเป็นผู้รักในการมองเห็นได้ พวกเขาจะต้องรู้สึกสนุกไปกับการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ เช่นกัน และผู้รักในการฟังก็ด้วย พวกเขาต้องเป็นตัวประหลาดที่สุดในหมู่นักปรัชญาแน่ๆ เพราะพวกเขาจะไม่ยินดีและไม่สมัครใจเข้าร่วมเป็นฝ่ายตกเถียงร่วมกับคนอื่น ๆ พวกเขาจะทำเหมือนตัวเองรู้จักแต่เพียงการใช้หูฟังเท่านั้น และจะเดินทางไปทั่ว เพื่อฟังนักร้องประสานเสียงในงานเทศกาลของเทปติโอนีสส์ ตามหมู่บ้านหรือเมืองต่างๆ โดยไม่พลาดแม้แต่แห่งเดียว เราสมควรจะเรียกคนเหล่านี้ และนักเรียนรู้อื่น ๆ ในเรื่องทำนองนี้ หรือในศิลปะหยุมหยิมอื่นๆ ว่าเป็นนักปรัชญาทั้งหมดเลยหรือ?”

[475d]

[475e]

“ไม่ใช่หรอก” ข้าฯ พุด “แต่พวกเขาก็เหมือนนักปรัชญาอยู่เหมือนกัน”

“นั่นใครกันล่ะ” เขาพุด “ถึงจะเรียกว่าเป็นของจริงแท้?”

“ผู้รักในการมองความจริงตามที่เป็น”³⁵ ข้าฯ พุด

“มันก็ใช่” เขาพุด “แต่ท่านหมายความว่าอย่างไรกันแน่?”

“อืม ถ้าจะอธิบายเรื่องนี้ให้คนอื่นฟังคงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ถ้าเป็นเจ้า ข้าฯ เห็นว่า

เจ้าต้องยอมรับเรื่องนี้ได้แน่”

“เรื่องอะไรหรือ?”

“ความดงามย่อมตรงกันข้ามกับความอัปลักษณ์ มันมีอยู่สองด้านใช่ไหม?”

[476a]

“แน่นอน”

“และเมื่อมันมีสองด้าน แต่ละด้านก็ต้องมีเพียงหนึ่ง?”

“ย่อมเป็นเช่นนั้น”

“ตรรกะเดียวกันนี้ยังใช้ได้กับความเที่ยงธรรมและไม่เที่ยงธรรม ความดีและความเลว และสิ่งอื่น ๆ ในรูปแบบเช่นนี้ทั้งหมด กล่าวคือแต่ละด้านโดยตัวมันเองต้องมีเพียงหนึ่ง แต่เนื่องจากสิ่งเหล่านี้มักปรากฏรวมกับการกระทำ หรือลักษณะทางกายต่าง ๆ หรืออื่น ๆ แต่ละด้านของมันจึงดูราวกับว่ามีอยู่หลากหลาย”

“ท่านพูดถูก” เขาพูด

“และข้าฯ ก็ใช้วิธีการต่อไปนี้ในการแยกคนเหล่านั้นออกจากกัน” ข้าฯ พูด

“ข้าฯ เริ่มจากหยิบเอากลุ่มคนที่เจ้าเพิ่งพูดถึงไป อันได้แก่ ผู้รักในการมองเห็น ผู้รักในศิลปะต่าง ๆ และผู้ฝึกปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ โดยทั่วไป แยกออกมาไว้ด้านหนึ่ง ส่วนอีกด้านหนึ่ง จะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการตกเตียงครั้งนี้ของเรา และนั่นก็คือผู้ที่เราเรียกได้อย่างเต็มปากว่าเป็นผู้รักในปัญญา”

[476b]

“ท่านหมายถึงอย่างไรหรือ?” เขาพูด

“ก็ผู้รักในการฟังและผู้รักในการมองเห็นนั้น” ข้าฯ กล่าว “ย่อมรู้สึกปีติยินดีต่อสีสัน เสียง และรูปลักษณ์อันงดงามต่าง ๆ และยังรวมไปถึงงานฝีมือทั้งหลาย ซึ่งสร้างขึ้นจากสิ่งเหล่านั้นด้วย ทว่าความคิดคำนวณของพวกเขายังไม่มีความสามารถพอที่จะมองเห็นและยินดีในธรรมชาติแห่งความดงาม *โดยตัวของมันเอง* ได้”

“ย่อมเป็นเช่นนั้น” เขาพูด

“กระนั้นผู้สามารถเข้าถึงความดงามโดยตัวของมันเอง และสามารถมองเห็นมันตามที่มัน *เป็นได้* ก็มีจำนวนน้อยมากมิใช่หรือ?”

[476c]

“แน่ละ”

“แล้วถ้ามีคนอยู่คนหนึ่งมองเห็นว่าสิ่งตรงตามทั้งหลายนั้นดำรงอยู่ แต่กลับไม่เคยมองเห็นถึงการดำรงอยู่ของความงามโดยตัวมันเองเลย³⁶ ถึงแม้จะมีใครบางคนพยายามนำทางเขาไปสู่การรู้เช่นนั้นแล้วก็ตาม เขาก็ยังไม่สามารถตามให้ทันได้ ตามทัศนะของเจ้า คนคนนี้ก็กำลังอาศัยอยู่ในความฝันหรือกำลังตื่นอยู่กันแน่? ลองคิดดูดีๆ สิ ไม่ว่าคนคนหนึ่งจะหลับหรือตื่น ความฝันย่อมเกิดขึ้นได้จากการเชื่อว่า ความเหมือนของสิ่งสิ่งหนึ่งไม่ได้เป็นความเหมือน หากแต่เป็นสิ่งที่นั่นตามที่มีมัน *เป็น* และเป็นต้นแบบแก่ความเหมือนของสิ่งต่างๆ อยู่แล้ว”

“ถ้าจะให้ข้าฯ ตอบ” เขาพูด “ข้าฯ ก็คงตอบว่า เขาอยู่ในความฝัน”

“แล้วถ้าเป็นคนตรงกันข้ามจากนี้ล่ะ? ถ้าเขาเชื่อว่า ความงดงามโดยตัวมันเองนั้น มีอยู่จริง และนอกจากจะมองเห็นมันได้แล้ว เขายังมองเห็นสิ่งต่างๆ ซึ่งมีส่วนร่วมกับมันได้ด้วย³⁷ เขาไม่เชื่อว่าสิ่งต่างๆ ซึ่งมีส่วนร่วมกับมัน จะเป็นความงดงามโดยตัวมันเองไปได้ และไม่เชื่อว่าความงดงามโดยตัวมันเองนั้น เป็นสิ่งเดียวกันกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่กับมัน ตามทัศนะของเจ้า คนคนนี้ก็กำลังอาศัยอยู่ในความฝัน หรือกำลังตื่นอยู่?”

“เขาย่อมกำลังตื่น” เขาพูด

“ซึ่งก็คงไม่ผิดหากเราจะสรุปว่า เพราะเขารู้ ความคิดคำนวณของเขาจึงกอบปรด้วยการรู้ ส่วนความคิดของอีกคนหนึ่งนั้น – เพราะเขา *แสดงทัศนะ* – ย่อมกอบปรด้วยทัศนะ”

“แน่นอนอยู่แล้ว”

“แล้วถ้าคนผู้นั้น – ซึ่งเราเพิ่งกล่าวไปว่าเขาไม่ได้รู้ หากแต่แสดงทัศนะเท่านั้น – เกิดโมโหขึ้นมา และได้แย้งความจริงแท้ของสิ่งที่เราเพิ่งพูดไปล่ะ? พวกเราจะมีวิธีการปลอบเขา หรือโน้มน้าวเขาด้วยความอ่อนโยน โดยไม่ต้องบอกเขาว่า เขากำลังป่วยไข้ได้บ้างไหม?”

“อย่างน้อย พวกเราก็ควรจะต้องหาหลักทางละนะ” เขาพูด

“ซึ่งก็มาช่วยกันคิดดีกว่าว่าจะพูดกับคนประเภทนี้ว่าอย่างไร หรือเจ้าจะให้พวกเราบอกกับเขาไปว่า หากเขารู้อะไรจริงๆ ละก็ เราจะไม่ชวนเคืองเลย ข้าฯ ยัง

[476d]

[476e]

ยินดีจะฟังสิ่งที่เขารู้ด้วย จากนั้นจึงถามเขาต่อไปว่า ‘หากท่านกล่าวว่าคุณคนหนึ่งรู้ คนคนนั้นย่อม รู้บางสิ่ง เสมอ ใช่หรือไม่? หรือว่าเขาไม่รู้สิ่งใดเลย?’
ไหนเจ้าช่วยตอบแทนเขาหน่อยซิ”

“ข้าฯ ก็ต้องตอบว่า” เขาพูด “คนคนนั้นย่อม รู้บางสิ่ง เสมอ”

“แล้วบางสิ่งนั้นจะต้อง เป็น หรือ ไม่เป็น ละ?”³⁸

[477a]

“มันย่อมต้อง เป็น สิ เราจะรู้สิ่งที่ ไม่เป็น ได้อย่างไรกัน?”³⁹

“ถ้าอย่างนั้น เราก็มีข้อเท็จจริงเพียงพอจะอธิบายได้แล้ว กล่าวคือ ไม่ว่าเราจะพิจารณามันด้วยวิธีการมากมายเพียงใดก็ตาม ทุก ๆ สิ่งที่เป็น นั้นย่อมต้องรู้ได้ และทุก ๆ สิ่งที่ไม่เป็น ก็ย่อมไม่มีวันรู้ได้”

“ย่อมเพียงพอจะอธิบายได้เช่นนั้น”

“เออละ ทีนี้หากมีบางสิ่งซึ่งทั้ง เป็น และ ไม่เป็น ในเวลาเดียวกันละก็ สิ่งสิ่งนั้นก็จะต้องตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่าง การเป็น อันเรียบง่ายและบริสุทธิ์ที่สุดกับสิ่งซึ่งไม่มีวัน เป็น ขึ้นมาได้เลยใช่ไหม?”

“ใช่ มันอยู่กึ่งกลาง”

“ถ้าการรู้จะต้องวางอยู่บนฐานของสิ่งที่เป็นเสมอ ส่วนการไม่รู้ก็จำเป็นจะต้องวางอยู่บนฐานของสิ่งที่ไม่เป็น ถ้าอย่างนั้น เราก็ยังจะต้องค้นหาสิ่งซึ่งตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างความรู้และไม่รู้ – อันวางอยู่บนฐานของสิ่งซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างสองด้านของการดำรงอยู่ – ด้วยนะสิ⁴⁰ ถ้าสิ่งสิ่งนั้นมันมีอยู่จริงนะ?”

[477b]

“แน่นอนอยู่แล้ว”

“เจ้าว่า ทัศนะ เป็น หรือเปล่า?”

“แห่งสิ”

“แล้วมันมีอำนาจ⁴¹ต่างจากความรู้ไหม? หรือว่าเหมือนกัน?”

“ต่างสิ”

“อันทัศนะก็ต้องวางอยู่บนฐานของสิ่งสิ่งหนึ่ง ส่วนความรู้ก็วางอยู่บนฐานของอีกสิ่งหนึ่ง โดยต้องสอดรับไปกับพลังอำนาจของตัวเอง”

“เป็นเช่นนั้น”

“โดยธรรมชาติแล้ว ความรู้ย่อมต้องวางอยู่บนฐานของสิ่งที่ *เป็น* – นั่นคือ รู้ว่า
สิ่งที่ *เป็น* นั้น เป็นอะไรและเป็นอย่างไร ใช่มั้ย? อย่างไรก็ดี ตาม ตามทัศนะข้าพ
เราจำเป็นต้องชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างเรื่องหนึ่งก่อน”

“ความแตกต่างอะไรหรือ?”

“เราจะต้องเสนอว่า พลังอำนาจก็เป็นหมวดหมู่หนึ่งของ *การเป็น* เช่นกัน
มันทำให้เรามีความสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความสามารถของเรา หรือ
ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีความสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความสามารถของมัน
ยกตัวอย่างเช่น การมองเห็นและการฟังต่างก็เป็นพลังอำนาจ เจ้านายจะเข้าใจ
รูปแบบของสิ่งที่ข้าพ ต้องการจะพูดแล้วนะ”

[477c]

“ข้าพ เข้าใจแล้ว” เขากล่าว

“เออละ ทีนี้ลองฟังดูว่าข้าพ เห็นอย่างไร สำหรับข้าพ พลังอำนาจนั้นไม่มีทั้งสีสัน
รูปลักษณ์หรือสิ่งอื่นใด มันไม่มีอะไรเหมือนกับสิ่งต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งข้าพ
มองเห็น และใช้เป็นตัวจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่ง⁴² สำหรับ
เรื่องของพลังอำนาจ ข้าพ จะพิจารณามันเฉพาะสองแง่ต่อไปนี้เท่านั้น นั่นก็คือ
มันวางอยู่บนฐานของอะไร? และมันมีเป้าหมายอยู่ที่สิ่งใด? ข้าพ จะใช้ทั้งสองแง่
นี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพิจารณาว่าพลังอำนาจแต่ละอย่างนั้น สมควรจะ
เรียกว่าพลังอำนาจจริงๆ หรือไม่ หากพบว่าพลังอำนาจใดวางอยู่บนฐาน
เดียวกัน และมีเป้าหมายอยู่ที่สิ่งเดียวกัน ข้าพ ก็จะเรียกมันว่า *พลังอำนาจชนิด
เดียวกัน* อย่างไรก็ดี หากพลังอำนาจเหล่านั้นวางอยู่บนฐานคนละฐาน และมี
เป้าหมายคนละเป้าหมาย ข้าพ ก็จะเรียกมันว่า *พลังอำนาจอันแตกต่างกัน*
แล้วเจ้าล่ะว่ายังไง? เจ้าจะทำอย่างไร?”

[477d]

“ทำเหมือนท่าน” เขาพูด

“นั่นก็เออละ พ่อคนแก่ เราย้อนกลับมาที่เรื่ององค์ความรู้กันอีกครั้ง เจ้าว่า
ความรู้เป็นพลังอำนาจชนิดหนึ่งหรือเปล่า หรือเจ้าจะจัดมันไว้ในหมวดหมู่อื่น?”

“หมวดหมู่นั้นนั่นละ” เขากล่าว “ข้าพ ยังเป็นพลังอำนาจอันแกร่งกล้าที่สุดด้วย”

“แล้วทัศนะล่ะ? มันเป็นพลังอำนาจชนิดหนึ่งด้วยหรือเปล่า หรือเราสมควร

[477e]

จัดมันไว้ในรูปแบบอื่น?”

“ไม่ต้องเลย” เขาพูด “สิ่งซึ่งทำให้เรามีความสามารถแสดงทัศนะ ย่อมไม่ใช่อื่นใด นอกเสียจากทัศนะ”

“แต่เมื่อครู เจ้าก็เห็นพ้องกับข้าฯ อยู่ใช่ไหมว่า ความรู้กับทัศนะไม่ใช่สิ่งเดียวกัน”

“คงไม่มีผู้ก่อบรรด้วยความเข้าใจคนไหนมองว่า” เขาพูด “สิ่งที่ไม่มีความผิดพลาดนั้น เป็นสิ่งเดียวกันกับสิ่งที่ผิดพลาดอยู่เสมอ”

“เยี่ยมยอด” ข้าฯ พูด “งั้นเราก็เห็นพ้องกันแล้วสินะว่า ทัศนะนั้นแตกต่างจากความรู้อันหนึ่ง”

[478a]

“ใช่ มันต่างกัน”

“งั้นในเมื่อทั้งสองอย่างต่างก็ให้ความสามารถคนละอย่างกัน ดังนั้นโดยธรรมชาติแล้ว มันก็ต้องวางอยู่บนฐานของสิ่งที่แตกต่างกันด้วย?”

“จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น ความรู้ก็น่าจะวางอยู่บนฐานของสิ่งที่ เป็น - นั่นคือ รู้ว่าสิ่งที่เป็นอย่างนั้น เป็นอะไรและเป็นอย่างไร?”

“ใช่”

“ส่วนทัศนะ ก็ต้องแสดงทัศนะ”

“ใช่”

“แล้วทัศนะ แสดงทัศนะ ในสิ่งเดียวกันกับสิ่งที่ความรู้หรือเปล่า? แล้วสิ่งซึ่งรู้ได้ กับ สิ่งซึ่งแสดงทัศนะ ได้นั้น เป็นสิ่งเดียวกันไหม? หรือทั้งหมดนี้เป็นไปไม่ได้เลย?”

[478b]

“ถ้าว่ากันตามสมมติฐานที่เราได้เห็นพ้องกันไป มันก็เป็นไปไม่ได้” เขาพูด “หากโดยธรรมชาติแล้วพลังอำนาจอันแตกต่างกันจะต้องวางอยู่บนคนละฐานกัน และทัศนะกับองค์ความรู้ต่างก็เป็นพลังอำนาจ ซึ่งมีความแตกต่างกัน หากว่ากันตามสมมติฐานนี้ สิ่งซึ่งรู้ได้กับสิ่งที่แสดงทัศนะได้ย่อมเป็นสองสิ่งที่ไม่เหมือนกันแน่นอน”

“ถ้าสิ่งที่เป็น นั้นรู้ได้ สิ่งที่แสดงทัศนคติก็ไม่น่าจะใช้สิ่งที่เป็น นะสิ?”

“ใช่ มันน่าจะเป็นสิ่งอื่น”

“แล้วมันแสดงทัศนคติในสิ่งที่ *ไม่เป็น* หรือเปล่า? หรือว่าที่จริงแล้ว การแสดงทัศนคติในสิ่งที่ *ไม่เป็น* นั้น ย่อมเป็นไปได้อยู่แล้ว? ลองคิดดูให้ดี เวลาใครสักคนหนึ่งแสดงทัศนคติ เขาย่อมแสดงทัศนคตินั้นๆ โดยอิงกับทัศนคติของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเสมอ ใช่หรือเปล่า? หรือว่าการแสดงทัศนคตินั้นๆทำได้โดยไม่ต้องมีสิ่งให้แสดงทัศนคติเลยก็ได้?”

“ไม่ได้หรอก”

“ั้นการแสดงทัศนคติ ก็จะต้องแสดงทัศนคติในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ?”

“ใช่”

“นอกจากนั้น เราย่อมไม่สามารถนำสิ่งที่ *ไม่เป็น* ไปใช้เรียกสิ่งใดๆ ได้ไม่ว่ากรณีใดๆ ไม่มีสิ่งใดทั้งสิ้น”

[478c]

“แน่นอน”

“ดูท่า เราจะต้องจับเอาสิ่งที่ *ไม่เป็น* ไปวางไว้คู่กับการไม่รู้ และวางสิ่งที่ *เป็น* เอาไว้คู่กับการรู้”

“ถูกต้องแล้ว” เขาพูด

“เฉพาะฉะนั้น ทัศนคติจึงมิได้แสดงทัศนคติในสิ่งที่ *เป็น* หรือสิ่งที่ *ไม่เป็น* ใช่ไหม?”

“ใช่”

“กล่าวคือ ทัศนคติไม่ได้เป็นทั้งการรู้และการไม่รู้?”

“ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“แล้วเจ้าว่ามันอยู่นอกขอบเขตของทั้งสองสิ่งนี้โดยสิ้นเชิงหรือไม่? กล่าวคือ มันมีความชัดเจนเหนือกว่าการรู้ หรือมีความขุ่นมัวยิ่งกว่าการไม่รู้ใช่ไหม?”

“ไม่น่าจะเป็นอย่างนั้นนะ”

“ถ้าอย่างนั้น เจ้าก็น่าจะเห็นว่า” ข้าฯ พูด “ทัศนคติจะต้องมืดหม่นกว่าการรู้ แต่ก็ยังต้องสว่างกว่าการไม่รู้?”

“ข้าฯ เห็นเช่นนั้นล่ะ” เขาพูด

[478d]

“งั้นมันก็อยู่ในขอบเขตของทั้งสองด้านดังกล่าว?”

“ใช่”

“เพราะฉะนั้น ทักษะย่อมต้องอยู่ระหว่างสองด้านดังกล่าว”

“แน่นอนทีเดียว”

“และเราก็เพิ่งพูดกันไปใช่ไหมว่า หากสิ่งหนึ่งเป็นทั้งสิ่งที่ *เป็น* และสิ่งที่ *ไม่เป็น* ในเวลาเดียวกันได้ สิ่งนั้นย่อมต้องตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่าง *การเป็น* อันเรียบง่าย และบริสุทธิ์ กับสิ่งซึ่งไม่มีวัน *เป็น* ขึ้นมาได้เลย⁴³ นอกจากนั้น มันยังไม่ได้อยู่เหนือกว่าความรู้และไม่รู้ หากแต่ปรากฏอยู่ *ระหว่าง* ความรู้กับไม่รู้ต่างหาก?”

“ถูกต้อง”

“และตอนนี้ก็ชัดเจนแล้วว่า สิ่งซึ่งอยู่ระหว่างทั้งสองด้านดังกล่าวก็คือ *ทักษะ*”

“ใช่ ชัดเจนแล้ว”

[478e]

“อันก็ดูเหมือนว่า สิ่งต่อไปที่ยังรอให้เราค้นหาก็คือ สิ่งที่มีส่วนร่วมกันทั้งสองด้าน – *เป็น* และ *ไม่เป็น* – แต่ไม่สามารถจัดมันไว้กับสิ่งที่เรียบง่ายและบริสุทธิ์ หรือฝั่งตรงกันข้ามได้ – หากทำให้สิ่งสิ่งนี้ปรากฏขึ้นมาได้ เราก็จะเรียกมันว่า *สิ่งซึ่งแสดงทักษะได้* กล่าวคือ เราได้จัดสิ่งที่อยู่ตรงปลายขอบเอาไว้ตรงปลายขอบ และจัดสิ่งที่อยู่กึ่งกลางเอาไว้ตรงกึ่งกลางได้อย่างถูกต้อง ใช่หรือไม่?”

“ใช่แล้ว”

[479a]

“เอาล่ะ เมื่อเราได้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ตามนี้แล้ว ข้าฯ ว่า มันก็คงได้เวลาย้อนกลับไปคาดคะเนคำตอบจากคนคนนั้น⁴⁴ แล้วล่ะว่า สำหรับคนตี ๆ คนหนึ่งซึ่ง *ไม่* เชื่อว่า ความงดงามโดยตัวมันเอง – หรือ *รูปแบบ* ของความงามโดยตัวมันเอง⁴⁵ – ซึ่งเป็นเช่นเดิมเสมอไม่เคยเปลี่ยนแปลงนั้น มีอยู่จริง แต่กลับเชื่อว่ามีสิ่งงดงามมากมายดำรงอยู่ – แลล่ะ ผู้รักในการมองเห็นเช่นเขาคงทนไม่ได้แน่ หากมีใครเสนอว่า ความงดงามนั้นมีเพียงหนึ่งเดียว หรือความเที่ยงธรรมนั้นมีเพียงหนึ่งเดียว หรืออื่น ๆ อีกมากมายในทำนองเดียวกัน – เราคงต้องถามคนผู้นี้ว่า ‘เอาล่ะ คนแก่ในบรรดาสิ่งงดงามทั้งหลายเหล่านี้ มีสิ่งใดบ้างไม่มีความอัปมงคลปรากฏขึ้นในนั้นด้วย?’⁴⁶ และเช่นเดียวกับสิ่งเที่ยงธรรมทั้งหลาย มีสิ่งใดบ้างไหม

ไม่มีความไม่เที่ยงธรรมปรากฏอยู่เลย? และก็เช่นเดียวกับสุทธิธรรม มีสิ่งไหนบ้างไม่มีความไร้สุทธิธรรมปรากฏอยู่ด้วย?”

“ไม่มีหรอก” เขากล่าว “อย่างไรเสีย มันก็จำเป็นต้องมีทั้งความงดงามและความอัปลักษณ์ปรากฏอยู่ ทุกสิ่งที่ท่านพูดไปก็เป็นเช่นเดียวกันทั้งหมดนั่นล่ะ”

[479b]

“แล้วถ้าเป็นหลาย ๆ สิ่ง ซึ่งเรามักกล่าวว่า เป็น *สองเท่า* ของอีกสิ่งหนึ่งล่ะ? สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็น *ครึ่งหนึ่ง* ของอีกสิ่งหนึ่งเช่นกัน⁴⁷ใช่ไหม?”

“ใช่”

“แล้วถ้าเป็นสิ่งที่หลายซึ่งเราบอกว่า มันมีทั้งความใหญ่และความเล็ก หรือมีทั้งความหนักและความเบาล่ะ? เจ้าวาส์เหล่านี้มีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่งเพียงด้านเดียวโดยไม่มีคุณสมบัติด้านตรงกันข้ามได้หรือเปล่า?”⁴⁸

“ไม่ได้หรอก” เขากล่าว “แต่ละสิ่งต้องมีสองด้านอยู่ด้วยกันเสมอ”

“ถ้าอย่างนั้น ในสิ่งต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก แต่ละสิ่งก็จะต้องก่อปรด้วยคุณสมบัติที่เราเรียกมัน *และ* ด้านตรงข้ามกับคุณสมบัติที่เรียกมันนะสิ?”

“มันก็เหมือนกับมุขตลกประเภทเล่นคำสองแง่สองง่ามตามงานเทศกาลต่าง ๆ นั่นล่ะ” เขาพูด “อย่างปริศนาคำทายเกี่ยวกับขันที่ที่พวกเด็ก ๆ ชอบเล่นกัน โน่นใจ – ขันที่เขวียงอะไรใส่ค้ำควา และค้ำควานั้นมันอยู่ที่ไหน?⁴⁹ – สิ่งของส่วนมากก็มีความสองแง่สองง่ามเช่นนี้ เราไม่สามารถคิดถึงมันได้อย่างแน่ชัดว่า มัน *เป็น* หรือ *ไม่เป็น* หรือ *ไม่* หรือว่าเป็นทั้งสองอย่าง หรือว่าไม่ใช่อย่างใดเลย”

[479c]

“นอกจากเราจะวางมันเอาไว้ระหว่าง *การเป็น* กับ *การไม่เป็น* แล้ว” ข้าฯ กล่าว “เรายังทำอะไรได้ดีไปกว่านี้อีกไหม? เพราะยอมไม่มีสิ่งใดมืดมัวไปกว่า *การไม่เป็น* ได้อีกแล้ว ดังนั้น จึงไม่มีสิ่งใด *ไม่เป็น* ได้มากไปกว่านั้นอีก และในทำนองเดียวกัน มันก็ยอมไม่มีสิ่งใดส่องสว่างไปกว่า *การเป็น* ได้อีกแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งใด *เป็น* ได้มากกว่านั้นอีก”

[479d]

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

“ดูเหมือนเราจะค้นพบแล้วสินะว่า ธรรมเนียมนิยมยึดถือมากมายของคนหมู่มากเกี่ยวกับสิ่งงดงาม หรือสิ่งอื่น ๆ นั้น ล้วนแล้วแต่วนไปวนมาอยู่ระหว่าง *การเป็น*

อันเรียบง่ายและบริสุทธิ์กับ *การไม่เป็น* ทั้งสิ้น”

“ใช่ เราค้นพบมันแล้วในที่สุด”

“และเราก็ได้เห็นพ้องกันไว้แต่ต้นแล้วว่า หากสิ่งที่มีลักษณะเช่นนี้ปรากฏขึ้นจริง เราจะเรียกมันว่าเป็น *สิ่งซึ่งแสดงทัศนะได้*⁵⁰ ซึ่งแตกต่างจาก *สิ่งซึ่งรู้ได้* กล่าวคือ มันเป็นสิ่งซึ่งร่อนเร่พเนจรไปมาระหว่างกลาง และถูกยึดกุมโดยพลังอำนาจ ซึ่งอยู่ระหว่างนั้นด้วยเช่นกัน”

“ใช่ เราเห็นพ้องกันเช่นนั้น”

[479e]

“และสำหรับคนที่มองเห็นเพียงสิ่งตรงตามมากมาย แต่กลับไม่เคยได้เห็นความงดงามโดยตัวมันเองเลย ซ้ำยังไม่เคยตามทันอีกด้วย เวลามีคนนำทางไปไขว่คว้าหามัน หรือเช่นเดียวกับผู้ที่มองเห็นเพียงสิ่งเที่ยงธรรมมากมาย แต่กลับไม่เคยมองเห็นความเที่ยงธรรมโดยตัวมันเองเลย และสิ่งอื่นๆ อีกมากในทำนองเดียวกันนี้ เราขอเสนอว่า พวกเขาเพียงแต่ *แสดงทัศนะ* ในสิ่งเหล่านั้นเท่านั้น โดยไม่รู้อะไรเกี่ยวกับสิ่งที่ได้แสดงทัศนะออกไปเลย”

“นั่นย่อมเสี่ยงไม่ได้” เขาพูด

“แล้วผู้ที่เฝ้ามองสิ่งต่างๆ โดยตัวมันเองอยู่เสมอล่ะ? พวกเขาคอยเฝ้ามองแต่สิ่งซึ่งเป็นเช่นเดิมเสมอ ไม่เคยเปลี่ยนแปลงใช่ไหม? เราจึงกล่าวได้ว่า พวกเขา *รู้* และไม่ได้ *แสดงทัศนะ* ใช่หรือเปล่า?”

“นั่นก็เสี่ยงไม่ได้อีกเช่นกัน”

[480a]

“และเรายังกล่าวได้อีกว่า คนเหล่านี้ย่อมยินดีและรักในสิ่งซึ่งเป็นฐานของการรู้ ส่วนคนอีกกลุ่มหนึ่งนั้นรักและยินดีในสิ่งซึ่งเป็นฐานของทัศนคติใช่ไหม? หรือเจ้าลืมไปแล้วว่าคนกลุ่มหลังนี้รักและมองหาแต่เพียงความงดงามในสีสันเสียง และสิ่งอื่นๆ ทำนองเดียวกันเท่านั้น แต่กลับทนไม่ได้ต่อข้อเท็จจริงเรื่องการมีอยู่ของความงดงามโดยตัวมันเอง?”

“ซำๆ ยังจำได้นะ”

“งั้นถ้าเราเรียกพวกเขาว่าผู้รักในทัศนะ แทนจะเรียกว่าผู้รักในปัญญา มันก็ไม่น่าจะเป็นการใส่ร้ายป้ายสีหรือมั่ง? ว่าแต่เจ้าว่าพวกเขาจะเคืองเราไหม

หากได้ยินเราพูดอะไรทำนองนี้?”

“ไม่หรอกน่า” เขาพูด “ถ้าท่านให้ข้าฯ ได้เข้าไปโน้มน้าวพวกเขาสักหน่อย อันที่จริงการหยาบคายต่อความจริงตามที่ *เป็น* นั้น ก็ไม่ชอบด้วยธรรมเนียมปฏิบัติ แต่แรกอยู่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น เราก็จะเรียกผู้ยืนดีในสิ่งต่าง ๆ โดยตัวมันเองว่าเป็นนักปรัชญา แทนจะเรียกว่าผู้รักในทศนะด้วย?”

“แน่นอนอยู่แล้ว”

“เออล่ะ กลาวคอน” ซ้ำๆ พูด “หลังจากถกเถียงกันมานาน จนเลือดตาแทบกระเด็น เราก็คงได้ข้อสรุปกันเสียที่ว่านักปรัชญาทั้งหลายนั้นเป็นใคร มีลักษณะอย่างไร และที่ไม่ใช่ นักปรัชญาทั้งหลายนั้นเป็นใคร มีลักษณะอย่างไร”

[484a]

“อืม เรื่องอย่างนี้” เขาพูด “คงใช้เวลาเพียงสั้นๆ ไม่ได้หรอก”

“ดูจะเป็นอย่างนั้น” ซ้ำๆ พูด “แต่ถึงอย่างไร ตามทัศนะซ้ำๆ มันจะดีกว่านี้มาก หากเราตัดสินใจถกปัญหานี้กันแค่ปัญหาเดียว แต่คืออะไร? กลับกลายเป็นว่ายังเหลือปัญหาอีกจำนวนมากให้เราต้องมาถกกันต่อ ไม่อย่างนั้นคงไม่มีทางเข้าใจได้ว่าชีวิตของผู้เที่ยงธรรมกับผู้ไม่เที่ยงธรรมนั้นแตกต่างกันอย่างไร”

“แล้วเราควรพูดประเด็นไหนกันต่อดีล่ะ?” เขากล่าว

“ก็ต่อจากเมื่อครู่ นั่นล่ะ” ซ้ำๆ พูด “ในเมื่อนักปรัชญา คือผู้สามารถคว้าสิ่งซึ่งคงเดิมเสมอมาไว้ในมือได้ ส่วนผู้มีอาจทำเช่นนั้นก็ต้องร่อนเร่พเนจรไปทั่วท่ามกลางสิ่งจำนวนมากอันหลากหลายอยู่รอบๆ ไม่มีวันเป็นนักปรัชญาได้ – เจ้าว่าใครสมควรได้เป็นผู้นำของเมืองเมืองหนึ่งล่ะ?”

[484b]

“แหม จะตอบอย่างไรให้ฟังดูพอประมาณดีล่ะ?” เขาพูด

“เอาเป็นว่า ผู้ใดดูมีหนวยก้านพอจะพิทักษ์กฎหมายและหลักปฏิบัติต่างๆ ของเมืองได้ เราก็ควรจะแต่งตั้งให้เป็นผู้พิทักษ์”

[484c]

“ถูกต้อง” เขาพูด

“แล้วเราควรแต่งตั้งผู้พิทักษ์ตาบอด หรือตาแหลมคม” ซ้ำๆ พูด “ให้เป็นผู้คอยจับตาดูแลสิ่งต่าง ๆ ละ? มันก็ชัดเจนอยู่แล้วไม่ใช่หรือ?”

“ใช่ มันก็ชัดเจนอยู่” เขากล่าว

[484d] “แล้วคนตาบอด กับคนถูกริบเอาการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ตามที่ เป็น ไปนั้น มีความแตกต่างกันด้วยหรือ? ในเมื่อจิตวิญญาณของฝ่ายหลังย่อมขาดโครงสร้างอันชัดเจน พวกเขาอาจจะจ้องมองความจริงดังจิตรกรทำ – นั่นคือสำรวจตรวจตราสิ่งสิ่งนั้น แล้วครุ่นคำนึงโดยอิงถึงมันอย่างละเอียดเท่าที่จะเป็นไปได้ – ดังนั้นต่อให้มีสถานการณ์บังคับ พวกเขาก็ยังมีอาจออกกฎใดๆ เกี่ยวกับความดี ความงาม และความที่เที่ยงธรรมได้ นอกจากนั้น ในฐานะของผู้พิทักษ์พวกเขายังไม่สามารถปกป้องรักษาสิ่งต่างๆ ที่เคยบัญญัติไว้ก่อนหน้าได้อีกด้วย”

“ในนามของซุส” เขาพูด “พวกเขาไม่ได้แตกต่างกันเท่าไรเลย”

“งั้นเราสมควรจะให้คนพวกนี้เป็นผู้พิทักษ์ใหม่? หรือว่า ผู้จะรับหน้าที่นี้ได้ นอกจากต้องรู้จักสิ่งต่างๆ ตามที่ เป็น แล้ว ยังต้องกอบปรึด้วยประสพการณ์ไม่บกพร่องด้านความดีงามใดๆ?”

“ถ้าเลือกฝ่ายแรกก็คงประหลาด” เขากล่าว “เพราะพวกเขาขาดสิ่งที่จะทำให้ตนเองได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่งไป และสิ่งสิ่งนั้นก็มีความสำคัญมากที่สุดเสียด้วย”

[484a] “ถ้าอย่างนั้น เราก็ควรพิจารณาต่อไปว่าคนคนเดียวจะครอบครองคุณสมบัติสองด้านอันโดดเด่นต่างกัันนั้นได้อย่างไรใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

“อย่างที่เราได้ถกเถียงกันไว้เมื่อตอนต้น! เราต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจธรรมชาติของพวกเขาให้ชัดเจนก่อน จากนั้นซ้ำๆ ว่าเมื่อเราเห็นพ้องกันได้มากพอแล้ว เราก็ย่อมเห็นพ้องกันต่อไปว่า คนคนเดียวสามารถถือครองสองด้านดังกล่าวได้ และไม่มีผู้ใดเหมาะสมแก่การเป็นผู้นำของเมืองต่างๆ มากไปกว่าพวกเขาเหล่านั้นอีกแล้ว”

“งั้นเราควรเริ่มอย่างไรล่ะ?”

“เริ่มจากธรรมชาติทางปรัชญาเป็นอย่างไร? เรามาเห็นพ้องกันให้ได้ก่อนว่า ราคะของพวกเขาเหล่านั้นล้วนพุ่งเป้าไปยังการเรียนรู้ อันจะทำให้พวกเขามองเห็นสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นอยู่เสมอ ไม่เปลี่ยนแปลงไปไหนไม่ว่าจะถูกคัดค้านด้วยการเกิดหรือการเสื่อมสลายก็ตาม”

[485b]

“นั่นซี เรามาเห็นพ้องตรงนั้นกันก่อนเถอะ”

“เช่นเดียวกับผู้รักในเกียรติยศ และผู้เปี่ยมด้วยราคะ ดังเราได้พูดกันไป”² ข้าพพูด “พวกเขาย่อมรักทุก ๆ ส่วนของสิ่งเหล่านั้น โดยไม่เต็มใจยอมทิ้งส่วนใดส่วนหนึ่งไป ไม่ว่าจะเป็นส่วนเล็กหรือใหญ่ มีเกียรติหรือไร้เกียรติกว่าส่วนใด ๆ หรือไม่ก็ตาม”

“ท่านพูดถูก” เขากล่าว

“ถ้าอย่างนั้น อันดับต่อไป เราก็ต้องมาพิจารณากันว่า ผู้คนซึ่งมีคุณสมบัติ ดังเราเพิ่งกล่าวถึงกันไป ยังจำเป็นต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้เพิ่มเติมในธรรมชาติของพวกเขาอีกหรือไม่?”

[485c]

“คุณลักษณะอะไรหรือ?”

“ไม่นิยมความลวง – พวกเขาต้องไม่ยินยอมรับความลวง ข้าต้องจงซังมัน ในขณะที่เดียวกัน พวกเขา ก็จะต้องทะนุถนอมความจริงตามที่ เป็น อยู่เสมอ”

“ก็น่าจะอย่างนั้น” เขาพูด

“ไม่ใช่แค่ ‘น่าจะ’ นะ สหายน้อย แต่มัน จำเป็น อย่างมาก – ผู้มีราคะจะจ้อจกับเด็กคนหนึ่ง โดยธรรมชาติแล้ว ย่อมเอาใจใส่ต่อทุกสิ่งซึ่งสัมพันธ์ หรือใกล้เคียง กับเด็กคนนั้นเสมอ”

“ถูกต้อง” เขาพูด

“แล้วเจ้าว่ามีสิ่งใดใกล้เคียงปัญญามากกว่าความจริงตามที่ เป็น อีกหรือไม่?”

“ย่อมไม่มีอีกแล้ว” เขากล่าว

“มันจะเป็นไปได้ไหม หากธรรมชาติเดียวกันจะเป็นทั้งผู้รักในปัญญาและ ผู้รักในความลวง?”

[485c]

“ไม่มีทางเสียหรือก”

“ฉะนั้นผู้รักการเรียนรู้อย่างแท้จริง จึงต้องขวนขวายหาความจริงแท้ทุกชนิด มาตั้งแต่ยังเยาว์ โดยลงแรงพยายามอย่างแข็งขันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เสมอ”

“แน่นอน”

“อย่างไรก็ตาม เราย่อมรู้ดีว่าความปรารถนาในสิ่งสิ่งหนึ่งของคนคนหนึ่ง ยิ่งแรงกล้ามากขึ้นเท่าไร ความปรารถนาในสิ่งอื่น ๆ ของคนคนนั้นก็จะยิ่งอ่อนแรง ลงเท่านั้น ดังสายน้ำถูกเบี่ยงออกไปยังทิศทางใดทิศทางหนึ่ง”

“แน่นอน”

[485e] “ดังนั้นหากความปรารถนาทั้งหมดของคนคนหนึ่งพากันไหลบ่าไปยังด้าน การเรียนรู้ หรือทุกสิ่งทุกอย่างทำนองเดียวกัน ข้าฯ ก็เห็นว่าความปรารถนา เหล่านั้นย่อมต้องมีส่วนสัมพันธ์โดยเฉพาะกับความสำราญ ซึ่งจิตวิญญาณโดย ตัวมันเองจะได้รับ ขณะเดียวกันความสำราญทั้งหลายอันเกิดขึ้นผ่านร่างกายก็จะ ถูกสลัดทิ้งไป – หากคนคนนั้นเป็นผู้รักในปัญญาอย่างจริงแท้ ไม่ใช่ของปลอม”

“นั่นย่อมจำเป็นกว่าสิ่งไหน ๆ”

“ยิ่งไปกว่านั้นบุคคลดังกล่าวจะต้องเป็นผู้รู้จักสงบใจ ไม่ใช่ผู้รักในเงินตรา เพราะมีแต่คนประเภทตรงข้ามเท่านั้นจึงจะขวนขวายอยากได้สิ่งของต่าง ๆ ที่ เงินทองกับความฟุ่มเฟือย – อันเป็นสิ่งคู่กัน – จะนำมาให้”

“ใช่แล้ว”

[486a] “นอกจากนี้ เจ้าเองก็ยังคงพิจารณาอีกสิ่งหนึ่งร่วมด้วย หากต้องการ ตัดสินธรรมชาติของคนคนหนึ่งว่ามีความเป็นนักปรัชญาหรือไม่”

“อะไรอีกล่ะ?”

“ความไร้อิสรภาพอย่างไรล่ะ เจ้าจะปล่อยให้สิ่งนี้ปรากฏขึ้นโดยไม่รู้ตัวไม่ได้ เพราะการใช้วาจาได้เพียงจำกัด ย่อมอยู่ฝั่งตรงกันข้ามเกือบจะโดยสิ้นเชิงกับ จิตวิญญาณ ซึ่งเฝ้าแต่จะไขว่คว้าสิ่งต่าง ๆ เสมอ ทั้งที่เป็นของมนุษย์และเทพเจ้า”

“จริงที่เดียว” เขาพูด

“สำหรับผู้มีความคิดคำนวนอันถึงพร้อมแก่การเป็นผู้ยิ่งใหญ่ – ครุ่นคำนึงถึง การเป็น ของทุกสิ่งอย่างลึกซึ้งตลอดเวลา – เจ้าว่าชีวิตมนุษย์ยังคงจะเป็นสิ่งยิ่งใหญ่

ได้อีกหรือไม่?”

“เป็นไปไม่ได้หรอก” เขาพูด

“คนเช่นนี้จะมองความตายว่าน่าสะพรึงหรือเปล่า?”

[486b]

“ไม่มีวันเสียล่ะ”

“ดูเหมือนว่าธรรมชาติอันไร้อิสรภาพและขลาดเขลาเหล่านั้นจะมีอาจมีส่วนร่วม
กับความรักในปัญญาอันจริงแท้ได้”

“ใช่ อย่างน้อยก็ตามทัศนะข้าฯ”

“แล้วเจ้าว่าผู้ใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบรอบคอบ ไม่ใช่ผู้รักในเงินตรา ไม่ได้ไร้
อิสรภาพ ไม่ใช่คนขี้ไม้ แล้วก็ไม่ได้ขลาดเขลา คนเช่นนี้จะกลายเป็นคนไม่เที่ยงธรรม
หรือกลายเป็นคนไม่น่าเชื่อถือไปได้ไหม?”

“ไม่มีทางเสียหรอก”

“ยิ่งไปกว่านั้น หากเจ้าจะตัดสินว่าจิตวิญญาณของใครมีความเป็นนักปรัชญา
หรือไม่ เจ้าควรต้องพิจารณาด้วยว่าตั้งแต่วัยเยาว์เป็นต้นมา จิตวิญญาณดวงนั้น
เที่ยงธรรมและสงบเสถียรหรือไม่ หรือว่ามีแต่ความป่าเถื่อนจนไม่น่าจับมือเป็น
หุ้นส่วนด้วยใช่ไหม?”

“ใช่”

“เอ้อ! แล้วก็อย่าลืมเรื่องนี้ด้วย”

[486c]

“เรื่องอะไร?”

“ต้องพิจารณาด้วยว่าเขาเรียนรู้ได้ดี หรือเรียนรู้ได้ยากลำบาก หรือเจ้ายัง
คาดหวังให้คนคนหนึ่งสนใจบางสิ่ง ซึ่งคอยแต่จะสร้างความเจ็บปวดให้ หนาซ้ำ
ต้องพยายามเลือดตาแทบกระเด็นกว่าจะได้ผลสำเร็จมาเพียงกระพิกด้วย?”

“คงคาดหวังอะไรอย่างนั้นไม่ได้”

“แล้วถ้าเขาไม่สามารถรักษาสิ่งที่เรียนได้เลย มีแต่ลืมตลอด องค์กรความรู้
ทั้งหมดของเขาก็ย่อมต้องกลวงเปล่าแน่ ๆ ใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“เมื่อลงแรงไปเท่าไรก็สูญเปล่า สุดท้ายก็จะลงเอยด้วยการเกลียดชังตนเอง

และกิจวัตรของตน เจ้าเห็นว่ามันใหม่?”

“แน่ล่ะ”

[486d] “ฉันเราก็ต้องไม่ยอมให้จิตวิญญาณซีลัมเข้ามาทำงานในตำแหน่งเดียวกันกับจิตวิญญาณแห่งนักปรัชญาสินะ กล่าวคือเวลาเราจะคัดเลือกคน เราก็ต้องพิจารณาเรื่องความสามารถในการจำของจิตวิญญาณด้วย”

“แน่นอนที่สุด”

“นอกจากนั้น เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าธรรมชาติอันไร้สง่า ไร้ดนตรีศิลป์ ย่อมถูกน้อมนำไปสู่ทิศทางของความไม่พอประมาณ ไม่มีทิศทางอื่นใดอีกใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

“แล้วเจ้าคิดว่า หนทางสู่ความจริงแท้นั้น สัมพันธ์กับความพอประมาณ หรือไม่พอประมาณล่ะ?”

“ย่อมเป็นความพอประมาณ”

“ถ้าอย่างนั้น เราก็ต้องคัดเลือกจากผู้มีความคิดคำนวณอันพอประมาณ และนำคบหาโดยธรรมชาติ เพราะมีเพียงธรรมชาติซึ่งเติบโตขึ้นในลักษณะดังกล่าวเท่านั้นจึงจะนำทางไปสู่ *รูปแบบ* ของสิ่งต่างๆ ตามที่ *เป็น*^๑ได้โดยง่าย”

“แน่นอน”

[486e] “ตามที่คณะเจ้า ยังมีอะไรอีกไหม? เราได้พิจารณาถึงคุณสมบัติจำเพาะต่างๆ ของจิตวิญญาณ – ซึ่งไม่มีความจำเป็นและไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์อันพึงประสงค์ต่อการค้นหาความสมบูรณ์แบบของสิ่งต่างๆ ตามที่ *เป็น* – ครบแล้วหรือยัง?”

[487a] “สิ่งจำเป็นต้องพูดก็พูดกันครบแล้วนะ” เขากล่าว

“ถ้าอย่างนั้น เราจะยังมีช่องว่างใดเหลือให้ประณามวิถีปฏิบัติดังต่อไปนี้ได้อีกไหม – วิถีปฏิบัติซึ่งมีอาจจะทำได้เลย หากโดยธรรมชาติแล้วไม่ใช่คนที่มีความจำดี เร็วรู้ได้ดี มีคุณสมบัติอันยิ่งใหญ่ นำคบหา เป็นทั้งมิตรและญาติสนิทของความจริงแท้ เทียบธรรม กล่าวหาญ และสงบใจ?”

“ต่อให้เป็นเทพโม้มัส”^๒ เขาพูด “ก็ยังมีอาจประณามวิถีปฏิบัติเช่นนี้ได้”

“และเมื่อพวกเขาถึงพร้อมด้วยการศึกษาและอายุอานามแล้ว” ข้าฯ กล่าว

“เจ้าก็จะมอบเมืองให้พวกเขาเป็นผู้ดูแลแต่เพียงผู้เดียว?”

แล้วเดมั้นท์สก็พูดขึ้นว่า “เรื่องนั้นคงไม่มีใครแย้งท่านได้หรอกโฮสคราตีส แต่ข้าฯ ว่าไม่ช้าก็เร็ว ผู้ฟังทั้งหลายของท่านคงประสบอีกปัญหาหนึ่งมากกว่า – ด้วยพวกเขาต่างก็ขาดประสบการณ์ด้านการถามและการตอบ⁵ การถกเถียงในแต่ละคำถามจึงค่อย ๆ นำพาพวกเขาคลาดเคลื่อนออกไปนอกทางทีละน้อย กระทั่งการถกเถียงทั้งหมดสิ้นสุดลง ‘ทีละน้อย’ เหล่านั้นก็รวมตัวกันจนกลายเป็นมวลใหญ่ เป็นเหตุให้ความคลาดเคลื่อนดังกล่าวมามีมาถึงขั้นตรงข้ามกับข้อเสนอนั้นตอนต้น เปรียบได้กับคนเล่นหมากรุกไม่เก่ง แต่กลับต้องมาเดินหมากกับคนเก่ง สุดท้ายย่อมถูกรุกฆาตจนแต้ม ผู้ฟังของท่านก็กำลังเล่นหมากรุกเหมือนกัน แต่เป็นหมากรุกซึ่งเดินด้วยวาจาไม่ใช่ตัวหมาก ทำที่สุดพวกเขาอ้อมถูกไล่จนแต้ม ไม่รู้ว่าควรกล่าวสิ่งใดต่อไปอีก ถึงแม้ความจริงแท้จะยังจริงแท้และไม่ได้รับผลกระทบใดๆ เลยก็ตาม ข้าฯ กำลังพูดถึงสถานการณ์ในปัจจุบันนั้นละ เชื้อลิส เตียจะต้องมีใครสักคนลุกขึ้นมากล่าวกับท่านแน่ว่า จริงอยู่ เขามีอาจแย้งท่าน ด้วยวาจา เกี่ยวกับสิ่งจำเพาะต่างๆ ที่ถูกตั้งคำถาม แต่หากเปลี่ยนเป็นด้านการปฏิบัติ เขาย่อมเห็นว่าผู้เริ่มต้นด้วยปรัชญาส่วนมากนั้น – ถ้าไม่นับพวกโดนบั้งคับให้ศึกษาตอนเด็ก แล้วทิ้งไปตอนโตนะ นับเฉพาะพวกชลูกกับปรัชญามานมนาน – มักหลงเอยด้วยการเป็นตัวประหลาด หรือกลายเป็นคนเลวทรามโดยสมบูรณ์ไปเลยก็มี – หรือต่อให้ดูเหมือนเป็นคนสูงส่งโดยสมบูรณ์ได้ แต่วิถีปฏิบัติดังกล่าว – ซึ่งท่านสรรเสริญไว้ – ก็ต้องนำพาเขาไปสู่ผลลัพธ์อันทุกข์ทนไม่ทางใดก็ทางหนึ่งอยู่ดี – กล่าวโดยสรุปก็คือเขาจะกลายเป็นคนไร้ประโยชน์ต่อเมืองทุกเมืองนั่นเอง”

[487b]

[487c]

[487d]

เมื่อได้ฟังเขาพูด ข้าฯ ก็กล่าวว่า “แล้วเจ้าเห็นว่าคนพูดจาเช่นนี้กำลังกล่าวความเท็จหรือเปล่าล่ะ?”

“ข้าฯ ไม่รู้” เขาพูด “แต่ข้าฯ ยินดีจะฟังทัศนะของท่าน”

“ถ้าอย่างนั้นก็ฟังให้ดี ข้าฯ เห็นว่าสิ่งที่คนเหล่านั้นพูดมาล้วนเป็นความจริงตามที่เป็น”

[487e]

“อ้าว! ถ้านักปรัชญากลายเป็นคนที่ไร้ประโยชน์ต่อเมืองทุกเมืองไปเสียแล้ว เราจะยังเหลือคุณความดีให้พุดกันอีกเล่า ด้วยว่าความชั่วร้ายจักปรากฏทั่วทุกนครา トラบิเดที่นักปรัชญายังมิได้ขึ้นปกครอง?”

“คำถามของเจ้า” ข้าฯ พุด” ต้องตอบด้วยการเล่าผ่านจินตภาพ”⁶

“และข้าฯ ก็เดาว่า” เขากล่าว “ท่าน – โดยเฉพาะท่าน – คงไม่คุ้นชินกับการพุดโดยใช้จินตภาพเสียเท่าไร”

[488a]

“ให้ตายสิ” ข้าฯ พุด “นอกจากจะตั้งข้าฯ เข้ามาอยู่กับตรรกะยาก ๆ แล้วเจ้า ยังจะล้อเลียนข้าฯ อีกหรือ? เอาเถอะ ลองฟังเรื่องราวจากจินตภาพต่อไปนี้ ดูแล้วกันเจ้าจะได้เห็นชัด ๆ ว่าข้าฯ โหยหาจินตภาพต่าง ๆ มากขนาดไหน เจ้ารู้ไหม ว่าสถานการณ์ภายในเมืองทั้งหลาย ซึ่งเหล่าผู้มีคุณสมบัตินำส่งจำต้องประสบ นั้นมันยากจะหาสิ่งใดมาเปรียบเปรย แต่ข้าฯ กลับต้องเป็นตัวแทนแก้คดีและสร้างจินตภาพเล่าสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับพวกเขา โดยข้าฯ จะตั้งองค์ประกอบจากหลายแหล่งมาผสมกัน เหมือนเวลาจิตรกรวาดภาพสัตว์ประหลาดครึ่งแพะครึ่งกวาง หรืออะไรทำนองนั้นโดยใช้หลาย ๆ อย่างผสมผสานกันนั้นล่ะ...”

[488b]

“ลองจินตนาการว่าถ้าเหตุการณ์ดังต่อไปนี้เกิดขึ้นบนเรือเดินสมุทรลำหนึ่ง หรือหลาย ๆ ลำจะเป็นอย่างไร สมมติมีเจ้าของเรือคนหนึ่ง ร่างสูงใหญ่และแข็งแรงกว่าลูกเรือทุกคนบนเรือ ทว่าเขากลับเป็นคนหูตึงและสายตาอ่อนข้างสั้น นอกจากนั้น ความรอบรู้ด้านการเดินเรือของเขาก็ก้อยู่ในระดับพอ ๆ กับลูกเรือคนอื่น ๆ ลูกเรือทั้งหลายจึงมักทะเลาะกันเรื่องการคุมเรือ โดยแต่ละคนต่างก็เห็นว่าตนนั้นละสมควรได้เป็นต้นหน ทั้ง ๆ ที่ไม่มีใครเคยเรียนศิลปะการเดินเรือกันมาสักคน – ไม่มีใครบอกได้ว่าอาจารย์ของตัวเองเป็นใคร หรือตนนั้นเคยไปเรียนมาตอนไหน – นอกจากนั้น พวกเขายังอ้างอีกว่ามันเป็นสิ่งที่สอนกันไม่ได้ ข้าฯ ยิ่งพร้อมจะฉีกร่างของใครก็ตามที่กล้าเอ่ยปากแย้งว่ามันสอนได้อีกด้วย ทุก ๆ คนมักถูกกันเข้าไปห้อมล้อมตัวเจ้าของเรืออยู่เสมอ เพื่อร้องขอ และยินดีทำ

[488c]

ทุกอย่างเพื่อให้ชายอมยกหน้าที่ต้นหนให้แก่ตน บางครั้งบางครั้ง มีคนบางคน โน้มน้าวได้สำเร็จ แต่ฝ่ายล้มเหลวก็มักจะฆ่าอีกฝ่ายทิ้งเสีย หรือไม่ก็จับพวกเขา

โยนออกจากเรือไป จากนั้นก็จะทำการล่อมเจ้าของเรือผู้สูงส่ง โดยใช้ยานอนหลับบ้าง ใช้เหล้าองุ่นบ้าง หรือใช้สิ่งอื่นๆ อีกมากมาย จนพวกเขาได้ขึ้นปกครองเรือลำนั้น พวกเขาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทุกอย่างในเรือ ต้มกินกันจนเกลี้ยง และเดินเรือแบบที่เราู้กันว่าคนประเภทนี้มักจะเดินเรือกันอย่างไร นอกจากนี้พวกเขายังพากันใช้คำเรียก เช่น ‘นักเดินทะเลผู้ชำนาญ’ ‘ต้นหน’ หรือ ‘ผู้รอบรู้เรื่องเรือเดินสมุทร’ เพื่อสรรเสริญผู้มีความเก่งกาจ รู้วิธียึดอำนาจปกครองเรือ ไม่ว่าจะด้วยการพุดจาโน้มน้าว หรือด้วยการใช้กำลังบังคับเจ้าของเรือก็ตาม ส่วนคนอื่นๆ ที่ไม่ใช่ประเภทเดียวกับตนก็จะถูกประณามว่าไปประโยชน์อนิจจา คนเหล่านี้ไม่รู้หรือกว่าต้นหนอันจริงแท้ นั้น จำเป็นจะต้องใส่ใจต่อเดือนปี ฤดูกาล ท้องฟ้า ดวงดาว สายลม และทุกสิ่งซึ่งศิลปะแขนงดังกล่าวได้กำหนดเอาไว้ ผู้ชำนาญด้านการปกครองเรือ จะต้องเคยได้เรียนรู้สิ่งเหล่านี้มาก่อน กระนั้นพวกเขาก็ยังไม่เชื่อว่าจะมีศิลปะแขนงใดช่วยให้ตนถือครองพังกาได้โดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากคนอื่นๆ ก่อน และศิลปะดังกล่าวก็ต้องฝึกฝนควบคู่ไปกับศิลปะของต้นหนได้อีกด้วย⁷ ดังนั้นขณะเหตุโกลาหลเหล่านี้กำลังเกิดขึ้น เจ้าเรือหรือไม่ว่าต้นหนที่จริงแท้ นั้นก็คือผู้ที่ถูกเรียกว่า ‘นักดูดาว’ ที่เป็นผู้เดินเรือลำนั้น ซึ่งคนอื่นๆ เห็นว่าเขาเป็นเพียงนักพาล่ามไร้สาระและไร้ประโยชน์ต่อพวกเขาตนเอง”

[488d]

[488e]

[489a]

“ใช่ เป็นเช่นนั้นล่ะ” อเดมันทัสพูด

“ข้าฯ ว่าเจ้าคงเข้าใจแล้ว” ข้าฯ พุด “ไม่ต้องพิจารณาจินตภาพดังกล่าวอย่างลึกซึ้งก็น่าจะรู้ได้ว่า มันมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเมืองทั้งหลายมักมีต่อนักปรัชญาอันจริงแท้”

“ใช่ ข้าฯ เข้าใจแล้ว” เขากล่าว

“ขั้นขั้นแรกเลยนะ เจ้าจงนำจินตภาพดังกล่าวไปสอนต่อผู้สงสัยว่า เพราะเหตุใดนักปรัชญาจึงมักไม่ได้รับเกียรติจากเมืองทั้งหลาย จงโน้มน้าวให้เขาเข้าใจว่า ถ้านักปรัชญาเหล่านี้ได้รับเกียรติ ถึงจะเป็นเรื่องน่าสงสัยจริงๆ”

[489b]

“ได้เลย ข้าฯ จะสอนเขาให้ตามนี้” เขาพูด

[489c] “เจ้าบอกว่า ผู้มีคุณสมบัติสูงส่งทางปรัชญานั้นมักไร้ประโยชน์ต่อคนหมู่มาก นั่นเป็นความจริงอย่างไรก็ตาม ช่วยบอกคนคนนั้นด้วยว่า จงนำคำว่า ‘ไร้ประโยชน์’ ไปประณามแก่ผู้ไม่รู้จักนำมันไปใช้เถิด อย่าได้ประณามผู้มีคุณสมบัติสูงส่งเหล่านั้นเลย เพราะมันย่อมผิดธรรมชาติ หากต้นหนเรือต้องกราบขอร้องลูกเรือให้หันมาอยู่ใต้ปกครองของตน ก็ไม่ต่างอะไรกับการให้ผู้มีปัญญาไปเคาะประตูบ้านคนรวย – แน่ล่ะผู้คิดค้นกลวิธีเช่นนี้ย่อมรู้จักแต่การกล่าวคำเท็จ เพราะว่าตามความจริงโดยธรรมชาตินั้น คนป่วยไม่ว่าจะยากดีมีเงินก็ต้องไปเคาะประตูบ้านของแพทย์ ส่วนผู้คนที่ต้องการอยู่ใต้ปกครองก็จะต้องไปเคาะประตูบ้านของผู้มีความสามารถปกครอง มันย่อมผิดวิสัย หากผู้ปกครองซึ่งมีความสามารถอันจริงแท้ต้องไปกราบขอร้องผู้ใต้ปกครองให้มาอยู่ใต้ปกครองของตน หากเจ้าจินตนาการถึงพวกลูกเรือเมื่อครู่ว่าเป็นเหมือนพวกนักการเมือง ซึ่งถืออำนาจปกครองอยู่ทุกวันนี้ละก็ มันก็ไม่ผิดอะไรเลย คนไร้ประโยชน์และช่างพาล่ามถึงสิ่งเบื่องบนนั้นนั่นละ คือต้นหนอันจริงแท้”

“ถูกทีเดียว” เขาพูด

[489d] “ด้วยฐานคิดและสภาวะการณดังกล่าว จึงไม่ใช่เรื่องง่ายเลย หากจะให้การแสวงหาอันเป็นเลิศเช่นนั้น ได้รับชื่อเสียงอันดีจากผู้มีวิถีปฏิบัติตรงกันข้าม หน้าซ้ำคำป้ายสีอันทรงพลังจำนวนมหาศาล ซึ่งมีต่อปรัชญา ยังมาจากผู้อ้างตนว่ามีวิถีปฏิบัติเช่นนั้นทั้งสิ้น ก็อย่างเจ้าพูดไปเมื่อครู่ นั่นละ ผู้ให้ร้ายปรัชญานั้น มักกล่าวว่าคนส่วนใหญ่ซึ่งเลือกทางเดินสายนั้น มักกลายเป็นคนเลวทรามโดยสมบูรณ์ หรือต่อให้กลายเป็นคนสูงส่งกว่าใครได้ก็มักจะมีประโยชน์ – และซ้ำๆ ก็ยอมรับ ว่าสิ่งที่เจ้าพูดเป็นความจริงตามที่เห็นใช่ไหม?”

“ใช่”

“และเราก็ได้พูดถึงสาเหตุแห่งความไร้ประโยชน์ของผู้มีคุณสมบัติสูงส่งเหล่านั้นไปแล้ว?”

“ใช่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้นเจ้าว่าเรามาพูดถึงความจำเป็นต้องเลวทรามของคนอีกเป็น

จำนวนมากกันต่อเป็นอย่างไรละ? จากนั้นถ้าทำได้ เราก็คงชี้ให้เห็นว่าปรัชญา
ไม่สมควรโดนประณามในประเด็นนี้?”

[489e]

“เอาซี”

“ถ้าอย่างนั้น เรามาเริ่มต้นรับฟังและสนทนา โดยย้อนกลับไปแล้วถึงจุดที่
เราได้อธิบายไว้ว่า ธรรมชาติของผู้จะเป็นสุภาพบุรุษนั้น จำเป็นต้องประกอบ
ด้วยอะไรบ้าง^๑ เอาละ ข้อแรก – หากมันยังปรากฏอยู่ในความเข้าใจของเจ้า –
เขาจะต้องได้รับการชื่นชมโดยความจริงแท้ และจะต้องพยายามไขว่คว้ามันอยู่
ตลอดเวลา ทุกวิถีทาง หรือไม่เช่นนั้น เขาก็คงเป็นได้แค่คนขี้โม้ ไม่มีวันเป็น
ส่วนหนึ่งของปรัชญาอันจริงแท้ได้เลย”

[490a]

“ใช่ เรากล่าวกันไว้ว่าอย่างนั้น”

“แค่ข้อแรกข้อเดียวก็ตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิงกับทัศนคติต่าง ๆ ซึ่งมีต่อเขา
ในปัจจุบันแล้ว เจ้าว่าไหม?”

“มาก ๆ เลยล่ะ” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น มันจะเป็นคำแก้คิดที่ฟุ้งซ่านหรือไม่ หากเรากล่าวว่าธรรมชาติของ
ผู้รักในการเรียนรู้อย่างแท้จริง ย่อมดีนทรนจะค้นหาแต่สิ่งที่เป็นเท่านั้น และไม่นำ
ตัวเองเข้าไปข้องแวะกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดในสิ่งจำนวนมาก ซึ่งเพียงแสดงทัศนคติว่า
เป็น เท่านั้น เขาจะก้าวไปข้างหน้า โดยไม่มีวันสูญเสียราคะอันเร่าร้อนนี้ไป
และจะไม่มีทางล้มเลิกความตั้งใจ จนกว่าส่วนหนึ่งในจิตวิญญาณของเขาจะคว่ำ
เอาธรรมชาติโดยตัวมันเองของสิ่งต่าง ๆ ตามที่ เป็น ไปได้ โดยส่วนดังกล่าวจะ
ต้องเหมาะสมและมีลักษณะคล้ายคลึงกับมัน จนเมื่อได้เข้าใกล้ และได้จับคู่
กับสิ่งที่ เป็น อย่างแท้จริงแล้ว บัดนั้นละ ความเข้าใจกับความจริงแท้ก็จะถือ
กำเนิดขึ้นตามมา พวกมันจะได้รับการหล่อเลี้ยงอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา
จนเมื่อความเจ็บปวดจากการให้กำเนิดนั้น บรรเทาเบาบางจนหายเป็นปลิด
ทิ้งเมื่อไร เขาก็จะรู้และดำรงชีพได้อย่างจริงแท้”^๑

[490b]

“ไม่มีสิ่งใดฟุ้งซ่านไปกว่านี้แล้ว” เขาพูด

“จากนั้นล่ะ? เจ้าว่า จะยังมีส่วนใดภายในตัวเขาใส่ใจต่อความลวงอีกไหม?”

หรือว่าตรงกันข้าม เขาจะซิงซังมันเสียทั้งหมดเลยหรือไม่?”

[490c]

“ต้องซิงซังมันอยู่แล้ว” เขาพูด

“เมื่อความจริงแท้คอยชี้หนทางอยู่เช่นนี้ นักร้องประสานเสียง¹⁰แห่งความชั่วร้ายก็คงไม่มีทางตามมาได้แน่ ๆ ใช่มั้ย?”

“แน่นอน”

“สิ่งที่จะตามมาได้ ย่อมมีเพียงอุปนิสัยอันเที่ยงธรรมและสุขภาพอันแจ่มใส โดยเกิดขึ้นควบคู่ไปกับความสงบใจ”

“ถูกต้อง” เขากล่าว

“ถ้าอย่างนั้น ทำไมข้าฯ จะต้องไปบังคับนักร้องประสานเสียงแห่งธรรมชาติทางปรัชญาให้เข้ามาเรียงแถวกันใหม่อีกรอบตั้งแต่ต้นด้วยล่ะ? เจ้าย่อมต้องจำได้แน่นอนว่า ความกล้าหาญ ความยิ่งใหญ่ การเรียนรู้ไว และความทรงจำ ล้วนแต่สอดคล้องและคู่ควรกับสิ่งเหล่านั้น เมื่อครูเจ้าโต้แย้ง¹¹ ว่า ทุก ๆ คนเหมือนโดนบังคับให้ต้องเห็นพ้องกับสิ่งที่เราพูดหรือถ้าพวกเขาเพิกเฉยต่อตรรกะเหล่านี้ แล้วออกไปค้นหาผู้คน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการถกเถียงครั้งนี้ด้วยตัวเอง พวกเขาย่อมพบว่า คนเหล่านั้นบางส่วนไร้ประโยชน์ และอีกจำนวนมากก็เลวร้าย ถือครองความเลวทรามไว้ทุกชนิด เราได้พิจารณาคำปายสี่ดังกล่าว จนกระทั่งมาถึงคำถามนี้ – ทำไมคนจำนวนมากเหล่านั้นจึงชั่วร้าย? ด้วยต้องการตอบคำถามนี้ เราจึงได้ยกเอาธรรมชาติของนักปรัชญาอันจริงแท้ขึ้นมาพูดถึงกันอีก เพื่อให้ให้นยามแก่มันอีกครั้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้”

[490d]

[490e]

“มันก็ต้องเป็นอย่างนั้นนั่นล่ะ” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “เราก็ต้องหันมาพิจารณาความฟอนเฟะของธรรมชาติดังกล่าว เพื่อดูว่า มันถูกทำลายโดยคนจำนวนมากได้อย่างไร และทำไมคนจำนวนน้อย – นั่นคือ คนที่ไม่ได้ถูกกล่าวหาว่าเลวทราม หากแต่ไร้ประโยชน์ – จึงรอดไปได้? หลังจากนั้น เราจะพิจารณาธรรมชาติแต่ละชนิดของจิตวิญญาณ ซึ่งถอดแบบออกมาจากธรรมชาติทางปรัชญา เพื่อตรวจสอบวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของมัน เราจะมาดูกันว่า ผู้นำเอาวิถีชีวิตเช่นนั้น – ซึ่งไม่มีคุณค่าใด

[491a]

แก่ตัวเอง มีแต่เหนือกว่าตัวเองเท่านั้น – มาใช้นั้น เป็นคนประเภทใด และผู้ใด
นำมาใช้น่าใช้อย่างไม่เหมาะสม จนเป็นเหตุให้ทัศนคติตั้งเจ้าว่าติดแน่นอยู่กับ
ปรัชญาไปทั่วทุกหนแห่งและทั่วทุกกลุ่มชนเช่นนี้”

“ท่านหมายถึงความพอนพะประเภไหนบ้างล่ะ?” เขากล่าว

“ถ้าไม่เหลือปากว่าแรงจนเกินไป ข้าฯ ก็จะไล่เรียงให้เจ้าฟังทุกประเภทเลย”
ข้าฯ พุด “เอาละ ข้าฯ ว่า ทุกคนคงเห็นพ้องกับเราแล้วว่า ธรรมชาติดังกล่าว –
ซึ่งถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติทุกประการของการเป็นนักปรัชญาอันสมบูรณ์
ดังเราได้กล่าวไว้ – เป็นธรรมชาติ ซึ่งพบได้เพียงจำนวนน้อย และถือกำเนิดขึ้น
ได้ยากมากในหมู่มนุษย์ เจ้าก็เห็นเช่นนี้ใช่ไหม?”

[491b]

“แน่นอน”

“เจ้าลองพิจารณาดูว่า ต้นเหตุสำคัญแห่งความเสื่อมในหมู่คนจำนวนน้อย
ดังกล่าว มีอยู่จำนวนมากมายเพียงใด?”

“ก็แล้วมันมี อะไร บ้างเล่า?”

“สิ่งที่ฟังแล้วน่าตกใจที่สุดก็คือ คุณสมบัติแต่ละข้อ – ซึ่งเราสรรเสริญกัน
นักหนา – ภายในธรรมชาติดังกล่าวนั้น ล้วนแต่ประกอบด้วยส่วนส่วนหนึ่ง ซึ่ง
คอยกัดกร่อนจิตวิญญาณทั้งสิ้น คอยแต่จะฉีกตัวเองออกจากความรักในปัญญา
อยู่เสมอ ใช่แล้ว ข้าฯ หมายถึงความกล้าหาญ ความสงบใจ และทุก ๆ คุณสมบัติ
ซึ่งเราเพิ่งไล่เรียงกันมา”

“เออ มันฟังดูน่าตกใจจริงๆ เสียด้วยสิ” เขากล่าว

“นอกจากสิ่งเหล่านี้แล้ว” ข้าฯ พุด “ทุกสิ่งที่กล่าวกันว่าเป็นคุณความดี
ก็ล้วนแต่สร้างความพอนพะ และฉีกตัวออกมาทั้งสิ้น ไม่ว่าจะป็นความงาม
ความมั่งคั่ง กำลังร่างกาย ญาติมิตรผู้กุมอำนาจภายในเมือง และทุกสิ่งทุกอย่าง
ในทำนองเดียวกันนี้ เจ้าคงเข้าใจแล้วกระมัง ว่าข้าฯ กำลังหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ใน
หมวดหมู่นี้?”

[491c]

“ข้าฯ เข้าใจ” เขากล่าว “และข้าฯ ก็คงยินดีมาก หากท่านจะอธิบายให้มัน
ละเอียดกว่านี้อีกสักหน่อย”

“ลองมองประเด็นที่ข้าฯ กำลังพูดในภาพรวมให้ดี” ข้าฯ พูด “แล้วเจ้าจะเข้าใจทั้งหมดได้อย่างกระจ่างชัด สิ่งที่ข้าฯ เพิ่งพูดไปก็จะไม่ดูน่าประหลาดอีกต่อไป”

“ท่านจะให้ข้าฯ ทำอะไรกันแน่ล่ะ?” เขาพูด

[491d]

“ลองนึกถึงเมล็ดพืช หรือสิ่งที่เติบโตได้ไม่ว่าจากผืนดิน หรือจากสัตว์” ข้าฯ พูด “เราย่อมรู้ว่า ยิ่งสิ่งสิ่งนั้นแข็งแกร่งมากเท่าไร หากมันไม่ได้รับสารอาหาร หรือสภาพอากาศ หรือสถานที่อันเหมาะสม สิ่งสิ่งนั้นก็ยิ่งเกิดจุดบกพร่องกับส่วนต่างๆ ของตัวมันมากเท่านั้น กล่าวคือ ความเลวร้ายย่อมตรงกันข้ามกับความดี มากกว่าความไม่ดีแน่นอน”

“ใช่แล้ว”

“หรืออาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติอันเป็นเลิศนั้น ย่อมแสดงความเลวร้ายออกมาได้รุนแรงกว่าธรรมชาติทั่วไป หากได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม”

“ใช่”

[491e]

“และเราก็ก้าวเช่นนี้กับจิตวิญญาณได้เช่นกันใช่ไหม อเดมันทัส?” ข้าฯ พูด “กล่าวคือ จิตวิญญาณอันมีธรรมชาติเป็นเลิศทั้งหลาย ย่อมกลายเป็นความเลวร้ายได้มากเป็นพิเศษ หากได้รับการอบรมเลี้ยงดูอันเลวร้าย หรือเจ้าเห็นว่า ต้นเหตุแห่งความไม่เที่ยงธรรมอันใหญ่โต หรือความโหดร้ายโดยสมบูรณ์นั้น มาจากธรรมชาติอันธรรมดาสักมัย? เจ้าไม่เห็นหรือว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากธรรมชาติอันสมบูรณ์แข็งแรง แต่พอนะเพราะการเลี้ยงดูทั้งนั้น ธรรมชาติอันอ่อนแอไม่มีวันเป็นต้นเหตุแห่งความยิ่งใหญ่ใดๆ ได้ไม่ว่าดีหรือร้ายก็ตาม”

“ใช่” เขาพูด “เป็นเช่นนั้น”

[492a]

“ข้าฯ คิดว่า หากธรรมชาติซึ่งเรานิยามเอาไว้ ว่าเป็นของนักปรัชญานั้น บังเอิญได้รับชุดการเรี่ยรู้อันเหมาะสม มันก็จะเติบโตและเข้าสู่หนทางของความดีงามได้ทุกชนิดอย่างเสียไม่ได้ ทว่าหากมันไม่ได้รับการหว่านลงบนดิน ไม่ได้รับการบ่มเพาะ และไม่ได้รับสารอาหารอันเหมาะสม มันก็จะมุ่งสู่หนทางตรงกันข้ามในทุกๆ ด้านเช่นกัน นอกเสียจากว่าจะมีเทพเจ้าองค์ใดบังเอิญมาช่วยเอาไว้ก็เท่านั้น เจ้าเชื่อเหมือนคนหมู่มากไหมล่ะ ว่าคนหนุ่มจำนวน

หนึ่งเสื่อมทรามลงด้วยฝีมือพวกโซพิสท์ และก็มีโซพิสท์จำนวนหนึ่งใช้
ปัญญาส่วนตัวตามแบบฉบับโซพิสท์ สร้างความเสื่อมทรามจนถึงขั้นควรถ้าแก่
การกล่าวถึง? ทว่าคนเหล่านั้น ผู้กล่าวถ้อยคำทำนองนี้ออกมา กลับเป็นโซพิสท์
ผู้ยิ่งใหญ่ไม่แพ้กัน¹² พวกเขาเองก็ให้การศึกษาได้อย่างหมดจด สามารถเปลี่ยน
ทั้งคนหนุ่มคนแก่ บุรุษและสตรี ให้กลายเป็นอะไรก็ได้ตามแต่พวกเขาต้องการ
ให้เป็น”

[492b]

“เดี๋ยวลี” เขาพูด “พวกเขาไปทำอะไรอย่างนั้นกันตอนไหน?”

“ก็ตอนคนหนุ่มมารวมตัวกัน” ข้าฯ กล่าว “นั่งลงในการชุมนุม ในศาล
ในโรงละคร ในค่ายทหาร หรือในงานพบปะอันเป็นส่วนรวมของฝูงชน ซึ่งเต็มไปด้วย
ด้วยความวุ่นวาย มีการประณามการกระทำและคำพูดของคนโน้นคนนี้ หรือไม่
ก็สรรเสริญเยินยอคนอื่น ๆ กันจนเกินเลย ปนเปไปกับเสียงปรบมือและเสียง
ร้องแรกแหกกระเชอ จนหินทุกก้อนและพื้นทีรอบข้างทุกแห่งหนเกิดเสียงดัง
กังวานก้อง นอกจากนี้ ความโกลาหลของการประณามและการสรรเสริญยัง
คอยเร่งระดับเสียงต่าง ๆ จนสูงขึ้นอีกเป็นเท่าทวี ในสถานการณ์เช่นนี้ – อย่างที่
สุภาษิตว่าไว้ – คนหนุ่มจะยังกุมหัวใจเอาไว้ได้อยู่อีกหรือ? หรือเจ้าเห็นว่ายังมี
การศึกษาส่วนตัวใดของเขาใช้การได้โดยไม่ถูกขัดหายไปกับเสียงประณามและ
สรรเสริญเหล่านี้เสียก่อน ลอยล่องไปตามกระแสเสียงอันเป็นเหมือนน้ำหลาก
มันพัดพาคนหนุ่มไปที่ไหนก็ได้ตามประสงค์ เขาอาจกล่าวถึงเสียงเดียวกันว่า
งดงามก็ได้ ต่ำทรามก็ได้ แล้วแต่ว่าเสียงเหล่านั้นจะพุดจาไปทางไหน เขาจะ
ปฏิบัติในสิ่งที่เสียงเหล่านั้นปฏิบัติ และเป็นในสิ่งที่เสียงเหล่านั้นเป็น”

[492c]

“ความจำเป็นนั้นแสนยิ่งใหญ่ โสคราตีส” เขาพูด

[492d]

“กระนั้น” ข้าฯ กล่าว “พวกเราก็ยังไม่ได้เอ่ยถึงความจำเป็นอันยิ่งใหญ่
ที่สุดกันเลยนะ”

“อะไรอีกล่ะ?” เขาพูด

“ก็การกระทำซึ่งพวกโซพิสท์และนักการศึกษาเหล่านั้นนำมาใช้ เมื่อชักจูง
ด้วยวาจาไม่สำเร็จนะสิ เจ้าไม่รู้หรือว่า พวกเขาถึงขั้นที่ผู้ไม่ยอมให้ตนชักจูง

ด้วยคำปรับ การหมิ่นเกียรติ หรือไม่ก็ความตาย?”

“ใช่” เขาพูด “พวกเขาลงโทษกันแรงมาก”

“ถ้าอย่างนั้นเจ้าว่า ยังมีชีพีสท์อื่นใด หรือยังมีคำพูดส่วนตัวชนิดไหน สามารถต่อต้านและเอาชนะสิ่งเหล่านั้นได้อีกหรือเปล่า?”

[492e]

“ข้าฯ ว่าคงไม่มี” เขาพูด

“นั่นสิ แต่คิดจะพยายามก็โง่งมมากมายแล้ว” ข้าฯ พูด “คุณลักษณะซึ่งได้รับการศึกษาในทางตรงข้ามกับคนเหล่านั้น ไม่ว่าจะอย่างไรก็ไม่มีวันได้พบกับสิ่งแวดล้อมด้านความตึงเครียดต่างไปจากเดิมได้ ไม่ว่าจะในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ก็ยังคงเป็นไปไม่ได้ อ้อ! ข้าฯ หมายถึงคุณลักษณะของมนุษย์เท่านั้น สหาย ถ้าเป็นคุณลักษณะระดับเทพเจ้าล่ะก็ – อย่างสุภามิตเขาว่ากันไว้ – ตระกะยอมมีข้อยกเว้น – ภายใต้อะไรบางอย่างที่แตกต่างไปจากเดิมนั้น หากมีใคร บังเอิญรอดไปได้ และสามารถเดินบนหนทางอันควรเป็น เจ้าจำไว้เถิดว่าการกล่าวว่านั้นคือการแทรกแซงช่วยเหลือจากเทพเจ้า ก็จะไม่ใช้สิ่งเลวร้ายอีกต่อไป”

[493a]

“ข้าฯ คงมีทัศนะเป็นอื่นไปไม่ได้อีก” เขาพูด

“หรือ” ข้าฯ พูด “ถ้าอย่างนั้น เจ้าก็น่าจะมีทัศนะต่อไปนี้ด้วยนะ”

“อะไรอีกล่ะ?”

“ก็นักกินค่าแรงส่วนตัวเหล่านั้น – หรือที่ผู้คนอีกฝั่งดังกล่าวเรียกกันว่า ‘ชีพีสท์’ โดยเชื่อว่าพวกชีพีสท์นั้น เป็นคู่แข่งด้านศิลปะเฉพาะทางของตน – แต่ละคน ล้วนไม่ได้ให้การศึกษาอื่นใดนอกเหนือไปจากประกาศิต¹³ของคน หมู่มาก ซึ่งพวกเขานำมาใช้แสดงทัศนะเวลารวมตัวกัน หนาข้าฯยังเรียกประกาศิตเหล่านั้นว่า ‘ปัญญา’ อีกด้วย เปรียบได้กับคนเลี้ยงสัตว์ ผู้สามารถเรียนรู้อารมณ์ โกรธและความปรารถนาทั้งหลายของสัตว์ร้ายอันแข็งแกร่งของตน เขาเรียนรู้วิธีการเข้าหามัน และควบคุมมันได้ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าเป็นช่วงเวลาอันดูแล ได้ยากที่สุด หรือช่วงเวลาอันอ่อนโยนที่สุด เขาย่อมเรียนรู้ว่ามันจะเปล่งเสียงอะไรในสถานการณ์ไหน เสียงชนิดใดทำให้มันเชื่อใจได้ และเสียงชนิดไหนทำให้มันโกรธ เขาเรียนรู้ทั้งหมดนี้ได้จากการเข้าไปคลุกคลีกับมัน ใช้เวลาส่วนตนร่วม

[493b]

กับมัน และเขาก็เรียกทั้งหมดนี้ว่า ‘ปัญญา’ จากนั้น เขาก็จะพยายามจัดระบบจนมันกลายเป็นศิลปะเฉพาะทาง และหลังจากนั้น เขาก็จะทำการเปิดสอนศิลปะดังกล่าว ทว่าความจริงแล้ว เขายังไม่รู้ด้วยซ้ำว่า ประกาศิตหรือความปรารถนาชนิดใดบ้างจัดเป็นความสูงส่ง ชนิดใดเป็นความต่ำต้อย ดีหรือเลว เทียงธรรมหรือไร้ความเที่ยงธรรม เขาเพียงนำเอาคำเรียกเหล่านี้ไปประดับไว้กับทัศนคติต่างๆ ของเจ้าสัวตัวร้ายอันใหญ่ยิ่งตัวนั้นเท่านั้น เช่น เวลาเห็นมันปีติยินดี เขาก็จะเรียกว่า ‘ความดี’ หรือเวลาเห็นมันสับสนงุนงง เขาก็เรียกว่า ‘ความเลว’ เป็นต้น เขาไม่มีตรรกะอื่นใดสำหรับการนำคำเรียกเหล่านี้มาใช้ หากตัดสินว่าสิ่งใดเที่ยงธรรมหรือสูงส่งจากความจำเป็นตรงหน้าเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องเข้าใจหรือแสดงให้ผู้ใดเห็นได้ว่า โดยธรรมชาติแล้ว ความจำเป็นกับความดีนั้นแตกต่างกันมากมายเพียงไร เอาละ ตามทัศนคติของเจ้า – เทพซุสเป็นพยาน – คนประเภทนี้ยังเหมาะจะเป็นนักการศึกษาหรือเปล่า?”

[493c]

“ไม่ละ” ซ้ำๆ พุด “เขาไม่เหมาะเลยสักนิด อยู่น้อยก็ตามทัศนคติซ้ำๆ”

“ถ้าอย่างนั้น คนคนนี้ยังดูมีสิ่งใดต่างจากคนประเภทที่เชื่อว่า ความสามารถในการชี้ให้เห็นความโกรธแค้นและความลำราญของคนหมู่มากหลากจำพวกซึ่งมารวมตัวกันนั้น จัดเป็นปัญญาชนิดหนึ่ง ไม่ว่าจะป็นด้านจิตกรรม ดนตรี หรือด้านการเมืองก็ตาม? หากมีใครบางคนเอาตัวเองเข้าไปสัมพันธ์กับคนเหล่านั้น เพื่อนำเสนอบทกวี หรือผลผลิตจากงานฝีมือ หรือเพื่อแสดงคุณงามความดีที่ตนได้กระทำแก่เมือง นั้นย่อมเท่ากับว่า คนคนนั้นกำลังยกคนหมู่มากขึ้นเป็นนายเหนือตนเอง จนสูงเกินความจำเป็น ดังนั้น สิ่งที่เราเรียกกันว่า ‘ความจำเป็นแห่งดีโอเมตี’¹⁴ จึงคอยขับเคลือนให้เขาผลิตสิ่งต่างๆ ตามแต่เสียงสรรเสริญของคนเหล่านั้นจะพาไป ‘ไอ้! แต่ความจริงแล้ว สิ่งเหล่านั้นล้วนมีทั้งคุณความดีและความสูงส่ง’ – ให้ตายสิ เคยมีใครยกคำพุดทำนองอย่างนี้ขึ้นมาแล้วฟังดูไม่น่าขันบ้างไหม?”

[493d]

“ไม่มีหรอก” เขาพุด “และซ้ำๆ เองก็ไม่อยากได้ยินด้วย”

[493e]

“เอาละ พักเรื่องนี้ไว้ก่อน ตอบคำถามซ้ำๆ ข้อนี้ทีสิ – กลุ่มคนเหล่านั้นจะ

[494a] ยอมรับ หรือเชื่อใหม่ว่า มีความมั่งคั่งโดยตัวมันเอง อันแตกต่างจากสิ่งมั่งคั่งจำนวนมาก กล่าวคือ มีเพียงสิ่งต่าง ๆ *โดยตัวมันเอง* เท่านั้นที่ *เป็น*¹⁵ ซึ่งแตกต่างจากสิ่งทั้งหลายอันจำเพาะและมีจำนวนมาก?”

“ไม่มีทางเสียละ” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “กลุ่มคนเหล่านั้นก็คงไม่มีวันรักในปัญญาได้?”

“ไม่มีวัน”

“นอกจากนั้น ผู้รักในปัญญาทั้งหลายยังจะโดนพวกเขาประณามใส่อย่างเลื่องไม่ได้ด้วย”

“หลีกเลี่ยงไม่ได้”

“เช่นเดียวกับบรรดาปัจเจกชน ซึ่งปรารถนาแต่จะเสียแข่งเสียขากกลุ่มคนเหล่านั้น?”

“ใช่”

[494b] “เมื่อเป็นเช่นนั้น เจ้าเห็นว่ายังมีหนทางช่วยเหลือธรรมชาติทางปรัชญาได้อีกหรือไม่ – ทำอย่างไรพวกเขาจึงจะสามารถดำรงตนอยู่ในวิถีชีวิตเช่นนี้ และไปให้ถึงเป้าหมายตามของตนได้? ลองคิดโดยอาศัยสิ่งที่เราเพิ่งพูดกันมาเป็นฐาน เราเพิ่งเห็นพ้องกันไปใช่ไหมว่า การเรียนรู้ไว้ ความทรงจำ ความกล้าหาญ และความยิ่งใหญ่ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติดังกล่าว”

“ใช่”

“หากร่างกายของเขาเข้าคู่กับจิตวิญญาณได้โดยธรรมชาติตั้งแต่ยังเล็ก เขาย่อมเป็นหนึ่งในเหนือทุกคนในทุกด้านใช่ไหม?”

“แน่นอน” เขาพูด

“และข้าฯ ก็เดาว่า เมื่อเขาเติบโตขึ้น ทั้งญาติพี่น้องทั้งเพื่อนฝูงพลเมืองต่างก็ต้องการจะใช้ประโยชน์จากตัวเขา เพื่ออรรถระของตัวเองทั้งนั้น”

“แน่ละ”

[494c] “คนเหล่านั้นจะมาคุกเข่าอ้อนวอน และให้เกียรติเขาอยู่เบื้องหน้า พวกเขาจะคอยแต่ประจบประแจง ด้วยว่าต้องการจะยึดเอาอำนาจ อันกำลังจะเป็นของเขา

มาเป็นของตัวให้ได้ ก่อนเขาจะได้รับมัน”

“เรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นประจำ” เขากล่าว

“งั้นเจ้าเห็นว่า” ข้าพ พุด “คนหนุ่มเช่นเขาควรต้องทำอะไร เมื่อต้องตกอยู่ใน สถานการณ์ทำนองนี้ ยิ่งถ้าเขาบังเอิญเป็นคนร่ำรวยชาติตระกูลสูงส่งจาก เมืองใหญ่ ทั้งตัวสูงและหน้าตาดีด้วยแล้ว? เขาคงต้องเปี่ยมล้นด้วยความหวัง อันไร้ขอบกำหนด และเชื่อว่าตนเองมีความสามารถพอจะสนใจทั้งฐานะของ ชาวกรีกและของพวกคนเถื่อน หากเป็นเช่นนั้น เขาก็คงหนีไม่พ้นต้องมองตนเอง ว่าสูงส่งกว่าคนอื่น เขาคงทำตัวเหมือนคนไร้ความเข้าใจ สุ่มตัวเองไว้ด้วยความ เสแสร้งและปฏิภาณอันกลวงเปล่า”

[494d]

“เขาคงเป็นอย่างนั้นไปจริงๆ” เขาพุด

“เออละ แล้วถ้ามีใครคนหนึ่งเดินเข้าไปหาเด็กหนุ่มผู้นี้ แล้วบอกความจริง ตามที่เป็นกับเขาอย่างอ่อนโยนว่า แท้จริงแล้ว เขานั้นไม่ได้มีความเข้าใจใดๆ อยู่กับตัวเลย แม้ว่าเขาจะโหยหามันอย่างเหลือคนากก็ตาม และหนทางเดียวจะ ถือครองมันได้ ก็คือต้องเป็นทาสติดตามมันอย่างสัตย์จริงเท่านั้น เจ้าคิดว่า เสี่ยงของเขาจะทะลุผ่านกำแพงแห่งความชั่วร้ายทั้งหลายเข้าไปสู่หูของเขา ได้โดยง่ายหรือไม่?”

“คงยาก” เขากล่าว

“แต่ต่อให้คนหนุ่มผู้นั้นตระหนักได้ และยินยอมหันกลับมาสู่หนทางของ ปริซญา – ด้วยมีธรรมชาติอันดีและคุ้นเคยกับตรรกะลักษณะนั้นเป็นอย่างดี – แต่บรรดาผู้เชื่อว่าตนกำลังเสียทั้งผลประโยชน์และพรรคพวกล่ะ? เจ้าว่าคน พวกนั้นจะอย่างไร? พวกเขาก็คงจะทำทุกอย่างและใช้ถ้อยคำทุกชนิดกับเขา เพื่อไม่ให้เขาถูกชักจูงไปอีกทาง นอกจากนั้น พวกเขาก็คงจะพุดและทำทุกอย่าง กับคนที่เข้ามาชักจูงเด็กหนุ่มผู้นี้ด้วยเช่นเดียวกัน เพื่อว่าคนคนนั้นจะไม่สามารถ ชักจูงเขาได้อีก พวกเขาจะต้องใช้ทั้งแผนการส่วนตัวและการฟ้องร้องต่อ สาธารณะแน่ๆ ใช่มั้ย?”

[494e]

“ยอมเสี่ยงไม่ได้” เขาพุด

[495a]

“ถ้าอย่างนั้น คนหนุ่มคนนั้นจะยังมีโอกาสเป็นนักปรัชญาได้อยู่อีกหรือ?”

“คงไม่มีทางแล้ว”

“เจ้าเห็นหรือยังล่ะ?” ข้าฯ กล่าว “เราพูดไว้ไม่ผิดเลย องค์ประกอบต่างๆ ของ
ธรรมชาติทางปรัชญานั้น หากได้รับการอบรมเลี้ยงดูอันเลวร้าย หรือยังมีสิ่งซึ่ง
ยึดถือกันว่าเป็นคุณความดีต่างๆ – เช่น ความมั่งมี หรืออื่นๆ – มากเท่าไรมันก็มัก
เป็นเหตุให้คนคนหนึ่งจำต้องละทิ้งวิถีปฏิบัติเช่นนั้นไปอยู่บ่อยครั้ง”

“นั่นสิ” เขากล่าว “เราพูดกันไว้ถูกต้องแล้ว”

[495b]

“หรืออย่างไรละ สหายน้อย” ข้าฯ พูด “คือการทำลายและความพอนพะของ
ธรรมชาติอันเป็นเลิศ ซึ่งควรค่าแก่การได้เดินบนเส้นทางอันเป็นเลิศ มันมีลักษณะ
ดังเราได้กล่าวกันไปแล้ว ธรรมชาติเช่นนั้นมีโอกาสปรากฏขึ้นได้ยากมากอยู่แล้ว
ไม่ว่าในสภาวะการณ์ลักษณะไหน บุรุษเหล่านี้สร้างคามฉิบหายใหญ่โตแก่เมือง
และปัจเจกชนชาวเมืองได้ แต่ก็สร้างคุณความดีให้ได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับว่าพวกเขา
ถูกพัดพาไปยังทิศทางไหน ธรรมชาติอันต่ำต้อยย่อมมีอาจสร้างคามใหญ่โตใดๆ
แก่เมืองหรือปัจเจกชนชาวเมืองได้อย่างแน่นอน”

“จริงตามนั้น” เขาพูด

[495c]

“เพราะอย่างนั้น ผู้เกิดมาเหมาะสมกับปรัชญาทั้งหลาย จึงมักจะยอมแพ้
และปล่อยทิ้งงานไว้ให้เดียวดาย โดยไม่ได้สานต่อ พวกเขาดำรงชีวิตต่อไปไม่สนใจ
ด้วยซ้ำว่านั่นคือชีวิตอันควรค่าหรือไม่ หรือเป็นชีวิตอันจริงแท้แค่ไหน ในขณะที่
เดียวกัน คนอีกหลายคนที่ไม่คู่ควรเลย กลับเดินตรงเข้าหานาง ทำราวกับว่านาง
เป็นธิดากำพร้าที่เฟื่องโตนครอบครัวยอดทั้ง แต่สุดท้ายก็ทำให้นางสูญเสียความ
สง่าไป คนเหล่านั้นนั้นละ ต้องรับผิดชอบต่อเสียงก่นด่าทั้งหลายที่มีต่อนาง ดังเจ้าว่า
เอาไว้ นั่นคือ ในบรรดาผู้ได้สัมผัสสัมพันธ์ซึ่งกับนางนั้น ส่วนหนึ่งเป็นพวกไม่คู่ควร
และอีกส่วน ซึ่งมีจำนวนมาก ก็คู่ควรมากกว่ากับสิ่งเลวร้ายนานัปการ”

“ใช่” เขากล่าว “เขาวางกันไว้อย่างนั้น”

“และเขาก็วางกันไว้ได้อย่างเหมาะสมเสียด้วย” ข้าฯ พูด “เพราะสำหรับคน
ตัวเล็ก ๆ ผู้ชำนาญศิลปะแขนงเล็ก ๆ พวกเขามักมองว่า ที่แห่งนี้เต็มไปด้วย

คำศัพท์ใหม่ๆ และลูกเล่นประดับประดาต่างๆ เต็มไปหมด พอเห็นว่ามีตำแหน่งว่าง พวกเขาก็จะรีบกระโดดออกจากศิลปะของตน และมุ่งเข้าสู่ปรัชญาด้วยปิติเปี่ยมล้นในทันที เหมือนคนหนีคุกมาพึ่งวิหารศักดิ์สิทธิ์อย่างไรราย่างนั้น เพราะถึงปรัชญาจะมีภาพลักษณ์ที่ไม่ค่อยดีนัก แต่อย่างน้อยก็ยังรักษาความยิ่งใหญ่ได้มากกว่าศิลปะแขนงอื่นๆ ดังนั้นผู้คนจำนวนมาก ซึ่งมีข้อบกพร่องโดยธรรมชาติ จึงมักหันเหเป้าหมายมาทางนี้ ทว่าร่างกายของคนเหล่านั้นล้วนโดนกร่อนทำลายด้วยศิลปะและงานฝีมือของตน เช่นเดียวกับจิตวิญญาณ ซึ่งโดนบีบอัดและเสื่อมสภาพลงด้วยกิจกรรมของการทำงานไม่ต่างกัน – นั่นย่อมเสี่ยงไม่ได้เจ้าว่าไหม?”

[495d]

[495e]

“ถูกทีเดียว” เขากล่าว

“มันก็คงไม่ต่างอะไรกับช่างเหล็กสัมฤทธิ์ตัวเล็กหัวล้าน ซึ่งพอมีเงินอยู่บ้าง” ซ้ำๆ พูด “เพิ่งได้รับการปลดปล่อยจากพันธะผูกมัด และเพิ่งได้ล้างตัวในห้องอาบน้ำ แต่งตัวคลุมเสื้อใหม่เอี่ยม ราวกับตนเป็นเจ้าของ ผู้กำลังจะได้สมรสกับธิดาของนายเหนือหัว ทั้งที่ตนยากจนข้นแค้นมากพอยู่แล้ว”¹⁶ “เจ้าเห็นว่ามันอย่างไร?”

“ใช่ ไม่ต่างกันเท่าไร” เขาพูด

[496a]

“คนพวกนี้จะให้กำเนิดทารกประเภทไหนได้อีกล่ะ ถ้าไม่ใช่ทารกชั้นต่ำและนอกกฎหมาย?”¹⁷

“ย่อมเสี่ยงไม่ได้”

“ในทำนองเดียวกัน หากผู้ไม่คู่ควรได้รับการศึกษา ฉวยโอกาสเซซชมปรัชญานานางมาเป็นคู่ครองด้วยวิธีการอันไม่คู่ควร เจ้าว่า เราสมควรจะเรียกความคิด ความอ่านและทัศนคติต่างๆ อันถือกำเนิดขึ้นมาจากพวกเขาว่าอะไรดี? หรือว่าความจริงแล้ว เราสมควรเรียกสิ่งเหล่านั้นว่า ‘ปัญญาเซฟิสท์’¹⁸ เพราะมันไม่ได้สัมพันธ์กับความเที่ยงแท้ ไม่คู่ควรกับปฏิกิริยาอันจริงแท้ใดๆ ทั้งสิ้น?”

“แน่นอน” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น อเดมันทัส” ซ้ำๆ กล่าว “ก็มีเพียงคนกลุ่มน้อยมาก ๆ เท่านั้นที่รู้จักเข้าหาปรัชญาด้วยวิธีการอันคู่ควรกับนาง ยกตัวอย่างเช่น ผู้มีอุปนิสัยอันสูงส่ง และได้รับการเลี้ยงดูมาดี แต่ต่อมาถูกเนรเทศออกจากเมืองไป เขาจึงยังอยู่กับ

[496b]

นางโดยสอดคล้องไปกับธรรมชาติของตนเองได้ โดยไม่เสื่อมทรมองลงไปเสียก่อน หรืออย่างในกรณีของจิตวิญญาณอันยิ่งใหญ่ ซึ่งได้จุดและเติบโตขึ้นในเมืองเล็ก ๆ เขาย่อมรู้สึกถึงกิจจรูระต่าง ๆ ของเมือง และพยายามแสวงหาสิ่งซึ่งไปไกลเกินกว่านั้น หรืออาจมีผู้คนจากศิลปะแขนงอื่น ๆ อีกในจำนวนน้อยมาก ๆ ที่เลือกจะเข้าหานาง เนื่องจากพวกเขาอุปถัมภ์ด้วยธรรมชาติอันดี และด้วยเหตุนี้จึงไม่ผิดที่จะรู้สึกชิงชังหน้าที่ของตน นอกจากนั้น คนบางคนยังอาจโดนรังไว้ด้วยสายบังเหียนเส้นเดียวกับเธอกีส สหายของเราเคยโดน ในกรณีของเธอกีส เขาอยู่ในสภาพอันแวดล้อมไปด้วยสิ่งล่อใจทุกประการให้ออกไปจากปรัชญา ยกเว้นเพียงอย่างเดียวเท่านั้น นั่นก็คือ ความเจ็บป่วยของร่างกาย ซึ่งคอยปิดกั้น หรือรังเขาเอาไว้จากการเข้าสู่งานทางการเมือง¹⁹ ส่วนกรณีของข้าฯ – การเผยแพร่แห่งญาติ²⁰ของข้าฯ – คงไม่มีค่าพอให้เอ่ยถึงเท่าไรกระมัง เพราะไม่รู้ว่ามีมันเกิดขึ้นกับข้าฯ คนเดียว หรือเคยเกิดขึ้นมาแล้วกับคนอื่น ๆ ก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม คนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็คือคนที่เคยได้ลิ้มความหวานและความปิติใจจากการได้ถือครองปรัชญาทั้งนั้น และในขณะเดียวกัน พวกเขาก็เคยได้พบเห็นความบ้าของคนหมู่มากมามากพอ ได้พบเห็นว่าบรรดาผู้สนใจจรูระต่าง ๆ ทางการเมืองนั้น ล้วนแล้วแต่ทำตัวเหมือนคนสุขภาพไม่แจ่มใส ไม่มีมิตรสหายคนใดเลือกจะต่อสู้เรียกร้องความเที่ยงธรรมกับพวกเขา และยังรักษาตัวรอดไว้ได้ พวกเขาก็เหมือนกับมนุษย์ผู้ตกอยู่กลางวงล้อมของสัตว์ร้าย ไมยน์ดีเข้าร่วมกับพวกมันก่อการไม่เที่ยงธรรม กระนั้นลำพังตัวคนเดียวก็ไม่พอจะต่อกรกับฝูงสัตว์ป่าเถื่อนทั้งหมดนี้ได้ พวกเขาอาจถูกกำจัดทั้งก่อนจะทันได้สร้างประโยชน์อันใดต่อเมือง หรือต่อผองเพื่อนของตน หรือยิ่งไปกว่านั้น พวกเขาอาจไม่ทันได้สร้างผลประโยชน์ใดต่อตนเอง หรือต่อผู้อื่นเลยด้วยซ้ำ เมื่อนำสิ่งเหล่านี้มาคำนวณรวมกันดูแล้ว พวกเขา ย่อมเลือกหนทางอันสงบเงียบ และใช้ชีวิตโดยสนใจแต่จรูระของตนเท่านั้น²¹ เปรียบได้กับคนที่ต้องหลบเม็ดฝนและผิงฝุ่นใต้กำแพงเล็ก ๆ ท่ามกลางพายุใหญ่ คนผู้หนึ่งเมื่อได้มองเห็นคนรอบกายเต็มปริ่มด้วยความรักกฎเกณฑ์ หากเขาสามารถใช้ชีวิตอยู่ตรงนั้นโดยปราศจากความไม่เที่ยงธรรมและการกระทำอัน

[496c]

[496d]

ไว้ซึ่งสุทธิธรรมได้ เท่านั้นเขาก็พอใจแล้ว เพราะมันทำให้เขาถอนตัวออกมาได้ด้วยความเต็มใจ ไม่มีใครกล่าวโทษ และยังมีความหวังอันงดงามหลงเหลือ”

[496e]

“อืม เขาคงสร้างความสำเร็จเอาไว้ไม่ใช่น้อยๆ แล้วสินะ” เขาพูด “ก่อนจะถอนตัวออกมานะ”

[497a]

“แต่ผลสำเร็จนั้นก็คงไม่ได้ยิ่งใหญ่อะไรเหมือนกัน” ข้าฯ กล่าว “หากเขาไม่บังเอิญได้อยู่ใต้ระบอบปกครองอันเหมาะสมนะนะ ถ้าได้อยู่ในระบบอันเหมาะสม เขาก็จะยิ่งเติบโต พร้อมๆ กับได้ช่วยเหลือสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นส่วนรวมและส่วนตัว เอาล่ะ เท่านั้น สาเหตุอันทำให้ปรัชญามักโดนป้ายสีก็ได้รับการแก้ไขอย่างควรแก่เหตุแล้ว และตามทัศนะข้าฯ เราก็ก็นั่นแล้วด้วยว่า การกระทำเช่นนั้นมันไม่ได้เที่ยงธรรมเลย หรือถ้าเจ้ามีอะไรอื่นต้องการจะพูดอีกก็ว่ามาเถอะ”

“ข้าฯ คงไม่มีอะไรต้องพูดอีกแล้วล่ะ” เขากล่าว “แต่ที่ว่าเจ้าเถอะนะ ระบอบการปกครองทุกวันนี้เนะ มันมีระบอบไหนบ้างเหมาะสมกับสิ่งที่ท่านพูดมา?”

“ไม่มีหรอก” ข้าฯ กล่าว “และถ้าทำได้ ข้าฯ ก็อยากจะลองฟังเรื่องนี่เหมือนกัน – ไม่มีเมืองใดเลยทุกวันนี้ที่มีสภาวะแวดล้อมคู่ควรกับธรรมชาติทางปรัชญา และด้วยเหตุนี้เอง มันถึงได้เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ พลิกผันไปเรื่อยๆ เหมือนเอาเมล็ดพืชจากต่างแดนมาปลูกในพื้นที่ดินไม่เหมาะสม มันย่อมโรยราและถูกกลืนหายไปในหมู่พืชท้องถิ่น ในปัจจุบัน ธรรมชาติทางปรัชญาก็เป็นเช่นเดียวกันนี้ มันไม่มีวันธำรงพลังอำนาจของตนเอาไว้ได้ มีแต่จะหลุดโรยและเปลี่ยนแปลงไปเป็นอุปนิสัยอันแปลกแยกจากตัวมันเองเท่านั้น ทว่าหากมันได้เติบโตขึ้นในระบบปกครองอันเป็นเลิศ – เป็นเลิศเหมือนกับตัวของมัน – มันย่อมแสดงออกได้ถึงความแกร่งกล้าประดุจเทพเจ้าในหมู่มนุษย์ ทั้งในด้านธรรมชาติส่วนตนและการดำเนินชีวิต เหมือนอย่างที่เราได้เห็นพ้องกันไป ฉะนั้นเจ้าก็ควรต้องถามข้าฯ เป็นอันดับต่อไปแน่ว่า ระบอบการปกครองที่ว่านี้มันคือระบอบไหน?”

[497b]

[497c]

“ท่านพลาดแล้วล่ะ” เขาพูด “ข้าฯ ไม่ได้จะถามอะไรอย่างนั้นเสียหน่อย ข้าฯ เพียงจะถามว่า มันเป็นระบอบปกครองเดียวกันกับของเมืองเรา ซึ่งเพิ่ง

ก่อตั้งกันไปหรือเปล่า? หรือว่าเป็นระบอบอื่น?”

[497d] “ถ้าเป็นด้านอื่น ๆ อีกทุก ๆ ด้านล่ะก็ใช่” ข้าฯ พุด “แต่สำหรับในด้านนี้.. ตอนนั้นเราก็กังหนัดกันอยู่เลยมิใช่หรือว่า ในเมืองของเราเนะ จะต้องมีคนอยู่กลุ่มหนึ่งซึ่งเข้าใจตรรกะต่าง ๆ ของระบอบปกครองเป็นอย่างดี²² เหมือนกับเจ้า – ผู้บัญญัติกฎหมาย – ผู้เคยได้ใช้ตรรกะเหล่านั้นร่างกฎหมายมาก่อน”

“ใช่” เขาพุด “เราเคยพุดถึงประเด็นนี้มาแล้ว”

“แต่มันก็ยังไม่ค่อยชัดเจนเท่าไรนัก” ข้าฯ พุด “เพราะความตึงตันของพวกเขาเหล่านั้นละ ตอนนั้นข้าฯ ก็เลยรู้สึกกลัว ๆ ขึ้นมาว่า การพิสูจน์และสาธยายประเด็นดังกล่าวอาจกินเวลานาน ข้าฯ ยังยากเย็นอีกด้วย กระนั้นสิ่งที่ยังเหลือให้ต้องพุดถึงกันตอนนี้ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย ๆ เลยเหมือนกัน”

“มันคืออะไรหรือ?”

“เมืองเมืองหนึ่งจะรับเอาปรัชญามาใช้ภายในได้อย่างไรโดยไม่ล่มสลายไปเสียก่อน – เพราะแน่นอนล่ะว่า ความยิ่งใหญ่ทั้งหลายทั้งปวงล้วนพกพาความเสี่ยงแห่งการล่มสลายติดตัวไว้ด้วยเสมอ อย่างสุภาษิตที่ว่าไว้หนึ่งใจ – ‘สิ่งใดงามย่อมได้มายาก’”

[497e] “เอาเถอะ” เขาพุด “เรามาดูจัดการกับประเด็นนี้ แล้วทำให้การพิสูจน์ของเราเสร็จสมบูรณ์กันดีกว่า”

“ข้าฯ มั่นใจว่า อุปสรรคในครั้งนี้น่าจะไม่ใช่ว่าขาดความสมัครใจ” ข้าฯ พุด “แต่จะขาดความสามารถกันเสียมากกว่า อย่างน้อยเจ้าก็มั่นใจได้แล้วว่า ครั้งนี้ข้าฯ มีความกระตือรือร้นเต็มที มันอาจจะฟังดูไม่รอบคอบไปเสียหน่อยนะ แต่ข้าฯ ต้องการจะเสนอว่า การฝึกปฏิบัติหลักการดังกล่าวอย่างเหมาะสมนั้นจะต้องเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับที่เมืองต่าง ๆ ทุกวันนี้ทำกัน”

“อย่างไรหรือ?”

[498a] “ก็ทุกวันนี้” ข้าฯ กล่าว “คนที่นำเอาหลักการเหล่านั้นมาฝึกกันส่วนมาก ก็คือพวกวัยรุ่นที่เพิ่งจะหย่านมหมาด ๆ มันก็คือช่วงเวลาก่อนจะต้องทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัวนั่นเอง เด็กหนุ่มพวกนี้จะฝึกฝนจนได้พบกับส่วนยากที่สุดเข้า –

ข้าฯ หมายถึง ส่วนที่เกี่ยวกับการตกเตียงด้วยตรรกะลักษณะต่างๆ – แล้วก็เลิกกันเสียตื้อๆ คือมันคงเก็บเอาไปเพื่อต่อได้แล้วไง ว่าข้าฯ เป็นนักปรัชญาโดยสมบูรณ์แล้ว อะไรทำนองนั้น พอเด็กพวกนี้โตขึ้น พวกเขาจะรู้สึกยิ่งใหญ่มาก หากมีใครบางคนตั้งวงเตียงกัน แล้วเชิญพวกเขาไปร่วมฟังด้วย พวกเขาจะนั่งฟังด้วยความยินดี โดยเห็นว่าเป็นงานอดิเรกอย่างหนึ่ง และหลังจากนั้นเมื่อพวกเขาแก่ตัวลง ไฟของพวกเขาก็จะดับมอด – แน่แน่นอนว่ามีข้อยกเว้นบ้างเป็นบางคน แต่ก็มีเพียงหยิบมือเท่านั้น – ไม่ต่างอะไรจากดวงตะวันของเฮราเคลตัส²³ ไม่มีวันลุกโชนขึ้นมาใหม่ได้อีก”

[498b]

“แล้วมันควรเป็นอย่างไรล่ะ?” เขาพูด

“ก็ตรงกันข้ามจากนี้โดยสิ้นเชิงนะสิ ทั้งวัยรุ่นและวัยเด็กต่างก็ควรได้รับการศึกษาและปรัชญาอันเหมาะสมแก่วัยของตน และเมื่อความเป็นชายเริ่มเติบโตเบ่งบาน พวกเขาก็ต้องดูแลรักษาร่างกายของตัวเองให้ดีอยู่เสมอ เพื่อเป็นการเกื้อหนุนปรัชญาให้มันคงต่อไปได้ด้วยอีกทางหนึ่ง จากนั้น เมื่อจิตวิญญาณเริ่มมีความเป็นผู้ใหญ่ พวกเขาก็ควรจะฝึกกายบริหารให้หนักยิ่งขึ้นอีก จนเมื่อถึงวัยที่กำลังกายเริ่มโรยรา และไม่สามารถจะรับผิดชอบหน้าที่ทางการเมืองและการทหารได้อีกต่อไป ช่วงเวลานี้ล่ะ พวกเขาจะได้รับการปลดปล่อย และตระเวนไปแห่งไหนหนาก็ได้โดยไม่มีหน้าที่ผูกมัดอีก มันจะเป็นช่วงเวลาที่พวกเขามีเวลาว่างสำหรับงานอดิเรก ซึ่งจะทำให้พวกเขาได้ใช้ชีวิตด้วยความสุขสมบูรณ์ และหลังจากความตายได้ปรากฏชีวิตของพวกเขาไป พวกเขาย่อมได้รับรางวัลอันควรค่าในอีกโลกหนึ่ง ซึ่งมอบให้แก่ชีวิตตามอย่างที่พวกเขาได้ใช้ตอนยังมีลมหายใจเท่านั้น”

[498c]

“ท่านพูดด้วยความกระตือรือร้นเสียด้วยจริงๆ โสคราตีส” เขาพูด “แต่ตามทัศนะข้าฯ ผู้ฟังจำนวนมากเหล่านี้ก็มีความกระตือรือร้นค้นปากอยากเตียงท่านไม่แพ้กัน ท่านยังโน้มน้าวพวกเขาไม่ได้ เริ่มต้นจากธราซิมาคัสเป็นอย่างไร”

“เฮ้ย! อย่ายุให้ธราซิมาคัสกับข้าฯ ทะเลาะกันสิ เราอุตส่าห์เป็นมิตรกันได้แล้วนะ (ถึงก่อนหน้านั้นเราจะไม่ได้เป็นศัตรูกันก็เถอะ)” ข้าฯ กล่าว “ไม่ว่ายังใ

[498d]

เราก็กังไม่ยอมแพ้ง่ายๆ หรอกน้า เราจะต้องโหม่งหน้าทั้งเขาแล้วก็คนอื่น ๆ ให้ได้ และยังคงต้องช่วยชี้แนะวิธีการเตรียมพร้อมก่อนไปจุดใหม่ในโลกหน้าให้ด้วย เพราะถึงอย่างไร พวกเขาที่จะต้องได้พบกับการถกเถียงในทำนองเดียวกันนี้ เข้าสักวันอยู่แล้ว”

“เข้าใจละ อีกประเดี๋ยวท่านก็จะพูดถึงเรื่องนี้สินะ” เขากล่าว

[498e] “ถ้าเทียบกับนิรันดรกาลล่ะก็ มันไม่มีคำว่าประเดี๋ยวเสียด้วยซ้ำ” ซ้ำๆ พูด “แต่มันก็ไม่ได้น่าประหลาดใจเท่าไรนะ หากคำพูดซ้ำๆ จะยังโหม่งหน้าคนจำนวนมากไม่ได้ เพราะพวกเขายอมไม่เคยเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงใดๆ

[499a] เข้าคู่กับสิ่งที่เราเพิ่งพูดกันไปได้มาก่อน อันที่จริง พวกเขาอาจเคยพบการเล่นคำสัมผัส²⁴โดยบังเอิญอย่างนี้มาก่อนก็ได้ แต่ถ้าจะให้เกิดขึ้นมาเองโดยธรรมชาติ อย่างในข้อเสนอนั้น ย่อมไม่เคยเจอมาก่อน กล่าวคือ พวกเขาไม่เคยเห็นบุรุษผู้สามารถนำตัวเองเข้าไปสัมผัสสวดคล้อง หรือผสานเข้ากับ ความดีงามได้โดยสมบูรณ์ไม่ว่าด้านคำพูดหรือการกระทำ หนำซ้ำ เขายังต้องได้

[499a] กุมอำนาจภายในเมืองอันเหมาะสมกับตนอีกด้วย พวกเขาไม่เคยได้เห็น มาก่อนแม้แต่คนเดียวแน่นอน หรือเจ้าไม่คิดอย่างนั้น?”

“เปล่า ไม่ใช่เสียหน่อย”

“และพวกเขาก็ไม่เคยได้ยินวจาอันงดงามและเป็นอิสระ ซึ่งจดจ่ออยู่ เพียงการรู้ และการแสวงหาความจริงเท่านั้น – ขณะเดียวกันก็ ‘เพียงพยักหน้าทักทายอยู่ห่างๆ’²⁵ ให้แก่การเถียงเพื่อเอาชนะอันไร้ประโยชน์ ซึ่งจดจ่ออยู่ เพียงทัศนะ และการเบาะแว้งกันในศาล หรือไม่กี่ในกลุ่มส่วนตัว”²⁶

“ใช่ พวกเขาไม่เคยได้ยินเรื่องนี้เช่นกัน” เขาพูด

[499b] “ก็เพราะอย่างนี้ไงล่ะ” ซ้ำๆ พูด “เพราะมองเห็นอย่างนี้แต่แรก ตอนนั้นเรายัง ได้รู้สึกกลัวๆ ใจ อย่างไรก็ตาม ความจริงแท้ก็ผลักดันให้เรากล่าวออกไปจนได้ว่า ไม่มีเมืองหรือระบอบปกครองใดจะสมบูรณ์แบบได้ และ – ในทำนองเดียวกัน – ไม่มีบุรุษ²⁷คนไหนจะสมบูรณ์แบบได้ จนกว่าความจำเป็นบางประการ จะบังเอิญ บีบบังคับเหล่านั้นไปซะแล้ว – ซึ่งไม่ใช่คนเลวทราม มีจำนวนเพียงหยิบมือ และ

มักถูกกล่าวหาว่าไร้ประโยชน์ – ให้ต้องเข้ามาควบคุมดูแลเมือง ไม่ว่าจะด้วยความเต็มใจหรือไม่ และเมืองเมืองนั้นก็จะต้องเชื่อฟังพวกเขา หรือไม่อย่างนั้นเราก็คงต้องรอว่าสักวันหนึ่ง จะปรากฏทิพยบันดาลในรูปของราชาอันจริงแท้ ซึ่งมีต่อปรัชญาอันจริงแท้ ไหลจากฟากฟ้า ลงมาสู่บุตรธิดาของผู้กุมอำนาจสืบบัลลังก์ราชันย์ หรือไม่ก็ไหลเข้าสู่ผู้เป็นบิดาโดยตรง ข้าฯ ไม่เห็นด้วยว่าเราควรปฏิเสธสิ่งเหล่านี้เสีย โดยบอกว่ามันเป็นไปไม่ได้ แต่ถ้ามันเป็นไปไม่ได้จริงๆ พวกเราก็สมควรต้องถูกหัวเราะเยาะ เพราะพูดจาหาสาระไม่ได้ ไม่ต่างอะไรจากถ้อยคำในบทสวดอธิษฐานเท่าไรใช่ไหมล่ะ?”

[499c]

“ใช่”

“ดังนั้น หากว่าในวันเวลาอันยาวนานซึ่งได้ผ่านพ้นมานั้น เคยมีความจำเป็นบางอย่างผลักดันให้ผู้เป็นเลิศทางปรัชญาต้องเข้าควบคุมดูแลเมืองใด ๆ มาก่อนหรือกระทั่งในปัจจุบัน หากมีดินแดนป่าเถื่อนอันไกลลับตาหนไหนปรากฏความจำเป็นเช่นนั้น หรือต่อให้เป็นอนาคต พวกเราก็พร้อมเสมอจะลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อถกเถียงว่า ระบอบปกครองดังเราได้เสนอไปนั้น – ไม่ว่าจะในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต – มันจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเทพีศิลปะองค์นั้น²⁸⁷ ได้ขึ้นเป็นผู้บัญชาการด้วยเหตุนี้ มันจึงไม่ใช่ว่าจะเป็นไปไม่ได้เสียทีเดียว เราไม่ได้กำลังพูดถึงสิ่งที่เป็นไปไม่ได้โดยสิ้นเชิงแต่อย่างใด แต่มันก็เกิดขึ้นได้ยากจริงๆ นั่นละ เราต้องยอมรับ”

[499d]

“ข้าฯ เอง” เขาพูด “ก็มีทัศนะนั้นนั่น”

“และเจ้าก็คงจะบอกว่า” ข้าฯ พูด “ทัศนะนั้นของคนหมู่มากย่อมไม่ได้เป็นเช่นนั้นใช่ไหม?”

“ก็คงอย่างนั้น” เขาพูด

“อย่ากล่าวหาคนหมู่มากอย่างนั้นสิ คนเก่ง” ข้าฯ พูด “พวกเขาย่อมต้องมีทัศนะอีกด้านหนึ่งด้วยเช่นกัน หากเจ้าคอยปลอบโยนพวกเขา ทำให้พวกเขาอ่อนโยนขึ้น แทนจะชวนทะเลาะเพียงเพื่อความสะใจของตน ชี้้นำให้พวกเขาหยุดป้ายสีความรักในการเรียนรู้ โดยการชี้แจงแก่พวกเขาว่า แท้จริงแล้วเหล่านักปรัชญานั้นเป็นใคร จำแนกแจงแจกให้พวกเขาเห็นถึงธรรมชาติและหลัก

[499e]

[500a] ปฏิบัติของนักปรัชญา หากคนหมู่มากได้ฟังสิ่งเหล่านี้ พวกเขาอาจไม่เชื่อก็ได้ว่า เจ้ากำลังหมายถึงนักปรัชญาอย่างที่พวกเขา มักเข้าใจกัน เมื่อได้รู้อย่างนี้แล้ว พวกเขาจะมีทัศนคติต่างไปเดิม และให้คำตอบต่างไปจากเดิมอย่างไม่ต้องสงสัย หรือเจ้าเห็นว่า ผู้กลับใจกลายเป็นคนอ่อนโยน ไม่เจ้าคิดเจ้าแค้นอีกแล้วจะยัง กระทำการหยาบคายต่อคนที่ไม่ได้โหดร้ายและไม่ได้แค้นเคืองใครอย่างนั้นหรือ? ข้าพเจาคำตอบของเจ้าได้ และคงต้องกล่าวเพิ่มเติมว่าธรรมชาติอันโหดร้าย นั้นมีอยู่ก็จริง แต่มันก็มีอยู่ในคนจำนวนน้อยเท่านั้น ไม่มีในคนกลุ่มใหญ่”

“แน่ล่ะ” เขากล่าว “ข้าเห็นพ้องด้วยกับความคิดเห็นของท่าน”

[500b] “ถ้าอย่างนั้น ข้าเห็นพ้องด้วยกับความคิดเห็นของข้าพเจ้า ใหม่ว่า กลุ่มคนซึ่ง ควรโดนประณามจริงๆ เพราะเป็นต้นเหตุของความหยาบคายที่คนจำนวนมาก มีต่อปรัชญานั้น ล้วนแต่เป็นบุคคลภายนอกทั้งสิ้น ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับอะไร ด้วยเลย แต่แค่ชอบเที่ยวไปเที่ยวมาก่อความน่ารำคาญไปทั่วเหมือนพวกซีมา ต่าพวกคนโน้น ชวนคนนี้ทะเลาะ ด้วยความสะใจของตัวเองล้วน ๆ นอกจากนั้นยัง ชอบใช้ตรรกะชนิดโงมตีตัวบุคคล²⁹ กระทำแต่สิ่งซึ่งไม่ได้ดูเหมือนปรัชญาเลย แม้แต่น้อย”

“ข้าพเจ้า เห็นพ้องด้วยอย่างมากเลยล่ะ” เขาพูด

[500c] “ตามสมมติฐานของเรา เอมันท์ส ไครก็ตามรู้จักใช้ความคิดคำนวณของตน หันเข้าหาสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* อย่างจริงแท้ ย่อมไม่เหลือเวลาว่างมากพอจะเบน สายตาลงมามองฐานะทั้งหลายของมนุษย์ พวกเขาจะไม่มีทั้งความอิจฉาริษยา และความประสงคร้าย ด้วยไม่ต้องสู้รบปรบมือกับคนเหล่านั้นนั่นเอง นอกจากนั้น ด้วยเหตุว่าพวกเขามองเห็นและครุ่นคิดถึงแต่สิ่งซึ่งตั้งอยู่ในความเป็นระบบ ระเบียบ และคงสภาพเดิมอยู่เสมอ – สิ่งซึ่งไม่มีวันก่อการไม่เที่ยงธรรมต่อผู้อื่น และไม่มีใครนำมาใช้ก่อความทุกข์เชิงแก่ผู้ใดได้ หากดำรงอยู่ในระเบียบอัน สอดรับกับตรรกะเสมอ – พวกเขาจึงถอดแบบจากสิ่งเหล่านั้น และทำตัวเองให้ เหมือนกับสิ่งเหล่านั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หรือเจ้ายังคิดว่า พวกเขาจะ อดใจไม่ถอดแบบจากสิ่งที่ตนเฝ้าชื่นชมหลงใหลและยึดเป็นคู่ชีวิตได้ล่ะ?”

“เป็นไปไม่ได้หรอก” เขาพูด

“ดังนั้น นักปรัชญา เมื่อได้ครองคู่อยู่กับสิ่งอันเป็นระเบียบและทัดเทียมเทพเจ้า เขาย่อมกลายเป็นผู้มีระบบระเบียบและทัดเทียมเทพเจ้ามากที่สุดเท่าที่มนุษย์คนหนึ่งจะทำได้ กระนั้นการใส่ร้ายป้ายสีก็ยังคงมีอยู่ทั่วไป”

[500d]

“แน่นอนไม่ว่าจะมองทางไหนล้วนเป็นเช่นนั้น”

“หากเกิดความจำเป็นบางประการ” ซ้ำๆ พูด “เป็นเหตุให้เขาต้องใช้ชีวิตโดยนำเอาสิ่งที่เขาเห็นบนนั้นลงมาใช้กับอุปนิสัยต่างๆ ของมวลมนุษย – ไม่ว่าส่วนตัวหรือสาธารณะ – แทนที่จะใช้มันเพื่อก่อร่างตนเองเพียงอย่างเดียว เจ้าว่าโดยภาพรวมแล้ว เขาจะกลายเป็นช่างฝีมืออันเลวร้ายด้านความสงบใจ ความเที่ยงธรรม และความดีงามของประชาชนทั่วไปหรือเปล่า?”

“ไม่มีทางเสียล่ะ” เขาพูด

“หากคนหม่มากตระหนักได้ว่า สิ่งต่างๆ ที่เราพูดกันมาเกี่ยวกับคนคนนี้เป็นความจริง เจ้าว่าพวกเขาจะยังหยาบคายต่อนักปรัชญา และไม่ไว้วางใจพวกเราอีกหรือไม่ หากเราบอกพวกเขาต่อไปว่า เมืองเมืองหนึ่งจะไม่วันพบกับความสุขสมบูรณ์ได้ นอกเสียจากว่า มันจะมีโครงร่าง ซึ่งวาดขึ้นโดยฝีมือของจิตรกรผู้รู้จักนำโครงสร้างของเทพเจ้ามาใช้เท่านั้น”

[500e]

“ไม่หรอก ถ้าตระหนักได้ถึงขนาดนั้นแล้ว พวกเขาก็คงจะเลิกหยาบคายแล้วล่ะมั้ง” เขาพูด “ว่าแต่ว่า ท่านหมายถึงการวาดลักษณะไหนหรือ?”

[501a]

“ขั้นแรก พวกเขาต้องมองเมืองและอุปนิสัยของมนุษย์ภายในนั้นราวกับเป็นแผ่นหินจารึกแผ่นหนึ่งเสียก่อน” ซ้ำๆ กล่าว “พวกเขาจะต้องลบข้อความต่างๆ บนแผ่นหินนี้ทิ้งให้หมด จนเหลือแต่แผ่นจารึกว่างๆ ซึ่งแน่นอนว่ามันไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะอย่างไร เจ้าคงรู้อยู่แล้วว่า พวกเขาเหล่านั้นไม่เหมือนกับจิตรกรคนอื่น ๆ พวกเขาไม่สมัครใจจะทำการใดกับเมือง หรือกับปัจเจกชน และไม่เต็มใจจะร่างกฎหมายอะไรขึ้นมาเป็นอันขาด หากแผ่นจารึกซึ่งพวกเขาได้รับมานั้น ไม่ใช่แผ่นจารึกเปล่า หรือพวกเขาไม่ลบทุกสิ่งทิ้งไปก่อน”

“และพวกเขาก็ทำถูกแล้ว” เขากล่าว

“ขั้นตอนต่อไป พวกเขาก็จะต้องวาดโครงร่างของระบอบปกครองขึ้นมา
เจ้าก็คิดอย่างนั้นใช่ไหม?”

“แน่นอน”

[501b] “ต่อจากนั้น ข้าฯ เห็นว่า เวลาพวกเขาต้องแต่งเติมเนื้อหาต่างๆ ลงไปในชิ้นงาน
พวกเขาคงหันหน้าไปมาอยู่บ่อยๆ ทั้งสองด้าน ด้านแรกคือด้านของสิ่งเที่ยงธรรม
งดงาม และสงบใจโดยธรรมชาติ หรืออื่นๆ ในทำนองเดียวกัน ส่วนอีกด้านก็คือ
สิ่งซึ่งดำรงอยู่ในตัวมนุษย์ทั้งหลาย เอาละ แล้วพวกเขาก็จะนำส่วนผสมทั้งสอง
ด้านดังกล่าวมาผสมและผสมให้เข้ากันเป็นเนื้อเดียว จากนั้นจึงวาดออกมาเป็น
ภาพเหมือนของบุรุษ โดยอ้างอิงจากวาจาของโฮเมอร์ซึ่งเรียกการอุปการณอันเกิด
แก่มนุษย์ในลักษณะเดียวกันว่า ‘ทิพย์ลักษณะ’³⁰ หรือ ‘ภาพเหมือนของเทพเจ้า’”

“ถูกต้อง” เขาพูด

[501c] “และข้าฯ ว่า พวกเขาจะต้องค่อยๆ ลบส่วนเกินออกไป และวาดเสริมเติม
ส่วนขาดเข้าไปใหม่อยู่เรื่อยๆ จนกว่าจะสร้างอุปนิสัยของมนุษย์ ซึ่งพวกเขา
พอใจ – และเป็นที่รักของทวยเทพด้วย – ได้สำเร็จ”

“ถ้าวาดด้วยวิธีนี้ล่ะก็” เขาพูด “มันจะต้องงดงามกว่าภาพไหนๆ เป็นแน่”

“ถ้าเช่นนั้นเราก็คงต้องโน้มน้าวผู้ที่จะวิ่งเข้ามาโจมตีเรา ดังเจ้าได้พูดไป”³¹

ข้าฯ พูด “บอกพวกเขาว่า บุคคลซึ่งเราได้สรรเสริญให้พวกเขาฟังในตอนนั้น ก็คือ
จิตรกร ผู้วาดระบอบปกครองดังกล่าว และด้วยเหตุที่เราส่งมอบเมืองต่างๆ ให้
แก่เขาไปนั่นเอง คนเหล่านั้นถึงได้หยาบคายใส่เรา แต่เมื่อฟังเราพูดแล้ว พวกเขา
จะอ่อนโยนลงบ้างไหมนะ?”

“ถ้าพวกเขารู้จักสงบใจบ้าง” เขาพูด “ก็คงอ่อนโยนลงมากๆ แล้วล่ะ”

[501d] “แล้วพวกเขายังจะได้แย่งอะไรได้อีก? หรือพวกเขาจะบอกว่า นักปรัชญา
ไม่ใช่ผู้รักในความจริงตามที่ เป็น และในสิ่งต่างๆ ตามที่ เป็น

“ฟังไม่เข้าท่าเลย” เขากล่าว

“หรือว่าธรรมชาติของคนเหล่านั้น ดังเราได้อธิบายไป ไม่ได้มีความเป็นเลิศ?”

“ไม่เข้าท่าอีกเช่นกัน”

“หรือธรรมชาติดังกล่าวต่อให้บังเอิญได้ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม ก็ไม่มีวันจะดี และมีความรักในปัญญาโดยสมบูรณ์ได้? หรือจะบอกว่าบุคคลซึ่งเราเคยได้ กัดกันออกไปนั้น ยังมีความสมบูรณ์กว่า?”

“ไม่มีทางอยู่แล้ว”

[501e]

“แล้วพวกเขาจะโกรธเราไหม หากเราพูดออกไปตรง ๆ ว่าทราบแต่ช่วงชั้น แห่งปรัชญายังมีได้ขึ้นเป็นนายเหนือนครา เมืองและพลเมืองทั้งหลายก็ยังคง ต้องพบกับโรคภัยไม่หยุดหย่อน นอกจากนั้นระบอบปกครอง ซึ่งเราได้เล่า นิทานมากมายเกี่ยวกับมันผ่านวาทจา ก็คงไม่มีวันสัมฤทธิ์ผลขึ้นมาได้ในทาง ปฏิบัติด้วย?”

“ก็คงน้อยลงแล้วมั้ง” เขากล่าว

“ถ้าทำได้” ข้าฯ พุด “ก็อย่าใช้คำว่า ‘โกรธน้อยลง’ เลย กล่าวหาพวกเขา อ่อนโยนขึ้นมากแล้วในทุก ๆ ด้านจะเข้าท่ากว่า ไหน ๆ การโน้มน้าวของเรา ก็ สัมฤทธิ์ผลแล้ว ด้วยเหตุนี้ หากไม่ผิดพลาด พวกเขา ก็จะต้องเห็นพ้องกับเรา ด้วยความรู้สึกละเอียดใจนั่นเอง”

[502a]

“แน่นอนเลย” เขาพุด

“ถ้าเช่นนั้นก็จะถือว่า เราโน้มน้าวพวกเขาได้สำเร็จแล้ว” ข้าฯ พุด “อันดับต่อไป จะมีใครเถียงเราบ้างไหมว่า บุตรธิดาของราชันย์ หรือของผู้กุมอำนาจไว้ในมือนั้น ไม่มีโอกาสเกิดมาพร้อมกับธรรมชาติของนักปรัชญาได้?”

“ไม่มีใครเถียงเช่นนั้นหรอก” เขาพุด “แม้แต่คนเดียวก็ไม่มี”

“และหากคนประเภทนั้นจู่ดีขึ้นมาได้ จะยังมีผู้ใดกล่าวอีกไหมว่า พวกเขาจะ ต้องเสื่อมทรามลงแน่ อย่างเลี่ยงไม่ได้? เราเองก็ยอมรับนะ ว่าการช่วยเหลือ พวกเขาให้รอดพ้นจากสิ่งเหล่านั้นย่อมทำได้ยาก กระนั้นก็คงไม่มีใครเถียงเรา หรอกใช่ไหมว่า ในตลอดกาลอันยาวนานนั้น จะไม่มีพวกเขาคนใดได้รับการ ช่วยเหลือจนรอดพ้นได้เลย?”

[502b]

“จะมีใครเถียงได้ล่ะ?”

“แน่นอนว่า” ข้าฯ พุด “ขอเพียงจู่ดีขึ้นมาได้สักคน – หากเมืองเมืองนั้นยอม

เชื่อฟังเขา – ก็เกินพอจะทำให้ทุกสิ่งสมบูรณ์แบบได้แล้ว และทุกคนก็จะสิ้นสงสัยกันเสียที”

“ใช่แล้ว” เขาพูด “แต่คนเดียวก็เกินพอจริงๆ”

“เพราะแน่นอนว่า” ซ้ำๆ กล่าว “หากผู้ปกครองวางรากฐานกฎหมายและหลักปฏิบัติต่างๆ ดังเรากล่าวมาได้ การทำให้พลเมืองเหล่านั้นยินดีกระทำตามก็ย่อมไม่ถึงกับเป็นไปได้เสียทีเดียว”

“ใช่แล้ว”

“แล้วเจ้าว่า มันจะน่าตกใจ หรือถึงกับเป็นไปได้เลยไหม หากใครคนอื่นจะมีทัศนคติต่างๆ เหมือนกับพวกเรา?”

[502c]

“คงไม่” เขาพูด

“นอกจากนั้น เรายังกล่าวกันมาอย่างเกินพอแล้วว่า หากมันเป็นไปได้จริง มันย่อมเป็นเลิศกว่าใครด้วย”

“ใช่ เกินพอแล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น มันก็ดูเหมือนจะประจักษ์แก่เราแล้วว่า หากมันปรากฏขึ้นมาได้ สิ่งต่างๆ อันเราได้พูดไปเกี่ยวกับการบัญญัติกฎหมาย ก็จะต้องมีความเป็นเลิศด้วย และถึงแม้มันจะปรากฏขึ้นได้ยาก กระนั้นก็เชื่อว่าจะเป็นไปได้”

“ใช่” เขาพูด “มันประจักษ์แก่เราเช่นนั้น”

[502d]

“ชั้นในที่สุด หลังจากลงแรงกันมานาน จนเลือดตาแทบกระเด็น การถกเถียงในประเด็นนี้ก็มาถึงจุดสิ้นสุด และประเด็นต่อไปที่ยังรอคอยให้เราพูดถึงอยู่ก็คือ เหล่าผู้ปกครองของเรานั้นจะต้องรู้เรียนวิชาและหลักปฏิบัติใดบ้าง และอย่างไรภายใต้ระบอบปกครองของเรา เพื่อพวกเรา โดยวิชาเรียนแต่ละแขนงนั้น จะต้องเริ่มต้นช่วงอายุเท่าไรบ้าง?”

“ใช่ นั่นละคือสิ่งที่เราต้องพูดถึงกัน” เขากล่าว

“นั่นสินะ” ซ้ำๆ พูด “ซ้ำๆ พยายามเลี่ยงประเด็นไม่ค่อยน่าฟังไว้ในตอนแรก – ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการถือครองผู้หญิง การให้กำเนิด หรือการคัดเลือกผู้ถืออำนาจปกครอง – แต่การทำเช่นนั้นก็ดูท่าจะไม่ใช้ความมีปัญญาเสียเท่าไร ซ้ำๆ ทำไป

อย่างนั้นก็เพราะรู้ว่าระบบอันจริงแท้และสมบูรณ์พร้อมเช่นนั้น นอกจากจะปรากฏขึ้นได้ยากแล้ว ยังมีแนวโน้มจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมได้อีกด้วย

ทว่าต่อมา ความจำเป็นต้องกล่าวถึงสิ่งเหล่านั้นก็อุบัติขึ้นมาจนได้ สิ่งต่างๆ เกี่ยวกับผู้หญิงและบุตรธิดาจึงได้พูดกันไปจนสมบูรณ์ ยิ่งเหลือก็แต่สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ซึ่งดูท่าจะต้องกลับไปเริ่มตั้งหลักกันใหม่ตั้งแต่จุดเริ่มต้น

เจ้ายังจำได้ใช่ไหม เรากล่าวกันว่า พวกเขาจะต้องแสดงให้เห็นได้ว่าตนนั้นเป็นผู้รักในเมืองแห่งตน พวกเขาจะต้องได้รับการทดสอบด้วยความสุขสำราญและความเจ็บปวด โดยจะต้องพิสูจน์ให้เราเห็นได้ถึงความมั่นคงในประกาศิตดังกล่าว

แม้ต้องเผชิญงานหนัก ความกลัว หรือเหตุการณ์พลิกผันอื่นใดก็ตาม ผู้ใดไม่สามารถทำเช่นนั้นได้จะต้องถูกคัดออก ส่วนผู้รอดมาได้ – บริสุทธ์ีดังทองซึ่งทดสอบด้วยเปลวไฟ – จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ปกครอง พวกเขาจะได้รับของกำนัลล้ำค่ามากมาย ขณะยังมีชีวิตและหลังจากตาย เอาละ สิ่งเหล่านี้เราเคยได้พูดกันไปแล้ว แต่ตรงกระดิ่งกล่าวกลับหลังลิ้นจากเราไป ปิดบังโฉมหน้าตัวเองไว้ ด้วยหัวน้แกรงต่อสิ่งที่จะตามมา ซึ่งตอนนี้สิ่งเหล่านั้นก็ตั้งตระหง่านอยู่ตรงหน้าเราเรียบร้อยแล้ว”

[502e]

[503a]

[503b]

“จริงที่เดียว” เขาพูด “ข้าฯ ยังจำได้”

“สหายน้อย ก่อนหน้าข้าฯ อาจยังไม่ห้ามพอจะพูดถึงมัน” ข้าฯ พูด “แต่ตอนนี้ข้าฯ ห้ามพอแล้ว ฉะนั้น เรามาเสนออะไรห้าม ๆ กันเถอะ – ผู้พิทักษ์ในความหมายอันละเอียดสุดนั้น จะต้องมาจากนักปรัชญาเท่านั้น”

“ตกลง เอาตามนั้น” เขากล่าว

“งั้นเจ้าต้องทำใจเอาไว้ก่อนเลยว่า คนประเภทดังกล่าวมีอยู่เพียงจำนวนน้อยเท่านั้น เพราะส่วนประกอบต่างๆ ของธรรมชาติ ซึ่งจำเป็นสำหรับพวกเขา ดังเราได้พูดกันไปแล้ว มีโอกาสน้อยมากจะเติบโตร่วมกันในคนคนเดียวกันได้ ส่วนประกอบจำนวนมากมายดังกล่าว มักเติบโตขึ้นโดยแยกขาดออกจากกันทั้งนั้น”

“ท่านหมายความว่าอย่างไร?” เขาพูด

[503c]

“เจ้าไม่รู้หรือว่า ธรรมชาติซึ่งเรารู้ได้ดี มีความทรงจำ ฉลาดเฉลียว และ

อื่นๆ ในทำนองเดียวกัน อีกทั้งยังนุ่มแน่น ไฟแรง กอปรด้วยคุณสมบัติของผู้ยิ่งใหญ่ – ธรรมชาติเช่นนี้มักไม่ยินดีเติบโตขึ้นร่วมกับความคิดคำนวณซึ่งเลือกจะใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบ มีเสถียรภาพ และสงบสุข ผู้ที่มีธรรมชาติดังกล่าวจึงมักถูกความใจร้อนและใจเร็วพัดพาไปยังทิศทางต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง เสถียรภาพมั่นคงในชีวิตจึงยากจะเกิดขึ้นได้”

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

[503d] “ในทางกลับกัน ผู้มีอุปนิสัยอันมั่นคง มีเสถียรภาพ ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย ๆ นำไว้วางใจ และไม่หวั่นไหวง่าย ๆ แม้ต้องเผชิญความกลัวในสนามรบก็มักจะนำคุณสมบัติต่างๆ เหล่านั้นไปใช้ในการร่ำเรียนวิชาด้วย พวกเขาจะไม่เปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ ไม่สามารถสอนได้ง่าย ๆ รวากับง่วงซึมอยู่ตลอดเวลา หรือเมื่อต้องออกแรงทำงานอะไรสักอย่างในทำนองเดียวกัน พวกเขาที่จะเอาแต่อ้าปากหาเหมือนคนอดหลับอดนอนไม่มีผิด”

“เป็นเช่นนั้น” เขาพูด

“แต่เราก็พูดกันเอาไว้มิใช่หรือว่า ธรรมชาติซึ่งเราต้องการนั้น จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมได้ทั้งกับความดีและความงาม มิเช่นนั้น เราก็มอาจให้มันได้รับการปกครอง เกียรติยศ หรือการศึกษาอันละเอียดกว่าสิ่งใดได้”

“ถูกต้อง” เขากล่าว

“หรือยังไม่เห็นว่ามันหายากอีก?”

“ซำๆ เห็นแล้ว”

[503e] “ดังนั้น มันจึงต้องถูกทดสอบด้วยงานหนัก ความหวาดกลัว และความสุขสำราญต่างๆ ดังได้พูดกันไป เอาล่ะ ได้เวลาพูดถึงสิ่งที่เราข้ามไปในตอนนั้นแล้ว นั่นคือ มันยังจะต้องได้รับกายบริหารในวิชาเรียนหลายๆ วิชา เพื่อทดสอบว่า มันจะอดทนต่อวิชาสำคัญที่สุดได้หรือไม่ หรือว่ามันจะฉลาดเฉลียวไปเสียก่อนเหมือนอีกหลาย ๆ คน ซึ่งมักแสดงความฉลาดเฉลียวออกมาในด้านอื่นๆ”

[504a] “นั่นย่อมเป็นวิธีการตรวจสอบอันเหมาะสม” เขาพูด “ว่าแต่ว่า วิชาสำคัญที่สุด ดังท่านว่ามานั้นนะ มันหมายถึงอะไรหรือ?”

“เจ้าต้องจำได้แน่ว่า” ข้าพ พุด “เราได้แบ่งจิตวิญญาณออกเป็นสามรูปแบบ³² และนั่นก็ทำให้เราค้นพบว่า ความเที่ยงธรรม ความสงบใจ ความกล้าหาญ และ ปัญญา แต่ละสิ่งนั้นคืออะไร”

“แหม ถ้าข้าพ จำไม่ได้” เขาพุด “ข้าพ คงไม่คู่ควรได้ฟังสิ่งที่เหลือหรือก”

“แล้วเรื่องที่พุดกันก่อนหน้านั้นล่ะ?”

“หา? เรื่องไหน?”

“ข้าพ ว่า เราได้พุดกันไปแล้วนะว่า หากต้องการจะตรวจสอบสิ่งเหล่านี้อย่าง ประณีตสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เราก็คงต้องเดินไปบนหนทางอีกสายหนึ่ง ซึ่งยาว กว่าที่มัก แต่ถ้าได้ลองเดินไปจนสุดทางแล้วล่ะก็ สิ่งเหล่านั้นก็จะปรากฏชัดแก่ตา อย่างไม่รู้ตัวตาม เวลานั้นเราเลือกจะให้คำอธิบายแก่มันในระดับเดียวกับการ ตกเตียงซึ่งเราเพิ่งไปถึงเท่านั้น และตอนนั้นเจ้าก็เห็นว่า เท่านั้นก็เพียงพอแล้ว แต่ตอนนี้เจ้าคงเห็นแล้วสินะว่า คำอธิบายทั้งหลาย ซึ่งเราได้ให้ไว้ในเวลานั้น – จากมุมมองของข้าพ – มันยังขาดความละเอียดอยู่มาก หรือเจ้ายังรู้สึกพอใจ แค่ตรงนั้น ข้าพ ให้เจ้าเลือกแล้วกัน”

[504b]

“คำอธิบายตอนนั้นมันก็น่าพอใจพอสมควรนะ สำหรับข้าพ” เขาพุด “และ ก็ดูเหมือนสำหรับคนอื่น ๆ ด้วย”

“สหายน้อย” ข้าพ กล่าว “ความพอประมาณนะ ถ้ามันยังไม่ไปถึงสิ่งที่ เป็น ล่ะก็ มันก็ไม่มีสิ่งใดพอประมาณได้ทั้งนั้นนั่นล่ะ สิ่งไม่สมบูรณ์ย่อมมีอาจนำไป ใช้ตัดสินความพอประมาณของสิ่งใดได้ แต่ก็แน่ละ คนบางคนอาจจะมีความคิดว่า ประเด็นดังกล่าวได้รับการแถลงไขอย่างน่าพอใจแล้ว และไม่ต้องแสวงสิ่งใด เพิ่มเติมอีกก็เป็นได้”

[504c]

“ความขี้เกียจ” เขาพุด “เป็นต้นเหตุของประสบการณ์ดังกล่าว อันเกิดแก่ คนเหล่านั้น”

“และ” ข้าพ พุด “ประสบการณ์เช่นนั้น ก็ไม่พึงประสงค์ทั้งต่อผู้พิทักษ์เมือง และต่อกฎหมาย”

“ก็คงอย่างนั้น” เขากล่าว

“เออล่ะ สหาย” ซ้ำๆ พูด “ถ้าอย่างนั้น พวกเขาเหล่านั้นก็ต้องเลือกเดินบนเส้นทางอีกสายหนึ่ง ซึ่งยาวกว่า และจะต้องลงแรงกับวิชาเรียนต่างๆ ไม่น้อยไปกว่าด้านกายบริหาร มิเช่นนั้น พวกเขาจะไม่มีวันบรรลุเป้าหมายแห่งการเรียนอันเหมาะสมและสำคัญกว่าสิ่งอื่นใดได้เลย”

“นั่นสิ่งเหล่านี้ก็ยังไม่ได้สำคัญที่สุดสินะ” เขาพูด “ว่าแต่ว่า ยังมีสิ่งใดสำคัญและยิ่งใหญ่ไปกว่าความเที่ยงธรรม และสิ่งอื่นๆ ในทำนองเดียวกัน ดังเราได้กล่าวกันไปอีกหรือ?”

[504e] “ใช่ ยังมีบางสิ่งสำคัญและยิ่งใหญ่กว่านั้น” ซ้ำๆ พูด “นอกจากนั้น การมองความตึงตังต่างๆ ดังกล่าวเพียงโครงร่าง – ดังเราได้ทำไปก่อนหน้า – ก็ไม่เพียงพออีกต่อไป เราต้องให้คำอธิบายแก่มันอย่างสมบูรณ์แบบ จะละเอียดต่อไปไม่ได้อีก คิดดูสิ มันไม่น่าขันไปหน่อยหรือ เราใช้ความพยายามทุกวิถีทางไปกับการให้คำอธิบายอันละเอียดลออแก่สิ่งเล็กน้อยและไม่ควรค่า แต่กลับละเอียดสิ่งสำคัญที่สุดซึ่งควรค่าแก่ความละเอียดที่สุดไป”

“นั่นย่อมเป็นความคิดอันควรค่า” เขาพูด “เยี่ยม! ท่านคิดว่าเราจะยอมให้ท่านไปต่อ โดยไม่ต้องคำถามว่า ‘วิชาสำคัญที่สุด’ ของท่านนั้นหมายถึงอะไร และเกี่ยวกับอะไรนะหรือ?”

[505a] “ไม่หรอกนะ เจ้าอยากรู้อะไรก็ตามมา” ซ้ำๆ กล่าว “อันที่จริง พวกเจ้าก็ได้ฟังเรื่องนี้มาไม่น้อยแล้วนะ แต่อาจจะไม่ทันได้ใช้ความคิด หรือไม่ ก็อาจจะรู้กันดีอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องการรับตัวซ้ำๆ ไว้ออกวนเล่นเฉยๆ ซ้ำๆ ก็ไม่รู้แต่ซ้ำๆ ว่าน่าจะเป็นอย่างหลังมากกว่า เพราะพวกเจ้าก็ได้ฟังกันตั้งหลายรอบแล้วว่า *รูปแบบ* ของความดีนั่นเอง คือวิชาเรียนอันสำคัญที่สุด หากเรามองเห็นมัน และเชื่อมโยงมันเข้ากับสิ่งต่างๆ ได้ เมื่อนั้นแล สิ่งเที่ยงธรรมและอื่นๆ ที่เหลือจึงจะมีประโยชน์ และให้คุณแก่เราจริง”³³ พวกเจ้าคงรู้กันอยู่แล้วใช่ไหมว่าซ้ำๆ จะต้องพูดอย่างนี้ กระนั้นเราก็ยังไม่รู้สิ่งใดเกี่ยวกับมันมากนัก แต่หากเรายังปล่อยไว้เช่นนี้ต่อไป ต่อให้เราเฝ้าระวังในเรื่องอื่นๆ อีกมากมายแค่ไหน มันก็ไม่มีประโยชน์ เพราะไม่ว่าเราจะได้ครอบครองสิ่งใด หากสิ่งนั้นปราศจากความดีแล้วซ้ำๆ มันก็

ไม่เหลือคุณค่าอันใดอีก หรือเจ้าเห็นว่าการได้ครอบครองทุกสิ่งยกเว้นสิ่งที่ดียิ่งให้ผลประโยชน์อะไรได้? หรือการมีปฏิภานในทุกสิ่งโดยขาดความดี โดยไม่เคยมีปฏิภานในสิ่งดีหรือดังงามใดมาก่อนเลย เจ้าว่านั่นจะยังมีคุณค่าอันใดอีกหรือ?”

[505b]

“ข้าฯ ไม่ได้ว่าอย่างนั้นเสียหน่อย” เขาพูด “เทพซุสเป็นพยาน”

“และเจ้าก็รู้ใช่ไหมว่า ตามทัศนะของคนหนุ่มมาก ความดีจะหมายถึงความสุขสำราญ แต่ถ้าเป็นของผู้มีความเฉียบคมมากกว่านั้นหน่อย มันก็จะหมายถึงปฏิภาน?”³⁴

“แน่นอน”

“แต่รู้อะไรไหม สหายน้อย? แม้คนพวกหลังจะเชื่อเช่นนั้น แต่พวกเขา ก็ไม่สามารถจำแนกได้เช่นกันว่า มันคือปฏิภานประเภทไหน สุดท้าย เมื่อโดนบีบให้ตอบ พวกเขาจึงมักตอบว่า ‘เกี่ยวกับความดี’”

“ช่างฟังน่าตลก” เขาพูด

“ก็ใช่ล่ะสิ” ข้าฯ พูด “พวกเขาตำหนิเราว่าไม่รู้จักความดี แต่จากนั้นก็พูดราวกับว่าเราต้องรู้แน่ ๆ – พวกเขาพาดพิงถึงปฏิภานเกี่ยวกับความดี ราวกับว่าพวกเขาเข้าใจความหมายของความดีดังกล่าวอยู่แล้วอย่างนั้น”

[505c]

“จริงทีเดียว” เขาพูด

“แล้วถ้าเป็นคนพวกแรก ซึ่งนิยามความดีไว้ว่าหมายถึงความสุขสำราญล่ะ? พวกเขา ก็พูดขัดกันเองไม่ต่างอะไรกับคนอื่นอีกพวกเลยใช่ไหม? เพราะสุดท้ายพวกเขาก็จะถูกบีบให้ต้องยอมรับอยู่ดีว่า มันยังมีสิ่งที่เรียกว่า ‘ความสุขสำราญอันเลวร้าย’ อยู่ด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่แล้วล่ะ”

“และผลลัพธ์ก็คือ พวกเขาจะเห็นว่าสิ่งเดียวกันดีและเลวในเวลาเดียวกัน³⁵ ใช่ไหม?”

“ใช่”

[505d]

“เจ้าคงเห็นชัดเจนแล้วสินะ ว่าประเด็นนี้มีความไม่ลงรอยกันมากมาย”

“ใช่”

“นอกจากนั้น คนจำนวนมากก็มักเลือกกระทำ ถือครอง และยึดกับชื่อเสียงของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งพวกเขามีทัศนคติว่าเที่ยงธรรมและงดงามเท่านั้น ต่อให้มันจะไม่ได้เป็นเช่นนั้นเลยก็ตาม อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีของความดีละก็ มันกลับไม่ค่อยมีใครพอใจกับทัศนคติเสียเท่าไรนัก แต่ละคนล้วนพยายามมองสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นกันทั้งนั้น และเมื่อถึงจุดจุดนี้ ทุกคนก็จะเริ่มชิงชังทัศนคติใช่ไหม?”

“เป็นเช่นนั้น” เขาพูด

[505e] “นี่ละ คือสิ่งที่จิตวิญญาณทุกดวงถวิลหา และทำได้ทุกอย่างเพื่อสิ่งสิ่งนี้ จิตวิญญาณแต่ละดวงต่างก็มีทิพยญาณในตัวเอง มันรู้ว่าสิ่งสิ่งนั้นเหนือล้ำ หากแต่มีอาจเข้าใจมันได้ ไม่มีความสามารถพอจะเข้าใจได้ว่ามันคืออะไร จึงไม่อาจให้ความไว้วางใจอันมั่นคงและต่อเนื่องแก่สิ่งสิ่งนั้นได้ แตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ ซึ่งมันวางใจเสมอ ด้วยเหตุนี้เอง จิตวิญญาณจึงมักสูญเสียผลกำไรอันพึงได้รับจากสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากนั้นไป เอาละ เจ้าว่าเหล่าผู้มีความเป็นเลิศในเมืองของเรา ซึ่งเป็นผู้ที่เรามอบทุกสิ่งให้ดูแล จะหลงทางอยู่ในความมืดมิด เพราะมีอาจอธิบาย [506a] ได้อย่างถ่องแท้ว่าสิ่งสิ่งนี้คืออะไร และมีความสำคัญแค่ไหน อย่างนั้นใช่ไหม?”

“ไม่มีทางหรอกน่า” เขาพูด

“อย่างน้อยข้าฯ ก็เห็นว่า” ข้าฯ กล่าว “ไม่ว่าจะเป็นสิ่งงดงามก็ดี หรือสิ่งเที่ยงธรรมก็ดี หากคนคนหนึ่งไม่รู้ว่่าสิ่งเหล่านี้มันคืออะไรแล้วละก็ เขาก็คงเป็นผู้พิทักษ์ให้กับมันได้ยากใช่เล่นเลยเหมือนกันนะ เพราะถ้าเขาไม่มีรู้จักมันเลย เขาจะควรค่าแก่หน้าที่นี้ได้อย่างไร ข้าฯ ขอพยากรณ์ไว้เลยว่า トラบไคยงไม่มีใครรู้เรื่องนี้ ก็จะไม่ใคร่รู้จักความงดงามและความเที่ยงธรรมโดยตัวมันเองได้เช่นกัน”

“พยากรณ์ได้เลิศมาก” เขาพูด

[506b] “ระบอบปกครองของเราจะดำเนินไปได้อย่างเป็นระเบียบ และสมบูรณ์แบบ หากผู้พิทักษ์ ซึ่งเฝ้าดูแลมัน มีองค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวใช่ไหม?”

“จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว “ว่าแต่ว่า โสคราตีส ท่านจะบอกว่าความดีนั้นเป็นองค์ความรู้ เป็นความสุขสำราญ หรือว่าเป็นอะไรนอกเหนือจากนี้ล่ะ?”

“นี่สิถึงจะนับว่าเป็นบุญ!”³⁶ ข้าฯ พุด “เจ้าแสดงให้ข้าฯ เห็นอย่างชัดเจนมา โดยตลอดว่า ทักษณคติต่าง ๆ ของผู้คนรอบข้างนั้น ไม่เคยทำให้เจ้ารู้สึกพอใจเลย”

“นั่นเป็นเพราะข้าฯ ไม่เห็นว่ามันเที่ยงธรรมอย่างไรละ ไสคราตีส์” เขากล่าว “เราใช้เวลาครุ่นคิดกับเรื่องเหล่านี้มาตั้งมากมาย ทำให้จะต้องเอาประกาศิตของคนที่อื่นมาพุด ทำไมไม่พุดในสิ่งที่ เป็นของของเรา?”

[506c]

“งั้นหรือ?” ข้าฯ พุด “ถ้าอย่างนั้น ตามทัศนะเจ้า การพุดถึงสิ่งไม่รู้ราวกับว่าตัวเองรู้ ยังนับเป็นความเที่ยงธรรมได้อยู่หรือเปล่า?”

“ไม่ได้หรอก การพุดราวกับว่าตัวเองรู้ นับเป็นความเที่ยงธรรมได้อย่างไร” เขากล่าว “กระนั้นเราก็ยังสมควรจะพุดตามสิ่งที่เรามีความเห็น เพราะนั่นคือความเห็นของเรา”³⁷

“อะไรกัน? เจ้าไม่สังเกตเห็นหรือว่า” ข้าฯ พุด “ทัศนคติอันปราศจากองค์ความรู้ใดๆ นั้น ล้วนน่าละอายเสมอ? ต่อให้เลิศเลอแค่ไหนก็ยังคงมีติดบอดอยู่ดี กล่าวคือ ต่อให้แสดงทัศนะต่อสิ่งสิ่งหนึ่งได้จริงตามที่ เป็น มันก็ยังไม่ต่างอะไรกับคนตาบอด ซึ่งบังเอิญได้เห็นบนทางอันถูกต้องเท่านั้น หรือเจ้าเห็นต่างไปจากนี้?”

“เปล่าเลย” เขาพุด

“แล้วเจ้าอยากเห็นสิ่งน่าละอาย บูดเปี้ยว และมีติดบอดหรือ ในเมื่อเจ้าเลือกฟังสิ่งแจ่มใสและงดงามจากคนอื่น ๆ ได้?”

[506d]

แล้วกล่าวคอนก็พุดขึ้นมาว่า “ในนามของเทพซุส ไม่มีทางเสียหรือ ไสคราตีส์ ข้าฯ รู้แหละว่า ท่านกำลังจะวางมือ หลังจากพุดจบนะ พวกเราทุกคนคงรู้สึกพอใจมากกว่านี้แน่หากท่านจะช่วยอธิบายเรื่อง *ความดี* เหมือนกับที่ท่านได้อธิบายเรื่องความเที่ยงธรรม ความสงบใจ และเรื่องอื่นๆ ไปแล้ว”

“ถ้าทำได้ ข้าฯ ก็คงรู้สึกพอใจเช่นกัน สหายน้อย” ข้าฯ พุด “แต่ข้าฯ เกรงว่าจะไม่ไหวนะสิ หากยังดันทุรังพยายามต่อไป ข้าฯ ก็คงมีแต่จะต้องเสียสง่า หน้าข้าฯ ยังต้องโดนหัวเราะเยาะเป็นการลงโทษเจ้าเองก็เช่นกันนะ คนเก่ง เราทั้งคำถามนี้ – ความดีโดยตัวมันเองคืออะไร? – เอาไว้ก่อนเถอะ เพราะข้าฯ เห็นว่า การบรรลุถึง

[506e]

ทัศนะดังกล่าวของข้าช นั้น มันอยู่นอกเหนือขอบเขตประเด็นของพวกเรานะ กระนั้นข้าช ก็ยินดีจะแลกเปลี่ยนให้พวกเจ้าฟังว่า สิ่งต่าง ๆ อันมีลักษณะคล้ายกับลูกหลานของความดีนั้น มีหน้าตาอย่างไร เอาชนิดที่คล้ายที่สุดเลยก็ยิ่งได้ ถ้าพวกเจ้าต้องการจะฟังนะนะ แต่ถ้าไม่อยากฟังก็ข้ามไปก็ได้”

“ว่ามาสิ” เขาพูด “ครั้งหน้าค่อยให้ท่านเล่าชดใช้เรื่องบิดามันก็ได้”

[507a]

“ข้าช ก็หวังว่าตัวเองจะชดใช้ให้เจ้าได้เหมือนกัน” ข้าช กล่าว “และยังหวังด้วยว่า เจ้าจะรับมันโดยตัวของมันได้ ไม่ใช่รับไปแต่ดอกเบี๋ยเหมือนครั้งนี้³⁸ เอาเถอะ จงรับไปเสีย นี่คือดอกเบี๋ยของเจ้า – ลูกหลานของความดี แต่ก็ช่วยรอบคอบหน่อยนะ อย่าให้ข้าช พลั้งไปคดโกงเจ้าโดยไม่ตั้งใจได้ล่ะ เจ้าคงไม่อยากได้ดอกเบี๋ยนอกกฎหมายหรอกมัง”

“พวกเราจะรอบคอบให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้แล้วกัน” เขากล่าว “ท่านพูดเสียทีเถอะ”

“ได้” ข้าช พูด “แต่ข้าช ต้องเห็นพ้องกับเจ้า – และเตือนให้เจ้านึกถึง – เรื่องหนึ่งก่อน มันเป็นเรื่องที่เราได้พูดกันไปแล้วก่อนหน้า และยังได้พูดกันซ้ำไปซ้ำมาอยู่อีกหลายครั้ง”

[507b]

“อะไรเหอ?” เขาพูด

“พวกเราได้เสนอกันไปแล้ว และได้ใช้ตรรกะจำแนกมันออกมาให้เห็นแล้วว่า”³⁹ ข้าช พูด “สิ่งต่าง ๆ แต่ละชนิดล้วนแต่มีสิ่งสิ่งนั้นในจำนวนมาก เช่น สิ่งดงามจำนวนมาก สิ่งดีจำนวนมาก เป็นต้น”

“ใช่ เราว่ากันไว้อย่างนั้น”

“ขณะเดียวกัน เราก้เสนอว่า ในทุก ๆ สิ่งซึ่งเราได้ชี้ให้เห็นว่ามีจำนวนมาก นั้นยังมีแต่ละสิ่งโดยตัวมันเองอยู่ด้วย เช่น ความมดงามโดยตัวมันเอง ความดีโดยตัวมันเอง เป็นต้น เอาล่ะ จากนั้นไป เราจะพูดถึงแต่ละสิ่งเหล่านี้ในฐานะ *รูปแบบ* ของสิ่งนั้น ๆ ราวกับว่า *รูปแบบ* ของสิ่งสิ่งหนึ่งนั้นมีเพียงหนึ่งเดียว และเราก็จะนำมันมาใช้เรียกสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* จริง ๆ”⁴⁰

“ได้เลย”

“ยิ่งไปกว่านั้น เรายังจะกล่าวว่าฝ่ายแรกนั้นใช้การมองเห็น ไม่ใช่การทำ
ความเข้าใจ ส่วนรูปแบบต่างๆ นั้น ต้องใช้การทำความเข้าใจ ไม่ใช่การมองเห็น”
“แน่นอน”

“แล้วสิ่งใดในตัวเราทำให้เรามองเห็นสิ่งต่างๆ รอบตัวได้?”

[507c]

“การมองเห็น” เขาพูด

“ส่วนการได้ยิน” ข้าพเจ้ากล่าว “ก็ทำให้เราได้ยินเสียงต่างๆ รอบตัวได้เช่นเดียวกับ
ผัสสะอื่นๆ ซึ่งทำให้เรารับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้ตามแต่ผัสสะเหล่านั้นๆ ใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“เจ้าไม่เคยคิดมาก่อนเลยใช่ไหมว่า” ข้าพเจ้าพูด “ช่างฝีมือ ผู้สร้างผัสสะเหล่านั้น
ได้ชักทอพลังอำนาจแห่งการมองเห็นและการถูกเห็น ให้มีความหรรษาฟุ่มเฟือย
มากมายเพียงไร?”

“ใช่แล้ว ไม่เคยคิดมาก่อน” เขาพูด

“ฉันลองคิดอย่างนี้ นอกจากการได้ยินและเสียงแล้ว เรายังต้องการปัจจัย
อื่นใดเพิ่มเติมอีกหรือไม่ จึงจะสามารถได้ยิน และเสียงๆ นั้นจึงจะถูกได้ยิน?
ถ้ามี ปัจจัยๆ นั้นก็จะต้องมีความสำคัญถึงขั้นว่า หากขาดมันไป การได้ยินหรือ
การถูกได้ยินก็จะเกิดขึ้นไม่ได้อีก เจ้าว่าสิ่งนี้มีอยู่ไหม?”

[507d]

“ไม่มีหรอก” เขาพูด

“ข้าพเจ้าเห็นว่า” ข้าพเจ้ากล่าว “มีอยู่จำนวนไม่มาก – แต่ไม่ถึงกับไม่มี – ซึ่งยังต้อง
การปัจจัยเพิ่มเติมทำนองนั้น เจ้าบอกได้สักอันไหม?”

“อย่าถามข้าพเจ้า” เขากล่าว

“เจ้าไม่สังเกตหรือว่า พลังอำนาจในการมองเห็นและสิ่งซึ่งถูกเห็นนั้นนะ
ยังต้องการปัจจัยเพิ่มเติมดังกล่าว?”

“อย่างไรหรือ?”

“เมื่อการมองเห็นปรากฏในดวงตา และผู้เป็นเจ้าของพยายามดึงมันออก
มาใช้ สีสันจึงปรากฏขึ้นในสิ่งที่ถูกเห็น แน่แน่นอนว่า หากปัจจัยลำดับสาม – ซึ่ง
ธรรมชาติของมันมีเป้าหมายอยู่ที่สิ่งนี้โดยเฉพาะ – ขาดหายไป การมองเห็น

[507e]

ย่อมมองไม่เห็นสิ่งใดอีก และสีอื่นต่าง ๆ ก็จะไม่ถูกเห็นอีก”

“ท่านหมายถึงปัจจัยลักษณะไหนนะ?” เขาพูด

“มันก็คือแสงอย่างไรล่ะ” ซ้ำๆ กล่าว

“โอ้! จริงทีเดียว” เขาพูด

[508a]

“ดังนั้น การผัสสะแห่งการมองเห็น และอำนาจแห่งการถูกเห็น จึงเชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้ ด้วยตัวเชื่อมตัวหนึ่ง – โดยตัวเชื่อม *รูปแบบ* ดังกล่าว⁴¹ ก็ไม่ได้มีความสำคัญน้อยไปกว่าสิ่งอื่นใดเลย – ตัวเชื่อมตัวนี้ย่อมทรงเกียรติยิ่งกว่าตัวเชื่อมของสิ่งอื่น ๆ มาก แน่นละแสงสว่างย่อมไม่ไร้เกียรติอยู่แล้วใช่ไหม?”

“แน่นอน” เขาพูด “มันย่อมไม่ไร้เกียรติ”

“แล้วเจ้าบอกซ้ำๆ ได้ใหม่ว่า ทวยเทพองค์ใดบนสวรรค์เป็นผู้ทำหน้าที่นี้ – มอบแสงสว่าง อันทำให้การมองเห็นของพวกเรานั่น มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างยอดเยี่ยม และทำให้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งมองเห็นได้นั้นถูกเห็น”

“ทั้งท่านและคนอื่น ๆ ต่างก็ต้องเอ่ยนามเดียวกัน” เขาพูด “แน่นอน ท่านกำลังหมายถึงดวงอาทิตย์”

“ขึ้นโดยธรรมชาติแล้ว การมองเห็นก็ยึดโยงกับเทพเจ้าองค์นี้ได้ในลักษณะเช่นนี้สินะ?”

“ลักษณะไหนหรือ?”

“ไม่ว่าจะเป็นการมองเห็นโดยตัวมันเอง หรือแหล่งกำเนิดของมัน – ซึ่งเราเรียกว่าดวงตา – ต่างก็เป็นคนละสิ่งกับดวงอาทิตย์”⁴²

[508b]

“ก็แห้งอยู่แล้ว”

“กระนั้นซ้ำๆ ก็เห็นว่า ดวงตานี้เป็นอวัยวะแห่งผัสสะอันก่อปรด้วยอาทิตย์ลักษณะ⁴³มากกว่าส่วนอื่นใด”

“ใช่ มากๆ เลยล่ะ”

“เพราะมันได้รับพลังอำนาจ ซึ่งไหลบ่าลงมาจากท้องพระคลังด้านบนนั้น ใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“ขณะเดียวกัน ดวงอาทิตย์ก็เป็นคนละอย่างกับการมองเห็น มันเป็นเหตุแห่งการมองเห็น และยังถูกเห็นได้ด้วยการมองเห็นโดยตัวของมัน”

“เป็นเช่นนั้น” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “สมมติว่าดวงอาทิตย์เป็นลูกหลานของความดี – กล่าวคือ ความดีได้ให้กำเนิดแก่มันอย่างเป็นทางการเป็นส่วนกับตัวมันเอง ข้าฯ หมายความว่า เฉกเช่นความดีนั้นดำรงอยู่ในดินแดนแห่งสิ่งซึ่งเข้าใจ อันเชื่อมโยงกับความเข้าใจ และสิ่งที่ถูกเข้าใจ⁴⁴ ดวงอาทิตย์ก็ดำรงอยู่ในดินแดนแห่งสิ่งซึ่งมองเห็นได้ อันเชื่อมโยงกับการมองเห็น และสิ่งที่ถูกเห็น”

[508c]

“อย่างไรหรือ?” เขาพูด “ช่วยอธิบายให้ชัดเจนกว่านี้อีกหน่อยสิ”

“เจ้ารู้ใช่ไหมว่า” ข้าฯ พูด “ดวงตาของเรานั้น ถ้ามิได้หันเข้าหาสีส้ม ซึ่งแสงสว่างแห่งวันสาดส่อง มัวแต่มองแสงขีดหมองแห่งคืนเท่านั้น ในที่สุดมันก็จะพรวามัวไปจนเกือบจะมีตบอด ราวกับว่าการมองเห็นอันบริสุทธิ์แจ่มใสมิได้ดำรงอยู่ในนั้น”

“ถูกทีเดียว” เขากล่าว

“กระนั้นข้าฯ ก็เห็นว่า หากเราหันมันเข้าหาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งส่องสว่างด้วยแสงอาทิตย์อยู่เสมอ มันก็จะมองเห็นได้แจ่มชัดขึ้น และการมองเห็นก็จะปรากฏเด่นชัดในดวงตาคู่เดียวกันนั้นโดยตัวมันเอง”

[508d]

“แน่นอน”

“เอาละ ถ้าอย่างนั้น ลองคิดถึงจิตวิญญาณในลักษณะเดียวกัน เมื่อใดก็ตาม มันจดจ้องตัวเองลงยังสิ่งซึ่งส่องสว่างจากความจริงแท้และสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็น เมื่อนั้น มันย่อมเข้าใจ ย่อมรู้ และย่อมได้ถือครองความเข้าใจ ทว่าหากมันจดจ้องตนเองลงยังสิ่งซึ่งเจือด้วยความมืดมน อันเกิดขึ้นและโรยราอยู่เสมอ เมื่อนั้น มันย่อมแสดงทัศนะ ย่อมมัวหมอง ย่อมเปลี่ยนทัศนคติไป ๆ มา ๆ และย่อมดูเหมือนว่า ในเวลาเช่นนั้น มันจะไม่มีวันได้ถือครองความเข้าใจอีก”

“ใช่ ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“ดังนั้น เราจึงกล่าวได้ว่า สิ่งซึ่งถ่ายทอดความจริงแท้แก่สิ่งต่าง ๆ ซึ่งถูกรู้ และส่งมอบพลังอำนาจแก่ผู้รู้นั้น มันก็คือ *รูปแบบ* ของความดีนั้นล่ะ หลังจากนั้น –

[508e]

[509a]

ในฐานะต้นกำเนิดแห่งองค์ความรู้และความจริงแท้ – เราจึงจะเข้าใจมันได้ในฐานะของสิ่งซึ่งถูกรู้ อย่างไรก็ตาม ผิดว่าการรู้กับความจริงแท้จะเป็นสิ่งตรงตามปานใด แต่หากเจ้าเชื่อว่า ความดีเป็นสิ่งตรงตามยิ่งกว่านั้น และแตกต่างออกไปจากสองสิ่งดังกล่าว ความเชื่อของเจ้าก็ถูกต้องแล้ว องค์ความรู้กับความจริงแท้ในดินแดนแห่งนี้ ย่อมเปรียบได้กับแสงสว่างและการมองเห็นในอีกดินแดนหนึ่ง การยึดถือว่าสองสิ่งนี้ก่อปรด้วยอาทิตยลักษณ์นั้น ย่อมเป็นเรื่องถูกต้อง แต่ถ้าเชื่อว่ามันเป็นดวงอาทิตย์สะกั ไม่ถูกต้องแน่ ในดินแดนแห่งนี้ก็เช่นเดียวกัน การยึดถือทั้งสองสิ่งดังกล่าวว่าก่อปรด้วยความดีนั้น ย่อมเป็นเรื่องถูกต้อง แต่ถ้าเชื่อว่าทั้งสองสิ่งนั้นเป็นความดีสะกั ไม่ถูกต้องแน่ สภาวะแห่งความดีนั้นจะต้องได้รับเกียรติอันยิ่งใหญ่กว่าเสมอ”

“ถ้ามันเป็นสิ่งซึ่งถ่ายทอดออกมาได้ทั้งองค์ความรู้และความจริงแท้” เขาพูด “แต่ตัวมันเองกลับมีความงามยิ่งกว่าสิ่งเหล่านั้น สิ่งที่ท่านกำลังพูดถึงย่อมต้องมีความงามเกินกว่าจะรับไหว และท่านย่อมไม่ได้หมายถึงความสุขสำราญ⁴⁵ อย่างแน่นอน”

“พูดให้มันดี ๆ หน่อย กลาวคอน” ซ้ำๆ พูด “เรามาพิจารณาภาพสะท้อนของมันให้ถี่ถ้วนยิ่งขึ้นด้วยวิธีนี้กันดีกว่า”

[509b]

“วิธีไหน?”

“ซ้ำๆ ว่า เจ้าคงต้องกล่าวว่า ดวงอาทิตย์นั้น ไม่เพียงถ่ายทอดพลังอำนาจในการถูกเห็นให้แก่สิ่งที่ถูกเห็นเท่านั้น หากแต่ยังถ่ายทอดการให้กำเนิด การเติบโต และการหล่อเลี้ยงชีพแก่สิ่งต่างๆ ด้วย ถึงแม้โดยตัวมันเองแล้ว มันจะไม่ใช้การให้กำเนิดก็ตาม”

“แน่ล่ะ”

“ด้วยเหตุนี้ เราจึงกล่าวได้ว่า ความดีนั้น ไม่เพียงก่อให้เกิดการถูกรู้ขึ้นในสิ่งต่างๆ ที่ถูกรู้เท่านั้น แต่การดำรงอยู่และการ *เป็น* ก็ล้วนแต่เป็นผลจากมัน และมันก็ปรากฏอยู่ในสิ่งเหล่านั้นด้วย แม้ว่าความดีนั้นจะไม่ใช้การ *เป็น* – หากแต่อยู่เหนือการ *เป็น* ล้ำกว่าทั้งในแง่ของความเก่าแก่ และในแง่ของพลังอำนาจ⁴⁶”

แล้วกล่าวคอนก็พูดติดตลกขึ้นมาว่า “ในนามแห่งอพอลโล⁴⁷ เรื่องนี้มันช่างเหนือล้ำขั้นเทพ⁴⁸จริง ๆ!”

[509c]

“เจ้านั้นแหละ” ข้าฯ พูด “ต้องรีบผัดขอบ ดันมาบีบบังคับให้ข้าฯ แสดงทัศนคติในเรื่องนี้เสียได้”

“ท่านอย่าเพิ่งหยุดพูดเชียวนะ” เขากล่าว “อย่างน้อย ถ้าท่านจะข้ามอะไรไป ท่านก็ควรจะต้องอธิบายเรื่องความคล้ายคลึงกับดวงอาทิตย์อะไรนั้นให้จบเสียก่อน”

“แน่ละ!” ข้าฯ พูด “ข้าฯ กำลังจะข้ามอะไรอีกเยอะเหียว”

“นั่นแหละ” เขากล่าว “อย่าข้ามอะไรไปแม้แต่หนึ่งเหียว”

“ข้าฯ ว่า เตียวข้าฯ คงต้องข้ามอะไรไปไม่น้อยแน่ ๆ” ข้าฯพูด “แต่ก็เอาเถอะ ถ้าเป็นไปได้ ข้าฯ จะไม่ข้ามอะไรไปโดยสมัครใจแน่นอน”

“ห้ามทำอย่างนั้นเหียว” เขาพูด

“เอาละ ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯกล่าว “ลองคิดอย่างนี้ละ ดังเราได้พูดไปแล้วทั้งสองสิ่งเหล่านั้นต่างก็เป็นเหมือนกัน โดยสิ่งหนึ่งเป็นราชาแห่งช่วงชั้นและดินแดน ซึ่งเข้าใจได้ ขณะอีกสิ่งหนึ่งเป็นราชาของสิ่งซึ่งมองเห็นได้ – ข้าฯ ไม่อยากใช้คำว่า ‘สวรรค์’ มิเช่นนั้น เจ้าอาจเห็นว่าข้าฯ กำลังเล่นคำอย่างพวกโซพิสท์⁴⁹ – เอาละ เจ้ายอมรับรูปแบบทั้งสองนี้หรือไม่ – มองเห็นได้ กับ เข้าใจได้?”

[509d]

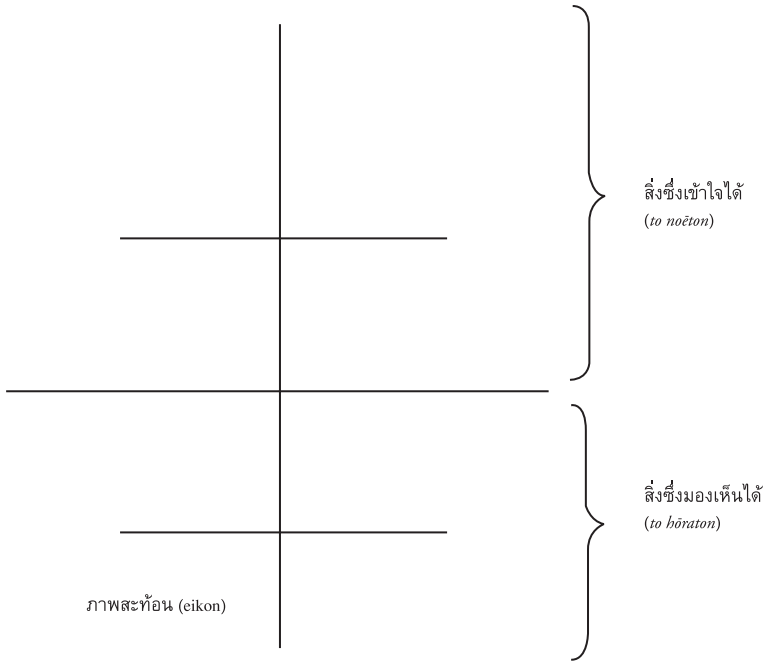
“ข้าฯ ยอมรับ”

“อันลองลากเส้นตรงเส้นหนึ่ง แล้วแบ่งมันเป็นสองส่วนไม่เท่ากัน – ส่วนแรกแทนช่วงชั้นของสิ่งซึ่งมองเห็นได้ และอีกส่วนหนึ่งแทนช่วงชั้นของสิ่งซึ่งเข้าใจได้ – จากนั้นแบ่งครึ่งทั้งสองส่วนดังกล่าว โดยใช้สัดส่วนเดียวกันกับครั้งแรก ที่นี้ส่วนของสิ่งซึ่งมองเห็นได้นั้น – ซึ่งสัมพันธ์กับความแจ่มชัดและความขุ่นมัว – ก็จะประกอบด้วยภาพสะท้อนของสิ่งต่าง ๆ โดยภาพสะท้อนดังกล่าว อันดับแรกเลย

[509e]

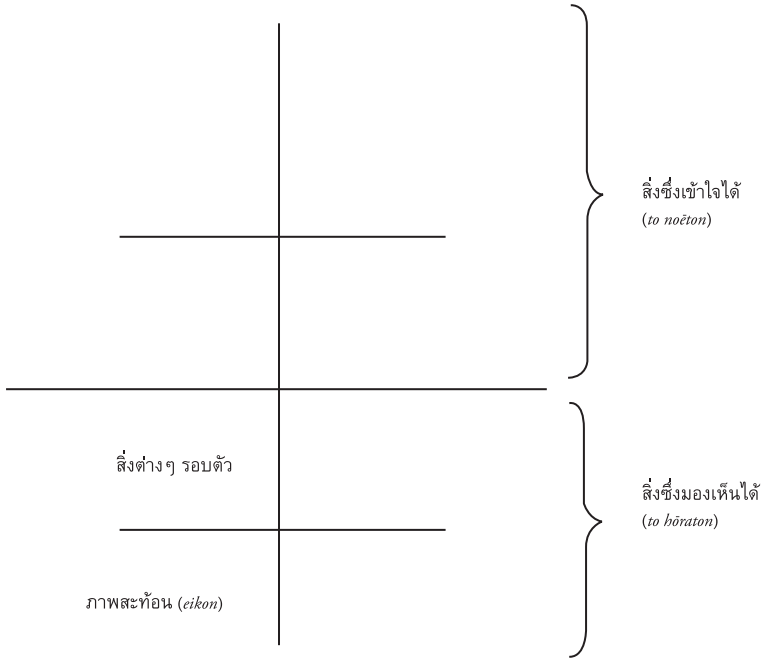
[510a]

ข้าฯ หมายถึงเงา แล้วก็รูปร่างต่าง ๆ ที่ปรากฏบนผิวน้ำ และบนผิววัสดุเรียบ มันวาว มีความละเอียดสูง และอีกหลายสิ่งหลายอย่างทำนองนี้ เจ้าพอเข้าใจไหม?”

“ข้าฯ เข้าใจ”

“จากนั้น ในส่วนติดกัน นำสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นต้นแบบของภาพสะท้อนเหล่านั้น
เติมลงไป นั่นก็คือ สรรพสัตว์ทั้งหลายรอบตัวเรา พืชผักซึ่งเจริญเติบโตขึ้นตามที่
ต่างๆ แล้วก็สิ่งประติษฐ์ทุกประเภท”

“ใส่เข้าไปแล้ว” เขาพูด

“จากนั้น เช่นเดียวกับกับสิ่งต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับความจริงแท้และไร้ความจริงแท้ – หรือเช่นเดียวกับที่สิ่งต่างๆ ซึ่งรูไ้ได้นั้น แยกขาดจากสิ่งซึ่งแสดงทัศนคติได้ – ภาพสะท้อนก็ย่อมต้องแตกต่างจากสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นต้นแบบของการสะท้อนนั้นๆ ด้วย เจ้ายีนดีจะกล่าวเช่นนั้นไหม?”

“ซ้าช ยีนดี” เขากล่าว

“ถ้าอย่างนั้น ลองพิจารณาดูซิว่าส่วนของสิ่งซึ่งเข้าใจได้นั้นควรแบ่งอย่างไร?”

“อย่างไรล่ะ?”

“อย่างนี้ไง – ถ้าเป็นในส่วนแรก จิตวิญญาณจะนำเอาสิ่งต่างๆ ซึ่งถูกถอดแบบมาก่อนหน้านั้น มาใช้ต่างภาพสะท้อน⁵⁰ มันจะถูกบังคับให้ต้องตรวจสอบสิ่งต่างๆ บนฐานของการสมมติ และจะตรงเข้าหาจุดสิ้นสุด ไม่ใช่จุดเริ่มต้น⁵¹

[51ob]

อย่างไรก็ตาม ในอีกส่วนหนึ่งนั้น การตรวจสอบจะตรงเข้าหาจุดเริ่มต้น ซึ่งยังเป็นอิสระจากการสมมติใด ๆ โดยจะเริ่มต้นจากการสมมติเช่นกัน หากแต่ไม่มีการนำภาพสะท้อนมาใช้ในส่วนแรก กล่าวคือ มันจะนำเอารูปแบบของสิ่งต่าง ๆ โดยตัวมันเองมาใช้ และทำการตรวจสอบผ่านสิ่งเหล่านี้”

“ข้าฯ ไม่ค่อยเข้าใจความหมายของท่านในเรื่องนี้เท่าไรนัก” เขาพูด

[510c]

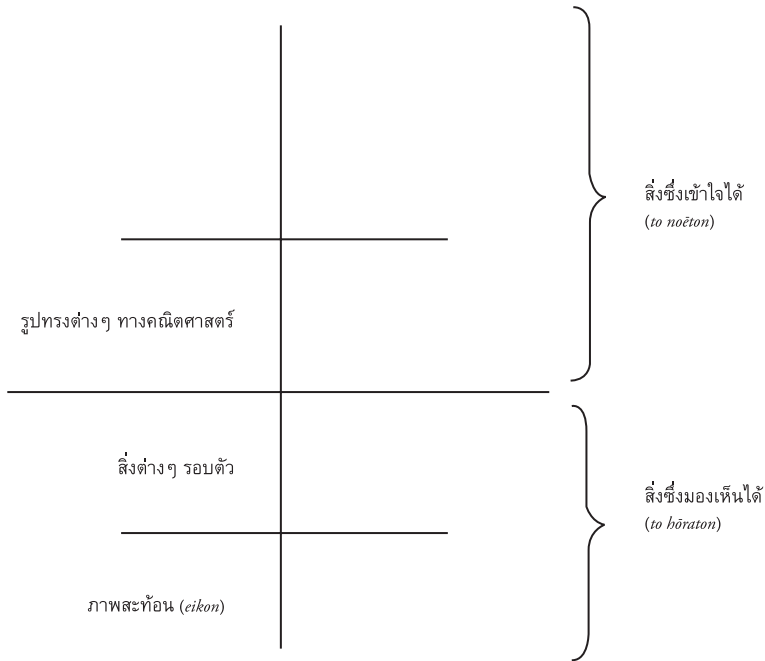
“งั้นมาลองกันอีกหน” ข้าฯ กล่าว “เจ้าจะเข้าใจได้ง่ายขึ้น หลังฟังคำแนะนำต่อไป ข้าฯ ว่าเจ้าคงรู้ว่าบรรดาผู้ทำงานด้านเรขาคณิต ด้านการคำนวณ หรืออื่น ๆ มักสมมติจำนวนคู่และคี่ รูปทรงต่าง ๆ มุมสามรูปแบบ หรือสิ่งอื่น ๆ ในทำนองนี้ เพื่อพิจารณาตรวจสอบแต่ละสิ่งแต่ละอย่างของพวกเขาว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่รู้ได้ พวกเขานำสิ่งเหล่านี้มาใช้เป็นฐานของการสมมติ โดยพวกเขาก็ไม่คิดว่าจะต้องให้คำอธิบายเพิ่มเติมแก่พวกมัน หรือแก่ตัวพวกเขาเอง หรือแก่คนอื่น ๆ พวกเขาทำราวกับว่าทุก ๆ คนเข้าใจมันได้โดยแจ่มแจ้งอยู่แล้ว พวกเขาเริ่มต้นจากสิ่งเหล่านี้ จากนั้นก็เดินหน้าอย่างมั่นคงต่อไปเพื่อหาคำอธิบายแก่สิ่งต่าง ๆ ที่ยังเหลือ และท้ายที่สุดก็ยังสามารถไปถึงสิ่งซึ่งเป็นเป้าหมายแห่งการพิจารณาตรวจสอบของตนได้อีกด้วย”

[510d]

“เรื่องนี้ข้าฯ รู้แน่ทีเดียว” เขาพูด

“อย่างนั้นเจ้าคงรู้เช่นกันใช่ไหมว่า พวกเขาเหล่านั้นนำเอารูปแบบอันมองเห็นได้มาใช้แทน และยังสร้างข้อถกเถียงขึ้นบนฐานของสิ่งเหล่านั้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่พวกเขาทำนั้น ไม่ใช่การคิดคำนวณเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ หากแต่เกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งเหมือนสิ่งเหล่านี้ต่างหาก กล่าวคือ พวกเขาสร้างข้อถกเถียงดังกล่าวผ่านมุมมองของสี่เหลี่ยมจัตุรัสโดยตัวมันเอง หรือเส้นทแยงมุมโดยตัวมันเอง ทั้งนี้ ไม่ใช่ผ่านมุมมองของเส้นทแยงมุม ซึ่งพวกเขาวาดขึ้นมาเองบนพื้น⁵² และอื่น ๆ ที่เหลือก็ทำนองเดียวกัน รูปทรงต่าง ๆ ที่พวกเขาวาดหรือปั้นขึ้นเหล่านี้ก็เหมือนกับเงาหรือภาพเหมือนอันเกิดขึ้นบนผิวน้ำ พวกมันถูกนำมาใช้ในฐานะของภาพเหมือนเท่านั้น เพื่อการทำความเข้าใจสิ่งทั้งหลาย โดยตัวมันเอง โดยการจะมองเห็นสิ่งเหล่านั้นได้ก็มีอยู่หนทางเดียวคือ การคิดคำนวณ นั่นเอง”

[510e]

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

[511a]

“เอาละ นั่นก็คือรูปแบบหนึ่งของสิ่งซึ่งเข้าใจได้ อย่างไรก็ตาม การที่จิตวิญญาณดวงหนึ่งจะตรวจสอบมันได้นั้น มันก็ต้องอาศัยการสมมติอยู่⁵³ และมันก็ไม่ได้ตรงเข้าหาจุดเริ่มต้น ด้วยเหตุว่า มันยังไม่สามารถก้าวพ้นจากการสมมติไปได้ มันยังต้องนำเอาสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นต้นแบบแก่ภาพสะท้อนในส่วนก่อนหน้า มาใช้ต่างภาพสะท้อน เพื่อเป้าหมายของตัวเอง⁵⁴ อยู่โดยสิ่งเหล่านี้มักได้รับการแสดงที่คนจะว่ามีความชัดเจนและมีเกียรติ เมื่อเปรียบเทียบกับภาพสะท้อนของตัวเองมันเองเท่านั้น”⁵⁵

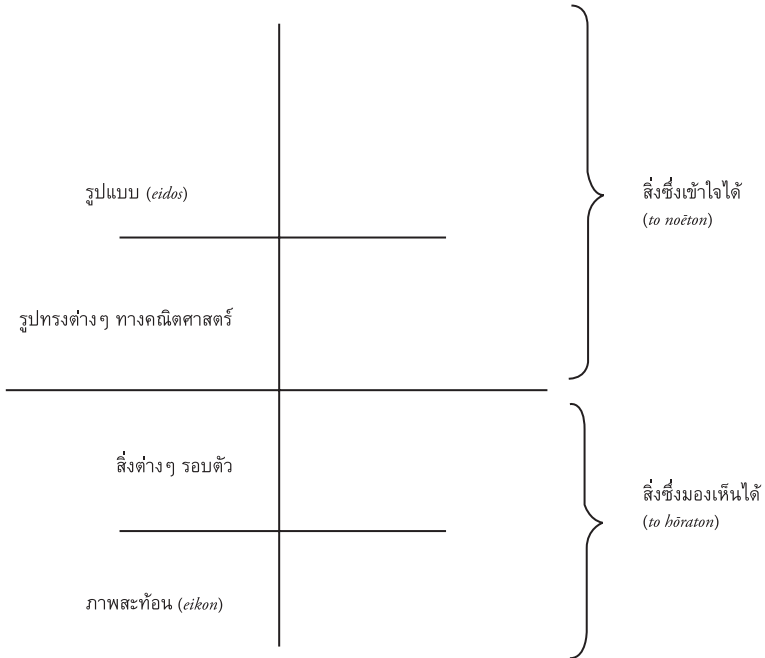
“ข้าฯ เข้าใจแล้ว” เขาพูด “ท่านกำลังหมายถึงสิ่งต่างๆ ในเรขาคณิตและในศิลปะแขนงอื่นๆ อันเป็นพี่น้องของมัน”

[511b]

“เอาละ ถ้าอย่างนั้นก็จะทำความเข้าใจต่อไปเลยว่า ส่วนย่อยสุดท้ายที่ยัง

เหลืออยู่ในส่วนของสิ่งซึ่งเข้าใจได้นั้น มันก็คือสิ่งซึ่งตรรกะโดยตัวมันเองไขว่คว้า
 ได้ด้วยพลังอำนาจแห่งวิชาวิธี⁵⁶ โดยไม่ได้ใช้การสมมติในฐานะจุดเริ่มต้น แต่ใช้
 มันในฐานะของการสมมติ จริง ๆ เพื่อก้าวไปให้ถึงสิ่งซึ่งเป็นอิสระจากการ
 สมมติทั้งหมด ณ จุดเริ่มต้นของทุกสิ่งทุกอย่าง เหมือนการก้าวกระโดดไปบน
 ผิวน้ำเพื่อไปให้ถึงฝั่ง หากคว่ำสิ่งนี้มาครองได้ ตรรกะก็จะวางอยู่บนสิ่งซึ่งอาศัย
 จุดเริ่มต้นดังกล่าวเป็นฐาน และมันก็จะไหลย้อนกลับลงไปยังจุดสิ้นสุดอีกครั้ง
 เป็นเช่นนี้เรื่อยไป โดยไม่ต้องอาศัยการรับรู้จากผัสสะใดๆ ทั้งสิ้น หากแต่อาศัย
 เพียงรูปแบบต่างๆ โดยตัวมันเองเท่านั้น จากรูปแบบถึงรูปแบบ และสิ้นสุดลงที่
 รูปแบบเช่นกัน⁵⁷

[511c]

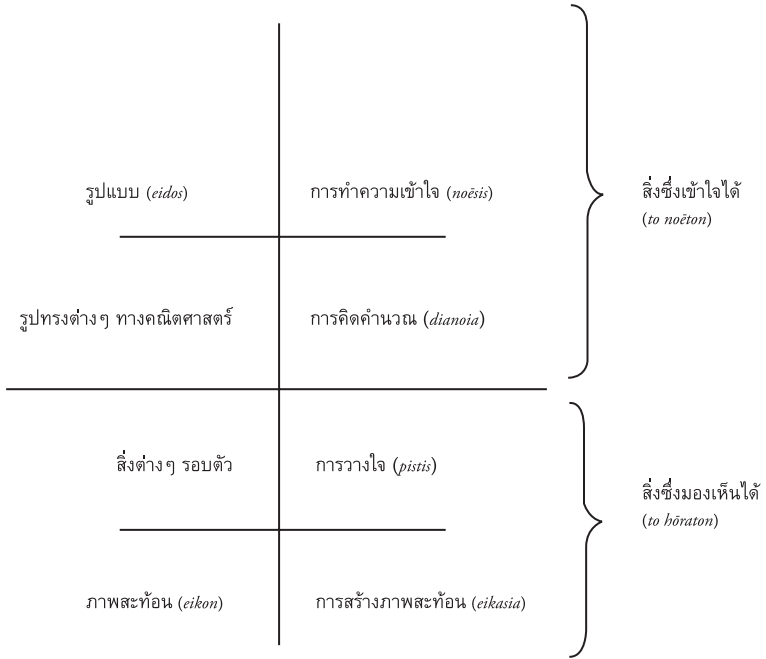
“ข้าฯ เข้าใจอยู่นะ” เขาพูด “ถึงจะไม่ได้เข้าใจครบทั้งหมดก็ตาม เพราะตามทัศนะข้าฯ ท่านกำลังพูดถึงภารกิจอันมโหฬารมาก ท่านต้องการจะชี้ให้เห็นว่า ส่วนของสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นและเข้าใจได้ – อันเป็นส่วนซึ่งต้องใคร่ครวญโดยใช้องค์ความรู้ด้านวิภาษวิธีเท่านั้น – ย่อมมีความแจ่มชัดมากกว่าอีกส่วนหนึ่งซึ่งใคร่ครวญได้โดยการใช้สิ่งที่เรียกว่าศิลปะเฉพาะทาง⁵⁸ และจุดเริ่มต้นของศิลปะเหล่านี้ก็คือการสมมติ⁵⁹ และถึงแม้ว่าบรรดาผู้ชำนาญศิลปะเหล่านั้น จะถูกบีบให้ต้องใช้การคิดคำนวณ⁶⁰ ไม่ใช่ผัสสะ อยู่บ่อยครั้ง แต่ด้วยเหตุที่พวกเขาไม่ได้พิจารณาสิ่งเหล่านั้น ด้วยการขึ้นไปสู่จุดเริ่มต้น หากแต่ติดอยู่กับการสมมติเท่านั้น ตามทัศนะข้าฯ พวกเขาจึงยังไม่ได้มีความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ภายในศิลปะของตนอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าสิ่งเหล่านั้น หากมองจากจุดเริ่มต้นจะเป็นสิ่งซึ่งเข้าใจได้ก็ตาม และก็ดูเหมือนว่า ท่านจะเรียกการปฏิบัติจนเคยชินของนักเรขาคณิต และอาชีพอื่น ๆ ในท่านองเดียวกันว่า การคิดคำนวณ ไม่ใช่ ความเข้าใจ กล่าวคือ การคิดคำนวณนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ระหว่างทัศนะกับความเข้าใจนั่นเอง”⁶¹

[511d]

“เจ้าอธิบายได้ละเอียดพอเหมาะพอดีเสียวละ” ข้าฯ พูด “เราจะเห็นว่าในสี่ส่วนย่อยเหล่านั้น แต่ละส่วนต่างก็สัมพันธ์กับสภาวะภายในของจิตวิญญาณอันแตกต่างกัน – การทำความเข้าใจย่อมสัมพันธ์กับสิ่งซึ่งสูงที่สุด ส่วนการคิดคำนวณก็สัมพันธ์กับสิ่งซึ่งสูงรองลงมา ส่วนสิ่งซึ่งสูงเป็นอันดับสามก็สัมพันธ์กับการวางใจ และสิ่งซึ่งอยู่ล่างสุดก็จะสัมพันธ์กับการสร้างภาพสะท้อน จัดเรียงพวกมันเข้าไว้ตามสัดส่วน และจำไว้ให้ได้ว่า ยิ่งส่วนส่วนนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมบนความจริงแท้มากเท่าไร ก็ยิ่งเข้าไปมีส่วนร่วมบนความกระจัดมากขึ้นเท่านั้น”

[511e]

“ข้าฯ เข้าใจแล้ว” เขาพูด “ข้าฯ เห็นด้วยกับท่าน และข้าฯ ก็จะจัดเรียงมันดังท่านว่า”

“เออละ” ซ้ำๆ พูด “เรามาสร้างภาพเหมือนธรรมชาติของพวกเรา เมื่อได้รับการ [514a]

ศึกษา และเมื่อขาดการศึกษากันดีกว่า พิจารณาสถานการณ์ดังต่อไปนี้ดูนะ –

ลองจินตนาการถึงมนุษย์กลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ในห้องใต้ดิน โดยห้องนี้มีลักษณะ

เหมือนถ้ำ มีทางเข้าซึ่งเชื่อมด้วยทางเดินยาวออกไปเปิดสู่แสงสว่างด้านนอก

ตัวถ้ำ พวกเขาอาศัยอยู่ในนั้นมาตั้งแต่เด็ก โดยทั้งขาและคอต่างถูกตีตรวนตรึง

ไว้กับที่ เพื่อให้พวกเขามองเห็นได้เพียงสิ่งซึ่งอยู่เบื้องหน้าเท่านั้น พวกเขาไม่

สามารถหันศีรษะไปทางใดก็ได้เนื่องจากคอถูกล่ามตรึงเอาไว้ แสงสว่างเพียง

อย่างเดียวของพวกเขามาจากไฟกองหนึ่งซึ่งลุกไหม้อยู่ไกล ๆ เหนือพวกเขาขึ้น [514b]

ไปทางด้านหลัง นอกจากนั้นยังปรากฏทางเดินสายหนึ่งตั้งอยู่บนเนินสูงที่คั่น

กลางระหว่างนักโทษกับกองไฟ บนเนินนั้นมีแนวกำแพงเตี้ย ๆ เลียบทางเดิน

เหมือนฉากบังตาแบบที่คนเชิดหุ่นใช้บังตัวด้านหน้ามวลมนุษย์และแสดงหุ่น

เหนือฉากนั้น”

“ซ้ำๆ กำลังจินตนาการ” เขาพูด

“นั่นจึงจินตนาการต่อไปว่า เลียบกำแพงเตี้ยนี้มีมนุษย์กลุ่มหนึ่ง พวกเขานือ

ลิ้งของทำมือต่าง ๆ แทบทุกชนิด – ทั้งรูปสลักของคนและของสัตว์อื่น ๆ อีกมากมาย

บ้างก็ทำจากหิน บ้างก็จากไม้ บ้างก็ทำจากวัสดุอื่น ๆ – ชูไว้เหนือกำแพงเพื่อฉาย [514c]

[515a] เงามของลิ่งเหล่านี และเจ้าคงคาดเดาได้อยู่แล้วใช่ไหมว่า ผู้ถือสิ่งของเหล่านั้น บางคนยังเปล่งเสียงต่าง ๆ ออกมาด้วย ขณะคนอื่น ๆ เงียบไว้”

“ภาพเหมือนของท่านมันแปลก ๆ อยู่ละ” เขาพูด “และนักโทษพวกนั้นก็แปลกด้วยเหมือนกัน”

“พวกเขาเหล่านั้นก็เหมือนพวกเรานั้นเอง” ข้าฯ กล่าว “เพราะโดยพื้นฐานแล้ว เจ้าเห็นว่าคนเหล่านั้นจะมองเห็นตนเองหรือคนอื่น ๆ ใหม่ หรือว่ามองเห็นได้เพียงเงาตรงหน้า ซึ่งเนรมิตขึ้นจากกองไฟอีกด้านหนึ่งของถ้ำเท่านั้น?”

[515b] “พวกเขาจะมองเห็นตัวเองได้อย่างไรกัน” เขาพูด “ในเมื่อโดนบีบบังคับให้ตรึงศีรษะไว้กับที่ เคลื่อนไหวไม่ได้เลยทั้งชีวิต”

“และสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งถูกถือชูไว้ด้านหลังก็เช่นเดียวกัน?”

“แน่ละ”

“และหากพวกเขาสนทนาแลกเปลี่ยนเรื่องต่าง ๆ กับเพื่อนนักโทษด้วยกันได้ พวกเขาก็คงยึดถือสิ่งต่าง ๆ ซึ่งพวกเขาเห็นผ่านไปมาอยู่ตรงหน้าว่าเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* เจ้าก็เชื่อเช่นนั้นใช่ไหม?”

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้”

“ถ้าเกิดเสียงสะท้อนขึ้นเบื้องหน้าของพวกเขาละ? เมื่อใดก็ตามผู้คนที่ผ่านไปมาด้านหลังเปล่งเสียงออกมา นักโทษเหล่านั้นก็ย่อมต้องเชื่อแน่ว่าเสียงต่าง ๆ เป็นเสียงซึ่งเปล่งออกมาจากเงา ไม่ใช่แหล่งอื่น หรือเจ้าเห็นต่างไปจากนี้?”

“ในนามแห่งซุส ไม่หรอก” เขาพูด

[515c] “แน่นอน” ข้าฯ กล่าว “พวกเขาย่อมยึดเอาเงาแห่งสิ่งของท่ามือเหล่านั้น เป็นความจริงตามที่ *เป็น* ไม่ใช่ใใดอื่น”

“จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“เออละ ลองพิจารณาต่อไปว่า” ข้าฯ พูด “โดยธรรมชาติแล้ว จะเกิดอะไรขึ้นหากพวกเขาได้ถูกลบปล่อยตัวและเยียวยาให้หลุดพ้นจากการล่ามตรึงและการลงหลอก – เจ้าลองนึกถึงนักโทษคนหนึ่ง ซึ่งได้รับการปล่อยตัวอย่างกะทันหัน

และโดนบีบบังคับให้ต้องลุกขึ้นยืน เอี้ยวคอไปรอบ ๆ ก้าวเท้า และแหงนหน้า ขึ้นมองแสงสว่าง เขาย่อมเต็มไปด้วยความเจ็บปวด ดวงตาของเขาจะพร่ามัว จนมีอาจสังเกตเห็นสิ่งต่าง ๆ อันเป็นต้นแบบแห่งเงาของสิ่งซึ่งเขาเฝ้ามองมาก่อนหน้านั้นได้ เจ้ว่า เขาจะกล่าวอย่างไร หากมีใครบางคนบอกเขาว่า สิ่งที่เขา

[515d]

ได้มองเห็นมาก่อนหน้านั้น มีค่าเพียงเศษเสี้ยวเล็ก ๆ เมื่อเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เบ็น* ซึ่งขณะนี้ เขาอยู่ใกล้มันมากขึ้นอีกก้าวหนึ่งแล้ว เขาอยู่ใกล้ *การเป็น* ของสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น และเขาก็มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องแม่นยำมากขึ้น หรือหากจะกล่าวให้ละเอียดลงไปอีก ถ้าใครคนนั้นชี้ให้เขาดูสิ่งของแต่ละสิ่ง ซึ่งผ่านไปมาอยู่ด้านหลัง ถามเขาว่าสิ่งเหล่านั้นคืออะไร เร่งเร้าให้เขาตอบคำถาม เจ้าไม่คิดหรือว่า เขาคงต้องสับสนขนานใหญ่ และคงยังเชื่อมั่นต่อไปแน่นว่า สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเขาเฝ้ามองมาก่อนหน้านั้น ล้วนมีความจริงมากกว่าสิ่งซึ่งเขากำลังถูกชี้ให้เห็นอยู่ ณ ขณะนี้?”

“ใช่” เขาพูด “มาก ๆ เลยล่ะ”

“และถ้าใครคนนั้นบีบบังคับให้เขาหันกลับไปมองแสงสว่างนั้นอีกครั้ง ตามที่มันเป็น ดวงตาของเขาก็คงต้องเจ็บปวด ตัวเขาเองอาจถอยหนี เพื่อหันกลับมามองสิ่งที่ตนยังมองเห็นได้ และยังเชื่อมั่นว่า สิ่งเหล่านั้นถูกต้องชัดเจน มากกว่าสิ่งที่ถูกชี้ให้เห็นใช่ไหม?”

[515e]

“เขาคงทำอย่างนั้น” เขากล่าว

“และถ้าหากว่า” ซ้ำๆ พูด “มีคนใครบางคนใช้กำลังจูดลากเขาออกมาจาก ที่ตรงนั้น ผ่านเส้นทางอันขรุขระ สูงชัน ไม่ปล่อยให้เขาไปเด็ดขาด จนกว่าจะดึงตัว เขาออกไปอาบแสงแห่งดวงอาทิตย์ได้ นักโทษคนนั้นก็คงรู้สึกปวดร้าวและ ชุบเคืองมากแน่ หากได้รับการปฏิบัติเช่นนั้นใช่ไหม? และทันทีที่เขาได้ออกมา พบกับความสว่าง ล้ำแสงแห่งดวงอาทิตย์ก็คงเต็มแน่นอยู่ในดวงตาของเขา จนไม่สามารถมองเห็นสิ่งใด แม้ว่าสิ่งเหล่านั้นจะได้รับการบอกเล่าว่าเป็น ความจริงแท้ก็ตาม ใช่หรือเปล่า?”

[516a]

“ใช่ เขาคงมองไม่เห็นอะไร” เขาพูด “อย่างน้อยก็อีกสักพัก”

[516b]

“ถ้าอย่างนั้น เขาก็คงต้องคุ้นชินกับมันเสียก่อน จึงจะมองเห็นสิ่งเบื่องบนได้ในช่วงแรก เขาคงพบว่าเงาของสิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ง่ายดายที่สุด ต่อมาจึงเริ่มมองเห็นแบบสะท้อน²ของมวลมนุษย์ และของสิ่งต่าง ๆ บนผิวน้ำ และหลังจากนั้น จึงค่อยมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็น เมื่อถึงจุดนี้ เขาจึงสามารถพิศสิ่งต่าง ๆ บนสรวงสวรรค์ และมองสวรรค์ตามที่เป็นได้ โดยเฉพาะในเวลากลางวัน ซึ่งการแหงนมองแสงดาวและดวงจันทร์นั้น ทำได้ง่ายดายกว่าการเพ่งมองดวงอาทิตย์และแสงตะวันในเวลากลางวัน”

“ใช่แล้ว”

“และข้าฯ ก็เห็นว่า เขาจะเพ่งมองดวงอาทิตย์ได้ในที่สุด ไม่ใช่เพียงภาพบนผิวน้ำ หรือบนพื้นผิวน้ำอื่น ๆ อันผิดที่ผิดทางของมันเท่านั้น เขาจะมองดวงอาทิตย์ได้ตามที่มันเป็น ในดินแดนของมัน และยังมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับมันได้อีกด้วย”

“จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

[516c]

“หลังจากนั้น เขาย่อมอยู่ในสภาพพร้อมจะให้ข้อสรุปได้ว่า ดวงอาทิตย์คือต้นธารแห่งฤดูกาลและเดือนปี มันเป็นผู้ดูแลจัดการทุกสิ่งในถิ่นฐานอันมองเห็นได้ ณ ที่แห่งนั้น มันเป็นเหตุแห่งสรรพสิ่ง ซึ่งทั้งเขาและผองเพื่อนเคยมองเห็นมา”

“นั่นย่อมเป็นก้าวต่อไปของเขา” เขาพูด “ชัดเจนทีเดียว”

“แล้วต่อจากนั้นล่ะ? ยามเขาย้อนนึกถึงบ้านหลังแรกของตน และปัญญาอันเกิดขึ้นที่นั่น และยังมีเพื่อนนักโทษของเขาในเวลานั้นอีก เจ้าคิดว่าเขาจะมองตนเองมีความสุขใหม่ ที่ได้พบกับความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ และจะรู้สึกเวทนาเพื่อนคนอื่น ๆ หรือเปล่า?”

“น่าจะเป็นอย่างนั้น”

“ถ้าหากว่าแต่ก่อนนั้น ทั้งเกียรติยศ คำสรรเสริญ และรางวัลทั้งหลายจะตกเป็นของผู้ที่มีความหลักแหลมในการสังเกตสิ่งต่าง ๆ ซึ่งผ่านไปมาตรงหน้าเท่านั้น ผู้ใดคุ้นเคยและจดจำได้อย่างเยี่ยมยอดว่า ภาพใดมักปรากฏขึ้นก่อน ภาพใดมัก

ปรากฏขึ้นหลัง และภาพใดมักปรากฏขึ้นเคียงคู่กัน และสามารถพยากรณ์ถึงสิ่ง
ที่กำลังจะเกิดขึ้นได้อย่างแม่นยำ คนผู้นั้นย่อมได้รับรางวัลเหล่านั้นไปอย่างไร
ก็ตามในทัศนะของเจ้า คนผู้นั้นของเราจะยังปรารถนาสิ่งเหล่านั้นอยู่อีกไหม?
เขาจะยังรู้สึกอิจฉาบรรดาผู้ได้รับเกียรติยศ ผู้มีอำนาจในหมู่คนเหล่านั้นอีก
หรือไม่? หรือเขาจะรู้สึกดั่งคำกล่าวของโฮเมอร์ – *‘ข้าฯ ขอพลีกายรับใช้ เป็นทาส
บนผืนดิน แก่บุรุษผู้ขึ้นแค่นยากไร้ไม่มีที่ทำกิน’*³ – ยอมเผชิญหน้ากับทุกสิ่งแต่จะ
ไม่ยอมแสดงทัศนะถึงสิ่งเหล่านั้น หรือใช้ชีวิตเยี่ยงนั้นอีกเป็นอันขาด?”

[516d]

“แน่ละ” เขากล่าว “ข้าฯ ว่าเขาคงเลือกเผชิญหน้ากับทุกสิ่ง และไม่ยอมกลับไป
ใช้ชีวิตเยี่ยงนั้นอีกแน่”

[516e]

“ลองตรองดูว่า” ข้าฯ พุด “หากคนอย่างเขาได้กลับลงไปข้างล่างนั้นอีก
เป็นหนที่สอง และได้นั่งลงบนเก้าอี้ตัวเดิมอีกครั้ง การเดินออกจากแสงตะวัน
โดยฉับพลันเช่นนั้น ย่อมส่งผลให้ดวงตาของเขาถูกแตรกแซงโดยความมืด ใช่
หรือไม่?”

“แน่นอนเชียว” เขากล่าว

“และถ้าหากว่า ขณะการมองเห็นยังหม่นมัว ยังไม่คืนกับความมืด – สมมติว่า
ระยะเวลาปรับตัวนั้นไม่ใช่สั้น ๆ – และเขาต้องกลับไปแข่งขันกับนักโทษผู้อยู่มา
นานเหล่านั้นอีก – นั่นคือ แข่งกันจำแนกเงาเหล่านั้น – เขาย่อมกลายเป็น
ตัวตลกเรียกเสียงหัวเราะแน่ใช่ไหม? พวกเขาจะพากันกล่าวว่า เขาได้ขึ้นไป
ด้านบนนั้น และกลับลงมาพร้อมดวงตาอันฟอนเฟะเสียแล้ว ด้วยเหตุดังกล่าว
การเดินทางขึ้นไปด้านบนนั้น จึงไม่คุ้มค่าแก่การพยายามแม้แต่บ่อยใช่ไหม?
นอกจากนั้น หากมีคนพยายามจะปลดปล่อยและนำทางพวกเขาออกไป และ
หากพวกเขาเหล่านั้นคว้าจับคนคนนั้นเอาไว้ได้ เจ้าว่าพวกเขาจะไม่ฆ่าคน
คนนั้นทิ้งหรือ?”

[517a]

“โอ้ ไม่ต้องสงสัยเลย” เขาพุด

“ถ้าเช่นนั้น กล่าวคอนที่รัก” ข้าฯ พุด “เราก็จะต้องนำเอาภาพเหมือนต่าง ๆ
เหล่านั้นไปเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งที่เราได้พุดไว้ก่อนหน้า กล่าวคือ นำเอาดินแดน

[517b]

ซึ่งประจักษ์ผ่านการมองเห็นนั้น ไปเชื่อมโยงเข้ากับบ้านห้องซังนั้น และนำเอาแสงสว่างจากกองไฟด้านในนั้นไปเชื่อมโยงเข้ากับพลังอำนาจแห่งดวงอาทิตย์ จากนั้นเราจะนำเอาการเดินทางขึ้นไปด้านบนและการมองเห็นสิ่งต่างๆ บนนั้น ไปสอดคล้องสัมพันธ์กับการเดินทางของจิตวิญญาณ เพื่อขึ้นสู่ถิ่นฐานของสิ่งซึ่งเข้าใจได้⁴ เจ้าต้องไม่ทำให้ข้าฯ ผิดหวังแน่ เพราะเจ้าเองก็ปรารถนาจะพึงตั้งแต่ต้นอยู่แล้วนี่ และมีเพียงเทพเจ้าเท่านั้นจึงจะรู้ว่า สิ่งเหล่านี้มีความจริงแท้แค่ไหน เอลละ จากทั้งหมดที่กล่าวมา ข้าฯ เห็นว่าในดินแดนของสิ่งที่รู้ได้นั้น สิ่งสุดท้ายที่จะได้เห็น – หลังจากลงแรงพยายามอย่างยากลำบาก – ย่อมต้องเป็น *รูปแบบแห่งความดี* และเมื่อได้มองเห็นแล้ว เราก็จะได้ข้อสรุปว่า สิ่งนั้นนั่นเองคือเหตุแห่งความถูกต้องและงดงามทั้งปวง กล่าวคือ มันให้แสงสว่างอันเป็นนายเหนือทุกสิ่งในดินแดนของสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา และมันก็มอบความจริงแท้กับความเข้าใจ – อันเป็นนายเหนือสรรพสิ่งอยู่แล้วโดยตัวของมัน – ในดินแดนของสิ่งซึ่งเข้าใจได้ ดังนั้น ไม่ว่าผู้ใด หากต้องการกระทำการสิ่งต่างๆ อย่างมีปฏิภาณ – ไม่ว่าส่วนตัวหรือสาธารณะ – ก็จะต้องมองเห็นมันก่อนเสมอ”

[517c]

“ข้าฯ เองก็คิดเช่นนั้น และยินดีจะอยู่ข้างเดียวกับท่าน” เขาพูด “อย่างน้อยก็เท่าที่ข้าฯ พอจะทำได้นี่”

“เอาสิ ขึ้นมาอยู่ข้างข้าฯ ในเรื่องนี้ด้วยแล้วกัน” ข้าฯ พูด “คงไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจเท่าไร หากจะกล่าวว่าผู้ไปถึงจุดนั้นได้จะไม่สนใจระของมวลมนุษย์โดยสมัครใจอีก ด้วยจิตวิญญาณของพวกเขาประสงค์แต่จะใช้วันเวลาอยู่เบื้องบนนั่นเท่านั้น หากเราเดินตามภาพเหมือน ซึ่งข้าฯ เพิ่งเล่าไป ผลลัพธ์ย่อมออกมาเช่นนี้อย่างแน่นอน”

[517d]

“มันก็คงต้องเป็นอย่างนั้นละ” เขากล่าว

“แล้วถ้าเป็นเรื่องต่อไปนี่ละ เจ้ายังเห็นว่ามီးอะไรน่าประหลาดใจอยู่ไหม?”

ข้าฯ พูด “จะเกิดอะไรขึ้นหากคนคนหนึ่งจำต้องเบือนหน้าจากการครุ่นคิดดูเทพเจ้า ลงมาอยู่ท่ามกลางสิ่งต่างๆ ของมวลมนุษย์? หากการมองเห็นของเขา ยังหม่นมัว ยังไม่อาจปรับตัวเข้ากับความมืดมิดครอบงำได้ เขาย่อมกลายเป็น

เป็นตัวตลก และดูไร้สง่าไปในทันที หากเขาถูกบีบบังคับให้ต้องขึ้นศาล หรือที่แห่งใดก็ตาม และจำต้องกล่าวถึงเงาของความเที่ยงธรรม หรือสิ่งทั้งหลายอันเป็นต้นแบบแห่งเงาเหล่านั้น ข้าเขายังต้องโต้แย้งบนฐานคิดของคนพวกนั้นอีกด้วย ทั้ง ๆ ที่พวกเขาไม่เคยได้เห็นความเที่ยงธรรมโดยตัวมันเองมาก่อน”

[517e]

“นี่ก็ไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดอะไรเช่นกัน” เขาพูด

“อย่างไรก็ตาม ผู้ก่อปรตด้วยความเข้าใจอมตะระหนกได้เสมอว่า” ข้า พุด “ความระคายตานั้นมีอยู่สองประเภทด้วยกัน (โดยต้นเหตุนั้นก็มาจากสองแหล่ง) นั่นคือเมื่อดวงตาต้องเบือนจากแสงสว่างไปสู่ความมืด และเมื่อดวงตาต้องเบือนจากความมืดมาสู่แสงสว่าง – หากคนผู้นั้นเข้าใจว่าสภาวะเดียวกันยังเกิดขึ้นกับจิตวิญญาณได้ด้วยแล้วไซ้ร้ เมื่อใดก็ตามเขาเห็นจิตวิญญาณดวงใดตกอยู่ในความสับสนจนมิอาจแยกแยะสิ่งใดได้ เขาก็จะไม่หัวเราะเยาะโดยปราศจากตรรกะใดๆ เป็นอันขาด เขาจะพิจารณาต่อไปเสียด้วยซ้ำ ว่ามันเกิดจากวิถีชีวิตอันสว่างไสวกว่านั้นใช่หรือไม่ หากภายหลังจำต้องตกอยู่ในอนธการ มันจึงยังสับสน ยังปรับตัวไม่ได้ หรือว่าที่จริงแล้ว มันกำลังเปลี่ยนผ่านจากความขาดการเรี่ยไรไปสู่ความสุกใสอันรุ่งโรจน์กว่าก่อน มันจึงยังพรัมัวสับสนด้วยความเจิดจ้า นั้นแหละเขาย่อมประกาศว่า จิตวิญญาณดวงหนึ่งกำลังมีความสุขจากสถานภาพและการใช้ชีวิต ขณะเดียวกันก็รู้สึกเวทนา

[518a]

[514a]

จิตวิญญาณอีกดวงหนึ่ง ถ้าเขาต้องการจะหัวเราะเยาะจิตวิญญาณดวงหลังเสียหัวเราะของเขาก็คงเจือไว้ด้วยความเย้ยเยาะ น้อยกว่าเวลาต้องหัวเราะใส่จิตวิญญาณอันหลงมาจากแสงสว่างเบื่องบนเป็นแน่แท้”

[518b]

“ท่านพุดได้ควรแก่เหตุที่เดียว” เขากล่าว

“และหากสิ่งเหล่านี้เป็นความจริง” ข้า พุด “พวกเราจะต้องยึดข้อเสนอดังต่อไปนี้ว่าจริงด้วย นั่นคือการศึกษาเป็นสิ่งซึ่งแตกต่างจากที่คนพวกหนึ่งมักพูดกัน พวกเขา มักเสนอว่าการศึกษาเป็นการนำองค์ความรู้ ซึ่งไม่มีอยู่ในจิตวิญญาณมาเติมเข้าไปให้เกิดมีขึ้นมา เหมือนกับการนำเอาการมองเห็นมาเติมใส่เข้าไปในดวงตาอันมืดบอด”⁵

[518c]

“ใช่ พวกเขามักเสนอว่าอย่างนั้นจริงๆ” เขากล่าว

“อย่างไรก็ตาม ตรรกะของพวกเราในตอนนี้น่ากลับซ้ำ” ซ้ำๆ พุด “นอกจากพลังอำนาจดังกล่าวจะปรากฏในจิตวิญญาณของคนแต่ละคนอยู่แล้ว มันยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ของแต่ละคนอีกด้วย เปรียบได้กับการเบียดดวงตาออกห่างจากความมืดสู่แสงสว่าง มันจะทำได้เลย หากร่างกายทั้งหมดไม่ยอมหันตามไปด้วย เช่นเดียวกัน พลังอำนาจแห่งการเรียนรู้ก็ต้องหันออกจากสิ่งที่ กลายเป็น⁶ พร้อม ๆ กับจิตวิญญาณทั้งดวง จนมันทนทานต่อการแหงนมองสิ่งที่ เป็น และอาณาบริเวณอันสว่างจ้าที่สุดของสิ่งที่ เป็นได้ซึ่งเราก็ก็นั่น พ้องกันแล้วว่า อาณาบริเวณดังกล่าวก็คือ ความดี นั่นเองใช่ไหม?”

[518d]

“ใช่”

“มันจึงน่าจะมีศิลปะเฉพาะด้านการเบียดออกในลักษณะดังกล่าว” ซ้ำๆ พุด “อันช่วยให้พลังอำนาจเช่นนั้นสามารถเบียดออกไปอีกทางอย่างมีประสิทธิภาพและง่ายตายขึ้นได้ แน่แน่นอน มันยอมไม่ใช่ศิลปะสำหรับสร้างการมองเห็นขึ้นภายในนั้น หากแต่ถือว่า การมองเห็นได้ปรากฏอยู่ภายในนั้นอยู่แล้ว เพียงแต่ยังไม่ได้หันไปในวิถีทางอันถูกต้อง หรือยังไม่ได้มองสิ่งอันควรมองเห็น ศิลปะแขนงนี้จึงมีเป้าหมายอยู่ที่การเติมเต็มเป้าหมายดังกล่าว”

“ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

“ด้วยเหตุนี้ ความดีงามอื่นๆ ที่เหลือภายในจิตวิญญาณจึงน่าจะมี ความใกล้เคียงกับความดีงามของร่างกายมากกว่า เพราะมันมิได้มีอยู่แล้วก่อนหน้า หากแต่ถูกสร้างขึ้นในภายหลังด้วยความเคยชินและการฝึกฝน⁷ ขณะที่ความดีงามด้านการรู้จักใช้ปฏิภาณนั้น ดูเหมือนจะมีลักษณะใกล้เคียงกับเทพเจ้าบนสวรรค์เหนือสิ่งอื่นใด มันไม่มีวันสูญพลังอำนาจของตัวเองได้ อย่างไรก็ตาม มันจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากน้อยแค่ไหนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวิถีทางที่มันหันหน้าไป ถ้ามันหันไปผิดทาง มันก็จะกลายเป็นสิ่งอันตราย ไร้ค่าไร้ราคาได้เหมือนกัน เจ้าไม่เคยลองครุ่นคิดเรื่องคนเลวทรามแต่มีปัญญาบ้างหรือ? จิตวิญญาณอันคับแคบของคนประเภทนั้นมีความหลักแหลมปานใด? มันแยกแยะสิ่งต่างๆ ได้

[518e]

[519a]

อย่างเหี้ยมคมแค่ไหน? และไม่ว่ามันจะหันหน้าสู่ทิศใด มันก็แสดงให้เห็นได้ อยู่เสมอว่า วิสัยทัศน์ของตัวมันนั้น ไม่ได้ด้อยต่ำกว่าผู้ใดเลย แม้ว่ามันจะหันเห ไปรับใช้ความเลวทรามก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนั้น ยิ่งมันมองเห็นได้อย่างแหลมคม เท่าไหร่ มันก็ยิ่งสำเร็จการชั่วร้ายได้มากเท่านั้นใช่ไหม?”

“แน่ละ” เขาพูด

“อย่างไรก็ตาม หากธรรมชาติส่วนดังกล่าวได้รับการตัดแต่งให้เข้าที่เข้าทางตั้งแต่ยังเด็ก มันก็จะไม่นับญาติกับสิ่งซึ่ง กลายเป็น อีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็น ความตะกละตะกลาม ความสุขสำราญ หรือความหุรหืออื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ เป็นแขกเช่นทุนตะกั่ว ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว คอยแต่จะเกาะเกี่ยวจิตวิญญาณเอาไว้ และหันเหวิสัยทัศน์ของมันให้ตั้งลงสู่เบื้องล่างอยู่เบื้องนิตย หากมันสามารถ ปลดสิ่งเหล่านี้ทิ้งไป และเป็นสายตากลับขึ้นสู่ความจริงตามที่ เป็น ด้านบน นั้นได้ ส่วนส่วนเดียวกันของมนุษย์คนนั้น ย่อมมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวได้ อย่างคมชัด ในระดับพอ ๆ กับสรรพสิ่งซึ่งมันกำลังแหงนมองอยู่ ณ บัดนั้นด้วย”

[519b]

“น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“แล้วถ้าเป็นเรื่องนี้ล่ะ? มันก็น่าจะเป็นผลจากสิ่งที่เราเพิ่งพูดกันไปเช่นกัน หรือไม่ ข้ายังหลีกเลี่ยงไม่ได้อีกด้วย?” ข้าฯ พูด “บรรดาผู้ไม่เคยได้รับการศึกษา หรือไม่เคยมีประสบการณ์กับความจริงแท้ ย่อมไม่มีวันทำหน้าที่เป็นผู้ดูแล เมืองเมืองหนึ่งได้ หรือบรรดาผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้ชีวิตทั้งชีวิตเพื่อการศึกษาแต่ เพียงอย่างเดียว ก็รับหน้าที่นี้ไม่ได้เช่นกัน คนพวกแรกเป็นไม่ได้ เพราะพวกเขา มีอาจตั้งเป้าหมายเพื่อสาธารณะหรือส่วนตัวใด ๆ ได้เลย ส่วนคนพวกหลังนั้น เป็นไม่ได้ เพราะพวกเขาจะไม่เต็มใจปฏิบัติสิ่งใด รวากับว่าตนเองได้พอพมาตั้ง หลัแหล่งอยู่บนเกาะของผู้ได้รับพรจากทวยเทพ^๑ ขณะยังมีชีวิตอยู่ไปยังนั้น”

[519c]

“จริง” เขาพูด

“และในฐานะผู้ก่อตั้งเมือง ภารกิจของเราย่อมเป็นการผลักดันธรรมชาติ อันเป็นเลิศทั้งหลายให้เข้าสู่การเรียนในสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งเราเพิ่งพูดกันไป เมื่อครู่^๒ นั่นคือ การไต่ขึ้นไปบนนั้น เพื่อมองความดีอย่างไรก็ตาม เมื่อพวกเขาได้

[519d]

ขึ้นไปถึงที่นั่น และได้ใช้เวลาเฝ้ามองมันสักระยะแล้ว เราต้องไม่อนุญาตให้พวกเขาได้กระทำการสิ่งๆทุกวันนี้ออนุญาตกันอยู่อย่างเด็ดขาด”

“อะไรหรือ?”

“ก็การอยู่แต่บนนั้นไงเล่า” ข้าฯ พุด “อยู่แต่ข้างบนนั้น และไม่เต็มใจจะกลับลงมาหาพวกนักโทษด้านล่าง เพราะไม่ต้องการจะร่วมรับความลำบากหรือเกียรติยศกับคนเหล่านั้น ไม่ว่ามันจะมีคุณค่ามากหรือน้อยกว่าก็ตาม”

“หะ?” เขาพุด “เรากำลังปฏิบัติไม่เที่ยงธรรมต่อพวกเขาหรือเปล่าเอ๋ย? เรากำลังทำให้ชีวิตของพวกเขาเหล่านั้นเลวลง แทนที่จะได้ใช้ชีวิตดีกว่าหรือเปล่า?”

[519e]

“สหายน้อยเอ๋ย เจ้าคงลืมไปแล้วสินะว่า” ข้าฯ พุด “กฎหมายของเรานั้น ไม่ได้ตั้งเป้าไว้ที่การทำให้ผู้คนในช่วงชั้นใด ๆ กินที่อยู่ดีมากกว่าช่วงชั้นอื่น ๆ เป็นพิเศษ หากแต่จะต้องทำให้เกิดแก่เมืองทั้งเมืองอย่างเป็นองค์รวม – มันต้องสร้างความสอดคล้องประสานขึ้นในหมู่พลเมือง โดยการชักจูงและกดดันบังคับ เรียกร้องให้แต่ละช่วงชั้นแบ่งปันผลประโยชน์แก่กันและกัน ผ่านทรัพย์สินส่วนรวม – มันจะต้องผลิตบุรุษลักษณะดังกล่าวแก่เมืองเสมอ แต่จะปล่อยให้พวกเขาหันหน้าไปไหนตามใจชอบไม่ได้ มันต้องใช้พวกเขาเป็นองค์ประกอบสำหรับผูกเมืองทั้งเมืองเข้าไว้ด้วยกันเท่านั้น”

[520a]

“จริงด้วยสิ ข้าฯ ลืมไป” เขากล่าว

“เออละ กลาวคอน” ข้าฯ พุด “จงพิจารณาให้ดีว่า พวกเรามีได้ปฏิบัติไม่เที่ยงธรรมต่อผู้กำลังจะได้เป็นนักปรัชญาในหมู่เราเหล่านั้นเลย เรากำลังหยาบยี่นาวาจาอันเที่ยงธรรมให้แก่พวกเขาต่างหาก ขณะเดียวกัน เราก็ต้องคอยผลักดันให้พวกเขากลับมาดูแลและพิทักษ์รักษาคนอื่น ๆ เราจะกล่าวกับพวกเขาว่า หากคนเช่นพวกเขาได้เกิดในเมืองอื่น มันก็อาจเป็นการเหมาะสมกว่า หากพวกเขาจะเลือกไม่เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมใดๆ ในเมืองเหล่านั้น เพราะเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น พวกเขาจะต้องอยู่ฝั่งตรงข้ามกับเจตจำนงของระบอบปกครองเหล่านั้นอย่างเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนั้น *ธรรมชาติ* ซึ่งเติบโตขึ้นได้ด้วยตัวเอง โดยไม่ติดค้างการอบรมเลี้ยงดูจากใคร หากมันไม่ต้องการชดใช้หนี้สิน

[520b]

แห่งการเลี้ยงดูแก่ผู้ใด นั่นก็ย่อมเป็นความเที่ยงธรรมโดยตัวมันเองอยู่แล้ว แต่เราก็กต้องบอกพวกเขาด้วยว่า ‘อย่างไรเสีย เราก็กได้ให้กำเนิดแก่สิ่งทีพวกเขาเป็น เราสร้างทีพวกเขาเป็นผู้นำของเมืองทั้งเมือง ดุจราชาแห่งรวงฝ้งใหญ่ พวกเขาได้รับการพัฒนาให้เก่งกาจมาจากย้งขึ้น สมบูรณ์ทางการศึกษามากกว่าใคร พวกเขาสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ทั้งสองดินแดน พวกเขาจ้งลงไปข้างล่างนั้น จ้งผลัดกันลงไป ใช้ชีวิตอย่งเป็นส่วนรวมกับผู้คนทั้งหลายเหล่านั้น และจ้งทำตนให้คุ้นกับการมองฝ่าความมีตรีวมกับคนเหล่านั้น และเมื่อพวกเขาคุ้นชินกับมันแล้ว พวกเขาจ้งยอมมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้แจ่มชัดมากกว่าคนอื่น ๆ เป็นพันเป็นหมื่นเท่า ด้วยพวกเขาจ้งรู้จักแบบสะท้อนแต่ละชนิดเป็นอย่งดี แยกแยะได้ว่ามันเป็นแบบสะท้อนของสิ่งใด เพราะพวกเขาได้เคยมองเห็นความจริงแท้มาก่อนแล้ว ทั้งความดงตาม ความเที่ยงธรรม และความดี เมื่อเป็นดงนี้ เมืองเมืองนี้ยอมได้รับการอภิบาลจากพวกเขา และจากพวกเขาให้คงอยู่ในสภาพแห่งความฝืนคืนไม่ใช้ความฝืน อย่งเมืองต่าง ๆ มากมายทุกวันนี้เป็นกัน เมืองเหล่านั้นได้รับการอภิบาลจากผู้คน ซึ่งทำสงครามกันเพียงเพื่อแย่งชิงเงาของสิ่งต่าง ๆ พวกเขาสร้างควมร้าวฉานขึ้นเพื่อจะถืออำนาจปกครอง อย่งกับว่าสิ่งเหล่านั้นมีคุณความดีใหญ่ย้งอย่งไรอย่งนั้น อย่งไรก็ตาม ความจริงนั้นมือยู่ว่า เมืองใดผู้ปกครองไม่ระหยาการปกครอง เมืองนั้นยอมได้รับการอภิบาลอย่งเป็นเลิศปราศจากรอยร้าว ทว่าเมืองใดได้ผู้ปกครองมีลักษณะตรงข้าม เมืองนั้นยอมได้รับการอภิบาลในทางตรงกันข้ามดุจเดี๋ยวกัน”

[520c]

[520d]

“แน่นอน” เขาพูด

“แล้วเจ้าคิดว่า หลังจากศิษยานุศิษย์ของพวกเขา ได้ใช้ชีวิตในห้วงเวลาอันย้งใหญ่ร่วมกันบนดินแดนอันพิสุทธ์นั้นแล้ว ได้มาฝ้งสิ่งเหล่านี้ และเกิดไม่อยักเข้าร่วมผลัดกันรับควมลำบากในเมืองขึ้นมา เจ้าว่า พวกเขาจะขัดคำสั่งของเราไหม?”

“เป็นไปไม่ได้หรอก” เขาพูด “พวกเราจ้งยอมใช้คำสั่งอันเที่ยงธรรมกับผู้เที่ยงธรรมเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ พวกเขาแต่ละคนยอมจะด้องปฏิบัติต่อการ

[520e]

ปกครองราวสิ่งจำเป็นอันขาดมิได้ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมตรงข้ามกับผู้ปกครองทั้งหลายในเมืองทุกเมืองทุกวันนี้”

[521a]

“ใช่แล้วละ สหายน้อย” ข้าพ พูต “หากเจ้าค้นพบวิถีชีวิตที่ดีกว่าการขึ้นรับอำนาจปกครอง และส่งมอบวิถีชีวิตดังกล่าวแก่ผู้จะต้องปกครองเหล่านั้นได้ เมืองซึ่งได้รับการอภิบาลอย่างดีเยี่ยมของเจ้าย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นมา มีเพียงทางนี้เท่านั้นที่คนร่ำรวย จริง ๆ จะได้ปกครอง แน่نون ความร่ำรวยในที่นี้มิได้หมายถึงร่ำรวยเงินทอง มันคือความร่ำรวยตามอย่างผู้ได้พบความสุขสมบูรณ์ กล่าวคือ เป็นความร่ำรวยของชีวิตอันดีและมีปฏิภาณ ทว่าถ้ายังมีขอทาน หิวโหยต้องการของดี ๆ ส่วนตัว และพยายามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับฐานะสาธารณะ โดยเห็นว่าสามารถยึดครองของดี ๆ จากตรงนั้นได้ เมืองซึ่งได้รับการอภิบาลอย่างดีเยี่ยมดังกล่าวก็จะเป็นไปไม่ได้อีกเช่นกัน เพราะเมื่อใดก็ตามการปกครองกลายเป็นสิ่งซึ่งต้องต่อสู้แย่งชิงกัน เมื่อนั้นสงครามกลางเมือง หรือ สงครามภายในวงศ์ตระกูลก็จะเกิดขึ้นตามมา ทำลายล้างทั้งตัวคนเหล่านั้น และเมืองทั้งเมือง”

[521b]

“จริงทีเดียว” เขากล่าว

“เจ้ายังรู้จักวิถีชีวิตอื่นใด” ข้าพ พูต “ซึ่งซ้งตำแหน่งทางการเมืองได้มากเท่าวิถีชีวิตแห่งปรัชญาอันจริงแท้อีกไหม?”

“ไม่เคย เทพซุสเป็นพยาน” เขากล่าว “ข้าพ ไม่รู้จักอื่นใดอีก”

“ทว่าต่อให้ไม่ใช่ผู้รักในการปกครอง แต่พวกเขาก็ยังจำเป็นต้องเข้าไปอยู่กับตำแหน่งเหล่านั้น หาไม่แล้วคนรักตำแหน่งทั้งหลายย่อมตบตีแย่งชิงกันเป็นแน่แท้”

“แน่ละ”

“ถ้าอย่างนั้น เจ้าจะกอดตันให้คนกลุ่มใดเข้าไปอยู่กับหน้าที่พิทักษ์เมืองได้อีก ถ้ามีไขกลุ่มคนผู้มีปฏิภาณเป็นเลิศกว่าใครในด้านการอภิบาลเมือง แต่ก็แน่นอนล่ะว่า คนกลุ่มนี้จะต้องถือครองเกียรติยศอื่น ๆ และมีวิถีชีวิตอันดีมากยิ่งขึ้นกว่าด้านการเมืองอยู่แล้ว”

“ไม่มีใครดีไปกว่านี้แล้วละ” เขาพูด

“เอาละ เรามาพิจารณาถึงวิธีการอันจะทำให้พวกเขาปรากฏขึ้นมาได้กัน – เราจะนำทางพวกเขาขึ้นมาสู่แสงสว่างได้อย่างไร ดังมีคนแล้วว่า บางคนนั้นเคยได้เดินทางจากดินแดนฮาดิสขึ้นเป็นทวยเทพ เจ้าเองก็ต้องการเช่นนั้นใช่ไหม?”

[521c]

“คงเป็นอื่นไปไม่ได้อีก” เขาพูด

“แต่ก็ดูเหมือนว่า เรื่องนี้จะทำไม่ได้ง่าย ๆ เหมือนการหมุนเปลือกก้อย¹⁰ เพราะมันคือการหมุนจิตวิญญาณไปอีกทาง จากด้านของกลางวันอันดูคล้ายกลางวัน ไปสู่ด้านของกลางวันอันจริงแท้ – นั่นคือ การไต่เต้าขึ้นสู่สิ่งต่างๆ ตามที่ เป็น อันเป็นสิ่งที่พวกเรายอมรับให้เป็นปรัชญาอย่างจริงแท้”

“แน่นอนที่สุด”

“นั่นเราก็ต้องมาพิจารณากันว่า วิชาเรียนประเภทใดบ้าง จะให้พลังอำนาจลักษณะนี้ได้?”

[521d]

“ใช่”

“แล้ววิชาประเภทใดกันล่ะ กล่าวคอน จึงจะสามารถดึงจิตวิญญาณจากการกลายเป็นให้เข้าสู่การ เป็น ได้? อืม... ข้าพ พุดไปคิดไปก็ได้ความว่าอย่างนี้ – ก่อนหน้านั้น เรากล่าวกันไปแล้วใช่ไหมว่า คนเหล่านี้จำเป็นต้องเป็นผู้เยี่ยมยุทธ์ในด้านการสงครามให้ได้ตั้งแต่ยังเยาว์?”

“ใช่ เราพูดกันไว้อย่างนั้น”

“ถ้าเช่นนั้น วิชาเรียน ซึ่งเรากำลังตามหา ก็น่าจะต้องให้คุณลักษณะต่อไปนี้เพิ่มเข้าไปแก่อนก่อนหน้านั้นด้วย”

“อะไรหรือ?”

“มันจะต้องไม่ไร้ประโยชน์ต่อบุรุษผู้ชำนาญการสงครามอย่างไรล่ะ”

“อ้อ แน่ละ” เขากล่าว “ถ้าเป็นไปได้นะ”

“เอาละ ก่อนหน้านั้น พวกเขาต่างก็ได้รับการศึกษาด้านกายบริหาร และด้านดนตรีศิลปะจากพวกเราไปแล้วใช่ไหม?”

[521e]

“เป็นเช่นนั้น” เขาพูด

“ด้วยเหตุที่กายบริหารนั้น ดูแลด้านการเจริญเติบโตและการเสื่อมโทรมของร่างกาย จึงแน่นอนว่า โดยภาพรวมแล้ว มันย่อมสอดคล้องสัมพันธ์กับการเกิดและดับสลาย”

“ดูท่าจะเป็นอย่างนั้น”

“มันจึงไม่น่าจะใช้วิชาเรียนที่เราต้องการ”

[522a]

“ใช่แล้ว”

“แล้วด้านดนตรีศิลป์ ดังเราได้อธิบายไว้ล่ะ?”

“ถ้าท่านยังจำได้ มันเป็น *คู่เหมือนคนละด้าน* กับกายบริหารเลยไม่ใช่หรือ?”¹¹

เขาพูด “มันให้การศึกษาแก่เหล่าผู้พิทักษ์ผ่านการเสริมสร้างนิสัย มันใช้เสียงประสานสร้างความสอดคล้องประสาน – ไม่ใช่องค์ความรู้ – ประเภทหนึ่งขึ้นมา และมันก็ใช้จังหวะสร้างความมีจังหวะชนิดหนึ่งขึ้นมาด้วยเช่นกัน กล่าวคือ มันยึดโยงอยู่กับนิสัยต่าง ๆ อันมีลักษณะคล้ายคลึงกับสองสิ่งดังกล่าว และถ่ายทอดออกมาผ่านคำพูด ไม่ว่าจะเป็นนิทาน หรือคำพูดชนิดอื่น ๆ อันก่อปรด้วยความจริงยิ่งกว่าอย่างใดก็ตาม หากเทียบกับวิชาเรียนอันมีเป้าหมายตั้งท่านว่ามานั้น มันก็ยังใช้การไม่ได้หรอก”

[522b]

“เจ้าเดือนสติซ้าฯ ได้ละเอียดยกมากทีเดียว” ซ้าฯ พูด “มันไม่มีสิ่งที่เราตามหาในนั้นจริง ๆ กล่าวคอนเอ้ย เจ้าช่างเป็นภูติในร่างคน แต่ถ้าอย่างนั้นจะยังมีสิ่งใดใช้การได้อีกล่ะ? ในเมื่อดูเหมือนว่า ศิลปะทุกแขนงนั้นต่างก็มีลักษณะเป็นกิจวัตรอันบีบอัดด้วยกันทั้งสิ้น”¹²

“แต่ถ้าเช่นนั้น จะยังมีวิชาเรียนประเภทใดเหลืออยู่อีกหรือ? หากดนตรีศิลป์ กายบริหาร หรือศิลปะแขนงอื่น ๆ ใช้การไม่ได้เสียแล้ว?”

“เอาอย่างนี้” ซ้าฯ พูด “ถ้าเราไม่เหลืออะไรให้ดึงมาใช้แล้ว เราลองหาสิ่งที้นำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งเหล่านั้นได้เป็นอย่างไร?”

“อะไรล่ะ?”

[522c]

“ตัวอย่างเช่น” ซ้าฯ กล่าว “สิ่งซึ่งศิลปะทุกแขนง ความคิดคำนวณทุกชนิด และองค์ความรู้ทุกประเภท ต้องดึงมาใช้ร่วมกัน เพื่อเกี่ยวพันตัวมันเอง มันมี

ความจำเป็นมากสำหรับทุก ๆ คนที่ต้องเริ่มต้นการเรียนรู้ทุกแขนง”

“ก็แล้วมันคืออะไรเล่า?” เขาพูด

“มันก็คือสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ อันมีไว้สำหรับจำแนกจำนวนนับหนึ่ง สอง แล้วก็สามอย่างไรล่ะ” ข้าฯ พูด “หรือถ้าจะให้อธิบายอย่างย่อ มันก็คือจำนวนนับกับการคำนวณนั่นละ เพราะศิลปะทุกแขนงและองค์ความรู้ทุกประเภทต่างก็โดนบังคับให้ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกันมันทั้งนั้นใช่ไหม?”

“ใช่แล้วละ” เขาพูด

“แม้แต่ศิลปะการรบก็ยังเป็นเช่นนั้น?” ข้าฯ พูด

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้” เขาพูด

“อย่างไรละครโศกนาฏกรรมหลายเรื่อง ๆ” ข้าฯ กล่าว “พาลาเมดีสมักจะปรากฏตัวต่อหน้าอากาศเมมมอนในฐานะแม่ทัพผู้นำชั้นเสมอ เจ้าเคยสังเกตไหม? เขามักจะกล่าวว่า จำนวนนับ ซึ่งเขาคิดค้นขึ้นนั้นทำให้เขาบอกได้ว่ากองทัพของเมืองทรอยประกอบด้วยกองทหารจำนวนเท่าใด และยังสามารถนับจำนวนเรือรบและสิ่งอื่น ๆ ได้ด้วย รวกับว่าก่อนหน้านี้ไม่เคยมีใครนับสิ่งเหล่านั้นได้มาก่อน และรวกกับว่าอากาศเมมมอนเอง ก่อนหน้านั้นก็ไม่มีใครรู้มาก่อนเลยว่าตัวเองมีขาที่ข้าง¹³ ในกรณีเช่นนี้ เจ้าเห็นว่าหมอนี้สมควรเป็นแม่ทัพประเภทไหนล่ะ?”

[522d]

“เป็นแม่ทัพประหลาด ๆ” เขาพูด “ถ้านั้นเป็นเรื่องจริงนะนะ”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “เราก็จำเป็นต้องให้เหล่านักรบของเราได้เรียนด้านนี้เพื่อว่าพวกเขาจะได้รู้จักจำนวนนับและรู้จักการคำนวณ”

[522e]

“เหนือสิ่งอื่นใดเลยละ” เขากล่าว “หากเรายังต้องการให้พวกเขามีความเชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนทัพ... ไมล์ ข้าฯ ต้องพูดว่า หากพวกเขายังเป็นมนุษย์อยู่ล่ะก็นะ”

“เจ้าสังเกตเห็นสิ่งเดียวกับที่ข้าฯ เห็นในวิชาเรียนชุดนี้หรือเปล่า?”

“อะไรหรือ?”

“โดยธรรมชาติแล้ว สิ่งนี้น่าจะอาจนำเราไปสู่การทำความเข้าใจ¹⁴ ซึ่งเรากำลัง

[523a]

แสวงหากันก็เป็นได้ ทว่ามันกลับไม่เคยมีใครนำสิ่งนี้ไปใช้ได้อย่างถูกต้องเลย
ทั้งๆ ที่สมควรจะนำมันไปใช้พาผู้คนมุ่งสู่ *การเป็น* ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม”

“ท่านหมายความว่าอย่างไรกันแน่นะ?” เขาพูด

“อืม... ข้าฯ จะลองพยายามขยายความตามทัศนะของข้าฯ ดูแล้วกัน ข้าฯ
จะจำแนกให้ตนเองเห็นว่า สิ่งสิ่งนี้จะนำเราไปสู่หนทางที่กำลังพูดถึงกันอยู่ได้
หรือไม่ เจ้าต้องร่วมมือกับข้าฯ ด้วยนา แล้วหลังจากนั้น ค่อยมาคุยกันต่อไปว่า
เจ้าเห็นด้วยหรือไม่ เพื่อว่าเราจะมองเห็นมันได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อหา
คำตอบว่า มันเป็นอย่างที่ข้าฯ พยากรณ์ไว้หรือเปล่า”

“เอาเลย อธิบายหน่อย” เขาพูด

[523b] “งั้นข้าฯ จะอธิบายล่ะนะ” ข้าฯ พูด “เจ้ามองเห็นหรือไม่ว่า วัตถุบางประเภท
ซึ่งรับรู้ได้ด้วยผัสสะนั้น ไม่ได้ตั้งเอาการทำความเข้าใจมาประกอบกรตรวจสอบ
เลย เพราะใช้เพียงผัสสะตัดสินก็ดูเหมือนจะเพียงพออยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม
วัตถุบางประเภทกลับเรียกร้องทุกวิถีทางให้นำเอาการพิจารณา
ไตร่ตรองมาใช้ เพราะการใช้ผัสสะเพียงอย่างเดียวนั้นดูเหมือนจะไม่เกิด
ประโยชน์ออกงามอันใดเลย”

“ชัดเลย ท่านกำลังพูดถึงสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในระยะไกล” เขาพูด “กับภาพ
เขียนแรงๆ¹⁵ ใช่ไหม?”

“เจ้าเข้าใจความหมายของข้าฯ เพียงไปหน่อยนะ” ข้าฯ พูด

“อ้าว! งั้นท่านหมายถึงอะไรล่ะ?” เขาพูด

[523c] “วัตถุซึ่งไม่ได้ตั้งเอาการทำความเข้าใจใช้นั้น” ข้าฯ กล่าว “ก็คือสิ่ง
ทั้งหลายซึ่งไม่ได้รับความเห็นชอบจากการรับรู้ในทางตรงข้ามด้วยในเวลา
เดียวกัน ส่วนสิ่งซึ่งได้รับการเห็นชอบนั้น ข้าฯ จะจัดมันไว้ในส่วนของวัตถุซึ่ง
ต้องตั้งเอาความเข้าใจมาใช้ กล่าวคือ ไม่ว่าวัตถุซึ่งมาตกกระทบบนผัสสะ
นั้นอยู่ใกล้หรือไกล การแสดงผลการรับรู้ทางหนึ่งกลับไม่ได้ชัดเจนมากกว่า
อีกทางหนึ่งเลย อย่างไรก็ตาม เจ้าจะเข้าใจความหมายของข้าฯ ดียิ่งขึ้นจาก
ตัวอย่างต่อไปนี้ – เอาละ เรากล่าวว่า นิ้วทั้งสามนิ้วบนมือข้าฯ นี้คือ นิ้วก้อย

นิ้วชี้ แล้วก็นิ้วกลางชี้ไหม?”

“ใช่” เขาพูด

“ลองคิดว่า ข้าฯ กำลังพูดถึงนิ้วเหล่านี้จากมุมมองระยะใกล้ เอาละ เจ้าลองพิจารณาเรื่องต่อไปนี่แทนข้าฯ หน่อย”

“เรื่องไหน?”

“แน่นอนว่า นิ้วแต่ละนิ้วย่อมดูเป็นนิ้วเหมือน ๆ กันหมด และเมื่อมองใกล้ ๆ เช่นนี้ มันย่อมไม่เห็นความแตกต่างใดๆ ไม่ว่าจะมองจากตรงกลางหรือจากตรงปลาย ไม่ว่าจะขวาหรือจะคล้ำ ไม่ว่าจะอวบหรือซูบ หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน ไม่ว่าจะสัณฐานะอย่างไร จิตวิญญาณของคนหมู่มากจะไม่ได้รับการกดดันให้หันมาทำความเข้าใจเพื่อถามว่านั่นคือนิ้วอะไร เพราะการมองเห็นนั้นย่อมไม่มีวันชี้หน้าจิตวิญญาณว่านิ้วนี้นั้นเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับนิ้วใด ๆ ได้ในเวลาเดียวกัน”¹⁶

[523d]

“ใช่ มันเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“ด้วยเหตุนี้” ข้าฯ กล่าว “สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวจึงไม่มีแนวโน้มจะดึงเอาความเข้าใจมาใช้ ไม่มีที่ท่าว่าจะปลุกมันให้ตื่นขึ้นมา”

[523e]

“ใช่แล้ว”

“แต่ถ้าเป็นเรื่องอื่น ๆ ละ? การมองเห็นจะเห็นความใหญ่และความเล็กได้อย่างน่าพอใจหรือเปล่า? หรือว่ามันมองไม่เห็นความแตกต่างใดระหว่างนิ้วที่อยู่ตรงกลางกับนิ้วที่อยู่ตรงสุดปลาย? หรือการสัมผัสก็คล้าย ๆ กันใช่ไหม ไม่ว่าวัตถุนั้น ๆ จะหนาหรือบาง นุ่มหรือแข็งก็ตาม? หรือยังมีการรับรู้ด้วยผัสสะอื่นใดสามารถแสดงผลแห่งตนได้อย่างชัดเจน โดยไม่มีข้อบกพร่องเลยบ้าง? ผัสสะแต่ละอย่างไม่ได้ทำหน้าที่ตามลำดับต่อไปนี้หรือหรือ – อันดับแรก ทันทีที่ความแข็งปรากฏขึ้นบนการรับรู้ ความอ่อนนุ่มก็ย่อมต้องปรากฏขึ้นบนนั้นด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากนั้นอันดับต่อมา มันก็จะรายงานต่อไปถึงจิตวิญญาณว่าผัสสะนั้น ๆ ได้รับรู้ว่ามีทั้งความแข็งและความอ่อนนุ่ม”¹⁷

[524a]

“ใช่ มันเป็นไปตามลำดับนั้น” เขากล่าว

“ในกรณีเช่นนี้จิตวิญญาณย่อมเปี่ยมด้วยความสับสนอย่างเลี่ยงไม่ได้” ซ้ำๆ พูด “เพราะมันไม่เข้าใจว่า ความแข็งตามที่ผัสสะได้รายงานมานั้น มีความหมายอย่างไร ในเมื่อมันยังกำชับว่า วัตถุชิ้นเดียวกันนั้นยังมีความอ่อนนุ่มอยู่ในตัวด้วย หรืออย่างกรณีของความหนักและความเบา ซึ่งผัสสะได้ส่งรายงานมาก็เช่นเดียวกัน มันย่อมไม่เข้าใจว่า สิ่งเดียวกันจะทั้งหนักและเบาในเวลาเดียวกันได้อย่างไร เพราะผัสสะนั้นรายงานมาว่า ความหนักนั้นยังมีความเบาอยู่ด้วย และความเบานั้นก็ยังมีความหนักอยู่ด้วยใช่ไหม?”

[524b]

“ใช่จริง ๆ นั่นละ” เขากล่าว “จิตวิญญาณจำเป็นต้องรับผลรายงานแปลก ๆ นั้น และเรียกร้องให้เราต้องพิจารณาเพิ่มเติมสินะ”¹⁸

“งั้นมันก็น่าจะเป็นไปได้ว่า” ซ้ำๆ พูด “ทุก ๆ ครั้งที่เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น อันดับแรกเลย จิตวิญญาณจะพยายามประมวลว่าสิ่งที่ได้รับรายงานมานั้น เป็นหนึ่งหรือเป็นสอง ด้วยการตั้งเอาการคำนวณและการทำความเข้าใจมาใช้”

“ใช่แล้ว”

“และถ้าปรากฏว่ามันเป็นสอง แต่ละสิ่งในสองสิ่งนั้น ต้องมีค่าเป็นหนึ่ง โดยแต่ละสิ่งต้องมีความแตกต่างกันด้วย?”

“ใช่”

[524c]

“งั้นถ้าแต่ละสิ่งเป็นหนึ่ง และทั้งคู่รวมกันเป็นสอง จิตวิญญาณดวงนั้นก็ จะเข้าใจว่า สองสิ่งนั้นแยกขาดจากกัน เพราะถ้าทั้งสองสิ่งมิได้แยกขาดจากกัน มันย่อมเข้าใจว่า สิ่งสิ่งนั้นมีค่าเป็นหนึ่ง”

“ถูกต้อง”

“อย่างไรก็ตาม การมองเห็นนั้น มองสิ่งใหญ่กับสิ่งเล็กกว่าโดยไม่แยกขาดจากกัน หากแต่ปนเปกัน เรว่ากันไว้อย่างนั้นมีใช่หรือ?”

“ใช่”

“เมื่อเป็นเช่นนั้น ความเข้าใจจึงถูกดึงมาใช้ เพื่อให้เกิดความแจ่มชัดยิ่งขึ้น มันจะมองสิ่งใหญ่กับสิ่งเล็กดังกล่าวนั้น และพยายามจำแนกมันออกจากกัน ไม่ให้มันปนเปกัน กล่าวคือ มันจะกระทำตรงกันข้ามกับการมองเห็น”

“จริงที่เดียว”

“จากจุดนี้เอง มันจะเริ่มต้นถามเราว่า สิ่งใหญ่คืออะไร และสิ่งเล็กคืออะไร
ใช่ไหม?”

“แน่ล่ะ”

“และด้วยเหตุนี้ จากฐานคิดตรงนี้ เราถึงได้เรียกด้านหนึ่งว่าเป็นด้านของ
สิ่งซึ่งเข้าใจได้ และเรียกอีกด้านว่าเป็นด้านของสิ่งซึ่งมองเห็นได้”¹⁹

“ถูกที่เดียว” เขาพูด

[524d]

“นี่ล่ะ คือสาเหตุที่ข้าฯ กล่าวว่า การที่วัตถุบางชนิดนั้นต้องตั้งเอาการคิด
คำนวณมาใช้²⁰ และวัตถุบางชนิดก็ไม่ต้อง โดยวัตถุที่ต้องตั้งมันมาใช้นั้นหมาย
ถึงวัตถุซึ่งตกกระทบผัสสะในทางตรงกันข้ามไปด้วยในเวลาเดียวกัน ขณะวัตถุ
อื่นๆ ซึ่งต่างออกไปจากนั้น ย่อมไม่กระตุ้นให้ตั้งเอาการทำความเข้าใจมาใช้”

“อืม ข้าฯ เข้าใจแล้ว” เขาพูด “และข้าฯ ก็มีทัศนะเดียวกันกับท่าน”

“งั้นแล้วไงต่อ? เจ้าว่า จำนวนนับทั้งหลายและจำนวนนับหนึ่ง²¹ นั้นอยู่
ด้านไหน?”

“ข้าฯ ยังมองภาพรวมไม่ออกนะ” เขาพูด

“ลองคิดโดยอาศัยฐานของสิ่งที่เราได้พูดกันไปก่อนหน้า” ข้าฯ กล่าว “หาก
เรามองเห็นจำนวนนับหนึ่งได้อย่างเป็นที่น่าพอใจ หรือรับรู้มันด้วยผัสสะอื่นๆ
ได้อย่างสมบูรณ์โดยตัวมันเองล่ะก็ มันย่อมไม่ตั้งเราเข้าสู่ *การเป็น* ด้วยวิธี
การเดียวกับตัวอย่างเรื่องนี้แน่แท้ ทว่าในเวลาเดียวกันนั้น เรายังมองเห็น
คุณสมบัติด้านตรงข้ามของมันด้วย จนดูราวกับว่าไม่มีสิ่งใดเป็นหนึ่งเดียวเลย
หากมีด้านตรงกันข้ามปรากฏขึ้นด้วยเสมอ ถ้าเป็นอย่างนี้ เราจะต้องตั้งเอา
ความสามารถบางประการออกมาใช้เพื่อตัดสินมัน กล่าวคือ จิตวิญญาณจะ
ถูกกดดันให้เกิดความสับสน และจะพยายามตรวจสอบสิ่งนั้นๆ มันจะตั้ง
เอาความเข้าใจในตัวมันมาใช้ และตั้งคำถามว่าจำนวนนับหนึ่งโดยตัวมันเอง
นั้นคืออะไร และด้วยเหตุนี้เอง การเรียนเรื่องจำนวนนับหนึ่งจึงเหมาะสมแก่
การนำไปใช้นำทาง เพื่อเบนลู่หนทางการพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามที่ *เป็น*”

[524e]

[525a]

“แน่ล่ะ” เขาพูด “การมองเห็นอันสอดสัมพันธ์กับจำนวนนับหนึ่งนั้น ย่อม
กอบปรด้วยคุณลักษณะอันมีศักยภาพระดับสูงมาก เพราะมันทำให้เรามองเห็น
สิ่งสิ่งเดียวกันได้อย่างเป็นหนึ่ง หรือจะให้มันเป็นจำนวนอันหลากหลายไม่
จำกัดก็ยิ่งได้ ในเวลาเดียวกัน”

“งั้นเมื่อพิจารณาจากกรณีของจำนวนนับหนึ่งแล้ว” ข้าฯ พูด “วิธีคิดเช่นนี้
ก็น่าจะนำไปใช้กับจำนวนนับอื่นๆ ได้ด้วย?”

“แน่นอน”

“ยิ่งไปกว่านั้น ทั้งศิลปะการคำนวณและศิลปะของจำนวนนับ ต่างก็มีความ
เกี่ยวของสัมพันธ์กับจำนวนนับทั้งสิ้น”²²

“เป็นเช่นนั้น”

[525b]

“งั้นทั้งสองสิ่งนี้ก็ก็น่าจะนำไปสู่ความจริงตามที่ เป็น ได้”²³

“ก็นั่นจะเป็นเช่นนั้น ถึงจะดูเหมือนธรรมชาติไปหน่อยก็เถอะ”

“ถ้าอย่างนั้นก็ดูเหมือนว่า ทั้งสองสิ่งนี้คงจะเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเรียน ซึ่งเรา
กำลังตามหากันอยู่สินะ เหล่านักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งเหล่านี้เพื่อการจัด
ระเบียบกองทัพ และเหล่านักปรัชญาเองก็ต้องเรียนรู้มัน เพื่อตั้งตัวเองขึ้นจาก
การกลายเป็น และไขว่คว้า การเป็น ให้ได้ หาไม่แล้ว พวกเขาเหล่านั้นอาจขาด
ความชำนาญด้านการคำนวณไปเลยก็ได้”

“ก็นั่นจะเป็นเช่นนั้น” เขาพูด

“และเหล่าผู้พิทักษ์ของเราก็ต้องเป็นทั้งนักเรียนและนักปรัชญา”

“แน่นอน”

[525c]

“ถ้าอย่างนั้นนะ กลาวคอน การบรรจุวิชาเรียนด้านนี้ลงไปในกฎหมายก็
ย่อมเป็นความเหมาะสมควรอยู่ และนอกจากนั้น การชักจูงคนกลุ่มหนึ่ง – ซึ่งจะ
ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับความยิ่งใหญ่เหนือสิ่งอื่นใดภายในเมือง – ให้รำเรียน
วิชาการคำนวณและน้ำมันไปใช้ ก็เป็นความเหมาะสมควรเช่นกัน แน่หนอนว่าการ
นำไปใช้ดังกล่าวนั้น ย่อมไม่ใช่การนำไปใช้ตามอย่างปัจเจกชนผู้ไร้ความ
ชำนาญทั่วไป คนเหล่านั้นจะต้องใช้ชีวิตร่วมกับมัน ทำความเข้าใจมันกระทั่ง

บรรลู่ถึงธรรมชาติแห่งจำนวนนับโดยตัวมันเองได้ พวกเขาไม่ได้ฝึกฝนมันเพื่อนำไปใช้ชื่อของชายของ เหมือนพวกพ่อค้าหรือคนขายของ พวกเขาต้องนำมันไปใช้เพื่อการสงคราม และเพื่อเบนทิศทางของจิตวิญญาณออกจากการกลายเป็นให้ได้เท่านั้น เพื่อเข้าสู่ความจริงแท้ และการเป็น”

“ท่านพูดได้เยี่ยมไปเลย” เขาพูด

“เอาละ ไหนๆ เราก็พูดถึงวิชาเรียนด้านการคำนวณกันแล้ว” ข้าฯ พูด “ข้าฯ ยังอยากให้เจ้าเข้าใจอีกด้วยว่า มันมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อนเพียงไร และมีประโยชน์แก่เป้าหมายของพวกเรามากเพียงไหน หากนำมันไปปฏิบัติเพื่อ รั้งไม่ใช้เพื่อค้าขาย”

[525d]

“หืม? มีประโยชน์อย่างไรอีกหรือ?” เขากล่าว

“ก็อย่างที่เราเพิ่งพูดกันไปในนั้นละ มันมีอำนาจมากพอจะนำพาจิตวิญญาณขึ้นสู่เบื้องบนได้ และยังสามารถผลักดันให้จิตวิญญาณต้องสนทนาแลกเปลี่ยนเรื่องจำนวนนับต่าง ๆ โดยตัวมันเองอีกด้วย นอกจากนี้ หากจำนวนนับเหล่านั้นยังผูกติดอยู่กับสิ่งซึ่งมองเห็นได้ หรือสิ่งซึ่งร่างกายจับต้องได้ มันก็จะไม่ยินยอมให้ผู้ใดสนทนาแลกเปลี่ยนกันโดยยกมันขึ้นมาเป็นประเด็นได้โดยเด็ดขาด²⁴ เพราะเจ้าก็รู้ใช่ไหมล่ะว่า เหล่าผู้มีความเก่งกาจในด้านนี้เขาทำกันอย่างไร เช่น หากในการถกเถียงครั้งหนึ่ง มีใครบางคนพยายามแบ่งจำนวนนับหนึ่งโดยตัวมันเองออกเป็นส่วนย่อยให้ได้ พวกเขาย่อมหัวร่อเยาะคนผู้นี้และไม่ยอมให้เขาทำอย่างนั้นแน่²⁵ หรือหากเจ้ายังดันทุรังจะแตกจำนวนนับหนึ่งออกเป็นส่วนย่อยเล็ก ๆ ส่วนย่อยเหล่านั้นก็มีแต่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเท่านั้น ลองพิจารณาดูให้ดีสิว่าจำนวนนับหนึ่งนั้น ไม่มีวันจะประกอบด้วยหลาย ๆ ส่วนได้ มันต้องมีเพียงหนึ่งเท่านั้น”

[525e]

“จริงที่เดียว” เขาพูด

“กล่าวคอน เจ้าว่าจะเกิดอะไรขึ้น หากมีคนถามพวกเขาเหล่านั้นว่า ‘ท่านผู้เก่งกาจทั้งหลายขอรับ การสนทนาแลกเปลี่ยนของท่านวางอยู่บนหลักยึดถือที่ว่าจำนวนนับหนึ่งนั้น แต่ละตัวล้วนมีค่าเท่ากับจำนวนนับอื่น ๆ ทั้งหมด ไม่มี

[526a]

ความแตกต่างกันแม้สักเล็กน้อย ซ้ำยังมีได้ประกอบด้วยส่วนย่อยใดๆ ภายในตัวเองอีกใช้ไหมขอรับ? เอ... พวกท่านกำลังถกเถียงกันถึงจำนวนนับประเภทใดหรือขอรับ? เจ้าว่าพวกเขาจะตอบอย่างไร?”

“ข้าฯ ว่าพวกเขาคงตอบว่า ตนกำลังพูดถึงจำนวนนับ ซึ่งเข้าถึงได้ด้วยการคิดคำนวณเท่านั้น²⁶ ไม่สามารถไขควักได้ด้วยหนทางใดได้อีก”

[526b]

“ที่นั่นเห็นหรือยัง สหายน้อย?” ข้าฯ พูด “วิชาเรียนแขนงนี้จึงสมควรต้องเป็นภาคบังคับ เพราะเห็นได้ชัดว่าโดยตัวมันเองนั้น มันจะคอยกดดันให้จิตวิญญาณต้องดึงเอาการทำความเข้าใจโดยตัวมันเองออกมาใช้เสมอ เพื่อแสวงหาความจริงตามที่ เป็น โดยตัวมันเอง”

“ใช่ มันทำงานอย่างนั้นล่ะ” เขากล่าว

“งั้นถ้าเป็นเรื่องนี้ล่ะ? เจ้าเคยสังเกตไหมว่า ผู้มีความเหมาะสมกับการคำนวณโดยธรรมชาตินั้น มักหัวไวอย่างเห็นได้ชัดในการเรียนทุก ๆ ด้าน หรือถ้าเป็นกรณีของผู้ที่หัวช้า หากพวกเขาได้รับการศึกษาด้านนี้ควบคู่ไปกับการฝึกฝนกายบริหาร ต่อให้พวกเขาไม่ได้รับประโยชน์จากด้านอื่นๆ เลย พวกเขาก็ยังพัฒนาตัวเองขึ้นได้ กล่าวคือ พวกเขาจะหัวไวขึ้นกว่าเดิมมากใช่ไหม?”

“เป็นเช่นนั้น” เขากล่าว

[526c]

“และยิ่งไปกว่านั้น ข้าฯ ไม่คิดว่าเจ้าจะหาวิชาเรียนแขนงไหน ต้องใช้ความอุตสาหะในการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติมากมายเท่าแขนงนี้อีก”

“ใช่ คงหาไม่ได้”

“งั้นด้วยสาเหตุทั้งหมดนี้ วิชาเรียนดังกล่าวจึงไม่ควรถูกละเลยไปธรรมชาติอันเป็นเลิศทั้งหลายจะต้องได้รับการศึกษาแขนงนี้ด้วย”

“อืม ข้าฯ ขอออกเสียงอยู่ข้างท่าน” เขาพูด

“เอาล่ะ งั้นเราก็ได้ข้อสรุปในเรื่องนี้กันแล้วนะ” ข้าฯ พูด “อันดับต่อไป เรามาพิจารณาวิชาเรียนในสาขาข้างเคียงกันบ้าง เพราะอย่างไรมันก็สมควรเหมือนกัน”

“สาขาไหน?” เขาพูด “อ้อ! เราคงนึกใช้ไหม?”

“ใช่แล้ว” ข้าฯ กล่าว

“เพราะเห็นได้ชัดว่า เนื้อหาหลาย ๆ ส่วน สมควรจะนำไปประยุกต์ใช้ในการ สงคราม” เขาพูด “เช่นการตั้งค่าย การบุกโจมตีตามจุดต่าง ๆ การจัดกระบวนทัพ และการตั้งแถวเป็นเส้นตรงลักษณะต่าง ๆ รวมไปถึงแผนการรบอีกหลายชนิด ทั้งในการต่อสู้และในการเดินทัพ ผลสัมฤทธิ์ของสิ่งเหล่านี้มีความแตกต่างกัน อย่างมาก ขึ้นอยู่กับว่าผู้วางแผนมีความชำนาญด้านเรขาคณิตหรือไม่”

[526d]

“ว่ากันว่าเอะนะ สิ่งที่เจ้าพูดมานั้นนะ อาศัยเพียงส่วนเสี้ยวเดียวของเรขาคณิต ก็พอแล้ว หรืออาศัยแค่วิชาการคำนวณโดยทั่วไปก็น่าจะพอด้วยซ้ำ” ข้าฯ พูด “เราสมควรต้องพิจารณากันว่า เรขาคณิตจะช่วยให้เราเดินหน้าต่อไปได้อย่างไร มีประสิทธิภาพขึ้น หรือช่วยกรุยทางสู่การมองเห็น *รูปแบบ* ของความดีได้มากขึ้นแค่ไหนต่างหาก เรากล่าวกันว่า สิ่งซึ่งกอบปรีย์ด้วยคุณลักษณะดังกล่าวจะต้อง ผลักดันจิตวิญญาณให้เบนหน้าสู่ดินแดนเบื้องบนนั้นได้ เพราะชั้นส่วนซึ่งกอบปรีย์ด้วยสุขสมบูรณ์สูงสุดแห่ง *การเป็น* นั้นตั้งอยู่ในดินแดนเบื้องบนนั้น และ จิตวิญญาณก็ต้องมองเห็นสิ่งนั้นให้ได้ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม”

[526e]

“ท่านพูดถูก” เขาพูด

“ด้วยเหตุนี้ หากเรขาคณิตสามารถกดดันให้เราแหงนมอง *การเป็น* ของ สรรพสิ่งได้ มันย่อมมีความเหมาะสม ทว่าถ้ามันดันบีบคั้นให้เราต้องมองเพียง *การกลายเป็น* ของสรรพสิ่งล่ะก็ มันก็ไม่เหมาะสม”

“ใช่ เราร่วมกันไว้ว่าอย่างนั้น”

“อย่างไรก็ตาม” ข้าฯ พูด “ผู้เคยมีประสบการณ์กับเรขาคณิตมา – ต่อให้หน่วยใด เพียงไรก็ตาม – คงไม่ได้แย้งพวกเราเรื่องนี้แน่นอน กล่าวคือ องค์ความรู้ด้านนี้ ตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิงกับสิ่งที่ผู้นำมันไปฝึกฝนมักพูดกัน”

[527a]

“อย่างไรหรือ?” เขากล่าว

“ก็คนเหล่านั้นมักพูดถึงมันในทางเย้ยหยัน รวากับเป็นเรื่องช่วยไม่ได้ อย่างไรก็ตามอย่างนั้น พวกเขามักพูดเหมือนกับว่าตัวเองเป็นนักปฏิบัติเสียเต็ม ประดา และสร้างตรรกะต่าง ๆ นานาขึ้นมาเพื่อ *การปฏิบัติ* เท่านั้น เป็นต้นว่า

[527b] พวกเขามักนิยมพูดกันถึง ‘การยกกำลังสอง’ ‘การหาพื้นที่’ ‘การขยายขนาด’ หรืออะไรทำนองนั้น ทั้ง ๆ ที่เนื้อหาทุกอย่างของวิชาเรียนสาขานี้ล้วนเป็นไปเพื่อการรู้อย่างเดี่ยวเท่านั้น”

“แน่ล่ะ” เขาพูด

“งั้นเราก็จะต้องเห็นพ้องกันในประเด็นต่อไปนี่ก่อนใช่ไหม?”

“ประเด็นอะไร?”

“ก็ประเด็นว่า วิชาเรียนสาขานี้เป็นไปเพื่อการรู้ในสิ่งซึ่งเป็นอยู่เสมอ ไม่ใช่ในสิ่งซึ่งเกิดขึ้นและดับสลายไปอยู่ตลอดเวลา”

“การเห็นพ้องกันประเด็นนี้ไม่ใช่เรื่องยากอะไร” เขากล่าว “เพราะการรู้ด้านเรขาคณิตนั้น ย่อมเกี่ยวข้องกับสิ่งซึ่ง เป็น อยู่เสมออยู่แล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น สหายผู้สูงส่ง วิชาเรียนในสาขานี้ย่อมสามารถตั้งจิตวิญญาณเข้าสู่ความจริงแท้ได้ และยังสามารถปรับทิศทางของความคิดเชิงปรัชญาให้ชี้ขึ้นสู่เบื้องบนได้ด้วย แทนจะชี้ลงด้านล่างเหมือนทุกวันนี้ ซึ่งไม่ใช่เรื่องเหมาะสมเลย”

“ใช่ มันทำได้เช่นนั้นจริง ๆ” เขาพูด “เหนือสิ่งอื่นใดเลยล่ะ”

[527c] “ถ้าอย่างนั้น เหนือสิ่งอื่นใด” ข้าฯ พูด “ผู้คนใน คัลลิโพลิส²⁷ ของเจ้าก็จะต้องโดนสั่งห้ามมิให้ละเลยต่อเรขาคณิตเป็นอันขาด เพราะขนาดผลพลอยได้ของมันยังไม่ใช่น้อย ๆ เลย”

“มันคืออะไรบ้างล่ะ?” เขาพูด

“มันก็คือสิ่งที่เจ้าพูดมาทั้งหลายเกี่ยวกับการสงครามนั่นไง” ข้าฯ พูด “เพราะเมื่อพูดถึงประโยชน์ของมันในแง่ของการพัฒนาความสามารถด้านการเรียนทุกแขนงแล้ว เราย่อมรู้ชัดว่า คนที่ทุ่มเทให้กับเรขาคณิต กับคนที่ไม่ได้ทุ่มเทให้มันนั้น มีความแตกต่างกันอย่างหน้ามือเป็นหลังมือเลยทีเดียว”

“นั่นสิ ในนามของซุส” เขาพูด “ต่างกันอย่างหน้ามือเป็นหลังมือจริง ๆ”

“ถ้าอย่างนั้น เราก็ต้องบรรจุวิชาเรียนด้านนี้เพิ่มเติมเข้าไปแก่พวกคนหนุ่มเป็นอย่างไรที่สองใช่ไหม?”

“ใช่” เขาพูด “เราต้องบรรจุมันลงไป”

“และเรายังต้องบรรจุวิชาดาราศาสตร์ลงไปด้วยเป็นอย่างที่สามหรือเปล่า? หรือมันดูไม่เหมือนสิ่งที่เรากำลังตามหา?”

[527d]

“ข้าฯ เห็นว่ามันก็ใช่” เขาพูด “เพราะเรื่องฤดูกาลกับเดือนปีนะ ไม่ควรถูกจำกัดไว้เพียงการทำไร่ทำนา หรือการเดินทางเท่านั้น การเป็นแม่ทัพก็ต้องรู้เรื่องพวกนี้ไม่น้อยไปกว่ากันเลย”

“ตกลงดี เจ้าเหมือนกลัวคนหมู่มากจะเห็นว่าตนกำลังเรียนวิชาไร้ประโยชน์”
ข้าฯ พูด “ แต่จริง ๆ มันก็ไม่เรื่องง่ายอยู่แล้ว – เรียกได้ว่ายากเลยด้วยซ้ำ – หากจะให้ผู้คนมั่นใจว่าจิตวิญญาณทุกดวงนั้นมีกลไกบางอย่าง ซึ่งจะเกิดความรู้สึกและเป็นประกายขึ้นมาได้ ผ่านการเรียนวิชาเหล่านั้น กลไกดังกล่าวมีความสำคัญมากเสียยิ่งกว่าดวงตาหนึ่งหมื่นดวงเสียอีก มันจึงควรค่าแก่การสงวนไว้ เพราะมีเพียงกลไกดังกล่าวเท่านั้นที่ทำให้เรามองเห็นความจริงแท้ได้ แต่น่าเสียดาย มันมักโดนทำลายและมีดับอดไปเสียก่อน จากการปฏิบัติบนหนทางอื่น ๆ มีเพียงผู้มีทัศนะร่วมกับเจ้าในประเด็นนี้เท่านั้นจึงจะเห็นว่าสิ่งที่เจ้าพูดมาทั้งหมดเป็นคุณความดีอย่างหาที่เปรียบมิได้ ผู้ไม่เคยตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้เลย ย่อมเห็นว่าเจ้ากำลังพูดจาไร้สาระ พวกเขามองไม่เห็นประโยชน์อันใดจากวิชาเรียนเหล่านี้ สำหรับพวกเขาแล้ว มันไม่ควรค่าแก่การเอ่ยถึงเอาละ เจ้าต้องตัดสินใจเอง ว่าผู้คนที่เจ้ากำลังสนทนาแลกเปลี่ยนด้วยนั้นคือคนกลุ่มไหน หรือจริง ๆ แล้ว ธรรมชาติทั้งมวลของเจ้าล้วนเกิดขึ้นเพื่อตัวเจ้าเองเป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อบุคคลอื่นใดทั้งสิ้น แต่ถึงอย่างนั้น เจ้าก็ได้ขุนเคืองอะไร หากจะมีใครดึงมันไปใช้ประโยชน์ได้บ้าง?”

[527e]

[528a]

“ข้าฯ เลือกอย่างหลัง” เขากล่าว “ข้าฯ พูด ถาม และตอบเพื่อตัวของข้าฯ เท่านั้น”

“เดี๋ยวจ้ ทยอยทัพด่วนเลย” ข้าฯ พูด “วิชาเรียนถัดจากเรชาคณิศเมื่อครู่ดูจะมีข้อผิดพลาดเสียแล้ว”

“ผิดพลาดตรงไหนหรือ?” เขาพูด

[528b] “ก็ต่อจากรูปสองมิติ” ข้าฯ พุด “เราก็นี้บรวมเอารูปทรงสามมิติเข้าไปด้วยเลย ทั้งที่ยังไม่ได้พิจารณารูปทรงเหล่านี้โดยตัวมันเองเลยด้วยซ้ำ”²⁸ สิ่งที่เหมาะสมควรต้องทำก็คือ พิจารณาถึงมิติที่สามซึ่งเพิ่มเข้ามา ถัดจากรูปสองมิติ ใช้แล้ว เรากำลัง พุดถึงลูกบาศก์ และสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนร่วมกับมันในแง่ความลึก”

“นั่นสินะ” เขาพุด “แต่ดูเหมือนสาขานี้จะยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปเป็นร่างนะ โสคราติส”

[528c] “สำหรับเรื่องนี้ มันมีสาเหตุอยู่สองประการ” ข้าฯ กล่าว “ประการแรกเป็นเพราะไม่มีเมืองใดเห็นว่ามันมีเกียรติมากพอ หน้าที่ความยากของมันยังทำให้ไม่ค่อยมีใครอยากค้นคว้าอีกด้วย ประการต่อมาก็คือ ผู้ประสงค์จะทำการค้นคว้าด้านนี้ต้องมีที่ปรึกษา พอหาไม่ได้ พวกเขาก็คว้าน้ำเหลวตาม ๆ กันไปแน่ละ ที่ปรึกษาด้านนี้มันหาไม่ได้ง่าย ๆ ตั้งแต่ต้นอยู่แล้ว และต่อให้หาได้ พวกเขาก็มักจะทะนงตนเกินกว่าจะเชื่อฟังคนเหล่านั้นได้อยู่ดี อย่างไรก็ตาม หากเมืองทั้งเมืองช่วยสนับสนุนการค้นคว้าด้านนี้ เป็นหัวทอกให้เกียรติมันเป็นตัวอย่าง ผู้ค้นคว้าเหล่านั้นย่อมต้องยินดีเดินตามอยู่แล้ว นอกจากนั้น หากสาขานี้ได้รับการค้นคว้าอย่างต่อเนื่องและคึกคักมากพอ แก่นแท้ของมันย่อมปรากฏขึ้นได้อย่างแน่นอน เพราะขนาดทุกวันนี้ ถึงแม้คนจำนวนมากจะตั้งข้อรังเกียจ ไม่สนับสนุนมัน และถึงแม้ผู้พยายามค้นคว้าด้านนี้จะยังไม่สามารถตอบได้ว่ามันมีประโยชน์อย่างไรบ้าง กระนั้นมันก็ยังมีมนต์เสน่ห์บางอย่าง ซึ่งเป็นเหมือนพลังงาน ทำให้มันยังคงเติบโตขึ้นมาได้ ถึงแม้จะต้องเผชิญหน้ากับสิ่งเหล่านั้นก็ตาม ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องน่าตกใจเลย หากมันจะได้รับการพัฒนาจนกระทั่งชัดขึ้นมาสักวัน”

[528d] “จริง ๆ นั่นละ” เขาพุด “มันมีเสน่ห์บางอย่าง ซึ่งหาไม่ได้จากสิ่งอื่น อย่างไรก็ตาม ท่านช่วยอธิบายสิ่งที่ท่านพุดเมื่อครูให้ชัดเจนขึ้นอีกหน่อย ตอนแรกเลย ท่านได้ตั้งสมมติฐาน และบรรจุวิชาเรขาคณิตเอาไว้ในฐานะของวิชาซึ่งว่าด้วยการศึกษารูปสองมิติ”

“ใช่” ข้าฯ พุด

“จากนั้น” เขากล่าว “ท่านก็บรรจุนิเวศดาราศาสตร์เอาไว้ต่อจากเราคะนิศ
ทว่าต่อมา ท่านก็ถอนมันออกไปอีก”

“นั่นเป็นเพราะข้าฯ รับริอน อยากทำทุกอย่างให้สำเร็จไว ๆ มันก็เลยเป็นเหตุ
ให้ต้องซ้างลงนะสิ” ข้าฯ พุด “อันดับถัดจากนั้นสมควรเป็นการตรวจสอบการ
เพิ่มขึ้นของมิตีความลึก แต่ว่าด้วยการค้นคว้าในสาขานั้นมันยังไม่ประเทือง
ปัญญาเสียเท่าไร ดังนั้น ข้าฯ ก็จะไปซ้างมันไป นั่นคือต่อจากเราคะนิศก็ต้อง
เป็นดาราศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาอันว่าด้วยการเคลื่อนที่ของรูปทรงที่มีความลึก”

[528e]

“ท่านพุดถูก” เขากล่าว

“เอาละ นั้นอันดับต่อไป เราจะบรรจุนิเวศดาราศาสตร์ไว้เป็นการเรียนแขนงที่สี่”
ข้าฯ พุด “โดยวางอยู่บนสมมติฐานว่าวิชาเรียนอันเราเพิ่งซ้างไปนั้นจะปรากฏขึ้นมา
มาได้เอง หากเมืองให้การส่งเสริม”

“ประมาณนั้นแหละ” เขากล่าว “และไหน ๆ เมื่อครู่ท่านก็ตำหนิข้าฯ ว่า
สรรเสริญนิเวศดาราศาสตร์ด้วยวิธีการอันต่ำต้อยไปแล้ว นั้นข้าฯ จะสรรเสริญมัน
ใหม่ด้วยวิธีการของท่านดูก็แล้วกัน โสคราตีส ตามทัศนะข้าฯ ทุกคนย่อมเห็น
ชัดเจนอยู่ว่า ดาราศาสตร์นั้น ผลักดันให้จิตวิญญาณต้องแหงนหน้ามองสิ่งซึ่ง
อยู่เบื้องบน ชักนำเราให้ห่างไกลจากสรรพสิ่งซ้างล่างนี้”

[529a]

“มันคงชัดเจนกับทุก ๆ คนยกเว้นข้าฯ ละมั้ง” ข้าฯ พุด “ตามทัศนะข้าฯ มัน
ไม่ได้ทำงานอย่างนั้น”

“งั้นมันเป็นอย่างไรล่ะ?” เขาพุด

“มันส่งผลให้จิตวิญญาณมองลงมรด้านล่าง เหมือนอย่างผู้นำทางปรัชญา
มักนำมันมาใช้ทุกวันนี้”

“ท่านหมายความว่าอย่างไร?” เขาพุด

“ตามทัศนะข้าฯ” ข้าฯ กล่าว “วิธีคิดของเจ้า ซึ่งเจ้าสร้างขึ้นเพื่ออธิบาย
ความหมายของการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เบื้องบนนั้น จะบอกว่าต่ำต้อยเสียทีเดียวก็
ไม่ได้ เพราะต่อให้ใครบางคนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้จากการแหงนหน้าจ้องมองตั้งบ่า
จ้องมองของประดับตกแต่งบนเพดาน แต่เจ้าก็คงไม่ซ้างง่าย ๆ หรือกระมังว่า

[529b]

หมอนั้นกำลังครุ่นคิดด้วยการทำความเข้าใจ ไม่ได้ใช้แต่เพียงดวงตา ไม่รู้ลึนะ บางทีสิ่งที่เจ้าเชื่ออาจจะใช้การได้อยู่แล้ว และข้าฯ ก็อาจจะไร้เดียงสาจนเกินไปก็ได้ กระนั้นข้าฯ ก็ยังไม่อาจปักใจเชื่อได้ว่านอกจากวิชาเรียนอันเกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งตามที่ เป็น ซึ่งมองด้วยตาไม่เห็นแล้ว มันจะยังมีการเรียนชนิดไหน ทำให้จิตวิญญาณแห่งมองขึ้นสู่เบื้องบนได้อีก และหากมีใครพยายามเรียนรู้ อะไรจากสิ่งต่างๆ ซึ่งรับรู้ได้ด้วยผัสสะ – ไม่ว่าจะหยีตามอง หรือจะเบิกตามองก็ตาม – ข้าฯ ก็จะไม่ยอมรับเด็ดขาดว่าคนคนนั้นได้เรียนรู้อะไรจริง ๆ

[529c]

“เออละ เออละ ข้าฯ ยอมรับโทษทัณฑ์อันเที่ยงธรรมนั้นแล้ว” เขาพูด “ท่านตำหนิข้าฯ ได้ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม ท่านกล่าวว่าวิชาดาราศาสตร์นั้นจะต้องร่ำเรียนในทางตรงข้ามกับสิ่งที่เรียนกันทุกวันนี้ มันถึงจะเกิดประโยชน์แก่สิ่งซึ่งเรากำลังพูดกันนั้นนะ ท่านหมายถึงอะไรหรือ?”

“ข้าฯ หมายถึงอย่างนี้” ข้าฯ พูด “สิ่งประดับประดาทั้งหลายบนสรวงสวรรค์นั้นล้วนได้รับถักทอประดับไว้บนเพดานอันมองเห็นได้ด้วยตา และเราก็เชื่อได้แน่ว่า สิ่งเหล่านั้นก่อปรด้วยความมดงมละเอียดล่อมากกว่าสิ่งใด ๆ อันมองเห็นได้ กระนั้นการเคลื่อนไหวของพวกมันก็ยิ่งแตกต่างจากของจริงแท้ที่อยู่มาก ด้วยของจริงแท้ันั้นมีความรวดเร็ว หรือไม่ก็เนิบช้ากว่าเหลือคณา เพราะวัดด้วยจำนวนนับอันจริงแท้ และรูปทรงอันจริงแท้ และต่างก็เคลื่อนไหวโดยสัมพันธ์ต่อกันและกัน และยิ่งส่งผลให้สิ่งต่างๆ ซึ่งอยู่ภายในวิถีโคจรนั้น เคลื่อนที่ตามพวกมันไปอีกด้วย แผล่ละทุกสิ่งดังกล่าวจะต้องไขว่คว้าด้วยตรรกะและการคิดคำนวณเท่านั้น ไม่ใช่การมองเห็น หรือเจ้าคิดเห็นเป็นอื่น?”

[529d]

“เปล่าเลย” เขาพูด

“เพราะฉะนั้น” ข้าฯ พูด “สิ่งประดับประดาแห่งสรวงสวรรค์เหล่านั้น

จึงสมควรต้องนำมาใช้ในฐานะโครงสร้างของการเรียนรู้เรื่องดังกล่าว เราต้อง
มองมันราวกับเป็นแผนภูมิ ซึ่งบรรจงเขียนขึ้นเป็นพิเศษ ราวกับว่าถูกสร้างขึ้น
โดยเดดาลัส²⁹ หรือโดยช่างฝีมือ หรือจิตรกรคนอื่น ๆ แน่หนอนว่า ผู้มีประสบการณ์
ด้านเรขาคณิตนั้น เมื่อได้มองเห็นสิ่งเหล่านี้ ย่อมต้องเชื่อแน่ว่ามันเกิดขึ้นจาก
การออกแบบอันประณีตงดงามที่สุด อย่างไรก็ตาม พวกเขาก็คงมองว่าไร้สาระ
หากมีใครสักคนยึดถืออย่างจริงจังว่า เราสามารถหาความจริงแท้ได้จากค่าอัตรา
ส่วนหนึ่งต่อหนึ่ง หรือหนึ่งต่อสอง หรืออัตราส่วนใดๆ ก็ตามในสิ่งเหล่านั้น”

[529e]

[530a]

“ก็ถ้าไม่ใช่ไร้สาระแล้วจะเรียกว่าอะไรได้อีกล่ะ?” เขาพูด

“เจ้าไม่คิดบ้างหรือว่า นักดาราศาสตร์อันแท้จริงนั้น ย่อมมีความรู้สึกเช่น
เดียวกัน ยามได้มองเห็นการเคลื่อนที่ของดวงดาว?” ข้าฯ พูด “เขาย่อมเชื่อแน่ว่า
ช่างฝีมือผู้สร้างสรรพวรรคตั้งใจประดิษฐ์มันขึ้นมาอย่างประณีต และด้วยเหตุนี้
มันจึงเป็นผลงานอันสวยงามที่สุดเท่าที่เคยมีมา อย่างไรก็ตาม สำหรับสัดส่วน
ของกลางวันกับกลางคืนที่รวมกันเป็นหนึ่งเดือน และจากเดือนต่างๆ รวมกัน
เป็นหนึ่งปี ที่ยังมีสัดส่วนของดวงดาวต่างๆ ซึ่งสอดคล้องสัมพันธ์ไปกับสิ่งเหล่านั้น
และอื่นๆ ที่เหลือ เจ้าเคยคิดบ้างหรือไม่ว่า หากมีใครสักคนเชื่อว่าสิ่งต่างๆ
ดังกล่าวเป็นเช่นเดิม ไม่เคยเบี่ยงเบนออกไปแม้แต่น้อย เขาย่อมต้องถูก
นักดาราศาสตร์ผู้นั้นมองว่าเป็นคนประหลาดเป็นแน่? เพราะทุกสิ่งเหล่านี้
ต่างก็ยังยึดโยงอยู่กับร่างกายและสิ่งซึ่งมองเห็นได้ด้วยดวงตาทั้งนั้น ดังนั้น
เขาย่อมเห็นว่า การแสวงหาความจริงแท้จากสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องแปลกประหลาด
ใช่ไหม?”

[530b]

“อืม ข้าฯ เองก็มีทัศนะเช่นนั้น” เขาพูด “อย่างน้อยข้าฯ ก็จะได้ฟังมันจากปาก
ท่านแล้ว”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “เราก็จะมาพิจารณาดาราศาสตร์กัน โดยนำเอาใจพท์
เรขาคณิตมาใช้เป็นฐาน กล่าวคือเราจะปล่อยสรรพสิ่งเหนือขอบฟ้าอากาศ
เอาไว้เช่นนั้น เพราะหากเราต้องการจะพูดถึงดาราศาสตร์กันอย่างจริงจัง
เราก็ต้องนำเอาปฏิภาณโดยธรรมชาติภายในจิตวิญญาณมาใช้ให้เกิดประโยชน์

[530c]

ไม่ใช่ปล่อยให้ไร้ประโยชน์”

“โอ้! สิ่งที่ท่านเสนอมา” เขาพูด “มันเหนือล้ำกว่าการค้นคว้าทางดาราศาสตร์
ทุกวันนี้เสียอีก”

“ถ้าเรายังอยากจะทำหน้าที่บัญญัติกฎหมายให้ได้อย่างมีคุณค่า ข้าฯ ก็
เห็นว่า ข้อเสนอต่าง ๆ ของพวกเราต่อนี้จะต้องเป็นไปในทำนองเดียวกัน
ทั้งหมด” ข้าฯ พูด “อย่างไรก็ตาม เจ้ายังมีวิชาสาขาไหนที่เห็นว่าเหมาะสม และ
อยากแนะนำเพิ่มเติมอีกไหม?”

“ไม่มีละ” เขาพูด “อย่างน้อยตอนนี้ก็ยังมี”

[530d] “อย่างไรก็ตาม” ข้าฯ กล่าว “ข้าฯ เห็นว่า การเคลื่อนที่นั้นย่อมมิได้มีอยู่เพียง
รูปแบบเดียว หากมีอยู่อย่างหลากหลาย ผู้มีปัญญาบางคนอาจจะจำแนก
แจกแจงให้เราฟังทั้งหมดได้ แต่ที่แน่ ๆ การเคลื่อนที่ซึ่งปรากฏชัดแก่คนอย่าง
พวกเรานั้นมีอยู่สองอย่าง”

“มีอะไรบ้าง?”

“นอกจากดาราศาสตร์แล้ว” ข้าฯ พูด “มันยังมีคู่เหมือนซึ่งอยู่คนละด้าน”³⁰

“ก็แล้วมันคืออะไรเล่า?”

“มันชวนให้ตั้งข้อสังเกตอยู่ว่า – อย่างพวกพิธากอเรียนมักกล่าวกัน –
ขณะดวงตาดจ้องอยู่กับดาราศาสตร์ หูทั้งสองก็จ้องอยู่กับการเคลื่อนไหว
ของเสียงอันสอดประสานด้วยเช่นกัน”³¹ ข้าฯ พูด “และองค์ความรู้ทั้งสอง
ด้านนี้มีความคล้ายคลึงกันอยู่มาก และพวกเราได้เห็นด้วยกับพวกเขาใช้ไหม
กล่าวคอน? หรือเราจะเอาอย่างไร?”

“เอาอย่างนั้น” เขาพูด

[530e] “ประเด็นที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี้ไม่ใช่งานเล็ก ๆ” ข้าฯ พูด “ดังนั้น เราจึงต้อง
หันไปขอความช่วยเหลือจากพวกพิธากอเรียน ให้พวกเขาช่วยอธิบายความหมาย
ของสิ่งเหล่านี้เสียหน่อย ว่านอกจากนี้แล้ว ยังมีสิ่งอื่นใดอีกหรือไม่ โดยพวกเรา
ก็ต้องคอยพิทักษ์ผลประโยชน์หลักของเราให้มั่นคงเอาไว้”

“มันคืออะไรหรือ?”

“ผู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากเราทั้งหลาย จะต้องไม่ชวนขวยเรียนรู้อะไรซึ่งไม่สมบูรณ์แบบเป็นอันขาด – นั่นก็คือ ทุก ๆ สิ่งซึ่งมิได้มีปลายทางอยู่บนจุดที่สิ่งต่างๆ สมควรต้องไปให้ถึง โดยปลายทางดังกล่าวก็คือจุดหมายปลายทางเดียวกันกับดาราศาสตร์ ดังเราได้พูดไปนั่นเอง – หรือเจ้าไม่รู้ว่า คนบางคนก็ทำอะไรคล้ายๆ กันกับบันไดเสียงเหมือนกัน? พวกเขาวัดความหนักเบาและเสียงต่างๆ ตามที่ได้ยิน เพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน ลงแรงโดยไร้ผลลสัมฤทธิ์ เหมือนนักดาราศาสตร์ทุกวันนี้นั่นล่ะ”

[531a]

“ใช่เลย ทวยเทพทั้งหลายเป็นพยาน” เขาพูด “คนพวกนั้นช่างทำตัวน่าขันเสียที่กระไร พวกเขาเรียกตัวโน้ตบางตัวว่า ‘ช่วงความถี่สูง’³² จากนั้นก็แหบหูเข้าไปใกล้ ทำอย่างกับว่ากำลังแอบฟังเสียงคนข้างบ้านคุยกันอยู่อย่างโรยอย่างนั้น บางคนยังบอกอีกว่า พวกเขาสามารถฟังเสียงของโน้ตบางตัวซึ่งปรากฏขึ้นระหว่างช่วงเสียงนี้ได้ และโน้ตดังกล่าวนั้นก็ยังมีช่วงเสียงที่แคบที่สุด ซึ่งพวกเขาจะต้องวัดมันออกมาให้ได้ แต่ก็มีคนอีกกลุ่มหนึ่งแย้งว่า โน้ตตัวนี้ให้เสียงชนิดเดียวกับช่วงเสียงเดิมมันแหละ แน่นอนคนทั้งสองพวกนี้ต่างก็นิยมใช้หูมากกว่าใช้ความเข้าใจ”

[531b]

“อ้อ! เจ้าหมายถึงคนมีดีทั้งหลาย ซึ่งชอบกระทำซ้ำเราเครื่องสาย และชอบทรมาทรรกรรมมันด้วยการตอกหมุด ซึ่งมันไว้บนเครื่องตั้งขา!” ข้าฯ พูด “แต่เอาเป็นว่า ข้าฯ จะหยุดไว้ตรงนี้ โดยไม่สร้างภาพเปรียบเทียบต่อไปอีก – เช่นจะไม่กล่าวต่อไปอีกว่า พวกเขาใช้แผ่นไม้ดีดสาย³³ เพื่อโบยตี หรือใช้การใส่ร้ายการปฏิเสธรู้จักกล่าวหา หรือการกล่าวเท็จต่อสายของเครื่องดนตรี ฯลฯ – ข้าฯ จะยุติภาพเปรียบเทียบเอาไว้แค่นั้นจริงๆ แล้วข้าฯ ก็ได้ตั้งใจพูดถึงคนพวกนี้หรวอก ข้าฯ ต้องการพูดถึงเฉพาะกลุ่มคนที่เราตั้งใจจะไปถามเรื่องเสียงประสานด้วยเท่านั้น ดังเราเพิ่งพูดกันไป พวกเขาทำอย่างเดียวกับนักดาราศาสตร์พวกนั้นไม่มีผิด – มองหาจำนวนนับในระดับเสียงสูงต่ำตามที่ได้ยินเหล่านั้น โดยไม่ตั้งคำถามกินไปกว่านั้นอีก เป็นต้นว่าจำนวนเหล่านั้นตัวใดมีความสอดคล้องกันบ้างหรือไม่ อย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น”

[531c]

“ท่านพูดอะไรสูงลิ่วระดับภูตออกมาอีกแล้วนะ” เขาพูด

“เรียกว่ามี ‘ประโยชน์’ จะฟังดูเข้าท่ากว่า” ข้าฯ พูด “เพราะมันมีประโยชน์ต่อภารกิจแสวงหาความงดงามและความดี ขณะการแสวงหาด้วยวิธีการอื่น ๆ นั้นล้วนแต่ไร้ประโยชน์”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขากล่าว

[531d] “ข้าฯ เห็นว่า” ข้าฯ พูด “หากการตั้งคำถามต่อสิ่งต่าง ๆ จนถึงบัดนี้ของเราได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นส่วนรวมและความสัมพันธ์ต่อกันของแต่ละสิ่งดังกล่าว และยังได้ข้อสรุปอีกด้วยว่า สิ่งเหล่านั้นมีความคล้ายคลึงกันอย่างไรบ้าง เมื่อมาถึงจุดนี้ได้ เราก็มั่นใจได้แล้วว่า ทุก ๆ สิ่งจะต้องให้ประโยชน์ไม่มากก็น้อยแก่เป้าหมายของเราอย่างแน่นอน การลงแรงของเราจะไม่สูญเปล่า แต่การลงแรงด้วยวิธีอื่น ๆ ต่างหากจึงจะสูญเปล่าจริง ๆ”

“ข้าฯ เองก็พยากรณ์เอาไว้เช่นนั้น” เขาพูด “แต่สิ่งที่ท่านพูดก็ยังเป็นงานใหญ่โตอยู่ดีนั่นละ โสคราตีส”

“เจ้ากำลังหมายถึงบทโหมโรงใช่ไหม? หรือหมายถึงอะไร?” ข้าฯ พูด “หรือเจ้าไม่รู้ว่ทั้งหมดที่เราพูดมานี้เป็นเพียงบทโหมโรงของบทเพลงหลัก³⁴เท่านั้น และเราก็คงต้องเรียนรู้ส่วนที่เหลือต่อไปอีก? เจ้าคงไม่ได้มีทัศนะว่าผู้เก่งกาจในด้านต่าง ๆ เหล่านี้เป็นนักวิภาษวิธีได้แล้วหรือใช้ไหม?”

[531e] “ไม่หรือก เทพซุสเป็นพยาน” เขาพูด “แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่สองสามคน ซึ่งข้าฯ เคยได้เจอมา”

“กระนั้นตามทัศนะของเจ้า” ข้าฯ พูด “คนที่ไม่สามารถให้คำอธิบาย หรือไม่เข้าใจวิชาพื้นฐานใดๆ เลยนั้น จะรู้ในสิ่งที่เราต้องการให้พวกเขาารู้ได้หรือ?”

“ไม่มีทางเสียหรือก” เขาพูด “นี่ละ คำตอบของข้าฯ”

[532a] “ท้ายที่สุดแล้ว” ข้าฯ กล่าว “กล่าวค่อน นี่คงเป็นบทเพลงที่วิภาษวิธีจะบรรเลงให้เราฟัง – มันอยู่ในดินแดนของสิ่งซึ่งเข้าใจได้ กระนั้นมันก็ถูกถอดแบบออกมาด้วยพลังอำนาจแห่งการมองเห็น พวกเราได้กล่าวกันไว้ว่าท้ายที่สุดแล้ว การมองเห็นนั้นจะต้องพยายามมองสรรพสัตว์โดยตัวมันเองให้ได้ จากนั้น

ก็ต้องมองดวงดาวโดยตัวมันเองให้ได้ และท้ายที่สุดมันก็ต้องมองดวงอาทิตย์ โดยตัวมันเองให้ได้ ดังนั้นในทำนองเดียวกัน เมื่อใดก็ตามที่ใครบางคนพยายาม เข้าสู่การสนทนาแลกเปลี่ยน โดยใช้เพียงตรรกะโต้ตอบเท่านั้น และมีได้ใช้ผัสสะ อื่นใดเพื่อแสวงหาสิ่งต่าง ๆ โดยตัวมันเอง ตามที่มัน *เป็น* และไม่ยอมแพ้ง่าย ๆ จนกว่าจะได้มาซึ่งความดีโดยตัวมันเอง แน่หนอนล่ะ หากจะเดินไปถึงจุดนั้นได้ เขาก็ต้องอาศัยการทำความเข้าใจเท่านั้น เมื่อความมันมาได้เมื่อไร นั่นก็หมายความว่าเราได้มาถึงปลายทางของดินแดนอันเข้าใจได้เรียบร้อยแล้ว เหมือน นักโทษคนนั้นซึ่งปีนขึ้นมาจากปลายทางของดินแดนอันมองเห็นได้เป็น ผลสำเร็จ”

[532b]

“แนหนอนที่สุด” เขาพูด

“เจ้าย่อมเรียกการเดินทางดังกล่าวว่า ‘วิภาชวีธี’ ใช่ไหม?”

“แนหนอน”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “ตั้งแต่หลุดพ้นจากพันธนาการ เบือนหน้าจากเงา สู่แบบสะท้อนและแสงไฟ และปีนออกไปจากถ้ำ จนถึงดวงอาทิตย์ และเมื่อถึง ตรงนั้นแล้ว ก็ตามมาด้วยความไร้ศรัทธาของดวงตาในการมองสัตว์ และพืช ต่าง ๆ ตลอดจนถึงแสงอาทิตย์ ระหว่างนั้นจึงต้องมองรูปลักษณะอันศักดิ์สิทธิ์ ต่าง ๆ บนผิวน้ำ และมองเงาของสรรพสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* แทนไปก่อน เหมือน กับที่เคยมองเงาของแบบสะท้อนอันทอดจากกองไฟ ซึ่งเมื่อเทียบกับดวง อาทิตย์แล้ว กองไฟนั้นก็มิลักษณะเป็นเงาแห่งแบบสะท้อนชนิดหนึ่งด้วย เช่นเดียวกัน เอาละ การฝึกฝนของศิลปะหลาย ๆ แขนง ซึ่งเราได้พูดถึงกันมา ล้วนแต่มีพลังอำนาจในการปลดปล่อยพันธนาการ และชักนำความเป็นเลิศ ภายในจิตวิญญาณ ให้ครุ่นคิดพิจารณาถึงความเป็นเลิศภายในสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* ทั้งสิ้น เปรียบได้กับภาพก่อนหน้านั้น – ส่วนที่มีความกระจ่างชัดที่สุดในร่างกาย ถูกชักนำให้ครุ่นคิดพิจารณาถึงสิ่งที่สว่างไสวที่สุดในดินแดนของ การรับรู้ทางกายและมองเห็นได้ด้วยดวงตา”

[532c]

[532d]

“ข้าฯ เห็นด้วยตามนี้” เขาพูด “ถึงแม้ทางหนึ่ง มันดูเหมือนยากจะยอมรับ

แต่อีกทางหนึ่ง มันก็ยากจะ *ไม่* ยอมรับเช่นกัน อย่างไรก็ตามเสีย เราก็คงต้องกลับมาพูดถึงเรื่องเหล่านี้กันอีกหลายครั้งแน่ๆ ในอนาคต ไม่ได้จะจบมันไว้เพียงแค่นี้ ดังนั้นเราจะต้องถือว่า สิ่งต่างๆ ดังกล่าวเป็นเช่นนั้นจริงตามท่านพูดไปก่อน และเราก็จะเริ่มต้นพิจารณาบทเพลงหลักกัน ตรวจสอบมันให้ทะลุปรุโปร่ง เช่นเดียวกับตัวบทโหมโรงซึ่งเราเพิ่งกล่าวไป เอาละ ท่านจงอธิบายสิ่งเหล่านี้ให้พวกเราฟังเสียดี ๆ – พลังอำนาจของวิธีภาษวิธีนั้น มีลักษณะอย่างไร มันแบ่งได้เป็นกี่รูปแบบ อะไรบ้าง เอาให้ชัด ๆ และสุดท้าย มันมีวิธีการเช่นไรบ้าง? เพราะดูเหมือนว่า ท้ายที่สุดแล้ว คำถามเหล่านั้นจะนำเราไปสู่ถิ่นพำนักแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นปลายทางสุดท้ายของการเดินทางทั้งสิ้น”

[532e]

[533a]

“กล่าวคนที่รัก” ข้าพ พุด “เจ้าจะตามหลังข้าพ ต่อไปไม่ได้อีกแล้ว – ถึงแม้ข้าพ จะยังมีความกระตือรือร้นในการนำทางเจ้าอยู่ไม่ขาดก็ตาม – นับจากนี้ สิ่งที่เราจะได้เห็นจะไม่ใช่ภาพสะท้อนของสิ่งต่างๆ ที่เราพูดกันอีก มันจะมีแต่ความจริงแท้โดยตัวมันเองเท่านั้น – อย่างน้อยข้าพ ก็เห็นว่าเป็นอย่างนั้น – เราคงไม่ต้องยืนยันกันอย่างแน่นหนาก็ได้ว่า มันเป็นอย่างนั้น จริง ๆ หรือไม่ เราเพียงยืนยันกันให้ได้ว่า มีสิ่ง *เช่นนั้น* อยู่จริง ๆ ก็พอ ใช่หรือเปล่า?”

“แน่นอน”

“นอกจากนั้น เรายังต้องยืนยันให้ได้ด้วยว่า มีเพียงพลังอำนาจแห่งวิธีภาษวิธีเท่านั้น จึงจะทำให้มันประจักษ์ขึ้นมาได้ และมีเพียงผู้เคยผ่านประสบการณ์กับสิ่งต่างๆ ดังเราได้พูดกันไว้เท่านั้น จึงจะมองเห็นมันได้ ไม่มีทางใดอีก?”

“ใช่” เขาพูด “เราควรต้องยืนยันเรื่องนั้นเช่นกัน”

[533b]

“อย่างไรก็ตาม” ข้าพ พุด “คงไม่มีใครโต้แย้งเราได้ หากเรากล่าวว่ามันเป็นการตั้งคำถามต่อทุกสิ่งอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งสนใจแต่ละสิ่งโดยตัวมันเองและนิยามของแต่ละสิ่งตามที่มัน *เป็น* ต่างจากศิลปะเฉพาะทางอื่นๆ ในทุกด้านที่พุ่งเป้าไปยังทัศนคติและความปรารถนาต่างๆ ของมนุษย์ หรือแม้กระทั่งเพียงกระบวนการให้กำเนิดและการประกอบสร้างของสิ่งต่างๆ หรือไม่เช่นนั้น มันก็มักจะพุ่งเป้าไปยังสิ่งที่กำลังเติบโตหรือกำลังประกอบร่างเท่านั้น นอกจากนั้น

ยังมีอีกสิ่งหนึ่ง – อ้อ! ข้าฯ หมายถึงเรขาคณิต กับศิลปะอื่น ๆ ซึ่งพัฒนาขึ้นจากมัน – ซึ่งเราได้กล่าวไว้ว่า มันคอยแผ่ฝืนถึงสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* อยู่ตลอดเวลา กระนั้นมันก็ยังไม่มีพลังอำนาจพอจะมองเห็นสิ่งเหล่านั้นในยามตื่นได้ ทรายไคมันยังต้องอาศัยการสมมติ มันก็คงมีอาจเอื้อมถึง และไม่มัววนหาคำอธิบายแก่สิ่งเหล่านั้นได้เช่นกัน เมื่อไม่เคยได้รู้ว่าจุดเริ่มต้นนั้นอยู่ตรงไหน จุดสิ้นสุดกับกึ่งกลางก็ไม่ว่าถ้าถกสวนขึ้นจากสิ่งใด เมื่อเป็นเช่นนั้นยังมีเล่ห์กลใดเสกสร้าง ความกลมเกลียวเหล่านี้ให้กลายเป็นองค์ความรู้ขึ้นมาได้อีก?”

[533c]

“ไม่มีหรอก” เขาพูด

“มันคงมีเพียงการตั้งคำถามอย่างวิภาษวิธีเท่านั้นจึงจะพาเรามุ่งไปบนทางสายนี้ได้” ข้าฯ พูด “ด้วยการทำลายสมมติทุกอย่าง และมุ่งสู่จุดเริ่มต้นโดยตัวมันเอง เพื่อสร้างฐานอันมั่นคงให้แก่ตัวเอง ต่อให้ดวงตาแห่งจิตวิญญาณจำต้องจมจ่อมในกองอาจมอันอุจาด³⁵ วิภาษวิธีก็จะช่วยดึงมันขึ้นมาอย่างอ่อนโยน และจะนำทางมันไปสู่เบื้องบนนั้น โดยใช้ศิลปะต่าง ๆ ซึ่งเราได้กล่าวไปเป็นตัวช่วยและหนุนส่ง เพื่อว่าการเบือนหน้าจะเป็นไปโดยง่ายตายอึ้งขึ้น เราเรียกศิลปะเหล่านี้ด้วยความเคยชินว่าเป็นองค์ความรู้โน่นนี่มาโดยตลอด แต่พวกมันก็จะต้องมีชื่อเรียกอื่นด้วย อิม... พวกมันสว่างใสกว่าทัศนะ แต่ก็ยังหม่นมัวกว่าองค์ความรู้ – ข้าฯ จำได้ว่า ก่อนหน้านั้นเราเคยเรียกมันรวมกันเป็น ‘ความคิดคำนวณ’³⁶ – แต่ก็ช่างเถอะ ตามทัศนะข้าฯ เราไม่คงไม่มีเวลาพอให้ได้แย้งกันเรื่องชื่อเรียกหรอก ในเมื่อยังมีสิ่งสำคัญอีกตั้งมากมายรอให้เราพิจารณาอยู่”

[533d]

[533e]

“ใช่ มันคงต้องเป็นอย่างนั้น”³⁷

“งั้นเราเรียกมันตามเดิมก็คงพอแล้วสินะ” ข้าฯ พูด “คือ เรียกส่วนแรกว่า องค์ความรู้ ส่วนที่สองว่าความคิดคำนวณ ส่วนที่สามว่าความวางใจ และเรียกส่วนที่สี่ว่าการสร้างภาพสะท้อน³⁸ สองส่วนหลังรวมกันเรียกว่าทัศนะ และสองส่วนแรกรวมกันเรียกว่าการทำความเข้าใจ โดยส่วนของทัศนะนั้นจะเกี่ยวข้องกับการกลายเป็น และส่วนของการทำความเข้าใจเกี่ยวข้องกับ การเป็น

[534a]

ความสัมพันธ์ระหว่าง *การเป็น* กับ *การกลายเป็น* นั้นเป็นฉันทิ ความสัมพันธ์ระหว่างการทำความเข้าใจกับทัศนะก็เป็นฉันทิ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างการทำความเข้าใจกับทัศนะจะเหมือนกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้กับความวางใจ และเหมือนกับความสัมพันธ์ระหว่างความคิดคำนวณกับการสร้างภาพสะท้อนอีกด้วย ส่วนเรื่องสัดส่วนระหว่างสิ่งต่างๆ อันเป็นฐานของสิ่งเหล่านั้น³⁹ และการแบ่งแต่ละด้านของมันออกเป็นสองส่วน – คือด้านของสิ่งซึ่งเข้าใจได้ กับด้านของสิ่งซึ่งแสดงทัศนะได้ – เราจะข้ามมันไปแล้วกัน กล่าวคือ มิเช่นนั้นมันจะนำพาเราไปสู่การถกเถียง ซึ่งกินเวลายาวนานกว่าทุกๆ เรื่องที่เราได้พูดกันมาเสียแล้ว”

[534b]

“อืม ไม่ว่าเรื่องไหน ๆ トラバไตซำ ยังตามทัน” เขาพูด “ซำ ก็ยังมีทัศนะร่วมกับท่านเสมอ”

“แล้วเจ้าจะเรียกผู้เข้าถึงตรรกะของ *การเป็น* ของสิ่งต่างๆ ว่า ‘นักวิทยาศาสตร์’ หรือเปล่า? อย่างไรก็ตาม หากคนคนนั้นไม่สามารถเข้าถึงมันได้ – กล่าวคือไม่สามารถให้คำอธิบายใดๆ ต่อตัวเอง หรือต่อผู้อื่นได้ – เจ้ายอมไม่ปฏิเสธไหมว่า เขาไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นเลย?”

“ก็คงไม่มีทางเป็นอื่นไปได้” เขาพูด

[534c]

“ความดีก็เช่นเดียวกันใช่ไหม? หากคนคนหนึ่งไม่สามารถแยก *รูปแบบ* ของความดีออกมาจากสรรพสิ่งทั้งหลาย ไม่สามารถนำเสนอมันออกมาในรูปแบบของตรรกะ แล้วทดสอบมันครั้งแล้วครั้งเล่าราวกับอยู่ในสนามรบ ขวนขวายจะตัดสินใจสิ่งต่างๆ โดยสอดคล้องไปกับ *การเป็น* ไม่ใช่ทัศนะ หากเขาไม่สามารถผ่านทุกสิ่งทุกอย่างดังกล่าวนี้มาได้ โดยตรรกะของตนยังสมบูรณ์คืออยู่ เจ้าก็พูดอย่างเต็มปากได้เลยว่า คนคนนั้นไม่รู้จักความดีโดยตัวมันเอง หรือสิ่งดีๆ อื่นใดเลยสักนิด อย่างไรก็ตาม หากเขายังพอจะคว้าแบบสะท้อนบางส่วนของมันไว้ได้บ้าง เจ้าก็ต้องกล่าวว่าเขาได้มันมาผ่านทัศนะ ไม่ใช่องค์ความรู้ เขากำลังฝันและกำลังจะต้องกลับไปตลอดชีวิต เขาคงต้องลงไปยังดินแดนฮาดีสก่อน ลงไปหลับใหล ณ ที่แห่งนั้นกว่าจะได้ฟื้นตื่นขึ้นมาอีกครั้งที่นี้”

[534d]

“ใช่เลยละ ในนามแห่งซุส” เขาพูด “ข้าฯ ย่อมต้องพูดอย่างนั้นแน่”

“ถ้าอย่างนั้น พวกเด็ก ๆ ที่เจ้าต้องอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเหล่านั้น – แม้ว่าจะในทางตรรกะเท่านั้น – ก็เช่นเดียวกัน หากเจ้ามีโอกาสดูแลเลี้ยงดูพวกเขา ในทางปฏิบัติจริง ข้าฯ ว่า เจ้าคงไม่ยอมให้พวกเขาได้ปกครองเมือง หรือได้รับผิดชอบสิ่งสำคัญใด ๆ ขณะพวกเขายังไร้ตรรกะ เหมือนเส้นตรงอตรรกยะ⁴⁰ อยู่แน่ ๆ”

“ใช่ ข้าฯ คงไม่ยอม” เขาพูด

“นั่นเจ้าก็ต้องบรรจุเรื่องต่อไปนี่ลงในกฎหมายด้วยสินะ – พวกเขาจะต้องใส่ในการศึกษาด้านนี้เป็นพิเศษ เพราะมันจะช่วยให้พวกเขาตั้งคำถามและตอบคำถามต่าง ๆ ได้อย่างเปี่ยมด้วยองค์ความรู้มากกว่าใคร”

“ข้าฯ เอาด้วยกับท่าน” เขาพูด “บรรจุกฎหมายข้อนี้ลงไปกันเถอะ”

[534e]

“ถ้าอย่างนั้น ตามที่คณะเจ้า” ข้าฯ พูด “เราก็ได้วางวิภาษวิธีไว้บนยอดสุดของวิชาเรียนทั้งหลายแล้ว – เหมือนก้อนอิฐบนสันกำแพง – และมันย่อมไม่ถูกต้องแน่ ๆ หากจะวางการเรียนสาขาใดไว้สูงกว่านั้น เอล่ะ ในที่สุดการพิจารณาประเด็นการเรียนต่าง ๆ ของพวกเราก็คงมาถึงจุดสิ้นสุดแล้วใช่ไหม?”

[535a]

“ใช่ ตามที่คณะข้าฯ” เขาพูด

“เอล่ะ” ข้าฯ พูด “ถ้าดับต่อไปก็คือการกระจายสิ่งเหล่านี้ – เราสมควรให้ การเรียนดังกล่าวแก่ใคร และใช้วิธีไหนได้บ้าง?”

“แน่นอน นั่นเป็นคำถามต่อไปของพวกเรา” เขากล่าว

“เจ้ายังจำได้ไหมว่า ตอนแรก เราได้คัดเลือกคนประเภทไหนให้เข้ามาถืออำนาจปกครอง?”⁴¹

“ข้าฯ จะจำไม่ได้ได้ไงเล่า?” เขาพูด

“นั่นครั้งนั้นก็เช่นกัน เราจะต้องคัดเลือกโดยใช้ธรรมชาติเหล่านั้นเป็นเกณฑ์”

ข้าฯ พูด “เราจะต้องเลือกเฉพาะผู้มีความกล้าหาญสูงสุด มีเสถียรภาพในการ ดำเนินชีวิตสูงสุด และ – ถ้าเป็นไปได้ – จะต้องดูมีสง่าราศีมากที่สุด นอกจากนี้ เราจะคัดเลือกคนโดยดูจากอุปนิสัยอันสูงส่งหรือแกร่งกล้าเพียงอย่างเดียว

[535b]

ไม่ได้ คนเหล่านั้นยังจะต้องกอบปรีย์ด้วยธรรมชาติ อันเหมาะสมกับการศึกษา
ของพวกเราด้วย”

“แล้วท่านจะตัดสินใจอย่างไรล่ะ?”

“ความกระตือรือร้นทางการเรียน เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้โดยไม่ลำบากเป็น
เกณฑ์เบื้องต้นของเรา สหายน้อย” ข้าฯ พุด “เจ้าก็รู้ว่า จิตวิญญาณนั้นมักมี
ความขลาดเขลาต่อการเรียนหนัก มากกว่าการฝึกฝนกายบริหาร เพราะความ
หนักหนาสาหัสจากการเรียนนั้น มีความใกล้ชิดกับจิตวิญญาณเป็นการส่วน
ตัว โดยมีได้เกิดขึ้นร่วมกับร่างกาย”

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพุด

[535c]

“แน่นอนว่า เราจะต้องค้นหาผู้มีความทรงจำ มีเสถียรภาพ และทั้งหมด
ทั้งมวล เขาจะต้องเป็นผู้รักในการออกแรง หรือเจ้าเห็นว่ายังมีคนประเภทไหน
ยินดีทำงานหนักด้านร่างกาย พร้อม ๆ กับสร้างความสมบูรณ์ทางการเรียนและ
การฝึกฝนอีกมากมายไปด้วย?”

“คงไม่มีหรอก” เขาพุด “นอกเสียจากว่าคนคนนั้นจะมีธรรมชาติอันดีพร้อม
ไปเสียทุกด้านจริง ๆ”

“อย่างไรก็ดี” ข้าฯ กล่าว “ข้อผิดพลาดของปรัชญาในปัจจุบันนี้มีอยู่ว่า
ผู้ไม่คู่ควรกลับหิบบั้นขึ้นมาศึกษา และผลลัพธ์ก็คือความเสื่อมเสียเกียรติ
แก่ปรัชญา ดังเราได้กล่าวกันไป ดังนั้น คนนอกคอกจึงไม่ควรหิบบั้นขึ้นมา
ควรมีแต่นักเรียนแท้ ๆ เท่านั้น”

“ท่านหมายถึงอย่างไรล่ะ?” เขาพุด

[535d]

“ขั้นแรก” ข้าฯ กล่าว “ผู้หิบบัณฑิตได้จะต้องไม่ขาดตกบกพร่องต่อความรัก
ในการออกแรง เช่น ไม่ใช่รักในงานนั้น ๆ เพียงครั้งเดียว ส่วนอีกครั้งกลับ
รู้สึกเหมือนยาขม เรื่องเช่นนี้มักเกิดขึ้นกับผู้รักในกายบริหาร ในการล่าสัตว์
และในการออกแรงประเภทอื่น ๆ ซึ่งใช้ร่างกายเป็นตัวกระทำ คนประเภทนี้
มักไม่ใช่ผู้รักในการเรียนรู้ หรือรักในการฟัง และไม่ใช่หนักตั้งคำถามอีกด้วย
พวกเขา มักชิงชังแรงงานประเภทนั้นทั้งหมดแน่นอน ผู้รักในการออกแรงฝั่ง

ตรงกันข้ามแต่เพียงอย่างเดียว ย่อมถือว่าขาดตกบกพร่อง”

“จริงที่เดียว” เขาพูด

“และในเรื่องของความจริงแท้ก็ทำนองเดียวกัน” ข้าฯ พูด “จิตวิญญาณซึ่งเราจัดว่าพิกลพิการนั้น มักชิงชังความหลงอันสมัครใจ – คือไม่สามารถอดทนให้มันปรากฏขึ้นภายในตนเองได้ ซ้ำยังโมโหโกรธาอีกด้วย หากผู้อื่นนำมันมาใช้ – แต่กลับยอมรับความหลงอันเกิดขึ้นโดยไม่สมัครใจ ไม่รู้สึกโมโหยามโดนจับได้ว่า ตนนั้นแท้จริงช่างขาดการเรียนรู้⁴² หน้าซำยังปรับตัวเข้ากับมันได้อย่างง่ายดาย จมปลักอยู่ในความขาดการเรียนรู้เหมือนหมูสกปรกใช่ไหม?”⁴³

[535e]

“แน่ละ” เขาพูด

[536a]

“และยิ่งถ้าเป็นความสงบใจ ความกล้าหาญ ความยิ่งใหญ่ และความดีงามอีกทุก ๆ ชนิด” ข้าฯ พูด “เราจึงต้องเผ่าพิทักษ์ระวางไว้ให้มันเหมาะสม ต้องแยกของปลอมออกจากของแท้ให้ได้ เพราะหากปัจเจกชนทั้งหลายและเมืองทั้งเมืองไม่รู้จักวิธีพิจารณาแยกแยะสิ่งเหล่านี้ออกจากกันแล้วละก็ เมื่อใดก็ตามเกิดสถานการณ์บีบคั้นขึ้นมา พวกเขาก็อาจจะยกเอาคนพิกลพิการหรือคนนอกคอกขึ้นเป็นสหายหรือเป็นผู้ปกครองโดยไม่ตั้งใจก็ได้”

“ย่อมต้องเป็นเช่นนั้น” เขากล่าว

“ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องระมัดระวังเรื่องต่างๆ ในทำนองนี้ให้ดี” ข้าฯ พูด “เพราะแน่นอนว่า หากเราสามารถนำผู้มีอวัยวะครบถ้วนและถึงพร้อมด้วยความคิด ความอ่าน ให้เข้ารับการศึกษาวิชาสำคัญและรับการฝึกฝนสำคัญ ๆ เทพแห่งความเที่ยงธรรมย่อมไม่ประณามพวกเราแน่ และเราก็คงสามารถรักษาเมืองและระบอบปกครองเอาไว้ได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม หากเรานำเอาคนจำพวกตรงข้ามเข้ารับการฝึกฝนดังกล่าว ผลลัพธ์ทุกอย่างก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม และนั่นย่อมเท่ากับสร้างความน่าหวัรอให้กับปรัชญามากขึ้นไปด้วย”

[536b]

“การทำเช่นนั้นย่อมน่าละอาย” เขาพูด

“แน่นอน” ข้าฯ กล่าว “เอ้อ! ว่ากันว่าเถอะ ดูเหมือนเมื่อครู่ข้าฯ เองก็พูดอะไรน่าหวัรอออกไปเหมือนกัน”

“อะไรหรือ?” เขากล่าว

[536c]

“ก็ข้าฯ ลืมไปละสิ” ข้าฯ กล่าว “ว่าอันที่จริงพวกเรากำลังพูดกันเล่น ๆ เท่านั้น แต่ข้าฯ กลับพลั้งปากพูดไปเสียรุนแรงเลย เพราะขณะข้าฯ กำลังพูด ข้าฯ ก็สบตา กับเทพีแห่งปรัชญาไปด้วย และเมื่อได้เห็นนางต้องประอ๊ะป๋อนด้วยคราบโคลน อย่างไม่สมควร ข้าฯ ก็รู้สึกโมโห และดูเหมือนจะพูดอะไรจริงจังเกินไปหน่อย ราวกับว่าความคึกคะนองของข้าฯ นั้นถูกกระตุ้นให้ลุกขึ้นมาต่อกรกับพวกที่มีส่วนรับผิดชอบต่อเหตุการณ์นี้”

“ซุสเป็นพยาน ข้าฯ ไม่เห็นอะไรอย่างนั้นเลย” เขาพูด “ในฐานะผู้ฟัง ข้าฯ ไม่เห็นท่านเป็นอย่างนั้นเลยสักนิด”

[536d]

“เออ แต่สำหรับข้าฯ ในฐานะผู้พูด ข้าฯ รู้สึกเช่นนั้น” ข้าฯ กล่าว “และอย่าลืมนะ เสียละว่า การคัดเลือกคน ดังเราได้พูดกันไว้ในตอนแรกนั้น เราจะคัดเอาแต่เฉพาะผู้มีอายุเท่านั้น⁴⁴ อย่างไรก็ตามในกรณีนี้เราจะทำเช่นนั้นไม่ได้ เราจะวางใจ ในคำพูดของโซลอน⁴⁵ - ‘คนยิ่งแก่ยิ่งเรียนรู้ได้มาก’ - ไม่ได้เด็ดขาด คนแก่น่ะ แคว้งยิ่งลำบากเลย ฉะนั้น งานหนักอันมีความสำคัญทั้งหลายจึงควรเป็นของ พวกคนหนุ่ม”

“จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น วิชาการคำนวณและเรขาคณิต รวมไปถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเตรียมเข้าสู่วิชาวิธีทั้งหลาย ก็จะต้องได้รับการถ่ายทอดแก่พวกเขา ตั้งแต่ยังเด็ก อย่างไรก็ตาม วิธีการสอนจะต้องไม่เป็นไปในลักษณะของการ บีบบังคับให้เรียนเด็ดขาด”

“อ้าว! ทำไมละ?”

[536e]

“อิสราชนไม่ควรเรียนสิ่งใดเยี่ยงทาส” ข้าฯ พูด “แรงงานทางร่างกายอันเกิด จากการบังคับอาจไม่มีอันตรายต่อร่างกาย แต่การเรียนอันเกิดจากการบังคับ ย่อมไม่คงอยู่กับจิตวิญญาณได้นาน”

“เป็นจริงตามนั้น” เขากล่าว

“เพราะฉะนั้นนะ คนเก่ง” ข้าฯ พูด “จงอย่าใช้กำลังบีบบังคับเด็ก ๆ ให้

เรียนสิ่งใดเป็นอันขาด แต่จงทำมันให้เป็นการละเล่น เมื่อทำเช่นนั้น เจ้าก็จะมองเห็นได้ชัดเจนนยิ่งขึ้นว่า พวกเขาแต่ละคนมีคุณลักษณะโดยธรรมชาติไปในทิศทางใดบ้าง”

[537a]

“ฟังดูเข้าท่าแฮะ” เขาพูด

“เจ้ายังจำได้ใช่ไหมว่า พวกเด็ก ๆ จะต้องถูกนำตัวไปสมรภูมิ โดยอยู่บนหลังม้า ในฐานะของผู้สังเกตการณ์”⁴⁶ ซ้ำๆ พูด “และหากสถานการณ์เอื้ออำนวย พวกเขา ก็จะถูกพาเข้าไปสังเกตใกล้ ๆ และจะได้ลิ้มรสเลือด เหมือนลูกสุนัขอย่างไรล่ะ?”

“ซ้ำๆ จำได้” เขาพูด

“เมื่อได้รับทั้งงานหนัก การเรียน และความกลัวเหล่านั้นแล้ว” ซ้ำๆ พูด “เด็กที่มีความพร้อมต่อสิ่งเหล่านี้มากที่สุดก็就会被คัดเลือกให้เป็นหนึ่งในจำนวนผู้ได้รับเลือก”

“ต้องอายุเท่าไรล่ะ?” เขากล่าว

[537b]

“ก็หลังจากพวกเขาผ่านกายบริหารภาคบังคับมาแล้วนั่นล่ะ เพราะช่วงประมาณสองถึงสามขวบปีนั้น เป็นช่วงอายุที่พวกเขาไม่สามารถจะทำอะไรอย่างอื่นได้” ซ้ำๆ พูด “ความเหนื่อยล้าและความว่องเหงาเป็นศัตรูตัวฉกาจของการเรียนเสมอ และนอกจากนั้น ผลสัมฤทธิ์ด้านกายบริหารยังจะถูกใช้เป็นมาตรวัดความสำเร็จของพวกเขาอีกถ่ายหนึ่งด้วย มันย่อมมีความสำคัญไม่น้อยเลยทีเดียว”

“แน่นอน” เขาพูด

“หลังจากนั้น” ซ้ำๆ กล่าว “พวกเราก็จะคัดเลือกพวกคนหนุ่มอายุถึงเกณฑ์ ยี่สิบปีขึ้นมา และคนเหล่านี้ก็จะได้รับเกียรติยศต่างๆ มากกว่าคนอื่นๆ พวกเขาจะต้องมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างกันของการศึกษาทุกแขนง ซึ่งเคยได้ร่ำเรียนมาตามลำดับตั้งแต่วัยเด็ก กล่าวคือพวกเขาต้องสามารถชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันของการเรียนแต่ละด้านเหล่านั้น และยังคงต้องชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพวกมันกับธรรมชาติของสิ่งที่ เป็น ได้ด้วย”

[537c]

“การเรียนเช่นนี้เท่านั้น” เขาพูด “ถึงจะยังคงอยู่กับผู้เรียนได้ตลอด”

“นี่ย่อมเป็นการทดสอบสำคัญ ซึ่งใช้ตัดสินผู้ก่อปรตัวยธรรมชาติทางวิชาชีพ และผู้ที่ไม่ใช่” ข้าฯ กล่าว “ผู้มองเห็นความเชื่อมโยงของทั้งหมดนี้ได้ ย่อมมีความสามารถเชิงวิชาชีพ ส่วนผู้ทำไม่ได้ก็ย่อมไม่มีความสามารถนั้น”

“ข้าฯ เห็นด้วยกับความเห็นของท่าน” เขาพูด

[537d] “เออละ” ข้าฯ พูด “เมื่อได้ให้การทดสอบเรียบร้อยแล้ว เจ้าก็ต้องพิจารณาว่า ความสามารถของผู้ใดไปถึงเกณฑ์ที่เราตั้งไว้บ้าง พวกเขาจะต้องมีเสถียรภาพ ทั้งด้านการเรียน การรบ และการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมายได้ระบุไว้ต่อมา หลังจากพวกเขามีอายุสามสิบปี เจ้าก็ต้องคัดเลือกพวกเขาอีกครั้งจากเหล่า ผู้ได้รับคัดเลือกก่อนหน้า และมอบเกียรติอันยิ่งใหญ่กว่าให้แก่พวกเขา เจ้าจะต้อง ทดสอบคนเหล่านี้โดยใช้พลังอำนาจของวิชาชีพ เพื่อเฟ้นหาว่า ผู้ใดบ้าง สามารถปลดปล่อยตัวเองจากดวงตาและผัสสะต่างๆ ของร่างกาย เดินเคียงข้าง กับความจริงแท้ เพื่อไปสู่สิ่งที่เป็น โดยตัวมันเองได้ จุดนี้ละสหาย เจ้าจะต้อง ทำงานด้านการพิทักษ์อย่างหนักหน่วงมาก”

“พิทักษ์อะไรอีกหรือ? เอาให้เฉพาะเจาะจงหน่อยซี?” เขาพูด

[537e] “เฮ้! เจ้ายังไม่สังเกตหรือว่า” ข้าฯ พูด “การฝึกฝนวิชาชีพทุกวันนี้นั้นะ มันมี อันตรายร้ายแรงขนาดไหน?”

“อะไรกันล่ะนั้น?” เขาพูด

“แน่ละ” ข้าฯ พูด “ผู้นำมันมาฝึกฝนทั้งหลายล้วนเปี่ยมด้วยความนอก กฎหมายกันทั้งนั้น”

“มาก ๆ เลยด้วย” เขากล่าว

“เจ้าไม่รู้สิักประหลาดใจอะไรเลยหรือ กับการที่เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นกับพวก เขาล่ะ?” ข้าฯ พูด “เจ้าไม่รู้สิักเห็นใจพวกเขาหรือ?”

“ก็แล้วทำไมข้าฯ ต้องรู้สึกอย่างนั้นด้วยล่ะ?” เขาพูด

[538a] “มันก็เหมือนกรณีของเด็กถูกเก็บมาเลี้ยง ซึ่งได้รับการเลี้ยงดูมาด้วยความ มั่งมี ท่ามกลางคนพูดจาเย็นโยในตระกูลร่ำรวยและมีชื่อ” ข้าฯ พูด “เมื่ออย่างเข้า

สู่ความเป็นบุรุษ พวกเขายอมตระหนักได้ว่า คนรอบกายเหล่านี้ไม่ใช่พ่อแม่ที่แท้จริง หน้าซ้ายยังไม่รู้จักด้วยว่าพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดแท้จริงนั้นอยู่ไหน เจ้าพวยจะพยากรณ์ได้ไหมล่ะว่า เด็กเหล่านี้จะปฏิบัติต่อพวกนักเียนยอทั้งหลายเหล่านั้นอย่างไร และจะปฏิบัติต่อพ่อแม่ปลอม ๆ ซึ่งเป็นผู้ขโมยพวกเขามาเลี้ยงอย่างไร ทั้งก่อนหน้าจะรู้ว่าโดนเก็บมาเลี้ยง และหลังจากรู้แล้ว? หรือเจ้าอวยกจะเปลี่ยนเป็นผู้ฟังและให้ข้าฯ ลงมือเข้าพิธีพยากรณ์แทน?”

“เออ ข้าฯ อยากได้อย่างนั้นมากกว่า” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น ข้าฯ ก็ขอพยากรณ์ว่า” ข้าฯ พูด “ช่วงก่อนหน้าเขารู้ความจริงนั้น เขามีแนวโน้มจะให้เกียรติพ่อและแม่และคนอื่น ๆ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นคนในครอบครัวของตน มากกว่าพวกนักเียนยอทั้งหลาย ซึ่งคอยแต่จะเสียดแทงเสียดขาเขา และท่าทางว่า เขาจะไม่มองข้ามความต้องการใด ๆ ของคนในครอบครัว จะไม่พูดจาว่าร้ายพวกเขาเหมือนคนนอกกฎหมาย และจะคอยเคารพเชื่อฟังพวกเขาในเรื่องสำคัญ ๆ แต่แน่นอน เขาย่อมไม่ปฏิบัติเช่นนั้นกับพวกนักเียนยอแน่ ๆ”

[538b]

“นั่นย่อมไม่เหนือความคาดหมายเท่าใดนัก” เขาพูด

“และเมื่อใดก็ตามเขาเกิดตระหนักได้ถึงสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นขึ้นมา ข้าฯ ก็ขอพยากรณ์ไว้เลยว่า เกียรติยศและความกระตือรือร้นทั้งหลาย ซึ่งเขามีต่อคนในครอบครัวนั้น ย่อมคลายตัวลง และเขาก็จะนำเอาความรู้สึกละลานี้ไปเน้นหนักที่พวกนักเียนยอแทน เขาจะถูกคนพวกนี้ชักจูงมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม และจะเริ่มใช้ชีวิตตามอย่างพวกเขา สร้างความสัมพันธ์กับพวกเขาเหล่านี้โดยไม่ปิดกั้นส่วนพ่อและพี่น้อง ซึ่งถูกเก็บมาเลี้ยงเหมือนกันทั้งหลายนั้น – นอกเสียจากว่า เขาจะเป็นคนสูงส่งเป็นพิเศษมาโดยธรรมชาติ – เขาก็จะไม่แยแสสนใจอีก”

[538c]

“ทุกอย่างมันก็น่าจะเป็นไปตามสิ่งที่ท่านพูดมาจริง ๆ นั่นแหละ” เขาพูด “ว่าแต่ว่า ภาพเปรียบเทียบดังกล่าวมันเกี่ยวข้องกับประเด็นของเราละ?”

“แน่นอนว่า พวกเราต่างก็ได้รับประกาศคิด⁴⁷ ต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งงดงามและเที่ยงธรรมจากการอบรมของพ่อแม่ตั้งแต่ยังเล็ก และเราก็เชื่อฟังและให้เกียรติพวกเขาเหมือนผู้ปกครอง”

“อืม ใช่”

[538d]

“ต่อมา เราก็จะได้พบกับวิถีชีวิตและหลักปฏิบัติอื่นๆ มากมาย ซึ่งตรงข้ามกับสิ่งเหล่านี้ โดยหลักปฏิบัติเหล่านั้นมักจะเต็มไปด้วยความสุขสำราญซึ่งคอยแต่จะเป็นยอจิตวิญญาณของเรา ล่อลวงให้เราเข้าไปหาพวกมัน กระนั้นพวกมันก็จะไม่เข้าไปชักจูงผู้รู้จักถ่อมตน⁴⁸ เพราะคนประเภทนี้จะให้เกียรติแก่สิ่งต่างๆ ของวงศ์ตระกูล และพร้อมจะยกสิ่งเหล่านั้นขึ้นเป็นผู้ปกครองของตัวเองเสมอ”

“เป็นเช่นนั้น”

[538e]

“ถ้าอย่างนั้นจะเกิดอะไรขึ้น” ข้าฯ พุด “หากคนประเภทนี้ต้องเผชิญกับคำถามว่า ‘ความมั่งคั่งคืออะไร?’ – เขาย่อมต้องนำเอาคำตอบ ซึ่งเคยได้ฟังจากผู้บัญญัติกฎหมาย⁴⁹ มาตอบคำถามนี้ แต่ทันใดนั้น คำพูดต่างๆ ก็จะไปดั่งเข้ามาเพื่อหักล้างคำตอบของเขา และก็จะคอยหักล้างมันอย่างนี้เรื่อย ๆ ข้าแล้วข้าเล่า ทุกวิถีทาง คำพูดเหล่านั้นจะลดทอนคำตอบของเขาลงจนกลายเป็นเพียงทัศนคติ โดยจะกล่าวว่าความมั่งคั่งตามกฎเกณฑ์ของเขานั้น ไม่ได้ต่างอะไรจากความอัปลักษณ์ลักษณะหนึ่งเลย เช่นเดียวกันกับความเที่ยงธรรม ความดี และทุกสิ่งซึ่งเขาให้เกียรติมากกว่าสิ่งไหน ๆ เจ้าคิดว่าเขาจะอย่างไรหลังจากนั้น? เขาจะยังให้เกียรติและยกเอาสิ่งต่างๆ ซึ่งรับมาจากผู้บัญญัติกฎหมายขึ้นไว้เป็นผู้ปกครองเหนือตนเองต่อไปหรือไม่?”

“ไม่มีทาง” เขาพุด “เขาคงไม่มีวันให้เกียรติหรือเชื่อฟังสิ่งเหล่านั้นเหมือนเก่าอีกแล้ว นั่นย่อมเสี่ยงไม่ได้”

[539a]

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ กล่าว “หากเขาไม่ได้มีความเชื่อเหมือนก่อนแล้ว ไม่เชื่ออีกแล้วว่าสิ่งเหล่านี้มีเกียรติ หรือมีความเกี่ยวข้องกับตัวเขา และมองไม่เห็นความจริงแท้ๆ อีกต่อไป เจ้าคิดว่า เขาจะยังมีโอกาสได้ใช้ชีวิตบนหนทางอื่นใดนอกเหนือจากหนทางชีวิตตามที่เหล่าผู้เยินยอเสนอให้อีกหรือ?”

“คงไม่มีทาง” เขาพุด

“ซึ่งก็อาจกล่าวได้ว่า เขาเคยเป็นผู้ยึดมั่นในกฎหมาย แต่ต่อมาก็กลายเป็น

คนนอกกฎหมาย”

“แน่ล่ะ”

“เราขอมาคาดเดาได้อยู่แล้วว่า ผลลัพธ์อันเกิดแก่ผู้ว่าเรียนวิชาตกเถียงในลักษณะดังกล่าว ย่อมต้องเป็นเช่นนี้” ข้าฯ พุด “แล้วก็อย่างที่ข้าฯ ได้ถามไปก่อนหน้านี้ พวกเขาไม่ควรได้รับความเห็นใจบ้างเลยหรือ?”

“และยังนำเวทนาด้วย” เขากล่าว

“เพราะฉะนั้น หากเจ้าไม่ต้องการให้คนอายุสามสิบเหล่านั้นของเจ้าต้องตกเป็นเป้าของความเวทนา เจ้าก็จะต้องคอยระมัดระวังให้มาก ตอนจะนำพวกเขาเข้าสู่การตกเถียงด้วยตรรกะใช่ไหม?”

“ใช่” เขาพุด

“และมาตรการหนึ่งในนั้นก็คือ ไม่ปล่อยให้พวกเขาได้ลิ้มรสของการตกเถียง ขณะยังเป็นเด็ก ใช่หรือเปล่า? ข้าฯ ว่า เจ้าเองก็คงสังเกตได้เหมือนกันว่า เมื่อใดก็ตามพวกเขาได้ลองลิ้มรสของมันเข้า พวกเขา ก็จะนำเอามันไปใช้ประกอบการละเล่น ซึ่งเป็นการใช้ในทางที่ผิด นั่นคือพวกเขาจะนำมันไปใช้เพื่อการแย้งเท่านั้น ต่อมาพวกเขาก็จะถอดแบบจากคนที่พุดจาห้กกลางพวกเขา เพื่อจะนำไปใช้ห้กกลางคนอื่น ๆ ด้วยตัวเองบ้าง เหมือนลูกสุนัขซึ่งสนุกกับการใช้วาจาสึกกระซากทุก ๆ คนที่อยู่ใกล้”

[539b]

“นั่นสิ” เขากล่าว “พวกเขามีแนวโน้มจะไปในทิศทางนั้นได้มากกว่าขีดจำกัดของธรรมชาติเสียอีก”

“หลังจากนั้น พวกเขา ก็จะได้พุดจาห้กกลางคนจำนวนมาก และก็จะโดนห้กกลางโดยคนจำนวนมากตามไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเชื่อดั้งเดิมของพวกเขา ก็จะเสื่อมสลายกลายเป็นความไม่เชื่อไปอย่างรวดเร็ว และผลลัพธ์ก็คือการปฏิบัติทางปรัชญาทั้งหมดก็จะกลายเป็นเป้าของการใส่ร้ายป้ายสีจากคนอื่น ๆ เหมือนที่เจ้าเห็นทุกวันนี้”

[539c]

“จริงที่เดียว” เขาพุด

“อย่างไรก็ตาม ผู้สูงวัยกว่านั้นจะไม่ยินดีเข้าไปมีส่วนร่วมกับความบ้าคลั่ง

เช่นนี้” ข้าฯ พุด “เขาจะถอดแบบจากผู้ประสงค์การสนทนาแลกเปลี่ยน และพิจารณาแต่ความจริงตามที่ เป็น ไม่ใช่เอาแต่แย้งเพื่อประกอบการละเล่น หรือมองมันเป็นการละเล่นชนิดหนึ่งเท่านั้น หลังจากนั้น เขาก็จะมีความถ่อมตนมากยิ่งขึ้น และประสงค์จะทำให้การสนทนาแลกเปลี่ยนกลายเป็นความมีเกียรติ แทนจะทำให้มันเสื่อมเกียรติ”

[539d]

“ถูกต้องแล้ว” เขาพุด

“ทุกสิ่งที่เราได้พุดกันไปนั้น – นั่นคือ ผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมในการถกเถียง จะต้องประกอบด้วยธรรมชาติอันมีระเบียบและมีเสถียรภาพ ไม่เหมือนทุกวันนี้ ซึ่งใครจะเข้าไปร่วมวงด้วยก็ได้ ไม่ต้องมีความเหมาะสมใดๆ เลยก็ยิ่งได้ – ล้วนแต่ต้องกระทำด้วยความระมัดระวังทั้งสิ้น”

“แน่นอน” เขากล่าว

“หากใครสักคนหนึ่งตั้งใจอุทิศตนเข้าไปมีส่วนร่วมกับการถกเถียงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง – กล่าวคือ ฝึกฝนตนเองด้านการบริหาร อันเป็นคู่เหมือนคนละด้านของกายบริหารด้านร่างกาย⁵⁰ – เจ้าว่าใช้ระยะเวลาเป็นสองเท่าของจำนวนปีในการฝึกกายบริหารจะพอไหม?”

[539e]

“ท่านหมายถึงหกปีนะหรือ?” เขาพุด “เอ๊ะ? หรือว่าสี่ปี?”

“เรื่องนั้นไม่ใช่ปัญหาหรอก” ข้าฯ กล่าว “เอาเป็นว่าสักห้าปีแล้วกัน หลังจากนั้นพวกเขาก็จะต้องลงไปยังถ้าได้ติดตามที่เจ้าว่า และจะต้องถูกผลักดันให้ถืออำนาจปกครองในด้านการสงครามและด้านการบริหารบ้านเมืองต่างๆ ซึ่งเหมาะกับคนหนุ่ม เพื่อว่าพวกเขาจะได้มีประสบการณ์ไม่ด้อยไปกว่าคนอื่นๆ และแน่นอนว่าพวกเขายังจะต้องถูกทดสอบในช่วงเวลานั้นด้วยเช่นกัน กล่าวคือเราต้องคอยจับตาดูว่าพวกเขาจะยั่งยืนได้อย่างมั่นคงอยู่หรือไม่ หรือจะยอมแพ้ เมื่อต้องถูกจุดลากไปทางโน้นที่ ทางนี้ที่อยู่ตลอดเวลาเช่นนี้”

[540e]

“แล้วท่านเห็นว่าต้องใช้ระยะเวลาช่วงนี้กี่ปีล่ะ?” เขาพุด

“สิบห้าปี” ข้าฯ กล่าว “และเมื่ออายุถึงห้าสิบห้าแล้ว ผู้ที่ยังสามารถรักษาชีวิต และผ่านการทดสอบทุกอย่างมาได้ด้วยความเป็นเลิศ – ทั้งด้านการ

ปฏิบัติและด้านองค์ความรู้ – ก็จะต้องถูกนำเข้าสู่เป้าหมายสุดท้าย นั่นคือ จิตวิญญาณของพวกเขาจะได้รับการจุดประกายให้เปล่งแสงสว่างไสว พวกเขาจะถูกผลักดันให้แหงนมองขึ้นไปยังสิ่งซึ่งมอบแสงสว่างแก่สรรพสิ่ง และเมื่อพวกเขามองเห็นความดีโดยตัวมันเองแล้ว พวกเขาแต่ละคน – ผลัดกัน – จะถูกผลักดันให้นำมันลงมาใช้เป็นฐานโครงสร้างสำหรับควบคุมดูแลเมือง บัจเจกชนชาวเมือง และตัวของพวกเขา จนกว่าชีวิตจะหาไม่ พวกเขาแต่ละคนจะได้ใช้เวลาเกือบทั้งชีวิตไปกับปรัชญา และเมื่อเวลาของตนมาถึง พวกเขาแต่ละคนก็จะต้องเข้ามาปฏิบัติหน้าที่อันน่าเบื่อหน่ายทางการเมืองและการปกครอง โดยทั้งหมดเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเมืองเท่านั้น ดังนั้นจึงควรทราบว่หน้าที่เหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่มีความมั่งงามอะไรเลย พวกเขาต้องทำด้วยความจำเป็นเท่านั้น และหลังจากพวกเขาแต่ละคนได้ให้การศึกษาแก่ผู้มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับตน และให้คนเหล่านั้นขึ้นมาเป็นผู้พิทักษ์เมืองแทนที่ตนได้สำเร็จแล้ว พวกเขาก็จะจากไปยังเกาะของผู้ได้รับพรจากทวยเทพ⁵¹ และใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นสืบไป และหากนักบวชหญิงพิเชีย⁵² เห็นพ้องด้วย เมืองทั้งเมืองก็จะจัดสร้างอนุสรณ์สาธารณะ และจะจัดพิธีบูชาถวายแก่พวกเขา เอาให้เหมือนถวายแด่เหล่าภูติ หรือถ้าไม่อย่างนั้น ก็เอาให้เหมือนถวายแด่ผู้มีความสุขสมบูรณ์⁵³ อันเป็นบุคคลชั้นเทพ”

[540b]

[540c]

“ท่านเหมือนประติมากรไม่มีผิด ไสคราตีล” เขาพูด “สร้างบุรุษนักปกครองขึ้นมาได้ดังตามหมุดจดจริง”

“และสตรีนักปกครองด้วย กลาวคอน” ข้าฯ พูด “อย่าเข้าใจผิดล่ะว่า สิ่งทั้งหลายนี้นำไปใช้กับผู้ชายแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีผู้หญิง เพราะทุก ๆ คนซึ่งถือกำเนิดขึ้นในหมู่พวกเขาล้วนแต่เท่ากันโดยธรรมชาติทั้งสิ้น”

“ถูกต้องแล้ว” เขาพูด “พวกเขาจะต้องใช้ทุกสิ่งอย่างเป็นส่วนรวมและเท่าเทียมกันกับผู้ชายดังเราได้กล่าวกันไว้”

“ถ้าอย่างนั้น เจ้าเห็นพ้องกับข้าฯ หรือยังว่า สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเราได้พูดกันมาไม่ว่าจะเกี่ยวกับเมืองหรือระบอบปกครอง ทุกอย่างล้วนไม่ได้เป็นเพียงการ

[540d]

สวดอธิษฐาน?” ข้าฯ พุด “ถึงแม้มันจะยาก แต่มันก็ยังมีความเป็นไปได้ และความเป็นไปได้นั้นก็มียู่ทางเดียว คือทางที่เราเพิ่งเสนอกันไปเท่านั้น หากนักปรัชญาอันจริงแท้ – ไม่ว่าจะหนึ่งคนหรือมากกว่า – ได้เข้ามารับ อำนาจภายในเมือง พวกเขา่อมรู้สึกซิงซังเกียรติยศในปัจจุบัน โดยเห็นว่าการ ใช้ชีวิตเช่นนั้น มันช่างไร้อิสรภาพและไม่มีคุณค่าอันใดเลย พวกเขาให้ค่ากับความถูกต้อง และ – เหนือสิ่งอื่นใด – ยินดีรับเกียรติยศอันหลังไหลมาจาก มันเท่านั้น ขณะเดียวกันก็เกิดทุนความเที่ยงธรรมเอาไว้ให้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด และจำเป็นที่สุด พวกเขา่อมดูแลรับใช้และทะนุถนอมมันเป็นอย่างดี เพื่อจะ ได้นำมันมามอบให้กับเมืองของตน”

[540e]

“แล้วพวกเขาต้องทำอะไรล่ะ?” เขาพุด

“พวกเขาจะต้องส่งทุกคนในเมืองนั้น ๆ ซึ่งมีอายุมากกว่าสิบขวบ ออกไปยัง ชานเมืองให้หมด จากนั้นก็ยึดลูก ๆ ของคนเหล่านั้นไว้ และเลี้ยงดูเด็ก ๆ เหล่านั้น ต่อไป ปลดปล่อยพวกเขาจากสันดาน ซึ่งพ่อแม่เคยมอบให้ พวกเขาต้องอบรม เลี้ยงดูเด็ก ๆ เหล่านี้ด้วยวิธีการและกฎหมาย ดังเราได้พุดกันไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้ เมืองและระบอบการปกครอง ซึ่งเราได้สร้างกันมาด้วยวาจา ก็จะก่อร่างขึ้นได้ อย่างรวดเร็วและง่ายดายยิ่ง มันจะมีความสุขสมบูรณ์ในตัวของมัน และผลกำไร ทั้งหลายก็จะตกเป็นของปวงประชา⁵⁴ ผู้ทำให้มันถือกำเนิดขึ้นมาได้นั่นเอง”

[541a]

[541b]

“นั่นย่อมเป็นวิธีการอันรวดเร็วที่สุด และง่ายดายที่สุด” เขาพุด “ตามทัศนะ ของข้าฯ ไสคราติส หากมันเกิดขึ้นมาได้จริง ๆ ท่านก็พรรณนาถึงมันไว้ได้อย่างดี มากเลยล่ะ”

“ท่านก็คงพอต่อการถกเถียงของเราแล้วใช่ไหม?” ข้าฯ กล่าว “เพราะ ย่อมเห็นชัดแล้วว่า เมือง และบุรุษผู้มีลักษณะเหมือนกับเมืองของตนนั้น จะ ต้องมีหน้าตาอย่างไร?”

“มันชัดเจนแล้ว” เขากล่าว “และสำหรับคำถามของท่าน ตามทัศนะข้าฯ นั้น ใช่ การถกเถียงของพวกเราได้ดำเนินมาถึงจุดสิ้นสุดแล้ว”

เล่ม 8

“เฮลละ กลาวคอน เราได้เห็นฟ้องกันแล้วในเรื่องดังต่อไปนี้ – หากต้องการให้เมืองได้รับการอภิบาลด้วยความเป็นเลิศในระดับสูงสุด ผู้หญิงจะต้องเป็นส่วนรวม เด็กๆ กับการศึกษาทั้งหมดของพวกเขาจะต้องเป็นส่วนรวม และในทำนองเดียวกัน การดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ทั้งยามสงครามและยามสงบจะต้องเป็นส่วนรวมเช่นกัน สุดท้ายผู้ใดพิสูจน์ตนได้ว่าเป็นเลิศทั้งด้านปรัชญาและด้านการรบก็จะได้รับคัดเลือกให้เป็นราชา”

[543a]

“ใช่” เขากล่าว “เราเห็นฟ้องกันอย่างนั้น”

“ยิ่งไปกว่านั้น เรายังยอมรับกันแล้วด้วยว่า เมื่อกลุ่มผู้ถืออำนาจปกครองได้รับการแต่งตั้งขึ้นเมื่อไร พวกเขาจะต้องนำเหล่านักรบไปตั้งกำลังอยู่ในที่อาศัย ซึ่งมีลักษณะดังเราได้อีกกล่าวไว้ – นั่นคือ ไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว ทุกสิ่งจะต้องถือครองอย่างเป็นส่วนรวม – และถ้าเจ้ายังจำได้ เราได้เห็นฟ้องกันไว้ว่า นอกจากที่อยู่อาศัยดังกล่าวแล้ว พวกเขายังถือครองสิ่งใดได้อีกบ้าง”

[543b]

“ข้าฯ จำได้สิ” เขาพูด “ตอนนั้นเราเห็นว่า จะต้องไม่มีผู้ใดได้ถือครองสิ่งใดเหมือนผู้คนทุกวันนี้เป็นอันขาด พวกเขาจะต้องเป็นผู้พิทักษ์และผู้กำชัยในสงครามเท่านั้น กล่าวคือ พวกเขาจะได้ค่าแรงเป็นรายปีจากคนอื่นๆ โดยจะประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐานสำหรับพิทักษ์เท่านั้น พวกเขาจะต้องคอยดูแลตัว

[543c]

เองและส่วนที่เหลือของเมือง ด้วยค่าแรงเพียงเท่านั้น”

“เจ้าพุดถูก” ซ้ำๆ พุด “แต่ไหนๆ ประเด็นต่างๆ ดังกล่าวก็เสร็จสิ้นลงแล้ว เรามาลองย้อนกลับไปพุดถึงทางแยก ซึ่งพารามาถึงตรงนี้ก็กินเสียหน่อย เราจะได้เดินกลับทางเดิมได้”

[543d] “ไม่เห็นจะยากตรงไหน” เขาพุด “ตอนนั้นท่านก็นำเสนอตรรกะเอาไว้ด้วย
วิธีการไม่ต่างกับตอนนี้เท่าไร ตอนนั้นท่านพูดราวกับว่า ท่านได้อธิบายเรื่อง
ต่างๆ เกี่ยวกับเมืองไว้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว และก็จัดเมืองเมืองนั้น – รวมถึง
[544a] บุษะ ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับมัน – เอาไว้ว่าเป็นเมืองที่ดีอย่างไรก็ตาม วิธีการที่
ท่านใช้อธิบายถึงมัน ก็ช่างดูราวกับว่า ท่านยังมีเมืองและบุษะ อันสูงส่งกว่านั้น
แต่ยังไม่ได้เอ่ยถึงอยู่อีก แต่ถึงอย่างนั้น ท่านก็ยังได้บอกไว้ว่า หากเมืองของเรามี
[544b] ความถูกต้อง เมืองอื่นๆ ที่เหลือก็จะต้องมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ไม่มากก็น้อย ซ้ำๆ
ยังจำได้ ท่านเสนอว่า ระบบบปการองอื่นๆ ซึ่งยังเหลืออยู่นั้น มีอยู่ด้วยกันสี่
รูปแบบ แน่นอนว่าท่านสมควรต้องพูดถึงมันด้วย และข้อบกพร่องต่างๆ ของ
ระบบบปการองต่างๆ ดังกล่าวก็ควรค่าแก่การพิจารณาเช่นกัน นอกจากนั้น เรายัง
สมควรต้องพิจารณาผู้คน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับระบบบปการองเหล่านั้นกันด้วย
เพื่อจะได้เห็นพ้องกันเสียที่ว่า คนประเภทใดดีที่สุดและคนประเภทใดเลวร้าย
ที่สุด และหลังจากนั้นเราถึงจะตัดสินได้ว่า คนที่ดีที่สุดนั้นเข้าใจความสุขสมบูรณ์
มากที่สุดจริงหรือไม่ และคนที่เลวที่สุดอยู่ใกล้กับความทุกข์โดยสมบูรณ์ที่สุดจริง
[544b] หรือไม่ หรือว่าตรงกันข้าม? ตอนนั้น ขณะซ้ำๆ กำลังถามท่านถึงระบบบปการอง
ทั้งสี่นี้อยู่ โพลेमาร์คัสก็บอเดมันท์ก็พุดแทรกขึ้นมาเสียก่อน? และตรงนั้นคือ
ทางแยกที่ทำให้ท่านเปลี่ยนมาถกเถียงอีกประเด็นหนึ่ง แล้วก็ได้เดินทางมาจน
ถึงตรงนี้”

“เจ้าจดจำได้ถูกต้องทีเดียว” ซ้ำๆ พุด

“เออละ ท่านช่วยทำเหมือนนักมวยปล้ำตอนหยิบยื่นโอกาสให้คู่ต่อสู้ที่
ได้ไหม? – ซ้ำๆ จะยกคำถามเดิมขึ้นมาถามนะ ท่านลองตอบให้เหมือนสิ่งที่
ท่านกำลังจะตอบในตอนนั้นอีกที”

“ถ้าข้าฯ ทำได้นะ” ข้าฯ พุด

“ข้าฯ เองก็ปรารถนาจะฟังจริงๆ ว่า” เขาพุด “ระบอบการปกครองทั้งสิ้นตามความหมายของท่านนั้น มีอะไรบ้าง”

“จริงๆ มันหาฟังได้ไม่ยากหรอก เพราะแต่ละระบอบต่างก็มีชื่อเรียกของมันอยู่แล้ว” ข้าฯ พุด “ระบอบแรกก็คือระบอบของพวกคริสตและพวกสปาร์ตา อันได้รับคำสรรเสริญจากคนจำนวนมาก ส่วนระบอบปกครองอันดับสอง ซึ่งได้รับเสียงสรรเสริญรองลงมา ก็คือคนนาธิปไตย³ – ระบอบปกครองของกลุ่มคนชั่วร้าย – ระบอบต่อมา นั้นตรงข้ามกับระบอบก่อนหน้าโดยสิ้นเชิง – ประชาธิปไตย – และระบอบสุดท้าย ทุกนาธิปไตย⁴ – สูงส่งและสร้างความป่วยไข้แก่เมืองเมืองหนึ่ง ได้สาหัสสาครรจ์ที่สุด เหนือกว่าระบอบปกครองใด ๆ – เจ้าเห็นว่ายังมีระบอบปกครอง *รูปแบบ* ไหนมีรูปแบบแตกต่างออกไปจากระบอบเหล่านี้ไปอีกหรือเปล่า? อ้อ! ส่วนระบอบสืบทอดอำนาจ กับระบอบราชาอาณาจักรชนิดซื้อขายแลกเปลี่ยนกันได้⁵ รวมไปถึงระบอบอื่นๆ อีกบางระบอบในทำนองเดียวกันนั้น ต่างก็ตั้งอยู่ระหว่างกลางของสี่ระบอบข้างต้นทั้งสิ้น และแน่นอนว่า เราย่อมพบมันได้ในหมู่คนเถื่อนมากกว่าชาวกรีกด้วยกัน”

[544c]

[544d]

“ก็คงอย่างนั้น” เขาพุด “ระบอบแปลกๆ บางอันข้าฯ เองก็เคยได้ยินมา”

“และเจ้าก็รู้ใช้ใหม่ว่า” ข้าฯ กล่าว “รูปแบบคุณลักษณะของมนุษย์นั้น จำเป็นจะต้องมีจำนวนเท่ากับรูปแบบของระบอบปกครอง? หรือเจ้าเห็นว่าระบอบปกครองทั้งหลายนั้นผุดขึ้นได้จาก *ไม้อีกและก้อนหิน*⁶ แทนจะมาจากอุปนิสัยของผู้คน ผู้อาศัยอยู่ภายในเมือง และยังเป็นผู้ถ่วงดุลทุกสิ่งภายในนั้นอีกด้วย?”

[544e]

“เปล่าๆ” เขาพุด “ข้าฯ ไม่ได้คิดว่าเกิดจากสาเหตุอื่น”

“ถ้าอย่างนั้น หากการบริหารจัดการเมืองก็มีอยู่ห้าประเภท จิตวิญญาณของปัจเจกชนก็จะต้องมีห้าประเภทด้วย?”

“แน่ละ”

“และเราก็ได้อธิบายถึงลักษณะของผู้มีความคล้ายคลึงกับอภิชนาธิปไตย

ไปแล้ว⁷ นั่นก็คือ ต้องมีทั้งความดีและความเที่ยงธรรม เราได้เสนอไว้เช่นนั้น และมันก็ต้องตามนั้น”

[545a] “ใช่ เราได้อธิบายถึงคนประเภทนั้นไปแล้ว”

“ฉันเราก็ต้องมาอธิบายถึงผู้ต่ำต้อยกว่านั้นกันบ้าง นั่นก็คือ ผู้รักในชัยชนะ และผู้รักในเกียรติยศ – อันสัมพันธ์กับระบอบปกครองแบบสปาร์ตา – และต่อมาก็คือผู้มีลักษณะแบบคณาธิปไตย ประชาธิปไตย แล้วก็ทุนนาธิปไตย จากนั้นเมื่อได้เห็นคนไม่เที่ยงธรรมที่สุดแล้ว เราก็จะนำตัวเขาไปวางในตำแหน่งตรงข้ามกับคนเที่ยงธรรมที่สุด หากทำดังนี้ได้ เราย่อมเข้าใจได้เช่นกันว่า ความเที่ยงธรรมอันบริสุทธิ์นั้นมีความสัมพันธ์อย่างไรกับความไม่เที่ยงธรรมอันบริสุทธิ์? ความสุขสมบูรณ์หรือความทุกข์โดยสมบูรณ์นั้นจะเกิดแก่บุคคลแต่ละด้านดังกล่าวมากน้อยแค่ไหน? เราจะรู้กันไปว่า เราควรเดินตามทางแห่งความไม่เที่ยงธรรม ซึ่งธราซิมาคัสได้กรุยไว้ หรือว่าสมควรเดินบนทางแห่งความเที่ยงธรรม ซึ่งตรระกะของพวกเรากำลังจะเผยมันออกมา”

[545b] “นั่นละ คือสิ่งที่เราต้องทำให้ได้” เขาพูด

“เออละ ดังเราได้ทำไปแล้วในตอนแรก – และมันก็ให้ผลลัพธ์ชัดเจนน่าพอใจ – เราจะเริ่มต้นจากการพิจารณาอุปนิสัยของระบอบปกครองแต่ละระบอบ จากนั้นจึงค่อยหันไปพิจารณาอุปนิสัยของปัจเจกชน – โดยระบอบแรก ซึ่งเราจะพิจารณากัน ก็คือระบอบแห่งความรักในเกียรติยศ (ข้าฯ ไม่รู้จะเรียกให้เจาะจงลงไปว่าอย่างไรเหมือนกัน) อืม... เราเรียกมันว่า ‘วีรชนาธิปไตย’ ไม้ก็ ‘วีรชนาจักร’^๘ เป็นอย่างไร? เออละ เราจะเริ่มระบอบดังกล่าว จากนั้นก็จะหันไปพิจารณานุรุชซึ่งสัมพันธ์และคล้ายคลึงกับมัน และต่อจากนั้นก็จะเป็นระบอบคณาธิปไตยกับบุรุชแบบคณาธิปไตย ประชาธิปไตยกับบุรุชแบบประชาธิปไตย และสุดท้ายหลังจากอธิบายถึงเมืองภายใต้ทุนนาธิปไตยกันแล้ว เราก็จะพิจารณาจิตวิญญาณแบบทรราช วิธีการดังกล่าวน่าจะใช้ตัดสินประเด็นของเราได้อย่างน่าพอใจนะ”

[545c] “ใช่แล้ว” เขาพูด “มันเป็นวิธีการอันชอบด้วยตรระกะ เหมาะแก่การนำมาใช้ตัดสินเป็นอย่างยิ่ง”

“เอาละ งั้นเรามาเริ่มจากการอธิบายว่า วีรชนาธิปไตยนั้น เกิดขึ้นจาก อภิศนาธิปไตยได้อย่างไร” ข้าฯ กล่าว “มันเป็นเรื่องราวธรรมดาอยู่แล้วหรือเปล่าว่า การเปลี่ยนแปลงอันเกิดแก่ระบอบปกครองใดๆ นั้น ล้วนแต่มีต้นเหตุมาจากการแตกแยกกันเองของส่วนปกครองทั้งสิ้น? อย่างไรก็ตาม หากสวนดังกล่าว –

[545d]

ไม่ว่าจะมีขนาดเล็กเพียงไรก็ตาม – มีความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มันย่อมยากจะหวั่นไหวได้ ใช่หรือเปล่า?”

“ถูกต้องแล้ว”

“ถ้าอย่างนั้นนะ กลาวคอน” ข้าฯ พูต “มีช่องทางใดบ้าง จะทำให้เมืองของเราเกิดการเปลี่ยนแปลงได้? มีทางใดบ้างฝ่ายสนับสนุนกับฝ่ายปกครองของเรา จะเกิดความแตกแยกขึ้นภายใน หรือไม่ก็ระหว่างกัน? หรือเราจะต้องเอาอย่างโฮเมอร์ – สวดภาวนาต่อเหล่าเทพีศิลปะ – เพื่อให้พวกนางบอกแก่เราว่า ‘ความแตกแยกนั้นปะทุขึ้นได้อย่างไร’ เราคาดการณ์ไว้ได้เลยว่า พวกนางจะต้องพูดกับเราด้วยน้ำเสียงอย่างละครโศกฯ – นั่นคือ รวากับพวกนางกำลังกล่าวอย่างจริงจัง แต่ขณะเดียวกันก็แฝงไว้ด้วยการหยอกล้อและเล่นสนุก ทำเหมือนพวกเราเป็นเด็ก ๆ ก็มีปาน?”

[545e]

“พวกนางจะพูดอะไรกับเราหรือ?”

“ก็อะไรทำนองนี้ – เมือง ซึ่งก่อร่างขึ้นด้วยลักษณะดังกล่าว ย่อมยากจะมีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงมันได้ อย่างไรก็ตาม สรรพสิ่งซึ่งเกิดขึ้นได้¹⁰ย่อมเสื่อมสลายได้เช่นกัน แม้แต่สิ่งก่อสร้างเช่นนั้นก็ไม่มีข้อยกเว้น มันไม่มีวันคงอยู่ตลอดไป หากต้องเสื่อมสลายลงสักวัน เอาละ ต่อไปจะกล่าวถึงการเสื่อมสลายของมัน – พืชผักทุกชนิดและสรรพสัตว์ทุกสายพันธุ์บนผืนปฐพีต่างก็มีระยะเจริญพันธุ์กับระยะ ไม้ เจริญพันธุ์ หมุนเวียนอยู่ในรูปร่างและจิตวิญญาณทั้งสิ้น โดยระยะดังกล่าวจะหมุนเวียนเปลี่ยนไปเรื่อยๆ จนครบวัฏจักร หากวัฏจักรชีวิตมีขนาดสั้น การเดินทางแห่งชีวิตก็จะสั้น แต่หากวัฏจักรนั้นมีขนาดตรงข้าม การเดินทางแห่งชีวิตก็จะมีระยะทางตรงข้ามด้วย เอาละ ถึงแม้กลุ่มผู้นำผู้ได้รับการศึกษาในเมืองของพวกเขาจะเป็นผู้มีปัญญาเป็นเลิศ แต่ก็ใช่ว่าพวกเขา

[546a]

[546b]

จะใช้การคำนวณและผัสสะของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพทุกครั้ง กล่าวคือ พวกเขายังมีโอกาสพลาดจากการให้กำเนิดในระยะเจริญพันธุ์ ล่วงเลยไปจนถึงระยะไม่เจริญพันธุ์ และนั่นก็ทำให้ระยะเจริญพันธุ์คลาดเคลื่อนไปจนบางครั้งอาจให้กำเนิดบุตรธิดาออกมาในช่วงเวลาไม่เหมาะสม ตามวิถีจักรแห่งเผ่าพันธุ์ของพวกเขา เพราะหากเป็นกำเนิดของเทพยดานั้น ระยะดังกล่าวจะหาได้จากจำนวนสมบูรณ¹¹ แต่ถ้าเป็นกำเนิดของมนุษย์ จะหาได้จากการนำจำนวน ๆ หนึ่ง – ซึ่งมีค่าน้อยที่สุด และสามารถกระจายเป็นสามจุดกับสี่พจน์ได้ – ไปยกกำลังซ้ำ ๆ โดยจำนวนดังกล่าวจะต้องกอบปรด้วยส่วนประกอบ ซึ่งก่อให้เกิดทั้งความเหมือนและความต่าง เป็นสาเหตุของทั้งการเพิ่มและการลด และจะต้องทำให้ทุกส่วนภายในตัวมันเปลี่ยนเป็นจำนวนตรรกยะได้ โดยจะต้องมีความสอดคล้องลงรอยกัน จากนั้น ในส่วนประกอบดังกล่าว จึงจับคู่สาม สี่ และห้าเข้าด้วยกัน เพิ่มจำนวนมันสามครั้ง มันจะให้ผลลัพธ์เป็นความสอดคล้องประสานสองประเภท โดยประเภทแรกคือรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านแต่ละด้านคูณด้วยหนึ่งร้อยหลายครั้ง ส่วนอีกประเภทหนึ่งมีด้านตรงข้ามเท่ากัน แต่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า – โดยด้านหนึ่งของสี่เหลี่ยมผืนผ้านี้จะมีค่าเท่ากับกำลังสองของเส้นทแยงมุมตรรกยะของสี่เหลี่ยมจัตุรัสห้าคูณห้า ลบด้วยหนึ่ง คูณด้วยหนึ่งร้อย หรือกำลังสองของเส้นทแยงมุมตรรกยะของสี่เหลี่ยมจัตุรัสห้าคูณห้า ลบด้วยสอง คูณด้วยหนึ่งร้อย ส่วนอีกด้านหนึ่งของสี่เหลี่ยมผืนผ้านี้มีค่าเท่ากับสามยกกำลังสามคูณด้วยหนึ่งร้อย – จำนวนทางเรขาคณิตเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดความดีเลวของการให้กำเนิด¹² และหากเหล่าผู้พิทักษ์ของพวกเขาจับเอาคู่ป่าวสาวมาอยู่ด้วยกันนอกระยะเจริญพันธุ์นี้เองเพราะไม่รู้ บุตรธิดาที่เกิดออกมาก็จะขาดทั้งธรรมชาติอันดีและโชคชะตาอันดี แนนอน รุ่งต่อมาย่อมคัดเลือกบุคคลอันเป็นเลิศกว่าใครจากเด็ก ๆ เหล่านี้ แต่พวกเขาจะมีคุณสมบัติไม่เพียงพอเสียแล้ว และเมื่อได้ขึ้นรับอำนาจพิทักษ์ต่อจากบิดา พวกเขาจะละเลยพวกเรา อันดับแรก พวกเขาจะให้ความสำคัญต่อดนตรีศิลปะลดลง และอันดับต่อมา ก็จะถึงคราวของกายบริหาร จากจุดนี้ เด็ก ๆ ของพวกเขา ก็จะขาด

[546c]

[546d]

ความชำนาญด้านดนตรีศิลป์ และเหล่าผู้ปกครอง ซึ่งถูกคัดเลือกต่อจากพวกเขา [546e]

ก็จะขาดคุณสมบัติการเป็นผู้พิทักษ์ ไม่ว่าจะทดสอบด้วยชาติกำเนิด ดังกวี
เชชช็อคกำหนดไว้ หรือพวกเขาที่กำหนดไว้ – ซึ่งได้แก่ ธาตุทอง ธาตุเงิน ธาตุ
สัมฤทธิ์ หรือธาตุเหล็ก – ก็ตามเพราะเมื่อธาตุเหล็กปนกับธาตุเงิน หรือธาตุ
สัมฤทธิ์ปนกับธาตุทองจนมั่วไปหมดแล้ว ความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันย่อม
ถือกำเนิดขึ้น ความไร้ระเบียบ และความไม่สอดคล้องประสาน จะเกิดขึ้นตามมา
กลายเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งสงคราม และความเกลียดชังระหว่างกัน ไม่ว่าจะเกิดขึ้น
ณ ตำแหน่งใดก็ตาม พวกเราขอประกาศไว้ ณ ที่นี้เลยว่า ความแตกแยกจะ
เกิดขึ้นอยู่เสมอและทั่วทุกแห่งหน ‘ภายในวงศัวัณแห่งนี้’¹³

“และเหล่าเทพีศิลป์ก็พุดถูกเสียด้วย” เขาพุด “ข้าฯ บอกเลย”

“มันจำเป็นต้องถูกอยู่แล้วละ” ข้าฯ พุด “ก็พวกนางเป็นถึงเทพีศิลป์นี่!”

“งั้นลำดับต่อไป” เขากล่าว “เทพีศิลป์จะมีรับสั่งถึงสิ่งใดอีกหรือขอรับ?” [547b]

“หลังจากความแตกแยกได้เกิดขึ้นแล้ว” ข้าฯ พุด “ชาติกำเนิดทั้งสอง –
ธาตุเหล็กและธาตุสัมฤทธิ์ – ก็จะค่อย ๆ หันระบอบปกครองเข้าสู่การหาเงิน¹⁴
การครอบครองที่ดิน เคาหาสน์ ทองคำ และเงินตรา ส่วนอีกสองชาติกำเนิด –
ธาตุทองและธาตุเงิน อันก่อปรด้วยความมั่งมีโดยธรรมชาติ หาได้ชั้นแค่นั้นไม่ –
พวกเขาขอม้นำพาจิตวิญญาณทั้งหลายกลับไปสู่ความดีงามและรากฐานของ
บรรพชน อย่างไรก็ดี เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างก็ดิ้นรนต่อสู้เพื่อจะกลืนกัน สุดท้ายแล้ว
พวกเขาขอมตกลงกันได้โดยพบกันครึ่งทาง นั่นคือ พวกเขาจะแจกจ่ายที่ดินและ
บ้านเรือนออกไป โดยให้ถือครองเป็นทรัพย์สินส่วนตัวได้ ส่วนผู้คนที่พวกเขา
เคยให้การพิทักษ์ในฐานะมิตรสหายและผู้ช่วยเหลืออันมีอิสระนั้น พวกเขาจะ
จับมาเป็นทาสเสีย และถือครองคนเหล่านั้นในฐานะไพร่และคนรับใช้ประจำ
ครัวเรือน ส่วนตัวพวกเขาเองจะง่วนอยู่แต่กับสงคราม และการเฝ้าระวังมิให้
คนเหล่านั้นลุกฮือขึ้นมาได้” [547b]

“ตามทศนะข้าฯ” เขาพุด “การเปลี่ยนผ่านย่อมต้องมีต้นเหตุจากสิ่งเหล่านี้”

“เมื่อเป็นเช่นนั้น” ข้าฯ พุด “ระบอบปกครองดังกล่าวก็จะเปลี่ยนผ่านมาอยู่

กึ่งกลางระหว่างอภิชนาธิปไตยกับคณาธิปไตย¹⁵ใช่ไหม?”

“ใช่แล้วล่ะ”

[547d] “เงินมันก็กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน แต่เมื่อเปลี่ยนผ่านไปสมบูรณ์แล้ว มันจะได้รับการอภิบาลในลักษณะไหนล่ะ? หรือมันยอมชัดเจนอยู่แล้วว่า – เนื่องจากมันอยู่กึ่งกลาง – มันจะถอดแบบจากระบอบก่อนหน้ามาส่วนหนึ่ง และจากคณาธิปไตยมาอีกส่วนหนึ่ง และนอกจากนั้น มันก็จะต้องมีลักษณะ เฉพาะตัวบางประการด้วย ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่แล้วล่ะ” เขาพูด

“เหล่าผู้ปกครองจะได้รับการเชิดชูเกียรติ เหล่านักรบจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำนา ศิลปะหัตถการ หรือการหาเงินใดๆ ทั้งสิ้น พวกเขาจะต้องอยู่กินรวมกัน¹⁶ อุทิศตนให้แก่การฝึกกายบริหารและสงคราม – สิ่งเหล่านี้ถอดแบบ มาจากระบอบก่อนหน้าใช่ไหม?”

“ใช่”

[547e] “ทว่าอีกด้านหนึ่ง มันยอมไม่หนุนผู้มีปัญญาขึ้นรับตำแหน่งปกครองใดๆ ด้วยเหตุว่า บุรุษประเภทดังกล่าวนั้นหาได้กอบปรี่ด้วยความสัตย์และความ เรียบง่ายดังเดิมอีกต่อไป หากผสมปนเปกันมั่วไปหมด นอกจากนั้น มันยังมี แนวโน้มจะหันเข้าหากลุ่มคนซึ่งเปี่ยมด้วยความคึกคะนอง มีความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา กอบปรี่ด้วยธรรมชาติอันเหมาะแก่การทำสงครามมากกว่าจะ

[548a] ถวิลหาสันติ มันจะให้คุณค่าแก่เหล่ากิลและยุทธวิธีการรบ โดยมองว่าเป็นความ มีเกียรติ และจะใช้เวลาทั้งหมดไปกับการทำสงคราม – และสิ่งเหล่านี้ก็คือ ลักษณะเฉพาะของระบอบปกครองดังกล่าวใช่หรือเปล่า?”

“ใช่”

“ผู้คนเหล่านั้น” ข้าฯ พูด “ยอมปรารถนาเงินทองไม่ต่างจากผู้คนในระบอบ คณาธิปไตย – ภายใต้ม่านปกคลุมแห่งความมืดมิด พวกเขาจะเกิดเกียรติทองคำ และเงินแท่ง พวกเขาจะสร้างห้องเก็บของและคลังเก็บสมบัติส่วนตัวเอาไว้ในบ้านอย่างลับ ๆ เพื่อเก็บซ่อนสมบัติทั้งหลายของตน พวกเขาจะสร้างกำแพง

ล้อมบ้าน เหมือนสัตว์สร้างรังส่วนตัวก็มีปาน และภายในนิวาสถานแห่งนี้ พวกเขาจะใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยกับผู้หญิง หรือกับใครก็ตามซึ่งพวกเขาอยากได้”

[548b]

“จริงที่เดียว” เขาพูด

“หลังจากนั้น พวกเขาก็จะเริ่มตระหนี่ ด้วยเอาแต่ให้เกียรติเงินทองมากกว่า สิ่งใดๆ ซ้ำยังมีได้ครอบครองโดยเปิดเผยด้วย ดังนั้น เมื่อเกิดความปรารถนาขึ้นมา พวกเขาอ่อร์กในการใช้จ่ายเงินของผู้อื่นมากกว่าเงินของตัวเอง คอยตักตวง ความสำราญอย่างลับๆ วึ่งหนักกฎหมายเหมือนเด็กชายวึ่งหนีบิดา และก็เพราะว่าพวกเขาได้รับการศึกษาโดยการบังคับ ไม่ใช่การชักจูง และนั่นก็เป็นผลสืบเนื่องจากการละเลยเทพีศิลปะผู้มีความจริงแท้ – นั่นคือ ปรัชญาและวิชาการถกเถียง – พวกเขาให้คุณค่าและให้เกียรติกายบริหาร มากกว่าดนตรีศิลปะ”

[548c]

“ฮีม” เขาพูด “ท่านกำลังพูดถึงระบอบปกครองอันมีทั้งความดีและความเลวผสมปนกันสินะ”

“ใช่ มันผสมปนกัน” ซ้ำช กล่าว “อย่างไรก็ตาม ด้วยความคึกคะนองนั้นมีอิทธิพลเหนือทุกสิ่ง สิ่งสิ่งหนึ่งจึงปรากฏโดดเด่นขึ้นตามมา – ความรักในชัยชนะ และเกียรติยศ”

“เป็นความจริงอย่างมากทีเดียว” เขากล่าว

“ด้วยเหตุนี้ละ ระบอบปกครองดังกล่าวจึงถือกำเนิดขึ้นมาได้ และมันก็มีลักษณะอย่างที่เจ้าเห็น” ซ้ำช กล่าว “อย่างไรก็ตาม เราจะร่างระบอบการปกครองต่างๆ ขึ้นโดยการใ้วาจาเท่านั้น และคงจะไม่ลงรายละเอียดชัดเจนมากนัก เพราะหากทำอย่างนั้น เราคงต้องใช้เวลานานโขกว่าจะอธิบายถึงระบอบปกครองทุกระบอบ รวมถึงอุปนิสัยทุกประการของมันได้ครบถ้วน อีกอย่าง การร่างมันออกมาในลักษณะเช่นนี้ก็เพียงพอจะมองเห็นคนเพียงธรรมและไม่เพียงธรรมที่สุดแล้ว”

[548d]

“ถูกของท่าน” เขาพูด

“เอาละ บุรุษประเภทไหนจึงจะสอดรับกับระบอบปกครองนี้? เขาปรากฏขึ้นมาได้อย่างไร และมีหน้าตาอย่างไร?”

“ข้าฯ ว่า” อเดมันทัสพูดขึ้นบ้าง “ถ้าเป็นเรื่องของความรักในชัยชนะล่ะก็ คนคนนั้นคงใกล้เคียงกับกลาวคอนของเราอยู่ไม่มากก็น้อย”

[548e] “ถ้าเป็นเรื่องนั้นล่ะอาจจะใช่” ข้าฯ พุด “แต่ถ้าเป็นเรื่องอื่นๆ คนคนนั้นคงไม่สอดคล้องกับสิ่งที่กลาวคอนของเรามีเท่าไร ตามทัศนะข้าฯ นะ”

“เรื่องไหนล่ะ?”

[549a] “ก็คนคนนั้นจะต้องหัวแข็งมาก ๆ เลยนะสิ” ข้าฯ พุด “นอกจากนั้น เขาจะต้องรักในดนตรีศิลป์ แต่กลับไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างเหมาะสม เขาจะรักในการฟังผู้อื่นโต้แย้งกัน แต่กลับไม่มีความชำนาญด้านวาทศิลป์แม้แต่น้อย คนอย่างเขาจะต้องหยาบคายและโหดร้ายต่อทาส ต่างจากผู้มีการศึกษา ซึ่งจะรู้สึกเพียงรังเกียจทาสเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เขาจะสงบเสงี่ยมต่อหน้าอิสรชน และจะเชื่อฟังผู้ปกครอง นอกจากนี้ เขายังเป็นทั้งผู้รักในอำนาจปกครองและรักในเกียรติยศ ทว่าเขากลับไม่ต้องการวางรากฐานการปกครองด้วยวาจา หรือคำกล่าวอ้างใดๆ เขาต้องการวางมันไว้บนฐานของสงคราม และทุกๆ อย่างซึ่งเชื่อมโยงกับสงครามเท่านั้น แน่نون เขาจะต้องเป็นผู้รักในการล่าสัตว์และกายบริหารด้วย”

“ใช่” เขาพุด “ต้องอุปนิสัยเช่นนี้ล่ะ จึงจะเหมาะกับระบอบปกครองเช่นนี้”

[549b] “คนอย่างเขา ตอนเด็กๆ ก็คงรู้สึกชิงชังเงินทอง” ข้าฯ พุด “แต่เมื่อโตขึ้น เขากลับยินดีรับเอาธรรมชาติของผู้รักในเงินตราเข้ามาไว้กับตัว และไม่ได้บริสุทธิ์ใจต่อความดีงามอีกต่อไป กล่าวคือ ผู้พิทักษ์ชั้นเลิศนั้นได้จากเขาไปแล้วนั่นเอง”

“ท่านหมายถึงสิ่งใดหรือ?” อเดมันทัสพุด

“ก็ตรรกะอันยึดโยงกับดนตรีศิลป์อย่างไรล่ะ” ข้าฯ พุด “ตราบดีเขายังถือครองมันไว้ และตราบดีมันยิ่งอาศัยในตัวเขา มันก็จะเป็นผู้ปกป้องความดีงามของเขาเสมอ”

“พุดได้สวย” เขาพุด

“เออล่ะ และนั่นก็คือลักษณะของคนหนุ่มแห่งวีรชนาธิปไตย แน่نون

เขาย่อมไม่ต่างอะไรจากเมือง ซึ่งปกครองด้วยระบอบวีรชนาธิบดีไทยเท่าไรเลย”
“แน่นอนที่สุด”

[549c]

“คนประเภทดังกล่าวปรากฏขึ้นมาได้อย่างไร? เอาละ นี่คือคำตอบ” ข้าฯ พุด
“เขาเป็นบุตรของบิดาที่ดี แต่จำต้องอาศัยอยู่ในเมืองซึ่งมีระบอบปกครองไม่ดี
เท่าไร บิดาของเขา มักหลีกเลี่ยงเกียรติยศ ตำแหน่งปกครอง การฟ้องร้อง และ
ทุกสิ่งซึ่งต้องเข้าไปก้าวกายฐานะของคนอื่น เขาถึงขนาดยอมเสียเปรียบคนอื่น
เพื่อว่าจะได้ไม่โดนรบกวน”

“งั้นคนประเภทนั้นปรากฏขึ้นได้อย่างไรกัน?” เขาพุด

“มันก็เริ่มต้นจาก” ข้าฯ พุด “เขาได้ฟังมารดาบ่นถึงเรื่องดังกล่าวเป็นประจำ
เป็นต้นว่า สามีสองนางไม่ได้ถืออำนาจปกครองใด ๆ เลย และนั่นก็ทำให้นาง
เสียเปรียบผู้หญิงคนอื่นอยู่บ่อย ๆ ยิ่งไปกว่านั้น นางยังเห็นว่าสามีสองนางไม่ได้
จริงจังเรื่องการเงินเสียเท่าไร หนาข้าฯ เขายังไม่ตอบโต้ เมื่อถูกผู้คนว่าร้าย ไม่ว่าจะ
เป็นการส่วนตัว หรือสาธารณะ หรือขึ้นไปต่อสู้อยู่ในศาลก็ไม่ว่ากัน เขาปล่อยให้
มันไปง่าย ๆ โดยไม่นำพาต่อสิ่งใด นางสังเกตได้เสมอว่า สามีสองนางมักจกดจ่อ
อยู่กับความคิดของตัวเอง ไม่ได้เชิดชูเกียรตินางเท่าไร แต่ก็ไม่เคยทำให้นางเสีย
เกียรติ มารดาของเขาบ่นถึงเรื่องเหล่านี้เสมอ นางมักบอกกับเขาว่าบิดาของ
เขาขาดความกล้าหาญ และเฉื่อยชามากจนเกินไป แลละ เมื่อประสบเหตุการณ์
เช่นนี้ นางย่อมทำอย่างพวกสตรีมักทำกัน – บ่นถึงมันทั้งวัน ข้าฯ ไปเข้ามา”

[549d]

[549e]

“จริงด้วยสิ” อเตมน์ทัสพุด “พวกนางมักมีเรื่องให้บ่นมากมายเสมอ”

“และเจ้าก็คงรู้ใช้ใหม่ว่า” ข้าฯ พุด “คนรับใช้ของคนประเภทดังกล่าว – ซึ่งดู
เผิน ๆ เหมือนจะเป็นมิตรกับครอบครัว – ก็มักจะดิ้นนินทาสารพัดเรื่องให้
บุตรของเจ้าบ้านฟังประจำเช่นกัน เป็นต้นว่า ถ้าบังเอิญคนรับใช้เหล่านั้นรู้เข้าว่า
มีใครติดค้างเงินเขา หรือกระทำให้เยี่ยงธรรมชาติเขา โดยผู้เป็นพ่อไม่ยอม
เอาความ พวกเขา ก็จะคอยเลี้ยมให้ผู้เป็นบุตรตอบโต้และลงทัณฑ์คนเหล่านั้น
โดยจะบอกแก่เขาว่า ‘เมื่อเป็นโตเป็นบุรุษแล้ว จงมีความเป็นชายให้มากกว่าบิดา’
นอกจากนั้น เมื่อผู้เป็นบุตรออกไปนอกบ้าน เขาก็จะได้ฟังและได้เห็นสิ่ง

[550a]

คล้าย ๆ กัน เนื่องจากผู้สนใจแต่ฐานะของตนนั้น มักถูกหาว่าเป็นอ้ายงั่งไม่รู้เรื่อง
รู้ราวใด ขณะผู้ชอบก้าวก้าวฐานะคนอื่นกลับได้รับเกียรติยศและคำสรรเสริญ –
เมื่อหนุ่มน้อยได้ยินและได้เห็นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ พร้อม ๆ กับได้ฟังวาจาของบิดา
และได้เห็นวิถีชีวิตของเขาย่างไรก็ชัด เขาย่อมตระหนักได้ว่า บิดาของเขานั้น
ช่างต่างกับคนอื่น ๆ เสียที่กระไร อย่างไรก็ตาม เขาก็ยังได้รับอิทธิพลมาจาก
ทั้งสองด้าน กล่าวคือ บิดาของเขาย่อมคอยใส่ปุ๋ยและรดน้ำแก่ส่วนซึ่งคำนวณ
ด้วยตรรกะ¹⁷ ภายในจิตวิญญาณของเขาอยู่เสมอ ส่วนส่วนนี้จึงเติบโตขึ้นได้
แต่ในทางตรงกันข้าม ส่วนซึ่งปรารถนาและส่วนซึ่งคึกคะนองนั้น ก็ได้รับการ
เลี้ยงดูจากคนรอบข้างเช่นกัน และด้วยเหตุที่เขาไม่ใช่บุรุษซึ่งมีธรรมชาติที่เลวร้าย
เพียงแต่ไปคบค้าสมาคมกับคนรอบข้างอันเลวร้าย เขาจึงได้รับอิทธิพลจาก
ทั้งสองฝ่าย มีลักษณะกึ่งกลางระหว่างสองฝ่าย และสุดท้ายก็ยอมให้ส่วน
ซึ่งอยู่กึ่งกลางนั้น – นั่นก็คือ ส่วนซึ่งรักในชัยชนะและเปี่ยมด้วยความคึกคะนอง –
ปกครองตัวเขา จนเขากลายเป็นชายผู้หึงหวงและรักในเกียรติยศไปในที่สุด”

[550b]

“ตามทัศนะข้าฯ” เขาพูด “ท่านให้คำอธิบายถึงต้นกำเนิดของคนประเภท
ดังกล่าวได้สมบูรณ์มากเลย”

[550b]

“เออละ” ข้าฯ กล่าว “เท่านี้เราก็ได้ระบอบปกครองอันดับสอง และบุรุษอันดับ
สองแล้ว”¹⁸

“ใช่แล้ว” เขากล่าว

“งั้นเราจะพูดถึงเรื่องอะไรกันต่อ? เราจะเอาอย่างเอสคิลัสใหม่ คือพูดถึง
‘คนอีกคนซึ่งก่อการต่อเมืองอีกเมือง’¹⁹ หรือเราจะเดินตามแผนการตอนต้น
ของเรา นั่นคือ พูดถึงเมืองก่อน แล้วค่อยพูดถึงคน?”

“ก็ต้องเอาตามแผนสิ” เขาพูด

“งั้นต่อจากระบอบนี้ก็ต้องเป็นคณาธิปไตยสินะ”

“ตามความหมายของท่าน” เขาพูด “คณาธิปไตยมันมีการจัดการภายใน
อย่างไรหรือ?”

“มันเป็นระบอบปกครอง ซึ่งวางอยู่บนการตีค่าทรัพย์สิน”²⁰ ข้าฯ พูด “คนรวย

คืออำนาจปกครอง ส่วนคนหาเข้ากินค่ากลับไม่ได้รับตำแหน่งปกครองใดๆ”

[550d]

“อ้อ อย่างนี้เอง” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น เราก็ต้องเริ่มจากอธิบายว่า วีรชนาธิบดีนั้นเปลี่ยนผ่านสู่
คณาธิปไตยได้อย่างไร ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่”

“และจริงๆ แล้ว” ข้าฯ พูด “กระบวนการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวก็แจ่มชัดถึง
ขั้นว่าขนาดคนตาบอดยังมองเห็นได้”

“หา?”

“ก็คล้ายสมบัติอันเปี่ยมล้นด้วยทองคำ ซึ่งคนเหล่านั้นถือครองนั้นไง²¹ มันเป็น
ตัวทำลายระบบปกครอง” ข้าฯ พูด “ขั้นแรก พวกเขาจะใช้จ่ายฟุ่มเฟือยสนอง
ความต้องการส่วนตน ข้าฯ ยังจะบิดเบือนกฎหมายให้เป็นไปในทางนั้นด้วย
กล่าวคือ พวกเขาและผู้หญิงของพวกเขา ต่างก็จะไม่เชื่อฟังกฎหมายอีก”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“ขั้นต่อมา พอคนคนหนึ่งเห็นคนอื่นคนทำเช่นนั้นเข้า เขาก็จะทำบ้าง และจะ
เข้าไปเป็นคู่แข่งกับหมอนั้น จนในไม่ช้า คนประเภทนี้ก็จะผุดขึ้นมาจำนวนมาก”

[550e]

“เป็นไปได้”

“จากจุดนั้น” ข้าฯ พูด “พวกเขาก็จะเดินหน้าหาเงินกันมากขึ้น ทว่ายิ่งพวกเขา
ให้เกียรติเงินทองมากขึ้นเท่าไร พวกเขาก็จะให้เกียรติความดั่งามน้อยลง
เท่านั้น หรือหากนำเอาดาซึ่งมาตวงวัด เงินทองกับความดั่งามก็จะจุดตั้งออกไป
คนละด้านเสมอ ไม่เคยลงรอยกันใช่ไหม?”

“ถูกทีเดียว” เขากล่าว

“ดังนั้น เมื่อความมั่งมีและคนมั่งมีภายในเมืองได้รับเกียรติยศ ความดั่งามและ
คนดีก็ย่อมมีเกียรติลดลง”

[551a]

“ชัดเจน”

“สิ่งใดมีเกียรติย่อมนำไปปฏิบัติ สิ่งใดไร้เกียรติย่อมโดนละเลย?”

“เป็นเช่นนั้น”

“ท้ายที่สุด บรูซผู้รักในชัยชนะและรักในเกียรติยศทั้งหลายก็จะกลายเป็นผู้รักในการหาเงินและรักในเงินทองไปจนหมด พวกเขาจะสรรเสริญและชื่นชมคนร่ำรวย จะเชิญให้คนประเภทนั้นขึ้นรับตำแหน่งปกครอง ขณะเดียวกันพวกเขาก็จะหมยเกียรติคนหาเช้ากินค่ำ”

“แน่ล่ะ”

[551b] “หลังจากนั้นพวกเขาก็จะร่างกฎหมายอันเป็นลักษณะเฉพาะของระบอบคณาธิปไตยขึ้นมา นั่นคือ กำหนดคุณสมบัติอันพึงประสงค์ด้วยยอดเงินสะสม – ถ้ายอดถูกกำหนดไว้สูงมาก มันก็จะเป็นความเป็นคณาธิปไตยมาก แต่ถ้าถูกกำหนดไว้ต่ำ มันก็จะเป็นความเป็นคณาธิปไตยต่ำ – ผู้ถือครองทรัพย์สินไม่ถึงยอดกำหนดจะไม่มีสิทธิ์เข้ารับตำแหน่งด้านการปกครอง ไม่เพียงเท่านั้น เพื่อจะนำกฎดังกล่าวไปบังคับใช้ พวกเขายังจะต้องใช้กำลังทหารเข้าช่วย หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องปลุกเจ้าความหวาดกลัวแก่ผู้คน ระบอบปกครองดังกล่าวจึงจะเกิดขึ้นได้ใช่ไหมล่ะ?”

“มันต้องเป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว”

“งั้นโดยทั่วไปแล้ว มันก็ก่อตั้งขึ้นมาได้ด้วยวิธีการเช่นนี้”

[551c] “ใช่” เขาพูด “แล้วระบอบปกครองดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะตัวอะไรบ้าง? และข้อบกพร่อง ดังได้พูดกันไว้นั้นนะ มันมีอะไรบ้าง?”

“อันดับแรกเลยนะ” ข้าฯ พูด “ลักษณะเฉพาะของระบอบนี้มีอยู่เพียงหนึ่งเดียว – ลองคิดดูให้ดี – หากใครคนหนึ่งต้องการคัดเลือกต้นหนเรือโดยอิงจากการตีค่าทรัพย์สิน ข้าฯ ยังไม่ไว้ใจคนหาเช้ากินค่ำ ต่อให้คนผู้นั้นจะชำนาญด้านการเดินเรือแค่ไหน...”

“หมอนั้นย่อมเดินเรือได้ห่วยบรม” เขาพูด

“และการปกครองในด้านอื่น ๆ ก็เข้าทำนองเดียวกัน?”

“อืม อย่างน้อยข้าฯ ก็เห็นว่ามันเป็นอย่างนั้นนะ”

“แต่ก็ยกเว้นด้านการเมืองหรือเปล่า?” ข้าฯ พูด “หรือว่ามันยังใช้กับเมืองได้ด้วย?”

“ต้องใช้ได้ดีสิ” เขากล่าว “อย่างไรเสีย มันก็เป็นกรปกรองชนิดที่ยากและ
สำคัญที่สุด”

[551d]

“นั่นก็คือข้อบกพร่องหลักใหญ่ของคณาธิปไตย ถึงจะแค่หนึ่งเดียวก็ตาม”

“ดูจะเป็นอย่างนั้น”

“แล้วถ้าเป็นข้อบกพร่องอีกข้อหนึ่งล่ะ? มันเล็กน้อยกว่าอันแรกหรือเปล่า?”

“อันไหน?”

“เมืองเช่นนี้ย่อมมิได้เป็นหนึ่ง แต่จำเป็นต้องเป็นสอง กล่าวคือ ส่วนหนึ่งเป็น
เมืองของคนหาเช้ากินค่ำ และอีกส่วนหนึ่งเป็นเมืองของคนร่ำรวย พวกเขาอาศัย
อยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกัน ซ้ำยังวางแผนทำลายล้างกันและกันอีกด้วย”

“โอ้ ชุสเป็นพยาน” เขาพูด “นั่นย่อมมิใช่ข้อบกพร่องเล็ก ๆ”

“และสิ่งต่อไปนี้ก็แย่ไม่แพ้กัน – คนเหล่านั้นไม่สามารถทำการรบใน
สงครามใดๆ ได้เลย เพราะพวกเขาไม่มีเพียงสองทางเลือก ทางเลือกแรกคือเกณฑ์
เอากำลังคนกลุ่มใหญ่มาใช้ แต่ก็ต้องเกรงกลัวคนพวกนี้ยิ่งกว่าศัตรูเสียอีก หรือไม่
อีกทางเลือกหนึ่งคือออกสู้สนามรบเอง ด้วยหมู่คณะจำนวนคนเพียงน้อยนิด
ของตัวเองนั่นแหละ หนาซ้ำพวกเขายังรักในเงินทองมากเสียจนไม่ต้องการจะ
จ่ายเงินจ้างใครมารบอีกด้วย”

[551e]

“แย่แย่จริงๆ ด้วยซี”

“นอกจากนี้ยังมีเรื่องการก้าวก่ายฐานะของผู้อื่น ดังเราได้ตัดสินกันไปแล้ว
อีกด้วยใช่ไหม? ภายใต้ระบอบปกครองเช่นนี้ คนกลุ่มเดียวกันกลับต้องทำนา
หาเงิน และทำสงครามไปพร้อม ๆ กัน เจ้าเห็นว่าเรื่องเช่นนี้ถูกต้องหรือเปล่า?”

[552a]

“ยอมไม่ถูกต้องแน่นอน”

“ทีนี้มาดูกันว่า ระบอบปกครองนี้ เป็นระบอบปกครองแรก ซึ่งโน้มรับเอา
ความชั่วร้ายอันใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งไหน ๆ เข้ามาไว้กับตัวหรือเปล่า?”

“อะไรหรือ?”

“ก็การอนุญาตให้คนคนหนึ่งขายทรัพย์สินทุกอย่างของตัวเอง และอนุญาต
ให้คนอื่น ๆ มาซื้อได้ และเมื่อเขาได้ขายทุกอย่างทั้งไปแล้ว ก็ยังอนุญาตให้คน

คนนั้นใช้ชีวิตอยู่ในเมืองต่อไปได้ โดยไม่เป็นส่วนหนึ่งของช่วงชั้นไหน ไม่ใช่ทั้งคนทำงานหาเงิน ช่างฝีมือ นักรบบนรถศึก หรือนักรบเกราะหนัก หากเป็นเพียงคนยากไร้ ผู้ไม่มีงานทำเท่านั้น”

[552b] “ใช่” เขาพูด “มันคงเป็นระบอบแรกที่มีอะไรแบบนี้”

“และสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นสิ่งต้องห้ามในระบอบคณาธิปไตยเสียด้วยสิ ไม่งั้นคนรวยก็คงไม่รวยจนเกินเหตุ ส่วนคนยากจนก็คงไม่สิ้นไร้ไม้ตอกถึงขนาดนั้น”

“ถูกของท่าน”

“ลองตรองดูว่าหากคนคนนี้—ซึ่งชายทรัพย์สินของตนไปจนหมด—ร่ำรวยแล้ว และเอาแต่จับจ่ายเงินทองของตน เขายังจะทำประโยชน์อันใดแก่เมืองได้อีก? เขาเพียง *ดูเหมือน* เป็นส่วนหนึ่งของบรรดาผู้ถืออำนาจปกครองเท่านั้น แต่ในความจริงแล้ว เขาไม่ได้เป็นทั้งผู้ปกครองเมือง และก็ได้เป็นทั้งทาส เขามีเพียงความฟุ่มเฟือยเป็นอาชีพเท่านั้น หรือเจ้าว่าไม่ใช่?”

[552c] “มันก็ต้องเป็นเช่นนั้นแหละ” เขาพูด “เขาแค่เพียง *ดูเหมือน* แต่เอาเข้าจริง ก็รู้จักเพียงการจับจ่าย”

“งั้นเราพูดถึงเขาอย่างนี้ได้ไหม” ข้าฯ กล่าว “ฝั่งตัวผู้²² เติบโตขึ้นในรูเล็ก ๆ และเป็นดั่งโรคร้ายภายในรวงผึ้งฉนโต คนประเภทนี้ก็ไม่ต่างอะไรกับฝั่งตัวผู้ซึ่งเติบโตขึ้นในเคหาสน์ และเป็นดั่งโรคร้ายภายในเมืองฉนนัน?”

“แน่นอน โสคราตีส” เขาพูด

“อเดมันทัส เทพเจ้าได้สร้างให้ฝั่งตัวผู้ทุกตัวเป็นสัตว์มีปีกไร้เหล็กใน ต่างจากบรรดาสัตว์ไร้ปีก แต่มีขา ซึ่งมีเพียง *บาง* ตัวเท่านั้นที่มีขาทำตัวเป็นฝั่งไร้เหล็กใน ขณะบางตัวก็มีเหล็กในอันน่าสะพรึง? สุดท้าย พวกไร้เหล็กในเหล่านี้ก็จะกลายเป็นขอทานยากไร้ในวัยชรา ส่วนพวกมีเหล็กในทั้งหลายก็จะกลายเป็นคนซึ่งเราเรียกว่า ‘ผู้กระทำชั่ว’”

[552d]

“จริงทีเดียว” เขาพูด

“เห็นได้ชัดว่า” ข้าฯ พุด “หากเจ้าเห็นขอทานอยู่ในเมืองใด เมืองเมืองนั้น

ย่อมต้องมีขโมย พวกล้วงกระเป๋ พวกปล้นวิหาร และช่างฝีมือแห่งความชั่วร้าย
ต่าง ๆ นานา หลบซ่อนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเป็นแน่”

“ใช่ เห็นได้ชัดจริงๆ” เขาพูด

“แล้วไงอีก? เจ้าไม่เห็นหรือว่า เมืองต่าง ๆ ภายใต้ระบอบคณาธิปไตยนั้น
ต่างก็มีขบวนการปรากฏอยู่ด้วยเสมอ”

“ใช่ เป็นขบวนการกันแทบทุกคน ยกเว้นพวกถืออำนาจปกครอง” เขากล่าว

“นั่นเราก็คาดการณ์ได้เลยว่า” ข้าฯ พูด “มันจะต้องมีพวกกระทำชั่ว – ซึ่งมี
เหล็กใน – แฝงตัวอยู่ในนั้นด้วย และพวกถืออำนาจปกครองก็ต้องพยายามใช้
กำลังปราบปรามอย่างเต็มที่?”

“เราคงต้องคาดการณ์ไปทางนั้น” เขากล่าว

“นั่นเราเสนอต่อไปได้ใหม่ว่า คนเหล่านั้นปรากฏขึ้นมาได้ด้วยผลแห่งการ
ขาดการศึกษา ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเลวร้าย และต้องอยู่ภายใต้ระบอบปกครอง
ซึ่งมีระบบการบริหารจัดการที่แย่?”

“เราต้องเสนอเช่นนั้น”

“สิ่งเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นภายในเมืองภายใต้ระบอบคณาธิปไตย มันก่อปร
ด้วยความชั่วร้ายเหล่านี้ หรืออาจยิ่งกว่านี้ด้วยซ้ำ”

“ถึงไม่ใช่ก็ใกล้เคียงล่ะ” เขาพูด

“เออละ เราได้ชี้ให้เห็นถึงระบอบปกครอง อันเรียกว่า ‘คณาธิปไตย’ กันไป
เรียบร้อยแล้ว” ข้าฯ พูด “มันเป็นระบอบปกครอง ซึ่งเหล่าผู้ปกครองนั้น มาจาก
การตีมูลค่าทรัพย์สิน อันดับต่อไป เราจะพิจารณากันว่า ผู้คนซึ่งมีลักษณะ
สอดคล้องไปกับระบอบดังกล่าว ปรากฏขึ้นมาได้อย่างไร และเมื่อปรากฏขึ้นแล้ว
พวกเขาจะมีลักษณะอย่างไร”

“แน่นอน” เขาพูด

“การเปลี่ยนผ่านจากผู้คนแบบวีรชนาธิปไตยไปสู่แบบคณาธิปไตยนั้น
หลัก ๆ แล้วก็เป็นเช่นนั้นใช่ไหม?”

“เป็นเช่นไร?”

[552e]

[553a]

[553b] “บุตรแห่งวีรชนนะ เริ่มแรกทีเดียว เขาชื่นชมและก้าวเท้าตามบิดา แต่ต่อมา เขาก็ได้เห็น ว่า ผู้เป็นบิดาต้องปะทะกับเมืองทั้งเมือง คุณนาวาปะทะหินปะการัง จนต้องสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมดไป ไม่เว้นแม้แต่ชีวิตของตัวเอง บิดาของเขาอาจเคยเป็นถึงจอมทัพ หรือเคยได้รับตำแหน่งปกครองอันใหญ่ยิ่ง แต่แล้วเขากลับต้องถูกพาตัวขึ้นศาล ตกอยู่ในเงื้อมมือของพวกพยานเท็จ เขาอาจจะถูกตัดสินโทษตาย หรือไม่ก็ถูกเนรเทศ ถูกห้ามเกียรติ และสูญเสียทรัพย์สินทุกอย่างไป”

“ก็น่าจะเป็นเช่นนั้น” เขาพูด

[553c] “แน่ละ สหายน้อย ผู้เป็นบุตรยอมได้เป็นประจักษ์พยานต่อสิ่งเหล่านี้ ต้องทนทุกข์กับสิ่งเหล่านี้ ต้องสูญเสียทรัพย์สินทุกอย่าง และเกิดความหวาดกลัวขึ้นในชีวิต ด้วยเหตุนี้ – ตามความเห็นข้าฯ – เขาจึงขับไล่ความรักในเกียรติยศและความคึกคะนองออกไปให้พ้นจากบัลลังก์ปกครองแห่งจิตวิญญาณ ความยากไร้จะทำให้เขายอมหมอบราบ สุดท้ายเขาก็จะหันเข้าหาเงินทองด้วยความละโมภ เขาจะเริ่มต้นทำงานหาเงิน เริ่มต้นอดออมและเก็บเล็กผสมน้อย เจ้าเห็นหรือไม่ ว่าคนผู้นี้ได้ยกให้ส่วนของความปรารถนาและความรักในเงินทองขึ้นหนึ่งบัลลังก์ไปเสียแล้ว เขาแต่งตั้งให้มันเป็นราชาภายในตัวเขา แต่งองค์ทรงเครื่องมันด้วยมงกุฎประดับเพชรพลอยหรุหระ สวมวงแหวนทองคำคล้องคอ และหนีบบั้นเอวด้วยดาบจากเปอร์เซีย”²³

“ข้าฯ ก็เห็นเช่นนั้น” เขากล่าว

[553d] “ข้าฯ ว่าเขาคงให้ส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะกับส่วนซึ่งคึกคะนองนั่งลงบนพื้นข้าง ๆ มัน หรือไม่อย่างนั้นก็คงให้พวกมันเป็นทาสไปเลย กล่าวคือเขาจะไม่ยอมให้ส่วนแรกนั้นได้คำนวณ หรือพิจารณาสิ่งอื่นใดนอกจากการหาเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ เพิ่มเติมเข้าไปในความมั่งมีของตน ขณะเดียวกัน เขาก็จะไม่ยอมให้ส่วนที่สองนั้นเกิดเกียรติสิ่งใดนอกจากความมั่งมีและคนมั่งมีเช่นกัน เขาจะไม่รักในเกียรติยศได้อีก นอกเสียจากการได้ครอบครองทรัพย์สินเงินทอง และสิ่งอื่น ๆ อันทำให้ได้มาซึ่งเงินทองเท่านั้น”

“มันคงไม่มีการเปลี่ยนผ่านใด รวดเร็วและแน่นอนมากไปกว่า” เขาพูด

“คนหนุ่มผู้รักในเกียรติยศ ไปสู่คนหนุ่มผู้รักในเงินทองอีกแล้วละ”

“และนั่น” ข้าฯ พุด “ก็คือคนแบบคณาธิปไตยสินะ?”

[553e]

“อย่างน้อย เขาก็เปลี่ยนผ่านจากบุรุษในระบอบปกครองอันก่อให้เกิดคณาธิปไตย”

“ฉันรามาพิจารณาดูกันว่า เขาเหมือนระบอบคณาธิปไตยจริงหรือเปล่า”

“ได้เลย มาพิจารณากัน”

[554a]

“อันดับแรก เขาเหมือนระบอบนี้ตรงที่ให้ความสำคัญกับเงินทองเหนือสิ่งอื่นใดใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

“นอกจากนั้น เขายังเป็นแรงงานอันตระหนี่ถี่เหนียวอีกต่างหาก เขาจะตอบสนองต่อความปรารถนาอันจำเป็นเท่านั้น ไม่ยอมเสียค่าใช้จ่ายไปกับสิ่งอื่นใด จงจำความปรารถนาอื่น ๆ ไว้ เพราะเห็นเป็นเรื่องสูญเปล่า”

“แน่นอน”

“เป็นพวกปลิ้นปล้อน” ข้าฯ พุด “เขาจะดึงเอากำไรจากทุกสิ่ง และคอยเติมคลังเก็บของของตนให้เต็มอยู่เสมอ – อันที่จริง คนส่วนมากก็สรรเสริญบุรุษประเภทนี้อยู่แล้ว – เจ้าว่า คนคนนี้มีลักษณะสอดคล้องกับระบอบปกครองดังกล่าวหรือเปล่า?”

[554b]

“อย่างน้อย ข้าฯ ก็มีทัศนะว่า” เขาพุด “เมืองและคนเช่นนี้ต่างก็ยกย่องให้เงินอยู่เหนือสิ่งอื่นใด”

“และข้าฯ ก็ไม่คิดว่า” ข้าฯ กล่าว “คนประเภทนี้จะทุ่มเทให้กับการศึกษาเสียเท่าไรด้วย”

“แต่ข้าฯ ไม่มีทัศนะเช่นนั้นนะ” เขากล่าว “เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจริง เขาก็คงไม่ให้เกิดริติและแต่งตั้งผู้นำตาบอดเป็นนายเหนือนักร้องคอรัสของตนหรอก”²⁴

“ดีมาก” ข้าฯ พุด “อย่างไรก็ตาม เรามิได้กล่าวว่า ความปรารถนาแบบฝังตัวผู้นั้น – บ้างก็อยู่ในรูปของขอทาน บ้างก็อยู่ในรูปของการกระทำชั่วอื่น ๆ – ปรากฏขึ้นในตัวเขาได้ เพราะการขาดการศึกษาหรือ? กระนั้นด้วยความ

[554c]

ขยันขันแข็งของเขา มันจึงถูกกดขี่เอาไว้อยู่ตลอดใช่ไหม?

“แน่ละ” เขาพูด

“แล้วเจ้ารู้ไหมว่า” ข้าฯ พูด “หากต้องการเห็นการกระทำชั่วของคนจำพวกนี้ เจ้าควรมองหาจากไหน?”

“จากไหนล่ะ?”

“จากการปฏิบัติ เวลาพวกเขาต้องเป็นผู้ดูแลเด็กกำพร้าพ่อแม่ หรืออะไรทำนองนั้น ซึ่งเปิดโอกาสให้เขากระทำความไม่เที่ยงธรรมได้อย่างเต็มที่”

“ก็จริงนะ”

[554d] “มันย่อมชัดเจนอยู่แล้วมิใช่หรือว่า เมื่อต้องทำสัญญาใดๆ กับคนอื่น – และเขาก็มีชื่อเสียงอันดีเสียด้วย เนื่องจากทำตัวให้ ดูเหมือนเที่ยงธรรมเสมอ – เขาจะต้องพยายามข่มความปรารถนาอันเลวร้ายทั้งหลายเอาไว้ โดยใช้บางส่วนของในตัว ซึ่งยังพอหลงเหลือคุณสมบัติอันยิ่งใหญ่อยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม เขาจะต้องคอยข่มพวกมันไว้เสมอ แต่ไม่ใช่ด้วยการชักจูง หรือด้วยการบอกกล่าวกับพวกมันว่า ‘อย่าทำอย่างนั้นนะ’ หรือจะใช้ตรรกะทำให้พวกมันสงบเสงี่ยมลงได้ก็ทำไม่ ทั้งหมดทั้งมวลเขาทำไปด้วยความจำเป็นและความกลัวล้วนๆ กลัวจนตัวสั่นว่าทรัพย์สินทั้งหมดของตนจะสูญหายไป”

“ถูกต้องทีเดียว” เขาพูด

“ให้ซุสเป็นพยานทีละอะ สหายน้อยของข้าฯ” ข้าฯ พูด “เจ้าจะเห็นได้ชัดเลยว่าเมื่อใดก็ตาม คนประเภทนี้มีโอกาสได้ใช้เงินทองของผู้อื่น ความปรารถนาอันคล้ายคลึงกับของฝั่งตัวผู้นั้นก็จะมีปรากฏขึ้นในตัวของพวกเขาแทบทุกคน”

“อืม ท่านเองก็เห็นอย่างนั้นเหมือนกันสินะ” เขากล่าว

[554e] “เพราะฉะนั้น คนประเภทนี้จึงไม่มีวันเป็นอิสระจากความแตกแยกภายในตนเอง เขาจะไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวได้ แต่จะเป็นสองอยู่เสมอ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่แล้ว ความปรารถนาในทางดีจะเป็นนายเหนือความปรารถนาในทางเลวก็ตาม”

“เป็นเช่นนั้น”

“ด้วยเหตุนี้ ข้าฯ จึงเห็นว่า พวกเขายังมีความสง่ามากกว่าคนอื่นหลาย ๆ คน กระนั้นความตึงตามอันจริงแท้ของจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความสอดประสานก็ยังคงอยู่ห่างไกลจากเขามากนัก”

“ข้าฯ เองก็มีทัศนนะเช่นนั้น”

“ยิ่งไปกว่านั้น บัจเจกชนคนซีเหี้ยวเช่นเขา ย่อมไม่ใช่ตัวเต็งในการแข่งขันชิงชัย หรือชิงสิ่งใด ๆ อันเป็นตัวแทนแห่งความรักในเกียรติยศ หรือความสูงส่งภายในเมืองอีกด้วย เพราะเขาจะไม่ยินดีใช้จ่ายเงินทองเพื่อแลกกับชื่อเสียงอันดี หรือเพื่อการแข่งขันทำนองดังกล่าว เขายังกลัวอีกด้วยว่าตนจะบังเอิญปลุกความปรารถนาด้านความฟุ่มเฟือยเข้า จนพลั้งตั้งมั่นมาเป็นพันธมิตรกับความรักในชัยชนะ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงถูกบีบให้สู้ศึกอย่างคณาธิปไตย กล่าวคือรบด้วยกองทัพจำนวนน้อย พ่ายแพ้ตลอด แต่ก็ไม่ร่ำรวยตลอด”

[555a]

“ถูกทีเดียว” เขาพูด

“นั่นเราจะเหลือข้อกังขาใดอีกเล่า” ข้าฯ พูด “คนซีเหี้ยวและรัฐจักหาเงินเช่นนี้ ย่อมมีความเหมือนและสอดสัมพันธ์กับเมืองแบบคณาธิปไตยอย่างแน่นอนใช่ไหม?”

“ย่อมไม่มีข้อกังขาใดอีก” เขาพูด

[555b]

“นั่นก็ดูเหมือนว่า เราจะต้องพิจารณาถึงประชาธิปไตยกันเป็นลำดับต่อไป – มันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร? และมีลักษณะอย่างไรบ้าง เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว? – เพื่อเราจะรู้กันว่า บุรุษผู้มีลักษณะเดียวกันนั้น มีหน้าตาเป็นอย่างไร และจะได้นำตัวเขาออกมาพิจารณาตัดสินกันต่อไป”

“อย่างน้อย” ข้าฯ พูด “นั่นย่อมสอดคล้องกับสิ่งซึ่งเราได้พูดกันไปแล้ว”

“และการเปลี่ยนผ่านจากคณาธิปไตยไปสู่ประชาธิปไตยนั้น ก็ดำเนินไปด้วยวิถีทางดังต่อไปนี้ใหม่ – มันเป็นผลจากความละโมภไม่รู้จักพอ ในคุณความดีที่คณาธิปไตยได้ผลิตให้แก่ตัวมันเอง นั่นก็คือความจำเป็นจะต้องร่ำรวยให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้?”

“อย่างไรหรือ?” เขาพูด

[555c] “ก็ในเมื่อผู้ปกครองเหล่านั้นมีอำนาจปกครองขึ้นมาได้ก็ด้วยการครอบครองทรัพย์สินจำนวนมากทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ – ตามความเห็นข้าฯ – พวกเขาจึงไม่ยินดีออกกฎหมายควบคุมพวกคนหนุ่มใจแตก ไม่ให้ใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินตัว เพื่อว่าพวกเขาจะสามารถให้กู้ยืมและซื้อทรัพย์สินทั้งหลายของคนหนุ่มเหล่านั้นได้ นั่นย่อมทำให้พวกเขา ร่ำรวยขึ้น และยังได้รับการให้เกียรติมากยิ่งขึ้นอีกด้วย”

“ใช่ พวกเขาทำกันอย่างนั้นแหละ”

[555d] “นั่นก็เป็นเรื่องชัดเจนอยู่แล้วว่า เมืองเมืองหนึ่งย่อมไม่สามารถให้เกียรติความมั่งมีไปพร้อม ๆ กับรักษาความสงบใจของพลเมืองได้ มันจำเป็นต้องเลือกทางใดทางหนึ่งใช่ไหม?”

“ชัดเจนทีเดียว” เขาพูด

“สืบเนื่องจากการละเลย ข้าฯ ยังยั่วให้เกิดความไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจ ผู้คนภายใต้คณาธิปไตยจึงมักบีบคั้นให้มนุษย์ผู้ไม่ได้มีชาติกำเนิดสูงส่งอะไรต้องกลายเป็นคนยากไร้อยู่บ่อยครั้ง”

“ถูกต้อง”

“และข้าฯ ก็เดาว่า ผู้คนเหล่านั้นวัน ๆ คงเอาแต่นั่งลอยชายอยู่ภายในเมืองพร้อมด้วยเหล็กในและอาวุธหนักครบชุด – บางคนเป็นหนี้ บางคนโดนหยามเกียรติ และบางคนก็โดนทั้งสองอย่าง – พวกเขาจะเกลียดชัง และคอยวางแผนประทุษร้ายต่อผู้ช่วงชิงทรัพย์สินของตน – และต่อพวกเดียวกันเองด้วย – อยู่เนืองนิตย์ ความรักในการปฏิบัติจักปรากฏขึ้นภายในนั้น”

[555e] “เป็นเช่นนั้น”

[555a] “ส่วนพวกนักหาเงินก็จะเอาแต่ก้มหน้ามองพื้น ทำเป็นมองไม่เห็นคนเหล่านั้น พวกเขาจะกระจายพิษแห่งเงินตราเข้าสู่ผู้คน ผู้ยอมศิโรราบ แล้วคอยชูตรีตเอาดอกเบี้ย ซึ่งผลิดอกออกจากยอดเงินกู้ของคุณด้วยตัวเลขมหาศาล นี่ละ พวกเขาสร้างฝั่งตัวผู้กับเหล่าขอทานจำนวนมากมายภายในเมืองด้วยวิธีนี้”

“จำนวนมหาศาลเชียวละ” เขาพูด

“แต่ไม่ว่าจะอย่างไร” ข้าฯ กล่าว “พวกเขาขอมไม่ต้องการให้ความชั่วร้าย เช่นนี้สิ้นสุดลงง่าย ๆ พวกเขาต้องการให้เป็นเหมือนเปลวไฟ ซึ่งปะทุอยู่เสมอ ไม่มีวันมอดดับ พวกเขาจะไม่ห้ามผู้คนเรื่องการใช้จ่ายทรัพย์สิน และไม่ยินดีจะออกกฎหมายอีกข้อหนึ่งเพิ่มเติมเพื่อสลายปัญหาเหล่านี้”

“กฎหมายอีกข้อหนึ่ง?”

“ก็กฎหมายซึ่งมีความสำคัญรองลงมาจากกฎหมายชุดก่อนหน้านั้นนั่นไง มันจะผลักดันให้พลเมืองเอาใจใส่ต่อความดีงาม กล่าวคือ หากสามารถกำหนดให้การทำสัญญาโดยสมัครใจส่วนใหญ่ต้องดำเนินการภายใต้ความเสี่ยงของผู้ร่วมทำสัญญาแต่ละฝ่ายได้ พลเมืองเหล่านั้นย่อมทำงานหาเงินด้วยความละเอียดใจมากขึ้น และความชั่วร้ายต่าง ๆ ดังเราได้พูดไป ก็จะเกิดขึ้นน้อยลงตามไปด้วย”

[556b]

“น้อยลงมาก ๆ เชียวล่ะ” เขากล่าว

“แต่อย่างที่เห็น” ข้าฯ พูด “ผู้ปกครองในเมืองต่าง ๆ ส่วนปฏิบัติต่อผู้ใต้อาณัติ ด้วยวิธีการซึ่งเราได้กล่าวไปแล้ว กระนั้นพวกเขากลับปฏิบัติต่อตนเองและลูกหลานต่างออกไป ลูกหลานของพวกเขาต่างก็มงายอยู่ในความหรรษาฟุ่มเฟือย ไร้สมรรถนะทั้งด้านร่างกายและจิตวิญญาณ อ่อนแอเกินกว่าจะต้านทานความล้าราญและความเจ็บปวดได้ หน้าที่ยังเกียจคร้านจนเกินไป อีกด้วยใช่ไหมล่ะ?”

[556c]

“ก็แล้วจะเป็นอย่างไรได้อีกล่ะ?”

“ส่วนตัวพวกเขาเองกลับละเลยทุกสิ่ง ยกเว้นการหาเงินแต่ประการเดียว พวกเขาไม่ใส่ใจทั้งต่อความดีงาม และค้นหาเข้ากินค่าใช้ไหม?”

“ใช่”

“และเมื่อผู้ปกครองกับผู้ใต้อาณัติได้มาพบเจอกันในสถานภาพเช่นนี้ – ไม่ว่าจะมีโอกาสเดินทางร่วมกัน หรือได้ทำกิจกรรมส่วนรวมอื่น ๆ อาจเป็นในงานเฉลิมฉลองต่อทวยเทพ หรือในกองทัพ – อาจบังเอิญได้เป็นลูกเรือลำเดียวกัน เป็นทหารกองเดียวกัน หรืออาจถึงขั้นได้คู้มกันภัยให้กันและกัน – ภายใน

[556d]

สถานการณ์เหล่านี้ คนยากจนย่อมไม่ถูกคนร่ำรวยรังเกียจอีกต่อไป และเรามักเห็นอยู่บ่อย ๆ มิใช่หรือว่า บุษย์ผู้ยากจน – ซึ่งตัวผอมแห้งและผิวเกรียมคล้ำ – ได้สู้รบเคียงบ่าเคียงไหล่กับคนร่ำรวย – ซึ่งได้รับการเลี้ยงดูอย่างสบายได้ริมเงา และมีเนื้อส่วนเกินเต็มไปหมด – ได้เห็นเขาหายใจหอบแฮ่ก และเปี่ยมด้วยความสับสน เจ้าไม่คิดหรือว่า เมื่อได้เห็นเช่นนั้น เขาย่อมต้องเชื่อแน่ว่า คนรวยเหล่านี้ ล้วนร่ำรวยขึ้นมาได้เพราะความขาดแคลนของคนยากจนทั้งสิ้น และเมื่อคนยากจนเหล่านั้นมีโอกาสได้พูดคุยกันเป็นการส่วนตัว ใครสักคนหนึ่งก็จะต้องโยนถ้อยคำขึ้นมาแนวว่า ‘อ้ายบุรุษพวกนั้นมันหมูในอวยขัด ๆ ทำอะไรก็ไม่เป็นสักอย่าง’”

[556e]

“ข้าฯ รู้ดีเสียล่ะ” เขาพูด “พวกเขามักทำกันอย่างนั้นเสมอ”

“มันก็เหมือนกับร่างกายที่ป่วยไข้ แม้ได้รับกระตุ้นจากภายนอกเพียงเล็กน้อย มันก็ป่วยได้ หรือบางครั้งบางคราวแทบไม่ต้องมีแรงกระตุ้นอะไรทั้งสิ้น รอยแยกภายในก็เกิดขึ้นได้โดยตัวของมันเอง เมืองเมืองหนึ่งก็เป็นเช่นเดียวกันมิใช่หรือ? หากมันอยู่ในสภาพเดียวกับร่างกายเช่นนั้น ขอแค่เกิดเหตุกระตุ้นนิดหน่อย – เช่น มีการดึงเอาคนจากภายนอกเข้ามาเป็นพันธมิตร ฝ่ายหนึ่งดึงเอาคนจากคณาธิปไตยเข้ามา อีกฝ่ายดึงคนจากประชาธิปไตยเข้ามา – เมืองทั้งเมืองก็จะล้มป่วย และเกิดสงครามภายในขึ้นได้ทันที หรือบางครั้งบางคราวแทบไม่ต้องมีแรงกระตุ้นอะไรทั้งสิ้น ความแตกแยกภายในก็เกิดขึ้นเองได้?”

[557a]

“แน่นอนที่สุด”

“ข้าฯ เห็นว่า ประชาธิปไตยนั้นเกิดขึ้นมาได้ เมื่อคนยากไร้กุมชัย ฆ่าฟันฝ่ายตรงข้ามได้จำนวนหนึ่ง และขับไล่ออกไปได้อีกจำนวนหนึ่ง จากนั้นผู้คนที่ยังเหลือรอด ก็แบ่งระบอบปกครองและตำแหน่งด้านการปกครองแก่กัน อย่างเท่าเทียม²⁵ ซึ่งโดยส่วนมากแล้ว ก็จะใช้วิธีจับฉลากเพื่อคัดเลือกคนขึ้นไปรับตำแหน่ง”²⁶

“ใช่แล้ว” เขาพูด “ประชาธิปไตยก่อตั้งขึ้นได้ด้วยวิธีนี้นั่นเอง – ไม่ว่าจะใช้กำลังทหารบังคับ หรือฝ่ายตรงข้ามหวาดกลัวจนหนีไปเองก็ตาม”

“แล้วผู้คนเหล่านี้ดำรงชีวิตอย่างไร?” ข้าฯ พุด “ลักษณะสำคัญของระบอบปกครองนี้เป็นเช่นไร? มันยอมชัดเจนอยู่แล้วใช่ไหมว่า บุรุษผู้มีลักษณะเหมือนประชาธิปไตยนั้น จะต้องเป็นประชาธิปไตย?”

[557b]

“ใช่ ชัดเจนอยู่” เขาพุด

“งั้นอันดับแรก คนเหล่านี้ก็ต้องเป็นอิสระ ใช่หรือเปล่า? และเมืองเมืองนี้ ก็จะต้องเปี่ยมด้วยอิสรภาพ มันจะต้องมีอิสรภาพในการพูดใช่ไหม? และทุกคนในนั้นก็จะได้รับสิทธิในการกระทำสิ่งใดก็ได้ตามใจประสงค์ ใช่หรือเปล่า?”

“เขาว่่ากันว่าอย่างนั้นนะ” เขาพุด

“และที่ใดก็ตามมีสิทธิ์เช่นนั้น มันยอมชัดเจนว่า คนแต่ละคนก็จะบริหารจัดการชีวิตส่วนตัวของตนตามใจชอบ”

“ชัดเจนแน่นอน”

“งั้นก็ได้เลยที่ว่า ภายใต้ระบอบการปกครองเช่นนี้ มนุษย์ทุกประเภท ล้วนเกิดขึ้นมาได้”

“แน่ละ”

“มันน่าจะเป็นระบอบปกครองอันงดงามยิ่งกว่าระบอบใด ๆ นะ ว่าไหม?”
ข้าฯ กล่าว “เหมือนฟ้าคลุมหลากสีหลายเฉด ประดับไว้ทุกแห่งหน ระบอบปกครองนี้ก็เช่นเดียวกัน มันถูกประดับไว้ด้วยอุปนิสัยของผู้คนจำนวนมาก มันยอมมีความงดงามเป็นเลิศ” ข้าฯ พุด “เช่นเดียวกับเด็กหญิงชาย ยามได้มองเห็นสิ่งของต่าง ๆ หลากสีสัน คนหมู่มากก็คงตัดสินใจว่ามันเป็นระบอบปกครองอันงดงามที่สุดด้วยเช่นกัน”

“ก็ก็ต้องเป็นอย่างนั้น” เขาพุด

“แล้วอย่างไรอีก คนเก่ง?” ข้าฯ กล่าว “ณ ที่แห่งนี้ เรายังพบระบอบปกครองทั้งหลายได้โดยง่ายอีกด้วยใช่ไหม?”

[557d]

“อย่างไรหรือ?”

“เมื่อผู้คนต่างได้รับสิทธิในการปฏิบัติตนตามใจต้องการ มันจึงเกิดระบอบปกครองขึ้นทุกประเภทตามไปด้วย เมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยนั้น

จึงอาจจำเป็นต่อคนอย่างพวกเรา ซึ่งประสงค์จะค้นหาวิธีบริหารบ้านเมืองก็
เป็นได้ มันทำให้เขาสามารถเลือกสิ่งต่าง ๆ ออกมาพิจารณาได้ตามชอบใจ
เหมือนเลือกซื้อของจากตลาดขายระบอบปกครองอย่างไรอย่างนั้น และเมื่อ
เลือกได้แล้ว เขาก็จะสร้างระบอบปกครองของตัวเองขึ้นมา”

[557e]

“นั่นสินะ” เขาพูด “อย่างน้อยเขาก็ไม่ต้องตามหาโครงสร้างให้วุ่นวายอีก”

[558a]

“ในเมืองเมืองนี้ ต่อให้เจ้ามีความสามารถด้านการปกครอง มันก็ไม่มีข้อ
บังคับให้เจ้าต้องขึ้นปกครองแต่อย่างใด” ซ้ำๆ พูด “หนาซ้ำ ถ้าเจ้าไม่ต้องการจะ
อยู่ได้อาณัติของใคร เจ้าก็ไม่ต้องอยู่ก็ได้ หรือกระทั่งในยามสงคราม ซึ่งคนอื่น ๆ
เขาออกรบกัน เจ้าสามารถนั่งหาความสงบอยู่เฉย ๆ ก็ได้ หรือจะเลือกออกไป
ร่วมรบ ขณะคนอื่น ๆ เขาปรารถนาสันติก็ยังได้ หรือต่อให้มีกฎหมายห้ามมิให้
เจ้าขึ้นรับตำแหน่งปกครอง หรือตำแหน่งตัดสินความ แต่ถ้าเจ้าเกิดอยากจะทำ
งานตำแหน่งปกครองหรือตำแหน่งตัดสินความขึ้นมา มันก็ไม่มีข้อบังคับใดๆ
ห้ามเจ้าเอาไว้ได้อยู่ดี – ช่างแสนสำราญราวเทพเจ้าก็มีปานเลยมิใช่หรือ? –
อย่างน้อยก็ในช่วงเวลานั้นล่ะนะ”

“ใช่” เขาพูด “อย่างน้อยก็ในช่วงเวลานั้น”

“แล้วความอ่อนโยนต่อพวกอาชญากรล่ะ? นั้นยังนับเป็นความงามอย่าง
ยิ่งยวดด้วยหรือเปล่า? หรือเจ้าจะบอกว่า ภายใต้ระบอบปกครองนี้ เจ้าไม่เคย
เห็นคนถูกตัดสินโทษตาย หรือโทษเนรเทศแล้ว แต่กลับยังเดินลอยชายต่อไป
ได้ ราวไม่มีใครสนใจ ไม่มีใครมองเห็น เหมือนพวกวีรบุรุษอย่างไรอย่างนั้น?”²⁷

“ซ้ำๆ เห็นมาเยอะเลยล่ะ” เขาพูด

[558b]

“ความอดกลั้นต่อกันและกันของผู้คนภายใต้ระบอบปกครองดังกล่าว
ทำให้ไม่เหลือความเอาใจใส่ต่อรายละเอียดใดๆ หนาซ้ำยังชิงชังต่อสิ่งที่เราได้
พูดกันไว้ตอนเริ่มก่อตั้งเมืองอีกด้วย – นั่นคือบุรุษผู้หนึ่งจะไม่สามารถกลายเป็น
คนดีขึ้นมาได้เลย หากการละเล่นและการฝึกฝนทั้งหลายในวัยแบเบาะของ
เขาขาดความสูงส่ง (เว้นเสียแต่ว่า เขาจะก่อปรตด้วยธรรมชาติอันเหนือล้ำ) –
เมืองทั้งเมืองเหยียบย่ำสิ่งเหล่านี้ไว้ได้ฝ่าเท้าด้วยความใจกว้างขนาดไหน เจ้าดูสิ

มันไม่ได้สนใจเลยว่า ผู้ที่เข้าสู่วิถีทางการเมืองทั้งหลายนั้น เคยผ่านชีวิตประเภทใดมาก่อน ขอเพียงคนคนนั้นกล่าวว่า เขามีความปรารถนาดีต่อคนจำนวนมากแค่นั้นเป็นใช้ได้ เพียงพอต่อการให้เกียรติแล้วใช่ไหมล่ะ?”

[558c]

“ช่างเป็นระบอบการปกครองอันสูงส่งจริงๆ” เขาพูด

“และทั้งหลายเหล่านี้ก็เป็นลักษณะของประชาธิปไตย ซ้ำๆ พูด “ดูเหมือนมันจะเป็นระบอบปกครองอันหอมหวานเสียนี้กระไร เจ้าว่าไหม? จะมีหรือไม่มีผู้ปกครองก็ได้ แต่ต้องมีหลากหลายสีสัน กระจายความเท่าเทียมชนิดหนึ่งให้แก่ผู้เท่าเทียมกับตนและผู้ไม่เท่าเทียมกับตนอย่างเท่าเทียมกัน”

“สิ่งที่ท่านพูดมานั้นก็เป็นที่รู้ๆ กันอยู่” เขาพูด

“เออละ” ซ้ำๆ กล่าว “ลองตรองดูว่าปัจเจกชนผู้มีลักษณะเหมือนกับมันน่าจะเป็นคนอย่างไร? หรือเราจะต้องเริ่มพิจารณากันก่อนว่า – เหมือนตอนเราเริ่มพิจารณาระบอบการปกครองดังกล่าว – เขาปรากฏขึ้นมาได้อย่างไร?”

“เออซี” เขาพูด

“มันน่าจะเป็นเช่นนี้หรือเปล่า? เริ่มต้นจากเจ้าคนซีเหี้ยวแบบคณาธิปไตยผู้นั้นได้ให้กำเนิดบุตรออกมาคนหนึ่ง และบุตรคนนั้นก็ได้รับการอบรมจากสันดานของบิดานั่นเอง”

[558d]

“แน่ๆ เลย”

“จากนั้น เขาก็จะต้องคอยบังคับและปกครองความสำราญจากการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเอาไว้ให้ได้ – ไม่ต่างอะไรจากผู้เป็นบิดา – อะไรก็ตามที่นำไปใช้หาเงินไม่ได้ก็จะถูกมองว่าไม่มีความจำเป็น”

“ชัดเจนอยู่แล้ว” เขาพูด

“งั้นเราควรต้องนิยามเสียหน่อยใหม่ว่า ความปรารถนาประเภทใดมีความจำเป็น และประเภทใดไม่จำเป็น” ซ้ำๆ พูด “เพื่อว่าเราจะได้ไม่ต้องสนทนาแลกเปลี่ยนกันในความมืดมิดอีก?”

“เออซี” เขาพูด “ซ้ำๆ เองก็ต้องการอย่างนั้น”

“เราจะเรียกมันว่า ‘ความจำเป็น’ ได้อย่างชอบธรรมก็ต่อเมื่อสิ่งสิ่งนั้นไม่

[558e]

สามารถหลีกเลี่ยงหรือผลักไสไปทางอื่นได้ และยังคงรวมไปถึงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเมื่อบรรลุนเป้าหมายของตัวมันแล้ว จะมอบประโยชน์ให้แก่เราด้วย²⁸ เพราะโดยธรรมชาตินั้นพวกเราทุกคนต่างก็ถูกผลักดันให้ต้องหันเข้าหาทั้งสองอย่างนี้ใช่ไหม?”

“ถูกทีเดียว”

“งั้นเราก็นำคำว่า ‘จำเป็น’ ไปใช้กับสิ่งเหล่านั้นได้อย่างชอบธรรมแล้วสิ?”

[559a]

“ชอบธรรมแล้ว”

“แล้วถ้าเป็นสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเราจัดออกไปได้ ถ้ามีการฝึกฝนตั้งแต่เด็กล่ะ?²⁹ และยิ่งไปกว่านั้น การดำรงอยู่ของมันยังไม่ก่อให้เกิดคุณความดีใดๆ เผลอ ๆ จะก่อให้เกิดผลตรงข้ามกับความดีอีกด้วย – หากเราจะเรียกสิ่งเหล่านั้นว่า ‘ความไม่จำเป็น’ เจ้าเห็นว่าใช้ได้ไหม?”

“ใช้ได้”

“งั้นเราลองยกตัวอย่างแต่ละด้านกันดูหน่อยไหม เราจะได้เห็นภาพโดยทั่วไปของมัน?”

“ได้เลย”

[559b]

“ความปรารถนาด้านการกิน – เฉพาะที่ส่งผลดีต่อสุขภาพและถูกสุขลักษณะ เช่นความปรารถนาในขนมปังธรรมดา ๆ หรืออาหารปรุงสุกต่าง ๆ – เป็นความจำเป็นหรือเปล่า?”

“ซำๆ เห็นว่าอย่างนั้นนะ”

“อย่างน้อยความปรารถนาในขนมปังก็เข้าเงื่อนไขความจำเป็นทั้งสองข้อของเรา – มันให้ประโยชน์ และหากขาดมันไปก็ถึงขั้นทำให้เราสิ้นชีวิตได้”

“ใช่”

“และความปรารถนาในอาหารปรุงสุกก็เช่นเดียวกัน เพราะมันให้ประโยชน์ด้านสุขลักษณะ”

“แน่นอน”

“แต่ถ้าเป็นความปรารถนาในอาหารนอกเหนือไปจากนี้ล่ะ? ความปรารถนาซึ่งคนจำนวนมากจัดทิ้งไปได้ หากได้รับการดูแลและได้รับการศึกษาตั้งแต่ยัง

เด็ก นอกจากมันจะมีผลเสียต่อร่างกายแล้ว มันยังมีผลร้ายต่อจิตวิญญาณใน
ด้านของปฏิภาณและการสงบใจอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมเรียกได้ว่า ‘ไม่จำเป็น’
ถูกต้องไหม?”

[559c]

“ถูกต้องตามนั้น”

“และเราก็กล่าวกันว่า ความปรารถนาอย่างหลังนั้น ยังรวมไปถึงการใช้จ่าย
ฟุ่มเฟือยด้วย ส่วนอย่างแรกก็ยังรวมไปถึงการทำงานหาเงิน เพราะมันมี
ประโยชน์ต่อหน้าที่การงานหลายๆ อย่างของเรา”

“แน่นอน”

“เพศสัมพันธ์กับความปรารถนาในทำนองเดียวกันก็ด้วย เราย่อมเสนอ
อย่างนั้นใช่ไหม?”

“ใช่ นั่นก็ด้วยเหมือนกัน”

“และเราก็กล่าวกันว่า คนที่เราเรียกว่าเป็นฝั่งตัวผู้ นั่น แท้จริงก็คือคนที่เต็ม
ไปด้วยความสุขสำราญทำนองอย่างว่า และถูกปกครองโดยความปรารถนาอัน
ไม่จำเป็น ขณะคนชี้เหนียวแบบคณาธิปไตยนั้นถูกปกครองโดยความปรารถนา
อันจำเป็นใช่ไหม?”

[559d]

“ใช่ เราเคยพูดกันไว้อย่างนั้น”

“เอาละ งั้นเราย้อนกลับไปตรงนั้นอีกที” ข้าฯ พูด “กลับไปอธิบายว่าคน
แบบประชาธิปไตยนั้นเกิดขึ้นจากคณาธิปไตยได้อย่างไร ข้าฯ เห็นว่าส่วนใหญ่
มันน่าจะเกิดขึ้นด้วยวิธีการดังต่อไปนี้”

“วิธีการไหน?”

“เมื่อคนหนุ่มคนหนึ่ง – ซึ่งไม่ได้รับการศึกษา และยังได้รับการเลี้ยงดูอย่าง
ตระหนี่เหมือนที่เราได้กล่าวกันมา – ได้ลองลิ้มรสน้ำผึ้งหวานๆ ของพวกฝั่งตัวผู้
 และได้มีความสัมพันธ์กับฝูงสัตว์ร้ายและแก่งกาจ ซึ่งสามารถรังสรรค์ความสุข
สำราญหลากหลายประเภทแก่เขาได้ เจ้าคณาธิปไตยไ้ได้เลยว่าเป็นจุดเริ่มต้น
ของการเปลี่ยนแปลงภายในตัวเขา จากระบอบคณาธิปไตยไปสู่ประชาธิปไตย”

[559e]

“นั่นย่อมเสียไม่ได้” เขากล่าว

“และก็เช่นเดียวกับการเปลี่ยนผ่านของเมือง อันเกิดขึ้นจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ชักนำคนนอก ซึ่งมีลักษณะเหมือนตน ให้เข้ามาเป็นพันธมิตรกับฝ่ายตน³⁰ คนหนุ่ม ผู้นี้ก็เปลี่ยนผ่านในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือความปรารถนาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ภายในตัวเขา จะชักนำความปรารถนาในรูปแบบเดียวกันให้เข้ามาสนับสนุน ตัวมันใช่ใหม?”

“แน่นอนทีเดียว”

[560a] “และข้าฯ ก็คิดว่า หากฝ่ายคณาธิปไตยได้พันธมิตรจากภายนอก – อาจเป็น คำแนะนำ หรือคำดูตาของบิดา หรือของญาติมิตรคนอื่น ๆ – เข้ามาช่วยสนับสนุน ปัจจัยแห่งความแตกแยกและการต่อต้านความแตกแยกนั้นก็จะมีเกิดขึ้น พร้อม ๆ กันภายในตัวเขา เป็นผลให้เขาต้องต่อสู้กับตัวเองในที่สุด”

“แน่ล่ะ”

“ข้าฯ ยังเห็นว่า หลาย ๆ ครั้ง ฝ่ายประชาธิปไตยก็ต้องยอมหลีกเลี่ยงให้กับ คณาธิปไตย และหลังจากความปรารถนาบางส่วนถูกทำลาย และบางส่วนถูก ขับไล่ออกไป ความรู้สึกละลายใจบางประการก็จะปรากฏขึ้นภายในจิตวิญญาณ ของคนหนุ่ม ลำดับความสำคัญภายในนั้นจะถูกจัดเรียงใหม่”

“บางครั้งมันก็เกิดเรื่องเช่นนั้นจริง” เขาพูด

[560b] “อย่างไรก็ตาม ความปรารถนาอื่น ๆ – ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับความปรารถนา ที่เพิ่งถูกขับไล่ออกไป และถูกบ่มเพาะขึ้นอย่างลับ ๆ จากความรู้ด้านการเลี้ยงดู ของผู้เป็นบิดา – ก็ยังคงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ข้าฯ ยังมีจำนวนมากและมีความแข็งแกร่ง อีกด้วย”

“นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ประจำ” เขาพูด

“และเมื่อถูกดึงเข้าสู่สิ่งแวดล้อมเดิม ๆ อีก ความปรารถนาลับ ๆ เหล่านั้นก็จะ เพาะจำนวนขึ้นจนเป็นกลุ่มใหญ่”

“แน่นอน”

“สุดท้ายพวกมันก็จะยึดป้อมปราการสำคัญแห่งจิตวิญญาณของคนหนุ่มนั้น ได้สำเร็จ และเมื่อมองลงมาจากบนนั้น พวกมันก็จะเห็นถึงความว่างเปล่าด้าน

การเรียน ไม่มีความมั่งคั่งในการดำรงชีวิต ไม่มีวาจาแห่งความจริงแท้ – ที่เป็นเสมือนผู้ตรวจการหรือผู้พิทักษ์ชั้นเลิศทางความคิด และมีเพียงบุรุษซึ่งได้รับความรักจากเทพเจ้าเท่านั้น จึงจะได้ครอบครองสิ่งเหล่านี้ – พวกมันจึงยึดครองฐานที่มั่นนั้นได้โดยง่าย”

“อืม สิ่งเหล่านั้นย่อมเป็นเลิศกว่าสิ่งไหน ๆ” เขาพูด

[560c]

“เมื่อขาดสิ่งเหล่านั้นไป วาจาอันโอ้อวดหลอกหลวงต่าง ๆ และทัศนคติทั้งหลาย ก็จะไปประเดประดังกันเข้ามา และยึดครองฐานที่มั่นแห่งนั้นภายในตัวคนหนุ่ม”

“เป็นเช่นนั้นจริง ๆ” เขากล่าว

“เมื่อเป็นเช่นนั้น เขาก็จำต้องย้อนกลับไปหามนุษย์กินดอกบัว³¹เหล่านั้นอีก รอบหนึ่ง โดยครั้งนี้ไปตั้งรกรากอยู่ด้วยกันอย่างเปิดเผยเลย ใช่หรือเปล่า? และถ้าญาติมิตรคนใดพยายามยื่นมือเข้าช่วยเหลือความตระหนี่ภายในจิตวิญญาณของเขา วาจาอันโอ้อวดทั้งหลายก็จะช่วยกันตั้งบ้านประตูบนกำแพงแห่งราชันย์นั้นให้ปิดสนิทลงเสีย เพื่อป้องกันมิให้กองกำลังสนับสนุนบุกเข้ามาได้ หนาซ้ำยังคงปฏิบัติเสถียรจะรับฟังวาจาของปัจเจกชนผู้มีอายุมากกว่า ซึ่งพยายามจะเข้ามาในฐานะคณะทูตอีกด้วย พวกมันจะทำการสู้รบและกุมอำนาจทุกสิ่งเอาไว้ด้วยตัวมันเอง นอกจากนี้ พวกมันยังเรียกความละเอียดว่าเป็นความโง่เงา และผลึกใสมันออกห่างอย่างหยาบเกียรติ ทำอย่างกับว่ามันเป็นนักโทษหนีคดี หนาซ้ำพวกมันยังจะเรียกความสงบใจว่าเป็นความขลาดเขลา สาคโคสนในใสมันก่อนจะเนรเทศมันออกไปเสีย นอกจากนี้ยังไม่พอ พวกมันยังจะคอยหว่านล้อมคนหนุ่มผู้นั้นว่า การใช้จ่ายเงินทองอย่างมีระเบียบและพอประมาณนั้น แท้จริงคือความคร่ำครึและไร้อิสรภาพ พวกมันจะรวมตัวกับความปรารถนาอื่นไว้คร่ำไว้ประโยชน์อื่น ๆ เพื่อคอยขับไล่สิ่งเหล่านี้ออกจากเขตแดนของตัวเอง”

[560d]

“แน่นอนล่ะ”

“และหลังจากพวกมันชำระล้างและรีดเร็นเอาสิ่งเหล่านั้นออกจากจิตวิญญาณของคนหนุ่ม – ซึ่งพวกมันได้เข้าถึงสติ และกำลังพยายามทำพิธีกลืนกินให้สมบูรณ์ – ออกไปได้จนเกลี้ยงแล้ว พวกมันก็จะดึงเอาความอวดดี

[560e]

[561a] ความไร้ระเบียบ ความฟุ่มเฟือย และความไร้ยางอาย ซึ่งเคยถูกขับไล่ออกไปนั้น ให้กลับคืนมาดั้งเดิม จะมีการจุดคบไฟสว่างไสว สวมใส่มงกุฎดอกไม้ พร้อมด้วยนักร้องประสานเสียงจำนวนมาก³² จะมีการร้องเพลงสรรเสริญ และเปลี่ยนนามพวกมันเสียใหม่ ความอวดดีจะถูกเรียกว่ามีการศึกษาดี ความไร้ระเบียบจะถูกเรียกว่าอิสรภาพ ความฟุ่มเฟือยจะถูกเรียกใหม่เป็นความยิ่งใหญ่ และความไร้ยางอายก็ถูกเรียกใหม่ว่าความกล้าหาญ” ข้าฯ พุด “ด้วยวิธีการเช่นนี้ใช่ใหม พวกคนหนุ่มจึงเปลี่ยนจากการบมเพาะความปรารถนาอันจำเป็น ไปสู่การปลดแอกความสุขสำราญอันไร้ประโยชน์และไม่มีความจำเป็นเลย?”

“ใช่แล้ว” เขาพุด “มันปรากฏชัดขึ้นมาได้ด้วยวิธีการเช่นนั้นแหละ”

[561b] “หลังจากนั้น เขาก็จะใช้จ่ายเงินทอง เวลา หรือลงแรงไปกับความสุขสำราญอันไม่จำเป็น มากกว่าสิ่งจำเป็นต่าง ๆ เสียอีก อย่างไรก็ตาม หากเขายังโชคดี และไม่บ้าคลั่งไปจนเกินขอบเขต หรือหากถึงเวลาแก่ตัวลง และความวุ่นวายภายในสงบลงจนหมดแล้ว เขาก็อาจจะยอมรับเอาส่วนต่าง ๆ ซึ่งเคยถูกอัปเปหิไป เหล่านั้นกลับคืนมา และไม่ปล่อยตัวเองให้โดนควบคุมโดยสมบูรณ์จากเหล่าผู้รุกรานได้อีก หลังจากนั้นเขาก็จะใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับหลักความเท่าเทียมแห่งความสำราญทั้งหลาย ซึ่งเขาได้สร้างขึ้น กล่าวคือ หากบังเอิญมีความสุขสำราญชนิดหนึ่งเกิดขึ้นมา – ราวกับว่ามันถูกคัดเลือกให้เกิดขึ้นมาได้โดยการจับสลาก – เขาก็จะปล่อยให้มันเข้าปกครองภายในตัวเขา จนกว่ามันจะพอใจ จึงค่อยถอดมันออกไป และเมื่อมีความสุขสำราญชนิดไหนเกิดขึ้นอีก เขาก็จะทำอย่างเดิมอีก ไม่หยาบเกียตริมัน แต่จะคอยอุ้มชูมันไว้บนฐานของความเท่าเทียม”

“แน่นอนที่สุด”

[561c] “ต่อให้มีใครบางคนบอกเขาว่า” ข้าฯ พุด “ความสุขสำราญบางประเภทนั้น จัดเป็นความปรารถนาอันดีและงดงาม ควรค่าแก่การปฏิบัติและให้เกียรติ ขณะบางประเภทนั้นก็จัดเป็นความปรารถนาฝ่ายชั่ว สมควรจงจำไว้และหมั่นตรวจตราอยู่เสมอ เขาก็คงไม่ยอมรับว่าจริงแท้เหล่านี้ และไม่ยอมให้มันผ่านเข้าสู่ป้อมปราการภายในได้อีก เขากลับจะส่ายหน้า และกล่าวว่า ‘ประเภท

ไหน ๆ ก็เหมือนกันทั้งนั้น' พวกมันสมควรได้รับเกียรติอย่างเท่าเทียมกันทั้งหมด”

“ผู้อยู่ในสถานภาพลักษณะนั้น” เขากล่าว “ย่อมต้องพูดอะไรอย่างนั้น
นั้นแหละ”

“งั้นเขาก็คงจะมีชีวิตอยู่ต่อไปวัน ๆ เพียงเพื่อตอบสนองต่อความปรารถนา
ซึ่งคอยปรากฏขึ้นอยู่เนื่องนิตย์” ข้าฯ พูด “บางวันก็เอาแต่ร่ำสุรา นั่งฟังเสียงปี่³³
แต่บางวันก็ดื่มแต่น้ำเปล่า เพื่อลดน้ำหนัก หรือบางครั้งเขาอาจจะออกไปฝึก
กายบริหาร แต่บางครั้งก็อาจจะเอาแต่นั่งขี้เกียจอยู่เฉย ๆ ไม่สนใจสรรพสิ่งเลย
ก็ได้ หรือบางครั้ง เขาก็อาจจะถึงขั้นหมกมุ่นอยู่กับการครุ่นคิดถึงสิ่งที่เขาคิดเอา
เองว่าเป็นปรัชญา และบ่อยครั้ง เขาก็จะกระโดดเข้าไปพัวพันกับการเมือง เขาจะ
พูดและทำอะไรได้ตามแต่โอกาสจะอำนวย หรือหากเขาเกิดขึ้นชมนักรบคนใด
ขึ้นมา เขาก็จะหันเหไปทางการรบ แต่ถ้าเกิดว่าใครคนนั้นเป็นนักธุรกิจ เขาก็
เปลี่ยนไปเดินทางสายธุรกิจเช่นกัน ชีวิตของเขาจะปราศจากระเบียบ มิได้เดินอยู่
บนหลักการแห่งความจำเป็น เขาจะเรียกสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นวิถีชีวิตอันหอมหวาน
เต็มเปี่ยมด้วยอิสระและพรจากทวยเทพ และสุดท้ายเขาก็จะตัดสินใจเดินบน
ทางสายนี้ไปตลอดชีวิตที่ยังเหลือ”

[561d]

“ท่านอธิบายถึงชีวิตของบุรุษผู้ยึดติดกับกฎแห่งความเท่าเทียมได้อย่างไร
ถึงถ้วนจริง ๆ” เขาพูด

[561e]

“ข้าฯ เห็นว่า” ข้าฯ พูด “คนประเภทนี้จะต้องมีความหลากหลาย เต็มไปด้วย
อุปนิสัยจำนวนมากเหลือคณา เป็นบุรุษผู้คงามด้วยสีลันอันหลากหลาย เช่นเดียวกับ
เมืองซึ่งเขาอาศัยอยู่ชายหญิงจำนวนมากคงจะชื่นชมชีวิตของเขา เพราะมันก่อปร
ด้วยโครงสร้างของวิถีชีวิตและระบอบปกครองจำนวนมาก ยิ่งกว่าสิ่งไหน ๆ”

“ใช่ เขาเป็นคนเช่นนั้นล่ะ” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น เราก็คงจะจับบุรุษผู้นี้วางไว้ข้าง ๆ ประชาธิปไตย และกล่าวว่าเขา
มีลักษณะของประชาธิปไตย ตกลงไหม?”

[562a]

“ตกลง เอาอย่างนั้นล่ะ” เขาพูด

“เอาล่ะ” ข้าฯ พูด “งั้นอันดับต่อไปเราก็จะต้องพูดถึงระบอบการปกครอง

อันคงมากกว่าระบอบไหน ๆ และบุรุษผู้ดังมากกว่าใคร ๆ นั่นก็คือ ทูชนาธิปไตย กับทราชา”

“แน่นอน” เขากล่าว

“เอาละ สหายน้อยที่รักของข้า ทูชนาธิปไตยนั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร? น่าจะชัดเจนอยู่แล้วนะว่า มันจะต้องเปลี่ยนผ่านมาจากประชาธิปไตยໃใหม่?”

“ใช่ ชัดเจน”

[562b]

“แล้วทูชนาธิปไตยเกิดจากประชาธิปไตย ในลักษณะเดียวกับประชาธิปไตยเกิดจากคณาธิปไตยหรือเปล่า?”

“อย่างไรหรือ?”

“คุณความดีที่พวกเขา - คณาธิปไตย - ตั้งเอาไว้เป็นเป้าหมายแก่ตนเอง และยังเป็นฐานของระบอบปกครองทั้งระบอบ ก็คือความมั่งมีໃใหม่?”

“ใช่”

“และต่อมา ความละโมภในทรัพย์สินเงินทอง บวกกับการละเลยต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นการหาเงิน ก็ทำให้มันต้องล่มสลาย”

“จริง” เขาพูด

“หลังจากนั้น ความละโมภในสิ่งที่ประชาธิปไตยนิยามไว้ว่าเป็นคุณความดี ก็เป็นตัวการทำให้ระบอบการปกครองนี้ต้องล่มสลายด้วยเช่นเดียวกัน?”

“แล้วท่านเห็นว่ามันนิยามสิ่งใดเป็นคุณความดีล่ะ?”

[562c]

“อิสรภาพอย่างไรละ” ข้าฯ กล่าว “ในเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยนั้น เจ้าจะได้ยินอยู่เสมอว่าอิสรภาพคือสิ่งประเสริฐสุด ด้วยเหตุนี้มันจึงเป็นระบอบปกครองอันควรค่าแก่การดำรงชีวิต เหมาะสำหรับผู้เป็นอิสระโดยธรรมชาติ”

“นั่นสิ” เขาพูด “มันเป็นคำพูดที่ได้ยินเข้าไปซ้ำมาประจำ”

“นั่นอย่างที่เขาฯ เพิ่งพูดไปเมื่อครู” ข้าฯ กล่าว “เจ้าเห็นว่า ความปรารถนาอันไร้สิ้นสุดต่อสิ่งสิ่งนี้ บวกกับการละเลยต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่เหลือ จะเป็นตัวบ่มเพาะปัจจัยต่าง ๆ ของทูชนาธิปไตย จนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายใน

ระบอบปกครองได้ในที่สุดหรือเปล่า?”

“อย่างไรกันล่ะนั้น?” เขาพูด

“อืม... ข้าฯ เห็นว่า หากเมืองในระบอบประชาธิปไตย – ซึ่งกระจายในอิสรภาพอยู่เสมอ – เกิดได้รินเหล่าชั้นเลวมาเป็นผู้นำละก็ มันก็จะเมฆาจนหัวราน้ำ ด้วยดีมเหล่าที่เข้มข้มมากจนเกินไป หลังจากนั้นหากเหล่าผู้ปกครองดังกล่าวไม่ใช่คนอ่อนโยน หรือไม่ยอมหยิบยื่นอิสรภาพจำนวนมหาศาลให้เมืองทั้งเมืองก็จะลงทัณฑ์พวกเขาเสียอย่างนั้น พวกเขาจะถูกยึดเยียดข้อหาตั้งตนเป็นคณาธิปไตย ไม่ต่างอะไรจากรอยเปื้อนภายในเมือง”

[562d]

“ใช่” เขาพูด “พวกนั้นทำกันอย่างนั้นแหละ”

“นอกจากนั้น มันยังจะสาตโคลนใส่บรรดาผู้จงรักภักดีโดยอ้างว่าคนเหล่านี้ถวิลจะเป็นทาสของผู้ปกครองพวกนั้น ซึ่งไม่มีน้ำยาใด ๆ ทั้งสิ้น” ข้าฯ กล่าว “ขณะเดียวกัน มันก็จะสรรเสริญและให้เกียรติ – ทั้งโดยส่วนตัวและสาธารณะ – แก่ผู้ปกครองซึ่งทำตัวเหมือนผู้ได้อาณัติ เช่นเดียวกับกับเหล่าผู้ได้อาณัติซึ่งทำตัวเหมือนผู้ปกครอง ด้วยเหตุนี้ในเมืองเช่นที่ว่าอิสรภาพจึงแพร่กระจายไปทั่วทุกแห่งหนอย่างมิอาจห้ามได้ใช่ไหม?”

[562e]

“มันคงเป็นอื่นไปไม่ได้อีกแล้ว”

“สหายน้อย” ข้าฯ กล่าว “อิสรภาพนั้นย่อมไหลซึมเข้าสู่บ้านเรือนของเหล่าปัจเจกชน และสุดท้ายก็จะลงเอยด้วยความไร้ระเบียบ ปลูกฝังลงในร่างของบรรดาสัตว์ร้าย?”

“ท่านหมายความว่าอย่างไรนะ?” เขาพูด

“ข้าฯ หมายความว่า” ข้าฯ พูด “สุดท้ายแล้วผู้เป็นบิดาก็จะติดนิสัยประพฤติตนเหมือนบุตร ข้าฯ ยิ่งเกรงกลัวบุตรของตนด้วย ขณะเดียวกัน ผู้เป็นบุตรก็จะติดนิสัยประพฤติตนเหมือนบิดา แต่จะไร้ความละอาย และจะไม่เกรงกลัวต่อบิดมารดาของตน – นั่นย่อมทำให้เขาเป็นอิสระ – นอกจากนั้น ผู้อยู่อาศัยจากต่างถิ่น³⁴ ก็จะเท่าเทียมกันกับผู้อยู่อาศัยของเมือง³⁵ และผู้อยู่อาศัยของเมืองก็จะเท่าเทียมกับผู้อยู่อาศัยจากต่างถิ่น และยังรวมไปถึงผู้มาเยี่ยมเยือนจากต่างเมืองอีกด้วย”

[563a]

“ใช่” เขาพูด “มันเกิดอะไรทำนองนี้ขึ้นจริง ๆ”

[563b] “และนอกจากนั้นเหตุการณ์เล็ก ๆ น้อย ๆ ดังต่อไปนี้ก็จะตามมาด้วย” ข้าฯ พูด “ภายใต้สภาวะการณ์เช่นนี้ อาจารย์ทั้งหลายจะเกรงกลัวศิษย์ ข้าฯ ยังจะคอยเอาอกเอาใจพวกเขาอีกด้วย ส่วนพวกศิษย์ก็จะดูแลจนอาจารย์และครูฝึกสอนของตน³⁶ พวกคนหนุ่มจะเอาอย่างคนชรา และมักจะต่อล้อต่อเถียงกับพวกเขาอยู่เสมอ ทั้งด้วยวาจาและการกระทำ ส่วนพวกคนชราก็จะลดตัวลงมาอยู่ในระดับเดียวกับพวกคนหนุ่ม พวกเขาจะถอดแบบจากคนหนุ่มเหล่านี้ และจะตกอยู่ในวังวนของความสะตอกสบายและความหรรษาของชีวิต เพื่อพวกเขาจะได้ไม่ดูเหมือนเป็นคนแก่ไม่น่าคบหา หรือเป็นพวกบ้าอำนาจ”

“แน่นอนล่ะ” เขาพูด

[563c] “ส่วนปลายทางแห่งอิสรภาพของกลุ่มคนเหล่านี้ล่ะหรือ สหาย?” ข้าฯ กล่าว “มันจะปรากฏขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ข้าฯ ทาสหญิงชายซึ่งถูกซื้อตัวมาภายในเมืองนั้นมีอิสรภาพเทียบเท่ากับเจ้านายซึ่งเป็นผู้ซื้อตัวพวกเขา มา อ้อ! เกือบลืม! เรายังมิได้พูดถึงกฎแห่งความเท่าเทียมและอิสรภาพในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างหญิงกับชายและชายกับหญิงกันเลย”

[563c] “งั้นหรือ?” เขาพูด “งั้นเราว่าตามเอสคิลัสตีใหม่ – ‘จงเอ๋ยเอื้อนทุกสิ่งซึ่งขึ้นถึงริมฝีปาก’³⁷

[563d] “เออซี” ข้าฯ พูด “ข้าฯ จะพูดอย่างนี้ว่า คงไม่มีผู้ไร้ประสบการณ์คนใดเชื่อหรือกว่าสัตว์เลี้ยงของมนุษย์ภายในเมืองแห่งนี้ มีอิสรภาพมากกว่าสัตว์เลี้ยงภายในเมืองอื่น ๆ ขนาดไหน สุนัขในเมืองนี้ทำตัวเหมือนอย่างในสุภาษิตเป๊ะ – ‘สุนัขนั้นเหมือนซัวร์’³⁸ – ส่วนพวกม้าพวกลา ก็จะติดนิสัยชอบเดินตระเวนไปทั่วอย่างอิสระ เดินไปเจอใครขวางทางเข้าบนถนนก็จะเดินชนอย่างไม่สนใจ ดูสิทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเต็มไปด้วยอิสรภาพ”

“ท่านพูดเหมือนฝันร้ายของข้าฯ เลย” เขาพูด “เพราะตัวข้าฯ เองก็มักต้องเจออะไรอย่างนี้บ่อย ๆ เวลาเดินทางออกนอกเมือง”

“งั้นก็สรุปได้ดังนี้” ข้าฯ กล่าว “เจ้าสังเกตหรือไม่ว่า สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้จิต

วิญญาณของพลเมืองอ่อนไหวมากขึ้นเพียงใด? ถึงขั้นว่า หากมีใครบางคนเสนอ
สิ่งใดสะกิดถึงความเป็นทาสขึ้นมา ชาวเมืองทั้งหลายก็จะพากันโกรธซึ่งแทบทน
ไม่ได้ สุดท้ายพวกเขา ก็จะลงเอยด้วยการไม่สนใจกฎหมายอีก ไม่ว่าจะเป็กฎ
ปากเปล่าหรือลายลักษณ์อักษร เพื่อจะไม่ต้องอยู่ใต้อำนาจของผู้ใดนั่นเอง”

[563e]

“อืม ข้าฯ รู้เรื่องนี้ดี” เขาพูด

“นี่ละ สหายน้อย” ข้าฯ พูด “คือจุดเริ่มต้นอันแสนงดงามและเปี่ยมด้วยความ
ทรงง และตามทศนะข้าฯ ทุขนาธิปไตยก็เติบโตขึ้นจากจุดนี้”

“มันเป็นจุดเริ่มต้นอันเปี่ยมด้วยความทรงงจริง ๆ นั่นละ” เขาพูด “แล้วเกิด
อะไรขึ้นต่อจากนั้นหรือ?”

“โรคร้ายชนิดเดียวกับที่เคยเกิดและทำลายคณาธิปไตย ก็เกิดขึ้นกับ
ระบอบปกครองนี้ด้วยเช่นกัน” ข้าฯ กล่าว “เพียงแต่ครั้งนั้นมันจะลุกลามเร็วกว่ามาก
และมีความแข็งแกร่งยิ่งกว่าเดิมมาก อันเป็นผลมาจากสิทธิในการกระทำตาม
ใจชอบนั่นเอง สิ่งนี้จะจ้องจําประชาธิปไตยให้เป็นทาส แต่อันที่จริงแล้ว ไม่ว่า
สิ่งใด หากถูกนำมาใช้อย่างเกินขอบเขต การเปลี่ยนแปลงไปสู่ชีวิตตรงข้ามก็มักจะ
ถูกกระตุ้นให้เกิดตามมาทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็ฤดูกาล พืชผัก ร่างกาย หรือแม้แต่
ระบอบปกครองก็ไม่มีข้อยกเว้น”

[564a]

“เป็นไปได้ทีเดียว” เขาพูด

“และก็ดูเหมือนว่า อิศรภาพซึ่งมากจนเกินไปนั้น ย่อมเปลี่ยนกลายเป็น
เป็นทาส ทั้งเมืองทั้งปัจเจกชน”

“นั่นก็เป็นไปได้อีกเหมือนกัน”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “ทุขนาธิปไตยก็จะเกิดขึ้นจากระบอบปกครองไหน
ไม่ได้อีก – ตามทศนะข้าฯ – นอกเสียจากประชาธิปไตย เจ้าคูสิ ความเป็นทาส
อันโหดร้ายรุนแรงกลับผุดออกมาจากอิศรภาพอันสุดโต่ง”

“ใช่” เขาพูด “และมันก็ชอบด้วยตรรกะแล้ว”

“อันที่จริงข้าฯ ว่า เจ้าไม่ควรต้องถามเลยด้วยซ้ำว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อจากนั้น”
ข้าฯ กล่าว “เจ้าน่าจะถามว่า โรคร้ายอะไรกันหนอ – ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว

[564b]

เกิดขึ้นได้ทั้งในคณาธิปไตยและประชาธิปไตย – สามารถจูงจាំประชาธิปไตย ให้เป็นทาสได้”

“จริงของท่าน” เขาพูด

“อืม ข้าพ หมายถึงช่วงชั้นของบุรุษซึ่งเกี่ยวและใช้จ่ายฟุ่มเฟือยนะ” ข้าพ พูด
“ผู้กล้าหาญที่สุดในหมู่คนพวกนี้จะเป็นแกนนำ ส่วนพวกที่กล้าหาญน้อยกว่า ก็จะเป็นผู้ตาม คนพวกนี้ก็คือพวกที่เราเคยเปรียบไว้ว่าเหมือนผึ้งตัวผู้ บางตัว ก็มีเหล็กใน บางตัวก็ไม่มี”

“ใช่แล้ว” เขาพูด

[564c] “เออละ” ข้าพ กล่าว “ไม่ว่าจะภายใต้ระบอบการปกครองใด หากมีคนสอง ประเภทนี้เกิดขึ้นมาได้ ปัญหาสารพัดก็จะตามมา – ไม่ต่างอะไรจากเสมหะกับ น้ำเหลืองในร่างกายคน³⁹ – และเช่นเดียวกับผู้ดูแลสวนผึ้งอันทรงปัญญา แพทย์ และผู้บัญญัติกฎหมายที่ดีของเมืองก็ต้องคอยเตรียมพร้อมไว้ ระวังระไวไม่ให้ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ถ้าบังเอิญมันเกิดขึ้นมาแล้ว พวกเขาก็ จะต้องรีบตัดมันทิ้งออกไปให้ไวที่สุด แม้แต่ส่วนเล็วเล็ก ๆ ก็เหลือทิ้งไว้ไม่ได้”

“ใช่แล้ว ในนามของเทพซุส” เขาพูด “ต้องตัดทิ้งอย่าให้เหลือ”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าพ พูด “เราลองมองมันในแง่นี้ดูบ้างดีกว่า เพื่อว่าเราจะมองเห็น อะไรชัดเจนขึ้นมาบ้าง”

“แง่ไหนล่ะ?”

[564d] “แง่ของตรรกะ นั่นก็คือ เราจะแบ่งเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยออกเป็นสามส่วน (ซึ่งจริง ๆ มันก็แบ่งอย่างนี้อยู่แล้ว) โดยให้ส่วนหนึ่งเป็นของ ช่วงชั้นคนซึ่งเกี่ยวพวกนั้น ซึ่งเติบโตโดยธรรมชาติจากสิทธิในการทำสิ่งใดก็ได้ที่ ตามใจชอบ และมีจำนวนไม่น้อยไปกว่าเมืองภายใต้คณาธิปไตยเลย”

“อย่างนี้เอง”

“กระนั้นมันก็น่าเจ็บเสียนานมากกว่าในคณาธิปไตยมาก”

“ทำไมเป็นอย่างนั้นล่ะ?”

“เพราะคณาธิปไตยมิได้ให้เกียรติแก่ผู้คนในช่วงชั้นนี้อย่างไรละ พวกเขา

ถูกขัดขวางมิให้เข้ารับตำแหน่งปกครอง ด้วยเหตุนี้ คนกลุ่มดังกล่าวจึงไม่ได้รับอำนาจบริหารใดๆ และไร้ความแข็งแกร่ง ทว่าภายใต้ระบอบประชาธิปไตยโดยผู้คนจากช่วงชั้นนี้ – ยกเว้นบางคน – จะได้เป็นผู้นำในทุกๆ เรื่อง ส่งผลให้ส่วนซึ่งกำเริบเลิกลาสนที่สุดใหนั้นมีโอกาสได้พูดและได้กระทำการตามใจ ส่วนที่เหลือก็จะยืนออกันอยู่ใกล้ๆ เหวที คอยส่งเสียงหึ่งๆ และจะไม่ยอมอดทนเด็ดขาด หากมีใครลุกขึ้นมาพูดสิ่งใดเป็นอื่นไป ผลลัพธ์ก็คือ ภายใต้ระบอบการปกครองนี้ ทุกสิ่งทุกอย่าง – ยกเว้นบางส่วนเท่านั้น – จะถูกบริหารจัดการโดยผู้คนจากช่วงชั้นดังกล่าว”

[564e]

“ถูกทีเดียว” เขาพูด

“อืม... แต่ก็ยังมีอีกช่วงชั้นหนึ่งนะ ซึ่งแยกตัวออกมาอย่างชัดเจนจากคนกลุ่มใหญ่”

“ช่วงชั้นอะไร?”

“หาก *ทุก ๆ คน* พยายามหาเงินกันหมด กลุ่มคนซึ่งจัดการกับสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบได้มากที่สุด โดยธรรมชาติแล้ว มักเป็นกลุ่มคนที่ร่ำรวยที่สุดใช่ไหม?”

“ก็นั่นจะเป็นอย่างนั้น”

“ข้าฯ เห็นว่า คนกลุ่มนี้ละ ครอบครองน้ำผึ้งสำหรับผึ้งตัวผู้เอาไว้มากที่สุด และน้ำผึ้งเหล่านั้นก็ยิ่งหาได้ง่ายที่สุดอีกด้วย”

“แหม” เขาพูด “ก็จะไปดึงเอาจากคนไม่มีมันก็กระไรอยู่”

“ข้าฯ เห็นว่า เราน่าจะเรียกคนร่ำคนรวยเหล่านี้ว่า ‘คนเลี้ยงผึ้งตัวผู้’”

“ประมาณนั้น” เขาพูด

“และนอกจากนั้นก็ยังมีกลุ่มคนช่วงชั้นที่สาม นั่นก็คือเหล่าผู้ทำงานของตนเท่านั้น ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทางการเมือง และไม่ได้ถือครองทรัพย์สินอะไรมากนัก แต่เมื่อใดก็ตามคนเหล่านี้รวมตัวกัน พวกเขาจะเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุด และมีอำนาจปกครองมากที่สุด ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย”

[565a]

“ถูกต้อง” เขาพูด “แต่ว่า คนเหล่านี้มักไม่รวมตัวกันบ่อยนัก นอกเสียจากว่าพวกเขาจะต้องการส่วนแบ่งในน้ำผึ้งนั้นบ้างเท่านั้น”

“พวกเขาได้รับน้ำผึ้งด้วยวิธีนี้เสมอ” ซ้ำๆ กล่าว “อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้นำของ
คนกลุ่มนี้จะแจกจ่ายเอาทรัพย์สินมาจากคนร่ำรวย และแจกจ่ายแก่ประชาชน
เหล่านั้น แต่พวกเขาก็จะยังเก็บส่วนอันมีค่าที่สุดเอาไว้ให้กับตัวเองอยู่ดี”

[565b]

“ใช่” เขาพูด “คนเหล่านั้นได้รับส่วนแบ่งด้วยวิธีการดังกล่าว”

“และซ้ำๆ ก็เห็นว่า เหล่าผู้คนที่ถูกแจกจ่ายเอาทรัพย์สินไปนั้น ย่อมถูกผลักดัน
ให้ต้องป้องกันตนเอง อาจจะต้องออกไปพูดจาต่อหน้าประชาชน หรือด้วย
การกระทำทุกอย่างที่ตัวเองทำได้”

“แน่ละ”

“ด้วยเหตุนี้เอง ผู้คนเหล่านี้จึงมักถูกตั้งข้อกล่าวหาว่ากำลังวางแผนฆ่า
ประชาชน และตั้งตนเป็นคณาธิปไตย ถึงแม้ว่าแท้จริงแล้วพวกเขาจะไม่ได้ปรารถนา
การปฏิบัติใดๆ เลยก็ตาม”

“แน่นอน”

“ท้ายที่สุด เมื่อคนร่ำรวยเหล่านั้นเห็นว่าประชาชนกำลังปฏิบัติไม่เที่ยงธรรม
ต่อตน – ซึ่งจริงๆ แล้ว ประชาชนเองก็ไม่ได้ตั้งใจให้เป็นอย่างนั้น แต่ด้วยการไม่รู้
ซ้ำยังถูกพวกคนเจ้าเล่ห์หลอกเอาอีกต่างหาก – พวกเขาจึงตัดสินใจตั้งตนเป็น
องค์คณาธิปไตยจริงๆ เสียเลย อย่างไรก็ตาม คนร่ำรวยเหล่านี้ก็เชื่อว่าจะทำ
ไปด้วยความเต็มใจเสียทีเดียว เพราะพวกเขาเองก็ถูกเหล็กในของพวกฝั่งตัวผู้
บ่มเพาะความชั่วร้ายให้อีกที่เหมือนกัน”

[565c]

“ย่อมเป็นเช่นนั้น”

“จากนั้นมันก็จะเกิดการฟ้องร้อง การตัดสินความ และการดำเนินคดี
ระหว่างกันของทั้งสองฝ่าย”

“ก็คงต้องเป็นเช่นนั้น”

“และก็เป็นธรรมดาว่า ฝ่ายประชาชนนั้น มักติดนิสัยต้องแต่งตั้งให้ใครคนใด
คนหนึ่งขึ้นเป็นผู้นำพิเศษของพวกตน โดยจะคอยสนับสนุนอุ้มชูเขา และผลักดัน
ให้เขาเป็นใหญ่”⁴⁰

“ใช่ พวกเขา มักติดนิสัยทำนองนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น มันก็ชัดเจนว่า” ซ้ำๆ พูด “เมื่อใดก็ตามที่พระราชพงศาวดารขึ้น เขาย่อมเติบโตขึ้นจากรากของการเป็นผู้นำเช่นนี้เสมอ ไม่มีทางอื่นอีก”

[565d]

“นั่นย่อมชัดเจนอยู่”

“งั้นอะไรละ คือจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนผ่าน จากการเป็นผู้นำไปสู่พระราช? หรือจริงๆ มันชัดเจนอยู่แล้วว่า ทุกสิ่งทุกอย่างนั้น เกิดขึ้นเมื่อผู้นำคนนั้นเริ่มต้นปฏิบัติตนเหมือนตัวเอกในนิทานประจำวิหารลิวเคเธียน-ซูล⁴¹ ในอาร์เคเดีย?”

“อะไร?”

“ผู้ใดได้ลิ้มรสเครื่องในมนุษย์ ซึ่งถูกลับรวมอยู่กับเหยื่อผู้ชายอื่น ๆ คนผู้นั้นต้องกลายร่างเป็นหมาป่าอย่างเลี่ยงไม่ได้ เจ้าไม่เคยได้ยินถ้อยคำพวกนี้เลยรี?”

[565e]

“ซ้ำๆ ต้องเคยได้ยินสิ”

“และเหตุการณ์ลักษณะเดียวกันนี้ก็เกิดขึ้นกับผู้นำของประชาชนเหมือนกันใช่ไหม? เขาจะควบคุมมวลชนอันเชื่อเชื่อเอาไว้ และทำให้คนประเภทเดียวกับตนต้องหลงเล็ดอย่างไม่หยุดหย่อน เขาจะคอยยึดเยียดข้อกล่าวหาให้แก่คนนั้นคนนี้ด้วยความไม่เที่ยงธรรมอยู่เสมอ – เหมือนคนอย่างพวกเขาทำกัน นั่นละ – เขาจะนำตัวคนเหล่านั้นขึ้นสู่ศาล แล้วฆ่าทิ้งเสีย เขาจะคร่าชีวิตเหล่าบุรุษเป็นผักปลา ลิ้มรสเลือดของเพื่อนพ้อง ผ่านริมฝีปากและปลายลิ้นอัปมงคล เขาจะฆ่า เขาจะขับไล่ เขาจะเอ่ยถึงการยกเลิกหนี้สินและการแจกจ่ายที่ดินคืนแก่ผู้คน ซ้ำๆ ว่า หลังจากเหตุการณ์ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นแล้ว โชคชะตาก็คงกำหนดเอาไว้ให้เพียงสองทางอย่างเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ หากคนคนนั้นไม่โดนสังหารโดยศัตรูเสียก่อน เขาก็คงกลายเป็นพระราช – เปลี่ยนจากมนุษย์ไปเป็นหมาป่า”

[566a]

“นั่นย่อมเลี่ยงไม่ได้” เขาพูด

“และเขาคอนี้” ซ้ำๆ พูด “ก็คือผู้ปลุกระดมให้เกิดสงครามกลางเมืองต่อต้านพวกคนร่ำรวยนั่นเอง”

“เป็นเขาคอนี้แหละ”

“และหากเขาถูกเนรเทศออกไป แต่สามารถกลับมาใหม่ ถึงแม้จะยังมีศัตรูอยู่ก็ตาม เจ้าว่าเขาจะไม่กลับมาในฐานะพระราชอย่างสมบูรณ์แบบหรือ?”

“แน่ล่ะ”

[566b]

“อย่างไรก็ตาม หากคนเหล่านั้นไม่สามารถเนรเทศเขาออกไปได้ หรือไม่
สามารถยึดเหยียดโทษประหารให้แก่เขาต่อหน้าผู้คนทั้งเมืองได้ พวกเขา ก็จะ
ยังพยายามวางแผนสังหารคนผู้น้อยอย่างลับ ๆ อยู่ดี”

“เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นประจำ” เขาพูด

“และหากคนเหล่านั้นดำเนินแผนการไปจนถึงขั้นนี้ได้แล้ว พวกเขา ก็จะต้อง
พบกับข้อเรียกร้องอันชั่วร้ายและเลื่องชื่อของทรราชทุกคน นั่นคือการร้องขอ
ให้ประชาชนช่วยส่งผู้คุ้มกันจำนวนหนึ่งมาเพื่อคุ้มครองความปลอดภัย
ผู้ปกป้องประชาชนอย่างเขา”

[566c]

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“และข้าฯ ก็เห็นว่า ประชาชนจะต้องตอบรับต่อข้อเรียกร้องนี้ ด้วยรู้สึกเป็น
เดือดเป็นร้อนแทนเขา โดยไม่ได้กังวลต่อความปลอดภัยของตัวเองเลย”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้นอีกนั่นล่ะ”

“หากบุรุษร่ำรวยผู้หนึ่งได้พบกับเรื่องเช่นนี้และยังถูกตั้งข้อหาว่าเป็นศัตรู
กับประชาชน ครอบครองทรัพย์สินจำนวนมากเกินควร แน่แน่นอนสหาย พวกเขา
ย่อมปฏิบัติตามคำแนะนำของนักพยากรณ์ ซึ่งเคยกล่าวไว้กับราชาครอยซัส...

[566d]

*หลบหนีเลียบทางเดินโรยกรวดข้างแม่น้ำเฮร์มัส
เขาไม่หยุดยั้ง ไม่ละอายต้องกลายเป็นคนขลาด”⁴²*

“และนั่นเป็นเพราะ” เขาพูด “เขาอาจไม่มีโอกาสได้รู้สึกละอายอีกเป็นหนที่
สองใจ”

“แน่ล่ะ” ข้าฯ พูด “เพราะถ้าถูกจับได้ล่ะก็ เขาโดนฆ่าทั้งแน่นอน”

“นั่นย่อมเลี่ยงไม่ได้”

“และแน่นอนว่าตัวท่านผู้นำของเราคนนี้อย่อมไม่นั่งดูตาย หรือเอาแต่ลำแดง
‘ความใหญ่ยิ่งแห่งความยิ่งใหญ่’⁴³ บนผืนดินเฉย ๆ เท่านั้น ด้วยเขากำจัดผู้คน

อื่นๆ ที่ไปได้มากมาย บัดนี้ ถึงเวลาให้ลุกขึ้นเหยียบย่ำบนรถศึกเปลือมทองของเมืองแล้ว เขาจะกลายเป็นทราชาโดยสมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นเพียงผู้นำฝูงชนอีกต่อไป”

[566d]

“แน่ล่ะ” เขาพูด

“เออละ” ข้าฯ กล่าว “เรามาพูดถึงความสุขสมบูรณ์ของบรูซผู้นี้ และความสุขสมบูรณ์ของเมือง ซึ่งให้กำเนิดบุรุษเช่นนี้กันเถอะ”

“เออซี” เขาพูด “เรามาพูดถึงเรื่องนี้กัน”

“ในช่วงแรกหลังได้รับตำแหน่ง” ข้าฯ กล่าว “เขาจะยิ้มแย้มและเอ่ยคำต้อนรับกับทุกๆ คนที่ได้พบ เขาไม่เพียงแต่จะปฏิเสธว่าตนไม่ใช่ทราชาเท่านั้น แต่ยังจะให้คำมั่นสัญญาต่างๆ อีกมากมายด้วย ไม่ว่าโดยส่วนตัวหรือสาธารณะ เขาจะให้อิสรภาพจากหนี้สินและแจกจ่ายที่ดินคืนให้แก่ประชาชนและทุกๆ คนรอบตัวเขา สร้างทำตัวสูงส่งและอ่อนโยนกับทุกๆ คนใช่ไหม?”

[566e]

“ยอมปฏิเสธไม่ได้” เขาพูด

“แต่เมื่อใดก็ตามเขาสงบศึกกับเหล่าศัตรูภายนอก – ซึ่งเขาเคยขับไล่ออกไปจากเมือง – ได้จำนวนหนึ่ง และทำลายพวกที่เหลือได้อีกจำนวนหนึ่ง จนไม่ต้องกังวลกับเรื่องพรรคนี้อีกต่อไป อันดับแรก เขาจะเริ่มต้นด้วยการก่อสงคราม ให้มันลุกลามอยู่ตลอดเวลา เพื่อว่าประชาชนจะได้เรียกหาผู้นำอยู่ตลอดเวลา”

“น่าจะเป็นเช่นนั้น”

“และประชาชนเหล่านั้นก็จะยากจนลงเรื่อยๆ เพราะต้องคอยจ่ายค่าภาษีสงคราม พวกเขาจะถูกกดขี่ให้ต้องง่วนอยู่กับกิจวัตรประจำวันของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น โอกาสที่ประชาชนจะวางแผนทำร้ายเขาก็จะลดลงใช่ไหม?”

[567a]

“ชัดเจน”

“ขณะเดียวกัน หากเขาเกิดสงสัยว่า คนบางกลุ่มกำลังมีความคิดเป็นอิสระ ไม่ยอมให้การปกครองของเขาครอบงำ เขาก็จะหาข้ออ้างในการกำจัดคนเหล่านั้น โดยการส่งพวกเขาไปให้ศัตรูเป็นผู้ทำลายแทน ด้วยเหตุทั้งหมดนี้ ทราชาจึงมีความจำเป็นต้องกระพือไฟสงครามให้ลุกลามอยู่ตลอดเวลาใช่ไหมล่ะ?”

“ใช่ เขาจำเป็นต้องทำเช่นนั้น”

[567b] “และเพราะเหตุนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราทำจึงเท่ากับเป็นการเตรียมพร้อมต่อความเกลียดชังของชาวเมืองอยู่แล้ว?”

“แน่นอน”

“ขณะเดียวกัน กลุ่มคนผู้มีความเป็นลูกผู้ชายมากกว่าใคร และเคยช่วยให้เขาได้ขึ้นครองอำนาจ ก็คงจะต้องวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมาถึงเรื่องที่เกิดขึ้นให้แก่ทั้งเขาหรือกันและกันได้ฟัง?”

“น่าจะเป็นอย่างนั้น”

“แต่ทราซยอมกำจัดคนเหล่านั้นทิ้งไปทั้งหมด เพราะเขายังต้องการถืออำนาจปกครองต่อไป จนสุดท้าย เขาก็จะไม่เหลือมิตรสหายคนใดหรือศัตรูที่โหดร้ายแค้นแค้นใจอีก”

“ชัดเจนเลยละ”

[567c] “ดังนั้น เขาจึงต้องคอยสอดส่องอยู่ตลอดเวลาว่า ผู้ใดมีความกล้าหาญบ้าง ผู้ใดมีโอกาสเติบโตขึ้นเป็นผู้ยิ่งใหญ่ได้บ้าง ผู้ใดมีปฏิภาพเป็นเลิศบ้าง และผู้ใดร่ำรวยมากจนเกินไปบ้าง เขาคงมีความสุขเหลือเกิน – ไม่ว่าจะอยากมีหรือไม่ – กับการต้องเป็นศัตรูกับคนทั้งหมดนี้อย่างเลี่ยงไม่ได้ เขาจะต้องคอยหาทางกำจัดคนเหล่านี้ออกไปให้หมด ชำระล้างออกจากเมืองจนเกลี้ยงให้ได้”

“ช่างเป็นการชำระล้างอันแสนงดงาม” เขาพูด

“ใช่” ซ้ำๆ พูด “มันยังตรงข้ามกับเวลาแพทย์รักษาร่างกายคนไข้อีกด้วย เพราะเขามีแต่จะล้างเอาส่วนเลวออกไป เหลือส่วนเป็นเลิศไว้ แต่นี่อะไร หมอกลับทำตรงข้ามเฉยเลย”

“คงเป็นเพราะเขาเห็นว่ามันเป็นความจำเป็น” เขาพูด “หากเขายังต้องการถืออำนาจปกครองต่อไป”

[567d] “ช่างเป็นความจำเป็นอันเยี่ยมด้วยพรจากทวยเทพจริง ๆ” ซ้ำๆ พูด “ความจำเป็นนี้กำหนดให้เขาต้องเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง ระหว่างการต้องอยู่ร่วมกับผู้คนทั่วไป ซึ่งเกลียดชังตัวเขา หรือไม่ก็ไม่ต้องมีชีวิตอยู่ต่อไปอีกเลย”

“โอ้! ใช่จริงๆ ด้วยสิ” เขาพูด

“และยิ่งความเกลียดชังของชาวเมืองต่อการกระทำของเขามีมากขึ้นเท่าไร เขาก็ยิ่งต้องใช้ผู้คุ้มกันติดอาวุธจำนวนมากขึ้น – และต้องไว้วางใจได้มากยิ่งขึ้น – ตามไปด้วย?”

“แน่ล่ะ”

“แล้วกลุ่มคนซึ่งไว้วางใจได้เหล่านี้สมควรจะเป็นใคร? เขาจะไปควานหามาได้จากที่ไหน?”

“ก็ถ้าเขาแจกค่าแรงสูงๆ” เขากล่าว “คนประเภทนั้นก็จะมีผุดขึ้นมาจำนวนมากอย่างไม่ต้องเสาะแสวงหาเลยล่ะ”

“ในนามของสุนัข!⁴⁴ คนพวกนี้ก็คือสิ่งตัวผู้มันนั้นอย่างไร” ข้าฯ พุด “ตามทัศนะข้าฯ มันก็คือสิ่งตัวผู้จากต่างแดนทั้งหลายนั่นล่ะ เจ้าเองก็ต้องการจะบอกอย่างนี้เหมือนกันใช่ไหม?”

[567e]

“ทัศนะของท่านเป็นจริงตามนั้น” เขากล่าว

“แล้วถ้าเป็นพวกที่ไว้วางใจได้ในเมืองล่ะ? เขาคงยินดีที่จะ...”

“จะอะไร?”

“จะยึดเอาพวกข้าทาสของชาวเมืองมาเป็นของตน ด้วยการปลดปล่อยคนเหล่านี้ให้เป็นอิสระ แล้วก็รวมพวกเขาเข้าไว้กับหมู่ผู้คุ้มกันติดอาวุธของตน”

“อ้อ แน่ล่ะ” เขาพุด “คนเหล่านี้ย่อมซื่อสัตย์ต่อเขาที่สุดอย่างไม่ต้องสงสัย”

“แหม! เจ้าทราชนคนนั้นมันได้รับพรจากเทพเจ้าจริง ๆ แะะ” ข้าฯ พุด “หลังจากกำจัดผู้คุ้มกันชุดแรกทิ้งไปแล้ว ก็ยังเอาบุรุษประเภทนั้นมาเป็นสหาย และเป็นผู้ช่วยอันไว้วางใจได้อีก”

[568a]

“ก็เขาต้องใช้คนประเภทนั้นจริงๆ นี่” เขาพุด

“และมิตรสหายเหล่านั้นก็จะชื่นชมเขา” ข้าฯ พุด “พลเมืองคนใหม่ๆ ก็จะเข้ามาทำความรู้จักกับเขา ส่วนประชาชนผู้ยังมีคุณสมบัติอันยิ่งใหญ่อยู่บ้างก็จะชิงชังและหนีหน้าไปจากเขา”

“ก็จะให้ทำอะไรได้อีก?”

“มันก็ไม่ใช่ว่าจะไร้ประโยชน์นะ” ข้าฯ พุด “ทัศนคติโดยทั่วไปมักเชิดชู

ละครโศกนาฏกรรมว่าแฝงไว้ด้วยสติปัญญาภายในนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ละครของยูริพีดีส”

“ทำไมล่ะ?”

[568b] “เพราะในบรรดาถ้อยคำอันชาญฉลาดของเขา มีอยู่ท่อนหนึ่งเขากล่าวว่า
‘ทรรราชมีปัญญาได้ จากการรู้จักกับผู้มีปัญญา’⁴⁵ แน่ละ ‘ผู้มีปัญญา’ ในที่นี้
ย่อมหมายถึงพวกที่เข้ามาทำความรู้จักกับทรรราชอย่างที่เราเพิ่งพูดไป”

“นอกจากนั้นนะ ทั้งเขาและกวีคนอื่น ๆ ก็ยังพากันเชิดชูทุซนาธิปไตยเอาไว้
ว่า” เขาพูด “เทียบเท่าเหล่าทวยเทพ”⁴⁶ และอื่น ๆ อีกมากมาย”

“ถ้าอย่างนั้น ในเมื่อพวกวีละครโศกฯ เหล่านี้ต่างก็เป็นผู้มีปัญญาสูงส่งกัน
อยู่แล้ว” ซ้ำๆ กล่าว “พวกเขาคงไม่โกรธเคืองพวกเรา หรือโกรธเคืองคนอื่น ๆ ซึ่ง
มีระบอบปกครองเหมือนกับของเราหรอก เพราะเราจะอนุญาตให้พวกเขา
เข้ามาอยู่ในระบอบปกครองของพวกเราไม่ได้ เนื่องจากพวกเขาขับล่านำ
สรรเสริญทุซนาธิปไตย”

[568c] “อย่างน้อยพวกที่มีความคิดความอ่านเป็นเลิศก็คงต้องให้อภัยเราละนะ
ซ้ำๆ ว่า” เขาพูด

“และซ้ำๆ ว่า พวกเขาก็คงออกเดินทางไปแควเมืองนั้นที่เมืองนี้ที่ ดึงดูดฝูงชน
ให้เข้ามาติดตามได้จำนวนมาก นอกจากนั้น พวกเขาคงคอยว่าจ้างผู้มีน้ำเสียง
ไพเราะ ทุ่มหนัก และนำฟัง ติดตัวไว้เสมอ เมื่อเดินทางไปถึงเมืองไหน พวกเขาก็จะ
ชักนำระบอบปกครองนั้น ๆ ให้เข้าสู่ประชาธิปไตย หรือไม่ก็ทุซนาธิปไตยเสมอ”

“ถูกต้องทีเดียว”

[568d] “และนอกจากนั้น พวกเขายังจะได้รับค่าตอบแทนและเกียรติยศอีกด้วย
แต่ก็ได้แต่ได้เลยว่า ผู้ที่ชื่นชมพวกเขาเป็นกลุ่มแรกนั้นย่อมต้องเป็นพวกทรรราช
และรองลงมาก็คือประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ยิ่งพวกเขาได้พาชนแห่งระบอบ
ปกครองขึ้นไปสูงเท่าไร ลามยศของพวกเขาก็จะยิ่งหลุดร่วงออกไปมากเท่านั้น
ราวกับมีอากาศให้หายใจน้อยลง จนไม่มีแรงเก็บรักษาสິงเหล่านี้ไว้ได้”

“แน่ล่ะ”

“แต่เราจะละประเด็นนี้เอาไว้แค่ตรงนี้” ข้าฯ พุด “เรามาย้อนกลับไปยังฐานพำนักของทรราชผู้นั้นกันอีกครั้ง คุณยัรมของเหล่าผู้คุ้มกันอันหลากหลาย เชื้อชาติ งดงาม และเปลี่ยนแปลงไปมาอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยซ้ำหน้าเดิมเลย เรามาดูกันว่าเขาจ่ายค่าคุ้มครองกับคนเหล่านั้นอย่างไร”

“มันแน่นอนอยู่แล้ว” เขาพุด “ไม่ว่าในเมืองจะมีสมบัติศักดิ์สิทธิ์สักกี่ชิ้น เขาก็จะมอบให้คนเหล่านั้นไปจนหมด และยังรวมไปถึงทรัพย์สินของผู้คนที่เขาได้กำจัดทิ้งไปอีกด้วย เพื่อว่าเขาจะได้ไม่ต้องเรียกเก็บภาษีจากประชาชนในจำนวนมาก ๆ”

“แล้วถ้าเกิดสินทรัพย์เหล่านั้นหมดขึ้นมาล่ะ?”

[568e]

“แน่ล่ะ” เขาพุด “เขาและสหายหญิงชายในวงเหล้าของเขาจะอยู่กินกันต่อไปได้ก็ด้วยทรัพย์สินจากบิดาของเขานั้นล่ะ”

“เข้าใจล่ะ” ข้าฯ พุด “เจ้ากำลังบอกว่า ประชาชนผู้ให้กำเนิดทรราชคนนี้นั้นมา ยังจะต้องให้การสนับสนุนทั้งเขาและมิตรสหายของเขาต่อไปด้วยใช่ไหม?”

[544d]

“ใช่” เขาพุด “ความจำเป็นอย่างยิ่งยวดจะบีบบังคับให้เกิดเรื่องเช่นนั้นขึ้น”

“แต่ถ้าเกิดเรื่องเช่นนั้นล่ะ เจ้าจะว่ายังไง?” ข้าฯ กล่าว “หากประชาชนเกิดรู้สึกไม่พอใจ และกล่าวออกมาว่า การให้บิดาต้องคอยเลี้ยงดูบุตรผู้โตเต็มวัยมันไม่ใช่เรื่องเที่ยงธรรมเลย ควรจะเป็นไปในทางตรงข้ามต่างหาก บุตรควรเลี้ยงดูบิดามิใช่หรือ หลังจากเขาได้เติบโตจนยิ่งใหญ่แล้ว? พวกเขา ก็จะกล่าวต่อไปอีกด้วยว่า ประชาชนมิได้หนุนให้เขาขึ้นสู่อำนาจ หรือทำให้เขาถือกำเนิดขึ้น เพื่อย้อนกลับมาจับประชาชนไปเป็นทาสของพวกข้าทาสอีกทีหนึ่ง⁴⁷ ข้าฯ ยังต้องคอยส่งปัจจัยสนับสนุนแก่เขาและแก่ข้าทาสเหล่านั้นอีก รวมไปถึงพวกเร่ร่อนจรจัดพวกนั้นด้วย ประชาชนต้องการให้เขาเป็นผู้นำต่างหาก เขาสมควรจะต้องเป็นผู้นำผู้ปลดปล่อยประชาชนให้เป็นอิสระจากคนร่ำรวยภายในเมือง และจากพวกสุภาพบุรุษจอมปลอมเหล่านั้น ท้ายที่สุดประชาชนก็จะพยายามขับไล่เขาและผองเพื่อนของเขาให้ออกไปให้พ้นจากเมืองเสีย ไม่ต่างอะไรจากบิดาไล่บุตรชายกับเพื่อนซี้เมาของเขาออกจากบ้านใช่ไหม?”

[569a]

“โอ ในนามแห่งซุส ปวงประชาจะรู้บ้างไหมว่า พวกเขาได้ให้กำเนิดสัตว์ร้าย

[569b]

ชนิดใด” เขาพูด “ข้ายังคงยอต้อนรับเลี้ยงดูมันจนมันเติบโตและยิ่งใหญ่ ตอนนี้พวกเขาอ่อนแอกว่ามันมากแล้ว การต่อต้านเขาย่อมเท่ากับการเอาไขไปกระแทกกับหิน”

“อะไรกัน?” ข้า พุด “เจ้าว่าทรรราชผู้นี้จะบังอาจถึงขั้นใช้กำลังกับบิดาผู้ให้กำเนิดเลยหรือ? ถ้าเขาไม่ยอมเชื่อฟัง ก็จะต้องถึงขั้นลงไม้ลงมือเลยเชียวหรือ?”

“แน่ล่ะ” เขากล่าว “ก็เขาได้ยึดเอาอาวุธของบิดาไปแล้วนี่”

“เจ้ากำลังจะบอกว่า” ข้า พุด “ทรรราชนั้นเป็นเหมือนฆาตรกรผู้ฆ่าบิดาตนเองเขาเป็นเหมือน ‘พยาบาลยามชราภาพ’⁴⁸ ผู้หยาบช้า และนอกจากนั้นยังดูเหมือนว่าระบอบปกครองของเขาจะได้รับการยอมรับให้เป็นทฤษฎีปฏิบัติอย่างเป็นทางการแล้วด้วย เหมือนคำสุภาษิตว่าไว้นั้นล่ะ – ‘กระโดดจากกระทะ ตกลงสู่กองไฟ’ – ประชาชนเองก็ต้องการจะกระโดดออกจากการเป็นทาสไปสู่อิสรภาพ แต่แล้วกลับต้องตกลงสู่กองไฟ ได้ข้าทาสมาเป็นเจ้านายอีกทีหนึ่ง พวกเขาทรราชกับอิสรภาพอันยิ่งใหญ่ แต่ไร้กาลเทศะจนเกินไป สุดท้ายจึงต้องใส่โซ่ตรวนอันโหดร้ายแห่งความเป็นทาส ภายใต้อาณัติของข้าทาสอีกทีหนึ่ง”

[569c]

“ทุกอย่างเป็นไปตามที่ท่านว่ามา” เขาพูด

“เออล่ะ” ข้า กล่าว “เราคงให้คำอธิบายมามากพอแล้วสินะ ว่าทฤษฎีปฏิบัตินั้นเปลี่ยนแปลงผ่านจากประชาธิปไตยได้อย่างไร และเมื่อมันปรากฏขึ้นมาแล้ว มันมีลักษณะอย่างไร ข้า ว่าเท่านี้ก็คงเหมาะสมแล้วนะ”

“แน่นอน” เขาพูด “เท่านี้ก็คงพอแล้วล่ะ”

“เอาล่ะ เรายังเหลือประเด็นของบุรุษแบบทุชนาธิปไตยสินะ” ข้าฯ พูด “เขาเปลี่ยนผ่านจากคนแบบประชาธิปไตยได้อย่างไร และเมื่อปรากฏขึ้นแล้ว เขาจะมีลักษณะอย่างไร จะใช้ชีวิตอย่างไร จะเป็นสุขวราวเทพเจ้าประทานพรใหม่ หรือว่าต้องเป็นทุกข์อยู่เสมอ?”

[571a]

“ใช่” เขาพูด “เรายังต้องพูดถึงเขา”

“เจ้ารู้ไหมว่าข้าฯ ยังตกเรื่องอะไรไป?” ข้าฯ พูด

“เรื่องอะไรหรือ?”

“ตามที่คณะข้าฯ เรายังไม่ได้จำแนกชนิดและจำนวนของความปรารถนา ออกมาอย่างถนัดพอ พอขาดจุดนี้ไป การพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ ของเราจึงไม่ชัดเจนมากเพียงพอตามไปด้วย”

[571b]

“งั้นตอนนั้นคงได้เวลาแล้วสิ?” เขาพูด

“แน่นอน ๆ เขาเป็นว่าเรามาพิจารณาแต่ในส่วนที่ข้าฯ อยากจะรู้จักแล้วกัน คืออย่างนี้ – ตามที่คณะข้าฯ ในบรรดาความสุขสำราญและความปรารถนา ซึ่งไม่มี ความจำเป็นนั้น มีอยู่บางส่วนเป็นปฏิบัติต่อกฎหมาย กระนั้นมันก็อาจเกิดขึ้นได้กับทุก ๆ คน อย่างไรก็ตาม หากพวกมันได้รับการดูแลตรวจสอบจากกฎต่าง ๆ และจากความปรารถนาฝ่ายดี และด้วยความช่วยเหลือจากการใช้ตรรกะ

[571c]

อยู่ตลอด มนุษย์บางคนก็สามารถกำจัดพวกมันทิ้งไปได้ทั้งหมด หรือเหลือเพียงส่วนซึ่งอ่อนแรงเท่านั้น ทว่าบางคนก็ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ เป็นเหตุให้ความปรารถนาซึ่งมีความแข็งแกร่งและมีจำนวนมากยังคงหลงเหลืออยู่”

“ท่านหมายถึงอะไรบ้างนะ?” เขาพูด

[571d]

“ก็บรรดาความปรารถนา ซึ่งตื่นตอนเราหลับอย่างไรล่ะ” ซ้ำๆ พูด “เมื่อส่วนอื่นๆ ของจิตวิญญาณ – นั่นก็คือ ส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะ สงบเสงี่ยม และปกครองทุก ๆ ส่วน – เข้าสู่นิทรารมณแล้ว ส่วนซึ่งก่อบรรยากาศความดิ้นรน ดุร้าย และหิวกระหาย ก็จะเกิดอาการพยศพลังไสยทราออกไป และหาหนทางเติมเต็มสันดานดิบของตน เขาก็รู้ว่าเวลาอย่างนั้น ไม่มีสิ่งใดที่มันไม่กล้ากระทำอีก รวบรวมได้รับการปลดปล่อยให้พ้นจากความละเอียดและปฏิภาณทั้งหลายโดยสิ้นเชิง มันจะไม่ยุ่งสิ่งใดไว้ แม้แต่ความต้องการจะมีเพศสัมพันธ์กับมารดาของตัวเอง หรือกับใครก็ตามแต่ – มนุษย์หรือ เทพหรือ สัตว์หรือ มันพร้อมจะร่วมสัมพันธ์ด้วยทั้งนั้น ไม่เว้นแม้แต่ความต้องการจะฆ่า ฆ่าด้วยความอำมหิต ไม่มีอาหารชนิดไหนที่มันไม่อยากยัดลงท้อง หรือพูดสั้น ๆ ก็คือ มันพร้อมจะสำแดงการกระทำอันขาดสติและไร้ยางอายออกมาเสมอ”¹

“นั่นคือความจริงแท้เลยล่ะ” เขากล่าว

[571e]

“แต่ขณะเดียวกัน ซ้ำๆ ก็เห็นว่า บุคคลซึ่งรู้จักสงบใจ และมีความสัมพันธ์อันแจ่มใสกับตนเองนั้น ย่อมกระทำสิ่งต่อไปนี้ก่อนเข้านอนเสมอ – อันดับแรก เขาจะปลุกส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะภายในตัวเขาให้ตื่นอยู่เสมอ โดยการป้อนการครุ่นคิด และตรรกะอันงดงามต่างๆ ให้แก่มัน สิ่งนี้ย่อมทำให้เขามีสมาธิจดจ่ออยู่กับตนเองได้ ต่อมาอันดับที่สอง เขาจะเลี้ยงดูส่วนซึ่งปรารถนาเอาไว้ไม่ให้อดโซ แต่ก็ไม่ให้หิวจนสิ้น เพื่อว่ามันจะได้หลับเสีย และไม่คอยมารบกวนอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีความเป็นเลิศยิ่งกว่า ไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือด้วยความทุกขทัณฑ์ก็ตาม มันจะได้ปล่อยให้ส่วนซึ่งเป็นเลิศกว่าตนนั้นได้อยู่อย่างสงบกับตัวเอง คงความบริสุทธิ์ผุดผ่องอยู่เสมอ หรือกล่าวคือปล่อยให้ส่วนนั้นได้ครุ่นคิดอยู่กับตัวเอง และตามหาสิ่งซึ่งมันยังไม่รู้ต่อไป ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งซึ่ง

[572a]

เคยมีเคยเป็น หรือสิ่งซึ่งเป็นอยู่ ณ ขณะนั้น หรือสิ่งซึ่งกำลังจะเป็นในอนาคต ก็ตาม เอาละ อันดับที่สาม เขาจะปลอบโยนส่วนซึ่งคึกคะนองภายในตัวเขาด้วยวิธีการเดียวกัน เขาจะไม่ปล่อยให้ความคึกคะนองได้รับการปลุกเร้าด้วยความโกรธเคืองผู้ใดก่อนนอนเป็นอันขาด – เมื่อใดก็ตามเขาระงับสองรูปแบบ²นี้ได้ เขาก็จะกระตุ้นส่วนที่สาม (ซึ่งเป็นส่วนของการคิดอย่างมีปฏิภาณ) ให้ทำงาน เมื่อเสร็จสิ้นทุกขั้นตอนตามนี้เท่านั้น เขาจึงเข้านอน เจ้าเองก็คงรู้ว่า ในสภาวะเช่นนี้ เขาจะเข้าสู่นิทราโดยกุมความจริงตามที่เป็นเอาไว้อยู่ตลอด มโนทัศน์อันเป็นปฏิบัติข้อต่อกฎหมายใด ๆ ย่อมไม่มีวันเกิดขึ้นได้ในความฝันของเขา”

[572b]

“ข้าฯ ก็เห็นเช่นนั้นเหมือนกัน” เขาพูด

“เอาละ เรานอกเรื่องมากเกินไปแล้ว สิ่งซึ่งเราต้องการจะรู้คือเรื่องต่อไปนี้ต่างหาก – แน่นอนว่า รูปแบบของความปรารถนาอันน่าสะพรึง โหดร้าย และไร้กฎหมายนั้น ล้วนปรากฏอยู่ในคนทุกคน แม้แต่ในกลุ่มพวกเราบางคน ซึ่งภายนอกดูเหมือนถ่อมตนเสมอ สิ่งเหล่านั้นก็ยิ่งปรากฏขึ้นอย่างแจ่มชัดในความฝันของเขา เอาละ ลองตรองดูว่า สิ่งที่ข้าฯ พูดมาทั้งหมดนั้นเป็นความจริงหรือไม่ และพวกเจ้าเห็นด้วยกับข้าฯ หรือเปล่า”

“ข้าฯ เห็นด้วยคนหนึ่งล่ะ”

“เจ้าลองนึกถึงคุณลักษณะต่างๆ ของผู้นำแห่งประชาชน³ ดังเราเพิ่งพูดไป โดยสมมติฐานแล้ว เขาจะเกิดขึ้นมาได้จากการเลี้ยงดูของบิดาผู้ตระหนี่ ที่ให้เกียรติแก่ความปรารถนาด้านการหาเงินเท่านั้น และชิงชังความปรารถนาอื่น ๆ ซึ่งไร้ความจำเป็น โดยมองว่าพวกมันมีค่าเพียงการสร้างภาพและการละเล่นไปวัน ๆ เท่านั้นใช่ไหม?”

[572c]

“ใช่”

“และด้วยเหตุว่า เขาติดต่อสัมพันธ์กับเหล่าบุรุษเจ้าเล่ห์ – ซึ่งเปี่ยมด้วยความปรารถนาอย่างหลัง – อยู่เนืองนิตย์ เขาจึงค่อย ๆ ถลำตนเข้าสู่ความจ้องมอง โอหัง ไม่เคารพใคร และรับรูปแบบของคนเหล่านั้นมาใช้กับตนเอง ทั้งหมดทั้งมวลนั้นเป็นเพราะความชิงชังในความตระหนี่ของบิดานั้นเอง อย่างไรก็ตามด้วย

[572d] ธรรมชาติของเขามีความเป็นเลิศสูงกว่าผู้คนรอบข้าง ซึ่งคอยแต่จะสร้างความ
ฉิบหายให้ สุดท้ายเขาจึงดึงเอาคุณลักษณะของทั้งสองด้านนั้นมาใช้อย่างละครึ่ง
เป็นผู้มีลักษณะกึ่งกลางระหว่างสองด้านดังกล่าว และจะพึงพอใจในแต่ละด้าน
อย่างพอประมาณ เขาย่อมเห็นว่า ตนเองไม่ได้ใช้ชีวิตอย่างไร้สุขภาพเสียทีเดียว
แต่ก็ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมายทั้งหมดด้วยเช่นกัน – คนของประชาชนนั้น
เกิดขึ้นจากคนแบบคณาธิปไตย ด้วยกระบวนการเช่นนี้แหละเอง”

“นั่นคือทัศนะของเราต่อคนคนนั้น” เขากล่าว “เคยเป็นอย่างไรรู้ก็ยังคงเป็น
อย่างนั้น”

“เออล่ะ” ซ้ำๆ พุด “เมื่อคนคนนี้แก่ตัวลงและมีลูก เขาก็จะนำเอาอุปนิสัยของ
บิดานั้นแหละ มาอบรมลูกของตัวเอง”

“ซ้ำๆ ก็เดาว่าอย่างนั้น”

[572e] “จากนั้น เหตุการณ์เดิม ๆ ซึ่งเคยเกิดขึ้นกับเขา ก็ซ้ำรอยกลับมาเกิดขึ้นกับ
บุตรของเขาอีก – เขาจะถูกดึงให้เป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมายโดยสมบูรณ์ (ถึงแม้คน
รอบ ๆ ตัวจะเรียกกันว่า ‘อิสรภาพโดยสมบูรณ์’ ก็ตาม) กล่าวคือ ขณะบิดาและ
ญาติสนิทคนอื่น ๆ ของเขาคอยสนับสนุนความปรารถนาตรงกึ่งกลางนั้น พวก
นักร้ายมันต์กับนักสร้างพระราชอำนาจน่าสะพรึงก็จะคอยให้การสนับสนุนแก่ความ
ปรารถนาอีกฝั่งหนึ่งไปด้วย และเมื่อใดก็ตามคนกลุ่มหลังดังกล่าวไม่สามารถ
จุดรั้งเด็กหนุ่มผู้นั้นเอาไว้ได้ พวกเขาก็จะเปลี่ยนไปบ่มเพาะระคะภายในตัวของ
เขาแทน พวกเขาจะพยายามทำให้ฝั่งตัวผู้ติดปีกอันยิ่งใหญ่ภายในตัวเขานั้น⁴
กลายเป็นผู้นำทางแก่ความปรารถนาอันเกียจคร้านทั้งหลาย ซึ่งยินดีจะฉวย
[573a] เอาทุกสิ่งทุกอย่างใกล้มือมาเป็นของตัวเอง เจ้าเห็นหรือไม่ว่า ระคะภายในตัวเขา
ไม่ได้ต่างอะไรจากฝั่งตัวผู้ติดปีกเท่าไรเลย?”

“ซ้ำๆ เองก็เห็นเช่นนั้น” เขาพุด

“ต่อมา เมื่อความปรารถนาอื่น ๆ – ซึ่งอบอวลด้วยกลิ่นหอมของกำยานและ
มดยอบ สวมมงกุฎดอกไม้ ปรีมปรีด้วยเหล้าองุ่น และความสำราญทุกประเภท
อันสอดรับกับสิ่งเหล่านั้น – เข้ามาบินวนวนอยู่รอบ ๆ เจ้าฝั่งตัวผู้นั้น คอยเลี้ยงดูมัน

ให้มีขนาดใหญ่โตขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และสุดท้ายก็จะปลูกเหล็กใน
แห่งความอยากมีอยากได้เข้าไว้ในตัวมัน ทีนี้ล่ะ ผู้นำแห่งจิตวิญญาณคนใหม่ก็
จะรับเอาความบ้าคลั่งมาใช้เป็นผู้คุ้มกันตัว⁵ จากนั้นก็จะลำแดงความบ้าออกมา
และหากมันพบว่า ภายในตัวคนคนนั้นยังเหลือทัศนะใด หรือความปรารถนาใด
ยังคงปรด้วยคุณความดี หรือยังยอมให้มีความละเอียดแกใจเกิดขึ้นได้ มันก็จะ
กำจัดทิ้งให้พ้นทางเสีย จนในที่สุด มันก็จะชำระล้างเอาความสงบใจออกไปได้
จนเกลี้ยง จากนั้นค่อยเติมความบ้า ซึ่งดึงเอามาจากภายนอก เข้าไปแทนที่”

[573b]

“ท่านพูดถึงการปรากฏขึ้นของบุรุษแบบทุชนาธิปไตยได้สมบูรณ์แบบมาก”
เขาพูด

“และด้วยเหตุนี้กระมัง” ข้าฯ กล่าว “เทพแห่งวาระจึงมักโดนเรียกเป็น
ทรรราชมาตั้งแต่โบราณ”

“น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“สหายน้อย” ข้าฯ พูด “ชายซีเมาก็มักจะมีความคิดความอ่านบางอย่าง
ไม่ต่างจากทรรราชเช่นกัน เจ้าว่าไหม?”

[573c]

“ใช่สิ”

“และคนบ้าซึ่งมีจิตใจผิดปกติก็เช่นกัน เขาย่อมมิได้ชวนชวายเป็นแต่จะ
ปกครองมวลมนุษย์เท่านั้น เขายังคิดว่าตัวเองปกครองเทพเจ้าได้ด้วย”

“แน่ละ” เขากล่าว

“เจ้าพูดถึงตัวน้อยของข้าฯ” ข้าฯ พูด “เมื่อบุรุษคนหนึ่งกลายเป็นทรรราช – ใน
ความหมายโดยละเอียดที่สุด – ไม่ว่าจะโดยธรรมชาติ หรือเป็นโดยการ
ดำเนินชีวิต หรือทั้งสองอย่าง เขาย่อมกลายเป็นทั้งคนซีเม่า คนคลั่งระคะ และมี
น้ำดีสีดำในร่างกาย⁶อีกต่างหาก”

“แน่นอนที่สุด”

“นั่นก็ดูเหมือนว่า บุรุษประเภทนี้จะปรากฏขึ้นมาได้ก็ด้วยวิธีการเช่นนี้เอง
เอาล่ะ เจ้าว่าชีวิตประจำวันของเขาเป็นอย่างไรบ้าง?”

“ท่านถามเอง” เขาพูด “ก็ต้องตอบเองสิ”

[573d]

“ก็ได้” ข้าฯ กล่าว “ข้าฯ เห็นว่า ใครก็ตามมีพระราชแห่งราคะสิงสู่อยู่ภายใน คอยออกคำสั่งต่าง ๆ แก่จิตวิญญาณ คนคนนั้นย่อมถวิลหาแต่งงานเลี้ยงรีนเริง งานสังสรรค์ โสเภณี ลินค้าฟุ่มเฟือย และสิ่งอื่น ๆ ทำนองนี้เป็นลำดับต่อไป”

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้” เขากล่าว

“นอกจากนั้น ความปรารถนาอันน่าพรันพรึงและไม่เคยพออีกจำนวนมาก ก็จะต้องเติบโตขึ้นเคียงข้างมันอยู่เสมอทั้งกลางวันและกลางคืนใช่ไหม?”

“ใช่ จำนวนมากมายเชียวล่ะ”

“เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะได้ทรัพย์สินเงินทองมาเท่าไร เขาก็จะถูกลดหายไป อย่างรวดเร็ว”

“แน่ล่ะ”

[573e]

“และสิ่งซึ่งจะตามมาก็คือการหิบบิรม และตั้งเอาทุนรอนของตนออกไปใช้”

“ก็จะทำอย่างไรได้อีกล่ะ?”

“และเมื่อทุกสิ่งถูกใช้ไปจนหมดแล้ว ความปรารถนาอันรุนแรงจำนวนมาก ซึ่งเกาะกลุ่มกันอยู่ภายในตัวเขา ก็จะต้องร้องโวยวายขึ้นอย่างเสียงไม่ได้ และด้วยความที่คนประเภทนี้มักถูกขับเคลื่อนด้วยเหล็กในจากความสำเร็จทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหล็กในแห่งราคะ ซึ่งโดยตัวมันเองก็คอยให้การ นำทางแก่ความปรารถนาทั้งหมดอยู่เสมอ ราวกับว่าพวกมันเป็นผู้คุ้มกันภัย คนประเภทดังกล่าวจะฉุนเฉียว และพยายามครุ่นคิดหาทางจกฉวยทรัพย์สิน ของผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะด้วยการหลอกลวง หรือด้วยการใช้กำลังก็ตาม”

[574a]

“เป็นเช่นนั้นจริง” เขาพูด

“ผลก็คือ เขาจำเป็นต้องเลือกระหว่างสองทาง หนึ่งคือหาเงินทองเข้า กระเป๋าจากทุก ๆ แหล่งที่ทำได้ หรือไม่ก็ต้องใช้ชีวิตต่อไปด้วยความเจ็บปวด แสนสาหัส”

“ใช่ เขาจำเป็นต้องเลือกเอาสักทาง”

“และมันก็คงเหมือนกับความสำเร็จทั้งหลาย – อันที่มาใหม่จะผลัดไส้อัน เก่าทิ้งไป พร้อมกับเขี่ยยึดครองทุกสิ่งของอันก่อนหน้า – เขาเองก็มักจะอ้างว่า

ตอนนี้สมควรได้รับสิ่งต่างๆ ดีกว่าบิดามารดาของตน เพราะเขาเป็นคนรุ่นใหม่ เขามีอายุน้อยกว่า ดังนั้น เมื่อเขาถูกลงโทษทัณฑ์ของตัวเองจนเกลี้ยงแล้ว เขาก็ย่อมต้องหยิบเอาสมบัติของบิดาไปผลาญต่อแน่นอนใช่ไหม?”

“แน่นอน” เขาพูด

“และหากพวกเขาไม่ยอมยกทรัพย์สินให้ เขาก็จะเริ่มหาทางขโมยมาให้ได้ด้วยวิธีการโกหกหลอกลวง?”

[574b]

“ใช่”

“และถ้าตรงไหนเขาเอามาไม่ได้ เขาก็ยึดเอาเองเลยด้วยการใช้กำลัง?”

“ใช่ๆ ก็เดาว่าอย่างนั้น” เขากล่าว

“จากนั้น หากพ่อแม่แม่เฒ่าของเขายังยืนยันไม่ยอมให้ และได้กลับด้วยกำลังเช่นกัน คนแก่ๆ เข้าว่าเขาจะรู้มิติรู้ขอบขนาดไม่ยอมแสดงความเป็นทรราชออกมาเสียหรือ?”

“ใช่ๆ ว่าคงสิ้นหวัง” เขาพูด “พ่อกับแม่ของเขาคงไม่เหลือโอกาสให้ได้กลับอีกแล้วละ”

“เทพซุสเป็นพยานให้ข้าฯ ที่เกิด อเดมันทัส เจ้ามีทัศนะว่าคนคนหนึ่งจะถึงขั้นทำร้ายมารดา – ซึ่งเป็นถึงสหายเก่าแก่ และมีความจำเป็นต่อตัวเอง – เพียงเพื่อจะเอานางโสเกนี – ซึ่งเป็นเพียงสหายเพิ่งพบหน้า และไม่ได้มีความจำเป็นต่อตัวเองเท่าไร – มาอยู่ด้วยอย่างนั้นเลยหรือ? หรือว่า เพียงเพื่อจะเอาเด็กชายในวัยหนุ่มแน่น ซึ่งเพิ่งได้พบหน้า และไม่มีมีความจำเป็นใดๆ ต่อตัวเอง มาอยู่ด้วย เขาถึงกับต้องทุบตีบิดาในวัยชรา ซึ่งเป็นถึงสหายเก่าแก่ที่สุด และมีความจำเป็นอย่างมากต่อตัวเขา เขาจะทำถึงขั้นนี้เสียหรือ? และถ้าหากว่าเขาเอาคนเหล่านี้เข้ามาอยู่ในบ้านหลังเดียวกันได้ เขาจะถึงขนาดขายพ่อขายแม่ไปเป็นทาสของคนพวกนั้นเลยไหม?”

[574c]

“แน่นอน เทพซุสเป็นพยาน” เขาพูด “แน่นอนเลย”

“โอ้โฮ! การมีลูกเป็นทรราชนั้นช่างเป็นพรจากเทพเจ้าจริงๆ!” ข้าฯ พูด

“จริงที่เดียว!” เขาพูด

[574d]

“แล้วถ้าทรัพย์สินของบิดามารดาถูกถลุงไปจนไม่เหลือแล้วล่ะ? ถึงตอนนั้นความสุขสำราญก็คงจะเกาะตัวกันอยู่อย่างหนาแน่นภายในตัวของเขาแล้ว เขาจึงต้องทลายกำแพงบ้านคนอื่น หรือฉวยเอาเสื่อคลุมของใครต่อใครมาเป็นของตนในยามราตรี หรือไม่ก็พยายามจะเข้าไปปล้นวิหารໃใหม่ล่ะ? มาถึงขั้นนี้ทัศนะต่างๆ ซึ่งเขาเคยมีในวัยเด็กเกี่ยวกับความมั่งคั่งและความต่ำต้อย – ทัศนะซึ่งเขาเคยยอมรับว่าเที่ยงธรรม – ก็จะถูกกดให้ต่ำลงด้วยทัศนะชุดใหม่ อันเกิดขึ้นจากความเป็นทาส พวกมันจะทำหน้าที่เป็นผู้คุ้มกันแก่ราชา ถือครองความเป็นใหญ่ร่วมกันกับมัน ทัศนะเหล่านั้นก็คือชุดเดียวกันกับที่เคยปรากฏในรูปของความฝัน สมัยเขายังอยู่ใต้กฎหมายและใต้อำนาจของบิดา หรือสมัยระบอบประชาธิปไตยยังสถิตภายในตัวเขานั้นล่ะ ทว่าตอนนี้ไม่เหมือนเก่าอีกแล้ว ราคะได้สร้างทฤษฎีประชาธิปไตยขึ้นมาสถิตแทนที่สิ่งต่างๆ ซึ่งเคยปรากฏขึ้นไม่บ่อยนักในความฝัน บัดนี้มันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องขณะยังตื่นอยู่ด้วยซ้ำ เขาจะไม่รังตนเองไว้จากการเซ่นฆ่า ความตะกละ หรือการกระทำอันน่าสะพรึงใดๆ อีกต่อไป ทรราชอันมีนามว่าราชาเคดาร์อยู่ภายในตัวเขาอย่างไร้ระเบียบ ไร้กฎเกณฑ์ใดๆ ทั้งสิ้น เคดาร์อยู่ภายในนั้นเยี่ยงราชา มันจะชักนำผู้ใต้บัญชา – ราวกับว่าเขาเป็นเมืองเมืองหนึ่ง – ไปลองดีกับทุกอย่างซึ่งจะสร้างผลประโยชน์แก่ตัวมันเอง และแก่งเลวร้ายไร้ระเบียบรอบตัวมัน โดยส่วนหนึ่งในจำนวนนั้นมาจากภายนอก เป็นผลมาจากการคบหาเพื่อนเลว ขณะอีกส่วนหนึ่งมาจากภายใน เขาติดนิสัยอันเลวร้ายและปล่อยมันให้เป็นอิสระมากเกินไป ชีวิตของคนประเภทนี้มีลักษณะเช่นนี้เองใช่ใหม?”

[575a]

“แน่นอนเลยล่ะ” เขากล่าว

[575b]

“หากคนจำพวกนี้เสียอยู่เพียงเล็กน้อยภายในเมือง” ข้าฯ พุด “และคนกลุ่มใหญ่ที่เหลือล้วนก่อปรตด้วยความสงบใจกันหมด คนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็จะพากันอพยพไปสมัครเป็นผู้คุ้มกันภัยให้แก่ทราชาคนอื่นๆ หรือไม่ก็ไปเป็นทหารรับจ้าง แลกค่าแรงในยามสงคราม แต่ถ้าเป็นช่วงเวลาอันสงบ พวกเขาก็อยู่แต่ในเมือง กระทำการชั่วร้ายเล็กๆ น้อยๆ ไปเรื่อย”

“ท่านหมายถึงกระทำการใดหรือ?”

“ก็อย่างเช่น การลักขโมย การล้วงกระเป๋า การยกเค้านบ้านคนอื่น การปล้นวิหาร การวิ่งราว หรือการชักนำให้ผู้คนติดอยู่ในความเป็นทาส หรือถ้ารู้จักพูด พวกเขาก็จะไปเป็นพยานเท็จในศาล หรือพูดจาให้ร้ายคนอื่นเพื่อเงินสินบน”

“ถ้าคนพวกนี้มีจำนวนไม่มาก” เขาพูด “มันก็คงเป็นความชั่วร้าย เล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่หรอก”

[575c]

“นั่นเป็นเพราะสิ่งเล็กๆ จะดูเล็กได้ก็ต่อเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งใหญ่กว่ามัน” ข้าฯ พูด “และถ้าว่ากันด้วยเรื่องของความเลวร้ายและความทุกข์ทรมานภายในเมืองเมืองหนึ่งแล้วละก็ ต่อให้นำเอาสิ่งเหล่านั้นมารวมกัน – ดังที่สุภาษิตว่าไว้ – มันก็ยังไม่อยู่ในระยะสายตาของทรรษาอยู่ดี อย่างไรก็ตาม หากคนประเภทนี้และอื่น ๆ รวมตัวกันมากเข้า จนกลายเป็นคนหมู่มากภายในเมืองได้ และตระหนักถึงจำนวนมากมายของพวกตน ตอนนั้นแหละ – ด้วยความช่วยเหลือจากความโง่งมของประชาชน – พวกเขาก็จะให้กำเนิดทรรษา และคนผู้นั้นก็คือคนที่มีความเป็นทรรษาอยู่อย่างล้นปรี่ภายในจิตวิญญาณนั่นเอง”

[575d]

“สมควรอยู่” เขาพูด “เพราะเขามีความเป็นทรรษาอยู่มากกว่าคนอื่น ๆ”

“หากคนเหล่านั้นยินยอมด้วยความเต็มใจไม่ใช่ปัญหาหรอก แต่ถ้าทั้งเมืองไม่ยอมล่ะ? มันก็คงเหมือนกับตอนเขาลงโทษทูปตีพ่อแม่ตัวเอง คราวนี้ – ถ้าเขาทำได้ – เขาก็คงเปลี่ยนมาลงโทษทูปตีแผ่นดินอันเป็นเหมือนบิดาของตนบ้าง ด้วยการซื้อเชลยมิตรสหายใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามา เขาจะดูแลรักษาแผ่นดินบิดาและแผ่นดินมารดาอันเป็นที่รัก – เหมือนที่พวกชาวเกาะครีตเรียกกัน – โดยจงจำให้เป็นกลายเป็นทาสของคนนอกเหล่านั้นเสีย นี่ละคือเป้าหมายของความปรารถนาของบรูษผู้นั้น”

“ยอมเป็นเช่นนั้น” เขาพูด

“ชีวิตส่วนตัวก่อนเขาได้ถืออำนาจปกครองนั้น ย่อมเป็นดังต่อไปนี้ใช่ไหม – หลัก ๆ แล้ว เขาคงคบหากับพวกนักเขียนยอทั้งหลาย ซึ่งพร้อมทำตามที่เขาพูดทุกอย่าง และหากวันดีคืนดี เขาเกิดการลึงใจจากคนเหล่านั้นขึ้นมา เขาก็จะ

[576a] เอาอกเอาใจพวกเขา ปฏิบัติกับพวกเขาเหมือนสหายสนิท แต่เมื่อไรเขาได้ในสิ่งที่ต้องการแล้ว คนเหล่านี้ก็ไม่มีอะไรต่างจากคนแปลกหน้า?”

“แน่นอน” เขากล่าว

“ดังนั้น คนอย่างเขาจึงใช้ทั้งชีวิตโดยไม่มีมิตรสหายเลย เขามีได้เพียงนายเหนือหัว หรือไม่กี่ข้าทาสเท่านั้น ธรรมชาติแห่งทูชนาธิปไตยย่อมไม่เคยได้สัมผัสอิสรภาพ หรือมิตรภาพอันจริงแท้”

“นั่นสินะ”

“ถ้าอย่างนั้น เราก็สมควรจะกล่าวว่า คนประเภทดังกล่าวเป็นคนไม่น่าไว้วางใจอย่างมากเลยนะสิใช่ไหม?”

“ใช่แล้ว”

[576b] “นอกจากนั้น หากนิยามความเที่ยงธรรม ซึ่งเราได้เห็นพ้องกันไปก่อนหน้า มีความถูกต้อง เราก็สมควรจะกล่าวว่า คนประเภทนี้ไร้ความเที่ยงธรรมกว่าใคร ๆ ด้วยใช่ไหม?”

“แน่นอน มันถูกต้องแล้ว” เขากล่าว

“เอาล่ะ” ข้า พุด “ฉันรามาสรุปเรื่องของคนเลวร้ายกว่าใครผู้หนึ่งกันดีกว่า – อันดับแรกเลย ชีวิตตอนต้นของเขานั้น แทบไม่ต่างอะไรจากความฝันซึ่งเราเพิ่งพูดถึงกันไป”

“แน่นอน”

“คนประเภทนี้คือผู้มีธรรมชาติแบบทูชนาธิปไตยในระดับสูงสุด ซึ่งต่อมาได้ขึ้นเป็นราชา และยิ่งเขาได้เป็นทรราชนานเท่าไร เขาก็ยิ่งกลายเป็นเหมือนฝันร้ายมากขึ้นเท่านั้น”

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้” กล่าวคอนพุดแทรกขึ้นมา และเปลี่ยนเป็นฝ่ายโต้เถียงกับข้า พทน

[576c] “ถ้าอย่างนั้น ผู้มีความเลวทรามติดตัวมากที่สุด ก็ย่อมต้องทุกข์ทรมานมากที่สุดตามไปด้วยนะสิ?” ข้า กล่าว “และผู้ครองตำแหน่งทรราชเอาไว้ยาวนานที่สุด ก็ย่อมต้องพบกับความทุกข์ทรมานอย่างเนิ่นนานที่สุดด้วยเช่นเดียวกัน?”

ทั้งหมดนี้ว่ากันตามความจริงตามที่เป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ว่ากันด้วยทัศนคติของคนหมู่มาก ซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย”

“ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร” เขาพูด “มันก็ยังเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้”

“ถ้าว่ากันด้วยความเหมือน” ข้าฯ พูด “คนแบบทუნาธิปไตยย่อมมีลักษณะเหมือนเมืองภายใต้ทუნาธิปไตย ไม่ใช่อื่นได้อีก ส่วนประชาชนก็ต้องเหมือนกับเมืองภายใต้ประชาธิปไตย และคนประเภทอื่นๆ ก็ทำนองเดียวกันนี้”

“แน่นอน”

[576d]

“และถ้าว่ากันด้วยความดีงามและความสุขสมบูรณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับเมือง ย่อมมีลักษณะเดียวกันกับความสัมพันธ์ระหว่างบุรุษกับบุรุษ ใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“ถ้าเช่นนั้น หากเราเปรียบเทียบเมืองภายใต้ทუნาธิปไตยกับราชอาณาจักร – ดังเราได้อธิบายไว้^๖ – ในแง่ของความดีงาม มันจะได้ผลลัพธ์เช่นไร?”

“ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนตรงข้ามกันโดยสิ้นเชิง” เขากล่าว “อันหลังนั้นดีกว่าสิ่งใดๆ ส่วนอันแรกย่อมเลวกว่าสิ่งไหนๆ”

[576e]

“ข้าฯ จะไม่ถามหรอกนะว่าเจ้าหมายถึงอันไหน เพราะมันชัดเจนอยู่แล้ว” ข้าฯ พูด “แต่ถ้าเปลี่ยนเป็นด้านความสมบูรณ์กับความทุกข์โดยสมบูรณ์ละ ผลลัพธ์จะออกมาคล้ายกันใหม่ หรือว่าต่างออกไป? อย่างไรก็ตาม เราจะมัวมาจดจอกับคนคนเดียว – นั่นก็คือทรราช – หรือกับคนเพียงจำนวนหนึ่งรอบๆ ตัวเขาไม่ได้ เราจำเป็นจะต้องเข้าไปสำรวจเมืองทั้งเมืองอย่างละเอียดเสียก่อน เอาไว้ให้เราสืบคลานเข้าไปสำรวจได้ทุกซอกทุกหลืบแล้ว ค่อยให้ทัศนะกันอีกทีก็แล้วกัน”

[576e]

“ท่านพูดถูก” เขาพูด “และมันก็ชัดเจนอยู่แล้วว่า ไม่มีเมืองใดทนทุกข์ทรมานเท่ากับเมืองภายใต้ทუნาธิปไตยอีก แล้วก็ไม่มีเมืองใดมีความสุขสมบูรณ์ยิ่งไปกว่าเมืองภายใต้ราชอาณาจักรอีก”

“งั้นในทำนองเดียวกัน หากเปลี่ยนเป็นแง่ของเหล่าบุรุษ” ข้าฯ พูด “ข้าฯ

[577a]

กล่าวเช่นนั้นได้ไหมว่า ผู้ที่เหมาะสมแก่การตัดสินคนเหล่านั้นมากที่สุด จะต้องสามารถใช้ความคิดคำนวณของตนสืบคลานเข้าไปสำรวจภายในสันดานของบุรุษเหล่านั้นได้ เขาจะต้องไม่ใช่คนตัดสินอะไรจากภายนอกเหมือนเด็ก ๆ หรือสนใจเพียงลีลาของเปลือกนอก ซึ่งทรรราชตั้งบังตาไว้เท่านั้น เขาจะต้องมองทะลุมันเข้าไปได้ด้วยใช่ไหมล่ะ? และนอกจากนั้น หากจะให้เราเชื่อในสิ่งที่เขาพูด นอกจากความสามารถในการตัดสินแล้ว เขายังจะต้องเคยอาศัยอยู่ในที่เดียวกับทรรราชมาก่อน และจะต้องเป็นเคยประจำชีพยานแก่ชีวิตประจำวันของทรรราช จะต้องเคยเห็นว่า เมื่อมันละครโคศขย อันลวงตานั้นเปิดออก ทรรราชผู้นั้นปฏิบัติอย่างไรกับคนในบ้านบ้าง ยิ่งไปกว่านั้น เขายังจะต้องเคยเห็นด้วยว่า ทรรราชผู้นั้นปฏิบัติตัวอย่างไร เมื่อต้องเผชิญภัยอันตรายต่างๆ ในทางสาธารณะ หากเคยได้ประจักษ์ทั้งหมดนี้ เราค่อยขอให้เขาบอกกล่าวแก่เราว่า ถ้าต้องเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ในแง่ความสุขสมบูรณ์และความทุกข์โดยสมบูรณ์แล้ว ผลลัพธ์ของทรรราชสมควรเป็นอย่างไร ใช่หรือเปล่า?”

[577b]

“ท่านพูดมาก็ถูกนะ” เขาพูด

“งั้นเรามาเล่นละครสวมบทบาทเป็นหนึ่งในผู้มีความสามารถตัดสินกัน สมมติว่าเราเคยได้พบคนประเภทนั้นมาแล้ว” ข้าฯ พูด “เราจะได้มีใครมาตอบคำถามของเราใจ?”

“เอาซี”

[577c]

“ถ้าอย่างนั้น ไหนเจ้าช่วยพิจารณาสิ่งต่างๆ ในลักษณะเช่นนี้ทีซี – ลองนึกถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างเมืองกับเหล่าบุรุษภายในนั้น จากนั้นลองบอกข้าฯ มาทีละด้านว่า ทั้งสองอย่างนี้มีสภาพอย่างไร”

“เอาประเภทไหนก่อนล่ะ?” เขากล่าว

“งั้นเริ่มจากเมืองก่อน” ข้าฯ พูด “เจ้าจะบอกว่าเมืองภายใต้ทุขุนาธิปไตยนั้น เป็นอิสระหรือเป็นทาส?”

“เป็นทาสสิ” เขากล่าว “ข้าฯ ยังเป็นทาสในระดับสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้อีกด้วย”

“อย่างไรก็ตาม ภายในนั้นก็ยังมีพวกเจ้านาย และอิสระชนทั้งหลายรวมอยู่

เจ้าก็เห็นเช่นกันใช่ไหม?”

“ใช่” เขาพูด “แต่ข้าฯ เห็นเพียงส่วนเล็กๆ เท่านั้น เพราะเกือบทั้งหมด รวมไปถึงถึงส่วนต่างๆ อันมีคุณสมบัติสูงส่งนั้น ล้วนแต่ตกเป็นทาส ไร้เกียรติ และต้องทุกข์ทรมานทั้งสิ้น”

“หากบุรุษผู้หนึ่งมีลักษณะเหมือนเมืองของเขา” ข้าฯ พุด “การจัดการภายในตัวเขาก็จำเป็นจะต้องมีลักษณะเดียวกันด้วยใช่ไหม? กล่าวคือ จิตวิญญาณของเขาจะต้องปรีมปรีด้วยความเป็นทาส ไร้อิสรภาพ และยิ่งไปกว่านั้น ส่วนต่างๆ อันมีคุณสมบัติสูงส่งก็ล้วนต้องตกอยู่ในสภาพของทาส ในขณะที่ส่วนซึ่งมีอยู่เพียงจำนวนน้อย ข้าฯ ยังบ้าคลั่งที่สุดและเลวร้ายที่สุด กลับได้เป็นนายเหนือส่วนอื่นๆ?”

[577d]

“นั่นย่อมเสี่ยงไม่ได้” เขาพุด

“แล้วเจ้าจะบอกว่าจิตวิญญาณดวงนี้เป็นทาสหรือเป็นอิสระละ?”

[577d]

“แน่นอน ย่อมต้องเป็นทาส”

“นอกจากนั้น เมืองซึ่งตกเป็นทาสภายใต้ทุชนาธิปไตย ก็มักจะไม่สามารถทำสิ่งใดตามใจต้องการได้ใช่ไหม?”

“แน่ละ”

“ในทำนองเดียวกัน จิตวิญญาณภายใต้ทุชนาธิปไตย – ข้าฯ หมายถึงจิตวิญญาณในลักษณะองค์กรวมณะ – ก็มักจะไม่สามารถทำสิ่งใดตามใจต้องการได้เช่นกัน มันจะโดนตัวเหลืองทั้งหลายกดดันให้ต้องไปทางโน้นที่ทางนี้^๑ จนเต็มไปด้วยความเศร้าเสียใจและสับสนอยู่ตลอดเวลา”

[577e]

“คงเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้อีก”

“แล้วเจ้าว่าเมืองภายใต้ทุชนาธิปไตยจำเป็นจะต้องร่ำรวยหรือยากจนละ?”

“ยากจนสิ”

“เพราะฉะนั้น จิตวิญญาณแบบทุชนาธิปไตยก็จำเป็นจะต้องโดนขบขันด้วยความยากไร้และไม่รู้จักพอเช่นกัน”

[578a]

“ใช่” เขากล่าว

“แล้วถ้าเป็นความหวาดกลัวล่ะ? ทั้งเมืองและบุรุษเหล่านั้นก็จำเป็นจะต้อง
เต็มไปด้วยความหวาดกลัวอยู่เสมอด้วยใช่ไหม?”

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้”

“เจ้าว่า จะมีแห่งไหนไหนเต็มไปด้วยคำบ่น เสียงถอนใจ ความโศกา และ
ความทุกข์ทรมาน มากไปกว่าเมืองเมืองนี้อีกไหม?”

“คงไม่มีแล้ว”

“แต่ถ้าเป็นในคนล่ะ? เจ้าว่าจะมีบุรุษประเภทไหนเต็มปริ่มด้วยสิ่งเหล่านี้
มากไปกว่าคนแบบทฤษฎานธิปไตย ซึ่งถูกทำให้เป็นบ้าด้วยความปรารถนาและ
ราคาตลอดเวลาอีกหรือไม่?”

“ข้าฯ เห็นว่าคงไม่มีแล้วเช่นกัน” เขาพูด

[578b]

“ข้าฯ เดว่า เจ้าคงได้พิจารณาจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น และอื่น ๆ ในทำนอง
เดียวกัน จนได้ข้อสรุปว่า เมืองดังกล่าวนั้นทุกข์ทรมานกว่าเมืองอื่น ๆ ทั้งหมด”

“แล้วข้าฯ ทำอย่างนั้นไม่ถูกหรือ?” เขาพูด

“มันก็ถูกนะ” ข้าฯ พูด “แต่ถ้าเปลี่ยนเป็นบุรุษแบบทฤษฎานธิปไตยล่ะ
เมื่อพิจารณาจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นแล้ว เจ้าเห็นว่าเขาเป็นอย่างไร?”

“เขาก็ต้องทุกข์ทรมานกว่าคนอื่น ๆ ทั้งหมดเช่นกัน” เขากล่าว

“นั่นไง” ข้าฯ พูด “เจ้าพูดผิดแล้ว”

“เป็นไปได้ไง?” เขากล่าว

“ข้าฯ เห็นว่า” ข้าฯ พูด “คนประเภทนั้นยังไม่ได้ทุกข์ทรมานที่สุดหรอก”

“งั้นใครล่ะ?”

“ตามทัศนะข้าฯ บุคคลต่อไปนี้ยังมีความทุกข์มากกว่าเสียด้วยซ้ำ”

“ใครหรือ?”

[578c]

“ก็คนแบบทฤษฎานธิปไตย แต่ไม่ได้ใช้ชีวิตเยี่ยงปัจเจกชนอย่างไรล่ะ” ข้าฯ กล่าว
“เขาโชคร้ายไม่พอ ยังบังเอิญได้เป็นทรราชจริง ๆ อีก”

“นั่นสิ ถ้าวางกันด้วยฐานคิดต่าง ๆ ซึ่งเราได้พูดกันมา” เขาพูด “ข้าฯ เดว่า
มันก็น่าจะจริงนะ”

“อืม แต่ในการถกเถียงถึงเรื่องทำนองนี้ เราจะใช้เพียงการคาดเดาไม่ได้
เรายังต้องพิจารณาหมั่นให้รอบคอบด้วย” ข้าฯ พุด “เพราะเจ้าก็รู้ว่าเรากำลัง
พิจารณากันถึงสิ่งสำคัญเหนืออื่นใด – ชีวิตที่ดี กับชีวิตที่แย่”

“ถูกทีเดียว” เขาพุด

“งั้นลองพิจารณาดูว่าข้าฯ พุดถูกไหม ตามทัศนะข้าฯ เราจะต้องครุ่นคิด
ประเด็นดังกล่าวจากมุมมองต่อไปนี่”

[578d]

“มุมมองไหน?”

“ก็จากมุมมองของปัจเจกชนผู้ไร้ความชำนาญใดๆ แต่มีความมั่งคั่งร่ำรวย
และมีข้าทาสมากมายภายในเมืองอย่างไรละ คนประเภทนี้มีลักษณะคล้าย
ทรราชตรงที่ได้ปกครองคนจำนวนมาก ถึงแม้ว่าฝูงชนได้ปกครองของทรราช
จริงๆ จะมีจำนวนมากกว่านี้มากก็ตาม”

“ใช่”

“เจ้าย่อมรู้ว่า คนประเภทดังกล่าวมักมีความมั่นใจในตัวเองสูง และไม่เกรง
กลัวคนรับใช้ในบ้านของตน”

“แล้วพวกเขากลัวอะไรละ?”

“ไม่กลัวอะไรทั้งสิ้น” ข้าฯ พุด “เจ้ารู้ไหมว่าทำไม?”

[578e]

“รู้สิ เมืองทั้งเมืองนะ พร้อมจะเข้าปกป้องปัจเจกชนคนนี้เสมอแหละ”¹⁰

“เจ้าพุดใช้ได้” ข้าฯ กล่าว “แต่ถ้าสมมติว่าเทพเจ้าเกิดจับตัวบวชผู้หนึ่ง พร้อมด้วย
เมียและลูก ๆ ของเขา กับข้าทาสอีกกว่าห้าสิบคน โยนออกไปนอกเมือง และ
จัดแจงให้พวกเขา – พร้อมทรัพย์สินและคนรับใช้ – ตั้งรกรากใหม่อยู่ในสถานที่
รกร้าง ซึ่งไม่มีอิสรชนผู้ใดเข้ามาช่วยเหลือได้ เจ้าคิดว่าจะเกิดอะไรขึ้น? เจ้าว่า
เขากับเมียและลูก ๆ จะหวาดกลัวคนรับใช้เหล่านั้นเข้ามาเช่นฆ่าขนาดไหน?”

“ข้าฯ ว่าคงกลัวสุดขีดเลยละ” เขาพุด

“เขาคงทำได้เพียงเอาอกเอาใจข้าทาสบางคนของตน สัญญากับคนเหล่านั้น
หลายต่อหลายอย่าง และให้อิสระแก่พวกเขา ถึงแม้จริงจะไม่ได้ต้องการเช่นนั้น
เลยก็ตามใช่ไหม? พอเป็นอย่างนี้เข้า เขาก็ต้องเป็นฝ่ายประจบเยินยอข้าทาส

[579a]

ของตนแทน ใช้หรือเปล่านั้น?”

“เขาทำได้เท่านั้นจริง ๆ” เขากล่าว “ไม่งั้นคงถูกฆ่าตาย”

“แล้วถ้าเกิดว่า” ข้าฯ กล่าว “เทพเจ้ายังจับเอาคนอื่นอีกจำนวนมากมาตั้งกรรกราก
รอบ ๆ เขา โดยคนเหล่านี้จะทนไม่ได้เลย หากมีใครอ้างตัวเป็นนายเหนือหัวของ
ผู้ใด ถ้าพวกเขาจับคนประเภทดังที่ได้สักคน คนคนนั้นก็จะต้องโดน
ลงโทษอย่างหนักหน่วง ถ้าเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น เจ้าว่าจะเกิดอะไรกับเขา?”

[579b]

“ข้าฯ ว่า” เขาพูด “เขาคงได้อยู่ในสภาพอันต่ำทรามสุดขีดยิ่งกว่าเก่า เพราะ
รอบกายมีแต่ศัตรู ไม่มีใครอื่น”

“อืม ทราบเช่นนั้นก็โดนจองจำในคุกแบบเดียวกันมิใช่หรือ? เขามีธรรมชาติ
เหมือนกับที่เราเพิ่งกล่าวมาไม่มีผิด – เต็มปริ่มด้วยราคะกับความหวาดกลัว
สารพัด และด้วยความที่จิตวิญญาณของเขาเต็มไปด้วยความที่กระหาย แต่กลับ
ต้องมาอยู่โดดเดี่ยวห่างไกลจากเมือง จะออกไปไหนก็ไม่ได้ ไม่มีโอกาสได้เห็น
สิ่งต่าง ๆ ซึ่งอิสราชนทั่วไปปรารถนาจะได้เห็น จำต้องอยู่แต่ในบ้านเกือบทั้งวัน
เขาต้องใช้ชีวิตเยี่ยงอิสตรี แต่ต่ออีกชาวเมืองคนอื่น ๆ ซึ่งมีโอกาสได้ท่องเที่ยว
ต่างแดน และได้เห็นแต่สิ่งดี ๆ”

[579c]

“แน่นอนเชียวล่ะ” เขากล่าว

“ผลลัพธ์อันเลวร้ายเหล่านี้ ย่อมเป็นตัวชี้วัดถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน
ระหว่างบุรุษผู้มีระบอบปกครองชั่วร้ายภายในตัว – นั่นก็คือคนแบบทุชนาธิปไตย
ซึ่งเจ้าเพิ่งตัดสินไปว่ามีความทุกข์ทรมานมากที่สุด – กับบุรุษผู้ไม่ได้ใช้ชีวิตอย่าง
ปัจเจกชน ข้าฯ ยังบังเอิญได้เป็นทราซ ออยากปกครองคนอื่นใจจะขาด แต่กลับไม่
สามารถควบคุมตนเองได้ด้วยซ้ำ เขาเหมือนกับร่างกายอันป่วยไข้ ไม่อาจ
ควบคุมตนให้เป็นปกติ แต่ถูกบีบบังคับให้ไม่อาจใช้ชีวิตตามปกติของปัจเจกชน
ข้าฯ ยังต้องต่อสู้แข่งขันกับร่างกายของคนอื่น ๆ ไปตลอดชีวิต”

[579d]

“เขามีลักษณะดังท่านกล่าวมาทุกข้อเลย” เขาพูด “เป็นความจริงตามนั้น
โสคราตีส”

“กล่าวคอนที่รัก” ข้าฯ พูด “นี่ยังไม่เรียกว่าเป็นความทุกข์โดยสมบูรณ์อีกหรือ?”

และคนผู้นี้ – ซึ่งจู่ๆ ก็ได้กลายเป็นทรราช – ก็คงต้องมีชีวิตอันสาหัสสากรรจ์มากกว่าคนที่เจ้าเพ็งตัดสินไปว่ามีชีวิตอันหนักหนาสาหัสที่สุดเมื่อครู่แน่ ใช่หรือไม่?”

“ใช่แล้วละ” เขากล่าว

“ตามความจริงนั้น ทรราชอันแท้จริง – ถึงแม้ใครบางจะดูไม่ออก – ก็คือข้าทาสอันจริงแท้ของความเป็นทาสและความสอพลอ เป็นผู้ให้คำเียนยอมแก่คนไร้ค่าที่สุด เขาไม่มีวันเติมเต็มความปรารถนาของตัวเองได้ แน่نون หากเราสามารถมองเข้าไปจนถึงด้านในจิตวิญญาณของเขาล่ะก็ เราย่อมเห็นว่าความจริงแล้วเขาโหยหาทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นผู้ยากไร้อย่างถึงที่สุด ตลอดชีวิตของเขาเต็มไปด้วยความหวาดหวั่น ปริ้มล้นด้วยความระแวงสงสัยและความเจ็บปวด เหตุนี้เองสภาพของเขาจึงไม่ต่างอะไรจากอุปนิสัยของเมืองใต้ปกครองเสียเท่าไร เขาเหมือนกับมันมากใช่ไหมล่ะ?”

[579e]

“ถูกทีเดียว” เขาพูด

“นอกจากนี้ เรายังสมควรจะนำเอาคุณสมบัติบางประการ ซึ่งเราเคยได้พูดไว้ก่อนหน้ามาใช้กับบุรุษผู้นี้ด้วย นั่นก็คือ – สืบเนื่องจากวิธีการปกครองของเขา – เขายังต้องซื้อใจฉฉา ไม่น่าไว้วางใจ ไร้ความเที่ยงธรรม ไร้มิตรสหาย ไร้สุทธิธรรม เป็นทั้งเจ้าบ้านและพยาบาลแห่งความเลวทรามทั้งหลาย หน้าซำยังโซคร้ายอย่างสุดขีด ไม่เพียงเท่านั้น เขายังทำให้คนใกล้ตัวรอบข้างกลายเป็นเหมือนตนอีกด้วยใช่ไหม?”

[580a]

“ถ้ามีความเข้าใจเสียหน่อย” เขาพูด “ก็คงไม่มีใครแย้งท่าน”

“เอาละ” ข้า พุด “ที่นี้เจ้าลองทำเช่นเดียวกับกรรมการตัดสินงานประกวดละครหน่อยซี เจ้าช่วยประกาศแทนข้าฯ หน่อยว่า ตามทศนะเจ้าแล้ว ใครมีความสุขสมบูรณ์เป็นอันดับหนึ่ง ใครเป็นอันดับสอง และอันดับอื่น ๆ รองลงมาตามลำดับ จากผู้เข้าประกวดห้าคนดังต่อไปนี้ – คนแบบราชาอาณาจักร คนแบบวีรชนาธิปไตย คนแบบคณาธิปไตย คนแบบประชาธิปไตย และคนแบบทุชนาธิปไตย”

[580b]

“ง่ายจะตาย” เขาพูด “ข้าฯ จะตัดสินด้วยเกณฑ์ของความดีงามและความ
เลวทราม ความสุขสมบูรณ์และด้านตรงข้ามของมัน เอาให้เหมือนตัดสินลำดับ
ก่อนหลังของการขึ้นลงเวทีของนักร้องคอรัสเลย”

[580c]

“งั้นเราควรจ้างผู้ประกาศรางวัลเพิ่มเติมไหม?”¹¹ ข้าฯ พูด “หรือจะให้ข้าฯ
ประกาศเองว่า บุตรแห่งอริสทอนผู้นี้ได้ตัดสินแล้วว่าผู้มีความเป็นเลิศ¹²และมี
ความเที่ยงธรรมสูงสุดนั้น ย่อมเป็นผู้มีความสุขสมบูรณ์สูงสุดด้วย และเขาคอนั้น
ก็คือผู้มีราชาธิปไตยอยู่ภายในมากที่สุด และเป็นราชาของตัวเอง ขณะเดียวกัน
ผู้เลวร้ายและไร้ความเที่ยงธรรมสูงสุดก็ย่อมต้องเป็นผู้มีความทุกข์ทรมาน
สูงสุดด้วย และเขาคอนั้นก็คือผู้มีทุชนาธิปไตยอยู่ภายในมากที่สุด คือเป็นทั้ง
ทราชาของตัวเองและของเมืองทั้งเมือง?”

“ประกาศอย่างท่านว่าเลยแล้วกัน” เขาพูด

“งั้นข้าฯ ขอเพิ่มอะไรเข้าไปในการประกาศครั้งนี้อีกสักหน่อยนะ” ข้าฯ พูด
“ข้าฯ อยากรู้ว่า สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นกับพวกเขาเหล่านั้น สามารถหลุดรอดจาก
สลายตาของมนุษย์และเทพเจ้าทั้งหลายไปได้หรือเปล่า?”

“เออ เพิ่มเข้าไปในคำประกาศก็เข้าท่านะ” เขาพูด

[580d]

“ได้เลย” ข้าฯ กล่าว “เอาละ นั้นน่าจะเป็นข้อประจักษ์ข้อหนึ่งของเรา
เรามาดูข้อสองกัน ลองดูว่ามีจะให้อะไรแก่พวกเราบ้าง”¹³

“อะไรหรือ?”

“ก็ในเมื่อ” ข้าฯ กล่าว “จิตวิญญาณของคนหนึ่งคนสามารถแบ่งได้เป็นสาม
รูปแบบ เช่นเดียวกับเมืองหนึ่งเมือง ซึ่งแบ่งได้เป็นสามเช่นกัน ตามทัศนะข้าฯ
ฐานความคิดเช่นนี้ยังนำพาเราไปสู่ข้อประจักษ์อีกประการหนึ่งด้วย”

“อะไรหรือ?”

“สำหรับข้าฯ คืออย่างนี้ ข้าฯ เห็นว่าความสุขสำราญแบ่งได้เป็นสามประเภท
แต่แต่ละประเภทยอดคล้องกับทั้งสามส่วนดังกล่าว – โดยความสุขหนึ่ง ๆ จะ
สัมพันธ์กับส่วนใดส่วนหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง – และในทำนองเดียวกันมันก็
สอดคล้องกับความปรารถนาและอำนาจปกครองทั้งสามประเภทด้วย”

“ท่านหมายความว่าอะไรกันแน่?” เขาพูด

“ส่วนแรกซึ่งเราได้พูดกันไว้ ก็คือส่วนซึ่งมนุษย์ใช้เรียนรู้ ต่อมาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือส่วนซึ่งทำให้เขาเกิดความคึกคะนอง และต่อมา ส่วนที่สาม เนื่องจากมันมีหลายรูปแบบเหลือเกิน เราจึงไม่มีชื่อเฉพาะจะตั้งให้กับมัน กระนั้นเราก็เรียกมันจากสิ่งต่างๆ อันใหญ่โตและแข็งแกร่งที่สุดภายในนั้น คือเราจะเรียกมันว่าส่วนซึ่งปรารถนา¹⁴ เพราะมันเป็นส่วนซึ่งมีความปรารถนาอย่างเข้มข้นในด้านการกิน การดื่ม เพศสัมพันธ์ และทุกสิ่งอย่างทำนองนี้ และนอกจากนั้น เรายังเคยเรียกส่วนส่วนนี้ว่า เป็นส่วนซึ่งรักในเงินทอง¹⁵ เพราะมันต้องใช้เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการเติมเต็มความปรารถนาเหล่านั้นด้วย”

[580e]

[581a]

“ใช่แล้วละ” เขาพูด

“ดังนั้น หากเราบอกว่า ความสุขสำราญและความรักทั้งหมดของมันมีเป้าหมายอยู่ที่ ผลกำไร มันก็น่าจะช่วยให้เรากำหนดรูปแบบโดยรวมของมันได้ เพื่อการถกเถียงของเราจะได้เป็นไปอย่างสะดวกขึ้น และต่อไป เมื่อเราพูดถึงส่วนส่วนนี้ของจิตวิญญาณ เราก็จะมีความหมายชัดเจนมากยิ่งขึ้น เอาล่ะ เราสมควรเรียกเจ้าส่วนส่วนนี้ว่า ส่วนซึ่งรักในเงินทองและรักในผลกำไร เข้าที่ไหม?”

“ตามทัศนะข้าฯ มันก็เข้าทำอยู่นะ” เขาพูด

“และแน่นอน เราย่อมต้องกล่าวว่า ส่วนของความคึกคะนองนั้น วางอยู่บนฐานของการตั้งตนเป็นนาย ชัยชนะ และชื่อเสียงอันดีใช่ไหม?”

“ย่อมเป็นเช่นนั้น”

[581b]

“งั้นถ้าเราเรียกเจ้าส่วนส่วนนี้ว่า ส่วนซึ่งรักในชัยชนะและรักในเกียรติยศ ก็คงไม่ผิดอะไรใช่หรือเปล่า?”

“ไม่ผิดอะไรแม้แต่น้อย”

“นอกจากนั้น พวกเราทุกคนต่างก็รู้แน่อยู่แล้วว่า ส่วนซึ่งทำให้เราเรียนรู้สิ่งต่างๆ นั้น ย่อมนำทางเราไปรู้จักกับความจริงตามที่เป็น และแน่ละส่วนส่วนนี้มักไม่สนใจเงินทองหรือทัศนะเสียเท่าไร”

“ใช่แล้ว”

“ด้วยเหตุนี้ เราจึงสมควรเรียกมันว่า ส่วนซึ่งรักในการเรียนรู้และรักในปัญญา ใช่หรือเปล่า?”

“แน่นอน”

[581c]

“และส่วนดังกล่าวก็คืออำนาจปกครองอยู่ภายในจิตวิญญาณของคนบางกลุ่มเท่านั้น” ข้าพ พุด “ขณะคนอื่น ๆ มักถูกปกครองโดยส่วนก่อนหน้า ไม่ว่าจะส่วนใดก็ตามใช่ไหม?”

“เป็นเช่นนั้น” เขาพูด

“และด้วยเหตุนี้ใช่ไหม เราจึงได้เสนอกันไปว่า หลัก ๆ แล้วมนุษย์นั้นแบ่งได้เป็นสามช่วงชั้น นั่นคือ พวกรักในปัญญา พวกรักในชัยชนะ และพวกรักในผลกำไร”

“แน่นอน”

“และความสุขสำราญก็มีสามรูปแบบเช่นเดียวกัน โดยแต่ละอันก็จับคู่กับแต่ละช่วงชั้นดังกล่าว?”

“ใช่”

[581d]

“และหากเจ้าลองถามคนทั้งสามช่วงชั้นนั้นดูว่า” ข้าพ พุด “สิ่งซึ่งหอมหวานที่สุดในชีวิตคืออะไร เจ้าว่า แต่ละคนจะยกสิ่งใดขึ้นมายกย่องกันบ้าง? แน่นอนพวกนักหาเงินนั้นย่อมกล่าวว่า หากเทียบกับการได้รับผลกำไรแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นความสุขสำราญจากการได้รับเกียรติยศ หรือจากการเรียนรู้ ล้วนไม่มีค่าอันใดทั้งสิ้น นอกเสียจากว่าสิ่งเหล่านั้นจะทำให้เขาได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง”

“เป็นจริงตามนั้น” เขาพูด

“แล้วถ้าเป็นผู้รักในเกียรติยศล่ะ?” ข้าพ พุด “เขาย่อมเชื่อว่าความสุขสำราญจากเงินทองนั้นเป็นความหยาบโลน เช่นเดียวกับความสุขสำราญจากการเรียนรู้ ไม่ว่ามันจะเป็นการเรียนรู้สิ่งใด หากมันไม่นำมาซึ่งเกียรติยศใด ๆ มันก็ไร้สาระและจับต้องมิได้ ไม่ต่างอะไรจากหมอกควันใช่ไหม?”

“แน่ละ” เขาพูด

“ส่วนผู้รักในปัญญานั้น” ข้าพ กล่าว “เจ้าว่า เขาจะมองความสุขสำราญประเภท

อื่นๆ ว่าอย่างไร หากต้องนำมาเทียบกับการได้รู้ความจริงตามที่มันเป็น และ การได้รับความสุขสำราญจากเรียนรู้? เขายอมเห็นว่า ความสุขสำราญอื่นๆ ล้วน ต่ำต้อยกว่าสิ่งเหล่านี้ทั้งสิ้น แน่ละ เขาเรียกพวกมันว่าความจำเป็น และไม่ ต้องการสิ่งอื่นได้อีก นอกจากว่ามันจะมีความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น ใช่หรือไม่?”

[581e]

“แน่นอน” เขาพูด “เรามั่นใจได้เลย”

“ความสุขสำราญแต่ละรูปแบบ – และ ชีวิต โดยตัวของมัน – ย่อมโต้แย้งกัน และไม่ลงรอยกันเสมอ อย่างไรก็ตาม พวกมันมิได้โต้แย้งกันว่า การใช้ชีวิต ลักษณะไหนมีความสูงส่ง น่าละอาย หรือดีเลวกว่ากันหรือไม่ หรืออะไร ทำนองนั้น ประเด็นของการโต้แย้งนั้นมีอยู่เพียงว่า สมควรใช้ชีวิตอย่างไรจึง จะสุขสำราญและไร้ความเจ็บปวดได้มากกว่ากันต่างหาก ว่าก็ว่าเถอะ เราจะรู้ ได้อย่างไรกันล่ะ ว่าคนประเภทไหนพูดความจริงที่สุด?”

[582a]

“โอ๊ย อย่าถามข้าฯ เลย” เขาพูด

“งั้นลองมองมันใหม่ด้วยวิธีนี้ – การจะตัดสินใจสิ่งต่างๆ อย่างประณีตได้นั้น เราจะต้องใช้สิ่งใดเป็นเกณฑ์การตัดสินใจบ้าง? หลักๆ ก็จะต้องมีประสบการณ์ ปฏิภาณ และตรรกะใช่ไหม? หรือว่าใครคนไหนมีเกณฑ์อะไรดีไปกว่านี้อีก?”

“คงไม่มีแล้วล่ะ” เขาพูด

“จากนั้นลองพิจารณาต่อไปว่า ในบุรุษสามประเภทดังกล่าว ใครเคยมี ประสบการณ์กับความสำราญ *ทุกชนิด* มาแล้วมากที่สุด? เจ้าว่า ประสบการณ์ สุขสำราญด้านการรู้ของผู้รักในผลกำไรนั้น – หากเขาได้เรียนรู้ความจริงตามที่ เป็น มาบ้าง – มีมากกว่าประสบการณ์สุขสำราญจากด้านผลกำไรของผู้รักใน ปัญญาหรือเปล่า?”

[582b]

“อ้อ! ต่างกันมากเลยล่ะ” เขาพูด “เพราะฝ่ายหลังนะ จำเป็นต้องได้ลิ้มรส ความสุขสำราญประเภทอื่นๆ มาก่อนตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว ส่วนผู้รักในผลกำไร นั้นไม่จำเป็นต้องเคยมีประสบการณ์ หรือเคยได้ลิ้มลองความหอมหวานของ ความสุขสำราญจากการเรียนรู้ธรรมชาติของสรรพสิ่งต่างๆ ตามที่ เป็น มาก่อนเลยก็ได้ หรือต่อให้เขาอยากจะลอง แหม มันใช่ของง่ายเสียเมื่อไรล่ะ”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ กล่าว “ประสบการณ์สุขสำราญของผู้รักในปัญญาและผู้รักในผลกำไร ก็มีความแตกต่างกันอย่างมากเลยสินะ”

[582c]

“มาก ๆ เลยล่ะ”

“แล้วถ้าเปรียบเทียบระหว่างผู้รักในปัญญากับผู้รักในเกียรติยศล่ะ? ประสบการณ์สุขสำราญจากการได้รับเกียรติยศของฝ่ายแรกนั้น น้อยกว่า ประสบการณ์สุขสำราญอันมาจากการครุ่นคิดของผู้รักในเกียรติยศหรือไม่?”

“ไม่มีทาง” เขาพูด “เพราะเกียรติยศย่อมเกิดแก่ทุกฝ่ายอยู่แล้ว หากบรรลุเป้าหมายของตนเองได้ แม้แต่คนมั่งคั่งยังได้รับเกียรติยศจากคนหนุ่มมากเลย ผู้กล้าหาญและผู้มีปัญญาก็เข้าทำนองเดียวกัน เพราะฉะนั้น ทุกฝ่ายย่อมได้รับความสุขสำราญอันเกิดจากการได้รับเกียรติยศอยู่แล้ว ทว่าความสุขสำราญอันเกิดจากการได้ทัศนคติต่าง ๆ ตามที่ เป็น นั้นไม่มีใครลิ้มรสของมันได้ นอกจากผู้รักในปัญญาเท่านั้น”

[582d]

“ดังนั้น” ข้าฯ พูด “ในแง่ของประสบการณ์แล้ว เขาย่อมเป็นผู้ตัดสินอันยอดเยี่ยมที่สุด ในบรรดาบุรุษทั้งสามประเภท”

“มาก ๆ เลยล่ะ”

“ยิ่งไปกว่านั้น เขายังเป็นผู้เดียว ซึ่งได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อันเป็นผลจากการมีปฏิภาณ”¹⁶

“แน่ล่ะ”

“ยิ่งไปกว่านั้น ทั้งผู้รักในผลกำไรและผู้รักในเกียรติยศต่างก็ขาดเครื่องมือหนึ่งไปสำหรับการตัดสิน มีเพียงผู้รักในปัญญาเท่านั้นจึงจะมีเครื่องมือนี้”

“เครื่องมืออะไรล่ะ?”

“เมื่อครูเราพูดกันไว้ว่า การตัดสินนี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการใช้ตรรกะใช่ไหม?”

“ใช่”

“และการใช้ตรรกะ ก็เป็นเครื่องมือซึ่งพบได้แต่ในหมู่ผู้รักในปัญญา หรือนักปรัชญาเท่านั้น”

“แน่ล่ะ”

“กระนั้นหากเปลี่ยนเป็นสถานการณ์ ซึ่งความร่ำรวยและผลกำไรถูกนำมา
ใช้เป็นเกณฑ์การตัดสิน คำสรรเสริญและคำประณามของผู้รักในผลกำไรก็คง
ต้องมีความจริงแท้มากที่สุดอย่างเสียไม่ได้?”

[582e]

“ใช่เลยล่ะ”

“และเช่นเดียวกันกับกรณีของเกียรติยศ ชัยชนะ และความกล้าหาญ
ในสถานการณ์เช่นนั้น คำสรรเสริญและคำประณามของผู้รักในเกียรติยศและ
รักในชัยชนะก็จะต้องมีค่าที่สุด”

“ชัดเจนอยู่”

“แต่ในกรณีของเรามันเป็นเรื่องของประสบการณ์ ปฏิภาณ และตรรกะ...”

“แน่นอน” เขาพูด “สิ่งซึ่งผู้รักในปัญญาและผู้รักในตรรกะให้การสรรเสริญ
ย่อมต้องมีความจริงแท้มากที่สุดอย่างเสียไม่ได้”

“เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ในบรรดาความสุขสำราญทั้งสามประเภทนั้น
ประเภทที่ให้ความสำราญมากที่สุดย่อมสัมพันธ์กับส่วนของการเรียนรู้ภายใน
จิตวิญญาณ และถ้าส่วนดังกล่าวได้ถืออำนาจปกครองภายในตัวคนคนไหน
คนคนนั้นก็จะได้ใช้ชีวิตอันสุขสำราญกว่าใครเป็นแน่แท้”

[583a]

“แน่นอน” เขากล่าว “อย่างน้อย ผู้ก่อปรต้วยปฏิบัติเป็นเลิศนั้น เมื่อเขา
ได้สรรเสริญชีวิตของตัวเอง คำสรรเสริญของเขาย่อมมีน้ำหนักมากกว่าใคร”

“ถ้าอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “ผู้ตัดสินคนนี้จะตัดสินให้ชีวิตประเภทใดและความ
สุขสำราญประเภทไหนได้อันดับสองล่ะ?”

“ย่อมเป็นนักการสงคราม ผู้รักในเกียรติยศ เพราะคนประเภทนี้อยู่ใกล้กับ
เขามากกว่าผู้รักในเงินทอง”

“นั่นก็ดูเหมือนว่า ความสุขสำราญของผู้รักในผลกำไรจะตกอยู่อันดับ
สุดท้ายสินะ”

“แน่นอน” เขาพูด

“นั่นก็ถือว่าคนที่เที่ยงธรรมนั้นชนะคนไม่เที่ยงธรรมถึงสองยกรวดเลยทีเดียว
เดียว¹⁷ เออล่ะ คราวนี้ก็มาถึงยกที่สาม – ตามขบวนการแข่งขันโอลิมปิก แต่ซุส

[583b]

แห่งโอลิมเปีย ผู้ปกป้องมวลมนุษย¹⁸ – ลองตรองดูว่า ความสุขสำราญของ
คนอื่น ๆ นอกเหนือจากของผู้มีปฏิภานนั้น ล้วนแล้วแต่สิ้นไร้ความจริงแท้และ
ไม่บริสุทธิ์ทั้งสิ้น มันเป็นเพียงภาพแรงเงาเท่านั้น (ดูเหมือนซ้ำๆ จะเคยได้ยิน
อะไรอย่างนี้จากผู้มีปัญญาสักคนมาก่อนนะ)¹⁹ กระนั้นหากนี่เป็นเรื่องจริงล่ะก็
มันอาจนำไปสู่การล้มอำนาจครั้งสำคัญและเฉียบขาดที่สุดเลยเสียวะ”

“ก็คงเป็นเช่นนั้น... แต่เอ๊ะ! ท่านหมายความว่าอะไรนะ?”

[583c]

“ให้ซ้ำๆ เป็นฝ่ายถาม และเจ้าเป็นฝ่ายตอบ” ซ้ำๆ พุด “เราต้องได้ข้อสรุปแน่”

“งั้นก็ถามมา” เขาพุด

“ไหนลองบอกซ้ำๆ ซี้ ซ้ำๆ กล่าว “ความเจ็บปวดนั้น เป็นของตรงข้ามกับ
ความสุขสำราญ²⁰ใช่ไหม?”

“เป็นเช่นนั้น”

“นอกจากนั้นก็ยังมีความรู้สึกบางอย่าง ซึ่งไม่ใช่ทั้งความเจ็บปวดหรือความ
ยินดีอีกด้วยใช่ไหม?”

“ใช่ ย่อมต้องมี”

“และความรู้สึกนั้นก็น่าจะอยู่กึ่งกลางระหว่างทั้งสองด้านดังกล่าว กล่าวคือ
มันน่าจะเป็นความผ่อนคลายชนิดหนึ่งของจิตวิญญาณ ซึ่งสัมพันธ์กับทั้งสอง
ด้านนั้น หรือเจ้าว่าเป็นมันเป็นเป็นอย่างอื่น?”

“เอาอย่างท่านว่านั่นแหละ” เขาพุด

“เจ้าจำคำพุดของพวกคนป่วย ขณะนอนป่วยได้บ้างไหมล่ะ?” ซ้ำๆ กล่าว

“คำพุดไหน?”

[583d]

“ก็ประมาณว่า ‘ไม่มีสิ่งใดจะสำราญได้เท่ากับการมีสุขภาพดีอีกแล้ว’
อย่างไรล่ะ ทว่าก่อนหน้าพวกเขาจะป่วย พวกเขากลับไม่เห็นว่ามันมีความ
สำราญ *มากที่สุด* แต่อย่างไร”

“อ้อ ถ้าอย่างนั้นซ้ำๆ จำได้” เขาพุด

“ถ้าอย่างนั้น เจ้าคงเคยได้ยินคนที่กำลังทุกข์ทรมานอย่างหนักกล่าวว่า
‘ไม่มีสิ่งใดจะสำราญไปกว่าการได้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมานเหล่านี้อีก

แล้ว 'ใช่' ไหม?”

“ใช่ ซ้ำๆ เคยได้ยิน”

“ซ้ำๆ ว่า อีกหลายสถานการณ์ก็ทำนองเดียวกัน เจ้าหน้าที่จะสังเกตได้ว่ามนุษย์เรานั้น ขณะอยู่ที่ท่ามกลางความเจ็บปวด ก็มักจะเกิดทุนความไร้เจ็บปวดและความผ่อนคลายจากมัน – แทนจะเกิดทุนความรู้สึกยินดี – ว่าสร้างความสุขสำราญได้มากกว่าสิ่งไหนๆ”

“อาจเป็นเพราะ” เขาพูด “ในช่วงเวลาเช่นนั้น เพียงความผ่อนคลายก็สร้างความสำราญให้แก่เขาได้มากจนน่าพอใจแล้วกระมัง”

“และเมื่อใด ความรู้สึกยินดีของคนคนหนึ่งถึงคราวหมดสิ้นลงไป” ซ้ำๆ กล่าว “เมื่อนั้นละ การผ่อนคลายจากความสำราญก็จะหมายถึงความเจ็บปวด”²¹

[583e]

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด

“ถ้าอย่างนั้น สิ่งซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างทั้งสองด้าน – นั่นก็คือ ความผ่อนคลาย – ก็จะต้องมีทั้งความสำราญและความเจ็บปวดในเวลาเดียวกัน”

“มันก็ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“แล้วสิ่งซึ่งไม่ใช่ทั้งสองอย่างนั้น จะกลายเป็นสิ่งซึ่งมีทั้งสองอย่างได้หรือไม่?”²²

“ซ้ำๆ เห็นว่าไม่ได้”

“นอกจากนั้น ความสุขสำราญและความเจ็บปวด – เมื่อมันเกิดขึ้นภายในจิตวิญญาณ – ต่างก็เป็นการสั้นไหว²³ชนิดหนึ่งใช่ไหม?”

“ใช่”

“อย่างไรก็ตาม สิ่งซึ่งไม่ใช่ทั้งความเจ็บปวดและความสุขสำราญนั้น กลับปรากฏขึ้นตรงกึ่งกลางระหว่างทั้งสองด้านดังกล่าว ในฐานะของความผ่อนคลาย ใช่หรือเปล่า?”

[584a]

“ใช่ มันเป็นเช่นนั้น”

“นั่นเราก็ไม่ควรจะเชื่ออีกต่อไปว่า ความไร้ทรมาณนั้นหมายถึงความสุขสำราญ หรือความไม่ตั้งใจนั้นต้องหมายถึงความเสียใจเสมอ?”

“ไม่มีทาง”

“ตกลง เราจะไม่เชื่อเช่นนั้นอีก” ข้าฯ พุด “แต่เมื่อความผ่อนคลายเข้าใกล้ ความเจ็บปวดมากเข้า มันก็จะปรากฏแก่เราราวกับว่ามันเป็นความสุขสำราญ ขณะเดียวกัน หากมันเข้าใกล้ความสุขสำราญ มันก็จะปรากฏแก่เราราวกับ เป็นความเจ็บปวด อย่างไรก็ตาม ถ้าว่ากันด้วยความจริงแท้เกี่ยวกับความสุข สำราญแล้วล่ะก็ ความรู้สึกซึ่งปรากฏแก่เราเหล่านี้ล้วนแต่ไม่เคยหยุดนิ่งกับที่ และไว้วางใจไม่ได้ มันเป็นเพียงมนตราแขนงหนึ่งเท่านั้น”

“ถ้าว่ากันตามตรรกะล่ะก็ ใช่เลย” เขาพุด

[584b]

“งั้นเรามาลองพิจารณาความสุขสำราญ ซึ่งมีได้ปรากฏขึ้นจากความเจ็บ ปวดกัน” ข้าฯ พุด “เจ้าจะได้ไม่คาดเดาอย่างผิดๆ อีกว่า ความสุขสำราญนั้น เป็นการคลายจากความเจ็บปวด หรือความเจ็บปวดนั้นเป็นการคลายจาก ความสุขสำราญ”

“แล้วเราควรที่จะพิจารณาจากตรงไหนล่ะ?” เขาพุด “แล้วก็ ท่านหมายถึง ความสุขสำราญประเภทไหนหรือ?”

“มันก็มีตั้งหลายชนิดมิใช่หรือ?” ข้าฯ พุด “แต่ถ้าเจ้าต้องการจะครุ่นคิดถึง ประเด็นนี้อย่างจริงจังล่ะก็ ความสุขสำราญจากการดมกลิ่นก็เป็นตัวอย่างซึ่งยัง ใช้ได้อยู่ ความสุขสำราญลักษณะนี้นะ ต่อให้ไม่มีความเจ็บปวดเกิดขึ้นก่อนหน้า มันก็ยากก่อให้เกิดความรู้ลึกอันยิ่งใหญ่ได้ในทันที และเมื่อมันสูญสิ้นไปแล้ว มันก็ไม่เหลือทิ้งความเจ็บปวดใดเอาไว้”²⁴

[584c]

“จริงด้วยซี” เขากล่าว

“ฉะนั้น อย่าให้ใครมาโน้มน้าวเราได้อีกว่า การคลายจากความเจ็บปวดนั้น คือความสุขสำราญอันบริสุทธิ์ หรือการคลายจากความสุขสำราญคือความ เจ็บปวดอันบริสุทธิ์”

“ใช่ อย่าให้ใครมาโน้มน้าวเราได้อีก” เขาพุด

“อย่างไรก็ตาม” ข้าฯ กล่าว “ความสุขสำราญซึ่งเรากล่าวกันว่า แล่นผ่านจากร่างกายเข้าไปสู่จิตวิญญาณ มีจำนวนมากที่สุด และมีความเข้มข้นที่สุดนั้น

ล้วนแล้วแต่อยู่ในรูปแบบดังกล่าวทั้งสิ้น – นั่นก็คือ การคลายจากความเจ็บปวด”
“ใช่”

“นอกจากนั้น ความสุขสำราญหรือความเจ็บปวดอันเกิดจากการคาดหวัง ซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้าความสุขสำราญหรือความเจ็บปวดนั้นๆ ก็จัดอยู่ในประเภทเดียวกันด้วย?”

“ใช่แล้ว”

“เจ้ารู้ใหม่ว่า” ข้าฯ พูต “สิ่งเหล่านั้นมันมีลักษณะอย่างไร และคล้ายคลึงกับอะไรมากที่สุด?”

“ก็แล้วอะไรล่ะ?” เขาพูต

“เจ้าเห็นว่า” ข้าฯ กล่าว “ในธรรมชาตินั้น มีสิ่งที่เรียกว่า ‘บน’ ‘ล่าง’ และ ‘กลาง’ อยู่หรือเปล่า?”

“มีสิ”

“แล้วเจ้าเห็นว่า คนซึ่งถูกดึงตัวขึ้นมาจากด้านล่าง ขึ้นมาอยู่ตรงกลางนั้น จะมีความคิดอื่นใดนอกเหนือไปจาก ‘ข้าฯ ถูกดึงตัว ขึ้น มา’ หรือเปล่า? และหลังจากนั้น หากเขายืนอยู่ตรงกลาง และมองลงไปด้านล่าง – ที่ซึ่งเขาเพิ่งถูกดึงตัวขึ้นมา – เขาจะเชื่อหรือไม่ว่า มันยังมีสถานที่เหนือขึ้นไปด้านบนยิ่งกว่าตรงที่ที่เขากำลังยืนอยู่อีก ในเมื่อเขาเองก็ยังไม่เคยได้เห็นด้านบนอันจริงแท้มาก่อนเลย?”

“ซუსเป็นพยาน ไม่มีทางเสียหรือ” เขาพูต “ข้าฯ ไม่คิดว่าคนคนนี้จะเชื่อเช่นนั้นนะ”

“แล้วถ้าเกิดเขาถูกดึงกลับมาที่เดิมล่ะ” ข้าฯ พูต “เขาย่อมคิดว่าตัวเองถูกดึงตัว ลง มา และคิดว่าความจริงตามที่เป็นมันมีอยู่เพียงเท่านั้นใช่ไหม?”

“แน่นอน”

“ทั้งหมดนี้เกิดจากความไร้ประสบการณ์ของเขา เขาไม่เคยมีประสบการณ์กับสิ่งซึ่งอยู่ด้านบน ด้านล่าง หรืออยู่ตรงกลาง อย่างจริงแท้ มาก่อน?”

“นั่นย่อมชัดเจนนอยู่”

[584d]

[584e]

[585a] “เงินเจ้าจะยังประหลาดใจอยู่ไหม หากพบว่า ผู้ไร้ประสบการณ์ในความ
จริงแท้ทั้งหลายนั้น มักมีทัศนคติอันไม่แน่นอนเกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ อีกจำนวนมาก
เช่นกัน คนเหล่านี้โอบรับความสุขสำราญ ความเจ็บปวด และความรู้สึกซึ่งอยู่
กึ่งกลาง ในลักษณะที่ว่า หากพวกเขาถูกดึงเข้าสู่ความเจ็บปวด พวกเขาจะคิด
เอาเองว่า นั่นคือความเจ็บปวดอันจริงแท้ แต่เมื่อใดก็ตามคนเหล่านี้ถูกดึงออก
จากความเจ็บปวดเข้าสู่ความรู้สึกซึ่งอยู่กึ่งกลาง พวกเขาจะคิดเป็นตุเป็นตะว่า
ตนนั้นเข้าใจความสุขสำราญอันสมบูรณ์แล้ว คนเหล่านี้ช่างเหมือนกับพวกที่
ไม่เคยมีประสบการณ์กับสีขาวมาก่อน พวกเขารู้จักเพียงว่า สีเทาเปลี่ยน
กลายเป็นสีดำได้เท่านั้น ทำนองเดียวกันกับการขาดประสบการณ์ด้านความ
สุขสำราญ พวกเขารู้จักเพียงว่า ความเจ็บปวดนั้นเปลี่ยนกลายเป็นความไม่
เจ็บปวดได้เท่านั้น พวกเขาถูกหลอกแล้วละใช่ไหม?”

[585b] “ใช่ และข้าฯ ก็ไม่ประหลาดใจแม้แต่น้อย เทพซุสเป็นพยานที่เถอะ” เขาพูด
“ถ้ามันต่างไปจากนี้ต่างหาก ข้าฯ ถึงจะประหลาดใจขึ้นมาจริง ๆ”

[585b] “ถ้าอย่างนั้น ลองครุ่นคิดด้วยวิธีต่อไปนี้ดูอีกทาง” ข้าฯ พูด “ทั้งความหิว
ความกระหาย และอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน ต่างก็เป็นสภาวะของความว่างเปล่า
ชนิดหนึ่ง อันเกิดแก่ร่างกายใช่ไหม?”

[585c] “ใช่”
“ส่วนการไม่รู้กับไร้ปฏิภาณนั้น ต่างก็เป็นสภาวะของความว่างเปล่า อันเกิด
แก่จิตวิญญาณ?”

“ถูกทีเดียว”

“และหากคนแรกได้รับสารอาหาร ส่วนอีกคนหนึ่งได้รับความเข้าใจ พวกเขา
ก็จะเต็มเต็ม ใช่หรือเปล่า?”

“แน่นอน”

“เงินถ้าว่ากันด้วยความเต็ม ระหว่างความเต็มด้วยสิ่งที่ เป็น มากกว่า กับ
ความเต็มด้วยสิ่งที่ เป็น น้อยกว่า อย่างไหนจึงจะเป็นความเต็มอันจริงแท้
มากกว่ากัน?”

“ยอมเป็นความเต็มด้วยสิ่งที่เป็น มากกว่า”

“แล้วเจ้าเห็นว่า ของชุดใดต่อไปนี้จะทำให้เราเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเป็นอันบริสุทธิได้มากยิ่งขึ้น – ชุดแรกคือชุดของอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องปรุงรส และอาหารต่างๆ โดยทั่วไป ส่วนอีกชุดหนึ่งคือรูปแบบแห่งทัศนะอันจริงแท้ องค์ความรู้ ความเข้าใจ หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ ความดีงามทุกประเภท นั้นเอง? เอาละ เจ้าลองตัดสินใจด้วยวิธีนี้นะ ตามทัศนะของเจ้า สิ่งใดเข้าใกล้ *การเป็น* มากกว่ากัน ระหว่างสิ่งซึ่งสัมพันธ์กับความจริงแท้ – อันเป็นเช่นเดิม เสมอไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีวันเสื่อมสลาย โดยตัวมันเองก็มีคุณสมบัตินี้ และจะ ให้กำเนิดแก่สิ่งเช่นนั้นเสมอ – กับสิ่งซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ไม่เคยเป็นเช่นเดิมและเสื่อมสลายได้เสมอ โดยตัวมันเองก็มีคุณสมบัตินี้ และจะ ให้กำเนิดแก่สิ่งเช่นนั้นเสมอ?”

[585c]

“ยอมต้องเป็นอย่างแรก อันที่สัมพันธ์กับสิ่งซึ่งไม่มีวันเปลี่ยนแปลง” เขาพูด “มันมีน้ำหนักมากกว่า”

“แล้วสิ่งซึ่งคงเดิมเสมอไม่เคยเปลี่ยนแปลงนั้น เข้าไปมีส่วนร่วมกับการเป็นมากกว่าองค์ความรู้หรือเปล่า?”

“ไม่หรอก”

“แล้วมากกว่าความจริงแท้ไหม?”

“นั่นก็ไม่อีกเหมือนกัน”

“กล่าวคือ ถ้ามันเข้าไปมีส่วนร่วมกับความจริงแท้ได้น้อย มันก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเป็น ได้น้อยด้วย?”

“นั่นยอมหลีกเลี่ยงไม่ได้”

“และโดยทั่วไปแล้ว เรากล่าวอย่างนี้ได้ไหมว่า ชุดของสิ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับ การดูแลร่างกาย ยอมเข้าไปมีส่วนร่วมกับความจริงแท้และ *การเป็น* ได้น้อย กว่าชุดของสิ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับการดูแลจิตวิญญาณ?”

[585d]

“ใช่สิ น้อยกว่ามากเลยล่ะ”

“และวิธีคิดทำนองเดียวกัน ก็ยังนำไปใช้เปรียบเทียบร่างกายกับจิตวิญญาณ

ได้อีกด้วย เจ้าว่าอย่างนั้นไหม?”

“ใช่”

“สิ่งซึ่งเติมปรีมด้วยสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* มากกว่าและโดยตัวมันเองก็ *เป็น* มากกว่า ย่อมมีความเต็มมากกว่าสิ่งซึ่งเติมปรีมด้วยสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* น้อยกว่าและโดยตัวมันเองก็ *เป็น* น้อยกว่าใช่ไหม?”

“แน่นอน”

[585e] “เพราะฉะนั้น หากการเติมเต็มด้วยสิ่งต่าง ๆ อันเหมาะสมแก่ธรรมชาติของเราคือความสุขสำราญ ถ้าอย่างนั้น ยิ่งเราเติมปรีมด้วยสิ่งตามที่ *เป็น* มากเท่าไร เราก็จะยิ่งได้รับความสุขสำราญอันจริงแท้ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น²⁵ ขณะเดียวกัน หากสิ่งเหล่านั้นรับการ *เป็น* เข้ามาน้อย มันก็ย่อมก่อให้เกิดความจริงแท้และความเต็มน้อยลงตามไปด้วย และแน่นอน มันจะทำให้เราได้รับความสุขสำราญอันจริงแท้น้อยลง และนำไปสู่ความว่างใจน้อยลงอีกด้วย”

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้หรอก” เขาพูด

[586a] “เพราะฉะนั้นจึงดูเหมือนว่า ผู้ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านปฏิกิจและ ความดีงามมาก่อน หากแต่หมกมุ่นอยู่กับการตีเมทินและสิ่งอื่น ๆ ในทำนอง เดียวกันมาตลอดนั้น มักจะถูกดึงตัวลงสู่เบื้องล่าง จากนั้นก็ถูกจุดขึ้นมาอยู่ ตรงกลาง สลับกันไปมาเช่นนี้ตลอดชีวิต และด้วยความที่คนเหล่านี้ไม่เคยได้ ขึ้นไปสูงกว่านั้นมาก่อน พวกเขาจึงไม่เคยแม้แต่จะแหงนมองความจริงแท้ด้าน บนนั้น และไม่มีวันจะไปถึงที่นั่น พวกเขาไม่เคยได้รับการเติมเต็มด้วยสิ่งต่าง ๆ ตามที่ *เป็น* จริง ๆ ดังนั้น คนเหล่านี้จึงไม่มีวันจะได้ลิ้มรสความสุขสำราญอัน แน่แท้และบริสุทธิ์ พวกเขาได้แต่ทำตามวิถีของโคของสุกร คือก้มหน้าลงต่ำ อยู่เสมอ วัน ๆ มองแต่พื้นดินและพื้นโต๊ะ กินอาหาร ขุนตัวเองให้อ้วน แล้วก็

[586b] สืบพันธุ์ เมื่อมีความต้องการสิ่งเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น พวกเขา ก็จะขวิดและกระแทก กันเอง ด้วยเขาและด้วยกีบเหล็ก เช่นฆ่ากันไปมาด้วยความไม่รู้จักพอ ทั้งหมดนี้ เป็นเพราะพวกเขาไม่เคยเติมเต็มตนเองด้วยสรรพสิ่งที่ตาม ที่ *เป็น* ภายในของ พวกเขาจึงเหมือนภาชนะก้นรั่ว ไม่สามารถเติมอะไรลงไปได้เลย ไม่ว่าจะ *เป็น*

สิ่งต่างๆ โดยทั่วไป หรือสิ่งต่างๆ ตามที่ เป็นจริง ๆ”

“นั่นคือวิถีชีวิตของคนจำนวนมากจริง ๆ นั่นแหละ โสคราติส” กลาวคอนพูด
“ท่านนำเสนอมันออกได้ในรูปแบบเดียวกับนักพยากรณ์เป๊ะเลย”

“นั่นความสำคัญทั้งหลายในชีวิตของพวกเขาที่จะต้องเจอด้วยความเจ็บปวดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มันเป็นเพียงแบบสะท้อน เป็นเพียงภาพเงาของความสุขสำราญอันจริงแท้เท่านั้น²⁶ มิใช่หรือ? สีสันทั้งหลายของแต่ละสิ่งล้วนเกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบตนเองกับสิ่งอื่น ๆ ทั้งสิ้น พวกมันจึงแลดูโดดเด่นขึ้นมาได้ หลังจากนั้น ราคะอันบ้าคลั่งก็จะถือกำเนิดขึ้นภายในหมู่คนโง่ พวกเขาจะต่อสู้กันอย่างเอาเป็นเอาตาย เพื่อแย่งชิงสิ่งเหล่านี้ ดังกวีสเตซิโครัสเคยกล่าวไว้ – ด้วยการไม่รู้ในความจริงตามที่เป็น เหล่านักรบแห่งสงครามทรอยต้องสู้รบกันเพียงเพื่อแย่งชิงแบบสะท้อนของนางเฮเลน²⁷

[586c]

“เหตุการณ์เช่นนั้นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้” เขาพูด

“แล้วถ้าเปลี่ยนเป็นส่วนซึ่งคึกคะนองล่ะ? เหตุการณ์ทำนองเดียวกันก็ต้องเกิดขึ้นกับคนซึ่งคอยเติมเต็มส่วนคึกคะนองของตนเสมออย่างเลี่ยงไม่ได้ด้วยใช่ไหม? ความรักในเกียรติยศจะขับดันให้เกิดความริษยา ความรักในชัยชนะจะผลักดันให้เกิดความประสงค์จะชนะฆ่า และความโกรธก็จะบีบคั้นจนเกิดความพลุ่งพล่าน คนเหล่านี้ตอบสนองต่อเกียรติยศ ชัยชนะ และความโกรธเคืองโดยไม่เคยนำเอาการคำนวณด้วยตรรกะหรือความเข้าใจมาใช้เลยด้วยซ้ำ”

[586d]

“อืม ส่วนดังกล่าวก็เช่นกัน” เขาพูด “และเหตุการณ์เหล่านี้ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้หรอก”

“นั่นเราก็ควรจะใจกล้าหน่อย และเสนอมันออกไปตรง ๆ ว่า” ซ้ำๆ พูด
“ในความปรารถนาทั้งหลายอันสัมพันธ์กับความรักในผลกำไรและความรักในชัยชนะนั้น ยังมีความปรารถนาบางประเภท ซึ่งคอยเดินตามองค์ความรู้และตรรกะอยู่เสมอ โดยความปรารถนาประเภทดังกล่าว จะแสวงหาเป้าหมายของตัวมัน พร้อม ๆ กับรับเอาความสำคัญจากผลของปฏิภาณไปด้วย และจะเลือกรับเอาเพียงความสำคัญดังกล่าวเท่านั้น กล่าวคือตราบไต่ความปรารถนา

[586e] เหล่านั้นยังเปิดรับเพียงความจริงแท้ และเดินตามหนทางแห่งความจริงแท้ ควบคู่ไปกับแสวงหาเป้าหมายอันเป็นของตัวมัน – เพราะสิ่งซึ่งสร้างความเป็น เลิศให้แก่สิ่งหนึ่งได้มากที่สุด ย่อมเหมาะสมจะเป็นเป้าหมายของสิ่งสิ่งนั้น มากที่สุด – ความปรารถนาเหล่านั้นย่อมได้รับความสำราญอันจริงแท้มากกว่า สิ่งไหน ๆ อย่างแน่นอน”

“ใช่” เขาพูด “และนั่นก็เหมาะเป็นเป้าหมายของตัวมันมากกว่าสิ่งไหน ๆ”

[587a] “เพราะฉะนั้น หากจิตวิญญาณทั้งดวงถูกนำทางด้วยส่วนซึ่งรักในปัญญา โดยไม่มีความแตกแยกภายใน แต่ละส่วนภายในย่อมสนใจเพียงฐานะของตัวเอง ไม่ก้าวร้าวส่วนอื่น ๆ กล่าวคือ แต่ละส่วนจะมีความเที่ยงธรรม และได้รับความ สุขสำราญอันเหมาะสมกับตัวของมันเอง ซึ่งนั่นย่อมเป็นความสำราญ อันเป็นเลิศกว่าสิ่งไหน ๆ และเหนือสิ่งอื่นใด มันย่อมเป็นความสำราญอัน จริงแท้ที่สุดด้วย”

“แน่นอนที่สุด”

“อย่างไรก็ตาม หากส่วนอื่นใดนอกเหนือจากนี้ได้เป็นผู้ควบคุมส่วนอื่น ๆ มันย่อมไม่มีวันได้พบกับความสุขสำราญอันเหมาะสมแก่ตัวเอง นอกจากนั้น มันยังกดดันให้ส่วนอื่น ๆ จำต้องไขว่คว้าความสุขสำราญอันไร้ความจริงแท้ และแปลกแยกจากตัวเองอีกด้วย”

“เป็นเช่นนั้น” เขาพูด

“กล่าวคือ สิ่งซึ่งอยู่ห่างไกลจากปรัชญาและการใช้ตรรกะ ย่อมนำไปสู่ ผลลัพธ์เช่นนั้น?”

“ใช่”

“และสิ่งซึ่งอยู่ห่างไกลจากกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ก็ย่อมอยู่ห่างไกล จากการใช้ตรรกะด้วยเช่นกัน?”

“ชัดเจนอยู่”

[587b] “และสิ่งซึ่งอยู่ห่างไกลแสนไกลที่สุดก็คงหนีไม่พ้นความปรารถนาแบบ ทุชนาธิปไตย อันเปี่ยมด้วยราคะ?”

“ใช่แล้วละ”

“และความปรารถนาแบบราชาที่เปี่ยมด้วยระเบียบวินัยย่อมอยู่ใกล้ที่สุด?”

“ใช่”

“ถ้าอย่างนั้น ข้าฯ ก็เห็นว่าทรราชคือบุคคลผู้อยู่ห่างไกลจากความสุข
สำราญอันจริงแท้ซึ่งเหมาะจะเป็นของตนที่สุด ส่วนราชาคือบุคคลผู้อยู่ใกล้ที่สุด”

“จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้น”

“เมื่อเป็นเช่นนั้น” ข้าฯ พูต “ทรราชก็จะต้องมีชีวิตอันไร้ความสำราญที่สุด
ส่วนราชานั้นมีความสำราญที่สุด”

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้”

“แล้วเจ้ารู้ไหมว่า” ข้าฯ กล่าว “ความไร้สำราญของชีวิตทรราชนั้นมากกว่า
ของราชาเพียงใด?”

“ถ้าท่านยินดีจะบอก ข้าฯ ก็คงต้องรู้แน่ ๆ ละ” เขาพูต

“ดูเหมือนความสุขสำราญนั้นมีด้วยกันสามชนิด ชนิดแรกเป็นของแท้ ส่วน
อีกสองชนิดเป็นของนอกกฎหมาย แน่ละ ทรราชนั้นหลุดออกไปไกลกว่าชนิด
นอกกฎหมายทั้งสองเสียอีก เพราะเขาหนีหน้าไปทั้งจากกฎหมายและจาก
ตรรกะทั้งหมด ไปอยู่กับผู้คุ้มกันความสำราญของทาสทั้งหลาย ความต่ำต้อย
ของคนประเภทดังกล่าวจึงยากจะหยั่งวัดได้... แต่บางทีมันก็อาจจะมึนธืออยู่นะ”

“อย่างไรล่ะ?” เขากล่าว

“แน่นอนว่า ทรราชนั้นห่างจากคนแบบคณาธิปไตยอยู่สามลำดับ ส่วนคนของ
ประชาชนนั้นอยู่ระหว่างกลาง”²⁸

“ใช่”

“หากสิ่งที่เราพูดกันไปก่อนหน้านี้เป็นความจริง สิ่งที่เขาอาศัยอยู่ด้วยก็
ย่อมเป็นเพียงแบบสะท้อนของความสุขสำราญเท่านั้น เพราะถ้าว่ากันด้วย
ระยะห่างจากความจริงแท้ เขาก็อยู่ลำดับสามเช่นกัน”²⁹

“เป็นเช่นนั้น”

“ขณะเดียวกัน คนแบบคณาธิปไตยก็ห่างจากคนแบบราชาอาณาจักรอยู่

[587c]

[587d] สามลำดับชั้นด้วยเช่นกัน (หากเรานับรวมคนแบบอภิชนาธิปไตยกับคนแบบ
ราชอาณาจักรว่ามีลักษณะเดียวกัน)³⁰

“ใช่ เขาเป็นลำดับสาม”

“ชั้นทรราชก็ห่างจากความสำราญอันจริงแท้ที่อยู่เป็นจำนวนสามคุณสาม
เท่าตัวนะสิ”

“ดูจะเป็นเช่นนั้นนะ”

“ถ้าอย่างนั้น ข้าพ พุด “แบบสะท้อนของความสำราญอย่างทรราชดังกล่าว
ก็จะต้องมีลักษณะเป็นจำนวนสองมิติ หากคิดบนฐานของขนาดความยาวของ
ด้านแต่ละด้านของมัน?”³¹

“แน่นอนล่ะ”

“เราจะเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าความสุขสำราญแต่ละด้านนั้นห่างกัน
มากเพียงใด หากเราคิดเป็นกำลังสองก่อน จากนั้นจึงทำให้มันเป็นลูกบาศก์”³²

“ถ้ามองด้วยสายตาผู้มีความชำนาญด้านการคำนวณล่ะก็” เขาพุด “มัน
ย่อมชัดเจนขึ้นมากจริงๆ”

[587e] “ชั้นหากเราตั้งคำถามกลับกัน โดยถามว่า ความสุขสำราญอันจริงแท้ของ
ราชานัน้อยู่ห่างจากของทรราชเท่าใด เราก็จะได้คำตอบ – หลังหาค่าด้วย
การคูณเรียวร้อยแล้ว – ว่าเขามีชีวิตอันสำราญอยู่มากกว่าถึง 729 เท่า และ
ทรราชเองก็มีความทุกข์ทรมานมากกว่าในระยะห่างเท่ากัน”

[588a] “อา... นั่นช่างเป็นการคำนวณระดับอัจฉริยะจริงๆ” เขากล่าว “ท่านแสดง
ให้เราเห็นความแตกต่างด้านความสุขสำราญและความเจ็บปวดอย่างชัดเจน
ระหว่างบุรุษสองจำพวก นั่นก็คือคนที่ยังธรรมกับคนไม่เที่ยงธรรม”

“จำนวนนับนั้นย่อมจริงแท้อยู่แล้ว” ข้าพ พุด “นอกจากนั้น มันยังเหมาะแก่
การนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอีกด้วย เหมือนกับที่มันเหมาะแก่การ
นับกลางวันกลางคืน หรือเดือนและปีนั่นเอง”

“มันย่อมต้องเหมาะแน่ๆ อยู่แล้ว” เขาพุด

“ชั้นหากคนดีและเที่ยงธรรมกำชัยเหนือคนเลวและไม่เที่ยงธรรมในแง่ของ

ความล้าราญได้อย่างสิ้นพันแล้ว ชัยชนะของเขาในแง่ของความสง่า ความงาม และความดีงามแห่งชีวิต ก็ย่อมต้องยิ่งใหญ่มากกว่าจนเหนือคณาเลยนะสิ?”

“จนเหนือคณาเลยจริง ๆ ให้เทพซุสเป็นพยานเถอะ” เขากล่าว

“เอาละ” ข้าฯ พุด “ไหน ๆ เราก็กดเถียงกันมาจนถึงจุดนี้แล้ว เรามาย้อนกลับไปพูดถึงจุดแรกสุดของเรากัน เพราะถึงอย่างไรมันก็พาเรามาจนถึงจุดนี้ได้ ว่ากันว่า การกระทำไม่เที่ยงธรรมนั้นให้ผลประโยชน์แก่คนไม่เที่ยงธรรมโดยสมบูรณ์ ซึ่งมักได้รับชื่อเสียงร่ำลือว่าเป็นคนเที่ยงธรรม³³ เรามักได้ยินเขาว่ากันว่าอย่างนั้นใช่ใหม่มละ?”

[588b]

“ใช่”

“เอาละ งั้นเรามาสนทนาแลกเปลี่ยนกับบุคคลซึ่งอ้างเช่นนั้นกัน” ข้าฯ กล่าว “เพราะเราเองก็ได้เห็นพ้องกันไปแล้ว ถึงพลังอำนาจแห่งการกระทำอันไม่เที่ยงธรรมและการกระทำอันเที่ยงธรรม ตามลำดับ”

“สนทนาอย่างไรละ?” เขาพุด

“ก็ด้วยการปั้นภาพเหมือนของจิตวิญญาณด้วยวาจาอย่างไรละ คนที่กล่าวอ้างสิ่งเหล่านั้นจะได้มองเห็นว่าตัวเองพุดอะไรออกไปบ้าง”

“ภาพเหมือนจำพวกไหนหรือ?” เขากล่าว

[588c]

“ก็จำพวกเดียวกับสิ่งในธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งปรากฏในตำนานเมื่อครั้งเก่าก่อนอย่างไรละ เช่น คีโมรา สคิลลา เคอร์เบรอส³⁴ หรืออื่นๆ อีกมากมายในทำนองเดียวกัน ซึ่งว่ากันว่า มันประกอบด้วย *รูปแบบ* ของหลาย ๆ สิ่งเติบโตรวมกันได้ในร่าง ๆ เดียว”

“อืม” เขาพุด “เขาเล่ากันถึงสิ่งเหล่านั้นจริง ๆ นั่นละ”

“เอาละ เรามาปั้นสัตว์ร้ายหลายเศียรหลากสีสันให้อยู่ใน *รูปแบบ* เดียวกันเถอะ โดยเจ้าสัตว์ร้ายตัวนั้นจะต้องมีหลายหัวเรียงกันเป็นดับ บางหัวก็ดูร้าย บางหัวก็เชื่องเชื่อ นอกจากนั้น หัวสัตว์เหล่านั้นก็ยังเปลี่ยนไปมาได้ และยังอกเพิ่มออกมาได้ตั้งใจต้องการอีกด้วย”³⁵

“งานอย่างนี้มันต้องใช้ช่างปั้นผู้เก่งกาจโดยเฉพาะ” เขาพุด “แต่เอาเถอะ

[588d]

ถึงอย่างไรจากก็บั้นง่ายกว่าซี่ผึ้งหรือวัสดุอื่น ๆ เยอะ เราสมมติให้มันบั้นออกมาตามนั้นเลยก็แล้วกัน”

“งั้นเรามาบั้น *รูปแบบ* อื่น ๆ เพิ่มเติมกันอีกหน่อย อันแรกให้เป็นลิงโต ส่วนอีกอันให้เป็นมนุษย์ เราจะให้เจ้าสัตว์ร้ายตัวแรกเมื่อครู่มีขนาดใหญ่ที่สุด ส่วนตัวที่สองก็เล็กลงมาตามลำดับ”

“ง่ายกว่าเมื่อครู่แฮะ” เขาพูด “เอาละ ข้า บั้นเสร็จแล้ว”

“จากนั้นก็จับพวกมันทั้งสามให้มารวมกันอยู่ในร่าง ๆ เดียว โดยพวกมันจะเติบโตขึ้นร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ เอาให้ได้เช่นนี้ ไม่ว่าด้วยทางใดก็ตามหนึ่ง”

“เอาละ จับมารวมกันแล้ว” เขาพูด

[588e] “จากนั้นก็จับเอาภาพเหมือนของมนุษย์มาฉาบเคลือบไว้เป็นรูปลักษณะภายนอก เพื่อว่าผู้คนที่มองเฉพาะเปลือกนอก แต่ไม่สามารถมองเห็นเข้าไปถึงด้านใน จะมองเห็นเป็นเพียงสัตว์ตัวเดียวเท่านั้น นั่นก็คือมนุษย์”

“ได้เลย ข้า บั้นเปลือกนอกเสร็จแล้ว” เขากล่าว

[589a] “เอาละ ทีนี้เรากลับไปทัศนคนนั้นกันอีกครั้ง – คนที่อ้างว่ามนุษย์จะได้ประโยชน์มากกว่าจากการปฏิบัติตัวไม่เที่ยงธรรม และการปฏิบัติตนเป็นคนเที่ยงธรรมนั้นก็มักก่อให้เกิดความได้เปรียบอันใด – เราสมควรบอกเขาว่าประโยชน์ซึ่งเขาบอกว่าได้รับนั้น อันที่จริงมันเป็นเพียงการป้อนอาหารให้แก่เจ้าสัตว์หลายหัว เจ้าลิงโต และทุกสิ่งซึ่งเชื่อมโยงกับเจ้าลิงโตเท่านั้น เขาเพียงแต่ทำให้สัตว์ร้ายเหล่านั้นแข็งแกร่งขึ้น ขณะส่วนของเจ้ามนุษย์กลับต้องอดอยาก เขาทำให้มันอ่อนแอลงอยู่ตลอด และถูกส่วนใดส่วนหนึ่งจากสองส่วนที่เหลือออกไปทางนั้นที่ทางนี้ที่อยู่เสมอ นอกจากนั้น เขายังไม่เคยคิดจะทำให้เจ้าสองส่วนดังกล่าวนั้นคุ้นเคยกัน หรือเป็นมิตรกัน หากแต่ปล่อยให้พวกมันเอาไว้อย่างนั้นไว้ให้กัดกัน ต่อสู้กัน ฉีกร่างของกันและกันอยู่ตลอดเวลา”

“นั่นละ คือความหมายจริง ๆ” เขาพูด “ซึ่งผู้สรรเสริญความไม่เที่ยงธรรมกำลังเอ่ยถึง”

“และในทางกลับกัน คนที่กล่าวว่าความเที่ยงธรรมให้ผลประโยชน์มากกว่า

ก็ยอมต้องยืนยันว่า การทำให้ส่วนของมนุษย์ภายในตัวได้กุมอำนาจเหนือมนุษย์
ผู้นั้น และได้ควบคุมดูแลเจ้าสัตว์ร้ายหลายหัวนั้น – เหมือนชาวนา คอยเอาใจใส่
ให้อาหารเพียงหัวของสัตว์อันเชื่องเชื่อง และขวางการเติบโตของหัวสัตว์ร้ายไว้ –
รวมไปถึงทำให้ธรรมชาติของเจ้าสิงโตเปลี่ยนกลายเป็นมิตร ทั้งหมดนี้ยอมเป็น
ความจำเป็นอย่างยิ่งยวด เขาจะต้องคอยดูแลและเลี้ยงดูทุก ๆ ส่วนอย่างเป็นทางการ
โดยรวม โดยทำให้พวกมันผูกมิตรแก่กันและกัน และแก่ตัวเขาเองด้วยใช่ไหม?”

[589b]

“ใช่ นั่นเป็นความหมายจริง ๆ ของผู้สรรเสริญความเที่ยงธรรม”

“แน่ละ ไม่ว่าจะแฉใด ผู้เกิดทุนความเที่ยงธรรมย่อมกล่าวแต่ความจริงแท้
ส่วนผู้เกิดทุนความไม่เที่ยงธรรมนั้นย่อมกล่าวแต่คำลวง เพราะไม่ว่าจะเป็นด้าน
ความสุขสำราญ ชื่อเสียงอันดี หรือคุณประโยชน์ ฝ่ายสรรเสริญความเที่ยงธรรม
ล้วนพูดแต่ความจริงแท้ ขณะฝ่ายประณามนั้นกลับไม่เคยพูดถึงดีด้วยความ
แจ่มใสเลย เอาแต่ประณาม โดยไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตัวเองกำลังประณามสิ่งใด”

[589c]

“ข้าฯ ก็มีทัศนคติเช่นนั้น” เขาพูด “คนประเภทหลังไม่รู้สิ่งใดเลย”

“ถ้าอย่างนั้น เรามาลองโน้มน้าวเขาด้วยความอ่อนโยนกันหน่อยเป็น
อย่างไร เพราะถึงอย่างไรเขาก็คงไม่ได้อยากทำพลาดด้วยความเต็มใจอยู่แล้ว
เอาอย่างนี้ เรามาเริ่มจากถามเขาว่า ‘พ่อคนเก่ง เรามักเข้าใจกันว่า กฎหมาย
ทั้งหลายนั้นได้จำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งสูงส่งกับต่ำต้อยไว้ ด้วยฐานคิด
ต่อไปนี้มีใช่หรือ – สิ่งสูงส่งนั้นยอมข่มส่วนของสัตว์ร้ายภายในธรรมชาติของเรา
ไว้ให้อยู่ใต้อำนาจของส่วนมนุษย์ (หรือจะเรียกว่าส่วนของเทพเจ้าก็ยิ่งได้)
ขณะสิ่งต่ำต้อยนั้นยอมจ้องจำส่วนอันเชื่องเชื่องดังกล่าวให้กลายเป็นทาสของ
ส่วนป่าเถื่อน?’ เจ้าว่า เขาจะเห็นด้วยกับเราหรือเปล่า?”

[589d]

“ถ้าให้ข้าฯ เป็นคนโน้มน้าวนะ” เขาพูด “เขาต้องเห็นด้วยแน่นอนอยู่แล้ว”

“นั่นถ้าใช้ตรรกะเดียวกัน” ข้าฯ พูด “มันจะยังเป็นไปได้ไหมว่า ผู้ยึดเอา
ทองคำของผู้อื่นมาอย่างไร้ความเที่ยงธรรมนั้น จะยังได้รับผลประโยชน์กว่าใคร ๆ
สมมติว่ารูปการณ์เป็นดังต่อไปนี้ – เขายึดเอาทองคำมาเป็นของตัวเอง แต่ขณะ
เดียวกันก็จ้องจำส่วนอันเป็นเลิศกว่าส่วนใดภายในตนเองไว้ให้ตกเป็นทาส

[589e] ไร้อิสรภาพโดยสิ้นเชิง? หรือจริงๆ แล้ว การได้ทองคำมาโดยต้องแลกกับการให้
บุตรธิดาไปเป็นทาสของบุรุษเลวร้ายป่าเถื่อนนั้น อย่างไรก็ตามก็ไม่คุ้มค่าอยู่แล้ว
ไม่ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นจะมีจำนวนมหาศาลปานใดก็ตาม? ทำนองเดียวกัน
หากเขายอมล่ามตรวนส่วนซึ่งมีความเป็นเทพเจ้าสูงสุดภายในตัว โดยส่งมอบ
มันให้เป็นทาสแก่ส่วนซึ่งมีมลทิน ไร้ปราณี ไร้ซึ่งความเป็นเทพเจ้าอย่างถึงที่สุด
เขาก็ย่อมต้องทนทุกข์ทรมานอย่างสาหัสอยู่แล้วมิใช่หรือ? รับของกำนัลเป็น
[590a] ทองคำ แต่ต้องแลกกับการดับสูญอันน่าสะพรึง ยิ่งกว่านางเอริฟิลีส ซึ่งยอมรับ
สร้อยคอล้ำค่า ด้วยราคาของจิตวิญญาณสามี่ตนเสียอีก”³⁶

“น่าสะพรึงยิ่งกว่ามากจริงๆ อย่างท่านว่า” กลาวคอนพูต “ข้าฯ ตอบท่าน
แทนเขาได้เลย”

“และเจ้าคิดใหม่ว่า ความล่ามตนเองก็โดนประณามด้วยสาเหตุทำนอง
เดียวกันมาโดยตลอด เพราะการประพฤติตนเช่นนั้น ย่อมเท่ากับเป็นการให้
อิสระแก่เจ้าสัตว์ร้ายหลากหลายรูปแบบ – ตัวใหญ่ยักษ์และน่าสะพรึง – นั้น
มากยิ่งขึ้น มันจะควบคุมเขาให้ทำนู่นทำนี่ได้โดยอิสระ ซึ่งก็ไม่สมควรจะเป็น
เช่นนั้นเลยใช่ใหม่มั้?”

“แน่ล่ะสิ” เขาพูด

[590b] “นอกจากนั้น ความตื้อตันและความอารมณ์ร้อน ก็มักจะโดนประณาม
เช่นกัน เพราะนั่นเท่ากับเป็นการสร้างความตึงเครียด และเสริมความแข็งแกร่ง
ให้แก่ส่วนของเจ้าสิงโตทางงูตัวนั้น เปิดโอกาสให้มันก่อความไม่สอดคล้องประสาน
กับส่วนอื่นๆ ได้มากยิ่งขึ้น”

“แน่นอนเลยล่ะ”

“ส่วนความหิวหยาฟุ่มเฟือยและความนุ่มนวลจนเกินเหตุก็มักจะถูก
ประณามด้วยเหตุว่า มันทำให้เจ้าส่วนเดียวกันนี้เกียจคร้านและผ่อนคลายมาก
เกินไป จนกลายเป็นว่ามันนำพาความขลาดเขลาเข้ามาแทนที่ใช่ใหม่มั้?”

“ใช่แล้ว”

“ส่วนความสอพลอและไร้อิสรภาพนั้นก็มักจะได้รับเสียงประณามเช่นกัน

เพราะมันคอยแต่จะผลักดันให้ส่วนของความคึกคะนองนั้นต้องตกอยู่ใต้อาณัติของเจ้าสัตว์ร้ายหน้าตาเหมือนฝูงชนบ้าคลั่งตัวนั้น ตั้งแต่เด็กยันโต เขาจะปล่อยให้ส่วนดังกล่าวโดนดูแลจน ฎกว่าร้าย เพราะความกระหายในเงินทอง และความไม่รู้จักพอของเจ้าสัตว์หลายหัวนั้นแท้ ๆ สุดท้าย พอโดนบ่อย ๆ เข้าจนชิน เจ้าลิงโตก็กลายเป็นลิงไปแทนเสียอย่างนั้นใช่ไหมล่ะ?”

“ถูกทีเดียว” เขาพูด

[590c]

“แล้วเจ้าว่า เพราะเหตุใดศิลปะหัตถกรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจวัตรอันเปี่ยมอัดทั้งหลายนั้น จึงมักโดนชิงชิงล่ะ? หรือว่าสาเหตุของมันจะไม่ใช้ได้อื่นเลย หากเป็นเพราะรูปแบบแห่งความเป็นเลิศ³⁷ ภายในคนบางคนนั้น มีความอ่อนแออยู่แล้วโดยธรรมชาติ เขาจึงไม่สามารถปกครองเจ้าสัตว์ร้ายภายในตัวเองได้ เป็นได้เพียงข้ารับใช้ของพวกมันเท่านั้น และนั่นก็ทำให้ความสามารถในการเรียนรู้ของเขาทำได้เพียงการสอพลอพวกมันเท่านั้นด้วย?”

“ดูเหมือนจะเป็นเช่นนั้นนะ” เขากล่าว

“เพราะอย่างนี้ไง เราถึงได้กล่าวว่า เราจะต้องให้คนประเภทดังกล่าวไปเป็นทาสรับใช้แก่ผู้เป็นเลิศ ซึ่งมีการปกครองระดับเทพเจ้าภายในตัวเท่านั้น เราถึงจะมั่นใจได้ว่า เขาได้อยู่ใต้อาณัติของสิ่งคล้าย ๆ กันกับผู้เป็นเลิศจริง ๆ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่า ข้าทาสได้ปกครองคนนั้นจะโดนทำร้ายอย่างไรก็ได้นะ (ดังผู้ได้ปกครองตามความหมายของธราซิมาคัส)³⁸ ความหมายของพวกเราคือคนทุกคนสมควรได้อยู่ใต้ปกครองของปฏิภาณระดับเทพเจ้าต่างหาก และมันจะสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น หากแต่ละคนมีมันไว้ในครอบครองภายในตนเอง แต่ถ้าทำไม่ได้ ก็ขอให้มันได้เป็นผู้ปกครองจากภายนอก เพื่อว่าคนทั้งหลายจะได้รับการชี้นำด้วยสิ่งสิ่งเดียวกัน เป็นมิตรต่อกัน และมีความคล้ายคลึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้”

[590d]

“ใช่” เขาพูด “ท่านพูดถูก”

“ย่อมชัดเจนว่า” ข้าฯ พูด “กฎหมายบ้านเมืองจะต้องมีเป้าหมายเช่นนี้ และจะต้องเป็นมิตรกับทุก ๆ คนภายในเมือง นอกจากนี้ มันยังจะต้องมีเป้า

[590e]

[591a] หมายถึงการปกครองดูแลพวกเด็ก ๆ ด้วย กล่าวคือ เราจะต้องไม่ปล่อยให้พวกเขาได้เป็นอิสระ จนกว่าเราจะสร้างระบอบปกครองขึ้นมาภายในตัวพวกเขา ให้เหมือนกับระบอบของเมืองแล้ว หรือจนกว่าเราจะดูแลพวกเขาจนมั่นใจได้แล้วว่า ความเป็นเลิศภายในตัวของพวกเขานั้นมีลักษณะเหมือนกันกับของพวกเรา – หรือพูดอีกอย่างก็คือ จนกว่าเราจะสร้างผู้พิทักษ์และผู้ปกครองลักษณะคล้ายกับเราขึ้นมาภายในตัวของพวกเขาได้สำเร็จ เพื่อว่าพวกเขาจะได้เข้ามารับหน้าที่แทนพวกเราต่อไป เมื่อถึงจุดนี้ล่ะ เราจึงจะปล่อยให้พวกเขาให้เป็นอิสระ”

“ใช่เลย” เขาพูด “นั่นย่อมหัดเจนจริง ๆ”

“นั่นถ้าว่ากันด้วยฐานตรรกะเช่นนั้นละ กล่าวคือน มันยังจะเหลือหนทางไหนให้เรายอมรับได้อีกใหม่ว่า การกระทำไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง หรือการกระทำต่ำช้าไร้ความอายทั้งหลายนั้น จะนำเราไปสู่ผลประโยชน์ได้ เพราะในเมื่อผลลัพธ์ของการกระทำเหล่านั้นล้วนแต่จุดเราลงไปสู่ความเลวร้ายยิ่งกว่าเดิมถึงแม้จะได้เงินทอง หรือพลังอำนาจอื่นใดเพิ่มมากขึ้นก็ตาม?”

“มันไม่เหลือหนทางให้เรายอมรับได้แล้วละ” เขาพูด

[591b] “หรือยังเหลือหนทางใดให้เรายอมรับได้อีกใหม่ว่า การกระทำไม่เที่ยงธรรม โดยไม่ถูกจับได้ หรือไม่ต้องรับโทษนั้น จะนำมาซึ่งผลประโยชน์อันใดได้อีก? ถ้าคนประเภทนั้น ไม่ ถูกจับได้ เขาก็จะต้องกลายเป็นคนเลวร้ายยิ่งขึ้นอยู่วันยังค่ำ อย่างไรก็ตาม หากเขาถูกจับได้และถูกลงทัณฑ์ล่ะก็ ส่วนของสัตว์ร้ายภายในตัวเขาก็จะซึมซาบและสงบเสงี่ยมลงเรื่อย ๆ ขณะที่ส่วนซึ่งสงบเสงี่ยมอยู่แล้วภายในนั้นก็จะถูกปลดปล่อยให้เป็นอิสระ และนั่นย่อมหทำให้จิตวิญญาณทั้งดวงของเขาเข้าถึงธรรมชาติอันเป็นเลิศได้ มันจะได้รับความเที่ยงธรรมและความสงบใจ ควบคู่ไปกับปฏิภาณ นิสัยใหม่ของเขาจะมีคุณค่าแก่เกียรติยศมากเสียยิ่งกว่าการมีร่างกายอันสวยงาม ทรงพลัง และมีสุขภาพแจ่มใสเสียอีก เพราะหากว่ากันตามสัดส่วนของคุณค่าความสำคัญแล้ว อย่างไรก็ตาม จิตวิญญาณก็ย่อมต้องมีเกียรติเหนือกว่าร่างกายอยู่วันยังค่ำ ใช่หรือเปล่าล่ะ?”

“ใช่แน่นอนเลยล่ะ” เขาพูด

“ผู้ก่อปรด้วยความเข้าใจ ย่อมรวมพลังอำนาจของตนทั้งหมดไว้ที่จุดหมาย เพียงจุดเดียวตลอดชีวิต โดยอันดับแรก เขาจะให้เกียรติแก่การเรียนต่างๆ ในด้านนั้นๆ และจะคอยโน้มน้ำหนักวิญญานของตนไปทางนั้นด้วย ขณะเดียวกัน เขาก็จะชิงชังต่อสิ่งอื่นๆ ที่เหลือ?”

[591c]

“นั่นย่อมชัดเจนอยู่แล้ว” เขากล่าว

“อันดับต่อมา” ซ้ำๆ พูด “ในด้านของสภาพและการดูแลรักษาร่างกาย เขา ย่อมไม่ฝากมันไว้กับความสำราญอันไร้ตรรกะเยี่ยงสัตว์ร้าย หรือหันไปดำเนิน ชีวิตบนวิถีทางเช่นนั้นเป็นอันขาด อย่างไรก็ตาม เขาจะไม่นำสุขภาพขึ้นไปวางไว้ เป็นเป้าหมายของชีวิต ไม่วางเงื่อนไขแก่ตนเองไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องแข็งแรง มีสุขภาพดี หรืออุดม นอกเสียจากการกระทำดังกล่าวจะทำให้เขาบรรลุถึงความสงบใจได้เท่านั้น นอกจากนั้น เขายังจะดูแลแก้ไขร่างกายของตนให้มีความ สอดประสานกันเสมอ มันจะได้ทำงานสอดรับกับจิตวิญญานได้อย่างลงตัว”

[591d]

“แน่นอนล่ะ” เขาพูด “การกระทำเช่นนั้นย่อมทำให้เขามีความชำนาญทาง ดนตรีศิลป์อย่างจริงจังแท้”

“นอกจากนั้น เขายังจะต้องรักษาระเบียบและสมดุลในด้านการเงิน ให้มัน สอดคล้องไปกับจุดหมายเดียวกันนั้นอยู่เสมอด้วยใช่ไหม?” ซ้ำๆ กล่าว “และ ด้วยเหตุว่า เขาเองก็ไม่ได้ประทับใจกับมุมมองเกี่ยวกับความสุขสมของคนหมู่มากเสียเท่าไร เจ้าว่า เขาจะพยายามกอบโกยทรัพย์ศฤงคารอย่างไม่มีขอบเขต หรือรับเอาความชั่วร้ายอันไร้ขอบเขตมาไว้กับตัวหรือเปล่า?”

“ซ้ำๆ ว่าไม่นะ” เขาพูด

“เขาย่อมจัดจ้องเพียงระบอบปกครองภายในตัวของเขา” ซ้ำๆ พูด “และจะ คอยพิทักษ์มันไว้ไม่ให้สิ่งใดมาแผ้วพานส่วนหนึ่งส่วนใดภายในนั้นได้ – ไม่ว่าจะ ด้วยการถือครองทรัพย์มากเกินไป หรือน้อยจนเกินไปก็ตาม เมื่อทำเช่นนั้นได้ เขาก็ย่อมบริหารทั้งรายรับและรายจ่ายของตนได้ มากเท่าความสามารถของ เขาจะอำนวย”

[591e]

“แน่นอนเลยล่ะ” เขากล่าว

[592a]

“และเกียรติยศด้วย เขาย่อมมีเป้าหมายอยู่ที่สิ่งเดียวกัน กล่าวคือ เขายินดีรับรู้และลิ้มรสแต่ในสิ่งที่ตัวเองเชื่อว่าจะทำให้ตนพัฒนาขึ้นมาได้เท่านั้น ส่วนสิ่งอื่นๆ ซึ่งบ่อนทำลายวินัยของเขา – ไม่ว่าส่วนตัว หรือสาธารณะ – เขาย่อมพยายามหลีกเลี่ยงให้ห่าง”

“จากนั้น” เขาพูด “หากเขาสนใจแต่เป้าหมายดังกล่าวนั้น เขาก็จะไม่สนใจใยดีสิ่งต่างๆ ทางการเมืองอีก”

“ไม่หรอก สุนัขเป็นพยาน” ชาย กล่าว “หากเมืองเมืองนั้นเป็นเมืองเขา เขาย่อมสนใจแน่ มากๆ เลยด้วย อย่างไรก็ตาม ถ้าเปลี่ยนเป็นบ้านเมืองของบิดา เขาก็อาจจะไม่สนใจเท่าไรนัก นอกเสียจากว่าเทพเจ้าองค์ใดจะบังเอิญหยิบยื่นโอกาสมาให้เท่านั้น”

[592b]

“อืม ชาย เข้าใจ” เขาพูด “ท่านหมายความว่า เขาจะยินดีมีส่วนร่วมแต่เฉพาะภายในเมืองซึ่งพวกเขาเพิ่งก่อตั้งกันขึ้นมา – เมืองซึ่งปรากฏขึ้นด้วยวาจาเท่านั้น เพราะชาย ไม่คิดว่ามันจะมีอยู่จริงบนโลก”

“แต่บนสวรรค์ล่ะก็ไม่ว่า” ชาย กล่าว “โครงสร้างของมันอาจถูกวางเอาไว้บนนั้น รอคอยใครสักคนแหงนมองดูมัน และต้องการจะก่อตั้งเมืองลักษณะนั้นขึ้นมาจากในตนเอง ตามที่ตนได้เห็น ฉะนั้นไม่ว่ามันจะมีอยู่จริงในปัจจุบันหรือไม่ หรือจะปรากฏในอนาคต นั้นย่อมไม่แตกต่างกันเท่าไรหรอก เพราะคนคนนั้นย่อมสนใจเพียงฐานะต่างๆ ของเมืองเมืองนี้เท่านั้น และจะไม่สนใจสิ่งอื่นใดอีก”

“มันอาจจะเป็นดังท่านว่าก็ได้ล่ะ” เขาพูด

“จริงด้วยสิ” ข้าฯ พุด “คุณลักษณะต่างๆ ภายในเมืองของเรานั้นช่างทำให้ข้าฯ มั่นใจเหลือเกินว่า เราได้ก่อตั้งมันขึ้นมาด้วยความถูกต้องเพียงใด อืม... โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อข้าฯ ครุ่นคิดถึงกรี”¹

[595a]

“ตรงไหนหรือ?” กล่าวคอนพุด

“ก็ตรงที่เราไม่อนุญาตให้มีของเลียนแบบ²ใดๆ เข้ามาภายในเมืองอย่างไรละ ของเลียนแบบทุกประเภทจะต้องถูกกันออกไปให้หมด ยิ่งตอนนี้เราสามารถ แยกแยะรูปแบบต่างๆ ภายในจิตวิญญาณได้แล้ว ตามที่คณะข้าฯ ความถูกต้องของเราในการกระทำเช่นนั้นก็จะยิ่งปรากฏชัดขึ้น”

[595b]

“ท่านหมายความว่าอย่างไรหรือ?”

“ก็สิ่งเหล่านี้ะ สำหรับพวกเราแล้ว (พวกเจ้าอย่าเอาเรื่องของข้าฯ ไปฟ้อง พวกกรีละครโคซฯ กับนักถอดแบบเซียวนะ) มันดูเหมือนจะสร้างความเสียหาย อย่างร้ายแรงให้แก่ความคิดของผู้ฟังทั้งสิ้น นอกเสียจากว่าผู้ฟังเหล่านั้นจะรู้จัก เนื้อแท้ของสิ่งเหล่านี้้อยู่ก่อนแล้วเป็นนิยามานแผล”

“ท่านกำลังคิดอะไรอยู่หรือ ถึงได้พุดเช่นนั้นออกมา?” เขากล่าว

“ข้าฯ จะบอกให้ก็ได้” ข้าฯ กล่าว “ถึงแม้ข้าฯ จะเป็นมิตรกับโฮเมอร์ และ เคารพเขามาตลอดตั้งแต่ยังเด็ก โอ... นั่นยิ่งทำให้ข้าฯ รู้สึกลี้ลับที่จะพุด ดูเหมือน

[595c] เขาจะเป็นทั้งอาจารย์และผู้นำคนแรกของพวกกวีละครโคศข อั้งดงามเหล่านี้ละ แต่เอาเถอะ ไม่มีชายใดสมควรได้รับเกียรติมากไปกว่าความจริงแท้่อีกแล้ว ฉะนั้น อย่างที่ข้าฯ ว่า มันคงต้องบอกออกมาจริงๆ”

“แน่นอน” เขากล่าว

“งั้นฟังนะ หรือไม่ก็จงตอบข้าฯ”

“ก็ถามมาซี”

“เจ้าบอกข้าฯ ได้ใหม่ว่า โดยทั่วไปแล้ว อะไรคือการถอดแบบ? เพราะข้าฯ เอง ก็ยังไม่ค่อยเข้าใจว่า จริงๆ แล้ว มันอยากจะเป็นอะไรกันแน่”

“อ้อ!” เขาพูด “ท่านก็เลยคิดว่าข้าฯ ต้องเข้าใจนั่นสิ?”

[596a] “ก็มันไม่ใช่อะไรแปลกใหม่เลย” ข้าฯ พูด “เพราะเจ้าก็รู้ใช้ใหม่ละว่าคนสายตาเฉียบคมนั้น ใช้ว่าจะมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ก่อนคนสายตาพวามัวเสมอไป”

“มันก็ใช่” เขากล่าว “แต่ไหนๆ ท่านก็อยู่ตรงนี้แล้ว ข้าฯ ไม่อยากจะรีบร้อนพูดอะไรออกไปไหนๆ ท่านมองหาคำตอบแทนข้าฯ หน่อยเถื่อน่า”

“งั้นเจ้าอยากให้เราเริ่มต้นการพิจารณาด้วยวิธีไหนล่ะ เอวอิธิการเดิมของพวกเราเป็นไง? คือเรามาก่เริ่มต้นจากการวางรูปแบบของสิ่งหนึ่งเอาไว้ก่อนเพื่อใช้เป็นตัวแทนของสิ่งจำนวนมากที่มีชื่อเดียวกับสิ่งนั้น³ หรือว่าเจ้าไม่เข้าใจ?”

“ข้าฯ เข้าใจน่า”

[596b] “เอาล่ะ งั้นเรามาลองยกตัวอย่างสิ่งจำนวนมากเหล่านั้นกันสักหน่อย เอาตามใจเจ้าเลย ยกตัวอย่างเช่น โต๊ะกับเก้าอี้จำนวนหนึ่งมีอยู่จำนวนมากใช้ไหม?”

“แน่นอน”

“แต่ถ้าพูดถึง *รูปแบบ* ของเครื่องใช้ทั้งสองอย่างนี้ มันย่อมมีเพียงสองเท่านั้น อันหนึ่งเป็นของโต๊ะ อีกอันเป็นของเก้าอี้่นวม”

“ใช่”

“และเราก็มักกล่าวกันอยู่ประจำมิใช่หรือว่า ช่างฝีมือนั้น จะต้องมองไปยัง *รูปแบบ* ของสิ่งของต่างๆ เพื่อจะมันนำมาสร้างเป็นเก้าอี้่นวม หรือเก้าอี้่นั่งธรรมดา หรือสิ่งอื่น ๆ ให้พวกเราได้ใช้กัน?⁴ แต่ก็แน่นอนละว่า ไม่มีช่างฝีมือคนใด

สามารถผลิต รูปแบบ โดยตัวมันเองขึ้นมาตรง ๆ ได้ หรือเจ้าว่ามีใครทำได้?”

“ไม่มีทางเสียหรอก”

“เอาละ แล้วเจ้าจะเรียกช่างฝีมือผู้นี้ว่าอะไร?”

“นั่นขึ้นอยู่กับว่าเขาเป็นช่างฝีมือประเภทไหน?”

[596c]

“เขาสามารถสร้างทุกสิ่งทุกอย่างที่ช่างหัตถกรรมแต่ละประเภทสร้างได้”

“ถ้าอย่างนั้น คนที่ท่านกำลังพูดถึงก็จะต้องเก่งกาจและน่าอัศจรรย์เหลือ
ล้นเป็นแน่”

“ซักก่อน ๆ อีกประเด็นเจ้าจะได้พูดอะไรมากยิ่งขึ้นอีกแน่ เพราะช่าง
คนนั้นะ ไม่เพียงแต่จะสร้างทุกสิ่งอย่างขึ้นมาได้เท่านั้น เขายังบันดาลให้สรรพสิ่ง
เติบโตขึ้นจากผืนดินได้ และยังสร้างสรรพสัตว์ (รวมถึงตัวเขาเองด้วย) ขึ้นมา
ได้ด้วย นอกจากนั้น กระทั่งผืนดิน สรวงสวรรค์ ทวยเทพ และทุก ๆ สิ่งบนนั้น
รวมไปถึงในชาติสืตี่ผืนพิภพ เขาก็ยังสร้างได้”

“เฮ้ย! เขาเป็นผู้มีปัญญาอันน่าอัศจรรย์จนเกินไปแล้วกระมัง” เขากล่าว

[596d]

“เจ้าไม่เชื่อข้าฯ หรือ?” ข้าฯ พูด “ไหนเจ้าลองพูดทัศนะของตัวเองออกมา
หน่อยซิ ช่างฝีมือเช่นนี้ไม่มีตัวตนอยู่จริงอย่างนั้นหรือ? หรือว่ายังมีหนทาง
ไหนทำให้ผู้สร้างสรรพสิ่งเหล่านี้ปรากฏตัวขึ้นมาได้บ้างไหม? หรือเจ้าไม่เคย
ตระหนักเลยว่า จริง ๆ แล้วตัวเจ้าเองก็สามารถสร้างทุกสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาได้
เช่นกัน มันมีวิธีอยู่?”

“แล้วมันวิธีไหนล่ะ?” เขาพูด

“ก็จะไปยกอะไร” ข้าฯ พูด “มันมีอยู่ตั้งหลายวิธีการ อันจะทำให้เจ้าสร้าง
สิ่งเหล่านี้ขึ้นมาได้อย่างรวดเร็ว แต่แน่ล่ะ หากเจ้ายินดีเดินแบกกระบอกงาไปมา
เจ้าก็จะสร้างมันขึ้นมาได้อย่างรวดเร็วที่สุด เพียงชั่วอึดใจเดียวเท่านั้น เจ้าจะสร้าง
ดวงอาทิตย์และสรรพสิ่งบนสรวงสวรรค์ขึ้นมาได้ และอีกชั่วอึดใจ เจ้าก็จะได้ทั้ง
ผืนโลก ตัวเจ้าเอง สรรพสัตว์ เครื่องมือเครื่องใช้ พืชผัก และทุกสิ่งทุกอย่าง
เหล่านั้น ซึ่งเราเพิ่งพูดถึงกันไป”

[596e]

“มันก็เช่นะ” เขาพูด “แต่สิ่งเหล่านั้นเพียงดูคล้ายสิ่งที่เป็น เท่านั้น

มันยอมไม่ได้ เป็น ตามความจริงแท้”

“เยี่ยมเลย” ข้าฯ พุด “เจ้าโงมตีตรกระดิงกล่าวได้ตรงจุดมาก! และข้าฯ ก็เห็นว่า จิตรกรก็เป็นหนึ่งในช่างฝีมือเหล่านี้ด้วยใช่ไหม?”

“แน่นอนล่ะ”

“แต่ข้าฯ ว่า เจ้าเองก็คงกล่าวว่า สิ่งที่เราสร้างขึ้นมานั้น ไม่ได้สร้างขึ้นโดยตามความจริงตามที่เป็น กระนั้นจิตรกรก็ยังสร้างเก้าอี้บุวมขึ้นมาได้ด้วยวิธีการของเขาใช่ไหมล่ะ?”

“ใช่” เขากล่าว “เราสร้างสิ่งซึ่งคล้ายเก้าอี้บุวมเช่นกัน”

[597a]

“แล้วถ้าเปลี่ยนเป็นช่างทำเก้าอี้ล่ะ? เมื่อครูเจ้าเองก็ยอมรับเช่นกันมิใช่หรือ ว่าเขาไม่ได้เป็นผู้สร้างรูปแบบของเก้าอี้บุวม – ซึ่งเรากล่าวกันไว้ว่า นั่นคือเก้าอี้บุวมตามที่ เป็น – เขาเพียงสร้างเก้าอี้บุวมชนิดหนึ่งขึ้นมาเท่านั้น?”

“ใช่” เขาพุด “เมื่อครูข้าฯ ยอมรับเช่นนั้น”

“นั่นถ้าช่างทำเก้าอี้ไม่ได้สร้างมันขึ้นมาตามที่มัน เป็น เขาก็ยอมไม่ได้สร้าง การเป็นของมันออกมา เขาเพียงสร้างสิ่งซึ่งคล้ายกับที่มัน เป็นเท่านั้น และสิ่งนั้นยอมไม่ใช่ การเป็น ของเก้าอี้บุวม และถ้าเกิดมีใครต้องการเสนอว่า ผลงานของช่างทำเก้าอี้ หรือช่างหัตถกรรมแขนงอื่นๆ นั้น คือ การเป็น ของสิ่งสิ่งหนึ่งอย่างสมบูรณ์แบบ เขาคนนั้นก็ไม่ได้พุดความจริงตามที่เป็น”

“ใช่” เขากล่าว “อย่างน้อยพวกเรา ซึ่งได้ร่วมถกเถียงกันตรงนี้ ก็คงไม่มีทัศนะเช่นนั้น”

“ถ้าอย่างนั้น ก็ขออย่าได้ประหลาดใจ หากได้ยินว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงความหม่นมัวเท่านั้น เมื่อเทียบกับความจริงแท้”

[597b]

“ใช่ ๆ อย่าได้ประหลาดใจกันไปเลย”

“นั่นด้วยฐานคิดจากสิ่งเหล่านี้” ข้าฯ พุด “เจ้าอยากจะสืบต่อไปไหมล่ะว่า นักถอดแบบนั้นเป็นใครกันแน่?”

“ก็ถ้าท่านอยาก ข้าฯ ก็อยากด้วยนะแหละ” เขากล่าว

“อืม... ดูเหมือนเก้าอี้บุวมนั้นจะแบ่งได้เป็นสามประเภทใหญ่ ๆ นะ –

ประเภทแรกคือ เป็นอย่างที่มีน เป็นโดยธรรมชาติของมัน ซึ่งข้าฯ ว่า เราคงกล่าว
ได้ว่า เทพเจ้านั้นเองเป็นผู้ผลิตมันออกมา หรือเจ้าเห็นว่าเป็นใครอื่นอีก?”

“คงไม่ใช่ใครอื่นอีกแล้วละ”

“ประเภทต่อมาก็คือสิ่งที่ช่างทำแก้อผลิตออกมาใช่ไหม?”

“ใช่” เขากล่าว

“และท้ายที่สุดก็คือ สิ่งที่จิตรกรเป็นผู้ผลิตออกมา หรือเจ้าว่าไม่ใช่?”

“เปล่า มันก็ต้องเป็นอย่างนั้นนั่นแหละ”

“จิตรกร ช่างทำแก้อ และเทพเจ้า ทั้งสามต่างก็รับผิดชอบตอแก้อับนวม
คนละรูปแบบดังกล่าว”

“ใช่ มีอยู่สาม”

“เทพเจ้านั้น – ไม่ว่าเขาจะตั้งใจหรือไม่ หรือมีความจำเป็นบางประการกดดัน –
เขาจะไม่สร้างแก้อับนวมมากเกินไปกว่าหนึ่งตัวขึ้นมาในธรรมชาติ เขาจะสร้างเพียง
ตัวเดียวเท่านั้น และแก้อับนวมตัวนั้นก็เป็นแก้อับนวม จริง ๆ อย่างไรก็ดีตาม
แก้อับนวมตัวที่สอง หรือตัวอื่น ๆ ที่เหลือ นั้น เทพเจ้าองค์ใดก็มิอาจผลิตขึ้นมาได้อีก
และไม่มีวันจะถือกำเนิดขึ้นมาได้ด้วย”

[597c]

“ทำไมเป็นงั้นล่ะ?” เขากล่าว

“เพราะต่อให้เขาสร้างมันขึ้นมาสองตัว” ข้าฯ พุด “แก้อับนวมสองตัวนั้น
ก็ยังคงมีรูปแบบของมันเพียงหนึ่งเดียว ปรากฏตามออกมาอยู่วันยังค่ำ และนั่น –
ไม่ใช่สองตัวนั้น – ก็คือแก้อับนวมตามที่มีน เป็น นั่นเอง”

“ถูกต้อง” เขากล่าว

“ข้าฯ เห็นว่า เทพเจ้าย่อมรู้เรื่องนี้ และต้องการจะเป็นผู้สร้างแก้อับนวม
ซึ่งเป็นแก้อับนวมตามที่ เป็น จริง ๆ เท่านั้น ไม่ใช่ช่างทำแก้อซึ่งคิดอื่นได้อีก
ดังนั้น โดยธรรมชาติแล้ว เขาจึงให้กำเนิดมันออกมาเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น”

[597d]

“ก็ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“งั้นเจ้าว่า เราควรเรียกเขาว่า ‘ผู้ให้กำเนิดโดยธรรมชาติ’ ของสิ่งสิ่งนั้น
หรืออะไรทำนองนั้นเป็นอย่างไร?”

“ก็ชอบธรรมดิ้นะ” เขากล่าว “ในเมื่อโดยธรรมชาติแล้ว เขาเป็นผู้สร้างทั้ง
สิ่งสิ่งนั้น และสรรพสิ่งทั้งหลายขึ้นมา”

“แล้วช่างทำแก้วอ้อล่ะ? เขาไม่ใช่ช่างฝีมือผู้สร้างแก้วอ้อหรือ?”

“เขาย่อมเป็นเช่นนั้น”

“แล้วจิตรกรล่ะ เขาเป็นช่างฝีมือผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยหรือเปล่า?”

“ไม่มีทาง”

“งั้นเจ้าจะบอกว่าเขาเป็นอะไรกับแก้วอ้อบุ๋มล่ะ?”

[597c]

“ตามทัศนะข้าฯ” เขาพูด “ถ้าจะเรียกให้ควรแต่เหตุที่สุด เขาก็น่าจะเป็น
นักถอดแบบของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งช่างฝีมือคนอื่น ๆ สร้างขึ้นมา”

“เยี่ยม!” ข้าฯ กล่าว “เป็นอันว่าเจ้าจะเรียกบุคคลซึ่งให้กำเนิดแก่สิ่งต่าง ๆ
ออกมาเป็นลำดับสามจากธรรมชาติของมันว่า *นักถอดแบบ* ใช่ไหม?”

“แน่นอน” เขาพูด

“และชื่อเรียกนี้ย่อมนำไปใช้กับผู้สร้างละครโคศฯ ได้ด้วย เพราะเขาก็เป็น
นักถอดแบบคนหนึ่งเหมือนกัน และด้วยเหตุนี้ เขาจึงอยู่ห่างจากความจริง
แท้และราชาผู้^๗ถึงสามลำดับ เช่นเดียวกับนักถอดแบบคนอื่น ๆ ทุกคน”

“น่าจะเป็นอย่างนั้นนะ”

[598a]

“งั้นเราก็เห็นพ้องกันเรื่องนักถอดแบบแล้วสิ เออล่ะ ไหนเจ้าลองบอกข้าฯ
เรื่องจิตรกรคนนี้อีกหน่อยซิ ตามทัศนะของเจ้า ผลงานแต่ชิ้นซึ่งเขาสร้างขึ้นมา
นั้น เกิดจากความพยายามถอดแบบสรรพสิ่งโดยตัวมันในธรรมชาติ หรือว่า
เกิดจากการถอดแบบผลงานของช่างฝีมือคนต่าง ๆ เท่านั้น?”

“ย่อมเป็นผลงานของช่างฝีมือคนต่าง ๆ เท่านั้น” เขาพูด

“แล้วถอดแบบออกมาอย่างที่มีมัน *เป็น* หรือว่าอย่างที่มีมันปรากฏให้เห็น?
เจ้ายังต้องแยกตรงนี้ให้ชัดเจนด้วยนะ”

“ท่านหมายความว่าอย่างไร?” เขาพูด

“ข้าฯ หมายถึงอย่างนี้ – แก้วอ้อบุ๋มตัวหนึ่งนั้น เมื่อเจ้ามองมันจากด้านข้าง
หรือด้านหน้า หรือจะด้านใด ๆ ก็แล้วแต่ มันจะยังเป็นแก้วอ้อบุ๋มตัวเดิมหรือไม่?

หรือว่าจริง ๆ แล้ว มันเพียงปรากฏแก่สายตาในลักษณะแตกต่างกันเท่านั้น แต่ยังคงเป็นเก้าอี้หวมตัวเดิม และสิ่งของอื่น ๆ ก็มีลักษณะทำนองนี้เช่นกัน?”

“มันย่อมเป็นอย่างหลัง” เขาพูด “คือเพียงปรากฏแก่สายตาแตกต่างกันเท่านั้น หาได้เป็นเก้าอี้คนละตัวไม่”

“ลองพิจารณาประเด็นนี้ดู การวาดภาพแต่ละครั้งมีเป้าหมายอยู่ที่สิ่งใด? มันถอดแบบ การเป็น ของสิ่งหนึ่งตามที่มัน เป็น หรือว่าเอาแค่รูปลักษณะของสิ่งหนึ่งตามที่มันปรากฏแต่สายตา? มันเป็นการถอดแบบความจริงตามที่ เป็น หรือรูปลักษณะ ซึ่งปรากฏแก่ตา?”

[598b]

“ย่อมเป็นรูปลักษณะ” เขาพูด

“เพราะฉะนั้น การถอดแบบย่อมอยู่ห่างไกลจากความจริงแท้ และมันก็สร้างสรรพสิ่งขึ้นมาได้ด้วยวิธีการเช่นนั้น มันสัมผัสเพียงส่วนเล็กน้อยของสรรพสิ่ง และส่วนส่วนนั้นโดยตัวมันก็เป็นเพียงแบบสะท้อน ตัวอย่างเช่น เราย่อมกล่าวว่า จิตรกรสามารถวาดช่างทำรองเท้า ช่างไม้ และช่างฝีมืออื่น ๆ ทั้งที่ตัวเขาก็ไม่เคยรู้จักศิลปะเฉพาะทางเหล่านั้นเลยสักอย่าง อย่างไรก็ตาม หากเขาเป็นจิตรกรที่ดี และสามารถวาดภาพช่างไม้ให้ยืนอยู่ที่ไกล ๆ ได้ เขาก็อาจจะหลอกเด็กหรือหลอกมนุษย์โง่ ๆ ให้เข้าใจว่า นั่นคือช่างไม้จริงๆ ตามที่เป็นได้”

[598c]

“แน่นอน”

“แต่เหนือสิ่งอื่นใด สหายน้อยของข้าฯ เจ้าจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ให้มากนักก็คือ หากมีผู้ใดเล่าว่า เขาได้พบกับคนคนหนึ่งเข้า และยังเล่าให้เจ้าฟังอีกว่า มนุษย์ผู้นั้นรู้งานฝีมือทุกแขนง รู้ทุกสิ่งซึ่งคนแต่ละคนมักรู้เพียงคนละหนึ่งด้าน และไม่มีผู้ใดรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนได้มากกว่าเขาอีก เจ้าก็สมควรจะตอบเขากลับไปว่า เขาช่างเป็นมนุษย์ผู้ใส่ชื่อเสียเหลือเกิน^๑ เขาได้พบกับนักเล่นกลเข้าให้แล้ว หมอนั้นเป็นเพียงนักถอดแบบ และเขาก็ถูกหลอกเอาเสียแล้ว และนั่นก็เป็นเพราะว่า เขาไม่สามารถแยกแยะองค์ความรู้ อวิชชา และการถอดแบบออกจากกันได้ได้อย่างเด็ดขาด คนคนนั้นจึงดูเหมือนเป็นผู้มีปัญญารอบด้านในสายตาของเขา”

[598d]

“จริงที่เดียว” เขาพูด

[598e] “ที่นี้ก็มาถึงคราวของละครโคกนาฏกรรมกับตัวตั้งตัวตีของด้านนี้อย่าง
โฮเมอร์กันบ้าง” ซ้ำๆ พูด “คนบางคนนั้นกล่าวว่า กวีเหล่านี้รอบรู้ศิลปะทุกแขนง
รวมไปถึงความดีงามและเลวทรามของมนุษย์และเทพเจ้าอีกด้วย กล่าวคือ
หากกวีดี ๆ คนหนึ่งต้องการจะรจนาบทกวีที่งดงามขึ้นมา เขาก็จำเป็นจะต้องมี
ความรอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทกวีของเขาด้วย มิเช่นนั้นแล้ว เขาย่อม
ไม่สามารถสร้างสิ่งใดขึ้นมาได้เลย ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องมาพิจารณากันว่า
คนเหล่านั้นกำลังถูกนักถอดแบบเหล่านั้นหลอกหลวงอยู่ใช่หรือไม่ กล่าวคือ เมื่อได้
[599a] เห็นผลงานของพวกนักถอดแบบแล้ว พวกเขากลับไม่ได้ตระหนักว่า ผลงาน
เหล่านั้นอยู่ห่างจากสิ่งต่าง ๆ ตามที่ เป็น ถึงสามลำดับ นอกจากนั้น สิ่งเหล่านี้
ยังสร้างขึ้นได้อย่างง่ายดายยิ่ง และผู้สร้างมันขึ้นมาก็มีเคยได้รู้จักกับความจริงแท้
มาก่อน คนประเภทนี้จึงสร้างแต่สิ่งซึ่งดูคล้ายคล้าย การเป็น ของสิ่งต่าง ๆ เท่านั้น
หาใช่ของจริงไม่ มันเป็นเช่นนี้หรือเปล่า? หรือว่าจะเป็นการกลับกัน? หรือว่า
สิ่งต่าง ๆ ที่คนเหล่านั้นพูดมาก็ยังพอมีมูลอยู่? เป็นไปได้ไหมว่า กวีที่ดั้น
รอบรู้สิ่งต่าง ๆ ตามที่เขาพูดออกมาจริง ๆ ดังที่คนของคอนหม่อมมากกว่าเอาไว้?”

“นั่นย่อมเป็นสิ่งที่ต้องตรวจสอบดูให้แน่ชัด” เขาพูด

[599b] “เจ้าว่า หากคนคนหนึ่งสามารถสร้างออกมาได้ทั้งอย่าง – ต้นแบบของการ
ถอดแบบ และแบบสะท้อนของมัน – เขาจะยอมให้ตัวเองหมกมุ่นอยู่กับการ
สรรค์สร้างแบบสะท้อนเหล่านั้น และวางมันไว้เป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต โดยถือ
ว่านั่นคือสิ่งที่ดีที่สุดที่ตนทำได้อย่างนั้นหรือ?”

“ซ้ำๆ ไม่เห็นอย่างนั้น”

“กระนั้นซ้ำๆ ก็เห็นว่า หากเขารู้จักสิ่งต่าง ๆ ที่ตนถอดแบบออกมาจริง ๆ ละก็
เขาคงจริงจังกับการกระทำอื่น ๆ มากยิ่งกว่าการถอดแบบ รวมถึงเขาคงต้อง
พยายามสร้างสิ่งงดงามมากมายเพื่อทิ้งไว้เป็นอนุสรณ์ และเขาก็คงอยากเป็น
ผู้ได้รับเชิดชูมากกว่าผู้เชิดชูอย่างแน่นอน”

“ซ้ำๆ ก็เห็นเช่นนั้น” เขาพูด “เพราะทั้งเกียรติยศและคุณประโยชน์จาก

ทั้งสองด้านนั้นแทบจะเทียบกันไม่ได้เลยด้วยซ้ำ”

“งั้นเราก็อ่าไปเรียกร่องหาคำอธิบายอะไรในเรื่องเหล่านี้จากโฮเมอร์ หรือจากวีคนอื่น ๆ เลย อ่าไปถามพวกเขาเลยว่า ในหมู่พวกเรามีใครเป็นแพทย์จริง ๆ บ้างไหม หรือมีแต่นักถอดแบบจากคำพูดของแพทย์เท่านั้น หรืออ่าไปถามเลยว่า เคยมีกรวีรุ่นเก่าหรือใหม่คนไหนเคยทำให้ผู้ใดมีสุขภาพแจ่มใสขึ้นได้ อย่างเอสคลีพ็อสบ้าง หรือกรวีคนใดเหลือผู้สืบทอดไว้เป็นนักศึกษาแพทย์ เหมือนอย่างลูกหลานของเอสคลีพ็อสบ้าง⁹ หรือในทำนองเดียวกัน เราก็คงไม่ถามอะไรพวกเขาเกี่ยวกับศิลปะแขนงอื่น ๆ เช่นกัน เราจะปล่อยเอาไว้อย่างนั้นแหละ อย่างไรก็ตาม สำหรับเรื่องราวอันยิ่งใหญ่และงดงามทั้งหลาย ซึ่งโฮเมอร์ได้กล่าวไว้นั้น – นั่นก็คือเรื่องการสงคราม การคุมกองทัพ การอภิบาลเมือง และการศึกษาของมนุษย์ – เราคงต้องตั้งคำถามกับเขาว่า โฮเมอร์ที่รัก ถ้าท่านมีได้ อยู่ห่างเป็นลำดับสามจากความตึงตามอันจริงแท้ – กล่าวคือ มิได้เป็นเพียงช่างฝีมือแห่งแบบสะท้อน หรือเป็นนักถอดแบบอย่างที่เราได้ให้นิยามไว้ – หากแต่อยู่ห่างเพียงลำดับสองเท่านั้น และสามารถจำแนกวิถีปฏิบัติของมนุษย์ – ทั้งส่วนตัวและสาธารณะ – ออกมาได้ว่า อย่างไหนดีกว่าหรือเลวกว่าอย่างไรหน ก็ขอให้ท่านช่วยบอกพวกเราเถิดว่า ท่านเคยมีส่วนช่วยให้เมืองใดได้รับการอภิบาลดีขึ้นบ้าง เหมือนกับที่ชาวสปาร์ตาได้รับการช่วยเหลือจากไลเคอร์กัส¹⁰ หรือที่เมืองน้อยใหญ่อื่น ๆ อีกมากได้รับการช่วยเหลือจากคนอื่นอีกจำนวนมาก? ท่านเคยพิสูจน์ตนในฐานะผู้บัญญัติกฎหมายอันดีแก่เมืองใดหรือไม่? ท่านเคยสร้างคุณประโยชน์แก่เมืองไหนหรือเปล่า? ชาวอิตาลีกับซิชิลีนั้นเชิดชูคารอนดัส ส่วนชาวเราก็อเชิดชูโซลอน แล้วท่านเล่ามีคนหมู่ใดเชิดชูเช่นนี้บ้าง? โดนคำถามอย่างนี้เข้าไป เจ้าว่าเขายังมีอะไรจะกล่าวอีกไหม?”

“ข้าฯ ว่าคงยาก” กล่าวคอนพูด “อย่างไรเสีย ลูกหลานของโฮเมอร์¹¹เอง ก็ไม่เห็นจะเคยพูดอะไรทำนองนี้เหมือนกัน”

“แล้วเคยมีสงครามครั้งใดในยุคของโฮเมอร์ เล่าขานถึงวีรกรรมการสู้รบ ภายใต้การปกครองหรือคำแนะนำของเขาบ้างไหม?”

[599c]

[599d]

[599e]

[600a]

“ไม่เคยมีหรือ?”

“ถ้าอย่างนั้น ในแง่ของบุรุษผู้มีปัญญา ชื่อของเขาเคยปรากฏในฐานะผู้คิดค้นกลไกใดๆ แก่ศิลปะแขนงไหนบ้างไหม หรือว่าเคยทำอะไรแกกิจกรรมทางปัญญาอื่นๆ บ้าง เหมือนอย่างฮาลิสแห่งมิลเด็ล หรืออานาคาร์ซิสแห่งไซเธีย¹² เป็นต้น?”

“ไม่เคยปรากฏอะไรอย่างนั้นมาก่อนเช่นกัน”

[600b] “ถ้าไม่เคยมีชื่อปรากฏในพื้นที่สาธารณะ นั้นในพื้นที่ส่วนตัวล่ะ? ตอนเขายังมีชีวิต เคยมีใครกล่าวขานถึงโฮเมอร์ในฐานะผู้นำทางการศึกษาของผู้มีชื่อเสียงคนใดบ้างไหม? หรือมีใครเคยต้องการจะทุนอุดหนุนความสัมพันธ์กับเขาเอาไว้ จนถึงขั้นต้องเก็บรักษาวิถีชีวิตแนวโฮเมอร์เพื่อสืบทอดแก่คนรุ่นหลังบ้าง เหมือนอย่างพิธากอรัสนั่นเอง ผู้สืบทอดทั้งหลายต่างก็เก็บรักษาวิถีชีวิตของเขาเอาไว้มาจนกระทั่งบัดนี้ และชื่อของพิธากอรัสก็ดูเหมือนจะทำให้พวกเขาโดดเด่นขึ้นมาได้ในระดับหนึ่งด้วย?”

[600c] “ไม่มีใครเคยกล่าวขานอะไรเช่นนั้นไว้เหมือนกัน” เขาพูด “ถ้าคำกล่าวเกี่ยวกับโฮเมอร์เหล่านั้นเป็นความจริงนะ โสคราตีส มันก็คงเป็นเรื่องน่าขันมากทีเดียว ว่ากันว่าการศึกษาของเครอโฟิลอส ศิษย์ของโฮเมอร์นั้น น่าขันเสียยิ่งกว่าชื่อของเขาเสียอีก¹³ กล่าวกันว่า ตอนโฮเมอร์ยังมีชีวิต ศิษย์ผู้นี้กลับไม่เคยเอาใจใส่เขาเลยแม้แต่น้อย”

[600d] “ใช่เข่าว่ากันอย่างนั้น” ข้าฯ พูด “แต่ถึงอย่างนั้นนะ กล่าวคอน หากโฮเมอร์สามารถให้การศึกษาแก่มวลมนุษย และทำให้พวกเขาดีขึ้นได้จริง ๆ หรือหากเขามีความสามารถพอจะรู้เรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ได้จริง ๆ ไม่ใช่เพียงถอดแบบจากพวกมันเท่านั้น เขาก็คงจะมีสานุศิษย์จำนวนมาก และคงจะได้รับเกียรติยศและการดูแลเอาใจใส่จากคนเหล่านั้นอยู่เสมอ เจ้าว่าอย่างนั้นไหม? อย่างไรเสียไม่ว่าจะเป็นโพธากอรัสแห่งอับเดรา โพรติคัสแห่งเคอัส¹⁴ หรือคนอื่นๆ อีกจำนวนมาก ต่างก็สามารถสร้างความมั่นใจแก่ทุกๆ คนที่ได้รู้เกี่ยวกับพวกเขาเป็นการส่วนตัวว่า เขาเหล่านั้นจะไม่มีวันอภิบาลบ้านเมืองได้เลย หากไม่เคยได้

รับการศึกษาและคำแนะนำจากพวกตน ปัญญาของพวกเขาเป็นที่รักของเหล่าสานุศิษย์เป็นอย่างมาก จนศิษย์เหล่านั้นไม่ยอมทำอะไรใดเลยนอกจากเดินแบกพวกเขาไว้บนไหล่ เจ้าว้าหากตอนนั้นโฮเมอร์สามารถสร้างประโยชน์และทำให้มวลมนุษยชาติมีความดีงามได้จริง เหล่าสานุศิษย์จะยอมให้เขาหรือเอเชียดทำตัวเป็นนักร่ายกลอน เทียวเดินตระเวนไปทั่วอย่างนั้นหรือ? ไม่มีทางเสียหอก พวกเขาคงเกาะทั้งสองคนนั้นไว้แน่นเสียยิ่งกว่าเกาะทองคำ เรียกร้องให้อาจารย์ทั้งสองท่านมาอาศัยอยู่กับตนที่บ้านไซไซใหม่ล่ะ? หรือต่อให้พวกเขาโน้มหน้าไม่เป็นผลสำเร็จ พวกเขาก็คงจะคอยติดตามอาจารย์เหล่านั้นไปทุกแห่งหน จนกว่าตนจะได้รับการศึกษาอย่างเป็นที่น่าพอใจ ใช่หรือเปล่าล่ะ?”

[600e]

“ตามทศนะข้าฯ โสคราติส” เขาพูด “ท่านพูดได้จริงตามที่เป็นอย่างทุกประการ”

“นั่นเราก็สมควรจัดผู้ชำนาญด้านการสร้างเหล่านี้ไว้ – เริ่มจากโฮเมอร์ เป็นต้นมา – ในฐานะนักถอดแบบแบบสะท้อนของความดีงาม และของสิ่งอื่นๆ ตามเรื่องราวที่พวกเขาสร้างขึ้นไซไซใหม่? เพราะคนเหล่านี้เคยได้สัมผัสความจริงแท้เสียเมื่อไร อย่างที่เราเพิ่งพูดไปนั้นไง – จิตรกรย่อมสร้างสิ่งซึ่ง *ดูเหมือน* ช่างทำรองเท้า ทั้งที่ตัวเองไม่เข้าใจอะไรเกี่ยวกับการทำรองเท้าเลย เช่นเดียวกับผู้เข้าชมผลงานของเขา ซึ่งตัดสินผลงานจากแคสีสั้นและรูปลักษณ์เท่านั้น”

[601a]

“แน่ล่ะ”

“และข้าฯ ก็เห็นว่า ในทำนองเดียวกัน เรายังควรจะกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ผู้เป็นกวีนั้น มักใช้ชื่อเรียกและวลีต่างๆ เพื่อสร้างสีสันให้แก่ผลงานแต่ละชิ้นของเขา แต่ก็แน่ล่ะ ตัวเขาเองไม่เข้าใจอะไรเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นเลย เขาเพียงถอดแบบมันออกมาให้ *ดูเหมือน* ของจริงเท่านั้น เพื่อว่าคนทั้งหลาย – ซึ่งมีสภาพไม่ต่างอะไรจากเขา และตัดสินผลงานจากถ้อยคำที่ใช้เท่านั้น – จะได้พากันชื่นชมว่าเขาพูดได้ยอดเยี่ยมเหลือเกิน และเขาก็ *ดูเหมือน* จะพูดได้เยี่ยมจริงๆ เสียด้วย เขาใช้ทั้งสัมผัสเสียง จังหวะ และเสียงประสานในการสร้างผลงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำรองเท้า การคุมกำลังรบ หรืออะไรก็ตามแต่ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีเสน่ห์ที่ดึงดูดใจโดยธรรมชาติทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ถ้าสิ่ง

[601b]

ต่างๆ ในผลงานของกรีกถูกเปลือยออก ไม่เหลือสีสันแห่งดนตรีศิลป์ เผยให้เห็นเพียงถ้อยคำโดยตัวของมันเองเท่านั้น ข้าฯ ว่าเจ้าก็คงรู้ว่ามันจะมีหน้าตาเป็นอย่างไร เพราะเจ้าเองก็คงเคยได้เห็นอะไรเช่นนั้นมาก่อน”

“ใช่ ข้าฯ เคยเห็นจริงๆ นะแหละ” เขาพูด

“มันคงเป็นเหมือนใบหน้าของเด็กหนุ่ม” ข้าฯ กล่าว “ซึ่งยังอยู่ในวัยเยาว์ แต่ก็ไม่ได้ดงามเท่าไรแล้ว เพราะความเบ่งบานแห่งช่วงวัยได้จากเขาไปเสียแล้วใช่ไหม?”

“แน่นอนล่ะ” เขากล่าว

“ฉันลองพิจารณาเรื่องนี้ นักสร้างแบบสะท้อน – หรือนักถอดแบบ – นั้นย่อมไม่เข้าใจสิ่งต่างๆ ตามที่ เป็น เลย หากแต่เข้าใจเพียงสิ่งซึ่งคล้ายสิ่งที่ เป็น เท่านั้นใช่หรือไม่?”

[601c]

“ใช่”

“ฉันก็อย่าทิ้งประเด็นนี้อะไรไว้ครึ่งๆ กลางๆ เรามาพิจารณามันจนเป็นที่น่าพอใจกันเถอะ”

“ว่ามา” เขากล่าว

“เราย่อมกล่าวว่า จิตรกรนั้นวาดภาพของทั้งสายบังเหียนและเหล็กขวางปากม้า¹⁵ใช่ไหม?”

“ใช่”

“แต่ช่างตีเหล็กกับช่างทำรองเท้าต่างหาก เป็นผู้สร้างมันขึ้นมาจริงๆ”

“แน่นอน”

“แล้วจิตรกรจะรู้ไหมว่า สายบังเหียนกับเหล็กขวางปากนั้นต้องมีลักษณะอย่างไรจึงจะเหมาะ? หรือจริงๆ แล้วแม้แต่คนสร้างมันขึ้นมาอย่างช่างตีเหล็กหรือช่างตัดหนังก็ยังไม่รู้ด้วยซ้ำ ผู้ซึ่งรู้จักวิธีการใช้งานมันจริงๆ ย่อมต้องเป็นนักขี่ม้าใช่ไหม?”

“จริงสินะ”

“และทุกสิ่งทุกอย่างก็หน้าจะเป็นเช่นนั้นนะ ฉันรากล่าวอย่างนี้ได้ไหม?”

“อย่างไรหรือ?”

“สิ่งของแต่ละสิ่งนั้น ย่อมเกี่ยวพันกับศิลปะสามแขนงด้วยกัน – ศิลปะการ
ใช้งาน ศิลปะการสร้าง และศิลปะการถอดแบบ”

[601d]

“ใช่”

“และความงาม ความถูกต้อง และความดีงามของอุปกรณ์แต่ละชิ้น¹⁶
สัตว์แต่ละตัว และการกระทำแต่ละอย่างนั้น ล้วนสัมพันธ์กับการใช้งานตาม
ที่แต่ละสิ่งถูกสร้างขึ้น หรือพัฒนาขึ้นโดยธรรมชาติทั้งสิ้น?”¹⁷

“ใช่แล้ว”

“งั้นคนที่จะนำแต่ละสิ่งมาใช้งานได้ ก็จำเป็นต้องมีประสบการณ์ในด้านนั้น ๆ
สูงมาก เพื่อว่าเขาจะได้แจ้งต่อผู้สร้างสิ่งเหล่านั้นได้ถึงข้อดีและข้อเสียต่าง ๆ
เมื่อต้องนำมาไปใช้งานจริง ยกตัวอย่างเช่น ปี¹⁸ นักเป่าปีย่อมต้องแจ้งต่อช่าง
ทำปีว่า ปีเลาใดตอบสนองต่อการเป่าของเขาได้บ้าง และเขาก็จะบอกแก่ช่างว่า
ปีซึ่งเขาต้องการนั้นมีลักษณะอย่างไร ควรต้องสร้างด้วยวิธีการอย่างไร และ
ช่างทำปีก็จะทำตามนั้น”

[601e]

“แน่นอน”

“ฝ่ายแรกย่อมรู้เรื่องปีที่ดีและปีที่แย่ ส่วนฝ่ายหลังก็จะไว้วางใจ และสร้างปี
ขึ้นมาตามนั้น?”

“ใช่”

“ดังนั้น ผู้สร้างอุปกรณ์ใด ๆ ก็ตาม หากได้ติดต่อสัมพันธ์และได้ฟังผู้รู้อยู่
บ่อย ๆ เขาย่อมมีความวางใจอันถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งซึ่งเขาเป็นผู้สร้างออกมา¹⁹
ไม่ว่าจะเป็นด้านความงาม หรือความเลวร้ายของสิ่งสิ่งนั้นก็ตาม เพราะผู้ใช้งาน
อุปกรณ์นั้น ๆ ย่อมต้องมีองค์ความรู้เกี่ยวกับมันเสมอ”

[602a]

“แน่นอนเลยละ”

“แล้วนักถอดแบบล่ะ? เขาจะได้รับองค์ความรู้ด้านความงามหรือความ
ถูกต้องจากการนำสิ่งที่เขาวาดขึ้นไปใช้บ้างหรือเปล่า? เขาจะได้รับทัศนะอัน
ถูกต้องจากการจำเป็นต้องอยู่ร่วมกับผู้รู้จักงานของเขา และบอกวิธีการวาด

ภาพให้แก่เขาเสมอบ้างหรือเปล่า?”

“ไม่มีทาง”

“ถ้าอย่างนั้น นักถอดแบบก็ย่อมไม่มีวันรู้ หรือมีทัศนยะอันถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งที่เขาถอดแบบออกมา ไม่ว่าจะป็นด้านความงามหรือความเลวร้ายของมันก็ตาม”

“ก็ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“พ่อนักถอดแบบคนนี้คงเป็นมิตรสหายอันทรงเสน่ห์น่าดู หากมีคนทดสอบปัญญาของเขาเกี่ยวกับสิ่งที่เขาสร้างขึ้นมา”

“โฮ้! เขาคงตอบได้หรอก”

[602b]

“แต่ถึงอย่างนั้น เขาก็ยังจะถอดแบบสิ่งต่าง ๆ ต่อไป ถึงแม้จะไม่รู้ว่าสิ่งไหนมีดีมีเลวอย่างไรเลยก็ตาม และยังดูเหมือนว่า ขอแค่ให้ผลงานของเขาดูคล้ายคลึงคล้ายว่างดงามในสายตาของคนหมู่มากซึ่งไม่รู้สิ่งใดได้ เท่านั้นก็เพียงพอให้เขาลงมือถอดแบบแล้ว”

“เขาย่อมทำเช่นนั้น”

“นั่นก็ดูเท่าว่า พวกเราจะเห็นพ้องกันเป็นอย่างดีทีเดียวเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้ – ประการแรก นักถอดแบบทั้งหลายไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขากำลังถอดแบบ จึงไม่คู่ควรแก่การเอ่ยถึงด้วยซ้ำ ประการต่อมา การถอดแบบนั้นเป็นเพียงการละเล่นชนิดหนึ่ง ไม่ได้มีความจริงจังใดๆ เลย และประการสุดท้าย เหล่ากรีละครโคทซ์ นั้น – ไม่ว่าจะเขียนด้วยสั้มผัสไอแอมบิค หรือเขียนเป็นมหากาพย์ – ต่างก็เป็นนักถอดแบบ ซึ่งนำการถอดแบบไปใช้ในระดัับสูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ทั้งนั้น”

“แน่นอนล่ะ”

[602c]

“เทพซุสเป็นพยานให้ข้าฯ ที” ข้าฯ กล่าว “การถอดแบบลักษณะนี้ย่อมสัมพันธ์กับสิ่งซึ่งอยู่ห่างเป็นลำดับสามจากความจริงแท้ อย่างนั้นใช่ไหม?”

“ใช่”

“แล้วพลังอำนาจเช่นนี้ปรากฏอยู่ในส่วนใดของมนุษย์?”

“ส่วนประเภทไหนหรือ?”

“ก็ประเภทนี้อย่างไรละ – ความใหญ่โตของสิ่งสิ่งเดียวกัน เมื่อมองใกล้ ๆ กับมองไกล ๆ ขนาดอันปรากฏแก่การมองเห็นของเราย่อมไม่เท่ากัน”

“ใช่ มันไม่เท่ากัน”

“และสิ่งสิ่งเดียวกันก็ย่อมแลดูเบ็ยว้างตรงบ้าง เมื่อมองจากใต้น้ำขึ้นมาหรือมองจากเหนือผิวน้ำลงไป และมันก็อาจจะแลดูนูนบ้างเว้าบ้าง เมื่อการมองเห็นของเราถูกทำให้ผิดเพี้ยนไปจากสีสันบางสี อีกความสับสนต่าง ๆ ในทำนองเดียวกันนี้ก็ล้วนแต่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนภายในจิตวิญญาณของเราทั้งนั้น คนเหล่านั้นนั้นเอาผลกระทบดังกล่าวในธรรมชาติของพวกเขาไปใช้สร้าง

[602d]

“เป็นจริงตามนั้น”

“และในกรณีเหล่านั้น ทั้งการวัดขนาด การนับจำนวน และการชั่งน้ำหนักต่างก็เป็นตัวช่วยสร้างความชัดเจนอันน่าอัศจรรย์ใจทั้งสิ้นใช่ไหม? เมื่อเรานำตัวช่วยเหล่านี้มาใช้ เราก็คงไม่ต้องอยู่ใต้อาณัติของสิ่งซึ่งดูใหญ่บ้าง เล็กบ้าง หนักบ้าง อีกต่อไป หากแต่จะอยู่ใต้อาณัติของสิ่งซึ่งได้รับการคำนวณมาแล้ว วัดขนาดมาแล้ว หรือชั่งน้ำหนักมาแล้วเท่านั้น”

“ยอมเป็นอื่นไปมิได้อีก”

“และนั่นยอมเป็นผลจากการทำงานของส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะภายในจิตวิญญาณนั่นเอง”

[602e]

“ใช่ เป็นการทำงานของส่วนนั้น”

“และทันทีที่ส่วนส่วนนี้วัดขนาดเสร็จสิ้น และบอกผลลัพธ์ว่าสิ่งสิ่งหนึ่งนั้นใหญ่กว่า เล็กกว่า หรือมีขนาดเท่ากับสิ่งอีกสิ่งหนึ่ง ผลลัพธ์ด้านตรงข้ามของสิ่งเดียวกันนี้ก็จะปรากฏขึ้นด้วยในเวลาเดียวกัน”²⁰

“ใช่”

“และเราก็เคยกล่าวกันไปแล้วมิใช่หรือว่า สิ่งสิ่งเดียวกันย่อมมีอาจแสดงทัศนะตรงข้ามกันในเรื่องเดียวกันและในเวลาเดียวกันได้”²¹

“และเราก็กล่าวได้ถูกต้องเสียด้วย”

[603a]

“ดังนั้น ส่วนของจิตวิญญาณซึ่งแสดงทัศนคติตรงข้ามกับการวัดขนาดนี้ย่อมต้องไม่ใช่ส่วนเดียวกันกับส่วนที่ทำงานสอดคล้องไปกับการวัดขนาดนั้นๆ แน่”

“ไม่ใช่แน่นอน”

“และยิ่งไปกว่านั้น ส่วนซึ่งวางใจในการวัดและการคำนวณ ก็คือส่วนอันเป็นเล็กกว่าส่วนไหนๆ ภายในจิตวิญญาณ”

“แน่นอน”

“เพราะฉะนั้น ส่วนซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับมันก็ย่อมต้องเป็นสิ่งสามานย์สักอย่างหนึ่งภายในตัวเรานั้นแหละ”

“นั่นย่อมเสี่ยงไม่ได้”

[603b]

“สิ่งนี้ละ คือสิ่งที่ข้าฯ ต้องการความเห็นพ้องจากพวกเจ้า นั่นก็คือ จิตรกรและนักถอดแบบทุกประเภทนั้นล้วนแต่อยู่ห่างไกลจากความจริงเป็นอย่างมาก ขณะพวกเขาผลิตผลงานออกมา นอกจากนั้น การถอดแบบก็ยิ่งสอดคล้องสัมพันธ์กับส่วนซึ่งห่างไกลจากปฏิภาณภายในตัวเรา การคบหาเป็นมิตรสหายกับมันย่อมมีอาจนำพาความแจ่มใจหรือเป้าหมายอันจริงแท้ใดๆ มาสู่เราได้”

“ใช่แล้ว” เขาพูด

“ดังนั้น การถอดแบบจึงเป็นความสามานย์ชนิดหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสิ่งสามานย์ และผลิตลูกหลานอันสามานย์ออกมา”

“ก็ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น”

“วิธีคิดเช่นนี้ใช้ได้กับการถอดแบบ ซึ่งสัมพันธ์กับการมองเห็นอย่างเดียวหรือเปล่า?” ข้าฯ พูด “หรือว่ามันยังใช้ได้กับการถอดแบบ ซึ่งสัมพันธ์กับการฟัง หรือที่เราเรียกว่า ‘บทกวี’ ด้วย?”

“มันน่าจะใช้ได้กับอย่างหลังด้วยนะ” เขากล่าว

[603c]

“ถ้าอย่างนั้น เราก็จะวางใจแต่ในผลลัพธ์ซึ่งอนุมาณจากการวาดภาพอย่างเดียวไม่ได้” ข้าฯ กล่าว “เราควรจะต้องพุ่งเป้าไปยังส่วนของความคิดภายในตัวเรา ซึ่งสัมพันธ์กับการถอดแบบของกวีด้วย เพื่อดูว่ามันเป็นสิ่งสามานย์

หรือไม่ หรือว่าเราควรจริงจังกับมันจริงๆ”

“ใช่ เราต้องทำอย่างนั้น”

“ฉันลองมองมันด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ – เราย่อมกล่าวว่า การถอดแบบนั้นจะถอดแบบการกระทำต่างๆ ซึ่งมนุษย์เป็นผู้แสดงออกมา ไม่ว่าสมัครใจหรือโดนบังคับ โดยหลังจากการกระทำเหล่านั้นเกิดผลแล้ว พวกเขาเหล่านั้นก็จะทำให้ตัวเองเชื่อให้ได้ว่า การกระทำดังกล่าวนั้นดีหรือไม่ก็เลย จากนั้นจึงรับเอาประสบการณ์อันดีหรือเจ็บปวดจากมัน หรือเจ้าว่ามีสิ่งใดนอกเหนือไปจากนี้?”

“ไม่มีแล้ว”

“ฉันเจ้าว่ามนุษย์ผู้ได้รับประสบการณ์ดังกล่าวนั้น จะมีความเข้าใจเป็นหนึ่งเดียวหรือไม่? หรือเช่นเดียวกับความแตกแยกในผลลัพธ์ของการมองเห็นทัศนะภายในตัวเขาก็จะตรงข้ามกันในเรื่องเดียวกันและในเวลาเดียวกัน นอกจากนั้น การกระทำต่างๆ ของเขาก็จะแตกแยกจากกัน และเขาก็จะต้องต่อสู้กับตัวเองอยู่เสมอด้วย ใช่หรือเปล่า? อย่างไรก็ตาม ข้าฯ เองก็เพิ่งนึกได้ว่า เราไม่มี ความจำเป็นต้องมาสร้างความเห็นพ้องกันในเรื่องนี้อีก เพราะการถกเถียงก่อนหน้าได้ให้คำตอบแก่เราอย่างเพียงพอแล้ว กล่าวคือเราได้เห็นพ้องกันไปแล้ว ว่าจิตวิญญาณของเรานั้นเต็มไปด้วยคู่ตรงข้ามลักษณะดังกล่าว และมันก็เกิดขึ้นเป็นหมื่น ๆ ครั้งพร้อม ๆ กันในเวลาเดียวกันอยู่เสมอ”

[603d]

“ถูกต้องแล้ว” เขาพูด

“ใช่ มันถูกต้องแล้วจริงๆ เสียด้วย” ข้าฯ กล่าว “แต่ตามทัศนะข้าฯ เราจำเป็นต้องกลับมาพิจารณาประเด็นที่ยังค้างไว้ก่อน”

[603e]

“ประเด็นไหน?” เขากล่าว

“เราเคยกล่าวกันไว้ว่า” ข้าฯ พูด “บุรุษผู้สูงส่งคนหนึ่ง ต่อให้บังเอิญต้องสูญเสียบุตร หรือสิ่งหวงแหนใดๆ ไป เขาก็ยังทนรับมันได้อย่างง่ายดายกว่าคนอื่น ๆ มาก”²²

“ใช่แล้ว”

“ฉันเรามาพิจารณากันต่อไปว่า คนคนนั้นไม่โศกเศร้าเลยจริงๆ ละหรือ?”

หรือจริง ๆ แล้วเป็นไปได้ เขาจะต้องรับรู้ถึงความเจ็บปวดบ้างในระดับหนึ่งเสมอ?”

[604a] “ข้าฯ ว่าอย่างหลัง” เขาพูด “น่าจะใกล้ความจริงตามที่เป็นมากกว่านะ”
“งั้นเจ้าลองบอกข้าฯ หน่อยซิว่า เจ้าเห็นว่าเขาต้องต่อสู้กับความเจ็บปวด และใช้ความพยายามต้านทานมันในระยะเวลาใดมากกว่ากัน ระหว่างเวลาที่มีมิตรสหายจับตาอยู่ หรือเวลาเขาอยู่ตัวคนเดียวในสถานที่ไม่มีคน?”

“แน่ล่ะ” เขาพูด “เขาย่อมใช้ความพยายามมากกว่าตอนมีคนเห็น”

“ทว่าเวลาเขาอยู่คนเดียว ข้าฯ เต็มใจว่าเขาคงต้องพินทุยคำอ้อนนำละอาย – หากมีใครได้ยิน – ออกมามากมายแน่ๆ และคงต้องกระทำหลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่งเขาไม่มีวันเลือกจะทำ หากมีใครกำลังมองอยู่ ออกมาด้วยเช่นกัน”

“เป็นเช่นนั้น” เขาพูด

[604b] “ตรรกะและกฎหมาย สองสิ่งนี้ย่อมบอกให้เขาคอยต้านทานความเจ็บปวดไว้ ขณะที่ความทรนทานโดยตัวมันเองจะเป็นฝ่ายบอกให้เขายอมแพ้เสียใช้ไหม?”

“จริงตามนั้น”

“เมื่อใดก็ตามแนวโน้มของการกระทำสองสิ่งตรงข้ามกันได้เกิดขึ้นพร้อมกันในตัวมนุษย์คนหนึ่ง โดยทั้งสองด้านนั้นสัมพันธ์กับสิ่งสิ่งเดียวกัน เราย่อมกล่าวได้ว่ามันมีสาเหตุมาจากส่วนสองส่วนภายในตัวเขาอย่างเลี่ยงไม่ได้”²³

“นั่นย่อมไม่อาจแย้งได้”

“และส่วนหนึ่งก็ย่อมพร้อมจะให้กฎหมายโน้มนำเสมอ ไม่ว่ามันจะนำไปทางไหน?”

“อย่างไรหรือ?”

[604c] “ก็โดยเบื้องต้นแล้ว กฎเกณฑ์ต่างๆ ย่อมกล่าวว่า เหตุการณ์เลวร้ายอันเกิดแก่ตนนั้น ถ้าเป็นไปได้ก็ควรจะสงบนิ่งและอดทนไว้ให้มากที่สุด อดทนไปขุนเคืองกับมัน เพราะเราไม่มีวันรู้ขีดได้ดอกว่า มันจะนำเราไปสู่ความดีหรือความเลวกันแน่ ความไม่รู้จักถอดกลั้นไม่ให้สิ่งใดแก่เรา จริง ๆ แล้วเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตมนุษย์นั้น ไม่มีเรื่องใดควรค่าแก่การสนใจอย่างจริงจังเลย ยิ่งไปกว่านั้น ไม่ว่า

กรณีใด การจมน้ำอยู่ในความเจ็บปวดก็รังแต่จะกิดขวางเราไว้มิให้ได้รับความช่วยเหลือเร่งด่วนได้ตามต้องการ”

“ท่านหมายความว่าอะไรกันนี้?” เขาพูด

“ข้าฯ กำลังพูดถึงการรับประทานอาหารหรือถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น”²⁴ ข้าฯ กล่าว “เราควรต้องยอมรับผลการทอยลูกเต๋า และปฏิบัติต่อเรื่องราวตามที่มันเป็น และหนทางปฏิบัติอันเกิดจากการใช้ตรรกะนั้นก็ย่อมเป็นหนทางที่ดีที่สุดเสมอ นอกจากนั้น เราจะต้องไม่ทำตัวเหมือนเด็ก ๆ – คือเมื่อล้มแล้วก็กุมส่วนที่เจ็บใช้เวลาอย่างเปล่าประโยชน์ไปกับการร้องไห้คร่ำครวญ – ทั่วเราควรสร้างความเคยชินดังต่อไปนี้แก่จิตวิญญาณอยู่เสมอ – เมื่อล้มแล้วก็ต้องหันเข้าหาการรักษาให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ บรรเทาความปวดไข้และบัดเปาโศกาให้หายไปด้วยการแพทย์อย่างถูกต้อง”

[604d]

“นั่นย่อมเป็นวิธีการอันถูกต้องที่สุด” เขาพูด “เมื่อคนคนหนึ่งต้องพบกับโชคร้าย”

“และเราย่อมกล่าวว่า ส่วนซึ่งเป็นเลิศที่สุดในตัวเรานั้นย่อมเต็มใจจะเดินตามการคำนวณดังกล่าว...”

“ใช่ ๆ”

“...ขณะที่ส่วนซึ่งลากเราให้จมน้ำอยู่ในความทรมานและการครวญคร่ำอย่างไม่หยุดหย่อน ก็ย่อมกอบปรด้วยความไว้ตรรกะ ความเกียจคร้าน และเป็นมิตรสหายของความซลาดเซลา เราย่อมต้องกล่าวเช่นนั้นแน่ ใช่หรือเปล่า?”

“ใช่ เราย่อมต้องกล่าวเช่นนั้น”

“เออละ อุปนิสัยอันแปรปรวนเช่นนี้ย่อมเปิดกว้างต่อการถอดแบบได้มากมายหลายลักษณะ ขณะคุณลักษณะอันสงบนิ่งและมีปฏิภาณ ซึ่งมักเป็นเช่นเดิมอยู่เสมอ ย่อมถอดแบบได้ไม่ง่าย หรือหากถอดแบบออกไปได้ ก็ยังยากจะเข้าใจอยู่ดี โดยเฉพาะกับมวลมนุษย ซึ่งมักรวมตัวกันรอบ ๆ เวทีแสดงละครในงานเทศกาลด้วยแล้ว และนั่นก็เป็นเพราะว่าการถอดแบบนั้นเป็นสภาวะอันแปลกแยกจากคุณลักษณะเหล่านี้”

[604e]

[605a]

“แน่นอนที่สุด”

“เงินมันก็เป็นที่แน่ชัดแล้วว่า กวีนั้นถอดแบบนั้น โดยธรรมชาติแล้วย่อมไม่ได้มีเป้าหมายอยู่ที่ส่วนดังกล่าวของจิตวิญญาณ และปัญญาของเขาก็ไม่ได้ถูกขึ้นโครงเอาไว้ให้พอใจกับมันด้วย ดังนั้น หากเขายังต้องการชื่อเสียงอันดีจากคนหมู่มาก เขาก็จะต้องมุ่งเป้าไปยังอุปนิสัยอันแปรปรวนและหลากหลาย เพราะมันง่ายต่อการถอดแบบมากกว่า”

“แน่นอน”

[605b]

“ถ้าอย่างนั้น มันก็น่าจะเป็นการชอบธรรม หากเราจะตะครุบตัวเขา และจัดวางเขาไว้ข้าง ๆ กับจิตรกรในฐานะคู่แข่งเหมือนคนละด้าน²⁵ เพราะเขาก็เหมือนกับจิตรกร สร้างสิ่งสามัญบนมาตรฐานของความจริงแท้ และเอาแต่ขลุ่ยอยู่กับความต่ำค่าภายในจิตวิญญาณ ไม่ใช่ความเป็นเลิศ และเราก็น่าจะมีความถูกต้องมากพอจะห้ามไม่ให้เขาอาศัยอยู่ในเมืองภายใต้กฎหมายอันดีต่าง ๆ ของพวกเรา ด้วยเหตุว่าเขาได้ปลุกสามัญภายในจิตวิญญาณให้ฟื้นคืน เลี้ยงดูอุมซุมมัน สร้างความแข็งแกร่งแก่มัน และทำลายส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะไปเสียสิ้นไม่ต่างอะไรกับภายในในเมืองเมืองหนึ่ง ซึ่งใครบางคนได้มอบความเข้มแข็งให้แก่คนชั่วร้าย และยังคงเมืองทั้งเมืองให้อยู่ใต้อาณัติของคนเหล่านี้ จนสิ่งสูงค่าต่าง ๆ ต้องสลายลงไปในทำนองเดียวกัน เราย่อมกล่าวว่า กวีนั้นถอดแบบนั้นได้สร้างระบอบการปกครองอันเลวร้ายภายในจิตวิญญาณของปัจเจกชนแต่ละคน ด้วยการสร้างแบบสะท้อนต่าง ๆ ซึ่งอยู่ไกลห่างจากความจริงแท้ ให้ปรากฏขึ้นภายในจิตวิญญาณ และตอบสนองแต่เพียงส่วนโง่งอภายในนั้นเท่านั้น ส่วนดังกล่าวย่อมมีอาจจำแนกความใหญ่จากความเล็ก และยึดมั่นว่าสิ่งเดียวกันสามารถใหญ่โตได้ในช่วงเวลาหนึ่ง และเปลี่ยนเป็นเล็กลงได้ในอีกเวลาหนึ่ง”

[605c]

“แน่นอนที่สุด”

“อย่างไรก็ตาม เรายังไม่ทันได้แจ้งข้อกล่าวหาอันหนักหนาที่สุดแก่การถอดแบบเลียนนะ ซึ่งนั่นก็คือ มันกัดกร่อนได้กระทั่งผู้สัจคุณสมบัติสูงส่ง – แม้จะมีข้อยกเว้นอยู่บ้างเพียงเล็กน้อย – แน่นอนล่ะ มันน่าสะพรึงมากทีเดียว”

“มันน่าสะพรึงแน่ๆ หากมันทำได้ถึงเพียงนั้นจริง”

“นั่งลองฟังและพิจารณาคุณะ – ต่อให้เป็นผู้เป็นเลิศในหมู่เรากก็ตาม แต่หากได้ฟังโฮเมอร์ หรือกวีละครโคกฯ คนอื่นๆ ถอดแบบมาจากคร่ำครวญของเหล่าวีรบุรุษ สรรค์สร้างถ้อยคำโคกอันเหยียดยาวขึ้น และขับล่านำพลาญทูปอกตน

[605d]

เจ้าย่อมรู้แก่ใจว่า เราต่างก็สนุกไปกับมัน ยินยอมให้ตัวตนของเราหลุดลอยตามการถอดแบบเหล่านั้น เราจะทุกซื่อกันกับวีรบุรุษผู้นั้นด้วยความจริงใจ และเราก็จะสรรเสริญใครก็ตาม ที่พาเราไปสู่สภาวะเช่นนั้นได้ ว่าเป็นกวีที่ดี”

“ข้าฯ ย่อมรู้”

“อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกัน หากเปลี่ยนเป็นความโคกเศร้าด้วยเรื่องส่วนตัว เจาก็ย่อมรู้ว่าถ้าเราสามารถอดทนและสงบนิ่งต่อมันได้ เรายังจะยกย่องตนเองโดยถือว่ามันเกิดจากความเป็นบุรุษภายในตัว ส่วนพฤติกรรมซึ่งเราเพิ่งสรรเสริญไปก่อนหน้านั้น ย่อมเกิดจากความเป็นสตรี”

[605e]

“ข้าฯ เองก็ตระหนักเช่นนั้น” เขากล่าว

“แล้วเราสรรเสริญได้เข้าท่าหรือเปล่าล่ะ?” ข้าฯ กล่าว “เรามองเห็นบุรุษประเภทนั้น – ซึ่งเราคงไม่ลดตัวลงไปมอง หน้าข้าฯ ยังรู้สึกละลายแทนอีก – แต่แทนที่จะรู้สึกชิงชัง เรากลับรู้สึกสนุกสนาน ข้าฯ ยังไปสรรเสริญเขาอีก?”

“โอ้! เทพซุสเป็นพยาน” เขาพูด “นั่นไม่ใช่ถ้อยคำอันดีเลย”

“ใช่ไหมล่ะ” ข้าฯ พูด “ยิ่งถ้าเจ้าพิจารณามันด้วยวิธีนี้ล่ะ”

[606a]

“วิธีไหน?”

“หากเจ้าตระหนักได้ว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์เลวร้ายขึ้นกับเรา ส่วนใดของเรา มักถูกบีบกดให้หนึ่งไว้ แต่ก็ยังโหยหาหยาดน้ำตากับความโคกเพื่อเติมเต็มตนอยู่ตลอด ด้วยเหตุว่าธรรมชาติของมันนั้นปรารถนาสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว – ส่วนนี้ใช่ไหม คือส่วนที่ทำให้เราได้รับความพอใจและความสนุกสนานจากพวกกวี? และหากธรรมชาติอันเป็นเลิศภายในตัวเราไม่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอจนรู้จักใช้ตรรกะด้วยความเคยชินแล้วล่ะก็ มันย่อมกลายเป็นหน้าที่พิทักษ์ของตัวมันลงโดยง่าย และยอมให้อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งกำลังโคกเศร้าคร่ำครวญอยู่นั้น ขึ้นมา

[606b] อยู่เหนือกว่าจนได้ ยิ่งเมื่อมันได้เห็นใบหน้าอันทุกข์ทรมานของบรูซบนเวที – ซึ่งมักอ้างว่าตัวเองเป็นคนดี แต่กลับร้องไห้จะเป็นจะตาย – มันก็จะสรรเสริญและสงสารคนผู้นั้นโดยไม่มี ความละอายใดๆ เลย มันกลับยิ่งเชื่อว่าตัวเองได้รับความสุขสำราญตามต้องการแล้ว และจะไม่มีความยอมให้ความสำราญนั้นถูกพรากไปจากตัวมัน ด้วยการออกปากก่นด่าบทกวีทั้งหมดนั้นแน่ๆ ซ้ำๆ เห็นว่ามีผู้คนเพียงจำนวนน้อยที่สามารถคำนวณได้ว่า ความสนุกสนานความทุกข์ของผู้คนนั้น ย่อมสร้างผลกระทบอันยากจะสลัดทิ้งแก่ตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะหากส่วนซึ่งทำให้เราเกิดความสงสารได้รับการบ่อนทำลายบ่อน้ำจันเติบใหญ่จากสิ่งดังกล่าวเมื่อไร เราก็จะไม่มีความอดกลั้นความทุกข์ทรมานส่วนตนได้โดยง่ายอีก”

[606c] “จริงทีเดียว” เขาพูด

“และตรรกะเดียวกันนี้ก็ยิ่งใช้ได้กับความซับซ้อนด้วยใช่ไหม? เป็นต้นว่า มุขตลกบางอย่างเจ้าอาจจะอายุไม่กล้าเล่นเอง ทว่าเจ้ากลับยินดียิ่งนักเมื่อได้ฟังไม่ว่าจากการถอดแบบเรื่องซ้ำชั้น²⁶ หรือจากการพูดคุยส่วนตัวก็ตาม เจ้ากลับไม่ชิงชิงมัน ไม่มองว่ามันเป็นของเลวร้าย และนั่นก็ไม่ได้แตกต่างจากกรณีของสิ่งซึ่งเรียกความสงสารแก่เจ้าเท่าไรเลย เพราะเมื่อใดก็ตามความต้องการสร้างมุขตลกได้เกิดขึ้นแก่ส่วนส่วนนั้นภายในตัวเจ้า – ซึ่งมักโดนส่วนของตรรกะสะกดไว้เสมอ ด้วยความกลัวว่าจะมีชื่อเสียงเยี่ยงตัวตลก – และเจ้าก็ดันไปปลดปล่อยการสะกดนั้นเสีย ด้วยการสร้างความเร่าร้อนแก่ส่วนส่วนนั้นอยู่นิ่งๆ และปล่อยให้ตัวเองให้หลุดลอยไปตามเรื่องราวต่างๆ ครอบงำโดยไม่รู้ตัวอยู่บ่อยๆ สุดท้ายเจ้าก็จะกลายเป็นกวีละครซ้ำชั้นไปนั่นเอง”

“ก็น่าจะเป็นเช่นนั้น” เขากล่าว

[606d] “เช่นเดียวกันกับเพศสัมพันธ์ ความคิดคะนอง ความปรารถนาทุกชนิด ความเจ็บปวด และความสุขสำราญภายในจิตวิญญาณทั้งหลาย ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำต่างๆ ของเรา การถอดแบบเชิงกวีก็สร้างผลกระทบในลักษณะคล้ายๆ กันนี้ภายในตัวเรา มันคอยค้ำชูและรดน้ำเลี้ยง

เหล่านี้ ยามพวกมันสมควรจะแห้งตายไปเสีย และยังแต่งตั้งพวกมันให้เป็น ผู้ปกครองภายในตัวเรา ยามพวกมันสมควรเป็นฝ่ายอยู่ใต้อาณัติ เมื่อเป็นเช่นนั้น แทนที่เรามีความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และกอปรด้วยคุณความดีมากยิ่งขึ้น เรากลับต้องทุกข์ทรมานยิ่งขึ้น และกอปรด้วยความเลวร้ายมากยิ่งขึ้นแทน”

“ข้าฯ คงกลัวอะไรเป็นอื่นไปไม่ได้อีก” เขาพูด

“ถ้าเช่นนั้นนะ กลลาวคอน” ข้าฯ กล่าว “หากเจ้ามีโอกาสดำเนินชีวิตกับผู้สรรเสริญ โยเมอร์ทั้งหลาย ซึ่งมักกล่าวว่ากวีท่านนี้ได้ให้การศึกษแก่ชาวกรีกมานมนาน หรือกล่าวว่า ชาวเราสมควรหยิบยกผลงานของท่านมาใช้ทางการศึกษา และ ใช้บริหารจัดการเรื่องราวต่าง ๆ ของมวลมนุษย หรือกล่าวว่า เราสมควรรำเรียน และดำเนินชีวิตให้สอดคล้องไปกับสิ่งซึ่งกวีท่านนี้เคยได้กล่าวไว้ หากได้ยิน ใครพูดอะไรทำนองนี้ เจ้าก็ต้องรักเขาให้มาก ๆ แล้วกอดเขาไว้แน่น ๆ เพราะคน เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความเป็นเลิศได้มากเท่าที่พวกเขาทำได้แล้ว อ้อ! แล้วก็อย่า ลืมเห็นพ้องไปกับพวกเขาด้วยล่ะว่าโยเมอร์นั้นเป็นกวีชั้นยอด เป็นกวีละครโคกย อันดับหนึ่ง แต่อย่างไรเสีย เจ้าก็ต้องรู้ว่า มีเพียงบทกวีประเภทล่านาถวาย เทพเจ้าหรือเทิดทูนคนดีเท่านั้น จึงจะได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ภายในเมือง ของเราได้ และหากเจ้ายังดันทุรังจะรับเอาเทพีศิลปะแห่งกรีมหากาพย์หรือ กวีขับร้องอันแสนหวานเข้ามาล่ะก็ ความสุขล้าราญและความเจ็บปวดก็จะ ร่วมมือกันขึ้นเป็นราชันย์แห่งเมือง ไม่ใช่กฎหมายและตรรกะอันเป็นสิ่งซึ่ง ทุก ๆ คนมีทัศนคติร่วมกันว่าดีเลิศอีกต่อไป”

“จริงที่เดียว” เขาพูด

“เอาล่ะ” ข้าฯ พูด “ไหน ๆ เราก็ได้ยกประเด็นเกี่ยวกับกวีขึ้นมากล่าวกันอีก ครั้งหนึ่งแล้ว²⁷ ก็ขอให้ถ้อยคำเหล่านี้เป็นดังคำแก้คดีของพวกเราไปเลยแล้วกัน ต่อไปเราจะได้พูดได้อย่างเต็มปากว่า การเนรเทศมันออกไปจากเมืองของ พวกเรา ด้วยสาเหตุจากลักษณะเฉพาะของตัวมันนั้น เป็นเรื่องเหมาะสมแล้ว ตรรกะได้กำหนดให้พวกเราต้องทำเช่นนั้น แต่หากกวีจะฟ้องร้องเรากลับ โดย หาวว่าพวกเราป่าเถื่อนและมีแต่ความหยาบกระด้าง เราก็สมควรจะตอบกลับว่า

[606e]

[607a]

[607b]

[607c] ปรีชญาณกับกวีนั้นวิวาทกันมาแต่ครั้งโบราณกาลแล้ว คำกล่าวว่า ‘สุนัขย่อม ร้องเอ็ง และหอนเสียงแหลมต่อผู้เป็นนาย’ หรือ ‘โวหารอันว่างเปล่าของคนโง่ช่าง มากมายนัก’ หรือ ‘ฝูงชนปัญญาปรีหมั่นย่อมมุกม่วนอำนาจ’ หรือ ‘นักคิดผู้เฉียบแหลม หากแสนยากไร้’²⁸ หรือถ้อยคำทำนองนี้อีกจำนวนนับไม่ถ้วน ล้วนแต่เป็น หลักฐานบ่งชี้ถึงการเบาะแว้งแต่ครั้งเก่าก่อนทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม เราก็ยัง สมควรต้องกล่าวว่า หากกวี – ซึ่งมุ่งเป้าเพียงความสำราญและการถอดแบบ – มีตรรกะใดมาแสดงแก่เราได้ว่า พวกเขาสมควรได้อาศัยอยู่ในเมืองซึ่งกอบปร ด้วยกฎหมายอันดี พวกเขาพร้อมเสมอจะรับพวกเขากลับมาจากการเนรเทศ เพราะก็ต้องยอมรับจริง ๆ นั่นล่ะว่า พวกเขาเองก็รู้สึกหลงใหลในตัวพวกเขาอยู่ เหมือนกัน เพียงแต่ว่าการทรยศต่อความจริงเท่านั้น จะอย่างไรก็มีใช้สุทธธรรม อยู่วันยังค่ำ หรือว่าเจ้าไม่เคยหลงเสน่ห์ของบทกวีล่ะ สหายน้อย โดยเฉพาะ เมื่อได้คะเนถึงมันผ่านตัวกลางอย่างโฮเมอร์ด้วยแล้ว?”

[607d] “โอ้! ข้าฯ หลงเสน่ห์มันมาก ๆ เลยเชียวล่ะ”

“เราจะให้พวกเขากลับมาได้ด้วยวิธีนี้เท่านั้นใช่ไหม กล่าวคือ เมื่อพวกเขาหาคำ แก่คดีให้แก่ตัวเองได้ จะเขียนด้วยบทกวีขับร้อง หรือจะใช้สัมผัสชนิดไหน ๆ ก็ไม่ว่ากัน?”

“แน่นอน”

[607e] “และเราก็ต้องให้โอกาสแก่ฝ่ายปกป้อง – นั่นคือ พวกที่ไม่ได้เป็นกวี หากแต่ เป็นผู้รักในบทกวี – ได้นำเสนอตรรกะของตัวด้วยเช่นกัน โดยมีต้องใช้สัมผัส สเสียงใดๆ ทั้งนั้น หากพวกเขานำเสนอแก่เราได้ว่า มันไม่ใช่แค่เรื่องของความ สำราญเท่านั้น แต่ยังให้คุณประโยชน์แก่ระบอบปกครองและต่อชีวิตมนุษย์ด้วย พวกเขาพร้อมจะรับฟังด้วยความเป็นมิตร เพราะหากบทกวีมิได้ให้เพียง ความสำราญ หากแต่ให้คุณประโยชน์ด้วยแล้วไซ้ร้ มันย่อมให้ผลกำไรแก่เรา ด้วยเช่นกัน”

“นั่นย่อมเป็นผลกำไรของเรา” เขาพูด “ยากจะปฏิเสธได้”

“อย่างไรก็ตาม สหายน้อย หากไม่มีใครกล่าวอะไรเช่นนั้น เราก็คงต้อง

ทำตัวเหมือนคนซึ่งครั้งหนึ่งเคยตกหลุมแห่งราคะ แต่แล้วกลับเห็นว่า ราคะนั้น
ไม่มีคุณประโยชน์ใดแก่ตัว จึงต้องถอยห่างออกมาด้วยความจำใจ ครั้งหนึ่งเรา
ก็เคยได้รับการอบรมเลี้ยงดูภายใต้ระบอบการปกครองอันงดงามแห่งนี้ จนราคะ
แห่งบทกวีได้เกิดขึ้นภายในตัวเรา แนนอน หากมันก่อปรด้วยความเป็นเลิศและ
ความจริงแท้ เราย่อมยินดีเป็นอย่างยิ่ง ทว่าหากมันมิได้เป็นเช่นนั้น และไม่
สามารถแก้คดีให้กับตัวเองได้ เราก็ต้องพำรสอนตรรกะเหล่านี้อยู่ร่ำไป เมื่อใด
ก็ตามพวกเราได้ยินได้ฟังมันอีก ตรรกะเหล่านี้ของพวกเราก็จะทำหน้าที่เป็น
ตั้งเครื่องต่อต้านมนต์เสน่ห์ของมัน ป้องกันตัวเองมิให้หวนกลับไปตกหลุมแห่ง
ราคะนั้นซ้ำสองอีก ด้วยเหตุว่ามันเป็นเพียงสิ่งหลอกลวง และต้องใจเพียงคน
หมู่มากเท่านั้น เหนือสิ่งอื่นใด พวกเราล้วนตระหนักกันได้ทั้งนั้นว่า บทกวี
ทำนองนั้นไม่ควรค่าแก่การพิจารณาอย่างจริงจัง เพราะมันไม่ได้วางอยู่บน
ความจริงตามที่ เป็น ใครก็ตามได้ฟังก็จะต้องระมัดระวังตัวเองให้มาก เขาควร
เป็นห่วงเป็นใยระบอบปกครองภายในตัวเองให้มากไว้ และสมควรยึดถือ
คำกล่าวของเราเกี่ยวกับกวีเอาไว้ให้มั่น”

[608a]

[608b]

“ข้าฯ อยู่ข้างท่านทุกอย่างเลย” เขาพูด

“การทดสอบครั้งนี้ใหญ่หลวงกว่าที่เห็นมากนัก กล่าวคือนที่รัก” ข้าฯ พูด
“มันเกี่ยวข้องกับความดีและความเลวของเรา เพราะฉะนั้น เราจะต้องไม่ปล่อยให้เกียรติยศ หรือเงินทอง หรือตำแหน่งปกครอง หรือ – เหนือสิ่งอื่นใด – กวี มา
ล่อลวงให้เราไขว่ไขวไปคิดได้ว่า ความเที่ยงธรรมและความดีงามอื่น ๆ นั้น
ควรค่าแก่การถูกละเลย”

“ด้วยฐานคิดของสิ่งซึ่งเราได้พูดมาทั้งหมด” เขาพูด “ข้าฯ ย่อมเห็นด้วยกับท่าน
ทุกอย่างนั่นละ และข้าฯ ก็เห็นว่าคนอื่น ๆ ก็คงคิดเช่นเดียวกับข้าฯ เหมือนกัน”

“กระนั้น” ข้าฯ กล่าว “พวกเราก็ยังมิได้พูดถึงรางวัลและสิ่งตอบแทนอัน
ล้ำค่า ซึ่งความดีงามได้นำมาให้เรากันเลย”

[608c]

“หากยังมีสิ่งใดล้ำค่าไปกว่าสิ่งซึ่งเราได้พูดถึงกันไปแล้ว” เขาพูด “สิ่งสิ่งนั้น
ก็ย่อมต้องยิ่งใหญ่จนเกินกว่าจะจินตนาการไปถึงที่เดียว”

“ความยิ่งใหญ่ย่อมมีอาจเกิดขึ้นได้ในเวลาอันสั้น” ข้าฯ กล่าว “และเมื่อเทียบกับกาลเวลาอันเป็นนิรันดร์แล้ว ช่วงเวลาตั้งแต่เด็กจนชราก็สั้นเพียงครู่เดียวเท่านั้น”

“ใช่แล้ว นั่นย่อมไม่นับเป็นอันโตเลยด้วยซ้ำ” เขากล่าว

[608d]

“แล้วเจ้าเห็นว่า สิ่งซึ่งเป็นอมตะนั้น สมควรใส่ใจกับช่วงเวลาอันสั้น มากกว่าเวลาอันเป็นนิรันดร์อย่างนั้นหรือ?”

“ข้าฯ ไม่ได้เห็นอย่างนั้น” เขาพูด “แต่ท่านพูดถึงเรื่องนี้ขึ้นมาทำไมกัน?”

“ก็เจ้าไม่รู้หรือว่า” ข้าฯ พูด “จิตวิญญาณของเรานั้นเป็นอมตะ และไม่มีวันถูกทำลายได้?”

เมื่อได้ฟังดังนั้น เขาก็จ้องหน้าข้าฯ ด้วยความฉงนสงสัย และกล่าวว่า “ซุสเป็นพยานเถอะ ข้าฯ ไม่เห็นรู้เลย ว่าแต่ว่า ท่านพูดเช่นนั้นได้จริงๆ นะหรือ?”

[608d]

“ถ้าทำไม่ได้ ข้าฯ คงกลายเป็นคนไม่เที่ยงธรรม” ข้าฯ พูด “และข้าฯ ก็เห็นว่าเจ้าเองก็อธิบายได้ เพราะมันไม่ใช่เรื่องยากอะไร”

“เฮ้ย! สำหรับข้าฯ มันยากอยู่นะ” เขากล่าว “และข้าฯ ก็ยินดีจะฟังท่านพูดว่ามันไม่ยากตรงไหน”

“งั้นก็ต้องลองฟังดู” ข้าฯ พูด

“ก็พูดมาเสียทีสิ” เขากล่าว

“อืม” ข้าฯ พูด “เจ้าเรียกบางสิ่งว่าดี และเรียกบางสิ่งว่าเลวใช่ไหม?”

“ใช่”

[608e]

“แล้วเจ้าเข้าใจสิ่งเหล่านั้น เหมือนข้าฯ เข้าใจหรือเปล่า?”

“อย่างไรหรือ?”

“สิ่งซึ่งสร้างความฟอนเฟะและทำลายทุกสิ่ง นั่นคือสิ่งที่เลว ส่วนสิ่งซึ่งให้คุณประโยชน์และคอยปกป้องสรรพสิ่งไว้ นั่นคือสิ่งที่ดี”

“ข้าฯ เห็นด้วยกับท่าน” เขากล่าว

“แล้วถ้าเป็นเรื่องนี้ล่ะ? เจ้าเห็นว่า สิ่งแต่ละสิ่งนั้น ย่อมมีสิ่งดีและสิ่งเลว

[609a]

เฉพาะตัวหรือเปล่า? เช่น โรคตายเป็นอมเกิดกับดวงตา ส่วนความป่วยไข้ย่อมเกิด

แก่ร่างกายทั้งร่าง หรืออาการลึบแกรีนยอมเกิดกับอัญพีช ความผูกอ่อนเกิดกับ
ท่อนไม้ ส่วนสนิมก็เกิดกับเหล็กและสัมฤทธิ์ เกือบทุกสิ่งต่างมีความชั่วร้ายและ
ความเจ็บป่วยเฉพาะตัวของมันทั้งสิ้น?”

“ข้าฯ เห็นด้วย” เขากล่าว

“เมื่อใดก็ตามอาการเหล่านี้ประกบตัวเข้ากับบางสิ่งบางอย่าง สิ่งซึ่งถูก
มันประกบนั้นย่อมเลวลง จนเสื่อมสลายหายไปอย่างสิ้นซากในท้ายที่สุด?”

“นั่นย่อมยากจะได้แย้งได้”

“ด้วยเหตุนี้ ความชั่วร้ายจึงยึดโยงอยู่กับเป้าหมายเฉพาะโดยธรรมชาติของ
ตัวมัน และความเลวร้ายเฉพาะตัวของมันก็จะทำลายเป้าหมายนั้น ๆ เสียสิ้น
กล่าวคือ หากมันยังทำลายสิ่งสิ่งนั้นไม่ได้ ก็คงไม่มีสิ่งใดทำได้อีกแล้ว เพราะ
แน่นอนว่า ความดียอมไม่มีวันทำลายสิ่งใด เช่นเดียวกันกับสิ่งซึ่งไม่โตไม่เลว
มันก็ไม่ทำลายสิ่งใดเหมือนกัน”

[609b]

“คงเป็นอื่นไปไม่ได้อีก” เขาพูด

“ดังนั้น หากเราพบว่าสิ่งใด ๆ ดำรงอยู่จริง และมีความชั่วร้ายบางประการทำ
ให้มันเลวลงได้ กระนั้นความชั่วร้ายนั้นกลับยังไม่สามารถทำลาย หรือทำให้มัน
เสื่อมสลายหายไปได้ ในกรณีเช่นนี้ เราย่อมมั่นใจได้เลยใช้ไหมว่า ธรรมชาติของ
สิ่งนั้นยอมไม่มีวันถูกทำลายลงได้อย่างเด็ดขาด?”

“ก็น่าจะเป็นอย่างนั้นนะ” เขากล่าว

“และ” ข้าฯ พูด “จิตวิญญาณก็มีบางสิ่งบางอย่างทำให้มันเลวลงได้ใช่ไหม?”

“แน่นอนสิ” เขาพูด “ก็เราพูดถึงกันไปแล้วตั้งหลายอย่าง – ความไม่เที่ยงธรรม
ความลำเอียง ความขาดแคลน และความขาดการเรียนรู้”

[609c]

“แล้วมีสิ่งใดในจำนวนนั้นทำลายหรือทำให้มันสูญสลายไปได้บ้างไหม?
ลองคิดดูสิ เราจะได้ไม่ถูกใครหลอกเอาได้อย่างไรล่ะว่า มนุษย์ผู้โง่และไร้
ความเที่ยงธรรมนั้น – หากเขาถูกจับได้ขณะกระทำไม่เที่ยงธรรม – ได้ถูกทำลาย
เสียจนหมดสิ้นแล้วด้วยความไม่เที่ยงธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในความเลวร้ายของจิต
วิญญาณ เอาล่ะ เจ้าลองคิดอย่างนี้ดูนะ โรคภัยไข้เจ็บ – ซึ่งเป็นความเลวร้าย

[609d] ของร่างกาย – ย่อมผลาญทำลายร่างกาย และนำมันไปสู่สภาพซึ่งมีอาจเรียกว่า เป็นร่างกายได้อีก และก็เช่นเดียวกันกับทุกสิ่งซึ่งเราได้พูดถึงกันไป สิ่งเหล่านั้น ล้วนเสื่อมสลายได้ด้วยความเฉพาเฉพาะของตัวมัน โดยความเลวทรามดังกล่าว ย่อมประกบตัวเข้ากับสิ่งเหล่านั้น และดำรงอยู่ภายในตัวของพวกมัน จนในที่สุด สิ่งเหล่านั้นก็จะเสื่อมไปจนถึงจุดที่มันไม่ใช่สิ่งที่มันเป็นอีกไซ้ใหม่?”

“ใช่”

“ฉันเรามาพิจารณาจิตวิญญาณด้วยวิธีเดียวกันนี้ เข้าว่า ความไม่เที่ยงธรรม และความเลวทรามอื่น ๆ นั้น เมื่อพวกมันปรากฏขึ้นภายในจิตวิญญาณ – ด้วยการประกบตัวเข้ากับมัน และดำรงอยู่ภายในนั้น – มันจะสร้างความเสื่อมทราม และความเหี่ยวแห้งได้จนกระทั่งถึงตาย และแยกตัวออกจากร่างกายได้เลย หรือเปล่า?”

“มันย่อมไม่ถึงขนาดนั้นหรอก” เขาพูด

“แต่ในทางกลับกัน” ข้าฯ พูด “มันย่อมไร้ตรรกะสิ้นดี หากจะกล่าวว่ามี สิ่งหนึ่งถูกทำลายด้วยความเลวอันแปลกแยกจากตัวมัน ไม่ใช่ความเลว เฉพาะตัวของมัน”

“ใช่ นั่นมันไร้ตรรกะสิ้นดี”

[609e] “ฉันลองตรงต่อไปนะ กลาวคอน” ข้าฯ กล่าว “เราย่อมไม่เห็นว่าร่างกายจะ ถูกทำลายได้โดยความเลวของอาหารหรือไซ้ใหม่ ไม่ว่าจะด้วยความเก่าเก็บ ความเน่าเสีย หรืออะไรก็ตาม? ทว่าถ้าความเลวร้ายของอาหารเหล่านั้นได้ ชักนำความเลวร้ายของร่างกายเข้าสู่ร่างกายแล้วละก็ สิ่งซึ่งทำลายร่างกายร่าง นั้นก็ย่อมต้องเป็นความเลวทรามเฉพาเฉพาะของตัวมันเอง ซึ่งนั่นก็คือ โรคภัยไข้เจ็บ นั้นเอง²⁹ เราย่อมกล่าวเช่นนั้นไซ้ใหม่? ด้วยเหตุนี้ เราจึงมีอายุยอมรับได้ว่า

[610a] ร่างกาย – ซึ่งเป็นสิ่งสิ่งหนึ่ง – เสื่อมสลายลงได้ด้วยความเลวร้ายจากอาหาร – ซึ่งเป็นสิ่งอีกสิ่งหนึ่ง – หากความชั่วร้ายอันแปลกแยกยังมีได้ชักนำความชั่วร้าย อันยึดโยงกับธรรมชาติเฉพาของร่างกายเข้ามา”

“ท่านพูดได้ถูกต้องทีเดียว” เขาพูด

“งั้นด้วยตรรกะเดียวกันนี้” ซ้ำๆ กล่าว “หากความเลวร้ายของร่างกายมิได้ ชักนำความเลวร้ายของจิตวิญญาณเข้าสู่จิตวิญญาณแล้วล่ะก็ จิตวิญญาณนั้นๆ ย่อมไม่มีวันถูกทำลายลง ด้วยความชั่วร้ายอันแปลกแยกจากตัวมันเป็นอันขาด เพราะความชั่วร้ายดังกล่าวนั้น หาได้นำมาซึ่งความเลวร้ายเฉพาะตัวของ จิตวิญญาณทั้งหลายไม่ กล่าวคือ เราย่อมไม่มีวันยอมรับว่า สิ่งสิ่งหนึ่งถูก ทำลายลงได้ด้วยความชั่วร้ายเฉพาะตัวของสิ่ง *อีกสิ่งหนึ่ง*”

“ชอบด้วยตรรกะแล้ว” เขาพูด

“เอาละ เลือกเอาสองทาง ทางแรกคือกล่าวหักล้างให้ได้ว่าสิ่งซึ่งเราเพิ่งพูดไป มันผิดตรงไหน หรือหากหักล้างไม่ได้เราก็ *ไม่* สมควรจะกล่าวอีกต่อไปว่า อากาธา ตัวร้อนก็ดี ความเจ็บไข้อื่นใดก็ดี หรือจะเป็นการฆ่าฟันก็ดี ต่อให้ร่างกายถูกสลับ เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย จะสามารถทำให้จิตวิญญาณเข้าใกล้การดับสูญได้ นอกเสีย จากจะมีใครพิสูจน์ได้ว่าความทุกข์กายเหล่านั้นเปลี่ยนจิตวิญญาณให้ไร้ความ เทียงธรรมยิ่งขึ้นและไร้สุทธิธรรมยิ่งขึ้นได้ และหากความเลวทรามอันแปลกแยก ปรากฏขึ้นภายในสิ่งสิ่งหนึ่ง แต่ความเลวทรามเฉพาะตัวหาได้ปรากฏขึ้นใน สิ่งสิ่งนั้นไม่ สิ่งสิ่งนั้นหรือสิ่งอื่นใด – รวมถึงจิตวิญญาณ – ก็ย่อมไม่มีวันจะถูก ทำลายลงได้เช่นกัน เราต้องไม่ยอมให้ใครกล่าวผิดไปจากนี้เด็ดขาด”

[610b]

[610c]

“ตรงกันข้าม” เขาพูด “ไม่มีใครแสดงให้เราเห็นได้หรือกว่า ขณะคนกำลัง ตาย ความตายจะเปลี่ยนให้จิตวิญญาณของเขาไร้ความเที่ยงธรรมลงได้ด้วย”

“และหากมีผู้ใดกล้าเข้ามาต่อกรกับตรรกะของเรา” ซ้ำๆ พูด “เพราะไม่ ต้องการยอมรับในความเป็นอมตะของจิตวิญญาณ และยืนยันว่าคนกำลังจะ ตายนั้นย่อมไร้ความเที่ยงธรรมและเลวลงอย่างแน่แท้ หากเป็นเช่นนั้น เราก็ย่อม ต้องตอบกลับไปว่าถ้าสิ่งที่เขาพูดเป็นความจริงแล้ว ความไม่เที่ยงธรรมก็ต้อง มีฤทธิ์ต่อผู้ถือครองมันถึงตาย ไม่ต่างอะไรกับโรคภัย เพราะหากธรรมชาติ ของมันสังหารคนได้จริง ผู้ใดติดมันเข้าก็ย่อมต้องตายอย่างไม่ต้องสงสัย ใครติด มามากที่สุดตายไว ใครติดมาน้อยก็ตายช้าหน่อย อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ทุกวันนี้ต่าง ออกไปจากนั้นมาก กล่าวคือคนไม่เที่ยงธรรมนั้น ตายเพราะความไม่เที่ยงธรรม

[610d]

จริงๆ แต่เป็นการตายด้วยน้ำมือของผู้คนซึ่งคอยหยิบยื่นโทษทัณฑ์ให้นะ”

[610e] “เทพซุสเป็นพยานเถอะ” เขาพูด “ถ้าความไม่เที่ยงธรรมมันมีฤทธิ์ถึงตาย ต่อผู้ถือครองมันจริงละก็ มันก็คงไม่ดูเป็นลึกลับน่าสะพรึงเสียเท่าไร มันคงจะกลายเป็นการหลุดพ้นจากความชั่วร้ายแทน อย่างไรก็ตาม ข้าฯ ว่ามันมีฤทธิ์ในทางตรงข้ามเสียมากกว่า นั่นคือมันจะฆ่าผู้อื่นทันทีที่มีโอกาส และยังทำให้ผู้ถือครองมันมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น และยังทำให้เขาตื่นในเวลากลางคืนได้อีกด้วย ดังนั้นจึงดูเหมือนว่า มันยังห่างไกลจากความตายอยู่มาก”

“เจ้าพูดได้งาม” ข้าฯ กล่าว “เพราะแน่ล่ะว่า หากความเลวและความชั่วร้ายเฉพาะตัวของมัน ยังไม่มีฤทธิ์พอจะสังหาร หรือทำลายจิตวิญญาณลงได้ และความชั่วร้าย อันมีเป้าหมายอยู่ที่การทำลายของสิ่งอื่นนั้น ก็ย่อม *ยาก* จะทำลายจิตวิญญาณลงได้ด้วยเช่นกัน เพราะมันทำลายได้แต่เป้าหมายเฉพาะของตัวมันเท่านั้น”

“ใช่ นั่นย่อมเป็นเรื่อง *ยาก*” เขาพูด “อย่างน้อยมันก็ดูจะเป็นเช่นนั้น”

[611a] “ดังนั้น ในเมื่อไม่มีความชั่วร้ายใดๆ – ไม่ว่าเฉพาะตัวมัน หรือแปลกแยกจากมัน – สามารถทำลายมันลงได้ มันก็ย่อมต้องเป็นเช่นนั้นต่อไปเสมออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และหากมันต้องเป็นเช่นนั้นต่อไปเสมออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นก็ย่อมกล่าวได้ว่า มันเป็นอมตะ”

“นั่นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน” เขากล่าว

“เออล่ะ ถือว่าเราเห็นพ้องกันตรงจุดนี้แล้ว” ข้าฯ พูด “และหากเป็นเช่นนั้น เจ้าก็ย่อมต้องรู้ว่า จิตวิญญาณทั้งหลายนั้นเป็นดวงเต็มเสมอ และเนื่องจากว่า มันไม่สามารถถูกทำลายลงได้ ดังนั้นมันจึงไม่อาจลดจำนวนลงหรือเพิ่มจำนวนมากขึ้นได้ด้วย เพราะแน่นอน หากสิ่งซึ่งเป็นอมตะทั้งหลายเพิ่มจำนวนขึ้นได้ ส่วนซึ่งเพิ่มขึ้นเหล่านั้นก็ย่อมต้องเกิดขึ้นจากสิ่งซึ่งไม่เป็นอมตะ และสุดท้ายสรรพสิ่งก็จะกลายเป็นอมตะไปเสียทั้งหมด”

“เป็นจริงดังท่านว่า”

“ด้วยเหตุนี้เราจึงตั้งสมมติฐานเช่นนั้นไม่ได้” ข้าฯ พูด “เพราะตรรกะของเรา

ไม่เปิดช่องให้เป็นเช่นนั้น และเราก็จะต้อง ไม่มองว่าธรรมชาติอันจริงแท้ของ จิตวิญญาณนั้น เต็มไปด้วยความหลากหลาย ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียว และขัดแย้ง กับตัวมันเองอยู่ตลอดเวลา”

[611b]

“ท่านหมายความว่าอย่างไรหรือ?” เขากล่าว

“ก็สิ่งซึ่งประกอบขึ้นจากความหลากหลายนั้น ย่อมยากจะเป็นนิรันดร์ได้”
ข้าฯ พูต “นอกเสียจากว่า ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้จะประกอบกันได้อย่างสมบูรณ์
พร้อม – เจกเช่นจิตวิญญาณ ซึ่งเราได้ค้นพบ”

“ใช่ มันไม่ง่ายเลยจริงๆ”

“จริงอยู่ ทั้งตรรกะก่อนหน้าและอื่น ๆ ล้วนผลักดันให้เราต้องยอมรับว่า จิตวิญญาณนั้นเป็นอมตะ อย่างไรก็ตาม การจะมองมันด้วยความจริงตามที่มันเป็น ได้ นั้น – ดังที่เรากำลังทำกันอยู่ตอนนี้ – เราจะต้องมองขณะที่มันไม่บาดเจ็บ จากการเป็นส่วนรวมกับร่างกายหรือความชั่วร้ายอื่นๆ เท่านั้น และเมื่อมันอยู่ในสภาวะอันบริสุทธิ์แล้ว เราค่อยสำรวจตรวจสอบมันอย่างถี่ถ้วนโดยใช้การคำนวณด้วยตรรกะ ตอนนั้นล่ะ เราจะได้เห็นความมั่งคั่งของมันมากกว่าครึ่ง โหน่งๆ และจะได้มองเห็นความเที่ยงธรรมทั้งหลาย ความไม่เที่ยงธรรมทั้งหลาย และทุกสิ่งอย่างซึ่งเราได้พูดกันมาจนบัดนี้อย่างแจ่มชัดยิ่งขึ้น จริงอยู่ว่าสิ่งต่างๆ ซึ่งเราได้พูดเกี่ยวกับรูปลักษณะของมันนั้น เป็นความจริงตามที่มันได้ปรากฏให้เราเห็น อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านั้นก็วางอยู่บนฐานของลักษณะต่างๆ อันปรากฏแก่เราเท่านั้น เหมือนกับกลาวคัส เทพสมุทร³⁰ ซึ่งยากจะมองเห็นธรรมชาติดั้งเดิมของเขาได้ เพราะบางส่วนของร่างกายเดิมได้แตกสลายไปแล้ว และอีกหลายๆ ส่วนก็ร่อนลงไปตาม ทุกส่วนของเขาถูกกัดเซาะโดยคลื่นทะเล ขณะเดียวกัน หลายสิ่งหลายอย่างก็งอกเงยขึ้นบนตัวเขา เช่น เปลือกหอย สหรัยทะเล หินปูน ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงเหมือนสัตว์ร้ายมากกว่าธรรมชาติดั้งเดิมของตน ในทำนองเดียวกัน พวกเราเองก็มองเห็นจิตวิญญาณด้วยรูปลักษณะเช่นนั้น เพราะมันถูกห่อหุ้มไว้ด้วยความชั่วร้ายนานัปการนั่นเอง ดังนั้น กลาวคอนสหายน้อย เราถึงต้องมองไปยังอีกส่วนหนึ่งอย่างไรละ”

[611c]

[611d]

“ส่วนไหน?” เขาพูด

[611e]

“ก็ส่วนของความรักในปรัชญาไง เราย่อมรู้ดีอยู่แล้วว่า ส่วนส่วนนั้นไขว่คว้า
สิ่งใด และถวิลจะคบหากับสิ่งใด และนั่นก็เป็นเพราะสิ่งซึ่งมันถวิลหาอันมี
ความอมตะ ใกล้เคียงกับเหล่าทวยเทพอยู่มาก และเป็นอย่างที่มีมัน เป็น อยู่
เสมอไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนั้น เรากีย่อมรู้ดีเช่นกันว่า ถ้าส่วนส่วนนั้นนำพา
ตัวมันไปพบกับสิ่งซึ่งถวิลหาได้ หรือดึงตัวมันขึ้นจากทะเลลึก ซึ่งมันได้จ่อมจม
อยู่ขณะนั้น หรือทำให้หินปูนและเปลือกหอยทั้งหลาย – ซึ่งเติบโตขึ้นทั่วตัว
ของมัน ท่ามกลางความอลหม่านบนพื้นโลก ขรุขระราวดวงหินโสโครก และที่
เป็นผลจากการเสวยสิ่งซึ่งเพียงดู *คลับคล้าย* ความสุขสมบูรณ์เท่านั้น – ได้ถูก
กะเทาะหลุดออกไปได้ มันจะเผยสิ่งใดออกมาให้เราเห็น ตอนนั้นล่ะ เราจึงจะ
มองเห็นธรรมชาติอันจริงแท้ของมัน – ไม่ว่าแท้จริงมันจะมีหลายรูปแบบ หรือ
รูปแบบเดียวก็ตาม – และเรายังจะมองเห็นได้อีกด้วยว่า มันเป็นเช่นนั้นได้
อย่างไร ผ่านกระบวนการใดมาบ้าง เอาล่ะ ข้า เห็นว่า ถึงจุดนี้เราก็ได้พิจารณากัน
มาอย่างค่อนข้างถี่ถ้วนแล้วว่า ขณะมันยังปรากฏอยู่ในมนุษย์ ซึ่งยังมีชีวิตนั้น
มันมีสภาพและรูปแบบอย่างไรได้บ้าง”

[612a]

“ใช่แล้วล่ะ” เขากล่าว

[612b]

“และด้วยตรรกะทั้งหมดนี้” ข้า พุด “เราก็ขจัดข้อโต้แย้งอื่น ๆ ออกไปได้เป็น
ผลสำเร็จด้วยเช่นกัน โดยไม่จำเป็นต้องดึงเอาค่าแรง หรือชื่อเสียงใดๆ เข้ามา
เชื่อมโยงกับความเที่ยงธรรมอีก อย่างที่พวกเจ้าเคยกล่าวไว้ว่าไฮเมอร์กับ
เฮซิออดได้ทำไว้³¹ใช่ไหม? พวกเราได้ค้นพบแล้วว่า ความเที่ยงธรรมโดย
ตัวมันเองนั้น เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับจิตวิญญาณโดยตัวของมัน ด้วยเหตุนี้
จิตวิญญาณจึงสมควรต้องกระทำแต่สิ่งเที่ยงธรรมเท่านั้น ไม่ว่ามันจะได้ครอบ
ครองแหวนของโกกีส³² หรือ – นอกจากแหวนแล้ว – จะได้อีกรองหมวก
ของฮาดีส³³หรือไม่ก็ตาม”

“ท่านพูดได้จริงตามที่เป็นมาก ๆ เลยทีเดียว” เขากล่าว

“เอาล่ะ กลาวคอน สุดท้ายแล้ว” ข้า พุด “เจ้าจะมีปัญหาอะไรไหม หาก

เราจะอธิบายเพิ่มเติมถึงคำตอบแทน ซึ่งความเที่ยงธรรมและความดีงามอื่น ๆ จะสรรคส์สร้างให้แก่จิตวิญญาณ ทั้งในแง่ปริมาณและรูปลักษณ์ภายนอก ไม่ว่าจะมาจากมนุษย์หรือจากเทพเจ้า ขณะยังมีชีวิตเป็นมนุษย์หรือหลังจากตายไปแล้วก็ตาม?”

[612c]

“ไม่มีปัญหาอะไรหรอก” เขากล่าว

“ในการถกเถียงของเราก่อนหน้านี้ เจ้าขอยืมอะไรบางอย่างจากข้าฯ ไป ตอนนี้จะคืนมันให้ข้าฯ ได้หรือยัง?”

“หา? นั่นท่านพูดถึงอะไรนะ?”

“ก็เจ้าสองคนร้องขอจากข้าฯ เองมิใช่หรือว่าให้คนเที่ยงธรรมนั้น *ดูเหมือน* คนไม่เที่ยงธรรม และก็ให้คนไม่เที่ยงธรรม *ดูเหมือน* คนเที่ยงธรรม และข้าฯ ก็ยอมให้เจ้าตามที่ขอ³⁴ ถึงแม้จะรู้แก่ใจว่า มันเป็นไปได้หรือที่มนุษย์กับเทพเจ้า จะหลงทางไปได้มากถึงขนาดนั้น แต่ข้าฯ ก็ยินยอมให้ไปก่อน เพื่อประโยชน์แห่งการถกเถียงของเรา และเพื่อว่าความเที่ยงธรรมโดยตัวมันเองนั้นจะได้นำมาตัดสินเปรียบเทียบกับความไม่เที่ยงธรรมโดยตัวของมันได้ อะไรกัน? จำไม่ได้แล้วหรือ?”

[612d]

“แหม ถ้าข้าฯ จำไม่ได้” เขาพูด “ข้าฯ คงกลายเป็นคนไม่เที่ยงธรรมแน่”³⁵

“ไหน ๆ ทั้งสองด้านดังกล่าวก็ได้รับการตัดสินไปแล้ว” ข้าฯ กล่าว “ถ้าเช่นนั้น ในนามเทพแห่งความเที่ยงธรรม ข้าฯ ขอเรียกคืนชื่อเสียงตามข้อเท็จจริง – ทั้งในหมู่มนุษย์และเทพเจ้า – กลับคืนสู่นางอีกครั้ง และขอให้พวกเราเห็นพ้องร่วมกัน ว่านางสมควรได้รับชื่อเสียงเช่นนั้นจริง ๆ กล่าวคือ ความเที่ยงธรรมนั้น อาจได้รับรางวัลตอบแทนจากการ *ดูเหมือน* ด้วยเช่นกัน และยังส่งต่อไปให้ผู้ถือครองด้วย เพราะพวกเราได้ประจักษ์ชัดแล้วว่า สิ่งดี ๆ ที่ความเที่ยงธรรมนำมาให้ นั่นล้วนแต่มาจาก *การเป็น* ทั้งสิ้น ถ้าผู้ใดได้ถือครองมันจริง ๆ มันย่อมไม่หลงหลอกคนผู้หนึ่งแน่นอน”

“ข้อเรียกร้องของท่านนั้นเที่ยงธรรมใช้ได้” เขาพูด

“เออละ” ข้าฯ พูด “สิ่งแรกที่พวกเจ้าจะต้องคืนให้ข้าฯ ก็คือ ไม่ว่าคนทั้ง

[612e]

สองประเภทดังกล่าวจะเป็นอย่างไร แต่อย่างน้อย พวกเขาก็ไม่มีวันหลบรอดจากสายตาของทวยเทพไปได้”

“ได้” เขาพูด “เรายินดีจะคืนให้”

“และหากพวกเขาไม่สามารถหลุดรอดจากสายตาของทวยเทพไปได้ คนหนึ่งก็ต้องเป็นที่รักของเทพเจ้า ส่วนอีกคนหนึ่งก็ต้องเป็นที่ชิงชัง ดังเราได้เห็นพ้องกันไปแล้วตั้งแต่แรก³⁶ใช่ไหม?”

“เป็นเช่นนั้น”

[613a]

“และทุกสิ่งซึ่งมาจากผู้เป็นที่รักของเทพเจ้า – หากมันมาจากเทพเจ้าจริง ๆ – ก็จะต้องดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้³⁷ นอกเสียจากว่าสิ่งเหล่านั้นจะเป็นความชั่วร้าย อันหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเกิดจากการความผิดพลาดก่อนหน้าของตน³⁸ เราเห็นพ้องกันตามนี้นะ?”

“แน่นอนเลย”

“เพราะฉะนั้น หากมนุษย์ผู้เที่ยงธรรมต้องกลายเป็นคนยากไร้ เป็นโรคภัย หรือเป็นอะไรก็ตามแต่ ซึ่งดูเหมือนเป็นความเลวร้าย เราก็สมควรต้องตั้งสมมติฐานเอาไว้ก่อนเลยว่า คนคนนั้นจะต้องได้พบกับสิ่งดี ๆ ในบั้นปลายแน่นอน ไม่ว่าจะตอนยังมีชีวิต หรือหลังจากความตายก็ตาม เพราะทวยเทพย่อมไม่ทอดทิ้งใครก็ตามที่กระตือรือร้นจะเป็นคนเที่ยงธรรม ด้วยเหตุว่าคนคนนั้นย่อมปฏิบัติแต่ความดีงาม และพยายามอย่างสุดความสามารถของมนุษย์ เพื่อทำตนให้ใกล้เคียงกับเทพเจ้าให้ได้มากที่สุด”

[613b]

“มันก็น่าจะเป็นอย่างนั้น” เขาพูด “เขาไม่น่าจะถูกผู้มีลักษณะเหมือนกับตนทอดทิ้งเอาได้”

“ส่วนในกรณีของคนไม่เที่ยงธรรม เราก็ต้องคิดในทางตรงกันข้ามใช่ไหม?”

“ใช่แล้วล่ะ”

“ถ้าอย่างนั้น สิ่งซึ่งเราเพิ่งกล่าวไปก็ย่อมต้องเป็นรางวัลตอบแทนจากเทพเจ้า ซึ่งมอบให้แก่คนเที่ยงธรรม?”

“อย่างน้อยข้าฯ ก็มีทัศนะเช่นนั้น” เขาพูด

“แล้วเขาจะได้อะไรจากมนุษย์ด้วยกันบ้าง?” ข้าฯ กล่าว “หากจะพูดตาม
สิ่งที่ เป็น เราก็คงจะต้องพูดทำนองนี้ใช่ไหม? คนไม่เที่ยงธรรมอันเก่งกาจนั้นย่อม
ไม่ต่างอะไรกับนักวิ่งบนลู่วิ่งแข่งขัน ซึ่งวิ่งได้ดีตอนขาไป แต่ไม่ตีเท้าไรตอนขากลับ
ใช่ไหม? ตอนเริ่มวิ่งพวกเขาก็ถีบตัวอย่างคล่องแคล่ว แต่พอตอนท้ายก็ชักนำ
หัวเราะเยาะ เริ่มหุดตถึงป่า³⁹ ไม่มีสง่าราศีอะไรเหลืออีก อย่างไรก็ตาม นักวิ่ง
อันจริงแท้ย่อมวิ่งไปถึงเส้นชัย ได้รับรางวัล และยังคงไว้ซึ่งสง่าราศี คนเที่ยงธรรม
ส่วนใหญ่ก็เป็นเช่นเดียวกันใช่ไหม? ณ ปลายทางแห่งชีวิต ความสัมพันธ์ หรือ
การกระทำทุกอย่าง ย่อมมีชื่อเสียงอันดีและรางวัลตอบแทนจากมวลมนุษย์
รอคอยพวกเขาอยู่เสมอ”

[613c]

“ถูกทีเดียว”

“นั่นเจ้าจะอนุญาตให้ข้าฯ นำเอาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเจ้าเคยได้พูดไว้เกี่ยวกับคน
ไม่เที่ยงธรรม⁴⁰ มาใช้พูดกับคนเหล่านี้แทนได้ไหม? เพราะข้าฯ ย่อมต้องกล่าวว่า
คนเที่ยงธรรมต่างหากจะได้ปกครองเมืองยามแก่ตัวลง (หากพวกเขายัง
ต้องการตำแหน่งปกครองใด) พวกเขาจะได้แต่งงาน ณ สถานที่แห่งใดก็ได้
ตามใจ และจะแต่งงานกับใครก็ได้ตามต้องการ ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเจ้าเคยพูดไว้
กับคนไม่เที่ยงธรรม ตอนนี้ข้าฯ นำมาพูดกับคนเหล่านี้แทน และในทำนอง
เดียวกัน ข้าฯ ก็ย่อมต้องกล่าวว่า คนไม่เที่ยงธรรมส่วนใหญ่ นั้น ต่อให้พวกเขาทำ
อะไรแล้วไม่ถูกจับได้ในวัยเยาว์ สุดท้ายพวกเขาก็จะโดนจับได้และหัวเราะเยาะ
ณ ปลายทางแห่งการแข่งขันอยู่ดี และเมื่อพวกเขาแก่ตัวลง พวกเขาจะถูก
สบประมาทจากทั้งผู้อยู่อาศัยของเมืองและจากคนต่างถิ่นอยู่ร่ำไป ด้วยสภาพ
ความทุกข์ทรมานโดยสมบูรณ์ของตนเอง ส่วนเรื่องของกัณฑ์ทรมาน ซึ่งเจ้า
เคยกล่าว่ว่าจริง ๆ มันเป็นเรื่องโหดร้าย – ไม่ว่าจะเป็นการถูกเข่นขี้ การถูกชิง
บนเครื่องทรมาน หรือการถูกไฟจี้ดวงตา – ก็ขอให้เจ้าเข้าใจว่า เจ้าจะได้ยินข้าฯ
พูดถึงสิ่งเหล่านี้กับคนไม่เที่ยงธรรมแทน พวกเขาจะต้องทนทุกข์กับสิ่งเหล่านี้
เป็นอย่างไรละ เจ้าจะยอมอนุญาตให้ข้าฯ พูดอย่างนี้หรือเปล่า?”

[613d]

[613e]

“เอาเลย” เขาพูด “เพราะสิ่งที่ท่านพูดมันเที่ยงธรรมอยู่แล้ว”

[614a] “ถ้าอย่างนั้น” ข้าพ พูต “นอกจากสิ่งดี ๆ ทั้งหลายซึ่งเทพีแห่งความเที่ยงธรรม นำลงมาให้ด้วยตัวเองแล้ว คนเที่ยงธรรมก็ควรจะได้รับรางวัล ค่าตอบแทน และของกำนัลอีกมากมาย ไหลมาเทมาอยู่เสมอตอนยังมีชีวิต ทั้งจากมนุษย์ด้วยกัน และจากเทพเจ้าอีกด้วย”

“และสิ่งเหล่านั้นย่อมมรดงามและมั่นคง” เขาพูต

“อย่างไรก็ตาม” ข้าพ พูต “สิ่งเหล่านั้นก็ไม่ได้มากมายหรือยิ่งใหญ่อะไรเลย หากเปรียบกับสิ่งซึ่งกำลังรอพวกเขาอยู่หลังความตาย และพวกเขาก็สมควรจะต้องฟังเรื่องต่อไปนี้ด้วย เพื่อว่าการถกเถียงของพวกเขาเหล่านั้น จะได้จ่ายคืนสิ่งที่ยังติดค้างให้แก่แต่ละฝ่ายได้อย่างเต็มจำนวน”

[614b] “งั้นก็เล่าให้พวกเราฟังสิ” เขาพูต “เพราะคงไม่มีสิ่งอื่นใดสรวายใจน่าฟัง ยิ่งไปกว่านี้อีกแล้ว”

“อย่างไรเสีย ข้าพ ก็คงไม่เล่าเรื่องของอัลคินอส⁴¹ ให้เจ้าฟังหรอก” ข้าพ พูต “แต่ข้าพ จะเล่าเรื่องราวอันเข้มข้นของชายชาติแพมพิเลียอันเข้มแข็งคนหนึ่งให้เจ้าฟัง บุรุษผู้นั้นชื่อเออร์ บุตรแห่งอาร์เมนีอัส กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เขาตายในสนามรบ หลังจากนั้นสิบวัน – เมื่อศพคนตายทั้งหลายกำลังเน่าเสียและจะถูกเก็บไปฝัง – ร่างของเขากลับยังคงสภาพดีมาก เขาถูกพาตัวกลับบ้าน มีการตัดสินใจจะฝังร่างของเขาในวันที่สี่สิบ แต่พอถึงวันนั้น ขณะนอนหนึ่งอยู่บนเชิงตะกอน เขากลับคืนชีพขึ้นมาอีกครั้ง และหลังจากกลับเป็นขึ้นมาได้ เขาก็เล่าสิ่งต่าง ๆ ซึ่งได้พบในอีกโลกหนึ่งให้คนรอบข้างฟัง เขากล่าวว่าหลังจาก

[614c] จิตวิญญาณของเขาหลุดออกไปแล้ว มันก็เดินทางไปพร้อมกับคนจำนวนมาก จนมาถึงดินแดนของภูติแห่งหนึ่ง⁴² บนผืนดินของที่แห่งนั้นมีช่องเปิดกว้างอยู่สองช่องติดกัน และบนท้องฟ้าของที่แห่งนั้นก็ยังมีอีกสองช่อง โดยช่องด้านบนกับด้านล่างอยู่ตรงกันข้ามกันพอดี กึ่งกลางระหว่างช่องเปิดเหล่านั้นนั่งไว้ด้วยเหล่าผู้ตัดสินความ คอยทำหน้าที่ให้คำตัดสิน พวกเขาบอกให้คนเที่ยงธรรมเดินทางต่อไปยังช่องเปิดทางขวาบน ทะลุสวรรค์ขึ้นไป ทั้งยังแปะเครื่องหมายแห่งคำตัดสินเอาไว้บนอกของคนเหล่านั้น⁴³ จากนั้น เหล่าผู้ตัดสินความก็บอกแก่คน

ไม่เที่ยงธรรมให้เดินทางต่อไปยังช่องเปิดซ้ายล่าง⁴⁴ พร้อมกับติดเครื่องหมายอันเป็นตัวแทนแห่งทุกสิ่งซึ่งคนเหล่านั้นเคยได้กระทำเอาไว้ด้านหลังของพวกเขา เมื่อถึงคราวของเออร์ เขาก็ก้าวออกมาข้างหน้า และผู้ตัดสินความเหล่านั้นก็กล่าวกับเขาว่า เขาจะได้รับหน้าที่เป็นผู้ถือสาร นำเรื่องราวทุกอย่าง ณ ที่แห่งนั้นลงไปบอกแก่มวลมนุษย์ พวกเขาบอกให้เออร์ตั้งใจฟัง และจับตามองทุกสิ่งทุกอย่างเอาไว้ให้ดี...

[614d]

“จากช่องเปิดทางหนึ่งของทั้งผืนดินและสวรรค์ เขามองเห็นจิตวิญญาณหลายดวงเดินทางจากไปยังช่องใดช่องหนึ่งนั้น ทุกครั้งที่เหล่าผู้ตัดสินความออกคำตัดสิน ส่วนทางช่องเปิดอีกสองทางที่เหลือ จิตวิญญาณจำนวนหนึ่งจะเดินทางขึ้นมาจากช่องเปิดบนผืนดิน – ตัวเป็นคราบโคลนและฝุ่นดิน – ส่วนจิตวิญญาณอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งบริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่งกว่า ก็เดินทางลงมาจากช่องเปิดบนสวรรค์ จิตวิญญาณทุกดวงซึ่งเพิ่งเดินทางมาถึง ต่างก็ดูราวกับเพิ่งผ่านการเดินทางอันยาวนานมา – พวกเขาตรงไปยังทุ่งหญ้าบริเวณนั้นด้วยความยินดี ราวกับกำลังเดินทางไปเที่ยวงานเทศกาล แล้วก็ตั้งค่ายพักกันอยู่ตรงนั้น พวกเขาทักทายกันและกันเหมือนเคยรู้จักกันมาก่อน จากนั้นจิตวิญญาณซึ่งมาจากผืนดินก็ถามอีกฝ่ายถึงเรื่องราวด้านบนนั้น ส่วนพวกที่ลงมาจากสวรรค์ก็ถามถึงเรื่องราวใต้พิภพ แล้วทุก ๆ คนก็เล่าเรื่องราวของตนให้กันและกันฟัง บางคนถึงกับร้องไห้คร่ำครวญ ด้วยนึกถึงความทุกข์ทรมานนานปีการซึ่งพวกเขาได้ประสบจากการเดินทางใต้พิภพ มีทั้งทุกข์มากทุกข์น้อยปนกันไป โดยการเดินทางครั้งนั้นกินเวลาทั้งสิ้นหนึ่งพันปี ขณะเดียวกัน ฝ่ายที่ลงมาจากสวรรค์ก็เล่าถึงความงามอันยากจะพรรณนาของประสบการณ์และทัศนการณ์ของที่แห่งนั้น อืม ถ้าจะให้บรรยายทุกอย่างให้หมดมันก็คงต้องใช้เวลานานทีเดียวนะกลาวคอน เขาเป็นว่ากล่าวโดยสรุป เขาเล่าว่าอย่างนี้ สำหรับทุก ๆ การกระทำไม่เที่ยงธรรม ซึ่งพวกเขาเคยก่อเอาไว้ และสำหรับทุก ๆ คนซึ่งเคยถูกพวกเขาปฏิบัติไม่เที่ยงธรรมด้วย พวกเขาต้องชดใช้เป็นโทษทัณฑ์จนกว่าจะครบจำนวนดังกล่าว โดยมีอัตราส่วนเป็นสิบเท่าต่อหนึ่งการกระทำ กล่าวคือ

[614e]

[615a]

[615b] พวกเขาจะได้รับโทษแห่งความไม่เที่ยงธรรมของตนทุก ๆ รอบหนึ่งร้อยปี – หรือราวหนึ่งชั่วอายุของมนุษย์ – เมื่อเป็นเช่นนี้ ความไม่เที่ยงธรรมหนึ่งครั้ง ก็จะได้รับโทษเป็นสิบเท่าพอดี⁴⁵ ยกตัวอย่างเช่น หากมีใครบางคนเคยเป็นเหตุแห่งการตายของผู้คนจำนวนมาก – ไม่ว่าจะด้วยการเป็นกบฏต่อเมืองหรือต่อกองทัพ และกดคนเหล่านั้นลงไปเป็นทาส หรือจะด้วยการร่วมก่ออาชญากรรมอื่น ๆ – คนคนนั้นก็จะต้องได้รับความทุกข์ทรมานเป็นสิบเท่าของแต่ละสิ่งเหล่านั้นหรือในทางกลับกัน หากมีใครบางคนเคยทำความดีใดๆเอาไว้ และเคยได้พิสูจน์ตนแล้วว่าก่อปรด้วยความเที่ยงธรรมและสุจริตธรรม คนคนนั้นก็

[615c] ได้รับผลตอบแทนในอัตราส่วนเดียวกัน เออร์ยังได้เล่าถึงพวกที่ตายทันทีหลังจากเกิด และพวกที่มีชีวิตได้ไม่นานเอาไว้ด้วย แต่นั่นก็ไม่คู่ควรแก่การยกขึ้นมาพูดถึงเสียเท่าไร นอกจากนี้ เขายังเล่าถึงความกตัญญูและอกตัญญูต่อพ่อแม่และต่อเทพเจ้า รวมไปถึงการฆาตกรรมเอาไว้อีกด้วย ชัยยังบอกด้วยว่าสิ่งเหล่านั้นนำมาซึ่งค่าตอบแทนอันมากมายเพียงใด เขาเล่าว่าตนก็ยืนอยู่ตรงนั้นด้วย ตอนมีใครบางคนถามคนข้าง ๆ ว่า ‘อาร์ตือาส⁴⁶ผู้ยิ่งใหญ่ไปอยู่ที่ไหนเสียแล้ว?’ – หนึ่งในปีก่อนหน้านั้น อาร์ตือาสผู้นี้เคยเป็นทรราชในเมืองหนึ่งแถบแพมพิเลียมาก่อน ว่ากันว่าเขาได้สังหารบิดาซาราและพี่ชายของตนเอง และยังได้กระทำความชั่วร้ายสุจริตธรรมอื่นๆ อีกมาก – เออร์เล่าต่อไปว่า

[615d] เขาได้ยินคนที่ถูกถามตอบกลับไปว่า ‘เขาไม่ได้มาด้วย และจะไม่มาที่นี่อีกแล้ว’ และกล่าวต่อไปอีกว่า ‘แน่ละ นี่ก็เป็นหนึ่งในความน่าสะพรึงทั้งหลายที่เราได้เห็นมา ตอนเราขึ้นมาจนถึงใกล้ถึงปากทาง และได้ทนทุกข์มาครบทุกประการแล้ว จู๊ๆ พวกเราก็เห็นอาร์ตือาสอยู่กับคนอื่นๆ โดยเกือบทุกคนในจำนวนนั้นล้วนแต่เคยเป็นทรราชทั้งสิ้น (อย่างไรก็ตาม ในจำนวนนั้นก็ยังมีปัจเจกชนธรรมดาปนอยู่ด้วย และคนเหล่านี้ก็ล้วนแต่เคยก่ออาชญากรรมร้ายแรงมาก่อน) พวกเขา

[615e] ต่างก็คิดว่า ตนกำลังจะได้ออกไปสู่ปากทางด้านบนแล้ว ทว่าปากทางดังกล่าวกลับไม่ยอมให้พวกเขาผ่านไปได้ มันกลับขู่คำรามใส่ เมื่อใครบางคนในจำนวนนั้น – บ้างก็ก่อปรด้วยความเลวร้ายอันเกินเสียวยา บ้างก็ยังรับโทษทัณฑ์

ไม่ครบ – พยายามจะฝ่อออกไป’ เขาพูดต่อไปอีกว่า ‘ที่ตรงนั้นมีชายหลายคนต่างก็เป็นคนโหดกันทั้งนั้น ทำทางกำลังโมโหจัดกันทุกคน พวกเขาเียนอกกันอยู่ตรงนั้น เฝ้าระวังเจ้าเสียงนั้น และเมื่อมันชูคำรามออกมา พวกเขาก็จัดรั้งคนข้างๆ ให้ถอยออกห่าง ทว่าพวกเขากลับจับอาวุธตีอาสกับคนอื่น ๆ อีกจำนวนหนึ่งมัดไว้ ทั้งศิระชะ เท้า และแขน โยนพวกเขาลง จากนั้นก็จับถลกหนังเสีย พวกเขาลากอาร์ตีอาสกับพวกไปตามข้างทาง กรีดร่างพวกเขาราวกับขนสัตว์ ถูกหิวด้วยคมหนาม และเมื่อมีผู้ใดบังเอิญผ่านมาเห็นเข้า พวกเขาก็จะอธิบายถึงเหตุที่ต้องทำเช่นนั้น และกล่าวต่อไปว่า คนเหล่านี้จะต้องถูกดึงตัวออกไปทิ้งยังทาร์ทาร์’⁴⁷ เขายังกล่าวอีกว่า พวกตนล้วนได้รับประสบการณ์อันน่าสะพรึงกลัวมาแล้วทุกชนิด แต่ความน่ากลัวที่สุดที่แต่ละคนได้ประสบก็คงหนีไม่พ้น เจ้าเสียงชูคำรามนั้น ซึ่งได้ยินก่อนจะขึ้นมานั้น และเมื่อเจ้าเสียงนั้นเจียบหายไป ทุกๆ คนก็ขึ้นมาถึงบนนี้ได้ด้วยความปลอดภัย เอาละ ทั้งหมดที่กล่าวมาคือเรื่องของการลงโทษและโทษทัณฑ์ต่างๆ คราวนี้เรามาพูดถึงรางวัลตอบแทนอันเป็นคู่เหมือนคนละด้านกับมันกันบ้าง...

[616a]

“แต่ละกลุ่มใช้เวลาอยู่บนทุ่งหญ้าแห่งนั้นเป็นเวลาเจ็ดวันแล้ว พอถึงวันที่แปด พวกเขาก็ถูกผลักดันให้ต้องออกจากที่นั้น เพื่อเดินทางต่อไป สี่วันต่อมา พวกเขามาถึงสถานที่แห่งหนึ่ง จากจุดนั้นมองเห็นท่อนแสงเป็นลำยาวเหมือนเสาหิน ทอดลงมาจากเบื้องบน พุ่งผ่านทั้งสวรรค์และผืนดินคล้าย รุ่งกินน้ำมากกว่าสิ่งใด หากแจ่มกระจ่างกว่า และบริสุทธิ์ยิ่งกว่าหลังการ เดินทางมุ่งหน้าต่อไปอีกหนึ่งวันเต็ม พวกเขาก็มาถึงลำแสงท่อนนั้น และตรงนั่นเอง ณ แกนกลางของลำแสง พวกเขามองเห็นสุดปลายของห้วงเรียก เหล่านั้นยึดตรงลงมาจากท้องสวรรค์⁴⁸ ผู้กียึดสรวงสวรรค์ไว้ ลำแสงนั้นจึงยึดการโคจรของทั้งจักรวาลเข้าไว้ด้วยกัน ราวสายยึดรอบโครงเรือรบ⁴⁹ และกระสวยบันด้ายของเทพีแห่งความจำเป็น⁵⁰ ก็ยึดตัวออกจากสุดปลายเหล่านั้น สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนโคจรรอบกระสวยนี้ ส่วนท่อนเพลาและปลายตะขอ ด้านบนทำมาจากแร่อาดามัน⁵¹ ส่วนกรวยถ่วงน้ำหนักด้านล่างเป็นส่วนผสม

[616b]

[616c]

[616d] ระหว่างแรงแชนิตเดียวกันนี้กับวัสดุอื่น⁵² โดยกรวยดังกล่าวมีลักษณะดังต่อไปนี้ –
ธรรมชาติของมันคล้ายกับกรวยถ่วงน้ำหนักทั่ว ๆ ไปของเรา แต่หากพิจารณา
จากคำบอกเล่าของเออร์ กรวยชิ้นนั้นน่าจะมีส่วนกลวงตรงกลางกว้างใหญ่มาก
ด้านในถูกคว้านออกอย่างหมดจด นอกจากนี้ยังมีกรวยลักษณะเดียวกัน
แต่ขนาดเล็กกว่าซ้อนทับลงด้านบน เข้าร่องเขารอยพอดิบพอดี เหมือนถ้วย
หลายๆ ใบวางซ้อนกันอย่างโรยาร่างนั้น เหนือกรวยสองชิ้นดังกล่าว ยังซ้อน
ด้วยกรวยลักษณะเดียวกันใบที่สาม ใบที่สี่ และตามด้วยกรวยอีกสี่ใบ รวมทั้ง
สิ้นเป็นกรวยแปดใบวางซ้อนกัน เมื่อมองจากด้านบน จะเห็นวงกลมหลายๆ วง
[616e] ขยายตัวออกจากกัน ตามเส้นขอบของกรวยแต่ละใบ แต่หากมองจากด้านข้าง
ก็จะเห็นเป็นกรวยสูงต่อเนื่องกันรอบ ๆ ท่อนเพลลา ซึ่งสูงพ้นจากกึ่งกลางของ
กรวยใบที่แปดขึ้นไป ขอบวงกลมของกรวยชั้นนอกสุดและแรกสุดนั้น มีขนาด
กว้างที่สุด วงที่หกกว้างเป็นอันดับสอง วงที่สี่เป็นอันดับสาม วงที่แปดเป็น
อันดับสี่ วงที่เจ็ดเป็นอันดับห้า วงที่ห้าเป็นอันดับหก วงที่สามเป็นอันดับ
เจ็ด และวงที่สองกว้างเป็นอันดับแปด⁵³ ขอบวงกลมของกรวยใบที่ใหญ่ที่สุด
มีหลากหลายสีล้วน ส่วนขอบวงกลมของใบที่เจ็ดนั้นมีความสูงสว่างสูงสุด
[617a] ขอบของกรวยใบที่แปดได้รับสีล้วนจากแสงเรืองรองของใบที่เจ็ดส่องมากระทบ
ส่วนขอบของกรวยใบที่สองและใบที่ห้าั้นเหมือนกัน คือมีสีเหลืองนวลกว่า
ใบอื่นๆ ขอบกรวยใบที่สามมีสีขาวชัดที่สุด ใบที่สี่เป็นสีแดง ส่วนใบที่หกนั้น
ขาวที่สุดเป็นอันดับสองรองจากใบที่สาม เพลลาทั้งก่อนนั้นหมุนเป็นวงกลม
ด้วยความเร็วเท่ากันตลอด แต่ในวงโคจรของทั้งหมดนั้น วงกลมชั้นในทั้งเจ็ด
[617b] จะหมุนอย่างนุ่มนวลในทิศทางตรงข้ามกับส่วนอื่นทั้งหมด นอกจากนี้
ในบรรดาวงโคจรทั้งแปด วงที่แปดหมุนเร็วที่สุด ส่วนอันดับที่สองเป็นของวงที่เจ็ด
หก และห้า ทั้งหมดนี้หมุนด้วยความเร็วเท่ากัน ตามมาด้วยอันดับสามด้าน
ความเร็ว – จากคำบอกเล่าของพวกเขา – เป็นวงโคจรของวงที่สี่ ส่วนอันดับ
สี่เป็นของวงที่สาม และอันดับห้าเป็นของวงที่สอง กระสวยปั่นด้ายชิ้นนี้หมุน
ไปบนตักขององค์เทพีแห่งความจำเป็น และด้านบนของขอบวงกลมแต่ละวง

เหล่านั้นก็หนึ่งคอนไว้ด้วยนางไซเรน⁵⁴ เคียงคู่การโคจร แต่ละนางเปล่งเพียงเสียงเดียว โน้ตเดียว เสียงของแปदनางรวมกันย่อมเกิดเป็นเสียงประสานหนึ่งเดียวอันลงตัว นอกจากนั้นยังปรากฏเทพีอีกสามนางนั่งอยู่รอบนอกของวงโคจรด้วยระยะห่างเท่ากัน⁵⁵ บนบัลลังก์ของตนด้วย พวกนางเป็นบุตรีของเทพีแห่งความจำเป็น หรือสามเทพีแห่งไซเคเซตา – ลาเคลิส โคลโร และอาโทรพัส⁵⁶ – สวมชุดขาว กับมงกุฎดอกไม้บนศีรษะ ทั้งสามนางจะคอยขับลำนำควบคู่ไปกับเสียงประสานของนางไซเรน โดยลาเคลิสขับลำนำแห่งอดีตกาล โคลโรขับลำนำแห่งปัจจุบันกาล และอาโทรพัสขับลำนำแห่งอนาคตกาล โคลโรจะยื่นหัตถ์ขวาของนางไปแตะวงโคจรชั้นนอกของกระสวยอยู่เสมอ เพื่อช่วยหมุนมันอีกแรง โดยจะหยุดบ้างเป็นบางครั้ง ส่วนอาโทรพัสก็จะใช้หัตถ์ซ้ายทำเช่นเดียวกันกับวงโคจรชั้นใน และสำหรับลาเคลิส นางจะคอยช่วยเหลือพี่น้องทั้งสองผลัดกันไปมา โดยหัตถ์ข้างหนึ่งวางอยู่บนวงโคจรชั้นนอก ส่วนหัตถ์อีกข้างวางอยู่บนวงโคจรชั้นใน...

[617c]

“เอาละ เมื่อเดินทางมาถึง พวกเขาก็มุ่งตรงไปยังเทพีลาเคลิสทันทีที่ตรงนั้น มีปาฐกอยู่คนหนึ่ง เขาตรงเข้ามาจัดกระบวนคนเหล่านั้น ให้ยืนห่างกันในระยะเท่ากัน ต่อมาเขาก็ไปหยิบสลากและโครงร่างวิถีชีวิตจำนวนหนึ่งออกมาจากตักของลาเคลิส จากนั้นจึงเดินขึ้นไปยืนบนแท่นสูง กล่าวว่ ‘ต่อไปนี่คือวจาแห่งลาเคลิส บุตรีอันผุดพ่องของเทพีแห่งความจำเป็น – จิตวิญญาณผู้มีอายุสั้นทั้งหลาย นี่คือการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งของวัฏจักรการตายของพวกเจ้า พงศ์พันธุ์อันไม่อมตะ พวกเจ้าจะได้เลือกภูติของตน ภูติเหล่านั้นจะไม่มีสิทธิ์เลือกพวกเจ้า พวกเจ้าจะได้จับสลาก ผู้ได้สลากหมายเลขแรกจะได้เลือกวิถีชีวิตก่อน และเขาก็จะได้ใช้ชีวิตตามแรงผลักดันแห่งความจำเป็นของวิถีชีวิตนั้น ๆ เทพีแห่งความตึงามนั้นไม่เคยอยู่ใต้อาณัติของผู้ใด คนผู้นั้นจะได้ครอบครองตัวนางมากแค่ไหน ย่อมขึ้นอยู่กับว่าเขาเชิดชูหรือหลู่เกียรติของนาง เขาเลือกเองก็ต้องรับคำประณามนั้นไว้เอง เทพเจ้าไม่มีส่วนรับคำประณามนั้นไว้ด้วย’...

[617d]

[617e]

“เมื่อปาฐกผู้นั้นกล่าวจบ เขาก็โปรยสลากทั้งหมดให้กับคนทุกคนตรงนั้น

และแต่ละคนก็ก้มลงเก็บใบที่ตกอยู่ใกล้กับตัว – ยกเว้นเออร์ เขาไม่ได้รับอนุญาต ให้เก็บมันขึ้นมา – เลขาธิการบับบรอนบอกความหมายของมันอย่างชัดเจน แก่ผู้ที่จับมันขึ้นมาได้ จากนั้นโครงสร้างวิถีชีวิตต่างๆ ก็ถูกนำมาวางไว้บนพื้น

[618a] เบื้องหน้าของแต่ละคนตามลำดับบนสลาก โดยโครงสร้างเหล่านั้นมีจำนวนมาก กว่าจิตวิญญาณซึ่งยืนกันอยู่ตรงนั้นมาก และนั่นก็เป็นเพราะว่ามีโครงสร้างอยู่ ทุกประเภท ตั้งแต่ชีวิตของสัตว์แต่ละชนิดไปจนถึงวิถีชีวิตมนุษย์อันหลากหลาย และในจำนวนนั้นก็ยังมีชีวิตของทราชาอยู่หลายประเภท บ้างก็เป็นประเภทที่เป็นทราชาไปจนบั้นปลาย บ้างก็ฟังครินลงมาตั้งแต่กลางทาง ต้องจมจ่อมในความยากไร้ ถูกเนรเทศ จนต้องเป็นขอทาน นอกจากนี้ก็ยังมีชีวิตของบรูเชผู้มีชื่อเสียง บ้างก็มีชื่อเสียงเพราะรูปแบบภายนอกและความงาม บ้างก็เป็นเรื่องของพลังกำลังหรือขีดความสามารถในการแข่งขันกับคนอื่น และบ้างก็มีชื่อเสียงด้วยชาติกำเนิด ด้วยความดีงามของบรรพชน อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตซึ่งไม่ได้มีชื่อเสียงด้วยสิ่งเหล่านี้ก็มี เช่นเดียวกันกับวิถีชีวิตของผู้หญิง ซึ่งมีให้เลือกเหมือนกัน กระนั้นตัวเลือกเหล่านี้ก็ไม่ได้รวมเรื่องของการบริหารจัดการภายในจิตวิญญาณเข้าไปด้วย เพราะถึงอย่างไรความจำเป็นของวิถีชีวิตนั้นๆ ก็ย่อมต้องผลักดันจิตวิญญาณแต่ละดวงให้มีความแตกต่างกัน ตามแต่ตัวเลือกของมันอยู่แล้ว ตัวเลือกเหล่านี้จะให้สิ่งอื่นๆ นอกเหนือจากนี้เท่านั้น ผสมปนเปกันไป บ้างรวยบ้างจน บ้างป่วยบ้างสุขภาพแจ่มใส แล้วก็ยังมีสถานะอื่นๆ ซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างคู่ตรงข้ามเหล่านี้ด้วยเช่นกัน...

[618b]

“กล่าวคอนที่รัก ดูเหมือนความเสี่ยงทั้งหมดในวิถีชีวิตมนุษย์นั้น จะเกิดขึ้นที่ตรงนี้ที่เอง และด้วยเหตุนี้ พวกเราแต่ละคนจึงควรต้องลงมือทำการเรียนในสิ่งอื่นๆ ไปเสียให้หมด และจะต้องตระหนักให้ได้ว่า เขาเกิดมาเพื่อเป็นนักแสวงหา และเป็นนักเรียน ผู้จะร่ำเรียนแต่เพียงวิชาซึ่งสอนให้แยกแยะชีวิตที่ได้ออกจากชีวิตที่เลวได้เท่านั้น เพราะหากเขามีองค์ความรู้และความสามารถเช่นนั้นแล้ว เขาย่อมสามารถเลือกแต่สิ่งที่ดีที่สุดได้เสมอ ไม่ว่าสถานการณ์ไหนๆ เขาจะนำเอาสิ่งทั้งหลายซึ่งเราเพิ่งพูดกันไปมาครุ่นคิด เขาจะพิจารณาว่าสิ่งเหล่านั้น –

[618c]

ทั้งแยกกันและรวมกัน – สิ่งผลกระทบอย่างไรต่อความตั้งงามของชีวิตบ้าง ดังนั้น
เขาย่อมรู้ได้ถึงข้อดีและข้อเสียต่าง ๆ ของความงาม ยามมันเจือด้วยความยากไร้
ความมั่งคั่ง หรือความเคยชินอีกหลาย ๆ ลักษณะของจิตวิญญาณ นอกจากนั้น [618d]
เขายังจะรู้ได้ถึงผลกระทบต่าง ๆ จากการผสมปนเปกันของชาติกำเนิด – ทั้งดีและ
เลว – วิธีชีวิตส่วนตัว และตำแหน่งปกครองต่าง ๆ ความแข็งแกร่ง ความอ่อนแอ
ความง่ายตายและความยากลำบากด้านการเรียนรู้ และอีกหลายสิ่งอย่าง
ซึ่งยึดโยงอยู่กับจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะได้มาโดยธรรมชาติ หรือได้รับมาภายหลัง
ก็ตาม ทุกสิ่งทุกอย่างดังกล่าวนี้ย่อมทำให้เขาสามารถหาข้อสรุป – ด้วยการ
พิจารณาธรรมชาติของจิตวิญญาณโดยละเอียด – และเลือกได้ว่า อยากใช้
ชีวิตที่ดีกว่าหรือเลวกว่ามากกว่ากัน เขาจะเรียกวิถีชีวิตอันนำไปสู่ความไม่
เที่ยงธรรมว่าชีวิตอันเลวร้าย และจะเรียกวิถีชีวิตอันนำไปสู่ความเที่ยงธรรม
ยิ่งขึ้นว่าเป็นชีวิตที่ดีกว่า และจะปล่อยทุกอย่างนอกเหนือจากนี้ให้ไปตามทาง
ของมัน พวกเขาเองก็ได้เห็นไปแล้วใช่ไหมล่ะว่า การเลือกดังกล่าวนี้มีความ
สำคัญอย่างยิ่งใหญ่หลวง ทั้งตอนยังมีชีวิตและหลังจากตายไปแล้ว เขาจะต้อง [619a]
เดินทางไปยังชาติสืบด้วยความแน่วแน่ มันคงดูจืดจางอดามัน และต้องหนักแน่น
ในทัศนะดังกล่าวเสมอ จะมัวพะวงถึงความมั่งมีหรือความชั่วร้ายอื่น ๆ ณ ที่
แห่งนั้นไม่ได้ หาไม่แล้ว เขาอาจหลวมตัวเข้าหาทุชนาธิปไตย หรือเข้าหาวิถี
ปฏิบัติอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน ซึ่งเต็มไปด้วยความชั่วร้ายอันมิอาจเยียวยา
และจะส่งผลให้ตัวเขาเองต้องทนทุกข์ทรมานมากยิ่งขึ้นไปอีก เพื่อไม่ให้สิ่ง
เหล่านั้นเกิดขึ้น เขาจะต้องรู้ว่า จะเลือกวิถีชีวิตหนึ่งขึ้นมาจากวิถีทางอันสุดโต่ง
เหล่านั้นได้อย่างไร และจะหนีพ้นจากความสุดโต่งดังกล่าวได้อย่างไร เอาให้ได้
มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งในชีวิตนี้ และอีกต่อ ๆ ไปในชีวิตหน้า นี่แหละคือ
วิถีทางที่มนุษย์จะได้พบกับความสุขสมบูรณ์อย่างเปี่ยมล้นที่สุด... [619b]

“ผู้ถือสารจากอีกโลกหนึ่งของพวกเราซึ่งรายงานอีกด้วยว่า ปาฐกผู้หนึ่งยัง
ได้กล่าวต่อไปอีก ‘ถึงแม้จะก้าวออกมาเป็นคนสุดท้าย แต่หากเขารู้จักเลือก
โดยใช้ความเข้าใจ และดำรงชีวิตต่อไปอย่างสัตย์จริง ชีวิตอันน่าพอใจก็ยังมีรอ

เขาอยู่เช่นเดียวกัน และแน่นอนว่านี่ย่อมไม่ใช่ชีวิตอันเลวร้าย ดังนั้นต่อให้
เป็นคนแรกก็อย่าได้เลือกอย่างประมาท และคนสุดท้ายก็อย่าเพิ่งหมดกำลังใจ...

[619c] “เออร์กล่าว่า เมื่อปาฐกผู้หนึ่งพูดจบ คนจับสลากได้อันดับแรกก็ก้าวออกมา
ข้างหน้า แล้วก็เลือกวิถีชีวิตของพระราชไปในทันที ด้วยความสะเพร่าและเปี่ยม
ด้วยความละโมภ เขาเลือกโดยไม่ได้พิจารณาถึงสิ่งใดให้รอบคอบเลยด้วยซ้ำ

เขาจึงไม่ทันสังเกตเห็นว่า ส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตนั้น ท่ามกลางความชั่วร้ายอื่นๆ
มากมาย เขาถูกโชคชะตากำหนดให้ต้องกลืนกินลูกๆ ของตัวเอง อย่างไรก็ตาม
ขณะเขากำลังพิจารณาตัวเลือกของตนด้วยความสบายใจอยู่นั่นเอง จู่ๆ เขาก็
ค้อนแขนทาบอก ร้องให้คร่ำครวญกับสิ่งที่ตนเพิ่งเลือกไป เพราะละเลยคำเตือน
ของปาฐกผู้หนึ่งแท้ๆ กระนั้นเขากลับไม่เห็นว่าคุณค่าชั่วร้ายดังกล่าวเกิดจาก
ความผิดของตัวเอง เขาโทษดวงชะตา โทษญาติทั้งหลาย และโทษนั้นโทษนี้อีก
มากมาย แต่ไม่เคยโทษตัวเอง เขาคนนี้เป็นสมาชิกในกลุ่มที่เพิ่งลงมาจากสวรรค์
และเคยได้ใช้ชีวิตในระบอบปกครองอันเรียบร้อยมาก่อน ในชีวิตที่แล้ว เขาเคย
เข้าไปมีส่วนร่วมกับสิ่งดีงามอยู่เสมอ แต่นั่นก็เกิดจากความเคยชิน ไม่ได้เกิด

[619d] จากความรักในปัญญา อาจกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่แล้ว ผู้ที่ตกอยู่ในสถานการณ์
เดียวกันกับคนคนนี้ก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่เพิ่งลงมาจากสวรรค์ทั้งนั้น และด้วยเหตุนี้
พวกเขาจึงไม่เคยเผชิญกับความลำบากลำบากใดๆ มาก่อน แต่สำหรับคนส่วนมาก
ที่ขึ้นมาจากผืนดิน ด้วยความที่พวกเขาเคยได้พบกับความลำบากมาแล้ว
ทั้งของตนเองและคนอื่น เมื่อถึงเวลาต้องเลือก พวกเขาจึงไม่รีบเลือกอย่าง
วู่วาม ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ บวกกับโชคจากผลสลาก จิตวิญญาณทั้งหลายจึงมัก
มีการสลับสับเปลี่ยนความดีและความชั่วร้ายกันไปมาอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม

[619e] หากคนคนหนึ่งฝึกฝนปรัชญาอย่างถูกวิธี และบังเอิญเลขสลากของเขามีได้
รั้งท้าย เมื่อเขาได้ลงมาใช้ชีวิตบนโลกกับเราเมื่อไร – หากว่ากันตามข่าวสารซึ่ง
เราได้รับมาจากโลกนั้น – มันก็เป็นไปได้อย่างมากว่าเขาจะไม่เพียงได้พบกับ
ความสุขสมบูรณ์ที่นั่น แต่เขายังจะได้เดินทางจากโลกนี้ไปยังอีกโลกผ่านทาง
ทางสว่างสวรรค์ ไม่ใช่ได้พิภพ ไม่ใช่บนหนทางอันขรุขระ หากแต่เป็นหนทาง

อันราบเรียบเสมอ...

“เออร์ก็กล่าวว่า ภาพของจิตวิญญาณหลาย ๆ ดวงผลัดกันเลือกวิถีชีวิตของตนนั้น ช่างเป็นภาพอันควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะมันช่างน่าสังสาร น่าหัวเราะ น่าอัศจรรย์ใจ และก็น่าดูชม ส่วนใหญ่แล้ว การเลือกแต่ละครั้งก็มักจะสอดคล้องไปกับความเคยชินของตนในชีวิตก่อนหน้านี้ เขากล่าวว่าเขาเห็นจิตวิญญาณดวงหนึ่ง ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นของออร์เพ็ล⁵⁷ แต่ด้วยความเกลียดชังสตรีเพศ – เพราะเคยถูกพวกนางสังหารกับมือ เขาจึงไม่ต้องการจะเกิดในครรภ์ของสตรีนางใดอีก – เขาจึงเลือกชีวิตของพญาหงส์ เออร์ยังเห็นจิตวิญญาณของธามิริส⁵⁸ เลือกชีวิตของเจ้านกไนติงเกล และเห็นหงส์ตัวหนึ่งเลือกเปลี่ยนชีวิตไปเป็นมนุษย์ รวมถึงสัตว์อื่น ๆ ซึ่งมีดนตรีในหัวใจก็ล้วนแต่เลือกเช่นเดียวกันนี้ จิตวิญญาณหมายถึงเลือกชีวิตของสิงโต และนั่นก็คือจิตวิญญาณของอาแจ็คส์ บุตรแห่งเทลามอน เขาหลีกเลี่ยงการต้องกลับไปเป็นมนุษย์ ด้วยเหตุที่ยังจดจำคำตัดสินแห่งซูดเกราะเหล่านั้นได้เสมอ⁵⁹ ถัดจากเขา เป็นจิตวิญญาณของอากาศเมมมอน ผู้เกลียดชังมวลมนุษย์ไม่แพ้กัน เพราะเคยต้องรับความทรมาณอย่างสาหัสมาก่อน⁶⁰ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงเลือกเปลี่ยนชีวิตของตนไปเป็นพญาอินทรี จิตวิญญาณของอาตาลันดา⁶¹ จับสลากได้หมายเลขช่วงกลาง ๆ นางเห็นเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ภายในชีวิตของบุรุษนักกรีฑาคนหนึ่งเข้า จึงมีอาจปล่อยมันผ่านไปได้ และสุดท้ายก็เลือกวิถีชีวิตนั้น ต่อจากจิตวิญญาณของนาง เออร์ก็ได้เห็นจิตวิญญาณของเอเพ็ล⁶² บุตรแห่งพาโนเพ็ลส เลือกรับเอาธรรมชาติของสตรีช่างศิลป์นางหนึ่ง และในจำนวนสลากล่าดับท้าย ๆ เขาเห็นจิตวิญญาณของเธร์ซิติส ตัวตลก แต่งตัวเป็นวานร⁶³ ทว่าโชคชะตาก็บันดาลให้สลากหมายเลขสุดท้ายตกเป็นของจิตวิญญาณของโอดิสซีส เขาได้เลือกเป็นคนสุดท้าย และยังจำความลำบากช่วงก่อนหน้านี้ของตัวเองได้ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงหายขาดจากความรักในเกียรติยศไปเสียสิ้น เขาเดินวนไปมาอยู่พักใหญ่ เพื่อมองหาชีวิตของปัจเจกบุรุษสักคนหนึ่ง ซึ่งสนใจแต่ฐานะของตนเท่านั้น⁶⁴ และด้วยความยากเย็น เขาก็พบเข้ากับชีวิตหนึ่ง

[620a]

[620b]

[620c]

[620d] วางทิ้งไว้เดียวตาย คนอื่น ๆ ไม่เคยหันไปสนใจมัน เมื่อได้พบชีวิตนั้น เขาก็กล่าว
ว่าต่อให้เขาจับสลากได้เลือกเป็นคนแรก เขาก็ยังจะทำเช่นเดิม เขายินดีเหลือ
เกินที่ได้เลือกชีวิตนั้น สัตว์อื่น ๆ อีกหลายตัว บ้างก็เลือกเปลี่ยนชีวิตเป็นมนุษย์
บ้างก็เปลี่ยนเป็นสัตว์ชนิดอื่น ๆ คล้ายกันกับมนุษย์ คนไม่เพียงธรรมดาบางคนก็
เปลี่ยนเป็นสัตว์อันดุร้าย และคนเพียงธรรมดาบางคนก็เปลี่ยนเป็นสัตว์อันซื่อซื่อ
ผสมปนเปกันไปมาอยู่ทุกประเภท...

[620e] “เมื่อจิตวิญญาณทุกคนจะได้เลือกชีวิตของตนตามลำดับในสลากที่จับได้แล้ว
พวกเขา ก็เดินตรงต่อไปยังเทพีลาเคสิส แต่ละคนจะได้รับภูติผู้พิทักษ์ชีวิตคน
ละหนึ่งตนจากนาง โดยภูติเหล่านี้จะทำหน้าที่เติมเต็มวิถีชีวิต ซึ่งคนแต่ละคน
ได้เลือกไว้ อันดับแรก ภูติจะนำพาจิตวิญญาณไปยังเทพีโคลธธ ไปอยู่ใต้หัตถ์
ของนาง - ขณะนางกำลังหมุนกระสวยโคจร - เพื่อยืนยันโชคชะตาที่ทั้งสลากและ
ตัวเลือกของตนกำลังจะนำมาให้ ต่อมา หลังจากได้รับสัมผัสจากนางแล้ว ภูติก็
จะนำทางต่อไปยังการหมุนในฝั่งของเทพีอาโทรพัส เพื่อบันดาลให้เส้นใย
แห่งโชคชะตาเหล่านั้นมีอาจย่อนคืนได้อีก⁶⁵ จากจุดนั้น โดยไม่หันหลังกลับ

[621a] พวกเขาเดินทางต่อไป และลอดใต้บัลลังก์ของเทพีแห่งความจำเป็น กระทั่ง
ผ่านมาได้จนครบจำนวนคนแล้ว พวกเขาจึงเดินทางต่อไปจนผ่านพื้นที่ราบ
แห่งเลธ⁶⁶ ซึ่งร้อนอบอ้าวอย่างน่าสะพรึง ไม่ปรากฏต้นไม้หรือพืชบนผืนดิน
ชนิดใดเติบโตขึ้นได้ที่นั่น ยามสนธยาใกล้มาเยือน พวกเขาจึงตั้งค่ายพักแรมขึ้น
ริมแม่น้ำแห่งความประมาท โดยน้ำในแม่น้ำสายนั้น ไม่มีภาชนะใดรองรับน้ำ
จากมันได้ อย่างไรเสียความจำเป็นก็ผลักดันให้พวกเขาต้องตักน้ำจากแม่น้ำ
โดยต้องตักกันแต่ในปริมาณพอควรเท่านั้น ทว่าบรรดาผู้ไร้ปฏิภาณหาได้ทำ
เช่นนั้นไม่ พวกเขากลับตักเข้าไปมากจนเกินขนาด และนั่นก็ทำให้พวกเขาลืมนึก
ทุกสิ่งทุกอย่างไปเสียสิ้น และผล็อยหลับไปจนเพียงคืน อสุรีบาตเกิดพาดเปรี้ยง

[621b] ตามมาด้วยแผ่นดินไหว และในบัดดล ทุก ๆ คนล้วนถูกกวาดไปจากตรงนั้น
หายไปคนละทิศละทาง - ดุจฝนดาวตก - เพื่อไปจุดตามวิถีทางของตน และถึง
แม้ว่าตัวเขาเองจะไม่ได้รับอนุญาตให้ตักน้ำจากแม่น้ำนั้น แต่เออร์กัลกลับจำไม่ได้

ว่าเขากลับคืนสู่ร่างของเขาได้อย่างไรและมาทางไหน จู่ๆ การมองเห็นของเขาก็ฟื้นคืนมา เขามองเห็นว่านั่นเป็นยามอรุณรุ่ง และเขาก็กำลังนอนอยู่บนเชิงตะกอน...

“ด้วยเหตุนี้ล่ะ กลาวคอน ตำนานของเขาถึงยังถูกเก็บรักษาไว้ได้ไม่สูญหายไปไหน และหากมันโน้มน้าวให้เราเห็นตามได้ มันก็ย่อมคุ้มครองพวกเราได้ด้วยเช่นกัน เราจะต้องข้ามแม่น้ำแห่งเลเทกันให้ดีๆ และอย่าได้สร้างมลทินให้แก่จิตวิญญาณเป็นอันขาด แต่ถ้าพวกเราในที่นี้ยังไม่ยอมให้ข้าฯ โน้มน้าวให้เห็นตามได้ – ว่าจิตวิญญาณนั้นเป็นอมตะ และสามารถพอจะรองรับทุกความดีและความชั่วร้ายเอาไว้ได้ – ก็ขอให้พวกเราทุกคนยึดมั่นในหนทางเบื้องบนเอาไว้ และปฏิบัติตนเที่ยงธรรมด้วยปฏิภาณเสมอไม่ว่าในสถานการณ์ใดก็ตาม เพื่อที่เราจะได้เป็นมิตรกับตัวของเราเอง และกับทวยเทพเจ้า ขณะเรายังดำรงชีพอยู่ตรงนี้ และหลังจากนั้น – เช่นเดียวกับเหล่าผู้สืบทอดในการแข่งขัน เดินทางไปทั่วเพื่อรับรางวัล พวกเราก็จะได้เก็บเกี่ยวรางวัลตอบแทนของเราเองด้วยเช่นกัน ดังนั้น ทั้งในที่ตรงนี้ และในการเดินทางอีกพันปีที่เราได้พรรณนาไว้ ข้าฯ ขอให้พวกเราจงสุขสวัสดิ์”⁶⁷

[621c]

[621d]

เชิงอรรถ เล่ม 1

1. ในปัจจุบันเราแบ่ง *Republic* ของเพลโต (Plato) เป็น 10 “เล่ม” เพราะต้นฉบับที่เหลือมาถึงทุกวันนี้ เขียนบนกระดาษปาปรัสแยกเป็นม้วน ๆ 10 ม้วน กระดาษนั้นยังไม่มีข้อมูลแน่ชัดว่าเพลโตต้องการแบ่งออกเป็น 10 เล่มอย่างไร เป็นในปัจจุบันหรือไม่ เพราะเป็นไปได้ว่าการแบ่งเป็น 10 ม้วน/เล่ม อาจเกิดโดยการลำดับชั้นใหม่ของผู้เรียบเรียงบางคนในภายหลัง
2. โดยทั่วไปเพลโตจะเขียนงานของเขาในรูปบทสนทนา (dialogue) ระหว่างโสกราตีส (ผู้เป็นอาจารย์ของเพลโต) กับตัวละครอื่น ๆ หากมีงานเพียงบางชิ้นที่กำหนดให้โสกราตีสเป็นทั้งสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและผู้เล่าเรื่อง โดยหนึ่งในนั้นได้แก่บทสนทนา *Republic* ซึ่งเรียกวิธีการดังกล่าวว่า internal narrative หรือ “การเล่าเรื่องจากภายใน” อันหมายถึง การที่ผู้เล่าเป็นหนึ่งในตัวละครของเรื่อง ที่ตนเล่า วิธีการนี้ทำให้เราได้เห็นกระบวนการคิด บุคลิกภาพ และการมองโลกของผู้เล่า ในปัจจุบันเรื่องราวเกี่ยวกับตัวของโสกราตีส โดยมากอ้างอิงมาจากงานเขียนของเพลโตเกือบทั้งสิ้น เพราะโสกราตีสไม่ได้ประพันธ์หนังสือใดๆ เอาไว้เลย (หรือหากเคยก็น่าจะสาบสูญไปหมดแล้ว) ผลงานขนาดยาวเรื่อง *Republic* หรือ *Πολιτεία* (*/Politeia/*; แปลตามตัวอักษรได้ว่า “ระบอบการปกครอง”) จึงนับว่าเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ช่วยให้เราสามารถศึกษาโลกทัศน์ของโสกราตีสผ่านความคิดของเพลโต หรือแม้แต่ในทางกลับกัน
3. เพเรอัส (Piraeus) เป็นเมืองท่าสำคัญของเอเธนส์ ในช่วงปี 410 ก่อนคริสตกาล เมืองนี้ถือเป็นฐานที่มั่นของระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยในห้วงเวลาที่กรุงเอเธนส์ถูกยึดครองโดยเผด็จการของสปาร์ตา ดังนั้นการที่เพลโตเลือกเมืองนี้เป็นฉากหลัง จึงสื่อถึงถึงคำถามซ่อนเร้นภายในบทสนทนาชิ้นนี้ว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริงมีคุณค่าแค่ไหน?” เพราะชาวเพเรอัสต่างก็ได้ต่อสู้และล้มตายไปเพื่อปกป้องมันจากการรุกรานของสปาร์ตา นอกจากนี้ เพเรอัสยังเป็นเมืองท่าสำคัญ ประชากรในเมืองจึงมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ-ชนชาติ ตัวละครในบทสนทนาโดยมากมักเป็นคนต่างถิ่นที่เดินทางผ่าน หรือมาตั้งรกรากในเมืองนี้ทั้งสิ้น การเลือกเพเรอัสเป็นฉากหลังจึงสื่อความถึงคำถามอีกข้อที่ว่า “ความหลากหลายนั้นจำเป็นต่อการเป็นเมืองที่ดีใช่หรือไม่?”
4. กลาวคอน (Glaucon) เป็นพี่ชายแท้ ๆ ของเพลโต มีอายุมากกว่า 15–20 ปีทั้งคู่เป็นบุตร

ของอริสตอน (Ariston) กับนางเพริกทิโอเน (Periktione) นอกจากนี้เพลโตยังมีพี่ชายอีกคนชื่อ อเดมันทัส (Adeimantus) ซึ่งอยู่ในบทสนทนาเล่มนี้ด้วยเช่นกัน

5. เราได้จาก 354a ว่า เทพองค์นี้มีนามว่า เบนดิส (Bendis) ซึ่งเป็นเทพที่ชาวธราเคียนนำเข้ามายังเมืองเพเรอัส

6. ธราเคียน (Thracian) เป็นชื่อที่ชาวกรีกโบราณใช้เรียกดินแดนที่ในปัจจุบันเป็นยุโรปตอนกลางและตอนใต้ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวธราเคียนที่มีภาษาสื่อสารเป็นของตัวเอง

7. โพลेमาร์คัส (Polemarchus) ชาวเพเรอัส ผู้เกิดในตระกูลมั่งคั่งร่ำรวย ที่มีประวัติชีวิตน่าสนใจว่า เขาได้ต้องโทษประหารชีวิตโดยคณะปกครองแบบเผด็จการครอนิปีโดยเมื่อปี 404 ก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นปีที่เอเธนส์เพิ่งพ่ายแพ้สงคราม และทหารสปาร์ตาได้เข้ามาปกครองแทนที่ระบอบประชาธิปไตย การนำตัวละครโพลेमาร์คัสมาใช้ในบทสนทนานี้จึงเป็นการตอบย้าคำถามสำคัญในใจของเพลโตที่ว่าประชาธิปไตยนั้นมีคุณค่าเพียงพอให้เรดต่อสู้เพื่อมันหรือไม่?

8. แม้โพลेमาร์คัสจะกล่าวในเชิงล้อเล่นกับโสคราตีส แต่คำพูดของเขาก็สื่อความถึงคำถามทางการเมืองอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่เนื่อง ๆ ในบทสนทนาเล่มนี้ก็คือ "การใช้กำลังของคนกลุ่มหนึ่งเข้าบังคับคนอีกกลุ่มหนึ่งนั้น เป็นสิ่งที่มีความถูกต้องมากน้อยแค่ไหน" เช่นรัฐบาลควรใช้กำลังเข้าจับกุมหรือสลายการ

ชุมนุมของประชาชนได้ในกรณีใดบ้าง เป็นต้น นอกจากนี้ คำหยอกล้อนี้ของโพลेमาร์คัสยังมีความย้อนแย้งในตัวของตัวเอง เนื่องจากในปี 404 ก่อนคริสตกาล โพลेमาร์คัสได้ถูกรัฐบาลสปาร์ตาใช้กำลังเข้าจับกุมและตัดสินโทษประหารชีวิต

9. ลิลิอัส (Lysias) เป็นนักพูดคนหนึ่งที่มีส่วนในการล้มล้างระบบเผด็จการของสปาร์ตาและสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นมาอีกครั้ง

10. ธราซิมาคัส (Thrasymachus) เป็นหนึ่งในอาจารย์สอนกลยุทธ์การพูดในมหาวิทยาลัยการเมืองและทางกฎหมาย หรือที่เรารู้จักกันว่าพวก "โซฟิสต์" (sophist)

11. เคฟาลัส (Cephalus) เศรษฐีผู้ร่ำรวยจากการค้าอาวุธแถบเอเธนส์ เดิมเป็นชาวซุราโคซาย (Syrakousai ปัจจุบันออกเสียงเป็นภาษาอิตาลีเสียว่า "ซิราคูซ่า") ซึ่งเป็นเมืองท่าเล็ก ๆ ทางตะวันออกของเกาะซิซิลี (Sicily) เขามีบุตรชาย 3 คน และบุตรสาว 1 คน โดยบุตรชายทั้งสามคนคือ โพลेमาร์คัส ลิลิอัส และยูธิเดมัสต่างก็เรียนมาปรากฏตัวในบทสนทนาเล่มนี้ด้วยกันทั้งสิ้น

12. เป็นสำนวนที่พบในงานของโฮเมอร์ การก้าวพ้น "ธรณีประตูแห่งความซรา" คือ การก้าวเข้าสู่ประตูแห่งความตาย คำถามนี้ของโสคราตีสมีลักษณะไปในทาง "หยาบคาย" และท้าทายต่อชนบททางสังคม ใน *Apologia* ซึ่งเป็นวาทะแก้คดีของโสคราตีส เขาได้เปรียบตัวเองว่าเป็นเสมือน "ตัวเหลือบ" ที่

คอยตอมไตไปรอบๆ ม้า ม้าจึงต้องตื่นอยู่ตลอด พยายามบดปายสายหางไม่ให้ถูกคุดเลือดได้ง่ายๆ (*Apologia*, 30e) โสคราตีสมองว่านักปรัชญาที่เป็นเช่นนี้ เขามีหน้าที่ตั้งคำถามต่อสิ่งทั้งหลาย เพื่อคอยกระตุ้นไม่ให้คนตกอยู่ในสภาพเฉื่อยชาทางความคิด ไม่ปล่อยตัวไปกับกระแสสังคมเพียงเพราะเป็นความเห็นของคนหมู่มาก มนุษย์จำเป็นต้องสำรวจตรวจสอบความคิดตนเองอยู่เสมอ เพราะ “ชีวิตที่ไร้การตรวจสอบ ย่อมเป็นชีวิตที่หาคุณค่ามิได้” (*Apologia*, 38a)

13. โซโฟคลีส (Sophocles; ราวปี 496–406 ก่อนคริสตกาล) ผู้ประพันธ์บทละคร *Oedipus the King* หรือ “อิดิปุสจอมราชันย์”

14. Themistocles (Themistocles) แม่ทัพและผู้นำทางการเมืองของชาวเอเธนส์ยุคประชาธิปไตย มีชีวิตอยู่ในช่วงปี 524 – 459 ก่อนคริสตกาล

15. ในสมัยโบราณ เอเธนส์เป็นเมืองที่มีชื่อด้านศิลปะแทบทุกแขนง ใครได้เดินทางมาศึกษาที่นี่ก็จะดูดีมีหน้าตาดีในสังคม ส่วนเซริฟัสเป็นเพียงแคเกาะเล็กๆ เกาะหนึ่งในทะเลอีเจียนเท่านั้น

16. ฮาดิส (Αἰδης; /*Hadēs*/) หรือ Hades เทพผู้ดูแลปรภพ เป็นบุตรคนโตของโครนอส (Kronos) กับเรอา (Rhea) ชาวกรีกใช้ชื่อของฮาดิสเป็นบุคลาธิษฐานของนรก ในเล่มนี้จะใช้ทั้งคำว่า “นรก” กับ “ฮาดิส” ไปตามบริบท

17. พินดาร์ (Pindarus) หรือที่เรารู้จักกันในชื่อ พินดาร์ (Pindar) กวีผู้โด่งดังจากเมืองธีบส์ เป็นหนึ่งในก้ามหาวีที่มีชีวิตอยู่ในช่วงปี 522 – 443 ก่อนคริสตกาล

18. “สุทธิธรรม” ถอดความจากคำว่า ὁσιος (/hosios/) สุทธิธรรมเป็นความดีงามชนิดหนึ่งในสมัยกรีกโบราณ โดยทั่วไปหมายถึงหน้าที่รับผิดชอบที่มนุษย์มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เพลโตเขียนถึงหัวข้อนี้โดยละเอียดในบทสนทนาชื่อ *Euthyphro*

19. กวีบทนี้หลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันเพียงบางส่วนเท่านั้น

20. “ความเที่ยงธรรม” และ “ความไม่เที่ยงธรรม” เป็นประเด็นหลักในเล่มนี้ และนี่เป็นครั้งแรกที่มีการกล่าวถึง “ความเที่ยงธรรม” โดยเราจะเห็นว่าเคพาลัสเอ่ยถึงคำว่า “ผู้ไร้ความเที่ยงธรรม” ขึ้นมาโดยบังเอิญเท่านั้น แต่ความบังเอิญครั้งนี้ก็ส่งผลเป็นห่วงโซ่ของเหตุการณ์ต่อๆ มาที่ทำให้ “ความเที่ยงธรรม” กลายเป็นแกนเรื่องหลักในที่สุด คำว่า “ความเที่ยงธรรม” ในหนังสือเล่มนี้แปลมาจากคำว่า δικαιοσύνη (/dikaiosynē/) ซึ่งภาษาอังกฤษมักแปลว่า justice กระนั้นคำว่า δικαιοσύνη นั้นมีความหมายที่ค่อนข้างไกลของจริยธรรมมากกว่าด้านที่เป็นกฎหมาย กล่าวคือเป็นเครื่องบ่งชี้ “การกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง” หรือ “การใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง” ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม การกล่าวถึง “คนเที่ยงธรรม” จึงหมายถึงผู้ที่รู้จักใช้ชีวิตอย่างถูกต้องทำนองครองธรรม และกอปร

ด้วยความตึงตังต่างๆ อย่างครบถ้วน ในเล่มนี้เพลโตพยายามอธิบายว่าความเที่ยงธรรมนั้นสำคัญต่อนักปรัชญาอย่างไร และมันจะนำเราไปสู่ความสำเร็จของชีวิตได้อย่างไร

21. คำถามที่เป็นแกนสำคัญในปรัชญาของเพลโตก็คือ “สิ่งนี้คืออะไร” เช่น ความรักคืออะไร ความเที่ยงธรรมคืออะไร ฯลฯ การที่เราจะถามใครสักคนอย่างจริงจังว่า “สิ่งนี้คืออะไร” เราย่อมถามมันโดยวางอยู่บนพื้นฐานที่ว่าสิ่งนั้นดำรงอยู่จริง และเมื่อสิ่งนั้นดำรงอยู่จริง คำตอบที่ถูกต้องที่สุดของคำถามว่า “สิ่งนี้คืออะไร” ก็ย่อมต้องเป็น “นิยาม” หรือ “คำจำกัดความ” อันเป็นสากลของสิ่งนั้น ๆ กล่าวคือ สำหรับเพลโตแล้ว คำจำกัดความของสิ่งหนึ่ง ๆ ย่อมมีเพียงหนึ่งเดียว แต่ต้องสามารถครอบคลุมถึงความหลากหลายในรูปลักษณะของสิ่งนั้น ๆ ได้หมด เช่น คำจำกัดความอันเป็นสากลของเก้าอี้ย่อมมีอยู่หนึ่งเดียว แต่คำจำกัดความนี้ต้องครอบคลุมถึงลักษณะที่แตกต่างหลากหลายของเก้าอี้ทุกตัวในโลกได้หมด เป็นต้น การจะหาคำจำกัดความของสิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งจึงไม่ใช่เรื่องง่าย มันจำเป็นผ่านการตั้งคำถาม การสนทนาแลกเปลี่ยน การเสนอและหักล้างตรรกะของกันและกัน ฯลฯ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำจำกัดความอันเป็นสากลของสิ่งหนึ่ง โดยทั่วไปแล้ว ในบทสนทนาของเพลโต มักมีการสืบหาคำจำกัดความของสิ่งต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันไป เช่น ในบทสนทนาเล่มนี้ประเด็นใหญ่ของเรื่องก็คือการสืบหาคำจำกัดความของความเที่ยงธรรม

22. ซิโมนิเดส (Simonides; 556 – 468 ปีก่อนคริสตกาล) หนึ่งในเก้าของมหากวีผู้เป็นคู่แข่งคนสำคัญของพินดาร์

23. เนื่องจากผลงานของซิโมนิเดสหลงเหลือมาถึงมือเราน้อยมาก เราจึงไม่ทราบแน่ชัดว่าข้อความนี้ปรากฏอยู่ในบทกวีบทใด

24. คำว่า “ศิลปะเฉพาะทาง” หรือ “ศิลปะ” แปลมาจากคำกรีกว่า τέχνη (/tekhne/; /เทคเน/) เป็นรากศัพท์ของคำว่า technique หรือ technology อย่างไรก็ตาม คำว่า “เทคเน” นี้มีความหมายคล้ายคลึงกับคำที่เราใช้เรียกสถาบันการศึกษาสายวิชาชีพว่า “โรงเรียนเทคนิค” อันเป็นสถานที่ฝึกหัด “อาชีพ” และ “ความชำนาญเฉพาะทาง” แม้กระนั้นคำว่า τέχνη ก็กินความหมายไปไกลกว่า “เทคนิค” ที่เรารู้จัก เพราะมันได้หมายรวมไปถึง “ชุดของหลักการและวิธีการ” อันจะนำพาเราไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ผ่านการเรียนและการปฏิบัติ เช่น การจะเป็นแพทย์ได้นั้น เราต้องเรียนรู้หลักการและฝึกปฏิบัติ “เทคเน” ของแพทย์ เพื่อไปถึงเป้าหมายในการเป็นแพทย์ ดังนั้นคำว่า “เทคเน” จึงอาจนำมาผสมรวมกับคำอื่นๆ อีกหลายคำเพื่อสื่อความหมายในการทำงาน เช่น “ศิลปะการรับค่าแรง” อันเป็นคำที่เข้าใจว่าโสกราตีสประดิษฐ์ขึ้นใหม่ใน 346b ในที่นี้ผู้แปลเลือกแปลคำว่า “เทคเน” เป็น “ศิลปะ” แทนคำว่า “อาชีพ” เพราะ “ศิลปะ” นั้นสามารถสื่อถึง “ชุดของหลักการและการปฏิบัติ” ที่ต่างจากคำว่า “อาชีพ” ซึ่งสื่อไปในทางของ “สถานะทางสังคม” มากกว่า

25. “หมากรุก” ในที่นี้แปลจากคำว่า *πεττεία* (*/petteia/*) ซึ่งวิธวิธีการเล่นของมันจริงๆ เหมือนกับหมากรอกฮอสบวกับหมากรอกล้อมหรือโกะมากกว่า คือเล่นบนกระดานสี่เหลี่ยมติดตาราง 8x8 แต่ละฝ่ายจะมีเบี้ยวางเรียงกันคนละ 8 ตัว ฝ่ายหนึ่งสีขาว อีกฝ่ายสีดำ ผลัดกันเดินหมากเพื่อกินเบี้ยของอีกฝ่าย โดยการขนาบ 2 ด้านของเบี้ย ผู้แปลใช้คำว่า “หมากรุก” เพื่อให้เข้ากับบริบทในปัจจุบัน นอกจากนั้น เพลโตยังใช้ลักษณะการผลัดกันเดินหมากเป็นสัญลักษณ์แทนการสนทนาแลกเปลี่ยน หรือ *วาทะวิธี* อีกด้วย

26. โลร์ (*lyre*) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายชนิดหนึ่งในยุคกรีกโบราณ มีแขนสองข้างยึดกับกล่องเสียง ระหว่างแขนทั้งสองข้างสายสำหรับตีดี

27. มาจากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 19 อาวโกลิคลัส (*Autolycus*) เป็นคนรื้อยเล่ห์ชื่อของเขาแปลตามตัวอักษรได้ว่า “ตัวตนแห่งหมาป่า” หนึ่ง ควรทราบด้วยว่า โอดิสซีส ตัวเอกของมหากาพย์ *Odysseus* มักถูกนำมาเป็นตัวแทนของบุรุษผู้มีปัญญา ตรงข้ามกับอาคิลลีส ตัวเอกจากมหากาพย์ *Iliad* ที่เป็นตัวแทนของผู้ใช้อารมณ์ (เพราะเรื่องราวในมหากาพย์ *Iliad* นั้นเริ่มต้นจาก “ความพิโรธของอาคิลลีส” และจบลงเมื่อความพิโรธของเขามอดสิ้นลง)

28. “คนหมู่มาก” หรือ “คนจำนวนมาก” แปลจาก *οἱ πολλοί* (*/hoi polloi/*) สำหรับเพลโต “คนหมู่มาก” เป็นเหมือน “ช่วงชั้น” แบบหนึ่ง

ของสังคม ซึ่งตรงข้ามกับคนส่วนน้อย เพลโตไม่ชอบทัศนคติของคนหมู่มาก เพราะทัศนคติของคนหมู่มากมักเป็นสิ่งที่ยึดถือตาม ๆ กันมาโดยไม่ผ่านการตรวจสอบ กล่าวคือ คนหมู่มากมักมองแต่เปลือกนอกเท่านั้น ไม่ใช้ตรรกะครุ่นคิดพิจารณาลงไปข้างใน ดังนั้นสำหรับเพลโต ทัศนคติของคนจำนวนน้อย (ที่รู้จักคิด) ย่อมสำคัญกว่าทัศนคติของคนหมู่มาก (ที่ไม่รู้จักคิด) และนักปรัชญาก็เป็นคนส่วนน้อยเสมอ เพราะนักปรัชญาพิจารณาความจริงตามที่เป็น แม้ว่าอาจจะสร้างเจ็บบวดให้ก็ตาม

29. คำที่เกี่ยวกับ “ความดี” ในเล่มนี้มีอยู่ด้วยกัน 2 คำหลักคือ *ἀγαθός* (*/agathos/*) กับ *ἀρετή* (*/aretē/*) เพื่อความเข้าใจ ลองพิจารณาประโยคคำถาม 2 ประโยคนี้:

- 1) มันเป็นมิดที่ดีไหม?
- 2) มิดเล่มนี้ใช้อย่างดี?

คำว่า “ดี” จากทั้ง 2 ประโยคนี้ มีความหมายต่างกันเล็กน้อย คำว่า “ดี” ในประโยคแรกมีความหมายบ่งชี้ไปทาง “คุณภาพ” ของมิด กล่าวคือมันแบ่งชี้ว่า มิดแต่ละเล่มนั้นมีความดีโดยตัวของมันเอง มิดที่ดีที่สุดย่อมหมายถึงมิดที่เข้าใกล้ความดีของมิดมากที่สุด คำว่า *ดี* ในความหมายแรกนี้ เมื่อนำมาใช้กับมนุษย์ย่อมกินความหมายกว้างกว่าด้านยยะด้านจริยธรรมมาก เพราะ “คนดี” สมบูรณ์แบบย่อมหมายถึง “คนดีที่เข้าใกล้ความเป็นคนมากที่สุด” คำว่า *ἀγαθός* (*/agathos/*) แปลเป็น “คุณความดี” และ “ความดี” (เช่น คำถามของโสคราตีสใน 330d เป็นต้น) ส่วนคำว่า

ดี ในประโยคที่ 2 มีความหมายบ่งชี้ไปถึง “หน้าที่” ของสิ่งสิ่งหนึ่ง หรือคนคนหนึ่ง กล่าวคือ คำถามที่สองนั้น เขียนใหม่ได้ว่า “มีเดเล่มนี่ใช้งานอย่างไรจึงจะทำให้หน้าที่ของมันแสดงผลออกมาได้อย่างเป็นเลิศที่สุด?” หรือ “มีเดเล่มนี่ใช้อย่างไรจึงจะดี” ดังนั้น คำว่า ดี หรือ ἀρετή (*aretē*) ในความหมายที่สอง เมื่อนำมาใช้กับมนุษย์ก็จะสื่อไปในทางจริยธรรมมากกว่า ดี ในความหมายแรก ที่บ่งชี้ถึง “วิถีปฏิบัติ” อันจะดึงเอาความเป็นคนออกมาได้มากที่สุด ในกรีกโบราณ ความเที่ยงธรรม การมีปัญญา การรู้จักสงบใจตนเอง และความกล้าหาญ ทั้งสี่อย่างล้วนเป็น ἀρετή ทั้งสิ้น ดังนั้นเพื่อให้ต่างจากความดีแบบแรกจึงต้องแปล ἀρετή ทุกคำในเล่มว่า “ความดีงาม” โดยผู้อ่านต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า “ความดีงาม” ในความหมายของกรีกโบราณนั้นเกินความกว้างไปถึงทุกสิ่งที่มี “หน้าที่” เฉพาะตัวของมัน ตั้งแต่สัตว์ สิ่งของ ไปจนถึงมนุษย์

30. ตรรกะของโสคราตีสนี้มีความกำกวม และสมควรอย่างยิ่งที่จะกังขา สืบเนื่องจากคำถามว่า “ความเที่ยงธรรมเป็นความดีงามของมนุษย์ใช่ไหม?” สามารถตีความคำถามได้อย่างน้อย 2 นัย นัยยะแรกคือ “ความเที่ยงธรรมเป็นหมวดหมู่หนึ่งของความดีงาม” และนัยยะที่สองคือ “ความเที่ยงธรรมกับความดีงามนั้นเป็นสิ่งที่เหมือนกันทุกประการเหมือน $1 = 1$ ” ในความหมายโดยทั่วไป ไม่ว่าจะในยุคกรีกโบราณ หรือในปัจจุบันเราย่อมเห็นความเที่ยงธรรมตรงกับนัยยะแรกมากกว่านัยยะที่สองซึ่งเพลโตเองก็จงจัดความเที่ยงธรรมว่าเป็น

ความดีงามแบบหนึ่ง ดังนั้นโสคราตีสจึงอาจเรียกได้ว่ากำลัง “ลักไก่” โดยการเลือกตีความแบบที่สองแทนที่จะเป็นแบบที่หนึ่ง (เพราะถ้าความเที่ยงธรรม = ความดีงาม และถ้าความดีงามของมนุษย์ลดลงจากการถูกทำร้าย ความเที่ยงธรรมก็จะต้องลดลงด้วย)

31. ทังบิอัส (Bias) และพิททาคุส (Pittacus) ต่างก็เป็นหนึ่งใน “เจ็ดผู้มีปัญญา” (Seven Wise Men) แห่งยุคกรีกโบราณ

32. ทังโพลेमาร์คัสและโสคราตีสต่างก็ถูกประหารชีวิตในเวลาต่อมาด้วยการให้ดื่มยาพิษ โพลेमาร์คัส “ต่อสู้” เพื่อประชาธิปไตย ส่วนโสคราตีส “ต่อสู้” เพื่อปรัชญาของตน

33. เปรอันดรัส (Periandrus) เป็นทรราชแห่งคอร์ินธ์ และเป็นหนึ่งใน “เจ็ดผู้มีปัญญา” ที่โสคราตีสไม่ยอมรับ (*Protagoras*, 343a) เปรดีคคัส ในที่นี้หมายถึง เปรดีคคัสที่ 2 (Perdiccas II) กษัตริย์แห่งมาซิโดเนีย เซอร์คีส (Xerxes) เป็นกษัตริย์เปอร์เซียที่ยกทัพมารุกรานกรีก (ดังปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง 300) ส่วนอิสเมนีอัส (Ismenias) นั้นคือนักการเมืองชาวอีปัส ผู้มีอำนาจขึ้นมาจากสงคราม Peloponnesian

34. สมัยโบราณมีความเชื่อกันว่าถ้าปล่อยให้สัตว์ร้ายหันมาจ้องเราก่อน เราจะสะดุ้งหนีหรือและพูดอะไรไม่ออก

35. การใช้ถ้อยคำย้อนแย้ง หรือ irony เป็นเทคนิคทางการพูด และการเขียนชนิดหนึ่ง

ซึ่งจะนำเอาถ้อยคำ หรือสิ่งที่มีความหมายขัดแย้ง/ตรงข้ามมาวางไว้ด้วยกัน โดยไม่จำเป็นต้องใช้การเสียดสีหรือถากถาง ซึ่งวิธีการใช้วาทจาย้อนแย้งของโสคราตีส หรือที่เรียกว่า Socratic irony คือการหยิบเอาข้อเสนอนิยาม หรือตรรกะของฝ่ายตรงข้ามมาพิสูจน์ให้เห็นว่ามันมีความขัดกันหรือย้อนแย้งในตัวเอง โดยที่ตัวของโสคราตีสเองไม่จำเป็นต้องรู้คำตอบที่ถูกต้อง ดังนั้นคำถามเริ่มต้นของโสคราตีสจึงมักจะเป็น “สิ่งนี้คืออะไร” (ดูเชิงอรรถที่ 21) และเมื่อฝ่ายตรงข้ามเสนอคำจำกัดความใดๆ ขึ้นมา โสคราตีสก็จะตอบโต้โดยการตั้งคำถามเพื่อทำให้อีกฝ่ายเห็นว่าคำจำกัดความนั้นๆ มันมีตรรกะที่ขัดกันเองอยู่ นอกจากวาทจาย้อนแย้งจะเป็นเทคนิคอันเหลือชื่อของเขาแล้ว การแสดงออกของโสคราตีสในหลายครั้งหลายคราถือว่ามีมุกขบขันเยาะเย้ยอย่างแนบเนียนแบบคาย เช่น ใน 331e เราจะเห็นว่าโสคราตีสกล่าวยกย่องซิโมนีสก่อนเลยว่าเป็นผู้มี “ปัญญาทัดเทียมเทพเจ้า” แต่ให้หลังจากนั้นเขาก็ค่อยๆ ยิงคำถามใส่โพเลมาร์คัสจนสามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ว่านิยามของเขามีความขัดแย้งกันในตัวเอง แล้วจึงลงท้ายด้วยการบอกว่าคนอย่างกวีซิโมนีสนั้น “ไม่ใช่ผู้มีปัญญาเสียเท่าไร”

36. โสคราตีสพูดเช่นนี้เพื่อเปิดโปงเทคนิคการพูดของอราซิมาคัสพร้อมๆ กับดักทางซึ่งส่งผลให้กลยุทธ์ของฝ่ายหลังซึ่งมุ่งเน้นไปที่การทำให้คู่เจรจาต้องเงาเสียก่อนจะทันได้ตอบคำถาม มีอันต้องตกไป (เทคนิคของอราซิมาคัสเปรียบได้กับคำพูดของเจ้านาย

ที่ขึ้นเสียงใส่พนักงานที่มาทำงานสายว่า “รู้ใหม่ว่านี่ก็โมงแล้ว?” แต่ก่อนที่พนักงานดังกล่าวจะมีโอกาสได้ตอบ เจ้านายก็ตะคอกซ้ำต่อไปอีกว่า “คุณจะบอกว่าวันนี้รถติดใช่ไหม? ฟังไม่ขึ้นหรือ! ผมจะหักเงินคุณ!” ในกรณีนี้ ถึงพนักงานคนนั้นจะมาสายเพราะรถติดจริงๆ แต่เขาก็ไม่อาจตอบเช่นนั้นได้อีกเพราะคำว่า “รถติด” จะฟังเป็นสิ่งที่โง่เง่าไปโดยปริยาย ถึงจะแม้จะเป็นความจริงก็ตาม เราจะเห็นว่าอราซิมาคัสเลือกใช้เทคนิคสก็ดคู่เจรจาต่อหน้าธารกำนัล อย่างถูกจังหวะและมีประสิทธิภาพ เพราะสิ่งที่อราซิมาคัสโจมตีไม่ใช่เพียงแค่ว่าคำตอบของโสคราตีส หากคงรวมไปถึงแก่นของวิธีตั้งคำถามอันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของโสคราตีสอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การทำที่เป็นโมโห และเปลี่ยนเป็นการหัวเราะเยาะ ทั้งหมดล้วนสนับสนุนเทคนิคการพูดให้มีพลังทำลายอีกฝ่ายอย่างแม่นยำมีประสิทธิภาพ จุดนี้แสดงให้เห็นว่าอราซิมาคัสไม่ได้เป็นตัวละครที่อ่อนด้อยกว่าโสคราตีสแต่อย่างใด ทว่าการที่โสคราตีสสามารถอ่านเกมออกและแก้ได้ได้อย่างแนบคายก็บ่งบอกถึงความสามารถทางการพูดในระดับสูงทัดเทียมกัน (ถึงแม้โสคราตีสและเพลโตจะประกาศตัวว่าไม่ชอบเทคนิคของพวกโซฟิสต์เท่าไรก็ตาม) จนทำให้อีกฝ่ายต้องลาถอยไป เหมือนดังข้อบทหนึ่งใน *Plato's Republic* ของอแล็งบาดู (Alain Badiou) บาดูได้เรียกบทปะทะคารมระหว่างโสคราตีสกับอราซิมาคัสว่า “Reducing the sophist to silence”

37. หมายถึงตัวอย่างของโสคราตีสกับคำพูดของธราซิมาคัสใน 336c – d

38. “ไอ้คนที่ถูกถาม” หมายถึงโสคราตีสเอง

39. หมายถึงคำตอบที่ธราซิมาคัสห้ามไว้ในหน้า 336d

40. ในระบบไตสวนคติของเอเธนส์ หากพบว่าจำเลยมีความผิดจริง เขาจะได้รับโอกาสให้เสนอบทลงโทษแก่ตัวเอง ซึ่งต่างออกไปจากที่ฝ่ายโจทก์เรียกร้องมาได้ คำพูดของธราซิมาคัสนั้นล่อไปกับระบบนี้

41. คำตอบของธราซิมาคัสเป็นรูปแบบเฉพาะตัวของพวกโซพิสท์ ซึ่งมักถูกนำมาใช้โต้เถียงกันในการการเมือง คำตอบเช่นนี้วางอยู่บนฐานความคิดที่ว่า ไม่มีนิยามใดในโลกที่เป็นสากล หรือเรียกว่าเป็นสัมพัทธนิยม (relativism) อันเป็นคนละขั้วกับนักปรัชญาอย่างโสคราตีสที่แสวงหานิยามอันเป็นสากล เพราะเมื่อความเที่ยงธรรมคือผลประโยชน์ของฝ่ายที่แข็งแกร่งกว่า นั่นก็หมายความว่าความเที่ยงธรรมในเมืองหนึ่งโดยผู้ปกครองชุดหนึ่ง ย่อมแตกต่างจากความเที่ยงธรรมในอีกเมือง ซึ่งปกครองโดยคนอีกพวกหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ นิยามของความเที่ยงธรรมจึงเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาและสถานที่ หรือมีความสัมพันธ์ (relative) กับปัจจัยต่างๆ แน่นนอนว่านิยามเช่นนี้ย่อมเป็นสิ่งที่รับไม่ได้สำหรับโสคราตีส

42. โพลิดามัส (Polydamus) เป็นนักมวยปล้ำผู้ชนะเลิศในกีฬาโอลิมปิกครั้งที่ 93 ในปี 408 ก่อนคริสตกาล

43. คำว่า πόλις (/polis/) ในหนังสือเล่มนี้ จะแปลเป็น “เมือง” (ไม่ใช่ “รัฐ”) ในกรีกโบราณ กรีกเป็นดินแดนที่ประกอบขึ้นจากเมืองหลายๆ เมืองรวมกัน (บางตำราก็เรียกเป็น “นครรัฐ” หรือ “รัฐ”) ไม่ได้เป็นประเทศเดี่ยวๆ เหมือนเช่นทุกวันนี้

44. นิยามความเที่ยงธรรมที่เคลโตโฟนเสนอนั้นเป็นสัมพัทธนิยมแบบสุดโต่ง ที่ไม่เหมือนของธราซิมาคัส (ดูเชิงอรรถที่ 41) นิยามของธราซิมาคัสนั้นเป็นสัมพัทธนิยมก็จริง แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่น่ามาถกเถียงได้ แต่นิยามของเคลโตโฟนนั้นไปไกลจนสุดโต่งจนไม่สามารถถกเถียงกันได้อีก มันเหมือนกับการพูดว่า “เธอชอบกินข้าว แต่ฉันชอบกินกล้วยเดี่ยว คนแต่ละคนย่อมมีรสนิยมการกินที่ต่างกัน ใครจะทำอะไร?” ส่วนนิยามของธราซิมาคัสนั้นคือการพูดว่า “รสนิยมการกินของแต่ละคนนั้นถูกกำหนดจากการปลูกฝังของพ่อแม่” มันจึงยังพอกเถียงกันต่อได้

45. เช่น ความรู้ทางการคำนวณไม่เคยสอนว่า “ $2+2=5$ ” ถ้านักคำนวณบังเอิญไปบวกเลขผิดพลาดให้ $2+2=5$ ความผิดพลาดนี้ก็ไม่ได้มาจากความรู้ทางการคำนวณ เพราะการคำนวณไม่เคยสอนว่า “ $2+2=5$ ” ฉะนั้นต่อให้นักคำนวณคิดเลขผิด ก็ไม่ได้แปลว่าเขากำลังทำพลาดในฐานของนักคำนวณ แต่มาจากความผิดพลาดอันเป็นสามัญของมนุษย์

กล่าวคือ ธราซิมาคัสกำลังจะอ้างเหตุผลว่า การออกกฎหมายผิดพลาดไม่ได้เกิดจากการ เป็นนักปกครอง เพราะศิลปะการปกครอง ย่อมไม่สอนให้ออกกฎหมายพลาด แต่มัน เป็นความผิดพลาดอันเป็นสามัญของมนุษย์

46. เช่น ศิลปะเฉพาะทางการแพทย์ย่อม เกิดขึ้นเพื่อให้ประโยชน์แก่คนเจ็บป่วย ไม่ใช่ ประโยชน์แก่ตัวแพทย์เอง

47. คำว่า “องค์ความรู้” หรือ “วิชา” แปลจาก คำว่า ἐπιστήμη (*epistēmē*) หมายถึงชุด ของความรู้ ซึ่งมีระบบสมบูรณ์อยู่ในตัว คำนี้ คล้ายคลึงกับคำว่า “ศิลปะเฉพาะทาง” ในแง่ ที่ไม่ได้แบ่งแยกระหว่าง “ความรู้” กับ “การ ปฏิบัติ” อย่างชัดเจนเหมือนทุกวันนี้ โดยจะ เห็นว่าในงานของเพลโตนั้น คำว่า “ศิลปะ เฉพาะทาง” กับ “องค์ความรู้” เป็นสองคำ ที่เพลโตนำมาใช้ร่วมกันอยู่บ่อยๆ เช่น ใน บทสนทนา *Ion* ที่โสคราตีสกล่าวว่า การ ร่ายกลอนนั้น “ไม่ได้อาศัยศิลปะเฉพาะทาง หรือองค์ความรู้อะไรเลย” (*Ion*, 532c)

48. กล่าวคือ ถ้ามีแพทย์คนใดรักษาคนไข้ เพื่อหากำไร การหากำไรนั้นย่อมเกิดขึ้น จากศิลปะการหาเงิน ไม่ใช่ศิลปะการแพทย์ เพราะศิลปะการแพทย์ไม่ได้สอนการหาเงิน แต่สอนการรักษาคนไข้ นี่เป็นตรรกะแบบ เดียวกับที่ธราซิมาคัสใช้ใน 340d – 341a โสคราตีสกำลังใช้ตรรกะของธราซิมาคัส ย้อนกลับมาเล่นงานธราซิมาคัสเอง

49. “คนที่ต่างจากพวก” หรือ “คนไม่เข้าพวก” แปลมาจาก ἀλλότριον (*allogtrion*) ซึ่งเป็น คำตรงกันข้ามกับ οἰκείον (*oikeion*) ที่แปล ว่า “สมาชิกในครอบครัว” หรือ “พวกเดียวกัน” ที่มาจากคำว่า οἶκος (*oikos*) ซึ่งแปลว่า “บ้าน” หรือ “ครอบครัว” คำนี้เป็นคำสำคัญ ของปรัชญาสโตอิก (stoicism) ในยุคต่อมา ดังนั้นคำว่า “คนที่ต่างจากพวก” ในที่นี้จึง หมายถึง “คนที่แข็งแกร่งกว่าคนอื่น ๆ ทั้งหมด ไม่เป็นพวกเดียวกับใคร” กล่าวคือเป็นผู้นำ แบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนั่นเอง

50. ตำแหน่งราชการในกรุงเอเธนส์โบราณ มักถูกเลือกขึ้นมาโดยประชาชน เพื่อให้ทำ งานสาธารณะ พวกเขาจึงจะได้ค่าตอบแทน ต่ำมาก หรือบางครั้งก็ไม่ได้อะไรเลย

51. เข้าใจว่าพนักงานในโรงอาบน้ำสาธารณะ ของเอเธนส์สมัยนั้นน่าจะเป็นคนพูดมาก และหยาบคาย

52. ต้นฉบับใช้คำว่า φέρω ซึ่งในที่นี้หมายถึง การอุ้มประคองเหมือนเวลาอุ้มเด็กทารก เพื่อจะให้เห็น ธราซิมาคัสพูดล้อไปกับ 343a โดยจะบอกตัวเองเป็นแม่นมของโสคราตีส

53. หมายถึง 342a – c

54. “อำนาจ” หรือ “พลังอำนาจ” (และบาง ครั้งก็แปลเป็น “ความสามารถ”) แปลมาจาก δύναμις (*dynamis*) ซึ่งกินความกว้าง กว่า “อำนาจ” ในความหมายปัจจุบัน กล่าวคือ กินความถึงความสามารถในการใช้งานของ

สิ่งต่างๆ ด้วย เช่น “อำนาจของดวงตา” คือ การมองเห็น เป็นต้น

55. “ศิลปะการรับคำแรง” หรือ *μισθωτικῆ* เป็นคำศัพท์ที่โสคราตีสสร้างขึ้นเอง โดยเอา *μισθόν* (คำแรง, คำตอบแทน) + *τέχνη* (ศิลปะ) คิดว่าคำนี้แม้แต่คนในสมัยของโสคราตีสเองได้ยากก็คงรู้สึกประหลาดประหลาดเหมือนกัน

56. ในงานเขียนเรื่อง *Apologia* โสคราตีสแพ็คดี เพราะไม่สามารถสู้กับความเห็นของคนหมู่มากได้ วิธีการโต้เถียงที่โสคราตีสเสนอตรงนั้นจึงเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถรันทดชัยชนะของตนเองในศาล หากฝ่ายตรงข้ามไม่สามารถเอาชนะ “ความขยันแข็ง” ของเขาได้

57. คำว่า “ความโลเซื่อ” ที่ธราซิมาคัสพูดคือคำว่า *εὐθηθεια* (*euētheia*) แปลตามรากศัพท์ว่า “สันดานดี” (*εὐ* + *θηθος*) ส่วน “สันดานชั่ว” ที่โสคราตีสพูดคือ *κακοθηθεια* (*kakoētheia*; *κακία* + *θηθος*) กล่าวคือถ้าความเที่ยงธรรมสำหรับธราซิมาคัสคือ “สันดานดี” (*εὐθηθεια*) ความไม่เที่ยงธรรมก็ต้องเป็นสันดานชั่ว (*κακοθηθεια*) ใช่ไหม? นี่เป็นอีกครั้งที่โสคราตีสแสดงบุคลิกอันขยันแข็งตามแบบฉบับของตนออกมาอย่างชัดเจน นั่นก็คือเขากำลัง “ตีหน้าซื่อ” ทำราวกับว่าไม่เข้าใจการเล่นสำนวนของธราซิมาคัส และแปลคำว่า *εὐθηθεια* ของธราซิมาคัสตามรากศัพท์ แทนที่จะแปลตามความหมายปกตินั่นเอง

58. “ปัญญา” แปลมาจากคำ *φρόνησις* (*/phronēsis*) คำนี้เป็นคำคล้ายกับ “ปัญญา” หรือ “σοφία” (*/sophia*; /โซเฟีย/) ต่างกันเล็กน้อยตรงที่ “ปัญญา” นั้นเป็นเหมือนปัญญาปฏิบัติ ซึ่งนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ “ปัญญา” เป็นปัญญาที่ใช้ในการทำ ความเข้าใจความจริงแท้ ถ้าจะเปรียบเทียบเป็นภาษาไทยง่ายๆ ก็อาจกล่าวว่า คำแรกเป็น “ปัญญาทางโลก” ส่วนคำหลังเป็น “ปัญญาทางธรรม” นั่นเอง

59. ถ้าพูดกันแบบ “ละเอียด” ที่สุดตามตรรกะของธราซิมาคัส นักดนตรีย่อมหมายถึงผู้ฝึกปรีดศิลปะเฉพาะทางดนตรีและมีองค์ความรู้ทางดนตรีครบถ้วน ดังนั้นทุกคนที่เคยฝึกฝนศิลปะแขนงนี้ย่อมต้องกลายเป็นนักดนตรีที่มีความสามารถเท่ากัน แต่ถ้ามีนักดนตรีคนใดเล่นดนตรีได้เก่งกว่าคนอื่นๆ มันก็ย่อมไม่ได้เกิดจากความผิดพลาดขององค์ความรู้ทางดนตรี เพราะองค์ความรู้ทางดนตรีย่อมไม่สอนให้ใครเล่นเพี้ยน แต่อาจเกิดจากความสามารถในการเรียนรู้หรือความสามารถทางกายภาพที่ไม่เท่ากัน ไม่ใช่ความผิดขององค์ความรู้ทางดนตรี ด้วยเหตุนี้ นักดนตรีคนหนึ่งจึงไม่ต้องการและไม่จำเป็นต้องมีความสามารถเชิงดนตรีที่เหนือกว่านักดนตรีคนอื่น ๆ เพราะการเล่นได้แย่มากไม่มีอยู่ในหลักสูตรดนตรีนั่นเอง (ดู 340e – 341a)

60. “ผู้มีความรู้” ในที่นี้คือ *ἐπιστήμων* (*/epistēmōn*) ซึ่งหมายถึงองค์ความรู้ที่ยึดโยงกับศิลปะเฉพาะทาง (ดูเชิงอรรถที่ 47) ส่วนการ “มีปัญญา” หรือ *σοφός* (*/sophos*)

เป็นความดีงามตามที่ชนะของกรีกโบราณ การไขว่คว้า “ปัญญา” มาไว้กับตัวถือเป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งของปรัชญากรีก เพราะมันจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิต

61. ข้อสรุปบรรทัดนี้เกิดจากการคิดตามตรรกะดังต่อไปนี้ – 1) คนมีความรู้ย่อมไม่ต้องการอยู่เหนือกว่าคนที่เหมือนกับตน (349e – 350a) และ 2) คนมีความรู้มีปัญญาและเป็นคนดี (350b) เพราะฉะนั้น 3) คนมีปัญญาและคนดีจึงไม่ต้องการอยู่เหนือกว่าคนที่เหมือนกับตน (350b) และ 4) ในเมื่อคนเที่ยงธรรมไม่ต้องการอยู่เหนือกว่าคนที่เหมือนกับตน (349b – c) ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าคนเที่ยงธรรมย่อมเหมือนกับคนมีปัญญาและคนดี และคนไม่เที่ยงธรรมก็เป็นคนที่อยู่ตรงกันข้ามทุกประการ

62. จาก 349d

63. หมายถึง 344c

64. ถ้ายังจำได้ ธราซิมาคัสปรากฏตัวขึ้นพร้อมกับใช้เทคนิคของตน “ห้าม” ไสคราติสไม่ให้พูด (336b – 337c) และตอนนั้น ไสคราติสเองก็พูดในทำนองเดียวกันว่า ตนถูกห้ามไม่ให้พูดในสิ่งที่ต้องการจะพูด (337e) ตอนนั้นสถานการณ์กลับตาลปัตร ธราซิมาคัสมาอยู่ในตำแหน่งที่ ไสคราติสเคยอยู่ และต้องเป็นฝ่ายต้องพูดอย่างเดียวกับที่ ไสคราติสเคยพูด เขาไม่ได้แค่การอภิปรายเท่านั้น หากเขายังแพ้ในฐานะของโซฟิสต์ด้วย จริงอยู่ ทั้งเพลโตและโสคราติส

ต่างก็วางตัวเป็นปฏิปักษ์กับโซฟิสต์มาโดยตลอด (หรือถึงจะออกปากว่าไม่ชอบโซฟิสต์ แต่โสคราติสก็ยิ่งนำเอาเทคนิคของโซฟิสต์มาใช้ได้อย่างดีเลิศ จนเรียกได้ว่าถ้าไม่รู้จักโสคราติสในฐานะนักปรัชญา เราก็คงคิดว่าเขาต้องเป็นโซฟิสต์อีกคนหนึ่งอย่างแน่นอน) เป้าหมายของเพลโตในด้านหนึ่ง นอกจากจะตอบโต้พวกโซฟิสต์แล้ว เขายังต้องการ “สอน” พวกนั้นด้วยการเอาเทคนิคการพูดมาใช้ “ในทางที่ถูก” เป็นอย่างไร (สังเกตว่าใน 338a ไสคราติสใช้คำว่า “คำสอน” กับนิยามของธราซิมาคัส)

65. ธราซิมาคัสผู้นางสนม ถ้าเขาตอบว่าเทพเจ้าไม่เที่ยงธรรม หรืออะไรทำนองนั้น เขาจะไม่เพียงเป็นศัตรูกับโสคราติส หากแต่จะเป็นศัตรูกับเมืองทั้งเมืองเลยล่ะ

66. หมายถึง 347e

67. ในปรัชญากรีกโบราณหลายสำนัก เป้าหมายสูงสุดในชีวิตมนุษย์ คือการไขว่คว้า “ความสุขสมบูรณ์” หรือ *eudaimonia* (*/eudaimonia/*; /ยูไดโมเนีย/) “ยูไดโมเนีย” นั้นเป็นมากกว่าความสุขทางกาย เพราะมันหมายถึง “การประสบความสำเร็จ” ของชีวิตมนุษย์ด้วย (ดังนั้นผู้ศึกษาเพลโตบางคนจึงแปลมันว่า “การประสบความสำเร็จ” แต่ส่วนใหญ่มักจะแปลว่า “Happiness” หรือ “ความสุข”) การจะไปถึง “ยูไดโมเนีย” ได้นั้น จำเป็นจะต้องไขว่คว้า “ปัญญา” (wisdom) บางชุดมาไว้กับตัว เพื่อว่าเราจะได้นำมาปฏิบัติ และสำนักปรัชญาแต่ละสำนักในสมัย

นั่นก็มักจะมีแนวทางในการค้นหาที่แตกต่าง
กันไป เช่น บางสำนักกล่าวว่าความสุข
สมบูรณ์นั้นเกิดจากการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข
ทางกายให้ได้มากที่สุดก็เพียงพอแล้ว
เพราะพวกเขาไม่เชื่อว่าในโลกหลังความตาย
เป็นต้น ใน *Republic* เพลโตเองก็พยายาม
จะนำ “ความเที่ยงธรรม” เข้ามาเชื่อมโยงกับ
“ยูโดโมเนีย” เช่นเดียวกันการตอบคำถามว่า
“คนเที่ยงธรรมมีชีวิตที่ดีกว่าและสุขสมบูรณ์
ยิ่งกว่าคนไม่เที่ยงธรรมหรือไม่” จึงเป็นสิ่งที่
สำคัญและเกี่ยวพันกับ “การดำรงชีวิตอย่าง
เหมาะสม” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

71. นั่นคือ 350c

72. ธรรมชาติสูญุดลื้อไปกับคำพูดแค้น
ของตนใน 352b

73. ดู 327a และเชิงอรรถที่ 5 ประกอบ

68. ดูเชิงอรรถที่ 29 – โดยเฉพาะในส่วนของ
อธิบายว่า “ความดีงาม” นั้น สัมพันธ์กับ
“หน้าที่” อย่างไร

69. กล่าวคือ ต้องมีความดีงามของดวงตา
“ซึ่งหน้าที่ของดวงตาจะต้องบรรลุถึงให้ได้”

70. คำว่า “จิตวิญญาณ” แปลจาก “*ψυχή*”
(/*psychē*/; /ซูเค/) นอกจากคำนี้จะหมายถึง
“วิญญาณ” (soul) และ “จิตใจ” (mind)
ตามความหมายทางศาสนาและความหมาย
ทางจิตวิทยาแล้ว ในสมัยกรีกโบราณยัง
หมายถึง “ทุกสิ่งทุกอย่างของเราที่ต้องอาศัย
การคิด” เช่น หลักในการดำเนินชีวิต วิธีชีวิต
การปกครอง ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ การเป็นคน
เที่ยงธรรมหรือไม่ นั่น จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง
กับจิตวิญญาณโดยตรง เพราะมันเป็นเรื่อง
การใช้ชีวิตด้วยความถูกต้อง

เชิงอรรถ เล่ม 2

1. การพูดจาโน้มน้ำหนักให้คนหลงเชื่อแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่สนใจความจริงแท้ นั้นเป็นงานของโซฟิสต์ ไม่ใช่ของนักปรัชญา กล่าวคือ กล่าวคอนกำลังถามโสคราติสว่า “ที่แท้ท่านเป็นใครกันแน่? เป็นโซฟิสต์หรือเป็นนักปรัชญาผู้นำความจริงแท้มาสู่มนุษย์?” คำถามนี้ของกล่าวคอนสื่อความถึง (foreshadow) นิทานที่โสคราติสจะเล่าในเล่มที่ 7

2. เช่น กลิ่นหอมรยรินจากดอกมะลิในกระถางริมรั้ว เป็นต้น

3. “ทัศนะ” หรือ “ทัศนคติ” แปลมาจาก (และยังมีรากศัพท์เดียวกันกับ) คำว่า $\delta\acute{o}\xi\alpha$ (*doksa*; /*doxa*) ด้วยความที่มันเป็น “ทัศนะ” มันจึงสัมพันธ์กับรูปลักษณะภายนอกที่เรารับรู้ได้ ไม่ได้ลงรายละเอียดลึกลงไปถึงข้างใน “ทัศนะ” จึงไม่จำเป็นต้องถูกต้องเสมอไป เปลี่ยนแปลงได้ตลอด และยังอยู่ตรงข้ามกันกับ “องค์ความรู้” หรือ “วิชา” $\acute{\epsilon}\pi\iota\sigma\tau\acute{\eta}\mu\eta$ (*epistēmē*) ซึ่งเกิดขึ้นจากการคิดคำนวณอย่างเป็นระบบ และมีความสมบูรณ์ในตัวเองอีกด้วย นอกจากนั้นแล้ว คำว่า $\delta\acute{o}\xi\alpha$ ยังกินความถึง “กระแสนิยม” หรือ “ชื่อเสียง” อีกด้วย (ดังคำว่า “ชื่อเสียงอันดี” หรือ $\epsilon\upsilon\delta\omicron\kappa\iota\mu\epsilon\acute{o}$ [/*eudokimeō*/] ในประโยคเดียวกัน)

เพราะชื่อเสียงนั้น มักเกิดจากการมองเพียงมุมเดียวของคนหมู่มาก และด้วยเหตุนี้เอง คำว่า $\delta\acute{o}\xi\alpha$ จึงมีรูปคล้ายๆ กับอีกคำหนึ่งคือ $\delta\omicron\kappa\acute{\epsilon}\omega$ (*dokēō*) ซึ่งแปลว่า “ดูเหมือนว่า” อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้ว คำว่า “ทัศนะ” เป็นคำกลางๆ ที่ไม่ดีและไม่เลวในตัวของมัน ดังเราจะเห็นว่าตัวละครทุกตัวในบทสนทนาเล่มนี้ต่างก็อ้างว่า “ตามทัศนะของข้าฯ” อยู่บ่อยๆ ทว่าด้วยเหตุที่คำนี้ผูกติดอยู่กับ “คนหมู่มาก” อย่างเสียไม่ได้ เฟลโตจึงไม่ชอบมันเท่าไร เพราะอย่าลืมว่าโสคราติสเองก็ถูกประหารด้วย “กระแสนิยม” หรือ “ทัศนะ” ของคนหมู่มากในลักษณะเดียวกันนี้เช่นกัน (ดู *Apologia*) ในเล่มต่อไป เราจะได้เห็นว่าเฟลโตพยายามเสนอให้ “ทัศนะ” เป็นองค์ประกอบหนึ่งของจิตวิญญาณ ซึ่งกันขวางเราไว้จากการเข้าถึง “ความจริงตามที่เป็น” อยู่เสมอ นักมานุษยวิทยาคนสำคัญแห่งศตวรรษที่ 20 ปีแยร์ บูร์ดีเยอ (Pierre Bourdieu) ในหนังสือชื่อ *Outline of a Theory of Practice* ก็เอาแนวคิดเรื่อง *Doxa* ไปประยุกต์ใช้ โดยมองว่า *Doxa* นั้นเป็นประสบการณ์บางอย่างในชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่เราเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา และชัดเจนอยู่แล้วในตัวมัน (self-evident)

4. เรื่องราวของไกกีส (Gyges of Lydia) ปรากฏในหนังสือ *Histories* ของเฮโรโดตัส (Herodotus) เล่มที่ 1 ย่อหน้าที่ 8 - 14
5. เอสคิลัส (Aeschylus) มหากวีผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงปี 525 - 456 ก่อนคริสตกาล ชื่อความข้างต้นมาจากบทละครเรื่อง *Seven against Thebes* บรรทัดที่ 592 ในบทละครไม่ได้ใช้คำว่า “ดี” หากเขาเลือกใช้คำว่า “ดีที่สุด”
6. เพราะการ “ดูเหมือน” คนที่ยังธรรมย่อมหมายความว่า เป็นคนที่ยังธรรมเพียงแต่เปลือกนอก หากภายในนั้นต้องมีความไม่เที่ยงธรรมเจืออยู่
7. คำว่า “เสียบประจาน” แปลจากคำว่า ἀνασχίνδοντες คำนี้มีความหมายตามตัวอักษรว่าการใช้แทงไม้เสียบ หรือตริงกับร่าง ดังนั้นโดยทั่วไปมันจึงแปลได้สองอย่างคือ “การเสียบประจาน” กับ “การตริงกางเขน” ขึ้นอยู่กับว่าใช้ลงทัณฑ์ในท้องที่ไหน อย่างไรก็ตาม การทรมานต่างๆ ที่กล่าวคอนยกขึ้นมา นั้นไม่มีอยู่ในมาตรการการลงโทษในกรุงเอเธนส์
8. เขากำลังล้อเลียนย้อยคำของกวีเอสคิลัสใน 361b
9. จากบทละครเรื่อง *Seven against Thebes* ของเอสคิลัส บรรทัดที่ 593 - 594
10. เนื่องจากโฮเมอร์ (Homer) กับเฮซิออด (Hesiod) เป็นกวีที่รจนาเรื่องราวของทวยเทพเอาไว้มากที่สุด ดังนั้นสองคนนี้จึงมักถูกยกให้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางเทววิทยาอยู่บ่อยครั้งในสังคมกรีกโบราณ
11. จากมหากาพย์เรื่อง *Work and Days* บรรทัดที่ 232 - 234
12. อเคมันท์สตัดแต่งจากตอนหนึ่งในมหากาพย์ *Odysseus* ของโฮเมอร์ เล่ม 19 บรรทัดที่ 109 - 113
13. มิวเซอัส (Musaeus) เป็นกวีและพหูสูตรในตำนาน เชื่อกันว่าเขาเป็นผู้อุ้วรากฐานการแต่งกาพย์สรรเสริญเทพเจ้าในดินแดนกรีก
14. สำนวนว่า “แบกน้ำด้วยภาชนะกันรั่ว” มาจากตำนานเรื่องบุตรี 50 นางแห่งกษัตริย์ดาไนดิส (Danaides หรือ Danaus) ที่เล่ากันว่ากษัตริย์ดาไนดิส มีพี่ชายฝาแฝดคนหนึ่งชื่อ อียิปตัส ผู้เป็นกษัตริย์ของอียิปต์ที่มีบุตรชายอยู่ 50 นายเช่นกัน กษัตริย์อียิปต์สปรารถนาให้บุตรทั้ง 50 ของตนได้เข้าพิธีวิวาห์กับบุตรีทั้ง 50 ของกษัตริย์ดาไนดิส แต่ดาไนดิสก็หายินยอมไม่ อียิปตัสจึงข่มขู่ว่าจะยกทัพมาทำสงครามด้วย ดาไนดิสแค้นเคืองใจจึงทำที่ยกบุตรีทั้ง 50 นางให้โดยกำชับพวกนางทุกคนให้ลอบสังหารสามีของตัวเองเสียในคืนแรกของการแต่งงาน ปรากฏว่าบุตรี 49 นางปลิดชีพสามีตัวเองหมด ยกเว้นคนเดียวที่ไม่ลงมือ เพราะใจอ่อน ต่อมาเมื่อบุตรีทั้ง 49 นางสิ้นอายุขัย พวกนางก็ตกนรกและต้องชดใช้ด้วย

การขนหน้าด้วยภาษะกันร่ว เพื่อนำไปเติมใน
อย่างซึ่งไม่มีวันเติมได้เติมและกลายเป็นที่มา
ของสำนวนว่า “แบกหน้าด้วยภาษะกันร่ว” ที่
หมายถึงการกระทำอันไร้ประโยชน์และไม่
มีวันสำเร็จลุล่วงได้

15. “การสงบใจ” แปลจาก *σωφροσύνη*
(/sōphrosynē; /ไซโฟรซุเน่/) เป็นหนึ่งในสี่
ความดีงามสำคัญในทัศนะของเพลโต (ซึ่ง
จะได้เห็นต่อไปในเล่มที่ 4) อย่างไรก็ตาม
ควรทราบว่าเป็นปรัชญากรีกโบราณนั้น การใช้
ตรรกะถือว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้มนุษย์มี
ความเป็นมนุษย์ และแตกต่างจากสัตว์ ดังนั้น
การปล่อยให้อารมณ์ (passion) เข้ามา
กระทบนั้นจึงเป็นเรื่องร้ายแรง เพราะมันทำ
ให้มนุษย์เป็นผู้ถูกกระทำ (passive) จาก
อารมณ์ของตนเอง และสูญเสียความสามารถ
ในการใช้ตรรกะอันเป็นคุณลักษณะสำคัญ
ของมนุษย์ ลดตนเองลงไปอยู่กับสัตว์ ฉะนั้น
“ไซโฟรซุเน่” หรือ “การสงบใจ” จึงถือเป็น
จริยธรรมและความดีงามสำคัญอย่างหนึ่ง

16. จากบรรทัดที่ 287 – 289 ของมหากาพย์
Work and Days ไสคราติสปรับแก้เล็กน้อย

17. จากมหากาพย์ *Iliad* ของโฮเมอร์ เล่ม 9
บรรทัดที่ 497 – 501 โดยอเดมันทัส
ปรับแก้เล็กน้อย

18. ออร์เฟอัส (Orpheus) เป็นกวีในตำนาน
ที่จนวันนี้ก็ยังไม่รู้ว่ามีตัวตนไหม เรื่องราว
ของเขานั้นเรารู้จากกาพย์สรรเสริญที่แต่งขึ้น
เพื่อบูชาตัวเขา หรือที่รู้จักกันในนาม “ลัทธิ

ออร์เฟอัส” (Orphism) กาพย์สรรเสริญ
เหล่านี้จำนวนมากเขียนโดยกวีมิวเซอัส

19. ต้นฉบับใช้คำว่า *Σελήνη* (/Selēnē) หรือ
“เซเลเน่” เซเลเน่เป็นเทพองค์หนึ่ง ซึ่งชาวกรีก
โบราณใช้เป็นบุคลาธิษฐานของดวงจันทร์
เหมือนกับที่ชื่อของเทพฮาดีสถูกใช้เป็น
บุคลาธิษฐานของนรก

20. เทพีศิลปะ หรือ Muse หรือออกเสียง
ตามสำเนียงกรีกโบราณได้ว่า “โมวซา”
(*Μοῦσα; /Mousa/*) เป็นเหล่าเทพที่คอยส่ง
“แรงดลใจ” (inspiration) ทางกวีมาให้มนุษย์
เช่นในมหากาพย์ *Iliad* โฮเมอร์จะเริ่มเปิดฉาก
ด้วยการร่ายกลอนอัญเชิญเทพีศิลปะลงมา
สถิตก่อน เพลโตเขียนบทสนทนาเกี่ยวกับ
เรื่องแรงดลใจจากเทพีศิลปะเอาไว้ใน *Ion*

21. แปลจากคำว่า *τελετή* (/teleitē) มีอีก
ความหมายหนึ่งว่า การเดินทางไปสู่เป้าหมาย
ที่จะทำให้ตัวมันเองสมบูรณ์ เช่น ในวิชาฟิสิกส์
สมัยโบราณ เพลโตโน่นั้นมีเป้าหมาย (*τέλος;*
/telos/) อยู่บนท้องฟ้า ทิศทางของเปลวไฟ
จึงพุ่งขึ้นไปสู่ท้องฟ้าอยู่ตลอดเวลา เพื่อแสวง
ความสมบูรณ์แก่ตนเอง

22. จากบทละครเรื่อง *Orestes* ของยูริพิดีส
บรรทัดที่ 236

23. เมื่อแรเงารอบภาพวัตถุบนหน้ากระดาษ
ภาพวัตถุนั้นจะถูกขับเน้นให้เด่นขึ้น

24. อาร์คีโลคัส (Archilochus) เป็นมหากวีผู้มีชีวิตในช่วงปี 756 – 716 ก่อนคริสตกาลนิทานซึ่งเขียนด้วยบทวีเรื่อง “นางจิ้งจอกกับเม่น” ของเขานั้น มีแก่นเรื่องที่เทียบเคียงได้กับนิทานเรื่อง “สุนัขจิ้งจอกกับแมว” ของอีสป เรื่องมีอยู่ว่า นางจิ้งจอกเป็นเพื่อนกับเม่นวันหนึ่งนางจิ้งจอกชวนเม่นไปขโมยองุ่นในสวนกิน ตอนแรกเม่นไม่ยอม เพราะกลัวกับดักของชาวนา แต่นางจิ้งจอกก็บอกเม่นว่าไม่ต้องกลัว ตนนั้นมีลูกไม้สารพัด ทั้งสองจึงไปขโมยองุ่นกินกันไป ๆ มา ๆ นางจิ้งจอกโดนกับดักของชาวนาเข้า จึงร้องให้เม่นช่วย เม่นก็บอกนางจิ้งจอกให้ใช้ลูกไม้ที่เคยไอ้อวดไว้ในการเอาตัวรอดสิ แต่นางจิ้งจอกยอมทำไม่ได้ตามที่คุย เจ้าเม่นจึงบอกนางจิ้งจอกว่าเวลาชาวนามาถึง ก็ให้นางจิ้งจอกแกลงตายแล้วพายลมออกมาให้ร่างกายเหม็นอย่างที่บ้านเจ้าเม่นเองเคยทำมาก่อน เมื่อชาวนามาถึงนางจิ้งจอกก็ทำตามแนะนำของเม่น มันแกลงตายแล้วพายลม ชาวนาเห็นเข้าก็คิดว่านางจิ้งจอกตายจริง ๆ เพราะตัวเหม็นน่า จึงปลดกับดักและโยนมันทิ้งไป นางจิ้งจอกรอดมาได้ด้วยปัญญาอันเรียบง่ายของเม่นนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ วาเทเด็ด (ที่เหลื่อมมาถึงเราทุกวันนี้) ของกวีอาร์คีโลคัสจึงเป็น “นางจิ้งจอกรู้เรื่องราวมากมาย แต่เจ้าเม่นรู้เรื่องยิ่งใหญ่เพียงเรื่องเดียว”

25. วีรบุรุษแห่งบรรพกาลคือบรรพบุรุษผู้สืบวงศ์มาจากเทพ ในภาพยนตร์เรื่อง 300 ก็มีตัวละครผู้เล่าเรื่องที่พูดว่า “ชาวสปาร์ตานั้นสืบเชื้อสายมาจากเทพเฮราคลีส” หรือถ้าใครเคยอ่านมหากาพย์ *Aeneid* ของกวี

เวอร์จิลก็จะเห็นว่า อีเนียส ตัวเอกของเรื่อง ผู้เป็นบรรพบุรุษของชาวโรมันนั้น มีเทพีวีนิัสเป็นมารดา นั่นก็ย่อมหมายความว่าชาวโรมันทุกคนล้วนสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้านั่นเอง

26. ข้อเสนองของอเดมันทัสตรงนี้น่าสนใจและควรค่าแก่การนำมาใคร่ครวญคิด สิ่งที่อเดมันทัสเสนอก็คือ การปฏิบัติตัวของมนุษย์นั้นอยู่ที่การปลูกฝังจากสังคม เพราะฉะนั้นคำถามต่อมาก็คือ ถ้าเรามีความรู้เกี่ยวกับความดีอันสมบูรณ์แบบอยู่ชุดหนึ่ง และเราสามารถนำเอาความรู้ชุดนั้นมาอบรมสั่งสอนปลูกฝังผู้คนในสังคมทุกคนตั้งแต่เด็กจนแก่ โดยไม่มีความรู้ชุดอื่น ๆแทรกเลย คนทั้งสังคมจะเป็นคนดีทุกคนจริงหรือไม่? สังคมนั้น ๆ จะเป็นสังคมในอุดมคติที่มีแต่คนดีเสมอไปหรือไม่? สังคมนั้น ๆ จะไม่มีความชั่วปรากฏอยู่เลยจริงหรือไม่? ถ้าจริง จริงเพราะอะไร? และถ้าไม่จริง เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น?

27. คูเล่ม 1 เซึ่งอรรถที่ 49 ของ 343c

28. หมายถึง 358a

29. ยังไม่แน่นอนว่าการต่อสู้ดังกล่าวที่เมืองเมการา (Megara) เกิดขึ้นเมื่อไร และคนรักของกลาวคอนเป็นใครก็ยังไม่ทราบเช่นกัน

30. บทกวีบรรพคตินี้ต้องการจะเล่นคำกับคำว่า “อริสตอน” (Ἀρίστον) ซึ่งนอกจากจะเป็นชื่อบิดาของกลาวคอนและอเดมันทัส (และเพลโต) แล้ว มันยังแปลว่า “ผู้มีความเป็นเลิศ” ได้อีกด้วย

31. เฮอร์มีส (Hermes) เป็นเทพแห่งการส่งสาร เมื่อเทพเจ้าต้องการจะส่งสิ่งใดลงมาให้มนุษย์ ก็จะมีปีกให้เทพเฮอร์มีสเป็นผู้นำลงมา โดยที่มนุษย์ผู้นั้นก็มักจะไม่รู้ตัวก่อนล่วงหน้า ดังนั้นจึงเกิดเป็นคำว่า “พรของเทพเฮอร์มีส” (ἔρμαιον; /hermaion/) ขึ้น ซึ่งหมายถึง การพบพานกับเรื่องที่โชคดีโดยไม่คาดฝันนั่นเอง

32. ประโยคนี้จะกลายเป็นแกนเรื่องสำคัญไปจนถึงเล่ม 10 กล่าวคือ เพลโตกำลังจะเสนอว่า โครงสร้างหรือระบอบการปกครองของเมืองหนึ่งจะมีลักษณะสอดคล้องไปกับโครงสร้างของจิตวิญญาณมนุษย์ เช่น เมืองซึ่งปกครองด้วยประชาธิปไตย ย่อมต้องให้กำเนิดชาวเมืองซึ่งมีจิตวิญญาณแบบประชาธิปไตย เป็นต้น

33. คำว่า “λόγος” (/logos/; /โลกอส/) เป็นคำที่กินความหมายกว้างถึง ความคิดทุกอย่างซึ่งถูกสื่อออกมาผ่านคำพูด รวมไปถึงตัวคำพูดเอง และรูปแบบของการพูดด้วย ดังนั้น มันจึงแปลได้ตั้งแต่ คำพูด ตรรกะ วาจา สุนทรพจน์ การสนทนา การถกเถียง ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ผู้แปลได้เลือกแปลคำนี้เป็น “ตรรกะ” “การถกเถียง” และ “การถกเถียงด้วยตรรกะ” เป็นหลัก นอกจากนั้นก็แปลเป็น “คำพูด” หรือ “วาจา” หรืออาจพลิกแพลงเป็นคำอื่นบ้างในบางโอกาส (เช่น 361e ที่แปลเป็น “สุนทรพจน์” เป็นต้น) ทั้งนี้ ตามรากศัพท์แล้วมันเป็นคือ “ตรรกะ” ดังนั้น คำศัพท์อื่นๆ ซึ่งมีรากจาก “λόγος” ก็จะใช้วิธีแปลโดยเพิ่มคำว่า “ตรรกะ” เข้าไปเท่าที่ทำได้

เช่น คำว่า “λογισμός” (/logismos/) แปลเป็นสองคำ คือ “คำนวณด้วยตรรกะ” กับ “คำนวณ” (340d) เป็นต้น

34. เช่นการเกี่ยวข้าวย่อมต้องมีช่วงเวลาสำคัญของมัน ถ้าเลยช่วงเวลานั้นไปก็อาจจะไม่ได้ผลผลิตที่ดีเพียงพอ

35. หากลองเปรียบเทียบคำว่า “หุ้นส่วน” ของโพลีมาร์คัสในเล่ม 1 ตั้งแต่ 333a เป็นต้นมา เราจะเห็นว่าความหมายของมันค่อยๆ เปลี่ยนไป กล่าวคือจากความหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำสัญญาทางการเงินเท่านั้น มันเริ่มมีความหมายของ “ส่วนรวม” มากขึ้น (อันที่จริงทั้งคำว่า “หุ้นส่วน” และ “ส่วนรวม” นั้นใช้คำคำเดียวกันคือ κοινόν [/koinon/]) จนในตอนท้าย – นั่นก็คือ เมื่อเมืองจากตรรกะสร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว – คำคำนี้จะถูกใช้ในความหมายของ “ส่วนรวม” โดยสมบูรณ์

36. “คิดคำนวณ” (หรือบางครั้งแปลเป็น “ความคิด”) แปลจากคำว่า διάνοια (/dianoia/) สำหรับเพลโต “การคิดคำนวณ” เป็นองค์ประกอบหนึ่งของจิตวิญญาณมนุษย์ ซึ่งใช้ในการทำความเข้าใจซึ่งเป็นนามธรรม เช่น รูปเรขาคณิต หรือคณิตศาสตร์ โดยยังต้องอาศัยผัสสะช่วยอยู่ โดยเพลโตจะพูดถึงอย่างละเอียดยิ่งขึ้นในเล่ม 6 อย่างไรก็ตาม คำนี้ต่างจาก λογισμός (/logismos/) หรือ “การคำนวณด้วยตรรกะ”

37. ลองเปรียบเทียบกับเล่ม 1 ใน 346b โสคราตีสจัด “การรับค่าแรง” เป็นศิลปะ

เฉพาะทางที่สื่อความได้ว่าเขาไม่ต้องการให้ใครก็ตามในเมืองของเขา ไม่สีงานทำ หรือไม่มีศิลปะซึ่งเหมาะกับธรรมชาติของตน แม้ว่าคนคนนั้นจะเป็นคนที่มีแต่เรียวแรง ไม่มีสีสมองก็ตาม

38. “ต้นกก” ในที่นี้ภาษากรีกคือ κάλαμος (/kalamos/) ภาษาอังกฤษคือ reed มันเป็นพืชที่คนโบราณนำไปใช้ทำกระดาษปาปรัส

39. ต้นยู (Yew) เป็นไม้ใหญ่ชนิดหนึ่งมีใบแหลมเรียว ส่วนเมอร์เทิล (myrtle) เป็นพืชดอกล้มลุกขนาดเล็ก

40. นั่นก็คือชีวิตแบบมีอันจะกินตามแบบฉบับชาวเมืองเอเธนส์นั่นเอง

41. หรือ “เมืองซึ่งเป็นเมืองจริงๆ ตามที่มันเป็น”

42. “นักถอดแบบ” หรือ “นักเลียนแบบ” หรือ μιμητής (/mimētēs/) เป็นคำที่เพลโตใช้เรียกพวกกวี จิตรกรรม และอื่นๆ เพราะเพลโตมองว่ากวีนิพนธ์หรืองานศิลปะนั้นเป็นเพียงการถอดแบบจากสิ่งต่างๆ รอบตัวซึ่งเกิดจากการรับรู้ผ่านผัสสะเท่านั้น

43. หรือ “เกินอำนาจ” ดูเล่ม 1 เซิงอรรถที่ 54

44. “ความคึกคะนอง” เป็นคอนเซ็ปต์ที่สำคัญตัวหนึ่งในความคิดของเพลโต คำนี้ภาษากรีกคือ “θυμός” (/thymos/; /ธูมอส/)

และมักแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “spirit” (แต่ไม่ใช่สปิริตในความหมายว่า “วิญญาณ”) คำว่า *ธูมอส* ในที่นี้มีรากศัพท์มาจากคำว่า *thuein* (/จูเอียน/) ซึ่งหมายถึง การกระแทก หรือการสั่นไหวอย่างรุนแรง คำนี้มีรากเดียวกันกับคำว่า *ธู* (*dhu*) ในภาษาสันสกฤต ซึ่งหมายถึงการสั่นไหว เช่นในคำว่า *ธูลี* หรือ *ธูป* และมีรากเดียวกับคำว่า *fumus* ในภาษาละตินที่แปลว่า “ควัน” ไม่แน่ใจว่าคำคำนี้เป็นรากของคำว่า “เถื่อน” ด้วยหรือไม่ เนื่องจากเพลโตจะตั้งใจนำเอาคำนี้มาใช้กับมนุษย์โดยเฉพาะ (ถึงแม้จะเป็นสิ่งที่พบในสัตว์ด้วยก็ตาม) ผู้แปลจึงตัดสินใจแปลเป็น “ความคึกคะนอง” แทนที่จะแปลว่า “ความดิบเถื่อน” (ขอขอบคุณคุณชะการ์รี่ยามตยา ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า “ธูมอส” น่าจะมีความสัมพันธ์กับคำว่า “เถื่อน”) สำหรับเพลโต ความคึกคะนอง หรือ “ธูมอส” เป็นส่วนหนึ่งของจิตวิญญาณมนุษย์ (และสัตว์) ที่คอยบันดาลให้เราเกิดอารมณ์พุ่งพล่านรุนแรง “ธูมอส” แตกต่างจาก “ความกล้าหาญ” เพราะมันเป็นอารมณ์ชนิดหนึ่งซึ่งไม่มีความสูงส่ง (nobility) กล่าวคือ เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้โกรบบ้าระห่ำไม่กลัวตาย ฆ่าโดยไม่สนใจอะไร ต่างกับความกล้าหาญ ซึ่งความตายไม่ใช่ปัญหาใหญ่ การเลือกที่จะตายอย่างทรงเกียรติคือความกล้าหาญ การต่อสู้อย่างสมศักดิ์ศรีคือความกล้าหาญ กระนั้นอย่างที่โสคราตีสชี้ให้เราเห็นว่าถ้าขาด “ธูมอส” ไป ความกล้าหาญก็ยกที่จะเกิดขึ้นได้ “ความคึกคะนอง” เป็นแรงผลักดันให้เราออกไปสู้ในสนามรบ เพราะมันทำให้เราไม่กลัวตาย และรู้สึกมีพลัง แต่เมื่อไปถึงสนามรบแล้ว

เราต้องเลือกเองว่าจะต่อสู้อย่างไร ตรงนี้ ความกล้าหาญจึงเกิดขึ้นได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น “ความคึกคะนอง” จึงนำเราไปสู่การกระทำ อื่นๆ อีกมากในชีวิตประจำวัน เช่น ทำให้เรารู้สึกอยากค่าตัวรางวัลที่เรียกจบบรมอเตอร์ไซค์ ตามสี่แยก ทั้งๆ ที่ในบางครั้ง ถ้าใช้เหตุผล พิจารณาถี่ๆ แล้ว ตำรวจคนนั้นอาจจะกำลัง ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องตามวินัยทุกประการ ก็ได้ แต่ “ธูมอส” บันดาลให้เราอยากกล่าว คำสบถ อยากกล่าวคำคำ จากตัวอย่างนี้ เราจะเห็นว่า “ธูมอส” นั้นเป็นส่วนหนึ่งของ จิตวิญญาณที่เป็นคู่อริกับ “ตรรกะ” เราจึงต้อง รู้จักเรียนรู้ที่จะควบคุมมันให้ได้

45. εἰκών (*eikon*) เป็นรากของคำว่า icon ในภาษาอังกฤษ แต่ในภาษากรีกโบราณ คำนี้ มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า image ใน ภาษาอังกฤษ กล่าวคือ มันกินความหมาย กว้างถึงทุกสิ่งซึ่งมีลักษณะเป็น “ภาพสะท้อน” ไม่ว่าจะเป็ “จินตภาพ” ซึ่งเป็นภาพสะท้อน ภายใตจิตใจ หรือภาพสะท้อนจริงๆ บนผิวน้ำ หรือบนผิวดูด หรือ “ภาพเหมือน” บนผืน ผ้าใบก็ใช้คำนี้ได้เหมือนกัน

46. คำว่า “ความรักในการเรียนรู้” นั้นมาจากคำว่า “φιλομαθης” (*philomathēs*) ส่วนคำว่า “ปรัชญา” และ “ความรักในปัญญา” มีที่มาจากคำคำเดียวกันคือ “φιλοσοφία” (*philosophia*) สำหรับเพลโต “ปัญญา” กับ “ความรู้อันเกิดจากการเรียนรู้” เป็นสิ่งซึ่ง ใกล้เคียงกัน ด้วยเหตุนี้ “ความรักในการ เรียนรู้” จึงสอดประสานไปกับ “ความรักใน ปัญญา” หรือ “ปรัชญา” เสมอ เมื่อสังเกต

ให้ดี คำว่า “φιλομαθης” (*philomathēs*) ประกอบด้วยคำว่า *philo* (รัก) และ *mathēs* (การเรียนรู) คำว่า “*mathēs*” ตัวนี้ มีรากมาจากคำว่า μάθημα (*mathēma*) หรือ “คณิตศาสตร์” ดังนั้น สำหรับเพลโต และ สำหรับบรรดานักปรัชญากรีกโบราณอีกมาก คณิตศาสตร์จึงเป็นองค์ความรู้ชนิดหนึ่งที่ใช้ สำหรับทำความเข้าใจธรรมชาติและความจริงแท้ของโลก “ปรัชญา” กับ “คณิตศาสตร์” จึงเป็นองค์ความรู้ที่มีความสัมพันธ์กันมา อย่างเหนียวแน่น สมมติว่าเราต้องการจะ ศึกษาแก่นน้ำใบหนึ่ง ปรัชญาแบบเพลโตจะ เริ่มจากการถามว่า “แก่นน้ำคืออะไร?” ส่วน คณิตศาสตร์จะถามว่า “ลักษณะอันเป็น มาตรฐานของแก่นน้ำควรเป็นอย่างไร?” (กล่าวคือแก่นน้ำทุกใบควรปริมาตรเท่าไร? มีความสูงความยาวเท่าไร? เป็นต้น) เมื่อ เป็นเช่นนั้น วิชาปรัชญาแบบเพลโตและวิชา คณิตศาสตร์จึงมีเป้าหมายอยู่ที่การตามหา “ความเป็นสากล” ของสิ่งต่างๆ เหมือนกัน เพียงแต่อาจใช้วิธีการที่แตกต่างกันบ้าง เล็กน้อยเท่านั้น และนี่ก็คือสาเหตุที่ทำให้ โสคราติสกล่าวว่า “ความรักในการเรียนรู้ (*philomathēs*) ย่อมเป็นสิ่งเดียวกันกับ ความรักในปัญญา (*philosophia*)”

47. “สุภาพบุรุษ” แปลจาก καλὸς κάγαθός (*kalos kagathos*) καλὸς แปลว่า “สูงส่ง” หรือ “งดงาม” ส่วน κάγαθός แปลว่า “ดี” ทั้งสองคำนี้เป็นคำที่มักนำมาใช้ร่วมกันเพื่อ พรรณนาคุณสมบัติของ “นักรบผู้กล้า” กล่าว คือเป็นทั้งผู้มีจริยธรรมต่อคนในสังคม แต่ก็ มีทั้งความกล้าหาญและความคึกคะนอง

ยามต้องต่อสู้กับข้าศึก คำนี้นักแปลรวมเป็น gentleman ซึ่งเป็นการแปลโดยนำไปเทียบเคียงกับภาพลักษณ์ของอัศวินในยุคกลาง ที่มีความเป็น “สุภาพบุรุษ” เป็นเลิศ ผู้แปลได้เลือกที่จะแปลโดยยึดจากขนบข้างต้นนี้ ในจริยธรรมของอริสโตเติล (Aristotle) ศิษย์ของเพลโต คำว่า *καλὸς κἀγαθός* (*/kalos kagathos/*) ยังถูกนำมาใช้ในความหมายของผู้ที่เพียบพร้อมด้วยความดีงาม ซึ่งสามารถไขว่คว้าความสุขสมบูรณ์ได้สำเร็จอีกด้วย

48. “กายบริหาร” แปลจากคำว่า *γυμναστική* (*/gymnastikē/*) ซึ่งเป็นรากศัพท์ของ “กีฬายิมนาสติก” ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม “กายบริหาร” ในที่นี้หมายถึง การศึกษาด้านการดูแลและบริหารร่างกาย อย่างเป็นระบบชนิดหนึ่ง เพื่อสร้างเสริมความแข็งแรงทางกายภาพ

49. “ดนตรีศิลป์” หรือ *μουσική* (*/mousikē/*) หมายถึงศิลปะทุกแขนงที่ต้องมีการอัญเชิญเทพีศิลปะ หรือ Muse เข้ามาดลบันดาลจิตวิญญาณของตน เช่น กวี การขับร้อง การเล่นดนตรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังกินความไปถึงการศึกษาด้านวรรณกรรมและอักษรศาสตร์ทุกชนิด อันที่จริงคำในปัจจุบันที่มีความหมายค่อนข้างจะใกล้เคียงกับ “ดนตรีศิลป์” ในยุคโบราณ ก็คือคำว่า “สื่อ” หรือ *media* เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ ดังนั้น “ดนตรี” ในความหมายนี้ จึงเป็นการศึกษาที่มีผลต่อจิตวิญญาณโดยตรง เพราะมันจะหล่อหลอมบุคลิกภาพและความนึกคิดต่างๆ ของมนุษย์ขึ้นมา

50. ดูเชิงอรรถที่ 33

51. คำว่า “สร้าง” ในที่นี้คือคำว่า *ποιέω* (*/poieō/*) ซึ่งเป็นคำที่เป็นต้นกำเนิดของคำว่า *ποιητής* (*/poiētēs/*) อันแปลว่า “กวี” ดังนั้นในทัศนะของเพลโต “กวี” จึงเป็น “ผู้สร้าง” ประเภทหนึ่ง แต่ต้องเข้าใจว่า คำว่า “สร้าง” ในที่นี้ไม่ได้มีความหมายเหมือนกับคำว่า “สร้างสรรค์” กวีไม่ใช่ผู้ที่มีความ creative กวีเป็นเพียง maker เท่านั้น และด้วยเหตุนี้ คำว่า “กวี” ในความหมายสมัยโบราณจึงกินความหมายกว้างกว่าคำว่า “กวี” ในปัจจุบัน กล่าวคือมันหมายถึง “นักสร้างเรื่อง” ในทุกประเภท ตั้งแต่ต้นกำเนิดนิทาน ผู้เขียนบทละคร ไปจนถึงมหากวีผู้รจนามหากาพย์อย่างโฮเมอร์ อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่กวีเป็น “ผู้สร้าง” ดังนั้นหากช่างทำรองเท้าสร้างรองเท้าขึ้นมาตามขนาดเท้าของตน กวีที่เขียนถึงรองเท้าก็สร้างรองเท้าในบทกวีของตัวเองขึ้นมา โดยถอดแบบจากรองเท้าของช่างทำรองเท้าอีกที เมื่อเป็นเช่นนี้สำหรับเพลโตแล้ว กวีจึงมีคุณค่าน้อยกว่าช่างฝีมือด้านอื่นๆ ดังที่เราจะได้เห็นต่อไปในเล่ม 10

52. เป็นเรื่องราวในมหากาพย์ *Theogony* ของกวีเฮซิออด เรื่องคร่าว ๆ มีอยู่ว่า ยูเรนัส (Uranus) หรือเทพแห่งท้องฟ้าแต่งงานกับไกอา (Gaia) เทพีแห่งผืนดิน มีลูกออกมาเป็นยักษ์ (titans) หลายตน แต่ยูเรนัสไม่ชอบลูก ๆ ตัวเองเท่าไร เทพีไกอารู้สึกไม่พอใจ จึงให้ลูกชายนาม โครนอส (Kronos) ยืมเคียวเล่มหนึ่ง เอาไปสังหารบิดา โครนอสได้เคียวมากก็เอาไปตัดอวัยวะเพศของยูเรนัสทิ้งแล้ว

ฆ่าเสีย จากนั้นจึงครองความเป็นใหญ่แทน ต่อมาโครนอสแต่งงานกับน้องสาวตัวเอง นาม เรอา (Rhea) มีลูกด้วยกันเป็นเทพและ เทพีจำนวนหนึ่ง แต่โครนอสกลัวลูกจะมา ฆ่าตัวเองบ้าง จึงตั้งใจจะกลืนลูก ๆ ของตน ทั้งหมดลงไปในท้อง แต่เรอาลับซ่อนเอาไว้ ได้คนหนึ่ง นั่นก็คือ เทพซุส (Zeus) เมื่อซุส เติบโตขึ้นจึงลุกขึ้นต่อต้านโครนอส กระทั่ง ปลดปล่อยน้อง ๆ ของตัวเองออกมาจากท้อง ของโครนอสได้ทั้งหมด แต่ก็ไม่ได้ฆ่า ซุสจงจำ โครนอสเอาไว้ในคุกใต้พื้นพิภพลอดดกกาล

53. ลูกชายของเทพีเฮราคือเทพเฮเฟสตุส เฮเฟสตุสเป็นเทพแห่งงานช่าง เขาเกิดมา ออภัพ พ่อแม่ทะเลาะกัน เลยถูกพ่อจับโยน ลงมาจากสวรรค์จนขาพิการ นางเฮราจึง ไม่ยอมรับ เมื่อโตขึ้นก็เลยคิดจะแก้แค้นแม่ ของตนด้วยการสร้างกลไกติดตั้งไว้ที่บัลลังก์ ของนาง เมื่อเฮรามานั่งกลไกก็ทำงาน ปรากฏ ไซ้ออกมาล่ามนางไว้ อย่างไรก็ตาม ในเล่ม 1 ของมหากาพย์ *Iliad* ของโฮเมอร์ เฮราทะเลาะ กับซุส ซุสจึงคิดจะใช้กำลังเข้าตบตีนางตรงนี้เองที่เฮเฟสตุสเข้ามาช่วยปกป้องแม่เอาไว้

54. วรรคนี้และอีกสองวรรคต่อมา มาจาก มหากาพย์ *Iliad* เล่ม 24 วรรคที่ 527 – 532 โดยโฮสตราติสคัดแต่งมันเล็กน้อย

55. ปัจจุบันยังไม่รู้แหล่งที่มาที่แน่ชัดของ วรรคนี้ ซึ่งอาจจะอยู่ในมหากาพย์ที่หายสาบสูญไปเล่มใดเล่มหนึ่งก็เป็นได้

56. เป็นเหตุการณ์ในมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 4 เป็นตอนที่กองทัพกรีกกับทรอยทำ สัญญาสงบศึกกัน เพราะไม่ต้องการเสีย ไพร่พล โดยให้เมเนลอส แม่ทัพกรีก ต่อกับ ปาริส องค์ชายของทรอยตัวต่อตัว ถ้าฝ่ายใด ชนะก็จะได้นางเฮเลน ไม่ต้องทำสงครามกัน อีกต่อไป ปรากฏว่าเทพเจ้าไม้นยอม เพราะ ต่างฝ่ายต่างก็สนับสนุนมนุษย์คนละฝ่าย ที่สุด ซุสจึงตัดสินใจให้สงครามดำเนินต่อไป และ ส่งเทพีอาธีนาลงมาก่อความแยกแวก เพราะ องค์ชายปารีสนั้นสู้เมเนลอสไม่ได้และ กำลังจะแพ้อยู่มรอมร แต่ทันทีที่เมเนลอส เจือดาบหมายจะปลิดชีพ อาธีนาถึงกับดาลให้ ดาบนั้นแตกละเอียด และพางค์ชายหายตัว ไปในอยู่เมือง เมเนลอสรู้ว่าต้องมีเทพเข้า มายุ่งแน่ๆ แต่ก็ทำอะไรไม่ได้ ได้แต่ตะโกน ก่นดา แต่เรื่องนี้ก็ยังไม่พอจะสร้างความ แยกแวกได้ อาธีนาจึงไปกระซิบข้างหูนาย กองคนหนึ่งนามว่า พันดาร์ส บอกพันดาร์ส ให้ละเมิดสัญญาสงบศึกนี้ซะ แล้วยิงธนูไปใส่ เมเนลอสเลย เจ้าจะได้มีชื่อเสียง พันดาร์ส ได้ฟังก็เชื่อ คว่าธนูมายิงใส่เมเนลอสที่กำลัง ร้องตะโกนดาเทพเจ้าอยู่ โดยหวังให้ลูกธนู แล่นทะลุหัวใจ ทว่าอาธีนาไม่ต้องการให้ เมเนลอสตายจริงๆ หลอนเพียงต้องการให้ ทั้งสองกองทัพกลับมาทำสงครามกันต่อไป เท่านั้น องค์เทพีจึงปัดลูกธนูนั้นให้แล่นเฉียด สีข้างของเมเนลอสแทน ด้วยเหตุนี้ฝ่ายกรีก จึงถือว่าฝ่ายทรอยละเมิดคำสาบานและ สัญญาสงบศึก จนกลับมาทำสงครามกัน ต่อในที่สุด

57. ชูลกับเฮมิสเป็นผู้วางแผนให้เอริส เทพแห่งความแตกแยก โยนแอปเปิลทองคำลูกหนึ่งเข้าไปในงานเลี้ยง บนแอปเปิลสลักคำว่า ‘แต่ผู้จดงามที่สุด’ เทพผู้ม่อำนาจสามองค์ในงานจึงแย่งแอปเปิลลูกนี้กัน นั่นก็คือ เทพีอาธีนา เทพีเฮรา และเทพีอะไโรไตตี เทพทั้งสามนางนี้ทะเลาะกัน ตกลงกันไม่ได้ว่าใครสมควรจะ ‘จดงามที่สุด’ สุดท้ายทั้งสามนางจึงลงจากสวรรค์ ไปให้นายปารีส คนเลี้ยงแกะช่วยตัดสิน กระนั้นเทพแต่ละองค์ต่างก็ติดสินบนปารีสกันคนละอย่าง เทพีเฮราสัญญาจะให้ปารีสเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ เทพีอาธีนาสัญญาจะให้สติปัญญาและกำลังทหาร ส่วนเทพีอะไโรไตตีสัญญาว่าถ้าปารีสเลือกนาง นางจะให้ผู้หญิงที่สวยงามที่สุดเป็นการตอบแทน ปารีสเลือกหญิงงามโดยต่อมาปารีสผู้นี้ได้ขึ้นเป็นองค์ชายแห่งเมืองทรอย เทพีอะไโรไตตีจึงทำตามสัญญา มอบนางเฮเลนให้ ด้วยการทำให้นางหลงรัก ปารีส แต่ปัญหานั้นอยู่ที่ว่านางเฮเลนมีสามีแล้ว นั่นก็คือกษัตริย์เมเนลาอัสแห่งสปาร์ตานั้นเอง ด้วยเหตุนี้ องค์ชายปารีสจึงลักพาตัวนางเฮเลนมาไว้ที่เมืองทรอย พอเป็นอย่างนี้ เทพีเฮรากับเทพีอาธีนาที่โมโหปารีส เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว (เพราะไม่ยอมเลือกตน) ก็เลยยุให้ฝั่งกรีกกับฝั่งทรอยรบกัน เพื่อชิงนางเฮเลน สุดท้ายก็เลยเกิดเกิดเป็นเรื่องราวสงครามเมืองทรอยขึ้นมา

58. บทละครเรื่องนี้ของเอสคิลส์ปัจจุบันหายสาบสูญไปแล้ว เนื้อเรื่องคร่าว ๆ มีอยู่ว่า นางนีโอเบ (Niobe) ได้ไปอวดอ้างให้เทพเจ้าไคเรียนเชื่อว่าลูก ๆ ของตัวเองดงมากกว่าเทพ

องค์ใด ๆ เทพเจ้าที่ถูกหมิ่นจึงทำลายลูกหลานของนางนีโอเบเสียสิ้นเป็นการสั่งสอนและเป็นที่มาของบทกวีนี้

59. เพลอปส์ (Pelops) เป็นชื่อกษัตริย์องค์หนึ่งในดินแดนเพโลพอนนีซัส (Peloponnese) ลูกหลานตระกูลนี้มีแต่เรื่องราวนองเลือดและเรื่องราวอื้อฉาว เช่น การเล่นชู้ การฆ่ากันเอง การกินเนื้อพี่น้อง ฯลฯ พวกกวีจึงชอบเอาเรื่องของตระกูลนี้มาเขียนอยู่บ่อย ๆ

60. กล่าวคือเมื่อเทพเจ้าอยู่ในสภาพดีที่สุตอยู่แล้ว ย่อมมีอายุตมิกว่านั้นได้อีก ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงจริง การเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมส่งผลให้เลวลงอย่างเลี่ยงไม่ได้

61. จากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 27 บรรทัดที่ 485 – 486

62. โพรทีอัส (Proteus) เป็นภูตริบไซของเทพจ้าวสมุทรโพเซดอน ปรากฏตัวในมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 4 มีความสามารถเปลี่ยนรูปร่างของตัวเองได้หลากหลายและไม่ยอมให้ใครจับตัวได้

63. เธทิส (Thetis) เป็นมารดาของอาคิลลีส ตัวเอกในมหากาพย์ *Iliad* เป็นนางพรายผู้สามารถเปลี่ยนรูปร่างตัวเองได้สารพัด

64. มาจากบทละครของกวีเอสคิลส์เรื่อง *Xantria* ซึ่งหายสาบสูญไปแล้ว เราจึงไม่รู้ว่าทำไมเทพีเฮรา ภรรยาหลวงของชูลจึง

ต้องไปเรียไรทานให้แก่ลูกหลานของกษัตริย์
อินาคัส (Inachus) แห่งนครอาร์กอสด้วย
อินาคัสมีลูกสาวอยู่คนหนึ่งชื่อ อีโอ (Io) ซุส
ไปหลงรักนางเข้า นางอีโวจึงโดนเฮราเล่น
งานตึงนั้น ถ้าว่ากันตามนี้ เฮราก็น่าจะไม
ถูกกับตระกูลนี้เท่าใดนัก

65. εἰδῶλον (*eidōlon*) เป็นรากของ
คำว่า idol ในภาษาอังกฤษ และมีรากมา
จากคำว่า εἶδος (*eidōs*) หรือ “รูปแบบ”
และมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า εἰκών
(*eikōn*) หรือ “ภาพสะท้อน” (ดูเชิงอรรถ
ที่ 46 ด้านบน) เพื่อให้เกิดความแตก
ต่างจึงแปลคำว่า εἰδῶλον (*eidōlon*)
เป็น “แบบสะท้อน” -- ควรทราบว่าในคัมภีร์
ไบเบิล ซึ่งเขียนขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษ
ด้วยภาษากรีกนั้น ใช้คำนี้ในความหมาย
ของ “รูปเคารพ” หรือ “พระเจ้าปลอม”
เช่นในไบเบิลพันธสัญญาใหม่ เล่ม “กิจการ”
(Acts) บทที่ 7 วรรคที่ 41 – “ในคราวนั้น
เขาทั้งหลายได้ทำรูปโคหุ้ม และได้นำ
เครื่องสัตวบูชาถวายแก่รูปนั้น” คำว่า
“รูป” ในที่นี้แปลจากคำกรีกว่า εἰδῶλον
(*eidōlon*) ในความหมายของ “รูปเคารพ”

66. ด้วยเหตุนี้สำหรับเพลโต การโกหก
ด้วยวาจาจึงไม่ใช่เรื่องผิด トラบิตที่เรายัง
รักษาความสัตย์จริงในจิตวิญญาณเอาไว้ได้
เพลโตให้โสคราตีสจำแนกความลวงออก
มาในลักษณะนี้ ก็เพื่อจะหาทางออกให้แก่
คำถามที่ว่า “ผู้ปกครองที่ดีโกหกชาวเมือง
ของตนได้ไหม?”

67. “ภูติ” แปลจากคำว่า δαιμόνιον (*dai-
monion*) ซึ่งเป็นรากของคำว่า “demon”
ที่ทุกวันนี้แปลว่า “ปีศาจ” แต่ในสมัยกรีก
โบราณ “ภูติ” เป็นเทพระดับต่ำ มีความ
สัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์ และอยู่สูงกว่า
มนุษย์เพียงชั้นเดียวเท่านั้น ในบันทึกเรื่อง
ราวของโสคราตีส ซึ่งเขียนโดยเซนโฟนอน
(Xenophon) นั้น เซนโฟนอนก็บอกเราว่า
ปัญญาของโสคราตีสล้วนมาจากเสียง
กระซิบของ “ภูติ” ทั้งสิ้น

68. สิ่งเหล่านี้ตรงข้ามกับภาพลักษณ์ของ
เทพเจ้าในมหากาพย์หรือในบทกวีทั้งหลาย
ในสมัยนั้นโดยสิ้นเชิง

69. อยู่ในเล่ม 2 ของมหากาพย์ *Iliad*
เทพซุสทนฟังคำขอร้องจากนางพรายเอทีส
มารดาของอาคิลลีสไม่ไหวจึงดลบันดาล
ความผันหลอกลงอากาศเมฆนอนให้ยก
ทัพไปโจมตีเมืองทรอยทั้ง ๆ ที่ยังไม่พร้อม

70. ยังไม่พบแน่ชัดว่ามาจากบทกวีบท
ใดของเฮสิคิลัส แต่หลักใหญ่ใจความก็คือ
เทพอพอลโล่หลอกลงนางเอทีส

71. ในเอเธนส์ บทละครเป็นของกวี แต่
นักร้องคอรัสเป็นของสาธารณะ ถ้าเจ้าเมือง
ไม่ให้ใช้ บทละครก็เอาขึ้นแสดงบนเวทีไม่ได้
เพราะชาคนักร้องประสานเสียง

เชิงอรรถ เล่ม 3

1. อากิลลีสเป็นผู้พูดข้อความนี้ใน *Odyssey* เล่มที่ 11 เป็นฉากที่โอดิสซีส ตัวเอกของเรื่องได้ลงไปชมนรก และได้พบกับอากิลลีส ผู้เป็นยอดนักรบฝ่ายกรีกในมหากาพย์ *Iliad* สิ่งที่น่าสนใจก็คือ แม้เราจะเห็นว่าอากิลลีส ได้สร้างวีรกรรมในสงครามกรุงทรอย แต่เขาก็ต้องตกนรก ทำไมถึงเป็นเช่นนั้น? คำตอบหนึ่งที่เป็นไปได้ก็คือ การกระทำของอากิลลีสไม่ใช่ความกล้าหาญ แต่เป็นเพียง “ความคึกคะนอง” ด้วยความคึกคะนองนี้ทำให้อากิลลีสคิดแต่จะฆ่า เขาถูกครอบงำด้วยอารมณ (passion) จนไม่สามารถสงบใจ การกระทำของเขาจึงขาดความสูงส่ง ไม่มีความกล้าหาญ (ซึ่งเป็นจริยธรรมของชาวกรีกโบราณ) โสคราตีสตั้งใจยกคำกล่าวของอากิลลีสขึ้นมาเป็นตัวอย่าง ด้วยเหตุผลที่เขาต้องการแสดงให้เห็นถึงผลของการไม่รู้จักสงบใจพร้อม ๆ กับชี้ให้เห็นถึงภาพลักษณ์อันย่ำแย่ของนรก

2. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 20 บรรทัดที่ 64 – 65 “เขา” ในที่นี้คือเทพฮาดีสผู้ครองนรก และ “บ้าน” ในที่นี้ก็คือนรก

3. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 23 บรรทัดที่ 103 – 104 ซึ่งเป็นฉากที่อากิลลีสกำลังเศร้าโศกเสียใจกับการตายของพาโทรคลัส (Patroclus) เมื่อนำศพกลับมาที่ค่ายได้ เขาก็

กลับไปริมชายทะเล พาโทรคลัสมาปรากฏในฝัน เพื่อบอกให้เขารีบเผาร่างตนเองเสีย ไม่เช่นนั้นจิตวิญญาณของเขาจะไม่สามารถเข้าไปในดินแดนฮาดีสได้ หลังจากพูดจบ เขาก็จางหายไปเหมือนควัน อากิลลีสจะตั้งเข้ามาทอดไว้มิทันเสียแล้ว เขาจึงคร่ำครวญวรครน้อออกมา

4. จาก *Odyssey* เล่ม 10 บรรทัดที่ 495 เป็นฉากที่นางแม่มดเคอร์คี (Circe หรือ Circe) เล่าให้โอดิสซีสฟังว่า ในนรกนั้นยังมีนักพยากรณ์ผู้มีปัญญาแหลมคมอยู่คนหนึ่ง ซึ่งยังไม่สูญเสียความนึกคิดอย่างมนุษย์ไปเสียทีเดียว

5. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 16 บรรทัดที่ 856 – 857 “จิตวิญญาณดวงนั้น” ในที่นี้คือจิตวิญญาณของพาโทรคลัส เพื่อนรักของอากิลลีส

6. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 23 บรรทัดที่ 100 – 101

7. จากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 24 บรรทัดที่ 6 – 9 เล่าถึงวิญญาณของบรรดาผู้มาสู่ขอภรรยาของโอดิสซีส และถูกเขาสังหารทั้งหมด

8. ทั้ง “โคคิทัส” และ “สติกซ์” ต่างก็เป็นชื่อแม่น้ำในนรกทั้งสิ้น คำว่า “โคคิทัส” (*Kokytos* หรือ *Cocytus*) แปลตรงตัวว่า “เสียงโหยไห้” ส่วนคำว่า “สติกซ์” (*Styx*) แปลตรงตัวว่า “ความเกลียดชัง”
9. โสคราติสตัดแต่งมันเล็กน้อยจากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 24 บรรทัดที่ 10 – 12 ซึ่งเป็นฉากที่อาคิลลีสนอนไม่หลับ เพราะคิดถึงพาโทรคลัส เพื่อนรักที่เพิ่งถูกองค์ชายเฮคเตอร์ฆ่าตายไป
10. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 18 บรรทัดที่ 23 – 24 ซึ่งเป็นฉากที่อาคิลลีสกำลังช็อกหลังจากได้รับข่าวการตายของพาโทรคลัสเพื่อนรัก
11. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 22 บรรทัดที่ 414 – 415 ฟริแอมเป็นกษัตริย์เมืองทรอย บิตาของเฮคเตอร์ ฉากนี้เป็นฉากหลังจากที่เฮคเตอร์ถูกอาคิลลีสฆ่าตาย และด้วยความแค้นที่เฮคเตอร์ฆ่าเพื่อนรักของตน อาคิลลีสจึงเอาศพของเฮคเตอร์ผูกกับม้าลากไปรอบๆ เมืองทรอย เพื่อให้ครอบครัวและญาติพี่น้องเฮคเตอร์ได้เห็นชัดๆ กษัตริย์ฟริแอมทนไม่ไหว แต่ก็รู้ตัวเองว่าไม่สามารถต่อกรกับอาคิลลีสได้ จึงตัดสินใจไปอ้อนวอนขอศพลูกชายคืนจากอาคิลลีสด้วยตัวเอง แต่ด้วยความที่ตัวเองเป็นถึงกษัตริย์ ประชาชนทรอยจึงไม่ยอมให้ไป ฟริแอมจึงต้องคุกเข่าขอร้องชาวเมือง
12. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 18 บรรทัดที่ 54 เป็นคำพูดของนางเอทีส มารดาของอาคิลลีส เมื่อได้ยินว่าลูกชายของตัวเองกำลังร้องไห้เสียใจในความตายของเพื่อนสนิท
13. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 22 บรรทัดที่ 168 – 169 เทพซุส ผู้เป็นบิดาแห่งเทพทั้งหมด เป็นผู้กล่าววรณนี้ เพราะได้เห็นอาคิลลีสลากศพของเฮคเตอร์ประจานไปรอบเมืองทรอย
14. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 16 บรรทัดที่ 433 – 434 ชาร์เพดอนเป็นบุตรมนุษย์ของเทพซุสกับนางยูโรปา (*Europa*)
15. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 1 บรรทัดที่ 599 – 600 เฮเฟสตัสเป็นเทพแห่งการช่างชาพิการ หน้าตาน่าเกลียด
16. หมายถึงหน้า 382c – d เล่ม 2
17. คำว่า “ปัจเจกชน” และ “ส่วนตัว” นั้นแปลจากคำเดียวกันคือ *ιδιώτης* (*idiōtēs*) คำนี้นอกจากจะหมายถึงปัจเจกชนในแง่ของคนหนึ่งคน ซึ่งตรงข้ามกับ “ส่วนรวม” แล้ว (ดูเชิงอรรถที่ 35 เล่ม 2 ประกอบ) ยังสื่อความถึง “คนหนึ่งคน ซึ่งไม่มีความชำนาญด้านใดเลย” หรือกล่าวง่าย ๆ ว่า “คนหนึ่งคน ซึ่งไม่ได้เรียนรู้สิ่งใดร่วมกับผู้อื่นเลย” (มันจึงเป็นรากของคำว่า idiot ในภาษาอังกฤษ) ดังนั้น “แพทย์ผู้มีความชำนาญ” ของโสคราติสในประโยคนี้จึงเป็นอุปมาของ “ผู้ปกครองเมือง” หรือ “ผู้มีองค์ความรู้ด้านการปกครอง”

กล่าวคือ การโกหกนั้นนำมาใช้ในการปกครองได้ แต่ผู้ใช้ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการปกครองเท่านั้น

18. จากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 17 บรรทัดที่ 383 – 384 ควรทราบว่าบรรทัดถัดจากนี้ คือ “กวีผู้ได้รับแรงดลใจจากเทพเจ้า ผู้สร้างความสุขแก่มวลเรา” ไม่รู้ว่าเพลโตตั้งใจตัดบรรทัดนี้ทิ้งหรือเปล่า เพราะเขาไม่ค่อยถูกกับพวกกรีเสียเท่าไร

19. ดูเล่ม 2 เซิงอรรถที่ 15

20. “ความสำราญ” หรือ “ความสุขสำราญ” แปลจาก ἡδονή (*hēdonē*) อันเป็นรากของคำว่า hedonism ในภาษาอังกฤษ ความสุขสำราญเป็นความสุขอันเกี่ยวข้องกับผัสสะทั้งห้า (ลองเปรียบเทียบกับ “ความสุขสมบูรณ์” ในเล่ม 1 เซิงอรรถที่ 67 ในเล่ม 2 (357a) กลาวคอนจัต “ความสุขสำราญ” ไว้เป็นคุณความดีชนิดแรก

21. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 4 บรรทัดที่ 412 ดีโอมิดีส (Diomedes) แม่ทัพฝ่ายกรีกในสงครามเมืองทรอย พุดประโยคนี้อีกเพื่อสั่งให้สเทเนลัส (Sthenelus) นายกองคนสนิทของตนให้ส่งบอรามน์โลง อย่าได้รู้ว่ามในการรบที่กำลังจะเกิดขึ้นตามมา

22. บรรทัดแรกมาจากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 3 บรรทัดที่ 8 ส่วนบรรทัดที่สองมาจากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 4 บรรทัดที่ 431 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องจากรวรรคด้านบน

23. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 1 บรรทัดที่ 2

25. อาคิลลีสต่ออากาศาเมมนอนด้วยความโมโห เพราะโดนอากาศาเมมนอนฉีกหน้าด้วยการยี่ตรงวัลจากการศึก ซึ่งได้จากการรบกับกองทัพทรอย ในสมัยโบราณรางวัลเหล่านี้ (เช่น ผู้หญิงและทรัพย์สินต่าง ๆ) ถือเป็นเครื่องบงบอกศักดิ์ศรีและความเก่งกล้าของแม่ทัพ ถ้าถูกยึดไปก็เท่ากับเป็นการลบหลู่เกียรติ ด้วยเหตุนี้ อาคิลลีสจึงถอนตัวจากกองทัพกรีก (ชั่วคราว)

24. จากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 9 บรรทัดที่ 8 – 10

25. ประโยคนี้มาจากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 12 บรรทัดที่ 342 คนพูดประโยคนี้คือลูกเรือของโอดิสซีสที่กำลังหิวจนหน้ามืดตามัว จะกินสัตว์น้ำชายัญของเทพดวงอาทิตย์ ทั้ ๆ ที่โอดิสซีสเพิ่งจะเตือนไปว่าให้สงบใจ

26. เหตุการณ์ครั้งนีระหว่างซุสกับเฮราเกิดขึ้นในมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 14 ส่วนประโยคสุดท้ายในเครื่องหมายคำพูด มาจากบรรทัดที่ 296 ในเล่มเดียวกันเป็นคำบรรยายของโฮเมอร์ที่กล่าวถึงการแต่งงานระหว่างซุสกับเฮรา

27. เป็นเหตุการณ์จากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 8 เรื่องของเรื่องคือเทพซุสจับเฮเฟสตัสเทพพิการให้แต่งงานกับเทพีอะโฟรไดตีเทพีแห่งความรัก เพื่อว่าเทพหนุ่ม ๆ คนอื่น ๆ

จะได้ไม่ต้องมาทะเลาะกันแย่งนางอีก เทพีอะโฟรไดตียอมต้องไม่พอใจแน่นอน จึงแอบสมสู่กับอาร์ิส เทพแห่งสงคราม บนเตียงของเฮเฟสตุส เทพเฮเฟสตุสจับทั้งคู่ได้คาหนังคาเขา เขามัดทั้งคู่ไว้ด้วยตาข่ายกันก่อนจะนำออกประจานต่อหน้าทวยเทพอื่นๆ

28. จากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 20 บรรทัดที่ 17 – 18 โอติสซิอัส เป็นคนกล่าวข้อความนี้ เพราะได้อินสาวใช้ในบ้านตน พุดจาโปรยเสน่ห์ใส่หนุ่มๆ ที่เดินทางมาสู่ขอภรรยาของตน ซึ่งเข้าต่อมาโอติสซิอัสก็สังหารหนุ่มๆ พวกนั้นจนเกลี้ยง

29. ไม่รู้แหล่งที่มาชัดเจน

30. เหตุการณ์จากเล่ม 24 ของมหากาพย์ *Iliad* “ศพ” ในที่นี้คือศพของเฮคเตอร์ซึ่งถูกอาคิลลีสฆ่าตายและไม่ยอมคืนให้แก่กษัตริย์พริแอมไปทำพิธี

31. มาจากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 22 บรรทัดที่ 15 และบรรทัดที่ 20 “เทพผู้ยิ่งใหญ่” เป็นฉายาหนึ่งของเทพพอลโลส

32. มาจากเรื่องราวในมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 21 อาคิลลีสทำสุ้มกับเทพแห่งสายน้ำสคามันดรัส (Scamander หรือ Skamandros)

33. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 23 บรรทัดที่ 151 ปอยผมนี้บิดาของอาคิลลีสทำพิธีไว้กับเทพแห่งสายน้ำสเปอร์คิโอส เพื่อว่าอาคิลลีส

จะได้มีพันธะต้องนำมันกลับไปถวายคืน แต่เมื่อพาโทรคลัส เพื่อนรักตายไป อาคิลลีสก็ลืมพันธะทุกอย่าง ปลอบใจไปกับความเศร้า

34. ฉากฉากเฮคเตอร์อยู่ในเล่ม 24 ของมหากาพย์ *Iliad* ส่วนฉากสังหารเซเลีย ซึ่งเป็นบุตรหลานชาวโทรจัน 12 คน นั้นอยู่ในเล่ม 23

35. ไครอน (Chiron) เป็นเซินทอร์ (ครึ่งม้าครึ่งคน) ผู้ได้รับการยกย่องว่ามีสติปัญญาสูงสุดในหมู่เซินทอร์ด้วยกัน

36. ธีซีอัส (Theseus) เป็นกษัตริย์ในตำนานของกรุงเอเธนส์ เคยร่วมมือกับญาติของตน ไพรโรธอส (Peirithous) ฆูดคร่านางเฮเลนมาจากสปาร์ตา เพื่อเอามาเป็นเมียของธีซีอัส จนเกิดเป็นสงครามระหว่างเอเธนส์กับสปาร์ตารึ้น และหลังจากนั้นยังร่วมมือกันฆูดเทพีเพอร์เซโฟเน (Persephone) เมียของเทพฮาดีส เพื่อจะเอามาเป็นเมียของไพรโรธอสด้วย

37. หมายถึงเล่ม 2 หน้า 379b – c

38. ทั้ง 4 บรรทัดนี้มาจากบทละครที่หายสาบสูญไปของเอสคิลัส เรื่อง *Niobe*

39. ดูเล่ม 1 เซิงอรรถที่ 49 หน้า 343c

40. โดยทั่วไป “การเล่าเรื่อง” หรือ διήγησις (*diēgēsis*) นั้นหมายถึงการรายงานเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมา เช่น งานเขียน

ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น “การเล่าเรื่อง” หรือ *diēgēsis* จึงเป็นวิธีการเล่าที่ตัวผู้เล่าไม่เอาตัวเองเข้าไปอยู่ในเรื่องราวที่ตนเล่า และมุ่งหวังที่จะนำเสนอความจริงอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งตรงกันข้ามกับ “การถอดแบบ” หรือ *mimēsis* (*mimēsis*) ซึ่งหมายถึงวิธีการเล่าโดยหยิบเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้นมาเพื่อนำเสนอให้ผู้อื่นได้ชมหรือได้ฟัง “การถอดแบบ” หรือ *mimēsis* จึงเป็นการเล่าที่มุ่งผลิตผลลัพธ์ทางอารมณ์บางประการแก่ผู้ชมหรือผู้ฟังเสมอ เช่น ละครเวที เป็นต้น ดังนั้น “การถอดแบบ” จึงเป็นวิธีการเล่าเรื่องที่ตัวผู้เล่าจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตัวละครในเรื่องเสมอ ไม่มี “ความเป็นกลาง” เหมือนกับ “การเล่าเรื่อง” ด้วยเหตุนี้ในสมัยโบราณ เราจึงมักพบว่า *diēgēsis* (*diēgēsis*) นั้นถูกนำมาอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับ *mimēsis* (*mimēsis*) อยู่บ่อยๆ อย่างไรก็ดีตาม ในขณะที่เพลโตมองว่า การเล่าเรื่องนั้นสูงกว่าการถอดแบบ อริสโตเติลกลับเห็นในทางตรงข้าม เขาเห็นว่าการถอดแบบเป็นทักษะที่เข้าใกล้ความจริงตามที่เป็นได้มากกว่าการเล่าเรื่องอย่างเรียบง่าย เพราะอริสโตเติลมองว่าการเลียนแบบเป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์อยู่แล้ว มนุษย์เริ่มเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากการเลียนแบบ เช่นเด็กเลียนแบบผู้ใหญ่ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ทักษะการถอดแบบเพื่อนำเสนอวิถีทางอันถูกควรจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง นักถอดแบบจะต้องเรียนรู้พฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์มาอย่างดี และจะต้องเรียนรู้ปรัชญาจริยธรรมอีกด้วย เพื่อว่าผลงานของตน (เช่น บทละคร) จะได้ออกมาดี ดังนั้นในทัศนะของอริสโตเติล การถอดแบบจึงอยู่

สูงกว่า การเล่าเรื่องธรรมดาๆ เพราะมันเข้าใกล้กับวิชาการเรียนรู้ความจริง หรือปรัชญามากกว่าศาสตร์แขนงใดๆ นั่นเอง

41. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 1 บรรทัดที่ 15 – 16 “เขา” ในที่นี้คือไครซิส นักบวชแห่งอพอลโล ส่วน “บุตรทั้งสองแห่งอาเทรอส” (Atreus) หมายถึงแม่ทัพอากาศเมนอน และน้องชาย แม่ทัพเมเนลอส
42. “คิดคำนวณ” หรือ *diánoia* (*diánoia*) ดูเล่ม 2 เซิงอรธที่ 36
43. เกาะอิธากา (Ithaca) เป็นบ้านเกิดของโอดิสซีส ในมหากาพย์ *Odyssey*
44. โดยทั่วไปถ้อยคำต่างๆ ที่กวีจินตนาการจะประกอบด้วย 2 ส่วนหลักๆ ส่วนแรกคือ “คำพูดของตัวละคร” อีกส่วนหนึ่งคือ “คำพูดหรือคำบรรยายของกวี” เช่น ข้อความ 2 บรรทัดจากมหากาพย์ *Iliad* ที่ไฮคราติสยกตัวอย่างมาเป็น “คำพูดของกวี” ด้วยเหตุนี้ไฮคราติสจึงถามว่า “คำพูดต่างๆ ที่เขาเล่าออกมา (คำบรรยายของกวี) รวมไปถึงข้อความระหว่างคำพูดเหล่านั้น (คำพูดของตัวละคร) ก็ล้วนแล้วแต่นับเป็นการเล่าเรื่องทั้งสิ้นใช่ไหม?”
45. อากาเมนอนเป็นกษัตริย์แห่งเมืองอาร์กอส (Argos)
46. โปรตดสังเกตคำว่า “ชนิดตรงข้าม” เพลโตกำลังจับ “การเล่าเรื่อง” กับ “การถอดแบบ” มาเป็นคู่ตรงข้ามกัน

47. เพราะบทละครมักไม่มีการเล่าเรื่องของกวี มีแต่คำพูดของตัวละคร ซึ่งเพลโตเสนอว่า คำพูดของตัวละครเหล่านั้นจริงๆ ก็คือถ้อยคำของกวี กวีทำให้เราฟังดูเหมือนว่าเขาไม่ได้เป็นผู้พูด แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่กวีกำลังเอาตัวเองแฝงเข้าไปในตัวละครเสมอ ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยการถอดแบบจึงเป็นสิ่งที่บิดเบือนความจริง

48. คำกรีกคือ *διθυράμβους* (*dithurambous*) ภาพยนตร์นี้มักเต็มไปด้วยการจูงใจ ใช้ศัพท์แสงสูงๆ และการประดิษฐ์คำใหม่เพื่อให้บทกวีแลดูทรงปัญญาอยู่ตลอดเวลา

49. “บทกวีชนิดอื่นๆ” ก็อย่างเช่นพวกบทกวีสั้นๆ ที่เขียนขึ้นมาเพื่อใช้ขับร้องคู่กับเครื่องดนตรีโดยเฉพาะอะไรทำนองนั้น

50. ดูตรรกะของธราซิมาคัสในเล่ม 1 (340e)

51. “สุภาพบุรุษ” ดูเล่ม 2 เซิงอรรถที่ 47

52. “เสียงประสาน” หรือ “ความสอดคล้อง” แปลจาก *ἁρμονία* (*harmonia*) อันเป็นรากของ harmony ในภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม เมื่อนำมาใช้กับดนตรีน่าจะหมายถึง “บันไดเสียง” ดังนั้นในบางบริบทคำนี้จึงแปลว่า “บันไดเสียง”

53. “ท่วงทำนอง” หรือ “จังหวะ” แปลจาก *ῥυθμός* (*rythmos*) อันเป็นรากของคำว่า rhythm ในภาษาอังกฤษ เมื่อนำมาใช้กับ

บทกวี คำนี้ยังอาจกินความถึงสัมผัสเสียงหรือสัมผัสคำด้วย

54. มดยอบ หรือ *μύρον* (*myron*) เป็นสมุนไพรชนิดหนึ่งในสมัยโบราณมักนำมาทำน้ำมันหอมเพื่อใช้ในพิธีศักดิ์สิทธิ์ วิธีการ “ส่งแขก” ของโสกราตีสในที่นี้ โดยทั่วไปใช้ในพิธีบูชารูปปั้นเทพเจ้า แต่ในบางพื้นที่ก็นำมาใช้ไล่คนที่ถูกตัดสินว่าเป็นกาลกิณีของบ้านเมือง กล่าวคือ โสกราตีสกำลังหลอกคำพวกกวี (โดยเฉพาะโฮเมอร์) อยู่นั่นเอง

55. “การขับร้อง” หรือ “ลำนำขับร้อง” แปลจาก “ὕδμη” (*ōdēmē*) อันเป็นรากของ ode โดยทั่วไปหมายถึงบทกวีขนาดสั้น ใช้ร้องควบคู่กับดนตรี อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันคำนี้มักใช้ในความหมายถึงบทกวีซึ่งแต่งขึ้นเพื่อรำพึงรำพันถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น *Ode to a Nightingale* หรือ “บทราพึงถึงเจ้าไนติงเกิล” ของจอห์น คีตส์ (John Keats) เป็นต้น

56. ลิเดีย (Lydia) เป็นอาณาจักรโบราณแห่งหนึ่งในอานาโตเลีย ดนตรีที่เกิดขึ้นแถบนั้นจึงเรียกว่า ลิเดียน บันไดเสียงแบบลิเดียนมีความซับซ้อน และสามารถอ่านเพิ่มเติมได้ใน M. L. West, *Ancient Greek Music*, (Oxford: Oxford University Press, 1992)

57. ลูท (lute) เป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง มีหลายสาย คอยาวคล้ายกีตาร์

58. “ปี” ในที่นี้แปลจาก *αὐλός* (*aulos*) ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าสมัย

โบราณชนิดหนึ่ง ปัจจุบันจัดอยู่ในประเภท “เครื่องเป่าลมไม้” เพราะมันมี “ลิ้น” สำหรับ เป่า ซึ่งทำจากไม้

59. คิธาร่า (kithara หรือ cithar) เป็นต้นกำเนิดของกีตาร์ในปัจจุบัน

60. เทพอพอลโลเป็นเทพผู้คิดค้นเครื่องดนตรีประเภทคิธาร่า ส่วนมาร์สิอัส (Marsyas) เป็นเพียงคนจรที่เป่าปี่พอได้ อยู่มาวันหนึ่ง มาร์สิอัสเกิดโอหังถึงขั้นไปท้าอพอลโลแข่งบรรเลงดนตรี ผลก็คือเทพศิลปะเลือกให้ฝ่ายอพอลโลเป็นผู้ชนะ เทพอพอลโลก็เลยลงโทษมาร์สิอัสด้วยการจับถลกหนังเสียเลย ในสมัยโบราณ ปี่เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้แสดงอารมณ์ได้อย่างหลากหลายที่สุด และมาร์สิอัสก็เป็นคนชั่วช้าที่ไม่มีความยับยั้งชั่งใจทางเพศถึงขั้นมีเซ็กส์กับสัตว์ด้วย

61. “สุนัข” เป็นหนึ่งในคำสบถติดปากของโสคราตีส

62. “สัมผัสเสียง” ในที่นี้ถูกนำมาใช้ในฐานะคำคล้ายกับ “จิ้งหะ” (ดูเชิงอรุรทที่ 53)

63. ในกรีกโบราณเรียกกีตาร์โบราณ “สัมผัสเสียง” จะประกอบขึ้นจากชุดของพยางค์เสียงสั้น และเสียงยาว และเมื่อนำชุดของสัมผัสเสียงเหล่านั้นมาจัดเรียงกัน ก็จะได้เป็นบทกลอน 1 บรรทัด โดยทั่วไปแล้ว – อย่างที่กล่าวคอนกล่าว – ชุดสัมผัสเสียงพื้นฐานนั้นแบ่งหยาบๆ ได้ 3 รูปแบบ รูปแบบแรกเรียกว่า 2/2 คือมีเสียงสั้นและยาวรวมกันได้ 4 พยางค์

(เสียงยาว 1 พยางค์ มีค่าเท่ากับเสียงสั้น 2 พยางค์) รูปแบบที่สองเรียกว่า 3/2 คือมีเสียงสั้นและยาวรวมกันแล้วได้ 5 พยางค์ และแบบที่สามคือ 2/1 คือรวมกันแล้วได้ 3 พยางค์ ยกตัวอย่างเช่น แต่ละบรรทัดของมหากาพย์ *Iliad* จะประกอบด้วยสัมผัสผสมแบบ 2/2 ทกชุดเป็นต้น

64. ดามอน (Damon) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล เคยเป็นที่ปรึกษาของนักประชาธิปไตยคนสำคัญอย่าง เปรคิลีส (Pericles) ด้วย

65. “เอนอพลีออน” หรือ ἐνόπλιον (*enoplion*) เป็นวิธีการใช้ชุดสัมผัสเสียงในบทเพลงปลุกใจในสนามรบ

66. “ดักทิล” (dactyl) เป็นชุดสัมผัสเสียงแบบ 2/2 ชนิดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยเสียงสั้น 2 พยางค์และเสียงยาว 1 พยางค์ (เสียงยาว 1 พยางค์มีค่าเท่ากับเสียงสั้น 2 พยางค์ – เช่น “บาม บัม บัม”) ส่วนสัมผัส “ฮีโรอิก” เป็นอีกชื่อหนึ่งของชุดสัมผัสเสียงในมหากาพย์ของโฮเมอร์

67. ไอแอมบิก (iambic) ในสมัยโบราณ เป็นสัมผัสเสียงที่นำมาใช้กับบทกวีสำหรับเสียดสี ตาอา แต่ในปัจจุบันนำมาใช้กับบทกวีได้ทุกประเภท เช่น เซคสเปียร์เป็นผู้เชี่ยวชาญการเล่นสัมผัสแบบไอแอมบิก ส่วนทรอคเคอิก (trochaic) เป็นสัมผัสแบบ 2/1 ชนิดหนึ่ง คือประกอบด้วยเสียงยาว 1 พยางค์และเสียงสั้น 1 พยางค์ มักใช้ในบทกวีในงานพิธีการ

68. จาก 398d

เสนอต่อกษัตริย์ดิโอนิซัสที่สอง บนเกาะซิซิลี
ไม่ว่าเขาคงได้เห็น “อาหารชาววัง” บน
เกาะนั้นมากก็เป็นได้

69. สรุปร้อยอย่างย่อได้ว่า อุนนิสัย (*ēthos*)
เป็นตัวกำหนดการเลือกใช้คำพูด (*logos*)
และสำนวน (*lexis*) จากนั้น คำพูดและ
สำนวนจะเป็นตัวกำหนดจังหวะและเสียง
ประสานต่างๆ อีกทอดหนึ่ง และแน่นอนสิ่งที่
จะกำหนดอุนนิสัยได้ก็คือ การศึกษา และ
สำหรับเพลโตแล้ว ผู้มีอำนาจกำหนดการ
ศึกษาได้ก็คือ ผู้ปกครองของเมืองนั้นๆ

76. ในกรีกโบราณ มีอาชีพอยู่อาชีพหนึ่ง
เรียกว่า *ἑταίραι* (*hetairai*) หรือ “โสเภณี
ชั้นสูง” น่าจะเทียบได้กับ “เกอิชา” ของญี่ปุ่น
แน่นอนว่าพวกหล่อนย่อมต้องมีฝีมือในการ
ทำอาหารอยู่ในระดับ “ชาววัง” และเมือง
โครินธ์ก็ขึ้นชื่อในเรื่องนี้มากเสียด้วย

70. ดูเล่ม 1 (348d) เซิงอรรถที่ 57

77. “อัติติค” (*Attica*) เป็นดินแดนบริเวณ
ภาคกลางของกรีซ ซึ่งเมืองเอเธนส์ก็อยู่ใน
ดินแดนส่วนนี้ด้วย

71. “คิดคำนวณ” หรือ *διάνοια* (*dianoia*)
ดูเล่ม 2 เซิงอรรถที่ 36; กล่าวคือ โสคราตีส
ต้องการกำหนดให้การใช้สำนวน จังหวะ และ
เสียงประสาน อย่างถูกต้องนั้นเป็นส่วนหนึ่ง
ของการคิดคำนวณด้วย

78. โดยทั่วไปหมายถึงคนที่ไม่ได้เป็นทาส
แต่ในที่นี้ยังอาจสื่อความถึงคนไม่มีงาน
ทำได้ด้วย

72. ความแตกต่างระหว่าง “ความดีงาม”
กับ “คุณความดี” ดูเล่ม 1 เซิงอรรถที่ 29

79. ในการแพทย์ตะวันตกสมัยโบราณนั้น
อาการเจ็บป่วยต่างๆ จะถูกอธิบายจากของ
เหลว 4 ชนิด และธาตุ 4 ธาตุ ได้แก่ น้ำเหลือง
(yellow bile) สัมพันธ์กับธาตุไฟ น้ำดีดำ
(black bile) สัมพันธ์กับธาตุดิน เลือด
(blood) สัมพันธ์กับธาตุอากาศ และน้ำเมือก
(phlegm) สัมพันธ์กับธาตุน้ำ วิชาการแพทย์
ลักษณะนี้วินิจจัยตามความแปรปรวนของ
ของเหลว (*humor*) ในร่างกาย จึงมักถูก
เรียกว่า *humorism*

73. “สูงส่ง” หรือ “มีคุณสมบัติสูงส่ง” แปล
จาก *ἐπιεικής* (*epieikēs*) เป็นคุณสมบัติ
ของสุภาพบุรุษ หรือผู้ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติ
ของวีรบุรุษในสนามรบ

74. ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าทำไมจึงไม่ให้มีการ
กินปลาขณะเดินทัพ?

75. ซิราคูซ่า (*Syracuse*) เป็นเมืองหนึ่งบน
เกาะซิซิลี (*Sicily*) ประเทศอิตาลี เพลโตเคย
เอาความคิดทางด้านกรปกครองของตนไป

80. เอสคลีพิอัส (*Asclepius*) เป็นแพทย์
ในตำนาน หลังจากตายไปก็ได้รับการบูชา
เป็นเทพเจ้าแห่งการรักษา ส่วนลูกหลาน

ของเอสคลีพิอัสนั้น หมายถึงผู้ฝึกวิชาการ
รักษาของเอสคลีพิอัส ซึ่งนั่นก็คือพวแพทย์
นั่นเอง

ที่ตัวย่อมไม่ใช่แพทย์ผู้มีร่างกายดี แต่ต้อง
เป็นแพทย์ผู้มีจิตวิญญาณดี เพราะการมีจิต
วิญญาณดีย่อมหมายถึงการมีอุปนิสัยดีด้วย

81. ไวน์พรามนอส (Pramnian wine) เป็น
ไวน์แดงชนิดหนึ่งในยุคกรีกโบราณมีฤทธิ์
รุนแรงใช้เวลาหมักบ่มนาน

89. งดงาม + ดี = “สุภาพบุรุษ” ดูเล่ม 2
เชิงอรรถที่ 47

82. ฉากนี้ถ้าเพลโตไม่ได้จำกัด ผู้แปล
ก็คงเข้าใจผิด นี่เป็นเหตุการณ์ในมหากาพย์
Iliad เล่ม 6 สนมของกษัตริย์เนสเตอร์ นาม
เฮคามิตีผสมยาสมาณแผลให้มาคาออนผู้เป็น
แม่ทัพฝ่ายทรอยตี้ม ยูริฟิลัสกับพาโทรคลัส
ไม่ได้อยู่ในฉากนี้ด้วย เพลโตเคยอ้างถึงวรรณคดี
เอาไว้ตรงตามมหากาพย์ใน *Ion* (538c)

90. ดูเหมือนโสกราตีสกำลังเปรียบเทียบ
กับการสะกดรอยตามสัตว์ โดยให้ “กาย
บริหาร” เป็นสัตว์ที่กำลังถูกย่องตาม

83. เฮโรดิดัส (Herodicus) เป็นแพทย์
ผู้มีชื่อเสียงในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล

91. ความสัมพันธ์ระหว่าง “ความคึกคะนอง”
กับ “ความกล้าหาญ” ดูเล่ม 2 เชิงอรรถที่ 44

84. โฟคิลิดีส (Phocylides) เป็นกวีในช่วง
กลางศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล

92. “ความสงบเสงี่ยม” มาจากคำว่า ἡμερος
(*hēmeros*) แปลตรงๆ ว่า “เชื่อง” แต่เป็น
ความเชื่องในความหมายของ “การทำให้
ความตึงเถื่อนโดยธรรมชาติลดลง” หรือ
“ควิลิซซ์” ขึ้นนั่นเอง ดังนั้นความรักในปัญญา
และดนตรีศิลปะจึงเป็นบ่อเกิดของความสงบ
เสงี่ยมในความหมายนี้ และหากได้รับดนตรี
ศิลปะมากเกินไป จากความสงบเสงี่ยมก็จะ
กลายเป็น “ความตึงตึง” ไป

85. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 4 บรรทัดที่
218 – 219 สำหรับรายละเอียด ดูเล่ม 2
(379e) เชิงอรรถที่ 56

93. คำพูดของเมเนลาอัส ในมหากาพย์
Iliad เล่ม 17 บรรทัดที่ 588

86. ดู 405e – 406a

94. ดูเล่ม 1 เชิงอรรถที่ 54

87. ไมดัส (Midas) เป็นกษัตริย์ในปกรณัม
กล่าวกันว่า เขาแตะสิ่งใด สิ่งนั้นก็กลายเป็น
เป็นทองคำ

95. “รัก” ในที่นี้คือ φιλέω (*phileō*) ซึ่ง
เป็นความรักฉันมิตร ไม่มีเรื่องเพศเข้ามา
เกี่ยวข้อง เป็นความรักชนิดเดียวกับในคำว่า
“ความรักปัญญา” หรือ “ปรัชญา”

88. ดูเล่ม 1 เชิงอรรถที่ 70 – กล่าวคือแพทย์

96. “ประกาศิต” หรือ *δόγμα* (*dogma*) มี
รากเดียวกันกับ *δόξα* (*doksa*) หรือ “ทัศนะ”
(ดูเล่ม 2 เซิงอรรถที่ 3 ประกอบ) แต่ “ประกาศิต”
เป็นทัศนะซึ่งเห็นพ้องร่วมกันโดยส่วนรวม
มันจึงมีสิทธิอำนาจในลักษณะคล้ายคลึงกับ
กฎหมาย กล่าวคือ คำนี้มีความหมายอยู่กึ่ง
กลางระหว่าง “ทัศนะ” กับ “กฎหมาย” และ
ด้วยความหมายซึ่งยังยึดโยงกับ “ทัศนะ” หรือ
“ความเชื่อส่วนบุคคล” คำนี้ในความหมายของ
กรีกโบราณ จึงต่างจากคำว่า *dogma* ใน
คำภาษาอังกฤษปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงชุดของ
ความเชื่อ อันถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจ และ
ไม่สามารถโต้แย้งได้

เป็นเหตุให้ชาวสปาร์ตาสถาปนาคตนเองขึ้น
เป็นเจ้าของปกครองเอเธนส์ ฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่อง
แปลกที่เพลโตจะไม่ชอบวิธีการใช้ชีวิตแบบ
“หรวูหระ” ของชาวเอเธนส์ แต่ในเวลาเดียวกัน
“ความป่าเถื่อน” ของชาวสปาร์ตาก็เป็นสิ่งที่
ยากจะรับไหว โครงร่างหลักสูตรของเหล่า
ผู้พิทักษ์ที่เพลโตเสนอจึงมีลักษณะเป็นการ
เอาวิธีคิดทางปรัชญาไปผสมกับการฝึกฝน
แบบสปาร์ตาสืบเป็นส่วนใหญ่

97. นั่นก็คือผู้พิทักษ์ซึ่งไม่ได้รับคัดเลือกให้
เป็นผู้ถืออำนาจปกครอง

98. “ฝ่ายสนับสนุน” หรือ *ἐπικούρος*
(*epikouros*) ในความหมายทางทหารยัง
หมายถึงทหารรับจ้าง หรือกองกำลังเสริม

99. หมายถึงเล่ม 2 (382c – d)

100. “ระบบอยู่กินรวมกัน” หรือ *συσσιτία*
(*syssitia*) อันเป็นระบบการชีวิตของชาว
สปาร์ตา ผู้ชายจะต้องมานั่งกินอาหารร่วมกัน
และแต่ละคนก็จะได้นำอาหารของตนเอง
มารวมกับอาหารของคนอื่น ๆ อันที่จริง วิธีการ
เลี้ยงดูเหล่าผู้พิทักษ์แบบ “โหด ๆ” ที่เพลโต
เสนอมานถึงบัดนี้ ก็ค่อนข้างจะมีความ
คล้ายคลึงกับชาวสปาร์ตายุ่มาก เราต้องไม่
ลืมว่า เพลโตเกิดทันได้เห็นช่วงที่เอเธนส์กับ
สปาร์ตาทำสงครามกัน และเอเธนส์ก็แพ้

เชิงอรรถ เล่ม 4

1. เพลโตได้เจาะจงเลือกใช้คำว่า “พูดแก้คดี” (ἀπολογέομαι; *apologeomai*); หรือถ้าเป็นคำนามก็คือ “การแก้คดี” หรือ ἀπολογία; (*apologia*) กับโสคราติส เพราะอย่างที่เรารู้กัน โสคราติสตัวจริงนั้นถูกประหารด้วยข้อหา “ไม่ให้ความเคารพต่อเทพเจ้าของคนหมู่มาก” และ “ใช้วาจาชักจูงเด็ก ๆ ให้ประพฤติมิชอบ” กล่าวคือเขาถูกฟ้องในข้อหาใช้ชีวิตต่างจากวิถีปฏิบัติของคนหมู่มาก ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับ และในครั้งนั้นโสคราติสเองก็ต้องพูดแก้คดีจริงๆ (เพลโตได้เขียนผลงาน *Apologia* ซึ่งเป็นคำพูดแก้คดีของโสคราติส) ตัวละครโสคราติสในหนังสือเล่มนี้ตกอยู่ในสถานการณ์คล้าย ๆ กัน คือเขากำลังเสนอความคิดและวิธีการดำเนินชีวิตที่ต่างจากคนหมู่มากให้แก่คนหมู่มากกลุ่มหนึ่งได้ฟัง และในเวลานี้ เขาก็กำลังจะต้อง “แก้คดี” เหมือนกับโสคราติสตัวจริงเคยทำ จะเห็นได้ว่าเพลโตกำลังวางตัวละครโสคราติสให้มี “โครงสร้าง” เหมือนกับโสคราติสในชีวิตจริง ความเหมือนในเชิงโครงสร้างระหว่างตัวจริงกับตัวละครในเรื่องนอกจากจะช่วยชี้บ่งชี้ให้เรามองเห็นถึงความงามทางวรรณคดีแล้ว ยังช่วยทำให้เราได้เห็นถึงอัจฉริยภาพด้านการประพันธ์ของเพลโตอย่างชัดเจนขึ้นอีกด้วย
2. ดูเล่ม 3 เชิงอรรถที่ 98
3. โสคราติสกลับมาพูดถึงประเด็นนี้อีกครั้งอย่างละเอียดในเล่ม 8
4. รูปปั้นต่าง ๆ ในสมัยโบราณมีการทาสีทุกรูป รูปปั้นที่เราขุดพบทุกวันนี้มันดูเหมือนไม่ได้ทาสี แต่ที่จริงเป็นเพราะสีเดิมลอกออกไปหมดแล้ว
5. เพราะการชกมวยเป็นกีฬา สามารถฝึกอยู่กับบ้านได้ แต่การสงครามนั้นไม่ใช่ คนจะเก่งด้านการรบจริงๆ ต้องเคยลงสนามรบ ซึ่งคนรายนั้นมีน้อยคนจะไปรบด้วยตัวเอง
6. เล่ม 2 หน้า 376b – c โสคราติสเปรียบเทียบเหล่าผู้พิทักษ์ไว้ว่าเหมือนกับสุนัข
7. “หมากรุก” โบราณจะเล่นบนกระดานสี่เหลี่ยม ตีตาราง 8x8 แต่ละช่องจะเรียกว่า “กลุ่มเมือง” (ดูเล่ม 1 เชิงอรรถที่ 25) เพลโตมองว่าความคิดของคนหมู่น้อยมีคุณค่ามากกว่าคนคิดของคนหมู่มาก การนำศัพท์ของหมากรุกมาใช้ในที่นี้ จึงสื่อความถึงความคิดของเพลโตเรื่องคู่ตรงข้ามระหว่าง คนหมู่มาก/คนหมู่น้อย หรือ ทัศนะ/องค์ความรู้

8. วิธีการอธิบายของโสคราตีส สอดคล้องไปกับวิธีเล่นหมากรุกในสมัยโบราณ กล่าวคือ ผู้เล่น 2 ฝ่าย “ทำสงคราม” กันบนกระดานหมากรุก ผู้เล่นแต่ละคนต้องวางหมากของตนลงบนตารางบนกระดาน เพื่อแย่งชิงเซลล์และพื้นที่กัน โดยแต่ละช่องตารางก็เรียกว่า “กลุ่มเมือง” การเล่นหมากรุกก็ประกอบด้วยสองฝ่าย ทว่าแต่ละฝ่ายก็ประกอบด้วยกลุ่มเมืองจำนวนมาก ดังนั้นโสคราตีสจึงบอกว่า “หากเจ้าเข้าหาฝ่ายใดหนึ่งฝ่ายใด โดยมองว่ามันเป็นเพียงเมืองเดียว เจ้าก็คิดผิดมหันต์” นั่นเอง

9. เราอาจเข้าใจประโยคนี้ได้ด้วยการเปรียบเทียบกับการทำงานของร่างกายมนุษย์ที่แม้ประกอบด้วยอวัยวะหลากหลายส่วนและหน้าที่ ถ้าอวัยวะทุกส่วนทำงานได้สอดคล้องประสานกันดี ร่างกายก็จะดีตามไปด้วย กล่าวคือ ร่างกายจะเป็น “หนึ่ง” เดียวกัน อย่างไรก็ตาม หากอวัยวะบางส่วนทำงานขัดข้อง หรือผิดปกติ ร่างกายทั้งร่างก็จะป่วยหรือพูดได้ว่า อวัยวะนั้น ๆ ทำงานได้เหมือนเป็น “สิ่งแปลกปลอม” ของร่างกาย ในกรณีเช่นนี้ ร่างกายจะไม่ได้เป็นหนึ่ง แต่จะเป็น “ร่างกาย + สิ่งแปลกปลอม” กล่าวคือร่างกายจะเป็น *มากกว่าหนึ่ง* เมืองของโสคราตีสก็เช่นกัน หากผู้คนภายในเมืองทำงาน “แปลกปลอม” – ซึ่งในที่นี้ก็คือ คนหนึ่งคนทำงานจำนวนมาก – เมืองเมืองนั้นก็จะต้องไปด้วย “สิ่งแปลกปลอม” และไม่ได้เป็นหนึ่ง แต่เป็นมากกว่าหนึ่ง กล่าวคือ เต็มไปด้วยสิ่งแปลกปลอมจำนวนมาก และด้วยเหตุนี้ ใน 422e โสคราตีสจึงไม่ยอมให้ใช้คำว่า “เมือง” กับ

ฝ่ายอื่นๆ เพราะพวกมันไม่ใช่เมือง แต่เป็น “กระจกของสิ่งแปลกปลอมจากเมืองรวมกันเป็นจำนวนมาก” เท่านั้น

10. จากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 1 บรรทัดที่ 351 – 352 โดยเพเลโตปรับแก้มันเล็กน้อย

11. “ดนตรีศิลป์” กินความกว้างกว่าเสียงดนตรี (ดูเล่ม 2 เซิงอรรถที่ 49)

12. หรือ “ดูสันดานดีไปหน่อย” (ดูเล่ม 1 เซิงอรรถที่ 57)

13. เพราะถ้าการศึกษาที่ ธรรมชาติซึ่งเติบโตตามมาก็ต้องดีตามไปด้วย ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องบรรจุ “สิ่งหยาบหยาบ” เหล่านั้นลงไปในกฎหมาย

14. ไฮดรา (Hydra) เป็นสัตว์ประหลาดในตำนานของชาวกรีกโบราณ คอยาวมีหลายหัว เมื่อตัดหัวหนึ่งทิ้งไป ก็จะมีหัวอีกสองสามหัวงอกออกมาอีกเรื่อยๆ

15. วิหารของเทพอพอลโลตั้งอยู่ที่นั่น

16. “สะตือโลก” ในที่นี้ก็คือหินก้อนหนึ่งในมหาวิหารแห่งเทพอพอลโลที่เดลฟีนั่นเอง โดยหินก้อนนี้ยังถือว่าเป็นศูนย์กลางของโลกอีกด้วย “เทพเจ้าผู้ประทับอยู่กลางสะตือโลก” จึงหมายถึงอพอลโล

17. เป็นที่น่าสังเกตว่า โสคราตีสไม่พูดถึงเรื่อง “สุทธีธรรม” ซึ่งหมายถึงหน้าที่รับผิดชอบอันมีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเลย เขากลับเลือกจะปฏิบัติตามชนบโโบราณ และยกเรื่องเหล่านี้ให้แก่นักเทพพยากรณ์แห่งพอลโลสทั้งหลายในวิหารเดลฟีเป็นผู้จัดการแทน

18. กลาวคอนกำลังพาดพิงถึงคำพูดของโสคราตีสในหน้า 368b – c เล่ม 2

19. ทั้ง 4 อย่างที่โสคราตีสพูดมานั้น คือ ความดีงามอันสำคัญยิ่งของวัฒนธรรมกรีกโบราณ (ดูเล่ม 1 เซิงอรรถที่ 29 ประกอบ) ต้องไม่ลืมว่า ตอนเพลโตเขียนหนังสือเล่มนี้ ผู้อ่านที่เขาคาดหวังย่อมเป็นชาวกรีก ดังนั้นการกล่าวว่า เมืองอันดีโดยสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยความดีงามทั้ง 4 ประการดังกล่าวนั้น ย่อมไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่แต่อย่างใดในสายตาผู้อ่านร่วมสมัยของเพลโต มันชัดเจนในตัวเองอยู่แล้วสำหรับคนสมัยนั้น ถึงแม้ว่ามันอาจจะฟังแปลกหูสำหรับคนสมัยปัจจุบัน

20. จากหน้า 414b เล่ม 3

21. เช่น พลเมืองทุกคนได้รับการปลูกฝังจากการศึกษาว่า ‘ยาเสพติดเป็นสิ่งเลวร้าย’ และกฎหมายก็ยิ่งระบุเอาไว้เช่นเดียวกัน หากวันหนึ่งมีพ่อค้าเข้ามาในเมือง และพยายามจะโฆษณาว่า ‘ยาเสพติดเป็นสิ่งดี’ พลเมืองผู้กล้าหาญย่อมเป็นพลเมืองที่ยึดมั่นในทัศนะนั้นดังกล่าว (ว่ายาเสพติดเป็นสิ่งเลว

ร้าย) และลุกขึ้นมาปกป้องรักษาความเชื่อนี้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม

22. คาเลสตรา (Chalestra) เป็นเมืองเล็ก ๆ หนึ่งในดินแดนมาซิโดเนียโบราณ

23. “συμφωνία” (*/sumphōnia/*) กับ “ἁρμονία” (*/harmonia/*) ทั้งสองคำนี้มีความหมายทางดนตรีด้วย กล่าวคือ มันเป็นรากของ symphony และ harmony ตามลำดับ

24. “λογισμός” (*/logismos/*) อันเป็นคำศัพท์ ซึ่งมีรากจาก “λόγος” (*/logos/*) ดูเล่ม 2 เซิงอรรถที่ 33

25. “ความเข้าใจ” หรือ “νοῦς” (*/nous/*) หรือในภาษาละตินว่า *intellectus* (ด้วยเหตุนี้ภาษาอังกฤษจึงมักแปลว่า *intelligence*) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของจิตวิญญาณอันช่วยให้เราทำเข้าใจความจริงตามที่ เป็นหรือความจริงแท้ได้ โดยไม่ต้องผ่านผัสสะ มันอยู่สูงกว่า *διάνοια* (*/dianoia/*) หรือ “ความคิด” อยู่ชั้นหนึ่ง (ดูเล่ม 2 เซิงอรรถที่ 36) เพลโตจะอธิบายไว้ชัดในเล่ม 6

26. และนี่ก็คือนิยามอย่างเป็นทางการของการใช้ชีวิตอย่างเที่ยงธรรมในเมืองอุดมคติของโสคราตีสที่หมายถึง “การกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง” หรือ “การใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง” (ดูเล่ม 1 เซิงอรรถที่ 20)

27. คำว่า “ปฏิภาณ” ในที่นี้ถูกใช้เป็นคำคล้ายของ “ปัญญา” (ดูเล่ม 1 เซิงอรรถที่ 58)

28. คอนเซ็ปต์ของ “เกียรตินิยม” หรือ τιμή (timē) ในสมัยกรีกโบราณนั้นแตกต่างจากปัจจุบันอยู่ค่อนข้างมาก กล่าวคือในสมัยโบราณ “เกียรตินิยม” ถือเป็นรูปธรรม และสามารถหยั่งวัดได้ด้วยสิ่งของต่างๆ อันเป็นตัวแทนเกียรตินิยม เช่น หลังการรบ ฝ่ายชนะจะทำการแบ่งทรัพย์สินสมบัติซึ่งยึดมาได้แก่กัน ผู้ที่ได้สมบัติอันมีค่า หรือได้มากกว่าคนอื่น จะได้รับคำสรรเสริญว่ามี “เกียรตินิยม” กว่าคนอื่น ดังนั้น “เกียรตินิยม” จึงเป็นสิ่งที่นำมาแลกเปลี่ยนได้ ต่างจากปัจจุบันที่เกียรตินิยม นั้นมักถูกมองว่าเป็นนามธรรม และอยู่ภายในแทนที่จะเป็นสิ่งที่ภายนอกต่าง ๆ เช่นในมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 1 ที่อาคาเมมอนแม่ทัพใหญ่ยึดเอาเชลยหญิงของอาคิลลีสไปนั้นทำให้อาคิลลีสโกรธมาก จนประกาศถอนตัวจากการรบ หากเรามองผ่านคอนเซ็ปต์เรื่อง “เกียรตินิยม” ของกรีกโบราณ การกระทำของอาคิลลีสนั้น นับว่าสมเหตุสมผลอยู่ เพราะอาคาเมมอนไม่เพียง “ฉีกหน้า” เขาเท่านั้น หากแต่ยังริบเอา “เกียรตินิยม” อันเป็นเป้าหมายสำคัญของเหล่านักรบไปด้วย

29. ช่วงชั้นทั้ง 3 นี้ก็คือ 1) ผู้พิทักษ์ซึ่งถืออำนาจปกครอง 2) ผู้พิทักษ์ฝ่ายสนับสนุน และ 3) อาชีพอื่น ๆ ซึ่งต้องทำงานหาเงินเมืองของโสคราตีสประกอบขึ้นจาก 3 ช่วงชั้นนี้ใน 343a หากช่างทำรองเท้ากับช่างไม้แลกเปลี่ยนตำแหน่งกันก็จะไม่ส่งผลร้ายต่อเมือง

มากนัก เพราะทั้งช่างทำรองเท้าและช่างไม้ต่างเป็นสมาชิกในช่วงชั้นเดียวกัน คือช่วงชั้นคนทำงานหาเงิน หรือช่วงชั้นที่ 3 นั้นเอง

30. จาก 368d – 369a

31. เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณว่าความชื้นในอากาศนั้นส่งผลต่ออุปนิสัยของมนุษย์ ผู้คนที่อยู่ทางตอนเหนือของกรีกซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอากาศแห้ง มักจะมีความคิดคะนองและโมโหง่าย ส่วนผู้คนที่อยู่ทางตอนใต้ซึ่งมีความชื้นสูง มักจะฉลาดเป็นกรด รู้จักค้าขาย และรักในวัตถุ ส่วนผู้คนที่อยู่ทางกลาง ๆ อย่างเอเธนส์นั้น ความชื้นกำลังพอดี จึงทำให้มีความรักในการเรียนรู้และมีสติปัญญามากกว่าที่อื่น ๆ ทัศนวิสัยลักษณะนี้เป็นหนึ่งในทัศนะที่โซอิดิปายว่า ‘เพราะเหตุใดปรัชญาจึงเริ่มต้นขึ้นที่เอเธนส์ไม่ใช่ที่อื่น?’

32. เช่น เราไม่สามารถขับรถไปข้างหน้าและถอยหลังพร้อม ๆ กันได้ในเวลาเดียวกัน หรือวัตถุชิ้นหนึ่งย่อมไม่สามารถลอยน้ำหรือจมน้ำได้พร้อม ๆ กันในเวลาเดียวกัน

33. สิ่งที่โสคราตีสต้องการนำเสนอก็คือ “สิ่งสิ่งหนึ่ง” กับ “คุณสมบัติ” ของสิ่งสิ่งนั้น เป็นสองสิ่งที่แยกขาดจากกัน เช่น เวลาเราพูดว่า “ปากกาดีตามลัน” เรามักพูดรวมกันว่า “ปากกา” กับ “ความลัน” อยู่รวมกันไม่ได้แยกขาดจากกัน แต่เขาเสนอว่า ไม่ใช่ “ปากกา” กับ “ความลัน” เป็นสิ่งที่แยกขาดจากกัน

34. จาก 437d – 438d โสคราตีสได้อธิบายว่า “สิ่งหนึ่ง” กับ “คุณสมบัติ” ของสิ่งนั้น เป็นสองสิ่งซึ่งแยกขาดออกจากกัน (ดูเชิงอรรถที่ 33) เพราะฉะนั้น หากตัวแปร A สัมพันธ์กับตัวแปร B แล้วก็ย่อมหมายความว่า 2 กรณี กรณีแรกคือ “A ต้องเหมือนกับ B ทุกประการ” และกรณีที่สองคือ “ทั้ง A และ B จะต้องมีคุณสมบัติบางประการเพิ่มเติมเข้าไปเสมอ” ยกตัวอย่างเช่น สมมติว่าเรามีปากกาอยู่ 2 ด้าม ถ้าเราต้องการจะนำปากกาทั้ง 2 ด้ามนี้มาเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์ระหว่างกัน เราอาจจะทำได้ด้วยการใส่ “คุณสมบัติบางประการ” ให้ปากกาแต่ละด้าม เช่น “ยาวกว่า” “สั้นกว่า” “ด้ามแรก” “ด้ามที่สอง” “มีสีแดง” “มีสีเขียว” เป็นต้น และผลที่ได้ก็อาจจะเป็น “ปากกาด้ามแรกเป็นสีแดง ปากกาด้ามที่สองเป็นสีเขียว” เป็นต้น (นี่คือความหมายของ “ทั้ง A และ B จะต้องมีคุณสมบัติบางประการเพิ่มเติมเข้าไป”) อย่างไรก็ตาม ถ้าปากกาทั้งสองด้ามไม่ถูกเพิ่มเติมคุณสมบัติใดๆ เข้าไปเลย ปากกาทั้งสองด้ามก็จะเป็น “ปากกา” เฉยๆ โดยไม่มีคำคุณศัพท์ใดๆ ต่อท้ายกล่าวคือ หากไม่เติมคุณสมบัติใดๆ ปากกาทั้งสองก็จะเป็นเพียง “ปากกา” เหมือนกันทุกประการ (นี่คือความหมายของ “A ต้องเหมือนกับ B ทุกประการ”) นอกจากนั้น โสคราตีสยังใช้ตรรกะเดียวกันนี้กับเรื่องขององค์ความรู้ด้านต่างๆ ด้วย กล่าวคือ ถ้าองค์ความรู้สองด้านไม่มี “คุณสมบัติ” ใดๆ เป็นเครื่องบ่งชี้ว่ามันเป็นองค์ความรู้ด้านใด องค์ความรู้ทั้งสองด้านก็จะเป็น “องค์ความรู้” เฉยๆ โดยไม่มีคุณสมบัติต่อท้าย แต่ถ้าจะมีคุณสมบัติ

มันก็ต้องมีทั้งสองตัว เช่น “อันแรกเป็นองค์ความรู้ด้านการทำรองเท้า อันที่สองเป็นองค์ความรู้ด้านการทำนา” เป็นต้น

35. โสคราตีสเคยยกวรรคนี้ขึ้นมาแล้วรอบหนึ่งในหน้า 390d เล่ม 3

36. ตรรกะตรงนี้คล้ายๆ กับตรรกะเรื่อง “แบบสะท้อนของความหลง” และ “ความหลงอันจริงแท้” ในเล่ม 2 (382a – c) และดูเชิงอรรถที่ 65 ประกอบ

37. “ความสอดคล้อง” กับ “บันไดเสียง” แปลจากคำเดียวกัน คือ *ἀρμονία*

38. โสคราตีสกำลังใช้คำว่า “ทัศนคติ” ในฐานะคู่ตรงข้ามกับ “องค์ความรู้” (ดูเล่ม 2 เชิงอรรถที่ 3 ประกอบ)

39. “ราชอาณาจักร” ในความหมายว่าเป็นดินแดนซึ่งได้รับการปกครองจากราชเพียงองค์เดียว แปลจาก *βασίλεια* (*basileia*) ซึ่งมาจากคำกริยาว่า *βασίλειω* (*basileiō*) แปลว่า “ขึ้นเป็นกษัตริย์” อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกคำหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ *μοναρχία* (*monarchia*) ซึ่งเป็นรากของคำว่า monarchy หรือ “ราชาธิปไตย”

40. “อภิชนาธิปไตย” ในที่นี้มาจากคำว่า *ἀριστοκρατία* (*aristokratia*) ซึ่งกลายเป็นภาษาอังกฤษว่า aristocracy อย่างไรก็ตาม *ἀριστοκρατία* นี้มาจากคำว่า *ἀριστος* (*aristos*; “เป็นเลิศ”) + *κράτος*

(*kratos*; “อำนาจปกครอง”) แปลตรงตัวว่า
“อำนาจอยู่ในมือของเหล่าผู้มีความเป็นเลิศ”
ทำให้ความหมายของอภิชนาธิปไตยสื่อ
ความไปในทางบวกมากกว่าทางลบ (บิดา
ของเพลโตก็ชื่อ “อริสตอน” (Ἀρίστων) อัน
แปลว่า “ผู้มีความเป็นเลิศ”)

เชิงอรรถ เล่ม 5

1. เริ่มมีการอธิบายจริงๆ ในเล่ม 8
2. ในย่อหน้าแรกของเล่มที่ 1 (327b) โครงสร้างเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันก็ปรากฏขึ้นเช่นเดียวกัน ตอนนั้นโพลेमาร์คัสสั่งให้ทาสไปตามโสคราติส และทาสผู้นั้นก็จับเสื้อคลุมของโสคราติสไว้จากด้านหลัง จึงก่อให้เกิดห้วงโศกของเหตุการณ์ต่อเนื่องกันมาเรื่อย ๆ จนเมื่อจบเล่ม 4 การกิจของโสคราติสก็ดูเหมือนจะเสร็จสิ้นลง ทว่าเมื่อเปิดฉากเล่ม 5 โพลेमาร์คัสก็จับเสื้อคลุมของอเดมันทัสเอาไว้จากทางด้านหลัง และเหตุการณ์ต่างๆ ก็คงดำเนินต่อเนื่องไปเป็นลูกโซ่จนจบ 10 เล่ม – นี่เป็นกลไกทางการประพันธ์อีกชุดหนึ่ง ซึ่งเพลโตตั้งใจซ่อนไว้ใน *Republic* ขอให้ผู้อ่านทุกท่านลองสังเกตว่าการจับเสื้อคลุมทั้งสองครั้งเกิดขึ้นโดยที่ไม่มีมีการปลดปล่อยคลี่คลายเลย ดังนั้นการจับเสื้อคลุมทั้งสองครั้ง นอกจากจะใช้เป็น “หมุดหมาย” ซึ่งบ่งบอกถึงการเริ่มต้นขึ้นของเนื้อหาใหม่แล้ว มันยังสื่อความหมายถึง “ความจริงที่อันถูกปิดคลุมเอาไว้” และกำลังรอให้เราพิจารณาและพิสูจน์ต่อไปอีกด้วย
3. จากเล่ม 4 (423e)
4. มาจากสำนวนเต็มๆ ว่า “แค่ได้กลิ่นแรมก็ออกไปชูดทอง” หมายความว่า ยอมละทิ้งภาระหน้าที่ทั้งหลาย เพียงเพื่อจะไปกอบโกยสิ่งล้ำค่า โดยไม่ได้พิจารณาเลยว่าเป็นเรื่องจริงหรือเท็จ กล่าวคือราชาซิมาคัสกำลังจะบอกเราว่า “โสคราติส ถ้าท่านไม่ยอมตอบคำถามพวกนี้ ท่านก็จะเป็นแค่คนจอมปลอม มีแค่ชื่อเสียงปลอม ๆ เหมือนบ่อทองปลอม ๆ ในสำนวนนั้นไง” ถ้าสังเกต จะเห็นว่าราชาซิมาคัสใช้สไตล์การพูดลักษณะนี้มาตั้งแต่เล่ม 1 ที่เป็นการเล่นสำบัดสำนวนเยอะ ๆ เพื่อให้ทันดูมีปัญญาสูงส่งตามแบบฉบับของโซฟิสต์
5. “กัมกราบเทพ็อดริสเทอา” มาจากบทละครเรื่อง *Prometheus* ของกวีเอสคิลัส เทพ็อดริสเทอาเป็นเทพีแห่งการลงทัณฑ์ โดยเฉพาะผู้ที่มีความหยิ่งจองหอง การกัมกราบนางจึงหมายถึงการสาบานตนว่าจะไม่จองหอง ไม่หลงตัวเอง ขอเทพีอย่าได้มาแผ้วพาน
6. มีการถกเถียงกันต่างๆ นานาว่าประโยคนีเพลโตต้องการจะสื่อถึงอะไร ข้อเสนอหนึ่งที่น่าสนใจมาจากสารานุกรมของศตวรรษที่ 10 ที่เรียกว่า “โซวดา” (*Souda; Σοῦδα*) ในสารานุกรมเล่มนี้ได้มีการระบุเอาไว้ว่า เพลโตเป็นสหายกับนักเขียนบทละครคนหนึ่งแห่ง

เกาะซิชิลีชื่อโซฟรอน (Sophron) โซฟรอนเขียนบทละครชนิดหนึ่ง ซึ่งพบมากบนเกาะซิชิลี เรียกว่า “ละครเลียนแบบชีวิต” หรือ *mime* (ในที่นี้ไม่ได้แปลว่าละครใบ้เหมือนเช่นในปัจจุบัน เนื่องจากมีบทพูด และเขียนเป็นร้อยแก้ว ไม่ใช่ร้อยกรองเหมือนละครกรีก) ละครเลียนแบบชีวิตจะแบ่งออกเป็น “ละครของฝ่ายชาย” กับ “ละครของฝ่ายหญิง” ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่ประโยคนี้ เพลโตเองต้องการจะสื่อความถึงละครเลียนแบบชีวิตของโซฟรอน

7. โสคราตีสพูดอย่างนี้เพราะในวัฒนธรรมกรีกโบราณ คำว่า “ผู้ชาย” หรือ “บุรุษ” หรือ *άνήρ* (*anēr*) นั้นเป็นคำตรงข้ามกับ “มนุษย์” และ “ผู้หญิง” กล่าวคือมีเพียงผู้ชายเท่านั้นนับว่าเป็นคน ไม่ได้เป็นสัตว์ ด้วยเหตุนี้เมื่อจะก่อตั้งเมือง เมืองหนึ่งๆ ก็ย่อมต้องเป็น “เมืองของบุรุษ” เพราะสำหรับเพลโต สิ่งที่ทำให้ผู้ชายเป็นผู้ชายนั้น ไม่ใช่ช่วยยวะเพศ แต่เป็นการศึกษาอันถูกต้อง ดังนั้น “บุรุษ” ก็คือ “มนุษย์” และ “ผู้หญิง” ที่ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องในเมืองของเพลโตนั่นเอง โดยเราจะสังเกตเห็นว่า หลังจากโสคราตีสพูดถึงเรื่องการศึกษานี้ของชายและหญิงในเล่ม 5 จบแล้ว คำว่า “บุรุษ” หรือ “ผู้ชาย” จะถูกนำมาเรียกรวมทั้งผู้ชายและผู้หญิง

8. ชาวกรีกเริ่มมีกฎหมายให้ผู้ชายสวมใส่เสื้อผ้า เมื่ออยู่ในโรงฝึก ในช่วงประมาณต้นศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล

9. ในหนังสือเรื่อง *Histories* ของเฮโรโดตัส เล่ม 1 ย่อหน้าที่ 24 นั้น มีการกล่าวถึงชาวโครินธ์คนหนึ่งชื่อ อาริออน ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากปลาโลมาหลังจากโดนโจรสลัดปล้นเรือ จนต้องกระโดดลงทะเลเพื่อเอาตัวรอด

10. คำว่า “วิภาษวิธี” ในความหมายดั้งเดิมที่สุดไม่ใช่คำศัพท์เทคนิคทางปรัชญาเหมือนทุกวันนี้เลย มันเป็นคำที่มีรากศัพท์เดียวกันกับคำว่า “การสนทนาแลกเปลี่ยน” หรือ *διαλεγειν* (*dialegein*; มาจาก *διὰ* [ระหว่างกัน] + *λέγειν* [พูด]) เพียงแต่ผันคนละรูปกันเท่านั้น “วิภาษวิธี” ก็คือการสนทนาแลกเปลี่ยนชนิดหนึ่ง ซึ่งดำเนินไปเพื่อแสวงหาความจริงตามที่เป็น หรือความจริงแท้ที่แน่นอน ต่างจาก “การแย้ง” หรือ “การเถียงเพื่อเอาชนะ” (*eristic*) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเอาชนะให้ได้ก็พอ หรือพูดให้สั้นกว่านั้น “วิภาษวิธี” ก็คือการสนทนาแลกเปลี่ยนเหมือนในผลงานของเพลโตทุกชิ้นนั่นเอง

11. จาก 453c

12. ข้อความนี้มาจากบทกวีที่สาบสูญไปแล้วของกวีพินดาร์ส แต่เพลโตปรับแก้มันเสียใหม่ ข้อความเดิมคือ “ปลิดผลไม้แห่งปัญญาที่ยังไม่สุกดี” ข้อความที่พินดาร์สกำลังแหวะนักปรัชญาว่าเป็นพวกอวดรู้หลงคิดว่าตัวเองมีปัญญาต้องแก้ไขใจความจริงแท้แต่จริงๆ “ผลไม้แห่งปัญญา” ที่ตัวเองปลิดมา ยังไม่สุกงอมเลยด้วยซ้ำ จะมาอวดอ้างว่าปัญญาของตนเป็นปัญญาแท้ๆ ได้อย่างไร

การที่เพลโตนำเอาวรรณคดีในบทกวีของ
พินดาร์สมาแก้ เช่นนี้ย่อมแสดงถึงความไม่
เห็นด้วยอย่างชัดเจน กล่าวคือเพลโตต้องการ
บอกพวกกวีว่าพวกเจ้านั้นแหละที่ไม่รู้เรื่อง
รู้ราวอะไร ปัญญาของตัวเองยังไม่สูงองมดี
แท้ ๆ ก็ปลิดผลของมันลงมาเสียแล้ว หนาซ้ำ
ยังทำตัวเหมือนคนรู้ดี แต่เที่ยวไปหัวเราะ
เยาะเขา

13. “ระบบอยู่กินรวมกัน” หรือ *συσσιτία*
(*syssitia*) ดูเล่ม 3 (416e) เชิงอรรถที่ 100

14. กล่าวคือมันไม่สามารถคำนวณโดย
ใช้หลักการทางคณิตศาสตร์ได้ มันเป็นของ
ราคาฉิว ๆ

15. ได้พูดกันไปแล้วในเล่ม 2 (382c – d)
และเล่ม 3 (414b – c)

16. คำว่า “คนดี” อย่างสมบูรณ์แบบนั้น
หมายถึง “คนดีที่เข้าใกล้ความเป็นคนมาก
ที่สุด” (ดูเล่ม 1 เชิงอรรถที่ 29)

17. การนำอาหารที่พิการหรือมีความผิด
ปกติไปทิ้ง หลังจากได้รับการเห็นชอบจาก
ผู้ถืออำนาจปกครอง เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ
ของพวกสปาร์ตา แน่นนอนว่าชาวเอเธนส์ใน
สมัยนั้น เมื่อได้อ่านย่อหน้านี้ก็คงจะรู้สึก
ตกใจไม่ต่างจากเราเท่าไรเช่นกัน

18. เข้าใจว่าโสคราตีสกำลังนำผู้ชายไป
เปรียบมาแข่ง ซึ่งมักจะเอาไปใช้เป็นพ่อพันธุ์
หลังผ่านพ้นวัยของการเป็นม้าแข่งอาชีพ

ไปแล้ว (เพราะที่ผ่านมาโสคราตีสเปรียบ
เปรยพวกเขากับสัตว์มาตลอด เช่น การใช้
คำว่า ‘คอก’ เรียกสถานอนุบาลเด็กอ่อน
เป็นต้น) กระนั้นนี่ไม่ใช่การตีความที่ตายตัว
ผู้อ่านเองสามารถเสนอการตีความใหม่ ๆ ได้
ด้วยเช่นกัน

19. ไม่เที่ยงธรรมเพราะไม่ได้ “สนใจแต่
ฐานะของตนเอง” และไม่มีสุทธิธรรมเพราะ
สืบพันธุ์กันโดยไม่ผ่านพิธี ซึ่งต้องมีเทพเจ้า
เป็นผู้รับรอง

20. เดือนในที่นี่นับตามจันทรคติแบบกรีก
โบราณ

21. “พีเธีย” (Pythia) เป็นชื่อตำแหน่งของ
นักบวชหญิงที่วิหารของเทพพอลโลสที่เดลฟี
คำพยากรณ์ของนางถือว่าศักดิ์สิทธิ์มาก

22. ดูเล่ม 1 (343c) เชิงอรรถที่ 49

23. ดูเล่ม 3 เชิงอรรถที่ 96

24. ผู้ชนะในการแข่งโอลิมปิกจะได้รับการ
สวมมงกุฎ โสคราตีสพูดล้อไปกับชนบทนี้

25. จากมหากาพย์ *Works and Days*
บรรทัดที่ 40 – ควรทราบว่ามีมหากาพย์ชิ้นนี้
กวีเฮซิออดเขียนขึ้นเพื่อนำเสนอคำสอน
เกี่ยวกับการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ เช่นการ
ทำนา การแต่งงาน การหาเงิน ฯลฯ โดยระบุ
ไว้ในเนื้อหาว่าเขียนขึ้นเพื่อสอนเพอร์ซิส
(Perseus) พี่ชายของตน

26. “ครูฝึกสอน” หรือ *παιδαγωγός* (*(paidagōgous)*) ในเอเธนส์จะมอบหมายให้ทาสเป็นผู้กระทำ โดยหน้าที่หลักของ “ครูฝึกสอน” คือการพาเด็ก ๆ ไปส่งโรงเรียนและรับตัวกลับบ้าน

27. “มงกุฏ” ในที่นี้ก็คือมงกุฏดอกไม้ และการสวมมงกุฏเช่นนี้ก็เป็นไปตามธรรมเนียมของผู้ชนะในสมัยนั้น

28. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 7 บรรทัดที่ 321 อาแจ็กส์ (*Ajax; Αἴας; /ajās/*) เป็นแม่ทัพคนสำคัญของฝ่ายกรีก แข็งแกร่งเป็นรองเพียงอาคิลลีสเท่านั้น ฉากนี้เป็นฉากที่อาแจ็กส์ได้สู้ตัวต่อตัวกับเฮคเตอร์ องค์กรชายและแม่ทัพของฝ่ายทรอย อาแจ็กส์ได้รับชัยชนะ เกือบจะฆ่าเฮคเตอร์ได้ แต่เฮคเตอร์ถอนตัวหนีก่อน (เกี่ยวกับ “เกียรติยศ” ดูเล่ม 4 เจริญธรรมที่ 28 ประกอบ)

29. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 8 บรรทัดที่ 162

30. “ยุคทองคำ” เป็นยุคที่มนุษย์มีความสมบูรณ์อย่างที่สุด ตามมหากาพย์ *Works and Days* ของกวีเฮซิออด

31. จากมหากาพย์ *Works and Days* บรรทัดที่ 122 – 123

32. เทพผู้ยื่นยอมหมายถึงเทพอพอลโล

33. สองสิ่งที่เพลโตดูเหมือนจะกลัวที่สุดก็คือการที่ชาวกรีกด้วยกันแตกแยกกันเอง อันนำไปสู่สงครามกลางเมืองขึ้น และการต้องตกอยู่ภายใต้เงื้อมมือของพวกสปาร์ตา เพราะในชีวิตของเพลโตเขามีประสบการณ์มาแล้วทั้งสองเรื่อง ด้วยเหตุนี้เมืองในอุดมคติของเพลโตจึงต้องปลอดความแตกแยก ชาวเมืองทุกคนต้องเป็นหนึ่งเดียว ในขณะเดียวกัน เพลโตก็ได้อธิบายต่อไปว่าชาวกรีกสมควรทำอย่างไรจึงจะไม่ต้องตกไปอยู่ในเงื้อมมือของ “พวกคนเถื่อน” ซึ่งไม่ต้องสงสัยเลยว่าตอนเพลโตเขียนคำนี้ เขาต้องคิดถึง “พวกสปาร์ตา” อย่างแน่นอน

34. ดูเล่ม 3 เจริญธรรมที่ 92

35. “ความจริงตามที่เป็น” หรือ “ความจริงแท้” (หรือบางบริบทแปลเป็น “ความจริง”) แปลจากคำเดียวกันคือ *ἀλήθεια* (*/alētheia/*) สำหรับเพลโต สิ่งต่างๆ ซึ่งเรารู้ได้ด้วยผัสสะนั้นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เช่นความงามนั้นมีอยู่อย่างหลากหลาย เปลี่ยนแปรไปตาม “ทัศนะ” ของผู้คน อย่างไรก็ตาม “ความจริงตามที่เป็น” ของความงามนั้นมีอยู่เพียงหนึ่งเดียว ความงามอันหลากหลายดังกล่าวนั้นเพียงมีส่วนร่วมกับความงามอันจริงแท้เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ นักปรัชญาจึงไม่ใช่ “ผู้รักในการมองเห็นด้วยผัสสะ” หากแต่เป็น “ผู้รักในการมองความจริงตามที่เป็น” กล่าวคือ ไม่ได้มองโดยใช้ “ดวงตาแห่งผัสสะ” แต่มองด้วย “ดวงตาแห่งจิตวิญญาณ”

36. สำหรับเพลโตความงมงายอันแรกซึ่งมีจำนวนมากย่อมรับรู้ได้ผ่านผัสสะ แต่ความงมงายอันหลัง ซึ่งเป็นความงามโดยตัวมันเองนั้น มีอยู่เพียงหนึ่งเดียว และรับรู้ได้ผ่านความคิดคำนวณและความเข้าใจภายในจิตวิญญาณ

37. นั้นย่อมสื่อความว่า ความงมงายจำนวนมาก ซึ่งมองเห็นได้ผ่านผัสสะนั้น ล้วนแล้วแต่มีส่วนร่วมอยู่กับความงมงายโดยตัวมันเอง ซึ่งมีเพียงหนึ่งเดียวทั้งสิ้น – หากนึกภาพไม่ออก ให้ลองจินตนาการถึง วงกลมวงหนึ่ง และสมมติว่าวงกลมนั้นเป็น “ความงมงายโดยตัวมันเอง” ซึ่งมีอยู่เพียงหนึ่งเดียว จากนั้นลองวาดวงกลมเพิ่มอีกหลายๆ วง โดยให้แต่ละวงมีบางส่วนซ้อนทับกับวงกลมวงแรกเสมอ แต่ไม่มีวงใดทับจนสนิท – วงกลมหลายๆ วงดังกล่าวก็เหมือน “ความงมงายอันหลากหลาย” ซึ่งเพียงแต่มีส่วนร่วมอยู่บน “ความงมงายโดยตัวมันเอง” เท่านั้น บางวงมีส่วนร่วมมาก ก็จงงมงายมาก บางวงมีส่วนร่วมน้อยก็จงงมงายน้อย แต่ถ้าวงใดไม่มีส่วนร่วมกับความงมงายโดยตัวมันเองเลย วงกลมวงนั้นก็จะเป็น “ความอัปลักษณ์” เพราะไม่มีส่วนใดที่บังบนความงมงายเลย

38. “เป็น” ในความหมายของ “ความจริงตามที่เป็น” (ดู เชิงอรุทธ์ที่ 35) – อย่างไรก็ตาม เวลาเราพูดคำว่า “เป็น” ในชีวิตประจำวันนั้น – นอกจากการดำรงอยู่ของตัวตนของเราแล้ว – เรากำลังหมายถึงอะไรอีกบ้าง? (เช่น ฉันเป็นมนุษย์ คุณเป็นไข้ ปลาเป็น-ปลาตาย ฯลฯ) นี่เป็นคำถามที่ชวนให้เราขบคิด

39. สมัยนั้นมีโซฟิสต์คู่ปรับกับเพลโตอยู่คนหนึ่งชื่อกอร์เกียส (Gorgias) เขาเสนอไว้ว่า

- 1) ไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่เลย
- 2) หรือถ้ามีบางสิ่งดำรงอยู่ เราก็มไม่มีทางรู้เรื่องใดๆ เกี่ยวกับมันได้
- 3) หรือถ้าเรารู้บางสิ่งเกี่ยวกับมันได้ เราก็มไม่มีทางนำเอาความรู้นี้ไปสื่อสารกับคนอื่นได้
- 4) หรือถ้าความรู้ที่นำไปสื่อสารกับคนอื่นได้ มันก็ไม่มีวันที่จะมีคนเข้าใจ

แน่นอน เพลโตอยู่ฝั่งตรงข้ามกับข้อเสนอเหล่านี้ และประโยชน์ของโสคราตีสก็แฝงนัยของการตอบโต้กับกอร์เกียสด้วย ข้อเสนอของกอร์เกียสอาจฟังดูแปลกๆ และไม่ค่อยมีคนสนใจ กระนั้นนักปรัชญาฝรั่งเศส ฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) ในบันทึกการสนทนาปี 1966 ของเขาชื่อ *Structure, Sign and Play in the Discourse of the Human Sciences* เขาได้หยิบเอาข้อเสนอของกอร์เกียสมา “ล้ม” เพลโตกล่าวคือเขาพยายามเสนอว่า สรรพสิ่งดำรงอยู่ในระดับของความหมายเท่านั้น การ เป็น อันจริงแท้อย่างเพลโตว่ามันไม่มีหรอก เราทุกคนติดอยู่ในโลกของความหมาย หรือที่แดร์ริดาเรียกเป็นภาษากรีกว่า “อะโพรา” (apora) ซึ่งแปลว่า “ไร้หนทาง” นั่นก็คือ ทุกครั้งที่เราพยายามจะหาความหมายหรือหานิยามอันเป็นสากลของอะไรสักอย่างหนึ่ง (เหมือนเพลโต) เมื่อเราคิดว่าเราควาความหมายอันสมบูรณ์ของมันได้แล้ว เราก็จะตระหนักได้ในทันทีว่ามันยังไม่สมบูรณ์ และขาดอะไรไปเสมอ

ดังนั้นความหมายจึงเป็นสิ่งที่ “หลุดเลื่อนไปแล้วเสมอ” (always already deferred) ฉะนั้นสำหรับเดร์ริดา – และกอยเก็ส – จึง “ไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่เลย”

40. เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ ลองลากเส้นตรงเส้นหนึ่ง จากนั้น ให้ปลายด้านหนึ่งเป็น “การเป็น” อันสมบูรณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับการรู้ และให้ปลายอีกด้านเป็น “การไม่เป็น” อันสมบูรณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับการไม่รู้ – คำถามของเพลโตก็คือ สิ่งซึ่งอยู่ระหว่างกลางของสุดปลายสองข้างคืออะไร และมีอยู่จริงไหม? – สำหรับเพลโตแล้ว สิ่งซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่าง การรู้กับการไม่รู้ก็คือ “ทัศนะ” ต้องไม่ลืมว่า คำว่า “ทัศนะ” ในภาษากรีกนั้น มีรากเดียวกันกับคำว่า “ดูเหมือน” (ดูเล่ม 2 เซียงอรรดที่ 3) ดังนั้น สิ่งซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่าง “การเป็น” และ “การไม่เป็น” ก็คือ “การดูเหมือนว่าเป็น” ซึ่งสัมพันธ์กับทัศนะนั่นเอง

41. ดูเล่ม 1 เซียงอรรดที่ 54 ประกอบ

42. กล่าวคือเราใช้ลีสัน รูปลักษณะเสียง ฯลฯ ในการจำแนกสิ่งต่าง ๆ ออกจากกัน กระนั้นพลังอำนาจในการมองเห็นหรือในการได้ยิน ก็ไม่ใช่ทั้งลีสัน รูปลักษณะ เสียง ฯลฯ

43. จากหน้า 477a ด้านบน

44. จากหน้า 476c – “คนคนนั้น” ในที่นี้คือ “คนที่ไม่เคยมองเห็นถึงการดำรงอยู่ของความงามโดยตัวมันเองเลย”

45. คำว่า “รูปแบบ” เป็นอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งเพลโตใช้เรียก “ความจริงตามที่เป็นอย่างสิ่งต่างๆ” เช่น รูปแบบของความงาม รูปแบบของความดี รูปแบบของความเที่ยงธรรม ฯลฯ ซึ่งมีความเป็นนิรันดร์ มีอยู่เพียงหนึ่งเดียว ไม่หลากหลาย และรับรู้ได้ผ่าน “ดวงตาของจิตวิญญาณ” เท่านั้น อย่างไรก็ตามอย่างที่เรารู้เห็นอยู่อย่างประปรายมาตั้งแต่เล่ม 1 คำว่า “รูปแบบ” นั้น ยังถูกใช้เป็นศัพท์ทั่วๆ ไปด้วย เช่นมีการใช้ครั้งแรกในเล่ม 2 (357c) ดังนั้น ปัญหาที่ว่าเพลโตต้องการนำคำว่า “รูปแบบ” มาใช้ในฐานะศัพท์ทางปรัชญาของตนหรือไม่นั้นยังเป็นปัญหาทางวิชาการ ซึ่งยังถกเถียงได้อยู่จนถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้น ผู้อ่านควรทราบว่า คำว่า “รูปแบบ” ในที่นี้ มีอยู่ 2 คำด้วยกัน นั่นคือ εἶδος (*eidōs*) กับ ἰδέα (*idea*) ในความหมายทั่วไปนั้น คำสองคำนี้แปลว่า “รูปแบบ” ได้เหมือนกัน เพียงแต่คำหลังจะมีความหมายไปในทางรูปแบบอันมองเห็นด้วยตาได้มากกว่าอันแรก เพลโตใช้ทั้ง 2 คำสลับกันไปมาอยู่บ่อยๆ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจน ผู้แปลจึงเลือกแปล εἶδος ว่า “รูปแบบ” และแปล ἰδέα เป็น “รูปแบบ”

46. ดูตัวอย่างในเซียงอรรดที่ 37

47. เช่น เลข 4 นั้นเป็นสองเท่าของ 2 (2x2) และก็เป็นทั้งครึ่งหนึ่งของ 8 (8/2)

48. สิ่งสิ่งหนึ่งอาจจะหนัก ตาม “ทัศนะ” ของเรา แต่อาจจะเบา ตาม “ทัศนะ” ของผู้อื่น ดังนั้น สิ่งต่างๆ ซึ่งสัมพันธ์ได้ด้วยผัสสะทั้งห้า

จึงมีคุณสมบัติสองด้านตรงข้ามกันในตัวเอง
เสมอ ขึ้นอยู่กับ “ทัศนะ” กระนั้น “ความหนัก
โดยตัวมันเอง” หรือ “รูปแบบของความหนัก”
ย่อมต่างออกไป เพราะมันมีแต่ความหนัก
เท่านั้น ไม่มีความเบาเจือปน (หรือกล่าวได้ว่า
มันคือ “การเป็น” อันเรียบง่ายและบริสุทธิ์)
นอกจากนี้ “ความหนักโดยตัวมันเอง” ยังเป็น
สิ่งซึ่งสัมผัสไม่ได้ด้วยผัสสะทั้งห้า มันต้อง
อาศัยความคิด หรือสิ่งที่เพลโตบอกว่าเป็น
“ดวงตาของจิตวิญญาณ” เท่านั้น

49. คำปริศนานี้มีอยู่ว่า ประโยคดังต่อไปนี้
มีความหมายว่าอะไร “ผู้ชายซึ่งไม่ใช่ผู้ชายเห็น
และไม่เห็นนกซึ่งไม่ใช่นกเกาะบนคาบซึ่ง
ไม่ใช่คาบ เขาจึงเขวียงและไม่เขวียงมันด้วย
ก้อนหินซึ่งไม่ใช่ก้อนหิน” วิธีการหาคำตอบคือ
ต้องหาลึซึ่งอยู่กึ่งกลาง ระหว่างคู่ตรงข้าม
เช่น “ผู้ชายซึ่งไม่ใช่ผู้ชาย” ก็คือ *ซันท์* “เห็นและ
ไม่เห็น” ก็คือ *สายตาไม่ดี* “นกซึ่งไม่ใช่นก” ก็คือ
ค้างคาว “คาบซึ่งไม่ใช่คาบ” ก็คือ *ไม้ล้มลุก*
“เขวียงและไม่เขวียง” ก็คือเขวียงพลาด และ
“ก้อนหินซึ่งไม่ใช่ก้อนหิน” ก็คือหินภูเขาไฟ
(หินภูเขาไฟมีรูพรุนและเบาเหมือนฟองน้ำ)

50. นั่นคือ เห็นพ้องกันไปใน 478e

เชิงอรรถ เล่ม 6

1. โสคราติสอ้างอิงถึง เล่ม 5 (474b – c)
2. เล่ม 5 (474c – 475c)
3. ดูเล่ม 5 (479a) เชิงอรรถที่ 45
4. โมมัส (Momus) เป็นเทพของการตลกตลก การเยาะเย้ย การจับผิด และชื่อของเขายังใช้เป็นบุคลาธิษฐานของสิ่งเหล่านี้ ในมหากาพย์ *Theogony* ของเฮซิออด โมมัสเป็นบุตรของเทพไนกัล (Nyx) ซึ่งเป็นบุคลาธิษฐานของยามราตรี
5. อเดมันทัสกำลังสื่อความถึง “วิภาษวิธี” ในความหมายดั้งเดิมที่สุด – ดูเล่ม 5 เชิงอรรถที่ 10 (454a) ประกอบ
6. εἰκών (*eikon*) ดูเล่ม 2 เชิงอรรถที่ 45 (375d)
7. ประโยคนี้มีความกำกวมในตัวเองที่เป็นไปได้ว่าโสคราติสกำลังบอกว่ามีศิลปะอยู่สองแขนง 1) ศิลปะของการขึ้นเป็นผู้ปกครองเรือ 2) ศิลปะการเดินเรือ ดังนั้นการเป็นต้นหนจึงจำเป็นต้องเชี่ยวชาญศิลปะแขนงหนึ่ง ส่วนการทำให้ตัวเองได้รับเลือกเป็นผู้ปกครองเรือย่อมต้องอาศัยศิลปะอีกแขนงหนึ่ง
8. ดู 485a – 487a
9. คำพูดของโสคราติสนั้น ล้อไปกับการคลอตลูก – จิตวิญญาณได้กับสิ่งที่เป็น คลอตออกมาเป็นความเข้าใจกับความจริงแท้
10. สมัยนั้นนักร้องประสานเสียงเป็นของสาธารณะ การแสดงละครจำเป็นต้องยืมตัวนักร้องประสานเสียงจากเจ้าเมือง โสคราติสน่าจะกำลังเปรียบจิตวิญญาณเป็นนักแสดงบนเวที ส่วน “นักร้องประสานเสียงแห่งความชั่วร้าย” ก็คือคนหมู่มาก
11. อ้างถึง 487b – d ด้านบน
12. โสคราติสหมายถึง “คนหมู่มาก”
13. ดูเล่ม 3 เชิงอรรถที่ 96 (412e)
14. ยังไม่รู้ว่าจำนวนนี้มีที่มาจากที่ใด
15. การ “เป็น” ในความหมายของ “ความจริงตามที่ เป็น” (ดูเล่ม 5 เชิงอรรถที่ 35)
16. เฟลโตใช้คำว่า “ช่างเหล็กสัมฤทธิ์” และ “พอมีเงิน” เพื่อเล่นคำกับช่วงชั้นธาตุสัมฤทธิ์ กับช่วงชั้นธาตุเงิน และข้อห้ามการแต่งงาน

กับการทำหน้าที่ข้ามกันระหว่างสองชนชั้นดังกล่าวในเมืองของเขา (415a – c)

17. “ชั้นต่ำ” เพราะเป็นการสมรสระหว่างช่วงชั้น และ “นอกกฎหมาย” เพราะยอมไม่ได้รับการเห็นชอบจากสาธารณชน

18. “ปัญญาโซฟิสต์” แปลจาก σοφισμα (*/sophisma/*) แปลตรงตัวว่า “การนำเอาปัญญาไปพลิกแพลงเป็นลูกไม้ต่าง ๆ” ชัดเจนว่าในที่นี้โสคราติสกำลังพาดพิงถึงโซฟิสต์ ซึ่งแปลตรงตัวว่า “ผู้มีปัญญา” – ในความหมายนี้พวกโซฟิสต์ หรือ “ผู้มีปัญญา” จึงต่างจากนักปรัชญา ซึ่งเป็น “ผู้รักในปัญญา”

19. “เธอากีส” (Theages) ยังเป็นตัวละครหลักในบทสนทนาชื่อ *Theages* ของเพลโตอีกด้วย อย่างไรก็ตามมีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่าเพลโตเป็นผู้เขียนบทสนทนาเล่มนี้หรือไม่ หรือที่จริงเป็นคนอื่นเขียนแต่อุทิศให้เพลโตกันแน่

20. ดูเล่ม 2 (382e) เชิงอรรถที่ 67 นอกจากนี้โสคราติสยังเคยอธิบายเอาไว้ในคำแก้คดีใน *Apologia* ว่าญาติของเขานั้น ช่วยทำให้เขาอยู่ห่างจากการเมืองได้ (31c – 32a)

21. แม้ว่าฐานะเหล่านั้นอาจไม่ใช่ด้านที่เหมาะสมกับตัวเองเลยก็ตาม ผ่านไป 2,500 ปีมนุษย์ก็ยังเป็นเช่นนั้นอยู่

22. เล่ม 3 (412a – b)

23. เฮราเคลตัส (Heracleitus) เป็นนักปรัชญาคนหน้าเพลโตที่เสนอว่า “ไม่มีความเป็น อันบริสุทธ์ ไม่มีอะไรดำรงอยู่ถาวรหรือเป็นนิรันดร์ ทุกสิ่งอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ไม่เคยหยุดนิ่งกับที่ เพราะฉะนั้น เราจึง “ไม่สามารถเทียบสายน้ำสายเดียวกันสองหนได้” เพราะเมื่อเทียบหนที่สอง สายน้ำสายนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปจนไม่เหมือนกับสายน้ำสายเดิมที่เคยเทียบครั้งแรก ดังนั้น คำว่า “ดวงตะวันของเฮราเคลตัส” ในที่นี้ของโสคราติสจึงหมายถึงดวงตะวันที่ลุกโชนและมอดดับได้เพียงหนเดียว เมื่อดวงตะวันขึ้นอีกครั้งในวันพรุ่ง นั้นย่อมไม่ใช่ดวงตะวันดวงเดิมแล้ว

24. เพลโตเล่นสัมผัสคำ ตรงคำว่า “สิ่งที่เราเพิ่งพูดไป” (*λεγόμενον*; /เลโกเมนอน/) กับ “สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง” (*γεγόμενον*; /เกโนเมนอน/)

25. จากบทละคร *Hippolytus* ของยูริพิดีส บรรทัดที่ 102

26. เพลโตกำลังย้าให้เราเห็นอีกครั้งหนึ่ง – หลังจากเล่ม 5 – ว่า “การรู้” นั้นสัมพันธ์กับ “การแสวงหาความจริงแท้” (วิภาษวิธี) ขณะเดียวกันมันก็ตรงข้ามกับ “ทัศนะ” ซึ่งสัมพันธ์กับ “การเถียงเพื่อเอาชนะ” (*eristic*)

27. สังเกตการใช้คำว่า “บุรุษ” ในที่นี้ให้ตีเพลโตเรียกพลเมืองภายในเมืองอันสมบูรณืแบบที่มีนักปรัชญาปกครองว่า “บุรุษ” โดยไม่จำแนกชายหญิง – ดูเล่ม 5 เชิงอรรถที่ 7

28. ในบทสนทนาชื่อ *Ion* เพลโตเสนอว่าความสามารถของกวีเกิดจากทิพย์บันดาลของเทพีศิลปะ (Muse) เมื่อกวีได้รับแรงดลใจก็จะส่งทอดมันต่อไปยังผู้ฟัง ส่งผลให้พวกเขามีความรู้สึกดีใจ หรือเสียใจตามเนื้อความในบทกวีไปด้วย ตรงนี้เองเพลโตกำลังเปรียบนักปรัชญาเป็นกวีที่ได้รับทิพย์บันดาลจากเทพีศิลปะทางปรัชญาเช่นกัน (ดู 499c)

29. หรือที่ในวิชาตรรกศาสตร์เรียกว่า *ad hominem* เป็นตรรกวิบัติชนิดหนึ่งซึ่งมุ่งโจมตีบุคลิกลักษณะส่วนตัวของคู่สนทนามากกว่าจะใช้เหตุผล เช่น มีนักศึกษาข้ามเพศคนหนึ่งออกมาขานสนทนาถึงข้อเสียของการสวมชุดนักศึกษา แต่แทนที่ฝ่ายตรงข้ามจะใช้เหตุผลโต้แย้งด้วย กลับมุ่งเป้าโจมตีไปยังบุคลิกลักษณะของนักศึกษาคณันั้นเพียงอย่างเดียว อาทิ “หน้าตาดีอุปาทาร์แล้วยังจะมาเรียกร้องอีก” ฯลฯ

30. *θεοειδής* (*/theoeides/*; มาจาก *theo* [เทพ] + *eidōs* [รูปแบบ]) เป็นคำที่โฮเมอร์มักใช้เรียกพวกวีรบุรุษ ผู้มีกำลังเหนือมนุษย์ ถ้าว่ากันตามลำดับชั้นทางเทววิทยากรีกแล้ววีรบุรุษผู้ก่อปรีดภัยทิพย์ลักษณะเหล่านี้ จะถูกจัดเป็นเทพเจ้าในลำดับล่างสุด ซึ่งใกล้ชิดมนุษย์ที่สุด กล่าวคืออยู่ในลำดับชั้นเดียวกับพวกเทพท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น เทพประจำบ่อน้ำของหมู่บ้าน หรือเทพประจำตระกูล เป็นต้น

31. จากหน้า 474a

32. จากเล่ม 4 ทั้งสามส่วนดังกล่าวคือส่วนซึ่งสัมพันธ์กับตรรกะ (*logos*) กับภาวะ (*erōs*) และกับความดีคะนอง (*thymos*)

33. ไม่ว่าจะ เป็นความเที่ยงธรรม ความกล้าหาญ หรือแม้กระทั่งความมีประโยชน์ ความแจ่มใสของสุขภาพ ทุกอย่างล้วนจัดไว้ในหมวดหมู่ใหญ่ที่สุดเดียวกันได้ นั่นคือ “สิ่งที่ดี” ดังนั้น เมื่อมองด้วยความหมายนี้ การตามหา “รูปแบบของความเที่ยงธรรม” หรือ “ความเที่ยงธรรมโดยตัวมันเอง” เพียงอย่างเดียว ก็จะไม่เพียงพออีกต่อไป มันยังจำเป็นต้องตามหา “รูปแบบของความดี” หรือ “ความดีโดยตัวมันเอง” ซึ่งเป็นหมวดหมู่ที่ใหญ่กว่าอีกด้วย

34. “ปัญญา” หรือ *φρόνησις* (*/phronēsis/*) ดูเล่ม 1 (348d) เจริงรรถที่ 58 – ในที่นี้เพลโตใช้มันในความหมายของ “ปัญญาทางโลก” ซึ่งยังไม่ถึงปัญญาอันจริงแท้”

35. วิธีคิดของเพลโตก่อนไปทาง “ทวินิยม” (dualism) คือมองทุกอย่างเป็นคู่ตรงข้ามเสมอ ดังนั้นการบอกว่าสิ่งสิ่งเดียวกันดีและเลวในเวลาเดียวกัน จึงเป็นการให้ตรรกะที่ขัดกันในตัวเอง

36. ดูเล่ม 5 เจริงรรถที่ 7 (451c)

37. แปลจาก “*οἰομαι*” (*/oiomai/*) หรือ “สิ่งที่เราเชื่อ หรือคะเนว่าเป็นจริง” มีความหมายหนักแน่นทางตรรกะมากกว่า “ทัศนะ” หรือ *δόξα* (*/doxa/*) อยู่เล็กน้อย

38. คำว่า “ดอกเบ็ญ” กับ “ลูกหลาน” ในภาษากรีกใช้คำเดียวกันคือ τόκος (*/tokos/*) โสคราตีสตั้งใจเล่นคำสองความหมายนี้
39. จากหน้า 476a
40. ดูเล่ม 5 เจริงอรรถที่ 45 ประกอบ
41. หรือ “ชนิดดังกล่าว” – คำว่า “รูปแบบ” หรือ ἰδέα (*/ideal/*) ในที่นี้ไม่ได้ถูกใช้ในลักษณะของศัพท์เฉพาะ แต่ผู้แปลคงมันไว้ไม่แปลตามบริบท เช่นเดียวกับคำว่า “รูปแบบ” ทุกคำในหนังสือเล่มนี้ เพราะเห็นว่ามันมีส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจทฤษฎีเรื่อง “รูปแบบ” ของเพลโต
42. ชาวกรีกโบราณมองดวงดาวต่างๆ เป็นเทพเจ้า “เฮลิออส” (Ἥλιος/*Helios*) คือเทพผู้เป็นบุคลาธิษฐานของดวงอาทิตย์
43. “ἡλιοειδής” (*/helioeidēs/*) มาจาก *helios* (ดวงอาทิตย์) + *eidos* (รูปแบบ)
44. ดูเล่ม 4 (431c) เจริงอรรถที่ 25
45. ดูเล่ม 3 เจริงอรรถที่ 20 ประกอบ
46. นี่เป็นหนึ่งในย่อหน้าที่ทำความเข้าใจได้ยากที่สุดใน *Republic* “ความดี” และ “รูปแบบ ของความดี” ของเพลโตหมายถึงอะไรกันแน่? คำว่า “อยู่เหนือการ เป็น” หมายความว่าอะไร? ถ้าความดีไม่ใช่การเป็น แล้วมันคืออะไรกัน? ประเด็นนี้ยังเป็นสิ่งที่เชื่อชวนให้คิดและถกเถียงกันได้อีกมาก
47. เทพพอลโลส มักถูกนำมาสัมพันธ์กับดวงอาทิตย์ ถึงแม้จะไม่ใช่เทพแห่งดวงอาทิตย์ก็ตาม กลาวค่อนยกเทพพอลโลสขึ้นมาเพราะต้องการกล่าวล้อไปกับวิธีการอธิบายข้างต้นของโสคราตีส
48. ต้นฉบับใช้คำว่า δαιμονίας (*/daimonias/*) ซึ่งหมายถึง “เกี่ยวกับภูติ” – ดูเล่ม 2 เจริงอรรถที่ 67 ประกอบ
49. คำว่า “สวรรค์” ในภาษากรีกคือ οὐρανός (*/ouranos/*) แต่เมื่อผันมันในรูปสัมพันธการก (genitive) แล้วจะเป็น οὐρανοῦ (*/ouranou/*) ซึ่งจะออกเสียงคล้าย ὀρατοῦ (*/horatou/*) ซึ่งแปลว่า “มองเห็นได้” (ซึ่งอยู่ในรูปสัมพันธการกเหมือนกัน) นอกจากนี้ เสียง /nou/ ท้ายคำว่า οὐρανοῦ (*/ouranou/*) ยังพ้องเสียงกับคำว่า νοῦς (*/nous/*) ซึ่งแปลว่า “ความเข้าใจ” และ νοητόν (*/noēton/*) ซึ่งแปลว่า “สิ่งซึ่งเข้าใจได้” อีกด้วย ดังนั้นหากโสคราตีสเอาคำว่า “สวรรค์” มาใช้ก็อาจเกิดความกำกวมในความหมายขึ้นมาได้ว่าแท้จริงแล้ว “ดินแดนแห่งดวงอาทิตย์” กับ “ดินแดนแห่งความดี” นั้นมีความสัมพันธ์กันหรือว่าแยกขาดจากกันกันแน่
50. กล่าวคือ สิ่งต่างๆ ส่วนใหญ่ในส่วนแรกที่เป็นส่วนของสิ่งซึ่งมองเห็นได้นั้น ล้วนแต่ถอดแบบออกมาจากรูปแบบของตัวมันเอง ซึ่งมีความสมบูรณ์กว่าทั้งสิ้น ดังนั้นหากจิตวิญญาณจะตรวจสอบสิ่งซึ่งมองเห็นได้ มันก็ย่อมต้องตรวจสอบบนฐานของการสมมติ เพราะสิ่งเหล่านั้นย่อมไม่ใช่สิ่งซึ่งมีความ

จริงแท้ มันเป็นเพียงภาพสะท้อนของรูปแบบต่าง ๆ อีกทอดหนึ่งเท่านั้น

51. หรือแปลอีกอย่างได้ว่า “และจะตรงเข้าหาผล ไม่ใช่เข้าหาเหตุ”

52. นี่คือลักษณะเฉพาะของคณิตศาสตร์ เช่น สี่เหลี่ยมจัตุรัสที่คนหนึ่งวาดกับสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่อีกคนหนึ่งวาด อาจมีขนาดที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ กระนั้นเราก็ยังเรียกมันด้วยคำเดียวกันว่า “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” เพราะมันเป็น “รูปสี่เหลี่ยม ซึ่งมีด้านทั้ง 4 ด้านยาวเท่ากัน” กล่าวคือ เราเรียกมันว่า สี่เหลี่ยมจัตุรัสจากนิยาม หรือ “รูปแบบของสี่เหลี่ยมจัตุรัส” ไม่ใช่จากรูปที่เราวาดบนพื้นหรือบนกระดาษ ซึ่งมีความหลากหลาย ไม่นั่นเอง และเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา หรืออย่างตัวเลขต่าง ๆ หรือเส้นต่าง ๆ ก็เข้าทำนองนี้ เรารู้ว่าปากกาบนโต๊ะมี 2 ด้าม ไม่ใช่เพราะว่ามันมีเลข 2 กำกับ เรบอกว่ามันมี 2 ด้าม เพราะนิยามเรื่องจำนวนนับ กล่าวคือ เรานับสิ่งของชนิดเดียวกัน ซึ่งอยู่ในเซตเดียวกันได้ 2 ครั้ง เราจึงบอกว่าปากกาบนโต๊ะมีสองด้าม ด้วยเหตุนี้วิชาคณิตศาสตร์จึงเป็นวิชาซึ่งต้องใช้ทั้งสิ่งซึ่งมองเห็นได้และสิ่งซึ่งเข้าใจได้ควบคู่กัน

53. กล่าวคือ ยังต้องใช้การวาดรูปทรงทางคณิตศาสตร์ออกมาบนพื้นหรือบนกระดาษอยู่

54. กล่าวคือ ยังต้องนำเอา “สิ่งต่าง ๆ รอบตัว” มาใช้เพื่อศึกษารูปแบบอยู่ เพราะรูปทรง

ทางคณิตศาสตร์ซึ่งวาดลงบนพื้น ย่อมจัดอยู่ในส่วนของ “สิ่งต่าง ๆ รอบตัว” ด้วยเช่นกัน

55. กล่าวคือ วิชาคณิตศาสตร์มักได้รับการแสดงทักษะว่ามีเกียรติ เนื่องจากมันให้ความชัดเจนได้

56. ดู เล่ม 5 (454a) เซงอรรถที่ 10

57. สำหรับผู้แปลย่อหน้านี้ถือเป็นย่อหน้าที่ทำความเข้าใจได้ยากที่สุด อ่าน 100 ครั้ง ก็ตีความได้ใหม่ 100 ครั้ง

58. เพราะ “ศิลปะเฉพาะทาง” หรือ τέχνη (*tekhne*) เป็นชุดขององค์ความรู้และการปฏิบัติ ในหมวดของ “สิ่งต่าง ๆ รอบตัว” เช่น การแพทย์ การขับรถ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่ง “ภายนอก” ดังนั้น มันจึงแตกต่างจาก “วิชาชีวิต” อันเป็นองค์ความรู้ “ภายใน” ซึ่งไม่ได้ข้องแวะกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวโดยตรง หากแต่สนใจความจริงแท้ของสรรพสิ่งเป็นหลัก

59. หรือแปลได้อีกอย่างว่า “และเหตุของศิลปะเหล่านี้ก็คือการสมมติ”

60. เพราะต่อให้คุณเป็นคนเลี้ยงวัว คุณก็ยังต้องรู้จักการคำนวณจำนวนวัว จำนวนอาหารวัว ฯลฯ นี่ย่อมหมายความว่าพวกนักคณิตศาสตร์ หรือนักเรขาคณิต จึงเป็นอาชีพที่ต้องใช้การคิดคำนวณมากที่สุด

61. เพราะทัศนะนั้นสัมพันธ์กับสิ่งซึ่งมองเห็นได้ ส่วนความเข้าใจสัมพันธ์กับสิ่งซึ่งไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตา การคิดคำนวณนั้นต้องใช้ทั้งสิ่งมองเห็นได้ และสิ่งซึ่งเข้าใจได้ (ดูเชิงอรรถที่ 52 ด้านบนประกอบ) มันจะอยู่กึ่งกลางระหว่างทัศนะกับความเข้าใจ

เชิงอรรถ เล่ม 7

1. ดูเหมือนประโยคนี้อาจมีความไม่ชัดเจน และมีรายละเอียดแตกต่างไปในหลายฉบับ ซึ่งต้นฉบับที่ผู้แปลใช้ (Burnet, ed. 1903) ใช้คำว่า “τὰ ὄντα” (*ta onta*) อันหมายถึง “สิ่งต่างๆ ตามที่เป็น”
2. εἰδῶλον (*eidōlon*) ดูเล่ม 2 เชิงอรรถที่ 65
3. ดูเล่ม 3 (386c) เชิงอรรถที่ 1
4. ดูแผนภาพท้ายเล่ม 6
5. จริงๆ แล้วเพลโตมองว่าปัญญาเป็นสิ่งที่มิอยู่แล้วในจิตวิญญาณของมนุษย์ ไม่ได้มาจากการเติมในสิ่งที่ขาด ในบทสนทนา *Meno* โสคราตีสทำการศึกษาเรื่องนี้โดยการเรียกทาสคนหนึ่งมาพิสูจน์หลักคณิตศาสตร์เรื่องพื้นที่สี่เหลี่ยม จนทาสผู้นั้นเข้าใจ ทั้งที่ไม่เคยเรียนคณิตศาสตร์มาก่อน โสคราตีสจึงสรุปว่า ความรู้ต่างๆ เป็นเรื่องของ “การระลึกได้” ไม่ใช่การเติมเต็มสิ่งที่ขาด
6. γίγνομαι (*gignomai*) แปลได้ทั้ง “เกิด” “ปรากฏขึ้น” หรือ “กลายเป็น” คำนี้จึงสื่อความถึงการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ต่างจากคำว่า “เป็น” อันสื่อความถึงความถาวร ไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น “การกลายเป็น” จึงอยู่กึ่งกลางระหว่าง “การเป็น” โดยสมบูรณ์ กับ “การไม่เป็น” โดยสมบูรณ์ นอกจากนั้น หาก *การเป็น* สัมพันธ์กับการรู้ (จากเล่ม 5) *การกลายเป็น* ก็จะต้องสัมพันธ์กับ *ทักษะ* ส่วน *การไม่เป็น* ย่อมสัมพันธ์กับ *การไม่รู้*
7. “ความดีงามอื่นๆ” ที่ว่านี้ ก็คือความกล้าหาญ ความสงบใจ และความเที่ยงธรรม ความดีงามทั้งสามนี้ต้องถูกพัฒนาขึ้นภายหลังต่างจาก *ปัญญา* อันเป็นความดีงามซึ่งมีติดตัวอยู่ภายในจิตวิญญาณอยู่แล้ว (ความดีงามสำคัญของเพลโตมี 4 อย่างคือ ความกล้าหาญ ความสงบใจ ความเที่ยงธรรม และปัญญา)
8. ในมหากาพย์ *Theogony* ของเฮซิออด วิญญาณผู้เปี่ยมด้วยความดีงามจะได้เดินทางไปที่นั่นหลังจากตาย
9. จากเล่ม 6 (504e – 505a)
10. เียบได้กับการโยนเหรียญหัวก้อยทุกวันนี้
11. ประโยคนี้อาจแปลบางอย่าง ซึ่งยากจะถอดเป็นภาษาไทยได้ คำว่า “คู่เหมือน

คนละด้าน” แปลจากคำว่า ἀντιστροφος (/antistrophos/) ซึ่งถ้าเป็นในบริบทของการละครโบราณ มันยังหมายถึง การให้เสียงคอรัสลักษณะหนึ่งได้ด้วย หรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า antistrophē ซึ่งเป็นการร้องคอรัสตอนหนึ่งเคลื่อนจากด้านขวาไปซ้ายของเวที ตรงกันข้ามกับ strophe ซึ่งเป็นการร้องคอรัสตอนเคลื่อนจากซ้ายไปขวา กล่าวคือกล่าวคอนกำลังเปรียบเทียบว่า ถ้าการศึกษาเป็นละครหนึ่งเรื่อง ถ้าการบริหารเป็น strophe ดนตรีศิลป์ก็ต้องเป็น antistrophē นั่นเอง

12. ดูเล่ม 6 (495d – e)

13. พาลาเมดีส (Palamedes) เป็นแม่ทัพคนหนึ่งในสงครามทรอยก็จริง แต่เขาไม่ได้ปรากฏตัวในบทวีของโฮเมอร์ สันนิษฐานว่าเขาน่าจะปรากฏตัวในบทละครอื่นๆ ซึ่งสาบสูญไปหมดแล้ว ในกรณีนี้ โสคราตีสยกเรื่องของพาลาเมดีสขึ้นมา เพื่อชี้ให้เห็นว่าจำนวนนับและการคำนวณนั้น เป็นองค์ความรู้พื้นฐานมากแค่ไหน

14. ดูแผนภาพในหน้าสุดท้ายของเล่ม 6 ประกอบ

15. เพราะภาพเขียนแรเงา คือการวาดภาพโดยใช้เงาทำให้ภาพมีความลึก การรับรู้ด้วยผัสสะจึงมักคลาดเคลื่อนไป ทำให้เข้าใจผิดพลาดว่ารูปวาดนั้นลึกจริง ๆ

16. เพราะถ้าใช้ผัสสะอย่างเดียว นิ้วก็คือนิ้ว ไม่ต่างกัน เราจะรู้ว่านิ้วนี้เป็นนิ้ว “ก้อย”

หรือนิ้ว “ชี้” ก็ด้วยการทำความเข้าใจมันเท่านั้น – เป็นข้อสังเกตว่า เพลโตจับเอา “คนหม่อมมาก” มาเชื่อมโยงกับการรับรู้โดยไม่ต้องอาศัยความเข้าใจในลักษณะนั้น นอกจากนั้น ยังเป็นที่สังเกตว่า วรรณะตรงนี้มีความเชื่อมโยงกับวรรณะในเล่ม 4 (437d) เป็นต้นไปอีกด้วย (ดูคำอธิบายในเชิงอรรถที่ 34 เล่มเดียวกันนั้นประกอบ) – คือ เพลโตได้แยก “สิ่งสิ่งหนึ่ง” กับ “คุณสมบัติ” ของสิ่งสิ่งนั้นออกจากกัน และในเล่ม 7 นี้ดูเหมือนว่า เพลโตต้องการจะจำแนกให้ละเอียดลงไปอีกว่า ถ้า “สิ่งสิ่งนั้น” รับรู้ได้ผ่านผัสสะเท่านั้น การจะรู้ “คุณสมบัติ” ของมันได้ก็ต้องนำเอาความเข้าใจมาใช้เพิ่มเติม

17. ลองเปรียบเทียบับวรรณะคล้ายๆ กัน ในเล่ม 5 (479b) เชิงอรรถที่ 48

18. เราใช้ชีวิตอยู่ในโลกของผัสสะ เราเห็นสิ่งต่างๆ นับไม่ถ้วนอยู่ทั้งวัน และปฏิเสธไม่ได้ว่า เราเองก็ไม่ได้สนใจในทุกสิ่ง หากแต่เลือกสนใจเพียงบางสิ่งเท่านั้น

19. ลองเปรียบเทียบับแผนภาพหน้าสุดท้ายของเล่ม 6

20. ในที่นี้เพลโตใช้คำว่า ‘การคิดคำนวณ’ เป็นคำคล้ายกับคำว่า ‘การทำความเข้าใจ’

21. ควรทราบว่า ในสมัยกรีกโบราณ “1” ไม่นับเป็นตัวเลข แต่มันคือ “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” ซึ่งให้กำเนิดตัวเลขทั้งปวง (ชาวกรีกโบราณไม่รู้จักเลข 0 เลขศูนย์เป็นนวัตรกรรมของชาว

อินเดีย) เพราะ 1 นั้น นำไปคูณหรือหารอะไร ก็ย่อมได้จำนวนนั้นเสมอ นอกจากนั้น 1 รวมกับ 1 ยังเป็น 2 อีกด้วย 1 จึงถือเป็น ต้นกำเนิดของตัวเลขทั้งปวง ฉะนั้นในความคิด ของเพลโต 1 (ซึ่งจะแปลเป็น “จำนวนนับหนึ่ง”) ในดินแดนของคณิตศาสตร์ จึงเทียบได้กับ “ความดี” ในดินแดนของรูปแบบ เพราะมันเป็น ต้นกำเนิดของสรรพสิ่งนั่นเอง

22. ศิลปะทั้งสองแขนงเป็นส่วนหนึ่งของ คณิตศาสตร์ในสมัยกรีกโบราณ ศิลปะการ คำนวณก็คือองค์ความรู้ด้านการคำนวณ จำนวนนับ เช่น $2 + 3 = 5$ ฯลฯ ส่วนศิลปะ ของจำนวนนับก็คือวิชา “เลขคณิต” หรือ arithmetic นั่นเอง เช่นเรียนว่า เพราะเหตุใด เลข 2 จึงไม่เท่ากับเลข 3 เป็นต้น

23. คณิตศาสตร์ย่อมนำพาไปสู่ความจริง ตามที่เป็นได้ในระดับหนึ่ง ดูเล่ม 6 (510d) เชิงอรารถที่ 52 ประกอบ

24. กล่าวคือ หากจะสนทนาแลกเปลี่ยน (หรือนำ “วิชาวิธี” มาใช้ ดูเล่ม 5 เชิงอรารถ ที่ 10) โดยยกเอาจำนวนนับ หรือรูปทรงทาง คณิตศาสตร์ใดๆ ขึ้นมาเป็นประเด็นสนทนา มันก็จะต้องไม่ใชการเถียงโดยวางอยู่บนเลข 2 หรือรูปสี่เหลี่ยม ซึ่งวาดบนกระดาษ แต่จะ ต้องถกเถียงกันบนฐานของนิยามของสิ่ง เหล่านั้น ลองคิดดูดีๆ เวลาเรถกเถียงเรื่อง รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากับเพื่อน เราจะไม่เถียงกัน ด้วยรูปสี่เหลี่ยมที่ตามองเห็น แต่จะถกเถียง ด้วยนิยามของรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าอันเป็น สากล ทุกครั้งที่เราพูดคำว่า “สี่เหลี่ยมผืนผ้า”

เราจะหมายความว่า “รูปสี่เหลี่ยมซึ่งด้านยาว กับด้านกว้างนั้นขนานกัน แต่มีขนาดไม่เท่ากัน” ไม่ใช่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ารูปใดๆ ซึ่งถูกวาดออก มาบนพื้นโลก

25. เพราะจำนวนนับหนึ่ง ต่างจากตัวเลข 1 ต่อให้เราแยกมันออกเป็น $\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$ ได้ แต่ $\frac{1}{2}$ แต่ละตัวก็ยังคงนับเป็นหนึ่งอยู่ดี กล่าวคือ “ $\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$ ” นั้น สามารถอ่านว่า “เศษหนึ่งส่วน สองหนึ่งตัวบวกเศษหนึ่งส่วนสองหนึ่งตัว” ดังนั้น “จำนวนนับหนึ่ง” จึงไม่สามารถแบ่ง แยกได้ นี่คือความมหัศจรรย์ของจำนวนนับ หนึ่ง ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

26. ดูแผนภาพหน้าสุดท้ายเล่ม 6 ประกอบ

27. ขออนุญาตทับศัพท์เฉพาะตรงนี้ คำว่า “*καλλιπολις*” (*/kallipolis/*) เป็นชื่อที่ โสคราติสตั้งให้แก่เมืองอันเที่ยงธรรมของตน คำนี้มาจาก *καλός* (*/kalos/*) แปลว่า “สูงส่ง” หรือ “งดงาม” รวมกับ *πόλις* (*/polis/*) ที่แปลว่า “เมือง” อย่างไรก็ตาม ผู้แปลทับศัพท์ตรงนี้ เพื่อสื่อถึงที่มาของคำกรีก หากในครั้งต่อๆ มา ผู้แปลได้ใช้คำว่า “เมืองอันงดงาม” (อนึ่ง ในทุกวันนี้มีเมืองชื่อ Gallipoli ตั้งอยู่ทางใต้ ของอิตาลี) และในเล่ม 2 โสคราติสเองก็เรียก เหล่าผู้พิทักษ์ว่า *καλὸς κἀγαθός* (*/kalos kagathos/* - สังเกตคำว่า *καλός*) เช่นกัน ซึ่งตรงนั้นแปลว่า “สุภาพบุรุษ” ดูเล่ม 2 (376c) เชิงอรารถที่ 47 ประกอบ

28. เพราะวิชาดาราศาสตร์สมัยโบราณนั้น ต้องใช้ความรู้เรื่องของเรขาคณิตเยอะมาก

หากขาดความรู้เรื่องรูปสามมิติ แต่ข้ามไปพูดถึงดาราศาสตร์เลยทันทีนั้น ย่อมก่อให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย

29. เดดาลัส (Daedalus) เป็นประติมากรและสถาปนิกผู้สร้างเขาวงกต

30. “คู่เหมือนซึ่งอยู่คนละด้าน” แปลจาก ἀντίστροφος (*antistrophos*) ดูเชิงอรรถที่ 11

31. “พวกพิธากอเรียน” หมายถึงสำนักปรัชญาของพิธากอรัส ผู้คิดสูตรสามเหลี่ยมมุมฉาก เขาเชื่อว่าตัวเลขกับดนตรีเป็นสองสิ่งซึ่งมีความสัมพันธ์กัน หากทำสองสิ่งนี้ให้สอดคล้องกันอย่างกลมกลืนได้ก็จะเข้าถึง “จำนวนนับหนึ่ง” ได้ (ดูเชิงอรรถที่ 21 ด้านบนประกอบ) ดังนั้น ขณะดวงตามองการเปลี่ยนแปลงของคาราจักร หูทั้งสองก็ต้องฟังการเคลื่อนไหวอันสอดคล้องประสานของคนตรีไปด้วย เพลโตเองก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากพิธากอรัสอยู่ไม่น้อยทีเดียว

32. “ความถี่” ในที่นี้คือ “ความถี่” ในความหมายของการทอผ้า กล่าวคือ ด้ายบนผืนผ้าทอนั้นอยู่ชิดกันมากนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ผู้แปลเห็นว่าคำนี้มันคล้ายกับวิชาทางสัตวศาสตร์พอดี จึงแปลอย่างนี้

33. หรือ “บีกกีตาร์” อย่างที่เรียกกันทุกวันนี้ – โสคราตีสกำลังล้อเลียนนักดนตรีด้วยการทรมานทาสในศาล

34. คำว่า “νόμος” (*nomos*) ในที่นี้นอกจากจะแปลว่า “บทเพลง” (โดยเฉพาะบทเพลงสรรเสริญทางศาสนา) ได้แล้ว มันยังแปลว่า “กฎหมาย” ได้อีกด้วย

35. มาจากคำว่า “βόβοροι βαρβαρικοί” (*borboroi barbarikoi* - แปลตรงๆ ว่า “บึงปฏิภูมในแดนเถื่อน”) กล่าวคือ เป็นการ เล่นเสียงให้ฟังมีจังหวะของเสียง /b/ และเสียง /r/ ด้วยเหตุนี้ผมจึงแปลเป็น “กองอาจมอันอุจาด” เพื่อเล่นจังหวะเสียง /o/ กับเสียง /j/

36. ดู 511d และแผนภาพท้ายเล่ม 6

37. ต้นฉบับของย่อหน้าต่อจากนี้ขาดวินไป 2 ย่อหน้า เนื้อความไม่ปะติดปะต่อ ย่อหน้าแรกโสคราตีสเป็นผู้พูด ย่อหน้าต่อมา กล่าวคอนก็ตอบรับ

38. ลองเปรียบเทียบกับ แผนภาพในหน้าสุดท้ายของเล่ม 6

39. นั่นก็คือ สิ่งต่างๆ ทางฝั่งซ้ายของแผนภาพในเล่ม 6 หน้าสุดท้าย

40. “เส้นตรงอตรรกยะ” ก็คือด้านใดด้านหนึ่งของสามเหลี่ยมมุมฉากในทฤษฎีพิธากอรัส ($a^2 = b^2 + c^2$) ซึ่งไม่สามารถเขียนให้อยู่ในรูปของเศษส่วนได้ (จำนวนอตรรกยะคือจำนวนที่ไม่สามารถเขียนเป็นเศษส่วนได้) กล่าวคือ ในด้านทั้งสามด้านของสามเหลี่ยมมุมฉากจะต้องมีด้านใดด้านหนึ่งเป็นจำนวน

อตรรกยะ (หรือ “ไร้ตรรกะ”) เสมอ เส้นตรง เส้นหนึ่งจึงเป็นตัวแทนของข้อจำกัดในการนำเอาเรขาคณิตไปประยุกต์ใช้กับความจริงแท้ (ซึ่งจำเป็นต้อง “มีตรรกะ”) หรือถ้าจะกล่าวให้สูงส่งกว่านั้น – โดยเฉพาะกับพวกพีธากอเรียน – ก็คงต้องพูดว่าหากเราทำให้ด้านทั้งสามของสามเหลี่ยมมุมฉากเป็นจำนวนตรรกยะได้ทั้งหมดเมื่อใด (นั่นคือตัดความไร้ตรรกะทิ้งไป คงเหลือไว้เพียงความมีตรรกะ) เรขาคณิตกับความจริงแท้ก็จะเป็นอย่างเดียวกัน และนั่นย่อมหมายถึง “การหลุดพ้น” ทางจิตวิญญาณผ่านคณิตศาสตร์นั่นเอง

41. ตั้งแต่ 412b เป็นต้นไป

42. คำว่า “ขาดการเรียนรู้” (*ἀμαθία*) ในที่นี้ ใช้ในฐานะคำคล้ายของ “อวิชา” หรือ “ความไม่รู้” (*ἀπεισθημοσύνη*)

43. เพื่อความเข้าใจ ดูเล่ม 2 (382a – d)

44. ดูเล่ม 3 (412c)

45. นักการเมืองและกวีผู้มีชื่อเสียงแห่งเอเธนส์ ช่วงราว 640 – 560 ก่อนคริสตกาล

46. จาก 467e

47. ดูเล่ม 3 เซึ่งอรรถที่ 96 (412e)

48. “*μέτριος*” (*/metrios/*) มักแปลเป็น “ต่อมตน” หรือ “พอประมาณ” เพลโตมักใช้คำ

คำนี้เป็นคำคล้ายกับความ “สงบใจ” อันเป็นหนึ่งในสี่ความดีงามสำคัญ

49. “ผู้บัญญัติกฎหมาย” ในที่นี้อาจหมายถึงบรรพบุรุษ หรือหมายถึงผู้บัญญัติกฎหมายตัวจริงของเมืองเมืองนั้น หรืออาจหมายถึงผู้บัญญัติกฎหมายคนแรกเริ่มในเมืองของโสคราตีส (นั่นก็คือ กลวาคอนกับบอดემันทัส)

50. โสคราตีสต้องการเปรียบเทียบ “วิภาษวิธี” ว่าเป็น “คู่เหมือนคนละด้านของกายบริหาร” หรืออาจกล่าวได้ว่า มันเป็น “กายบริหารของจิตวิญญาณ” นั่นเอง – “คู่เหมือนคนละด้าน” แปลจาก *ἀντίστροφος* (*/antistrophos/*)

51. ดูเชิงอรรถที่ 8 เข้าใจว่าโสคราตีสต้องการทิ้งไว้ให้กำกวมว่า พวกเขาตายหรือยังไม่ตายกันแน่

52. ดูเล่ม 5 เซึ่งอรรถที่ 21 (461e)

53. โสคราตีสกำลังเล่นคำ ระหว่างคำว่า *δαίμων* (*/daimōn/* - ภูติ) กับ *εὐδαιμόν* (*/eudaimōn/* - ผู้มีความสุขสมบูรณ์) – คำว่า *eudaimōn* นั้น ถ้าแปลตามตัวอักษรก็จะแปลว่า “ภูติที่ดี”

54. “*ἔθνος*” (*/ethnos/*) เป็นรากของคำว่า “ethnic” หรือ “กลุ่มชาติพันธุ์” ในปัจจุบัน แต่ความหมายดั้งเดิมนั้นหมายถึงกลุ่มคนซึ่งมีลักษณะเดียวกัน หรือระดับชั้นเดียวกันที่อาศัยอยู่ร่วมกัน

เชิงอรรถ เล่ม 8

1. จากท้ายเล่ม 4 (445c – e) และเล่ม 5 (449a)
2. เล่ม 5 (449b)
3. “คณาธิปไตย” หรือ oligarchy หรือ ὀλιγαρχία (*/oligarkhia/*; มาจาก ὀλίγος; [*/oligos/*; จำนวนน้อย] + ἀρχω [*/arkho/*; ปกครอง]) หมายถึง ระบบการปกครองซึ่งคนจำนวนน้อยถืออำนาจปกครองเบ็ดเสร็จ
4. หมายถึงระบอบซึ่งปกครองโดยทรราช (tyrant) หรือ τύραννος (*/tyrannos/*) – คำคำนี้ยังถูกนำไปใช้ตั้งชื่อไดโนเสาร์กินเนื้อแห่งยุคจูแรสสิกคือ ไทแรนโนซอรัส เร็กซ์ (Tyrannosaurus Rex) ซึ่งคำว่า Rex ที่ต่อท้ายเป็นคำละตินแปลว่าราชา
5. “ระบอบราชาอาณาจักรชนิดที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนกันได้” เป็นการแปลตรงตัวตามความหมาย เพราะปัจจุบันยังไม่แน่ชัดว่าคำนี้หมายถึงอะไร
6. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 22 บรรทัดที่ 126
7. ดูเล่ม 4 (445d)
8. “วีรชนาธิปไตย” แปลจาก τιμοκρατία (*/timokratia/*) มาจากคำว่า τιμή (*/timē/*; “เกียรติยศ”) รวมกับ κράτος (*/kratos/*; “อำนาจปกครอง”) ส่วนคำว่า “วีรชนาจักร” แปลจาก τιμαρχία (*/timarkhia/*) มาจากคำว่า τιμή รวมกับ ἄρχω (*/arkhō/*; “ปกครอง”)
9. จาก *Iliad* เล่ม 16 บรรทัดที่ 112 โดยมีการตัดแปลงเล็กน้อย
10. หรือ “สรรพสิ่งซึ่งกลายเป็น”
11. จำนวนสมบูรณ์ คือ จำนวนเต็มที่มีผลบวกของตัวหารแท้ เท่ากับตัวมันเอง (ตัวหารแท้หมายถึงตัวหาร ซึ่งนำมหารได้ลงตัวพอดีไม่เหลือเศษ) เช่น เลข 6 เป็นจำนวนสมบูรณ์เพราะตัวหารแท้ของมันมี 3 ตัวคือ 1, 2, และ 3 (กล่าวคือทั้งสามตัวนี้นำไปหาร 6 ได้ลงตัวทั้งสิ้น) และเมื่อนำ $1 + 2 + 3$ ก็จะเท่ากับ 6 พอดี ดังนั้น 6 จึงเป็นจำนวนสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้จำนวนสมบูรณ์จึงมีอยู่น้อย และหายาก อย่างไรก็ตาม ยูคลิด (Euclid) นักคณิตศาสตร์ชื่อดังในสมัยกรีกโบราณ ได้พิสูจน์ไว้ว่า จำนวนสมบูรณ์นั้นหาได้จากสูตร $2^p - 1(2^p - 1)$ จากสูตรนี้ เราจะเห็นว่าจำนวนสมบูรณ์นั้นจะ

เริ่มจาก 6 ต่อมาคือ 28 ต่อมาคือ 496 ต่อมาคือ 8128 ดังนั้น ข้อความนี้ของ โสคราตีสจึงสื่อความถึงการกำเนิดซึ่ง “นานๆ ที่มีหน” แต่ทุกครั้งก็มีความสมบูรณ์แบบในตัวเอง

12. ย่อหน้านี้เป็นหนึ่งในย่อหน้าที่ทำความเข้าใจได้ยากที่สุด โดยสาเหตุหลักมาจากการที่ทุกวันนี้เรายังมีความรู้ทางคณิตศาสตร์กรีกโบราณไม่มากพอ ย่อหน้านี้จึงเปิดกว้างต่อการโต้เถียงได้ตลอดเวลาอย่างไรก็ตาม เรายังพอคาดเดาและทำความเข้าใจมันกว่าๆ ได้ดังนี้ – เมื่อนำเอาวลีที่ว่า “สามารถกระจายเป็นสามจุดกับสี่พจน์ได้” กับ “จับคู่สาม สี่ และห้าเข้าด้วยกัน จากนั้นเพิ่มจำนวนมันสามครั้ง” มาคิดรวมกัน มันก็นำหมายถึง $(3 \times 4 \times 5) \times (3 \times 4 \times 5) \times (3 \times 4 \times 5) \times (3 \times 4 \times 5) -$ นี่คือความหมายของ “สามจุดกับสี่พจน์” – เขียนได้ใหม่เป็น $(3 \times 4 \times 5)^4 -$ นี่คือความหมายของ “เพิ่มจำนวนมันสามครั้ง” กล่าวคือ จาก $(3 \times 4 \times 5)^1$ กลายเป็น $(3 \times 4 \times 5)^2$ กลายเป็น $(3 \times 4 \times 5)^4 -$ ผลลัพธ์คือ 12,960,000 หรือ 3,600² ต่อมา โสคราตีสกล่าวว่า มันสามารถเขียนให้อยู่ในรูปสี่เหลี่ยมมุมฉากได้ 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นจัตุรัส ซึ่ง “ด้านแต่ละด้านคูณด้วยหนึ่งร้อยหลายครั้ง” นั่นก็คือ 100² คูณด้วย 36² นั่นเอง (มาจาก 3600²) ส่วนอีกประเภทหนึ่งเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งด้านหนึ่งมีค่าเท่ากับ “กำลังสองของเส้นทแยงมุมของตรรกยะของสี่เหลี่ยมจัตุรัสห้าคุณห้า ลบด้วยสอง คูณด้วยหนึ่งร้อย” เส้นทแยงมุมของสี่เหลี่ยมจัตุรัสห้าคุณห้า

มีค่าเท่ากับ รากที่สองของ 50 เมื่อนำมา ยกกำลังสอง ลบสอง คูณหนึ่งร้อย ก็จะได้ 4,800 ส่วนอีกด้านหนึ่งมีค่าเท่ากับ “สาม ยกกำลังสามคูณด้วยหนึ่งร้อย” ก็คือ 2,700 และนอกจากนั้น เมื่อนำ 4,800 x 2,700 ยังได้เท่ากับ 12,960,000 หรือ 3,600² อีกด้วย ส่วนค่า “ความสอดคล้อง” ทางเรขาคณิตทั้งสองประเภทนี้สัมพันธ์กับระยะเจริญพันธุ์ของมนุษย์อย่างไร ต้องไปตีความกันต่อ เพราะในปัจจุบันข้อมูลทางวิชาการยังมีไม่มากพอจะ “ชี้ชัดลงไป” ได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราทำได้แน่ๆ จากสูตรคำนวณอันซับซ้อนเหล่านี้ก็คือ โสคราตีสต้องการจะบอกว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเสื่อมสลายได้ นอกจากนั้น มันยังบอกถึงความพยายามของมนุษย์ในการเข้าใจธรรมชาติของตนผ่านคณิตศาสตร์ แต่สุดท้ายก็ต้องล้มเหลว เหล่าผู้พิทักษ์ไม่สามารถคำนวณธรรมชาติของมนุษย์ออกมาได้อย่างสมบูรณ์แบบ ทุกครั้ง จนเป็นผลให้เมืองในอุดมคติ ซึ่ง โสคราตีสสร้างขึ้นต้องล่มสลายลง

13. จากมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 6 บรรทัดที่ 211

14. ช่วงสั้นเหล่านี้กับสัมฤทธิ์นั้นเป็นช่วงสั้นของช่างฝีมือและคนทำงานหาเงินภายในเมืองของโสคราตีส

15. เพราะฝ่ายหนึ่งมาจากธาตุทองและเงิน (ฝ่ายอภิชนาธิปไตย) ส่วนอีกฝ่ายมาจากธาตุเหล็กและสัมฤทธิ์ (ฝ่ายคนาธิปไตย)

16. คูเล่ม 3 เจริงอรทที่ 100 (416e)
17. เพลโตกำลังพูดถึงส่วนประกอบทั้งสามของจิตวิญญาณ เล่ม 4 (439d – 441e)
18. อันดับหนึ่งคือ “อภิชนาธิปไตย”
19. จากบทละครของกวีเอสคิลัสเรื่อง *Seven Against Thebes* บรรทัดที่ 451
20. “การตีค่าทรัพย์สิน” แผลจาก “τιμημα” (*timēma*) ซึ่งออกเสียงพ้องกับคำว่า τιμή (*timē*; “เกียรติยศ”) กล่าวคือ โสคราตีสต้องการจะเล่นคำให้สอดคล้องไปกับระบอบวีรชนาธิปไตยก่อนหน้า เพื่อให้ดูราวกับว่าคณาธิปไตยนั้นอยู่ใกล้ชิดกับมันจริงๆ
21. พูดถึง 548a
22. โดยทั่วไปแล้ว สิ่งหนึ่งรวมจะประกอบด้วยสิ่ง 3 จำพวก คือ นางพญา ฝั่งตัวผู้ และฝั่งงาน ฝั่งตัวผู้เป็นฝั่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างเดียว ไม่ต้องทำงาน ไม่ต้องออกไปหากินเอง อาหารได้จากฝั่งงานและน้ำหวานสะสมภายในรวง ฝั่งตัวผู้มีขนาดใหญ่กว่านางพญาเล็กน้อย ไม่มีเหล็กใน แต่โสคราตีสบอกว่าบางส่วนมีเหล็กใน แถมยังเป็นเหล็กใน “อันน่าสะพรึง” (552c) อีกด้วย และมีจำนวนไม่แน่นอนภายในรวงหนึ่งรวง อย่างไรก็ตามเมื่อฝั่งตัวผู้ได้ผสมพันธุ์แล้วก็จะตายทันทีหรือหากเลยฤดูแล้ว ยังไม่ได้ผสมก็จะโดนขับออกจากรัง หรือไม่ได้อาหารจากฝั่งงานและแห้งตายไปในที่สุด
23. นี่คือเครื่องแต่งกายของจักรพรรดิแห่งเปอร์เซีย ซึ่งมีภาพลักษณะอันหรูหราเยื้องสมมติเทพ
24. เทพเจ้าแห่งความมั่งมี นามว่า พลุตัส (*Plutus*) มักถูกนำเสนอในรูปของชายตาบอด – นั่นคือ กล่าวคอนกำลังบอกว่า “เขาให้เงินเป็นนาย ผู้จัดการทุกสิ่ง ไม่ได้ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย พุงง่าย ๆ คือ เขาไม่ได้โง่”
25. แน่่อนว่าความเท่าเทียมในที่นี้ไม่รวมผู้หญิง เด็ก ทาส และคนต่างเมืองอีกหลายจำพวก ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าออกเสียงในการประชุมสาธารณะต่างๆ ในสมัยนั้น เอาเข้าให้จริง ผู้ออกเสียงได้ก็มีเพียงผู้ชายกระจุกเดียวจากชาวเมืองทั้งหมด
26. ประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ใช้วิธีการเช่นนี้คัดเลือกคนขึ้นมารับตำแหน่งบริหาร ประชาธิปไตยจึงเป็น “การปกครองโดยคนหมู่มาก” เพราะมันสุ่มคนขึ้นมาปกครอง โดยคนทุกคนมีโอกาสเท่าๆ กัน แม้ว่าจำนวนที่นั่นจะมีพอ ๆ กับคณาธิปไตย แต่ด้วยโอกาสในการออกเสียงและการเข้าถึงการปกครองกระจายอยู่อย่าง “เท่าเทียม” ในคนหมู่มาก ประชาธิปไตยจึงต่างจากคณาธิปไตย
27. วีรบุรุษ มักเป็นพวกครึ่งเทพ มีแต่คนพูดถึงกัน แต่ไม่มีใครเคยเห็นตัวเป็น ๆ
28. เช่นการแปรงพัน เราจะไม่แปรงก็ได้ แต่ประโยชน์ซึ่งได้จากมันบีบบังคับให้เราจำเป็นต้องแปรง

29. เช่นการเขียนหนังสือด้วยมือซ้าย หากได้รับการฝึกตั้งแต่เด็ก ๆ ก็จะเปลี่ยนไปเขียนด้วยมือขวาได้

30. ดุ่ยอ่อนที่สุดท้ายของ 556e

31. “มนุษย์กินดอกบัว” หรือ *λωτοφάγοι* (*/lōtophagoi/*) หมายถึงชนเผ่าซึ่งอาศัยอยู่ตอนเหนือของแอฟริกาในสมัยกรีกโบราณ โดยบริเวณนั้นมีดอกบัวขึ้นอยู่มาก ชนเผ่านี้จึงมักนำมากิน และนำมาใช้เป็นยาแก้ลมประสาท โสคราตีสน่าจะยกชนเผ่านี้มาเปรียบเทียบกับผู้คนซึ่งเปี่ยมด้วยอิสรภาพ (แต่ก็คุ้มสติคุ้มร้ายเพราะคิดจะทำอะไรก็ได้) ในระบอบประชาธิปไตย

32. ส่อความถึงพิธีของพวกรหัสฮิก – คำว่า “รหัสฮิก” (Mysteries) นั้นหมายถึงลัทธิพิธีซึ่งแตกออกมาจากความเชื่อกระแสหลักทั่วไป พวกรหัสฮิกจะมีรูปแบบของพิธีและ “ความชำนาญ” อันลึกลับเฉพาะตนมากกว่า เช่นความเชื่อว่า หากบูชาเทพบางองค์ด้วยวิธีการอันถูกต้องแล้ว (แม้บางครั้ง “วิธีอันถูกต้อง” นั้นอาจวิถึการ จนคนหมู่มากยอมรับไม่ได้ก็ตาม) ก็จะทำให้ชีวิตหลังความตายได้พบกับความสุขสมบูรณ์จริง ๆ ได้ ดังนั้นพิธีกรรมส่วนมากจึงมักประกอบกันแบบลับ ๆ โดยพวกรหัสฮิกซึ่งแพร่หลายมากในเอเธนส์และโสคราตีสก็กำลังสื่อความถึงพิธีเอลิวซิเนียน หรือ “Eleusinian Mysteries” หรือ Ἐλευσίνια Μυστήρια (*/Eleusinia Mystēria/*) ซึ่งจัดขึ้นที่เมืองเอลิวซิซ (Eleusis) แต่พิธีจะเริ่มจากเมืองเอเธนส์ และจะแห่

คบไฟกันไปจนถึงเมืองเอลิวซิซเป็นระยะทางราว 18 กิโลเมตร

33. ดุเล่ม 3 (399d) เชงอรรถที่ 58

34. หมายถึงคนต่างถิ่น ซึ่งเข้ามาอยู่อาศัยในเมือง คนเหล่านี้ปักตังจะไม่มิลิทธิออกเสียง และจะต้องเสียเงินค่าอยู่อาศัยด้วย

35. “ผู้อยู่อาศัยของเมือง” แปลจาก *ἀστός* (*/astos/*) หมายถึงพลเมืองโดยทั่วไป ซึ่งมีสิทธิพลเมืองภายในเมืองนั้น ๆ แต่จะมีหรือไม่มีสิทธิทางการเมืองก็ได้ ส่วนพลเมืองซึ่งมีทั้งสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองจะใช้คำว่า *πολίτης* (*/politēs/*) เช่น ในเอเธนส์ ผู้นั้นจะเป็นเพียง *ἀστός* ไม่ใช่ *πολίτης* เป็นต้น

36. ดุเล่ม 5 (467d) เชงอรรถที่ 26

37. จากบทกวีซึ่งต้นฉบับสาบสูญ

38. เหมือนอย่างไรต้องลองพิจารณาดู

39. ตามหลักการแพทย์โบราณนั้น สุขภาพของมนุษย์ถูกกำหนดด้วยของเหลว 4 ชนิด – เลือด น้ำเหลือง น้ำดี และเสมหะ – หากของเหลวในร่างกายขาดสมดุล ร่างกายก็จะป่วย น้ำเหลืองนั้นจัดเป็นธาตุไฟ ส่วนเสมหะเป็นธาตุน้ำ

40. การต่อสู้ระหว่างเผด็จการคนอาธิปไตยกับประชาธิปไตยเกิดขึ้นในช่วงชีวิตของ

เพลโต คือหลังเอเธนส์แพ้สงครามแก่สปาร์ตา ในปี 404 ก่อนคริสตกาล พวกเขาสปาร์ตาก็ตั้งตนเป็นเผด็จการคนอาธิปไตย 30 คน กระนั้น การปกครองแบบเผด็จการดำรงอยู่ได้เพียงปีเดียวก็ถูกแม่ทัพเอเธนส์ ธราสิบิวลัส (Thrasylbulus) ยกกำลังเข้าโค่นล้มและสถาปนาประชาธิปไตยขึ้นมาใหม่อีกครั้งในปี 403 ก่อนคริสตกาล

48. จากบทกวีของพินดาร์ส ดูเล่ม 1 (331a)

41. ตัวเอกมีนามว่า “ลิวกออน” (Lykaon) เขาก่อตั้งวิหารบูชาซุสไว้ที่อาร์เคเดีย แต่เขากลับเอาเด็กคนหนึ่งไปเป็นเครื่องสังเวย จึงถูกเทพเจ้าลงโทษ โดยการสาปให้เป็นหมาป่า (lykos)

42. จาก Histories ของเฮโรโดตัส (1. 55) ครอยซัส (Croesus) เป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรลิเดีย ตอนถูกโค่นอำนาจ เขาหลบหนีไปทางแม่น้ำเฮิร์มัส

43. เป็นวลีซึ่งพบได้บ่อยๆในมหากาพย์ของโฮเมอร์ เช่น ใน *Odyssey* เล่ม 24 บรรทัดที่ 40 เป็นต้น

44. ดูเล่ม 3 (399e) เชงอรรถที่ 61

45. จากบทละครซึ่งสาบสูญไปแล้ว

46. จากบทละครของยูริพิดีส เรื่อง *The Trojan Women* บรรทัดที่ 1169

47. เพราะเหล่าผู้คุ้มกันของทราชผู้ขึ้นมาจากทาสของประชาชน จาก 567e

เชิงอรรถ เล่ม 9

1. อีก 2,000 กว่าปีต่อมา จิตแพทย์ชาวออสเตรีย ซิกมัน ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ก็ได้เอาข้อสมมติฐานในย่อหน้านี้ไปประยุกต์ใช้ในหนังสือชื่อ *The Interpretation of Dreams* หรือ “การตีความความฝัน” ฟรอยด์เสนอเอาไว้ว่าความฝันของมนุษย์นั้นมีหน้าที่หลักอยู่ 2 อย่าง อย่างแรกคือ “การพยายามเติมเต็มความปรารถนา” (wish-fulfillment) ฟรอยด์อธิบายว่า เมื่อเราหลับ เส้นบาง ๆ ซึ่งกั้นขวางระหว่างจิตรู้สำนึกกับจิตไร้สำนึก – ซึ่งเส้น ๆ นี้ก็คือวัฒนธรรมมนุษย์ – จะคลายตัวลง เป็นเหตุให้ความปรารถนาซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ ขึ้นมาลงโลดบนจิตรู้สำนึก และพยายามเติมเต็มตัวมันเอง นี่เป็นต้นเหตุของความฝัน ส่วนหน้าที่อย่างที่สองของความฝันก็คือ “ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์การนอนหลับ” ฟรอยด์อธิบายว่าความฝันเป็นกลไกหนึ่งของจิตใจ ซึ่งช่วยให้การนอนหลับดำเนินต่อไปได้ โดยผู้หลับไม่ตื่นเสียก่อน สังเกตได้จากเวลาที่มีสิ่งเร้าเยอะ ๆ ขณะเราหลับ (เช่น เสียงดัง เปิดไฟจ้า เกินไป หรือนอนผิดท่า ฯลฯ) เรามักจะฝันร้าย และนั่นก็หมายถึงจิตใจของเราต้องทำงานหนักจนตึงเครียด ความฝันจึงเครียดมาก หรือที่เราเรียกว่าฝันร้ายนั่นเอง ความฝันจึงเป็นเสมือน “ผู้พิทักษ์” (Guardian) ของการนอนหลับในความหมายนี้
2. “รูปแบบ” ในที่นี้ใช้เป็นคำสามัญทั่วไป ไม่ได้ใช้เป็นศัพท์เฉพาะ กล่าวคือ พูดใหม่ได้ว่า “เมื่อใดก็ตามที่เราจะจับสองส่วนหลังนี้ได้”
3. นั่นก็คือ “คนแบบประชาธิปไตย”
4. ตามปรกรณัมกรีก เทพ “เอเรอส” (หรือ “คิวบิต” ตามปรกรณัมโรมัน) มักถูกใช้เป็นบุคลาธิษฐานของราคะ และมักนำเสนอในรูปของเด็กผู้ชายมีปีก ดังนั้นคำว่า “ฝั่งตัวผู้ติดปีก” ของโสกราตีสจึงเป็นการจงใจล้อลักษณะของเทพเอเรอส หรือเทพแห่งราคะนั่นเอง
5. “ผู้นำแห่งจิตวิญญาณคนใหม่” ในที่นี้ก็คือราคะ นั่นเอง; ในบทสนทนาชื่อ *Phaedrus* เพลโตกล่าวไว้ว่า “ความบ้า” ของจิตวิญญาณนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อจิตวิญญาณถูกบางสิ่งจากภายนอกเข้ามากระทบ จนทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ “สิ่งกระทบ” ดังกล่าวนี้อยู่ 4 อย่างคือ 1) แรงดลใจของเทพีศิลปะ (ความบ้าแบบกวี) 2) อำนาจของเทพดิโอนีสัส (ความบ้าแบบร่าเริง) 3) อำนาจของเทพพอลโลส (ความบ้าแบบนักเทพพยากรณ์) และ 4) ความรัก (ความบ้าในราคะ)
6. ตามหลักการแพทย์สมัยกรีกโบราณ ผู้ที่มี “น้ำดีดำ” มักเป็นผู้มีอารมณ์ไม่ปกติ เต็มชีวิต

เดียวร่าย คำว่า “น้ำดีดำ” ในภาษากรีกคือ *μελαγχολία (melancholia)* อันเป็นที่มาของภาษาอังกฤษคำว่า “melancholy” ซึ่งหมายถึงอาการเศร้าซึม อย่างหาสาเหตุไม่ได้นั่นเอง

7. ดูเล่ม 3 (414b) เชิงอรรถที่ 98

8. นั่นคือ ในเล่ม 4 (445d)

9. ดูเหมือนโสคราตีสกำลังเปรียบเทียบความปรารถนาทั้งหลายเป็นตัวเลข

10. เพราะคนหมู่มากนิยมคนรวยและมีอำนาจ

11. การตัดสินการประกวดละครเวทีในสมัยโบราณจะมีการจ้างคนกลางมาประกาศรางวัล เพื่อความเป็นกลาง

12. “อริสตอน” เป็นชื่อบิดาของกลาวคอน อเดมันทัส และเพลโต นอกจากนั้นคำคำนี้ยังแปลว่า “ผู้มีความเป็นเลิศ” ด้วย

13. หมายความว่า “การแข่งขันยกแรกได้ข้อสิ้นสุดแล้ว มาดูข้อสองกันต่อเถอะ”

14. จากเล่ม 4 (439d) – เพลโตแบ่งจิตวิญญาณมนุษย์เป็น 3 ส่วน คือส่วนซึ่งคำนวณด้วยตรรกะ (สัมพันธ์กับการเรียนรู้และปัญญา) ส่วนซึ่งคิดคะนอง (สัมพันธ์กับเกียรติยศ) และส่วนซึ่งปรารถนา (สัมพันธ์กับราคะ)

15. จาก เล่ม 8 (553c – d)

16. ถ้าจำไม่ได้ว่า “ปฏิภาน” หมายถึงอะไร โปรดดูเล่ม 1 เชิงอรรถที่ 58 (348d)

17. ดู 580d

18. ในการตีมวยเทพเจ้าในสมัยโบราณนั้น จะตี 3 ครั้ง ครั้งแรกมวยแต่ เทพเจ้าบทยอดเขาโอลิมเปียทั้งหลาย ครั้งที่สองแต่วีรบุรุษทั้งหลาย และครั้งที่สามแก่เทพซุสแห่งโอลิมเปีย เทพผู้ปกป้องมวลมนุษย์ – นอกจากนั้น โสคราตีสยังสื่อความถึงการแข่งมวยปล้ำในกีฬาโอลิมปิกด้วย ซึ่งจะเป็นการแข่งสามยก

19. เรื่องการ “แรงเงา” นี้ ลองนำไปเปรียบเทียบกับเล่ม 2 (365c) ซึ่งพูดถึงเรื่องการ “แรงเงาความดีงาม” เอาไว้เหมือนกัน

20. ดูเล่ม 3 (389d) เชิงอรรถที่ 20

21. เพื่อความเข้าใจ ลองลากเส้นตรงหนึ่งเส้นให้ปลายด้านหนึ่งเป็นความสุขสำราญอันสมบูรณ์ และปลายด้านขวาเป็นความเจ็บปวดอันสมบูรณ์ ความรู้สึกโดยทั่วไปของมนุษย์ย่อมเคลื่อนไปมาบนเส้นตรงระหว่างความรู้สึกทั้งสองด้าน หากเราเริ่มต้นจากความเจ็บปวดย่อมหมายถึงการได้รับความสุขสำราญเพิ่มเข้ามาจากความเจ็บปวดนั้น

22. นั่นคือ “ความอ่อนคลายลักษณะ ดังกล่าวนั้น ยังสามารถเกิดขึ้นจากสิ่งอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ทั้งความสำราญหรือความเจ็บปวด ได้อีกไหม?” – โสคราตีสต้องการบีบความ เป็นไปได้ทางตรรกะให้แคบลงและรัดกุมขึ้น

23. แปลจากคำว่า *κίνησις* (*kinēsis*) คำ คำนี้ยังกินความกว้างไปถึง “การเคลื่อนไหว” ทุกประเภท และสื่อความถึงการเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ และเป็นรากของคำว่า *kinesis* หรือ *kinetic* ในภาษาอังกฤษ เป็นที่น่าสนใจว่าเพลโตนำเอา “ความสุขสำราญ” อันเป็น ความสุขที่มีเกียรติยศทั้ง 5 มาสัมพันธ์ กับคำว่า *κίνησις* แทนจะเป็นคำอื่น ๆ

24. มันก็คือคุณความดีชนิดที่หนึ่ง จาก เล่ม 2 (357b)

25. การเติมเต็มด้วยสิ่งอันเหมาะสมกับ ธรรมชาติของเราคือความสุขสำราญ และสิ่ง ซึ่งเหมาะสมกับธรรมชาติของจิตวิญญาณ คือการ *เป็น* อันเป็นนิรันดร์ การเติมเต็ม จิตวิญญาณด้วยการ *เป็น* จึงก่อให้เกิดความสุขสำราญ และยิ่งเติมการเป็นมากเท่าไร ก็ ยิ่งได้รับความสุขสำราญมากขึ้นเท่านั้น

26. กล่าวคือ ความสุขสำราญของพวกเขาเหล่านั้น ตั้งอยู่ในบรรทัดล่างสุดของ แผนภาพในเล่ม 6 (ภาพสะท้อน/การสร้าง ภาพสะท้อน)

27. สเตซิโครัส (Stesichorus) เป็นกวีคน หนึ่งในช่วงศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล เขา

เล่าว่า อันที่จริงเทพเจ้าได้ส่งนางเฮเลนตัว จริงไปไว้ที่อียิปต์แต่แรกแล้ว ส่วนนางเฮเลน ซึ่งถูกปารีสลักพาตัวมานั้น แท้จริงเป็นเพียง แบบสะท้อนของนาง (ตามปกรณัมกรีก นางเฮเลนคือผู้หญิงที่สวยงามที่สุดในหมู่มนุษย์)

28. การนับเลขแบบกรีกโบราณ จะนับรวม เลขตัวแรกเข้าไปด้วย เช่น วันมะรืนนี้หมายถึง ถึง 3 วันนับจากวันนี้ (นั่นคือ นับวันนี้รวม เข้าไปด้วย ไม่เหมือนการนับในปัจจุบันที่จะ ไม่นับรวมตัวแรก) ดังนั้นถ้าว่าตามลำดับการ อธิบายในเล่ม 8 ทูชนาธิปไตยจึงอยู่ห่างจาก คณาธิปไตยอยู่ 3 ลำดับ ส่วนประชาธิปไตยอยู่ ตรงกลาง

29. ลองเทียบกับตารางท้ายเล่ม 6 – “ความจริงแท้” ในย่อหน้านั้นหมายถึง “สิ่งซึ่ง เข้าใจได้” ทั้งหมด ดังนั้น ทราซและ ความสุข สำราญของทราซจึงห่างจากความจริงแท้ อยู่ 3 ลำดับ กล่าวคือ เขาอาศัยอยู่ท่ามกลาง ภาพสะท้อนและการสร้างภาพสะท้อน เท่านั้น

30. ดูเล่ม 4 (445d)

31. “จำนวนสองมิติ” คือตัวเลขยกกำลังสอง ซึ่งในกรณีนี้ก็คือ 3 x 3 และด้วยความที่ มันเขียนให้อยู่ในรูปของสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้ โสคราตีสจึงให้ “คิดบนฐานของขนาดความ ยาวของด้านแต่ละด้านของมัน”

32. การทำให้เป็นลูกบาศก์ก็คือการคูณ ความลึกของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเข้าไป ฉะนั้น

จากย่อหน้าที่แล้ว เราตั้งต้นด้วย 3×3 ในย่อหน้านี้โสคราตีสบอกรว่า ไหยกกำลังสองมันอีกที ก็จะได้ $(3 \times 3)^2$ จากนั้นจึงทำให้เป็นลูกบาศก์ ก็หมายถึงนำเอาขนาดของด้านมาคูณเข้าไปเพื่อสร้างความลึก ก็จะได้ $(3 \times 3)^2 \times (3 \times 3) = 729$ นั่นเอง ส่วนคำถามว่าทำไมต้องเป็น 729 ผู้แปลยังคงไม่มีข้อมูลแน่ชัดในคำอธิบายนี้

37. หรือ “ส่วนแห่งความเป็นเลิศ” คำว่า “รูปแบบ” ในที่นี้ใช้เป็นคำธรรมดา ไม่ใช่ศัพท์เฉพาะ

38. เล่ม 1 (343c)

33. จากเล่ม 2 (360c – d)

34. “คิโมรา” คือสัตว์ประหลาด ลำตัวเป็นแพะตัวเมีย หัวเป็นสิงโตตัวผู้ หางเป็นหางโผล่งอกออกมา; “สคิลลา” เป็นสัตว์ประหลาดอาศัยตามหินโสโครก ตามช่องทะเลแคบๆ ระหว่างหน้าผา มีหน้าอกและหน้าตาเหมือนผู้หญิง แต่ส่วนหางยาวเหมือนพวกมังกรทะเล ช่วงต่ำกว่าสะดือ มีหัวสุนัขงอกมา 6 ตัวด้วย; “เคิร์เบรึส” เป็นหมาหลายหัว (แต่ส่วนมากจะวาดออกมาแค่ 3 หัว) เฝ้าทางเข้านรก

35. สัตว์ประหลาดตัวนี้มีลักษณะเหมือนกับ “ไฮดรา” (Hydra) ตามปกรณัมกรีก ซึ่งมีหลายหัว เมื่อหัวหนึ่งถูกตัด อีกหลายๆ หัวก็งอกเพิ่มออกมาได้ วีรบุรุษเฮราคลีส (หรือเฮอร์คิวลีส) เคยต้องสู้กับมัน

36. จากมหากาพย์ *Odyssey* เล่ม 11 บรรทัดที่ 326 – 327 นางรับสินบนเป็นสร้อยคอทองคำโดยแลกกับการโน้มน้าวให้สามีออกรบ และตายที่นั่น จนสุดท้ายต้องถูกลูกชายตนเองกลับมาฆ่าล้างแค้น

เชิงอรรถ เล่ม 10

1. ดูเล่ม 2 (377b) เชิงอรรถที่ 51 ประกอบ
2. ดูเล่ม 2 (373b) เชิงอรรถที่ 42 ประกอบ
3. เช่น “หวมก” ในโลกนี้มีมากมายหลายประเภท แต่เวลาเราคุยกันเรื่องหวมก เราจะใช้คำว่า “หวมก” เพียงคำเดียว เป็นตัวแทนของหวมกทุกๆ โยบนโลกนี้ ลักษณะการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันเช่นนี้ สอดคล้องไปกับ ทฤษฎีเรื่อง “รูปแบบ” ของเพลโตกล่าวคือ “รูปแบบของหวมก” (หรือนิยามของหวมก) มีเพียงหนึ่งเดียว หรือกล่าวคือ “หวมกอันสมบูรณ์แบบ” มีอยู่เพียงลักษณะเดียวเท่านั้น ส่วนหวมกใบอื่นๆ อีกหลากหลายโยบนโลก ล้วนแต่ “ถอดแบบ” ออกมาจาก “รูปแบบของหวมก” ทั้งสิ้น
4. การ “มอง” ในที่นี้ ย่อมมิได้ใช้ดวงตาอันเป็นส่วนประกอบของร่างกาย หากแต่เป็น “ดวงตาแห่งจิตวิญญาณ” ช่างทำโต๊ะผู้เก่งกาจย่อมต้องมีต้นแบบ หรือ “รูปแบบ” ของโต๊ะอยู่ก่อนแล้วในหัว จึงจะสร้างมันออกมาได้ กระนั้นโต๊ะที่สร้างขึ้นบนโลกมนุษย์ก็จะมีวันเหมือนกับ “รูปแบบของโต๊ะ” ได้อย่างสมบูรณ์ มันย่อมมีผิบบ้างเพี้ยนบ้าง ด้วยเหตุนี้โต๊ะบนโลกมนุษย์จึงมีอยู่จำนวนมาก ในขณะที่ “รูปแบบ” ของโต๊ะนั้นมีหนึ่งเดียว
5. เพราะเก้าอี้บุณวม 2 ตัว ไม่ว่าจะต่างกันแค่ไหน มันก็ยังอยู่ภายใต้ “ชื่อ” หรือ “นิยาม” หรือ “รูปแบบ” เดียวกันอยู่ดี (นั่นคือยังต้องเรียกมันว่า “เก้าอี้บุณวม”) นอกจากนี้ย่อหน้านี้ยังสื่อความต่อไปอีกว่า สิ่งที่เทพเจ้าสร้างขึ้น (และเทพเจ้าทั้งหลายโดยตัวของพระองค์เองนั้น) เป็นสิ่งที่ผัสสะทั้งห้ามีอาจสัมผัสได้ และจะเข้าถึงได้ก็ด้วยทางเดียวคือ “ดวงตาแห่งจิตวิญญาณ” เท่านั้น ผัสสะเป็นเพียงตัวกลาง อันทำให้รู้ว่ามีสิ่งใดดำรงอยู่บ้างบนโลกมนุษย์ แต่ถ้าจะเข้าถึงการเป็นของสิ่งเหล่านั้น จำเป็นต้องกระทำผ่านจิตวิญญาณเท่านั้น
6. ดูเล่ม 9 (587c) เชิงอรรถที่ 28
7. “ราชา” ในที่นี้อาจจะหมายถึงเทพเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่งก็ได้ หรืออาจจะหมายถึงราชานักปรัชญาของโสกราตีสก็ได้
8. ดูเล่ม 1 เชิงอรรถที่ 57
9. เอสคลีพิอัส (Asclepius) เป็นแพทย์ในตำนาน หลังจากตายไปก็ได้รับการบูชาเป็นเทพเจ้าแห่งการรักษา ลูกหลานของเอสคลีพิอัสย่อมหมายถึงแพทย์นั่นเอง

10. “ไลเคอร์กัส” (Lycurgus) เป็นบุคคลในตำนาน ซึ่งว่ากันว่าเป็นผู้วางรากฐานให้แก่การปกครองแบบเน้นการสงครามของสปาร์ตา
11. “ลูกหลานของโฮเมอร์” หมายถึงพวกนักร่ายกลอน (rhapsode) ทั้งหลาย ซึ่งหยิบเอาบทกวีและมหากาพย์ของโฮเมอร์มาช่วยให้ผู้คนได้ฟัง เพลโตเคยจับโสคราตีสมาสทนทานกับนักร่ายกลอนคนหนึ่ง เพื่อวิจารณ์ถึงประเด็นนี้ในบทสนทนาชื่อ *Ion*
12. ธาลีส (Thales) เป็นนักปรัชญาคนแรกของกรีก ว่ากันว่าเขาสามารถคำนวณการเกิดสุริยุปราคาในปี 585 ก่อนคริสกาลได้ ส่วนอานาคารซิส (Anacharsis) เป็นผู้ประดิษฐ์ลมเรือ มีชีวิตช่วงราวปี 600 ก่อนคริสตกาล ทั้งสองคนนี้ต่างก็เป็นหนึ่งใน “เจ็ดผู้มีปัญญา” แห่งยุคกรีกโบราณ
13. ชื่อของเครอโฟฟิลอส (Creophylos) มาจากคำว่า “เนื้อ” บวกกับ “เผ่าพันธุ์”
14. ทั้งสองคนเป็นโซฟิสต์ชื่อดังในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล เพลโตเคยจับเอาโพรทาโกอรัสมาประคารมกับโสคราตีสในบทสนทนาชื่อ *Protagoras*
15. เหล็กขวางปากม้า เป็นอุปกรณ์การขี่ม้า ซึ่งเชื่อมต่อกับสายบังเหียน ใช้ควบคุมม้า
16. ดูเล่ม 1 เจริญรทที่ 29 ประกอบ
17. ดูเล่ม 1 (352e – 353a)
18. ดูเล่ม 3 (399d) เจริญรทที่ 58
19. และนี่คือสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ “การวางใจ” นั้นสัมพันธ์กับ “สิ่งต่างๆ รอบตัว” ในตารางหน้าสุดท้ายของเล่ม 6
20. ดูเล่ม 5 (479b) เจริญรทที่ 48
21. กล่าวแล้วในเล่ม 4 (436b – c)
22. กล่าวแล้วในเล่ม 3 หน้า (387d – e)
23. ตรงกระเดียดกับหน้าเล่ม 4 (436b – c)
24. ในที่นี้โสคราตีสน่าจะหมายถึงการปรึกษาหารือกับส่วนต่างๆ ภายในตนเอง อย่างไรก็ตาม เพลโตเคยใช้คำคำนี้กับการปกครองภายในเมืองมาก่อนหน้า ในเล่ม 4 (428b) เป็นต้นไป เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับย่อหน้านี้ เราก็จะเห็น “คู่เหมือน” ระหว่างการปกครองภายในเมืองกับการปกครองภายในจิตวิญญาณของปัจเจกชนภายในเมืองมากยิ่งขึ้น
25. ดูเล่ม 7 (522a) เจริญรทที่ 11
26. นั่นก็คือ “ละครขำขัน”
27. เพราะพูดถึงครั้งแรกกันไปแล้วในเล่ม 2

- 28 ข้อความเหล่านี้เป็นข้อความที่กวีใช้โจมตีนักปรัชญา (แต่แหล่งที่มาเรายังไม่รู้แน่ชัด) ข้อความแรกต่อนักปรัชญาเป็นเพียงนักพาล์มด้อยค่าของผู้มีปัญญาเหมือนสุนัขอันเจ้าของอีก 2 ข้อความถัดมาตำราเรื่องความจ้องมอง ส่วนข้อความสุดท้ายตำราว่าไม่เคยประสบความสำเร็จทางโลก เพราะนักปรัชญามักไม่แสวงหาทรัพย์สิน และปรัชญาก็ไม่ใช่วิชา “ทำเงิน”
29. เพราะความเลวร้ายของอาหาร (เช่น ความเน่าเสีย ฯลฯ) ย่อมเป็นความเลวร้ายเฉพาะตัวของอาหาร (ทำให้อาหารนั้นเสื่อมสภาพ) ไม่ใช่ของร่างกาย ดังนั้นการที่เรากินอาหารเน่าแล้วป่วย ย่อมมิได้เกิดจากความเลวร้ายเฉพาะตัวของอาหาร หากแต่เกิดจากการที่ความเลวร้ายของอาหารนั้นๆ ชักนำความเจ็บป่วยเข้าสู่ร่างกายอีกทอดหนึ่งต่างหาก
30. กลาวคัส (Glaucus) เคยเป็นชาวประมง แต่ไปๆ มาๆ ก็กระโดดลงไปในทะเล และได้เป็นเทพตามร่างกายของกลาวคัสจะมีสิ่งต่างในทะเล (เช่น เปลือกหอย สาหร่าย ฯลฯ) ติดอยู่ตามตัวเต็มไปหมด จนมองไม่เห็นตัวจริงข้างใน
31. หมายถึงข้อโต้แย้งของกลาวคอนและอเดมันทัสในเล่ม 2 (357a – 367e)
32. นิทาน “หวนของไกกีส” ดูเล่ม 2 (359d – 360a)
33. “หมวกของฮาตัส” เมื่อใส่แล้วก็ล่องหนได้เช่นกันในมหากาพย์ *Iliad* เล่ม 5 เทพอาธินาเคยเอามาสวม
34. จากเล่ม 2 (360e)– คำพูดของกลาวคอน และ (367b)– ส่วนของอเดมันทัส
35. เพราะคนเฒ่าของแล้วไม่ยอมคืนยอมเป็นคนไม่เที่ยงธรรม
36. จากเล่ม 1 (352b)
37. จากการพิสูจน์ในช่วงท้ายเล่ม 2 (379b) “เทพเจ้านั้นยอมดีเสมอ”
38. ย่อหน้านี้น่ามีความสนใจเพราะเพลโตกำลังเสนอว่าความชั่วร้ายอันเกิดกับคนเที่ยงธรรมนั้น ไม่ได้มาจากการที่เขาเป็นคนเที่ยงธรรม แต่มาจากการความผิดพลาด ซึ่งเขาเคยได้ทำมาก่อนหน้าต่างหาก – กล่าวคือโสคราตีสก็อาจจะถูกประหารเพราะความผิดพลาดซึ่งเขาเคยได้ก่อไว้ก่อนหน้าจะกลายมาเป็นคนเที่ยงธรรมก็ได้ – ตระกาะตรงนี้สามารถนำไปเชื่อมโยงกับ 608d เป็นต้นมา
39. เหมือนหมาตอนซิม ๆ
40. นั่นคือ 361d – 362c โสคราตีสพูดล้อไปคำพูดของกลาวคอนในหน้าดังกล่าว
41. “อัลคินอส” (Alcinous) เป็นกษัตริย์แห่งชาวฟายอาเคียน ซึ่งเป็นดินแดนที่โอดิสซีย์เดินทางไปถึงเป็นแห่งสุดท้ายในมหากาพย์

Odyssey โอดิสซีย์เล่าเรื่องราวการเดินทางของตนเองให้อัลคีนอสฟัง ในเล่มที่ 9 – 11 ของมหากาพย์ ดังนั้น ทั้ง 3 เล่มนี้จึงมักเรียกรวมกันว่า “เรื่องของอัลคีนอส” และคำคำนี้ยังใช้เรียกเรื่องราวยาว ๆ ที่นำเบื้ออีกด้วย

อย่างที่สอง ลำแสงนั้นอาจมีลักษณะเช่นนั้นจริง ๆ คือเหมือนเกลียวเชือกบิดม้วนเป็นทรงกลมหลาย ๆ วงจนเหมือนห่วงหลาย ๆ ห่วงซ้อนกัน ด้วยเหตุนี้คำว่า “ห่วงเชือก” จึงเป็นพหูพจน์

42. ดูเล่ม 2 (382e) เจริงอรรถที่ 67

49. เรือรบแบบเอเธนส์ (trireme) จะมี “สายยึดตัวเรือ” หรือ *hypzōmata* อยู่ด้านใน จากหัวเรือถึงท้ายเรือ สายยึดนี้ถือเป็นเคล็ดลับสำคัญในการสร้างเรือรบสมัยนั้น ถึงขั้นมีกฎหมายว่าการนำวัตถุบิดขึ้นนี้ออกจากเมืองจะถือว่ามิโทษหนัก

43. หรือ “ด้านหน้าของคนเหล่านั้น”

44. กรีกโบราณมองด้านซ้ายเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วร้าย ส่วนด้านขวาเป็นสัญลักษณ์ของความดี

45. เพราะการเดินทางแต่ละรอบยาวนานถึง 1,000 ปี

50. “เทพแห่งความจำเป็น” หรือ “Ananke” เป็นเทพผู้ให้กำเนิดจักรวาล ภาพวาดของนางมักปรากฏกระสวยปั่นด้ายติดตัวอยู่ด้วยเสมอ ชื่อของนางถูกใช้เป็นบุคลาธิษฐานของความจำเป็นและสิ่งซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนั้น นางยังเป็นมารดาของ Fates เทพที่แห่งโชคชะตา 3 นาง ซึ่งจะคอยทอผืนผ้าแห่งดวงชะตาออกมา เพื่อกำหนดชะตาของเทพและมนุษย์อีกด้วย

46. เข้าใจว่าโสคราตีสน่าจะตั้งชื่อขึ้นขึ้นมาเอง

47. “ทาร์ทารัส” เป็นชื่อของไททันตนหนึ่ง (หมายถึงยักษ์ซึ่งเป็นบิดาของเทพยุคแรก ๆ) โดยชื่อของไททันตนนี้ถูกใช้เป็นบุคลาธิษฐานของความตาย ในมหากาพย์ *Theogony* ของเฮซิออด “ทาร์ทารัส” เป็นคู่มืด ซึ่งใช้คุมขังโครนอสและพวก

51. “อาดามัน” เป็นแร่ในตำนานที่มีความแข็งยิ่งกว่าเพชร ใครเคยดูภาพยนตร์เรื่อง *Wolverine* คงจำได้ว่ากระดูกและงเล็บของตัวเอกได้รับการผสมกับธาตุ “อาดามันเทียม”

48. ประโยคนี้มีความคลุมเครืออยู่ในตัวของมัน ด้วยความที่คำว่า “ห่วงเชือก” เป็นพหูพจน์ ประโยคนี้จึงตีความได้อย่างน้อย 2 อย่าง อย่างแรกคือการเล่นอุปมา เพลโตอาจกำลังพูดถึงลำแสงนั้นโดยอุปมากับเชือกหรือห่วงโซ่ซึ่งยึดโยงกับสวรรค์ไว้ และหรือ

52. ลักษณะของกระสวยจะประกอบด้วยเพลาเป็นแกน ส่วนปลายของเพลาติดตะขอ (น่าจะเอาไว้เกี่ยวกับสวรรค์) ส่วนล่างของเพลาสอดลงในกรวย ซึ่งเอาไว้ถ่วงน้ำหนัก

53. นี่คือโครงสร้างจักรวาลในทัศนะของเพลโต (ผ่านสายตาของเออร์ ซึ่งถึงตรงนี้ขึ้นไปจนถึงยอดได้แล้ว แต่ด้วยวิธีใดไม่รู้ได้) เส้นรอบวงของกรวยแต่ละใบแทนวิถีโคจรของดวงดาวและของเทพบนสวรรค์องค์ต่างๆ เพลโตเขียนไว้ละเอียดกว่านี้ (และยากกว่านี้) ในบทสนทนาชื่อ *Timaeus* หรือ “ว่าด้วยจักรวาลและการกำเนิด” อันเป็นบทสนทนาต่อเนื่องจาก *Republic*

54. นางไซเรน เป็นสัตว์ประหลาดอันงดงามและอันตราย ตามตำนานนางมักปรากฏในท้องทะเล และใช้เสียงของนางล่อลวงกะลาสีเรือลงไปฆ่าเสีย

55. นั่นคือ หากวาดรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าล้อมวงกลมขึ้นนอกสุดไว้ เทพทั้งสามก็จะนั่งอยู่ตรงมุมแต่ละมุมของรูปสามเหลี่ยมพอดี

56. ทั้งสามนางเป็นผู้ดูแลจัดการกับโชคกับมนุษย์ด้วยการทอเส้นใยแห่งโชคชะตาขึ้นมาและตัดมันทิ้งเสีย โคลโธ (Clotho) เป็นน้องเล็กสุดทำหน้าที่เป็นคนทอเส้นใยออกมา (ชื่อของนางแปลว่า “ผ้า”) ลาคลิส (Lachesis) พี่คนรองทำหน้าที่วัดขนาดเส้นใยของโคลโธ อีกทั้ง กล่าวคือทำหน้าที่บอกว่าใครควรมีอายุยืนยาวแค่ไหน (ชื่อของนางแปลว่า “การจับสลาก”) และอาโทรพัส (Atropos) เป็นพี่ใหญ่ ทำหน้าที่ตัดเส้นใย เป็นผู้กำหนดเวลาตาย (ชื่อของนางแปลว่า “มีอายุยืนคืน”) ทั้งสามนางรวมกันเรียกว่า “โชคชะตา” หรือ “Fates” หรือ “*Moirai*” (*Moipai*)

57. ออร์เฟอัส (Orpheus) เป็นนักดนตรีในตำนาน ครั้งหนึ่ง ภรรยาของเขาตาย เขาจึงพยายามลงไปช่วยนางในนรก แต่สุดท้ายก็ล้มเหลว ในบั้นปลายของชีวิต เขาถูกสตรีชาวธราเคียนฉีกร่างเป็นชิ้น ๆ

58. ธามิริส (Thamyris) เป็นกวีในตำนาน เคยอวดอ้างว่าเอาชนะเหล่าเทพีศิลป์ได้จึงโดนพวกนางลงโทษให้กลายเป็นคนตาบอด และมีเสียงร้องแหบแห้ง เขาเลือกนโนในติงเกลก็น่าจะเป็นเพราะสาเหตุหลังนี้

59. ในสงครามทรอย อาแจ็กคัส เป็นแม่ทัพคนสำคัญของฝ่ายกรีก แข็งแกร่งเป็นรองเพียงอาคิลลีสเท่านั้น เมื่ออาคิลลีสตาย เขาก็คิดว่าตนเองเหมาะจะได้รับชุดเกราะของอาคิลลีสที่สุด แต่สุดท้ายกลายเป็นว่าโอดิสซีสได้ไปแทน เขาโกรธแค้นมากถึงกับฆ่าตัวตาย นอกจากนั้น หมายเลข 20 ของอาแจ็กคัสยังสัมพันธ์กับมหากาพย์ *Odyssey* เขาเป็นจิตวิญญาณดวงที่ 20 ซึ่งโอดิสซีสส่งไปพบในนรก

60. หลังสงครามทรอย อากาเมมโนนกลับถึงบ้านเพื่อพบว่าเมียมีชู้ และสุดท้ายก็ถูกเมียตัวเองฆ่าตาย (ต้นฉบับบางเล่มกล่าวว่าชู้เป็นคนฆ่า บางเล่มก็ว่าช่วยกันฆ่าทั้งสองคน)

61. อาตาลันตา (Atalanta) เป็นพรานสาวในตำนาน นางกล่าวไว้ว่าจะแต่งงานกับใครก็ตามที่วิ่งแข่งชนะนางได้

62. ผู้สร้างม้าไม้เมืองทรอย

63. เธร์ซิตัส (Thersites) เป็นทหารธรรมดาๆ ที่เคยวิพากษ์วิจารณ์แม่ทัพอากาศเมมมอน ต่อหน้าธารกำนัล สุดท้ายโดนโอดิสซีสอัสเถียงกลับ โดยนำตรรกะของเขามาย้อนใส่ตัวเอง เขาจึงกลายเป็นตัวตลกในหมู่ทหาร

64. “ชีวิตของปัจเจกบุรุษสักคนหนึ่งซึ่งสนใจแต่ฐานะของตนเท่านั้น” แปลจาก “βίον ἀνδρὸς ἰδιώτου ἀπράγμονος” – นำสนใจว่าเพลโตเลือกใช้คำว่า “ปัจเจกบุรุษ” (ἀνδρὸς ἰδιώτου) คำว่า “ปัจเจก” ในที่นี้สื่อความว่าเขาต้องเป็น “พลเมือง” ของเมืองใดเมืองหนึ่ง ดูเล่ม 3 (389b) และเชิงอรรถที่ 17 และคำว่า “บุรุษ” ในที่นี้สื่อความว่าเขาจะต้องเป็นมากกว่ามนุษย์ แต่จะต้องเป็นคนมีการศึกษา และมีความเป็นคนโดยสมบูรณ์ ดูเล่ม 5 (451c) เชิงอรรถที่ 7 ประกอบ นอกจากนั้น คำว่า “สนใจเพียงฐานะของตน” ยังสื่อความถึง “ชีวิตอันเที่ยงธรรม” อีกด้วย ดูเล่ม 4 (433a – b)

65. ดูเชิงอรรถที่ 51 ชื่อของนางแปลว่า “มือาจยอันคิน”

66. เลเธ (*Lēthē*; หรือภาษาปัจจุบันอ่านว่า /ลิธี/) แปลว่า “การลืม” เลเธยังเป็นชื่อของแม่น้ำสายหนึ่งในนรกอีกด้วย โดยเมื่อดื่มน้ำจากแม่น้ำนี้แล้ว จิตวิญญาณก็จะลืมทุกสิ่งซึ่งเคยได้ทำในชีวิตที่ผ่านมา

67. “ἐν πρᾶττονεν” นี้คือคำอวยพรเมื่อขึ้นต้นและลงท้ายจดหมายของเพลโต แปลตามตัวได้ว่า “ขอให้มีความสุขและประสบความสำเร็จ” – การลงท้ายด้วยถ้อยคำนี้ย่อมเสริมเติมความงามทางวรรณศิลป์ของหนังสือ *Republic* ให้มากยิ่งขึ้นไปอีก ฉะนั้นผู้แปลในฐานะผู้ตีความก็อยากจะทำแก่ผู้อ่านที่เพียรอ่านมาจนถึงตรงนี้ว่า “ขอบพระคุณสำหรับการติดตาม และขอให้ผู้อ่านทุกท่านจงประสบความสำเร็จ”

ดัชนี

ก.

- กฎหมาย หรือ กฎเกณฑ์ (*nomos*): 338e, 339c, 359a – c, 364a, 365e, 380c, 383c, 406c, 409e, 415e, 417b, 421a, 424c – 427b, 429c – 430a, 451a – b, 456b – 458c, 461b – 465b, 484b – d, 497d, 501a, 502b – c, 519e, 543d – e, 537d – 539a, 548b, 551a, 555c, 556a, 563d, 571b – 572a, 587a – c, 589c, 590e, 604a – b, 607a; ผู้บัญญัติกฎหมาย (*nomothetēs*): 427a, 429c, 458c, 462a, 497d, 502c, 530c, 538d, 564a, 599e
- กล้าหาญ (*andreia*): 357a, 361b, 366d, 375a, 381a, 386a – b, 395c, 399c, 399e, 402c, 410d – e, 411c, 416e, 426d, 427e, 428a – 430c, 431e – 432a, 433b, 433d, 435b, 441d, 442b, 445b, 459c, 468d, 487a, 490c, 491b, 494b, 504a, 535a, 536a, 549d, 560d, 561a, 564b, 567b, 582c, 582e
- การศึกษา (*paideia*): 376c – 383c, 414d, 416b – c, 423e – 424a, 425c, 429c – 430b, 450c, 451e, 455c – d, 467a, 487a, 487c, 492b – 493c, 498b, 514a, 518b – 540b, 548b, 554b, 559b, 600a – e, 606a, 606e
- การบริหาร: 357c, 376e – 377a, 403c – 404e, 406a, 407b, 410b, 410d, 411c, 412b, 424b, 430a, 441e, 452a – c, 456a – b, 456e, 457b, 458c, 498b, 503e, 504d, 521d – 522b, 526b, 535b, 535d, 537b, 539d, 546d, 547d, 548c, 549a, 561d, 564d
- กวี: 328e, 329b, 330c, 331a, 332b, 364a, 364c, 365e, 366b, 366e, 368a, 373b, 377d, 378d – 379a, 379d, 380b, 381d, 382d, 383a, 387b, 388a, 390a, 391d, 392a, 392d – e, 393a, 393c – d, 394b – d, 397c, 398a – b, 401b, 414c, 424c, 460a, 466c, 493d, 568b, 595a – c, 598e – 599c, 601a – b, 603b – 608b
- กรีก: 389e, 390e, 393a, 393d, 394a, 423b, 452c, 469b – 471b, 494c, 544d, 606e
- แก้คดี (*apologia*): 419a, 420b, 420d, 453c, 488a, 490a, 607b, 607d, 608a
- ไก๊ส: 359b – 360d, 612b
- เกียรติยศ (*timē*): 347a – b, 361c, 366e, 386a, 414a, 415a, 415c, 426c, 434a – b, 468c – e, 475b, 485b, 489a, 494c, 508a, 509a, 511a, 516c – d, 519d, 521b, 528b – c, 537b – 540e, 547d – 564d, 568c – d, 581d – 582e, 586d, 592a, 595c, 600c, 620c; รักในเกียรติยศ: 336c, 347b, 475a, 485b, 454a – b, 548c – 551a, 553c – d, 555a, 581b – 583a, 586c, 620c

ก.

- คนหมู่มาก หรือ คนจำนวนมาก (*hoi polloi*): 329e, 330d, 334d, 358a, 366b, 379c, 387b, 417a, 426d, 431c – d, 441b, 452c, 471b, 479d, 489b – 500e, 505b, 507b, 520c, 523d, 525e, 527d, 528c, 544c, 559b, 567d, 576c, 586b, 591d, 596a – b, 599a, 602b,

605a, 608a
คณาธิปไตย: 544c, 545a, 545c, 547c – d, 548a, 549c – d, 551a – b, 551d – e, 552b, 552d – 553a, 553e, 555a – b, 556e, 558d, 559d – 560a, 562d, 563e, 564b, 564d, 565b – c, 572d, 580b, 587c
ความเข้าใจ (*nous*; ดูเล่ม 4 เจริงอรรถ 25): 431c, 490b, 494d, 506c, 508c – d, 511d, 517c, 531b, 534b, 549d, 585b, 586d, 591c, 619b
คำแรง หรือ คำตอบแทน (*misthos*): 345e – 347b, 357d – 358b, 363d, 367d, 371e, 416e, 420a, 463b, 464c, 475d, 493a, 543c, 567d, 568c, 575b, 612b, 613e, 615c
คีโมรา: 588c
คิตค้านวน (หรือ ความคิด) (*dianoia*; ดูเล่ม 2 เจริงอรรถ 36): 359c, 371e, 395d, 400e, 403d, 412e, 455b, 469d, 470e, 476b, 476d, 511a – e, 522c, 524d, 526a, 529d, 533d – 534a, 577a, 595b, 603c
เคิร์เบรัส: 588c
คิกคะนอง (*thymos*; ดูเล่ม 2 เจริงอรรถ 44): 375a – e, 376c, 410b, 410d, 411a – e, 435e – 436a, 439e – 441c, 441e, 442c, 456a, 465a, 467e, 536c, 547e, 548c, 550b, 553c – d, 572a, 580d, 581a, 586c – d, 590b, 606d
โครนอส: 378a
โคลโย: 617c, 620e
ค่านวน หรือ ค่านวนด้วยตรรกะ (*logismos*): 340d, 366a, 431c, 439d, 440b, 440e – 441a, 441e, 442c, 496d, 510c, 522c – e, 524b, 525a – d, 526b, 526d, 536d, 546b, 550b, 553d, 571c – d, 586d, 587d – e, 602d – 603a, 604d, 605b, 611c

จ.

จังหวะ หรือ ท่วงทำนอง: 392b – 401e, 404e, 411e, 413e, 442a, 522a, 601a, จิตวิญญาณ (*psychē*): 330e, 345b, 353d – 354a, 358b, 366e, 375d – 377c, 382c, 386d – 387a, 400d – 403d, 408e – 412a, 416e, 431a, 435c – 445d, 454d, 462c, 484c – 486e, 491a – e, 495e, 496b, 498b, 505d, 508d, 510b – 511d, 517b – 519b, 521c – 536e, 544e, 550b, 553c, 554e, 560a – e, 571c, 573b – d, 577d – 579e, 580d – 591d, 595a, 602d – 606d, 608d – 621d
จริงแท้ หรือ จริงตามที่เป็น (*alētheia*): 330e, 331c – d, 335e, 337c, 349a, 357a – b, 362a, 365c, 372e, 376e – 377a, 382a – e, 389b – c, 413a, 450d – 451a, 472e – 473a, 475e, 484c – 490d, 499a – c, 501d, 506c, 508d – 511e, 515c – 520c, 525b – 530b, 533a – 539c, 572a, 576c, 579e, 581b – 587c, 595c, 596e – 608a, 611b – 612a

ช.

ชวานา หรือ กลิกร (*geōrgos*): 333a, 369d, 369e, 370c – e, 371a, 371c, 374b – c, 397e, 412c, 415a, 415c, 417a, 420e, 421b, 428c, 466b, 468a, 527d, 547d, 552a, 589b
ชาย หรือ บุรุษ: 331b – c, 335b, 335e, 336a, 337e, 343d, 359b, 360c, 361d, 362d, 368a, 368e, 369d, 376d, 386c, 386d, 387b, 387d – 388c, 390d, 395d – 396a, 396c, 397e, 398a, 398e, 399a, 403e, 404d, 408a – b, 412d, 413e, 416d, 471a, 576c, 576e, 577a, 577c, 577d, 578a, 578b, 578d,

578e, 579c, 580a, 582a, 582d, 588a, 589e, 590a, 595c, 596c, 600a, 603e, 605e, 606b, 613a, 614b, 615e, 618a, 620b, 620c

ช่างฝีมือ (*dēmiourgos*): 340e, 342e, 346c – d, 360e, 370d, 371a, 371c, 373b, 374d, 389d, 395b – c, 396b, 399d, 401a – c, 401e, 406c, 414e, 415a, 415c, 421c – e, 433d, 434a, 466b, 466e, 468a, 476b, 493d, 495d, 500d, 507c, 529e – 530a, 552a, 552d, 596b – 599d

ข.

ซิโมนีดีส: 331d – 332c, 334b, 334e, 335e
ซิซิลี: 404d, 599e

ซุส: 379d – 380a, 383a, 390b – c, 391c, 391e, 565d, 583b

ไซโฟคลีส: 329b – c

ก.

ดนตรี หรือ ดนตรีศิลป์ (ดูเล่ม 2 เจริญวรรค 49): 333d, 335c, 349e, 373b, 376e – 377a, 398b – 403c, 404b, 404e, 410a – 412a, 413e, 424b – b, 425a, 430a, 441e, 452a, 452c, 455e, 456b, 456e, 486d, 493d, 521d, 522a – b, 546d, 548c, 548e, 549b, 591d, 601b, 620a

ดาราศาสตร์: 527d, 528d – 531a, 531c
ดี หรือ คุณความดี (*agathos*; ดูเล่ม 1 เจริญวรรค 29): 357b – 358a, 359c, 366e – 367d, 379b – 380c, 505a – 509d, 517c – 521a, 526e, 532b, 534b – c, 540a, 555b, 609b

ดีงาม (*aretē*; ดูเล่ม 1 เจริญวรรค 29): 335b – d, 342a, 348c – 349a, 350d, 351a, 353b – 354c, 363d, 364b – d, 365a, 365c, 378e, 381c, 402e, 403d, 407a – c, 409d, 432b, 433d, 441d, 444d – e,

445b – c, 457a, 484d, 492a, 492e, 498e, 500d, 504d, 518d, 536a, 547b, 549b, 550e–551a, 554e, 556a, 556c, 576c – d, 580b, 585c, 586a, 588a, 598e, 599d, 600d – e, 601d, 608b – c, 612c, 613b, 617e, 618b – c, 619d

เดคาลัส: 529e

เดลฟี: 427b

ดวงจันทร์: 364e

ด.

ต้นหน (หรือ กัปตันเรือ): 332e, 333c, 341c – d, 342d – e, 346a – b, 360e, 389c, 397e, 488b, 488d – e, 489b – c, 551c, 573d, 590d, 591e

ถ.

ถ้ำ (*spēlaion*): 514a – 517b, 532b, 539e
ถอดแบบ (*mimēsis*): 373b, 382b, 388c, 392d, 393c – 398d, 399a – d, 400a, 401a, 458c, 491a, 500c, 510b, 532a, 539b – c, 547d, 563a, 595a – 607c

ด.

ทักษะ (*doxa*; ดูเล่ม 2 เจริญวรรค 3): 350e, 358a, 362a – 364a, 367d, 377b, 412e – 413c, 429c – 433c, 444a, 476d – 480a, 493c, 496a, 499a – 500a, 505d – 511d, 516d, 533b – 534c, 574d, 581b, 585b, 602a – 603d, 607a, 619a
ทาร์ทาส: 616a

ทาส: 344b, 351b, 351d, 386b, 387b, 395e, 430b, 433d, 442b, 444b, 463b, 469b – c, 494d, 536e, 547c, 549a, 553d, 554a, 561c, 562d, 563b, 563d – 564b, 567e, 569a, 569c, 574c – d, 575b, 575d, 576a, 577c – d, 578d – e

579a, 579d, 587c, 589d – e, 590c – d, 615b
ทรรษา หรือ ทูนาธิปไตย: 338d – e, 344a, 544c, 545a, 545c, 562a – c, 563e – 564a, 565d – 569c, 571a, 572e, 573b – 580c, 587b – e, 615c – d, 618a, 619a – b
ทรอย หรือ ไทรจัน: 380a, 393b, 393e, 405e, 408a, 522d, 586c
เทพีคิลิป: 364e, 411d, 499d, 545d, 547a – b, 548b, 607a
เทพีแห่งความจำเป็น: 616c – 617d, 621a
เที่ยงธรรม (หรือ ชอบธรรม) (*dikaiosynē*): 330d – 354c, 357b – 369a, 371e, 372e, 376d, 380b, 391a, 392b – c, 405b – c, 409a – c, 420b, 427d – e, 430c – e, 432b, 433a – 435b, 440c, 441d – e, 442d – 445b, 451a, 455a, 458e, 461a, 463d, 464e, 466b, 468e, 469b, 472b – c, 476a, 478e, 479a, 479e, 484b, 484d, 486b, 487a, 490c, 491e, 493c, 496b, 496d, 497a, 499c, 500c, 500d, 501b, 504a, 504d, 505a, 505d, 506a – d, 517d – e, 519d, 520a – c, 520e, 536d, 538c, 538e, 540e, 544e – 545b, 548d, 549e, 554c, 558d, 559a, 565c, 565e, 568e, 574d, 576a – b, 580a – c, 583b, 586e, 588a – b, 588e – 589d, 591a – b, 597d, 599d, 605a – b, 607d, 608b, 608d, 609c – d, 610b – e, 611c, 612b – 614a, 614c, 615a – b, 618e, 620d, 621c
เท่าเทียม (*isotēs*): 359c, 558c, 561b – c, 561e

S.

ฮาลีส: 600a
เฮอากีส: 496b – c

ธรรมชาติ: 341d, 347d, 352a, 358e, 359b – c, 365a, 366c, 367d, 367e, 370b – c, 372e, 374e – 376c, 381b, 392c, 395b, 395d, 396c, 401a, 401e, 407c, 408b – 411b, 415c, 421c, 423d, 424a, 428e, 429d, 430a, 431a, 431c, 432a, 433a, 434b, 435b, 437e, 439a, 439e, 441a, 442a, 442e, 443c, 444b, 444d, 445a, 451c, 453a – 456d, 458c, 466d, 470c, 473a, 473d – e, 476b, 477b, 478a, 475a, 485c, 486a – b, 486d, 487a, 489b, 489e – 492a, 493c, 494a – b, 494d, 495a – b, 495d, 496b, 497b – c, 500a, 501b, 501d, 502a, 503b, 507e – 508a, 514a, 515c, 519a – c, 520b, 523a, 525b – c, 526b – c, 530c, 535a – c, 537a, 537c, 538c, 539b, 539d, 540c, 546b, 547d, 547e, 548e, 549b, 550b, 558b – e, 562c, 563e, 564b, 564e, 572c, 573c, 576a – b, 579b, 582b, 584b, 584d, 585d, 588c – d, 589b, 589d, 590c, 591b, 596c, 597b – 598a, 601b, 601d, 602d, 605a, 606a, 609b, 610a, 610d, 611b, 611d, 612a, 616d, 618d, 620c, 621a

U.

นรก: ดู ฮาดีส
นิทาน หรือ ตำนาน (*mythos*): 330d, 350e, 359d, 376d, 377a – 382d, 386b – 391e, 392d, 394c, 398b, 415a, 415c, 442a, 501e, 522a, 565d, 588c, 621b

U.

บันไดเสียง: ดู เสียงประสาน
เบนดิส: 354a
แบบสะท้อน (*eidōlon*; ดูเล่ม 2 เซิงอรรถ 65):

382b, 443c, 516a, 520c, 532c - d, 534c, 586b - c, 587c - d, 598b, 599a, 599d, 600e, 601b, 605c

ด.

ประชาชน (*dēmos*): 463a - b, 500d, 565a - 566e, 568e - 569b, 572b, 572d, 575c, 576c, 587c

ประสบการณ์ (*empeiria*): 409c, 422c, 467a, 467d, 484d, 487b, 519b, 527a, 529e, 533a, 539e, 582a - e, 584e - 585a, 586a, 601d

ปฏิภาน (*phronēsis*; คูเล่ม 1 เซึ่งอรรด 58): 348d, 349d - e, 381a, 396d, 412c, 431d, 432a, 433b, 433d, 450d, 461a, 496a, 505b - c, 517c, 518e, 521a - b, 530c, 559b, 567c, 571c, 582a - 583b, 585b, 586a, 586d, 590d, 591b, 603b, 604e, 621a, 621c

ปกครอง (*archē*): 338d - 347d, 353d - e, 360b, 362b, 389b - 390a, 409a, 412b - 415b, 428d - e, 431b - 432a, 441e - 444d, 458b - 460a, 462c - 463b, 474b, 487e - 489c, 502d - 503a, 520c - 521b, 534d - 540c, 545d - 567c, 578d - 580a, 590c - 591a, 602d, 606d, 613d

ปัจเจกชน: ดู ส่วนตัว

ปัญญา (*sophia*): 331e, 335e, 337a, 338b, 339e, 340e, 348e - 349a, 350b - d, 351a, 351c, 365c, 365d, 390a, 391c, 398a, 406b, 409c - e, 426c, 427e, 428b - 429a, 431e - 432a, 433d, 435b, 441c, 441e, 442c, 443e, 457b, 466c, 475b, 485c, 489b, 493a - b, 493d, 502d, 504a, 516c, 519a, 530d, 546a, 547e, 564c, 568a - b, 582c, 583b, 598d, 600a, 600d, 602a, 605a, 607c

ประกาศิต (*dogma*; คูเล่ม 3 เซึ่งอรรด 96): 412e, 413c, 414b, 464a, 464d, 493a - b, 503a, 506b, 538c

ประชาธิปไตย: 338d - e, 463a, 544c, 545a, 545c, 555b, 556e - 557b, 557d, 558c, 559d, 560a, 562a - d, 563e - 565a, 568c, 569c, 571a, 574e, 576c, 580a

ปรารถนา (*epithymia*): 328d, 329c, 338a, 351a, 358b, 359c, 367b, 390c, 420e, 429d, 430b, 430e, 431b - d, 436a, 437b - 438a, 439d - 440b, 440e - 441a, 442a, 458a - b, 475b - c, 485d, 493b, 494a, 516d, 517b, 533b, 544b, 548a - b, 550b, 553c, 554a - 555a, 557e, 558d - 560a, 560d, 561a, 561c, 565b, 571a, 571e, 572b - 573e, 575d, 578a, 579b, 579e, 580d - 581a, 586d, 606a, 606d

ด.

ฝั่งตัวผู้: 552c, 554b, 554d, 555d - 556a, 559c - d, 564b - 565c, 567d, 572e - 573a

ด.

ฝ่ายสนับสนุน (*epikouros*): 414b, 415a, 415c, 416a - b, 420a, 421b, 434c, 440d, 441a, 458c, 463b, 464b, 466a, 545d, 575b

ด.

พลเมือง หรือ ชาวเมือง (*politēs*): 344b - c, 370c, 375b, 378c, 389a, 409e, 414e, 416b - c, 416e, 417b, 423d, 426c, 428c, 431e, 456e, 462b, 462d, 463a, 464a, 466a, 466c, 471b, 494b, 502b, 519e, 555d, 556a, 563d, 567b, 567d - 568a, 579c

พาโทรคลัส: 388d, 391b
พิธากอรัส: 530d, 600b
พีเธีย: 461e, 540c
พินดาร์: 331a, 365b, 408b
พันธ์สัญญา: 359e – 359b
พิทักษ์ (*phylax*): 334a, 367a, 374d – 376c,
383c, 395b, 401c, 403e, 410e, 412c –
417b, 419a – 424d, 428d – e, 434b –
c, 442b, 451c – d, 456a – 457c,
461e, 463b – 467a, 469a, 484b – d,
503b, 506a, 520a, 521b, 525b, 537d,
540b, 546d, 547c, 560b, 591a, 591e,
606a, 620d
เพเรอัส: 327a, 328c, 439e
แพทย: 332c – e, 333e, 340d – e, 341c –
342d, 346a – d, 349e – 350a, 360e,
373d, 389b – d, 405a, 405c – 408e,
409e, 410b, 426a – b, 438e, 454d,
455e, 459c, 489c, 515c, 564c, 567c,
599c, 604d
โพเซดอน: 391c
ไพโรทากอรัส: 600c

ก.

ภาพสะท้อน หรือ ภาพเหมือน (*eikōn*; ดูเล่ม
2 เซึ่งอรอด 45): 375d, 401b, 402b – c,
487e – 488a, 489a, 509a, 509e,
510b, 510e – 511a, 514a, 515a, 517a,
531b, 533a, 538c, 563a, 588b – d;
การสร้างภาพสะท้อน (*eikasia*): 511e,
534a

ภูติ (*daimonion*; ดูเล่ม 2 เซึ่งอรอด 67):
382e, 391e, 392a, 427b, 469a,
496c, 509c, 531c, 540c, 614c, 617e,
619c, 620d

ข.

ม้า หรือ อาซา: 328a, 333c, 335b – c,
342c, 352d – e, 359d, 375a, 396b,

412b, 413d, 452c, 459b, 467e, 537a,
563c, 601c

มนุษย์: 329d, 331b, 334c – e, 335b – c
, 349e, 359d, 360c, 362c, 364d –
365a, 365d, 366b – 366e, 367e,
376b, 377d, 379c, 381c, 382a, 382c,
383c, 388d, 388e, 389b, 391c, 391d,
392a – c, 395b, 399b, 402d, 407d,
411e, 413a, 415d, 416e, 424b, 427c,
427d, 431a, 434d, 436c, 451c, 453a,
455c, 459b, 462c – d, 463d, 464e,
466d, 469a, 472d, 473d, 486a, 491b,
492e, 495c, 496d, 497c, 500b – d,
501a – c, 514a – b, 516a, 517c – d,
519b, 522e, 533b, 544d, 546b, 555d,
557c, 563c, 565d, 566a, 571b, 571d,
573c, 580c – d, 581c, 583d, 588d –
589d, 598c – e, 599d, 600c – d,
602c, 603c, 604b – c, 604e, 606e,
607d, 609c, 612a, 612c – d, 613b –
c, 613e, 614d, 615b, 618a – b, 619b,
620a – b, 620d

มหากาพย์: 379a, 394c

เมือง: 330a, 338d – 339c, 343b, 345e,
348d, 351b – e, 362b, 364e, 366b,
368e – 383c, 388c – 417a, 419a –
445e, 449a – 474c, 484b – 506a,
519c – 521b, 528b – e, 534d, 536a –
b, 540a – 541b, 543a – 569c, 575a –
580d, 590e, 592a, 595a, 599c – e,
600d, 605b, 607a – c, 613d, 615b

ค.

ย่อนแย้ง (*erōneia*): 337a

ยา: 382c, 389b, 496d, 407d, 408a,
426a – b, 459c – d, 595b

ยูเรนัส: 377e

ยูริพิตีส: 568a

S.

ระบอบปกครอง (*politeia*): 397e, 412a, 424a, 424e, 427a, 445c – d, 449a, 449d – 450a, 461e, 471c, 471e, 472b, 473b, 473e, 493a, 497a – d, 499b, 499d, 501a, 501c, 501e, 502d, 506a, 520b, 536b, 540d, 541a, 544b – 545d, 547c – d, 548a, 548c, 549a, 550c – d, 551a – b, 552a, 552e, 553a, 553e, 554b, 557a – d, 558a, 558c, 561e – 562a, 562c, 564a – b, 564e, 568b – d, 590e, 591e, 605b, 607d – e, 608b, 619c

รักในการเรียนรู้ (*philomathia*; ดูเล่ม 2 เจริญรอด 46): 376b – 376c, 411d, 435e, 475c, 485d, 490a, 499e; ขาด การเรียนรู้ (*amathia*): 350b – 351a, 382b, 409d, 411e, 444a – b, 467d, 535e

รักในปัญญา หรือ ปรัชญา: 375e – 376c, 407c, 410e, 411c, 411e, 456a, 473c – 503b, 520a, 521b – c, 525b, 527b, 535c, 536b – c, 539c, 540b, 540d, 543a, 548c, 561d, 581b – 582e, 586e – 587a, 607b, 611e, 619d – e

ระคะ (หรือ ความรักทางเพศ) (*erōs*): 368a, 395e, 396d, 402d – 403c, 439d, 458d, 468c, 474d – 475a, 485d – c, 490b, 499c, 501d, 521b, 555e, 572e – 573e, 574d – 575a, 578a, 579b, 586c, 587b, 607e – 608a

ราชา หรือ กษัตริย์ (*basileus*): 445d, 473c – d, 474d, 499c, 502a, 509d, 520b, 543a, 544d, 553c, 560c, 576d – e, 580b – c, 587b – e, 597e, 607a

ร่างกาย (*sōma*): 328d, 332c, 338d, 341e, 342c – d, 366c, 369d, 371c, 371e, 375b, 376e, 377c, 380a, 389c, 395d, 401a, 402d, 403d, 404c – e, 406e –

409a, 410a, 410c, 411c, 411e, 425b, 442a – b, 443e, 444c – d, 445a – b, 459c, 461a, 462c, 464b, 464d – e, 476a, 485d, 491c, 494b, 495d, 496c, 498b, 518c, 521e, 525d, 530b, 532c, 535b – d, 536e, 539d, 546a, 556c, 556e, 559b, 564a – b, 566b, 567c, 579c – d, 584c, 585b, 585d, 591b – d, 609a – 610b, 611c – d, 621b

เรขาคณิต: 436b – e, 458d, 510c – 511b, 511d, 526c – 527c, 528a, 528d, 529e – 530b, 533b, 534d, 536d, 546c – d, 587d

รูปแบบ (*eidos*; ดูเล่ม 5 เจริญรอด 45): 357c, 358a, 363e, 376e, 380d, 389b, 392a, 396b – c, 397b – c, 400a, 402c – d, 406c, 413d, 424c, 427a, 432b, 433a, 434b, 434d, 435b – e, 437c – d, 439e, 440e, 445c – d, 449a, 449c, 454a – c, 459d, 475b, 476a, 477c, 477e, 504a, 509d, 510b – d, 511a, 511c, 530c, 532e, 544a, 544c, 559e, 572a, 572c, 580d, 581c, 581e, 584c, 585d, 590a, 590c, 595a, 596a, 597a – c, 612a, 618a

รูปแบบ (*idea*; ดูเล่ม 5 เจริญรอด 45): 369a, 380d – e, 479a, 486d, 505a, 507b, 508a, 508e, 517c, 526e, 534b, 544c, 568c – d, 596b

a.

ลาเคลสิส: 617c – d, 620d
เลข: 621a, 621c

จ.

วางใจ (*pistis*): 511e, 534a, 601e, 603a – b
วิภาษวิธี: ดู สอนทนาแลกเปลี่ยน
วีรชนาธิบดี: 545b, 549b, 550d, 553a, 580b

ฝ.

ศิลปะ (tekhne; ดุเล่ม 1 เจริญวรรค 24): 332c - 334b, 341d - 342e, 346a - 347a, 360e, 370b, 374a - c, 374e, 381b, 383b, 402b - c, 406b, 407b, 408b, 408d, 411e, 421d - e, 438d, 452a, 454a, 454d, 455a, 467a, 475e, 476a, 488b - e, 493a - b, 495d, 496b, 511b - c, 518d, 522b - c, 532c, 533b, 533d, 598c, 598e, 599c, 600a, 601a, 601d, 620c

ก.

สติลลา: 588c

ส่วนตัว (หรือ บัจเจกชน) (*idion*; ดุเล่ม 3 เจริญวรรค 17): 333d, 344a, 345e, 346a, 360c - d, 389b - c, 416d - 417b, 419a - 420a, 435e, 441c - 442d, 457d, 462b, 464b - d, 473e, 492a - 495b, 497a, 501a, 519c, 521a, 525c, 535b, 540a, 544e, 547c, 548a, 555a, 557b, 562d - e, 564a, 575e, 578c - 579c, 592a, 599d - 600c, 605b, 606c, 620c

สงบใจ (*sōphrosynē*; ดุเล่ม 2 เจริญวรรค 15): 364a, 389d - 390a, 391c, 395c, 399b - c, 399e, 401a, 402c, 402e - 403a, 404e, 410a, 410e, 416d, 423a, 427e, 430d - 432a, 433b, 433d, 435b, 442c - d, 443e, 471a, 485e, 487a, 490c, 491b, 500d, 501b - c, 504a, 506d, 536a, 555c, 559b, 560d, 571d, 573b, 578b, 591b, 591d

สงบเสงี่ยม หรือ เชื่อง (*hēmeros*; ดุเล่ม 3 เจริญวรรค 92): 410d - e, 416c, 470e, 486b, 493b, 549a, 571c, 588c, 589b, 589d, 591b, 620d

สปาร์ตา: 452c, 544c, 545a, 599d

ส่วนรวม หรือ ร่วมกัน (หรือ หุ่นส่วน) (*koinon*):

333a - d, 335e, 343d, 346a, 351e, 352c, 362b, 369c - 371c, 416e, 424a, 442c, 449c - d, 450a, 450c, 451d - e, 453a, 457a - d, 460b, 461a, 461e, 462b - c, 464a - d, 466c - e, 470e, 486b, 492b, 520a, 556c, 589b, 607a, 611c

สัญลักษณ์ (*symbolē*): 333a, 343d, 362b, 424d, 425c - d, 426e, 443e, 554c, 556b

สนทนาแลกเปลี่ยน (หรือ วิภาษวิธี) (*dialogein*; ดุเล่ม 5 เจริญวรรค 10): 328a, 328d, 336b, 354b, 454a, 511b - c, 515b, 525d, 526a, 528a, 531d - 534e, 536d, 537c - 539d, 558d, 588b

สุขภาพ (*hygieia*): 332d, 346a - d, 357c, 372d - 373b, 380e, 401c, 404a - 410a, 425e - 426b, 444c - d, 490c, 496c, 559a, 583d, 591b - c, 609a - 610d

สุภาพบุรุษ (*kalos kagathos*; ดุเล่ม 2 เจริญวรรค 47): 376c, 396b, 402a, 409a, 425d, 489e, 505b, 569a

สุขสมบูรณ์ (*eudaimonia*; ดุเล่ม 1 เจริญวรรค 67): 343c, 344a - b, 352d, 354a - c, 361d, 364a, 365c - d, 392b, 395e, 406c, 419a - 421c, 427d, 458e, 456d - 466b, 472c, 473e, 498c, 500e, 516c, 518b, 521a, 526e, 540c, 541a, 544a, 545a, 566d, 567c, 576c - 577b, 580b, 606d, 612a, 619b, 619e

สุขสำราญ หรือ สำราญ (*hēdonē*; ดุเล่ม 3 เจริญวรรค 20): 328d, 329a, 357b, 389e, 402e - 403b, 412c - d, 429d - 431d, 439d, 442a - c, 462b - 464d, 485d, 493d, 505b - 506b, 509a, 519b, 538d, 548b, 558d - 561c, 571b, 574a, 574d, 580d - 588a, 606b - 607e

สุทธิธรรม (*hosios*; ดูเล่ม 1 เซิงอรรถ 18):

331a, 363a – d, 368b, 378c, 380c,
391a, 391e, 395c, 416e, 427e, 458e,
461a, 463d, 479a, 496d, 565e, 580a,
607c, 610b, 615b, 615d

เสียงประสาน หรือ สอดประสาน (หรือ บันได
เสียง) (*harmonia*): 397b – 401d,
404d, 410e – 412a, 430e – 432a,
443d – e, 519e, 522a, 530d – 531c,
546c, 547a, 591d, 601a, 617b – c

K.

หมา หรือ สุนัข: 335b, 375a, 375e – 376b,
389e, 397b, 404a, 416a, 422d, 440d,
451d, 459a – b, 466d, 469e, 537a,
539b, 563c, 607b

หมากรุก (*petteia*; ดูเล่ม 1 เซิงอรรถ 25):
333b, 374c, 487b – c

หมู: 372d, 373c, 378a, 535e

หญิง หรือ สตรี: 329c, 360b, 373a – c,
387e, 395d – 396a, 398e, 404d, 420a,
423e, 431c, 449c – 451c, 451e –
452b, 453b, 453d – e, 454d – 457d,
458c, 460b – 471d, 502d – e, 540c,
548b, 549d – e, 557c, 563b, 574b,
578e, 579b, 605e, 618b, 620a – c

หุ่นส่วน: ดู ส่วนรวม

อ.

อะโพโรโตตี: 390c

อฆตะ (*athanatos*): 608c–d, 610c, 611a–b,
611e, 621c

อาแจ็กซ์: 468d, 620b

อพอลโล: 383b, 391a, 394a, 399e, 408b,
427b, 509c

อริสตอน: 327a, 368a, 427c, 580b

อากาศเมฆนอน: 383a, 390e, 392e, 393e,
522d, 620b

อารีส: 390c

อาธีนา: 379a

อาคิลลีส: 388a, 390e, 391a, 391c

อาร์คีโลคัส: 365c

ออร์เฟอัส: 364e, 620a

องค์ความรู้ หรือ ความรู้ (*epistēmē*): 340e,

342c, 350a – b, 366d, 371b, 409b – e,

428b – 429a, 438c – e, 442c, 443e,

477b, 477d – 478b, 478d, 505a –

511c, 518c, 522a, 522c, 529c, 533c –

534d, 540a, 585b – c, 598c – d,

602a, 618c; การรู้ หรือ การรับรู้ (*gnōsis*):

476c – d, 477a, 478c, 480a,

484c, 527b; ความไม่รู้ หรือ อวิชชา

(*anepistēmosynē*): 344e, 350a, 560,

598d; การไม่รู้ หรือ การไม่รู้ (*agnoia*);

376b, 382b, 405c, 406c, 477a – b,

478c – d, 585b

อภิชนาธิปไตย: 338d, 445d, 544e, 545c,

547c, 587d

อิลเลียด: 392e

อีลระ (*eleutheria*): 329d, 344c, 351d,

391c, 395c, 400b, 401b, 402c, 405a,

422a, 431c, 433d, 461b, 469d, 486a –

b, 499a, 536e, 549d, 547c, 549a,

557b, 560d, 560e, 540d, 547c, 549a,

557b, 560d, 560e, 561a, 562c –

563d, 564a, 566e, 567a, 567e, 569a,

569c, 572d, 572e, 575a, 576a, 577c –

d, 578e, 579a – b, 590e – 591b

อีทาลี: 599e

อีธิปต์: 436a

อุปนิสัย หรือ สันดาน (*ēthos*): 348b, 375c,

375e, 400d – 401b, 409a, 409d, 435e,

492e, 500d – 501c, 541a, 544e, 545b,

557c, 561e, 571c, 577a, 604e – 605a

เอสคิลัส: 361b, 362a, 380a, 383b, 550c,

563c

เอสคลีพีอัส: 405d, 406a, 406c, 407c,

407e, 408b, 599c

เอเชนส์: 330a
เออร์: 614b – 621b
โอดิสซีย์: 334b, 620c
โอดิสซีย์: 393b

จ.

ฮาคีต (หรือ นรก): 330d, 363c, 363d,
366a, 386b – 387a, 392a, 521c,
534d, 596c, 612b, 619a
เฮซียอด: 363b, 377d – e, 466c, 468e,
546e, 600d, 612b
เฮเฟสตุส: 378d, 389a, 390c
เฮรา: 378d, 381d, 390c
เฮราคลีต: 337a
เฮราเคลตัส: 498b
เฮเลน: 586c
เฮคเตอร์: 391b
ไฮดรา: 426e
โฮเมอร์: 334a – b, 363b, 364d, 377d,
378d, 379c, 383a, 387b, 388a – b,
389a, 389e, 391a, 393b, 393d, 396e,
404b – c, 441b, 468c – d, 501b, 516d,
545d, 595b, 598d, 599c – 600e,
605c, 606e – 607a, 607d, 612b

บันทึกจากพี่แป

ผมเกิดวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2530 เป็นวันเสาร์ แม่บอกว่าผมหนัก 3,400 กรัม และแข็งแรงดี

พอโตขึ้นมาหน่อย พ่อก็ส่งผมเข้าเรียนที่โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ผมใช้ชีวิตอย่างเด็กนักเรียนธรรมดาๆ ได้ 6 ปี ก็ต้องย้ายไปเรียนโรงเรียนใกล้บ้าน - ย่านมีนบุรี - “เศรษฐบุตธราพิชญ์” คือชื่อของโรงเรียนแห่งนั้น แหม... ว่าอย่างไรดีล่ะ ผมจำเป็นต้องเอ่ยชื่อโรงเรียน เพราะผมได้พบบุคคลสำคัญในชีวิต ณ สถานที่แห่งนี้ถึง 2 คน คนแรกมีนามว่า ชิกมันต์ พรอยด์ เขาอาศัยอยู่ในหีบแคบๆ ของห้องสมุดประจำโรงเรียน บ่อยครั้งผมถึงกับโดดเรียนเพื่อไปพบหน้าเขา เขาสอนอะไรผมมากมาย ไซ้ เขาสอนผมมากจริงๆ จนผมมักหลงตัวว่าเป็นศิษย์เอกของเขาอยู่บ่อยๆ และยิ่งไปกว่านั้นวิชาของเรียนนอกตำราของเขาก็ยังนำผมไปพบกับบุคคลสำคัญคนที่สอง - นายเจตนา รัตนยุคล เพื่อนสนิทของผมเอง ตั้งแต่วันนั้นจนวันนี้ หมอเนี่ยใจวิชาจิตวิเคราะห์สกุลเยอรมันของผมมาก และผมก็รู้สึกสนุกทุกครั้งเมื่อนั่งคุยกับมัน มันพูดเสมอว่านับถือผมในฐานะผู้ชำนาญ ถึงอย่างนั้นก็เถอะ ต่อให้ผมจะชำนาญมากกว่านี้อีกสักแค่ไหน แต่มันก็ยังเป็นวิชาประหลาดในสายตาของข้อสอบเข้ามหาวิทยาลัยอยู่วันยันค่ำ ชาวดีก็คือเด็กรุ่นผมมีโอกาสได้เป็นประจักษ์พยานแห่งการล้มเลิกระบบเอ็นทรานซ์เปลี่ยนมาใช้ระบบ A-NET กับ O-NET และข่าวร้ายก็คือ เด็กรุ่นผมจำนวนมากไม่มีแม้แต่โอกาสได้สอบมัน การประชาสัมพันธ์นั้น ล้มเหลวอย่างสิ้นท่า เพื่อนผมบางคนกว่าจะรู้ว่ามีการเปลี่ยนแปลง ก็ปาเข้าไปวันสุดท้ายเสียแล้ว - ก่อนวันสอบไม่กี่วัน ผมจึงตัดสินใจโทรฯแจ้งแก่สหayaสนิหว่า “เราอยากทดสอบบางอย่าง” และมันก็เอากับผมด้วย ว่าแล้วเราสองคนจึงไม่ไปสอบกันทั้ง A-NET กับ O-NET เราเลือกเรียน

ในมหาวิทยาลัยเอกชนคนละที่ ผมเรียนด้านภาษา ส่วนมันเรียนสัตวแพทย์ –
วันคืนหลังจากนั้นช่างอ้างว้าง! 2 ปีผ่านพ้น กลับเหมือน 100 ปีแห่งความ
โดดเดี่ยว... แต่เทพีแห่งความเหงาก็ยังเห็นใจผมอยู่บ้าง นางจึงอ่อนนวยเทพี
แห่งรักแทนผมว่า “ช่วยส่งนางอัปสราลงมารักพ่อหนุ่มคนนี่ที่เกิด” และแล้ว
ผมจึงได้พบกับเธอในปีที่ 101 – เธอ ผู้ให้กำลังใจผมเสมอมา – เธอ ผู้เป็น
ตั้งนางฟ้าของหมาป่าเดียวดายตนนี้ – ศรัณยา สุขวิเศษ

เอ้อ! นึกขึ้นได้ว่ายังมีได้พูดถึง “รีพับลิก” เลย! เรื่องมีอยู่ว่า วันหนึ่งผมถือ
หนังสือของนักจิตวิเคราะห์ผู้หนึ่ง ขณะกำลังเดินเล่นในร้านหนังสือมือสอง คุณ
ลุงสมบูรณ์ เจ้าของร้านหันมาเห็นเข้า จึงกล่าวกับผมว่า “ถ้าสนใจปรัชญา ก็ควร
จะอ่านเพลโตเสียก่อนนะ” นั่นละ คือจุดเริ่มต้น ผมได้รู้จักกับ “รีพับลิก” ก็ด้วย
เหตุนี้!

จนเมื่อฤดูร้อนที่ร้อนที่สุดในรอบ 25 ปีแห่งชีวิตได้ผ่านพ้น ผมก็ได้พบ
กับบุคคลซึ่งจะเปลี่ยนชีวิตของผมไปตลอดกาล พีโย กิตติพล สรรคานนท์
เจ้าสำนัก ๑๐๐๑ ราตรี เขามอบความไว้วางใจให้กับผม และสนับสนุนให้ผมถอด
ความ “รีพับลิก” ออกมาเป็นภาษาไทย ผมบอกเขาว่า ผมขอเวลาแค่ 4 เดือนใน
การแปล และเขาก็ตอบผมว่า “แปล ‘รีพับลิก’ ใช้เวลาแค่ 4 เดือนนี้ เพียงไม่เคยเห็น
มาก่อนนะ” อืมม คำพูดนี้ละ คอยทำท่ายและผลึกดินผมเสมอมา

ผมเริ่มต้นแปลหนังสือเล่มนี้ ในค่ำคืนของวันจันทร์ที่ 29 เมษายน และสิ้นสุด
ประโยคสุดท้ายเมื่อเช้ามืดของวันอาทิตย์ที่ 18 สิงหาคม ก่อนวันเกิดอายุ 26 ของ
ผม 4 วัน “รีพับลิก” เล่มนี้จึงเป็นของขวัญวันเกิดอันล้ำค่าที่สุดสำหรับผม

เออละ ด้วยเหตุว่าเนื้อที่กระดาษมันจำกัด ผมจึงเล่าได้เท่านี้ ดังนั้น...

เบียร์สีอำพันในมือผมแก้วนี้ ขอดื่มให้กับทุก ๆ ชื่อที่ผมเพิ่งเอ่ยถึงไป ขอให้
พวกเขาจงสุขสวัสดิ์

ผู้อ่านยอดรักช่วยเป็นพยานให้ที่เกิด

คำแถลงโครงการ

โครงการวรรณกรรมไม่จำกัด ได้จัดระดมทุน (crowdfunding) เพื่อริเริ่มงานแปล *รีพับลิก* ของเพลโต กับท่านผู้อ่านที่สนใจ เมื่อราวเดือนพฤศจิกายน 2556 และได้รับการสนับสนุนอย่างล้นหลามจนสามารถระดมทุนสำเร็จเกินเป้าที่ตั้งไว้ จึงได้ปรากฏออกมาเป็นหนังสือ *รีพับลิก* ในสำนวนแปลของ เว็ส โปธารามิกที่อยู่ในมือของท่านนี้

โครงการฯ จะเผยแพร่งานแปลชิ้นนี้ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สนใจสามารถนำไปอ่านในช่องทางอื่น หรือนำไปจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มหนังสือตามความประสงค์ในแต่ละโอกาส หรือนำไปใช้เป็นฐานในการปรับปรุงสำนวนแปลเป็นของตนเองเพื่อเผยแพร่ต่อไปได้ จึงอาจถือได้ว่า *รีพับลิก* ฉบับนี้เรียกได้ว่าเป็นฉบับประชาชน

ด้วยความมุ่งหวังว่าแนวทางเช่นนี้จะสามารถละข้อจำกัดต่างๆ ที่เคยมีในกระบวนการจัดทำหรือเผยแพร่หนังสือลงได้บ้าง โครงการวรรณกรรมไม่จำกัดจะพยายามทดลองแนวทางใหม่ๆ ให้สมกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ดังเช่นในอนาคตเราจะมีการระดมทุนเพื่อจัดทำงานแปลชิ้นสำคัญเล่มอื่นต่อไป รวมทั้งกิจกรรมการอ่านที่ต่างไปจากแนวทางเดิม

ผลสำเร็จดังเล่มหนังสือในมือท่าน รวมทั้งความหวังในอนาคตของโครงการฯ ถ้าจะเป็นจริงขึ้นมาได้ก็ด้วยการตอบรับสนับสนุนจากผู้อ่านทุกท่าน โครงการวรรณกรรมไม่จำกัดขอขอบคุณทุกๆ กำลังใจ และหวังว่าเราคงได้เดินทางร่วมกันต่อไปในเส้นทางอันยาวไกลในกาลข้างหน้า เพื่อรื้อฟื้นและสานสร้าง ความสัมพันธ์ของผู้อ่านกับวรรณกรรมให้กลับคืนมาอีกครั้ง

รายนามผู้ระดมทุน

ธีรพล พัฒนภักดี • จิตติคมน์ ญาณสมบัตติ • อธิชา มัญชุณาการ กาบูล็อง • รัตน์เคอรี •
อลงกต ยครุ่งเรือง • ชญานันันท์ เจริญปัญญาอิง • วรวิวัฒน์ อุทธโยธา • พิพัฒน์
สุยะ • ศิริวิฑูมิ บุญชื่น • มนัสวี จิตรหาญ • ธิมา ไหมแพง • ตลภาค สุวรรณปัญญา •
กรณรงค์ ภัคดีพันธ์ • ธงชน สุนยสินภัย • ณจุกร วิสุทธิโก • ศิรดา พลภูมิรักษ์
• ช่อบุญ จิราอนุภาพ • กานต์ ยืนยง • วันชัย ทิรัญกวินกุล • ปณิธิ อัญญาวัฒน์ •
แบ็งค์ งามอรุณโชติ • จิตติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล • ปาริชาติ บุญยอมวรรดิ • วารุณี
ศรีจันทร์ • รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์ • นาวิณ จันทร์ทอง • ธีร์ ตีระจินดา • ธนภณ
สมหวัง • มนนาภา สมหวัง • การณิก ยิ้มพัฒน์ • สมชาย แซ่จิว • จรัส จิตจินดากุล
• พิรัตน์ โลกาพัฒนา • พชร เกิดศิริ • ปริญญา ก้อนรัมย์ • เกียรติภูมิ
จันเต • กมลพันธ์ ภาคิน • ศศิวิมล ย่าพรหม • พันธุ์ศักดิ์ สุพงศกร •
อาพัชรินทร์ อารีย์ฤกษ์ • ศิริเกียรติ ดาวสุโข • พรรษมน มังกรไชยา •
รณลธิธิ ภูมมา • Yutthaphon Damrongchuensakun • Chatuporn
Khimakom • เนตร รามแก้ว • อทิจ เวฬุณิตยานกุล • ฟารีส อินาวัง • พรพิมล
ลิ้มเจริญ • รณชัย ฟุ้งเกษม • ภูกระดิ่ง อึ้งเจริญสุกานต์ • วรินทร์
วิวัฒน์ตระกูล • วารสารหนังสือใต้ดิน • สุพิชชา วิมลโสภารัตน์ • ภูริปกรณ์
ภักดีรัตน์ • ธนาคาร สาระคำ • ตัญญาพร ธรรมมะ • อัญชลี มณีโรจน์ •
เปรี๊ยะดาว วิทยะประสาท • จักรเศ อธิรัตน์ • พงศกร บุรพัฒน์ • วิศิษฐ์
ชวนพิพัฒน์พงศ์ • สุรินทร์ ปรีชาบุรณะ • ปิยวัฒน์ จิตรเย็น • ภัทร ขมินทะกุล
• พนิดา ฐปนาถกุล • ธิตติพงษ์ เนื่องพิมพ์ • Wiraphan Treeratphan
• สมบัติ เหลสกุล • ภัทรรา โต๊ะบุรินทร์ • เบญจวรรณ ทักสนสีลพร •

ดุจฤดี คงสุวรรณ • อีรวัจน์ ดารามาศ • กนกพร ต้นวัฒนะ • พ.ต.ต.หญิงธรรม
 มยุรา สุวีดิ สุพพัฑ • เซน ม่วงสกุล • ธิดา พงษ์เจริญชัย • ชนิษฐา บุญสนอง •
 วันดี โพธารามิก • เจตนา รัตนยุค • ภาวี หล่อสุวรรณรัตน์ • เพ็ญแข คำดี •
 ไอศูรย์ รวบรวมสุวรรณ • เจษฎา เต๋นดวงบริพันธ์ • บุญยรัตน์ ตัดสอน •
 ศศิธร เทศน์อรรถภาคย์ • รัตน์กร สายเสรีภาพ • แทนไทย ไชยเสน • พิพัฒน์
 สว่างวงศ์อนันต์ • เดชา สุนทรารชุน • อรพินท์ ปุชนิยามกูร • วรธนิต สุวรรณรัตน์
 • อรรถสิทธิ์ เรื่องศิลป์ • Jittat Fakcharoenphol • พัชรินทร์ ซ่อมะลิ • มานิตย์
 รั้งลิยะวงศ์ • ทศวรรษ อินทะส้อย • Phra Kusala • อมรศักดิ์ ศรีสุขกลาง •
 พิชิต พิภพพรคนีย์ • เรือนทอง วัชรโรทัย • สุทธิภัทร สุขสม • สุขัญญา ผดุงพันธ์
 นนท์ปวีธ ศรีเทพ • ธวัชงานรุ่งเรือง • พิชญ กิจศรีนภดล • ดนัย สมพุด • เกรียงไกร
 สิตะพันธ์ • สุมาพร วงศ์เอกชุตระกุล • ปิยะวดี จิระศิริสุวรรณ • Phaiboon
 Thussaniyom • กุลเชษฐวิวัฒน์วีรยศ • พลอยฟ้า ศรีสง่า • ไพฑูรย์ ไตรชาวจันทร์
 • กันทลัส ถวิลเมธาวิ • ฉัตรชัย ไรจนมณฑีเยร • เรืองฤทธิ์ รักคณิตกร •
 สุกัสสร ซึ่งถาวร • อนันท์ เอื้อวรคุณานันท์ • ชมรมวรรณศิลป์ สโมสรนักศึกษา
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ • สุภาภรณ์ ไชยภัฏ • สมโภช อินทะนะ • Payupol
 Chansomboon • ขจรพฏ โสภณสกุลแก้ว • พีรวิชญ ช่วงโชติ • วิภาส ศรีทอง
 เดชา ตั้งสีฟ้า • วิภาดา กิตติโกวิท • ณัฐฉมิ นกแก้ว • ฐนิตย์ หมวดคงทอง •
 สุเจือจันทร์ ทองครองทรัพย์ • ดนัย สันหะกิจ • เจนจิรา บัวขาว • ปราโมทย์ แสงศร
 • กิตินันท์ ธีระเกียรติ • จรัญ หอมเทียนทอง • ซาลี ศรีธนราช • คันฉัตร
 รั้งสีกาญจน์ส่อง • ปานอรุณ พ้ามหาสมุทร • เรวัต ฤกษ์มงคลกุล •

เดชพงษ์ บุญญฤทธิ • จรัสพร ภูผาสุข • นุชวีร์ วงศ์สมุท • พรทิพย์ ทองขวัญใจ •
เถนถ่ม ประชาศิลป์ชัย • อัญชลี สิงห์สิริวัฒนกุล • รชต เมธางกูร • วรารัตน์ ไชย
ทรัพย์อนันต์ • อีรพงษ์ โชคสถิตย์ • ไพ่ คุณสุวรรณ • สุธิดา สกกุล ณ มรรคา •
วีรนุช สุวัฒน์วงศ์ชัย • นิธิ นิธิวีรกุล • เวฬุกานต์ ยิ้มสิน • ภาสกร ผุยพงษ์ •
• พัทธวัช พลสุวรรณ • กิตตินาท ซาติเชยแดง • จุฑามาศ ธรรมจิตร์ • นภนต์
ปัทมบรรณ • กฤษฏา ศุภวรรณกุล • สิขเรศ ศุภปัญญา • ณิชพงษ์ จำมาลัย •
ศตวรรษ จันทร์วันเพ็ญ • ไมตรี รุ่งเลิศเกรียงไกร • ศรัณย์ อติรักษ์สถิตกุล • สิทธิดา
ผาเงิน • รินธรรม ธารมุกตา • Patcharee Benjakun • วิทัศน์ ผักเจริญผล •
วิศวัส ลิ้มอาณาวงศ์ • ภูมิพัชร เอี่ยมพันธ์ • ภาคภูมิ หอมสุวรรณ • อติสร
ปราสารทอง • ทอดศักดิ์ ร่มจำปา • Kanokkarn Arpaapinan • สุวัฒน์
ลิ้มสุวรรณ • ดวงใจ ธนสถิตย์ • กันยารัตน์ โชคสุนทสุทธิ • Jettanat
Thanarakchok • ดนัย ภัทรเจียรพันธ์ • พ.อ.สิทธิ ตระกูลวงศ์ • เสกสิทธิ์
แสงเรือง • ศิรวิชญ์ จามพันธ์ • กฤษดา คุปตาสา • สมพร ไกรวัตนุสรณ์
• นภัสวรรณ จิรายกุล • ภาสกร เทศะวิบูล • จิราภรณ์ วิญญรัตน์ • อรรถพล
ปะมะโช • ปราณอม ภูานัตตริย์ • อัครวิษ เงินกร • กฤษณา หิรัญชนะโชค •
นิรันดร์ ชูวิเชียร • Pitchaya Dhebtaranon • สิทธิกร ศรีคันธ • วิไลลักษณ์
มัจฉาธิคุณ • บุญเสริม หงส์ทิพย์ฉัตร • อนุพงษ์ คงเขียว • Thanom Ketem •
นิสิตา พงษ์อมรพรหม • ณัฐนันท์ แสงสกุลรุ่งเรือง • จักรพงษ์ โรจนแสง
• ภควรรณ แสงศรี • ธนิตย์ จิตต์กำแหง • สุรัชย์ ปินจะดี • พลกฤษณ์ อินณา •
ศิริรัตน์ คุณพุทธิมุกตา • ชัยณรงค์ บัญจศุภโชค • สุตารัตน์ บรรเจิดไพบูลย์

• อุทิศ ม่านโคกสูง • วายากร ฟิ่งเงิน • กมล ขุทรานนท์ • สัมฤทธิ์ เตชะวงศ์ธรรม •
 กรกช กองสมบัติ • พานชนก อาสนสุวรรณ • ธีชรินทร์ วุฒิชชาติ • ทศพล
 เตชะอำพลกุล • เพ็ญพิชญา สายสมัยโชตน • วิวัฒน์ เลิศวิวัฒน์วงศ์ • วิชชานนท์
 สมอุมจารย์ • สถาบัน พงศาวกุล • พิมพ์ทอง จิ่งทวิสูตร • พัชรินทร์ ลีลัครานนท์
 • นลัท ตั้งพรพิพัฒน์ • วรวุฒิ อมรทวิพร • รุ่งนภา ขจรวัฒนา • วรพจน์ ชินศิริญ
 • นิติรุจน์ ดิษยาเจริญรัตน์ • รณฤทธิ์ ศรีพันธุ์ • อธิวัน คงสอน • สุวิชัย
 โชติกานันท์กุล • เทวา บุญทาทอง • ภัทรารัฐ มาตยานุมัธยม • ภาณญาดา
 ภัคศิปรุพี • พรพยงค์ ดุรงคเวโรจน์ • จีระศักดิ์ เกื้อสมบัติ • ญาณชาติป เตชะวิเศษ
 • จุไรรัตน์ เจตนมงคลรัตน์ • ฐปนัท เศรษฐสถาพร • อำนวยวิษณุ อธิปดินทร์
 • สัณห์ชัย โชติรสเศรณี • วิชัย เต็มแสงสุขมณี • ชัย วงษ์วานิชจร • อนันต์ แซ่แหว
 • พ.ต.ท.ระหงษ์ ใจแสน • วุฒิกरण พันธุ์ทองสวัสดิ์ • ชาญวุฒิ สืบบุญ • เกศรา
 วิมลเกษม • อลงกต ใหม่ด้วง • อัษฎวรรณ เกิดจำรูญ • ประสิทธิ์ เหล่าวิเศษธนาการ
 • จุฑามาศ สุพะนาม • วรพล ปรีชาเกรียงไกร • นิรมล ปั้นลาย • ทิวัดถ์
 ตีระพงศ์ไพบุลย์ • พงษ์พันธุ์ ปิยะไพโร • บุญชัย แซ่เจี้ยว • กรวิก ลีลาววัฒน์ •
 สุจิตต์ วงษ์เทศ • ปฐมพร บุญโล่ง • ภูรินทร์ เหลลาธนู • กานต์ชนิต โพธิ์สวัสดิ์ •
 สุดคนึง จันทร์ประภาพ • กฤติกา เกียรติทัตต์ • ภาณุพงศ์ วงศ์เมือง • จักรกฤษ
 ตรงสุรีย์พร • ทรงสุดา อธิบาย • ฌภัสนันท์ อภิสวารัตนสกุล • ชาติ ภูตาโดน •
 จารุณี แตมสำราญ • วรวิทย์ ฉายสุวรรณ์ • โรจนินทร์ พจนศรีทัศน์ • จันทน์
 เลี้ยงสมปฐณ์ • พระเมตตา วชิรนนทนา • กฤติกา วัฒนาเจริญศิลป์ •
 กัญ ศรีวิชชุพงษ์ • กฤติกร วงศ์สว่างพานิช • ชลิตา ภูวเดชสิริวรี • จิตพัฒน์

ธีระพัฒนา • รัชนีภรณ์ เรื่องดิษยรัตน์ • จิรัฐพงศ์ ประภัสสร • กานน นุชดอนไฟ
• สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน • สุภัทรา ศิริจิตจันทร์ • เฉนียน ช่างไม้ • ธราพงษ์
ธรรมรัตน์ชัย • เวชาพัฒน์ พูวัฒนະสุวรรณ • สนธยา ทรัพย์เย็น • อัจฉรา
ลีละศิธร • วัฒนัชรภรณ์ สีสุบัว • สุปรียา ทฤษฎีคุณ • วิชัย อมฤตชัชวาลย์ •
ธวัชชัย โพธารามิก • Vanviphra Suneta • ภู กระดาษ • ณิชชา คงสำราญ • อิศเรศ
ศรวิจิตร • จตุพร พันตรี • ชุตินันท์ ธรานันต์ • Pattama Saraneeyawong •
ภาณุพงษ์ รุ่งเรืองเกษม • อารยา แซ่ตั้ง • ปริญญา ตระการศิริวานิช • พิสิทธิ์
แสงนวล • ธัญลักษณ์ กุยกานนท์ • กิตติพงศ์ เด่นแพทย์ชรางกูร • ณ์พล
ตันตินิติ • วรรณภา ติระสังขะ • ประพิมพ์พร อินชัย • ศศิกัญญา จิตรนรงค์ • Sho
Fukutomi • ภูมิ ปฏิสันถาวร • กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์ • เชิดศักดิ์ ลิ้มปิ่นนทีจิต •
อริญญา ตอพรหม • วัฒนพันธุ์ พ่วงแพ • เวธิต ศิระศุภกฤษชัย • พีรยา แยมลัจจา
• จินตนา สุภาแก้ว • นริศรา สายสงวนลัตย์ • เกกิง ดำใหม่ • ธนภาภัช
คู่อรุณยสุนทร • ปวรรัตน์ ผลาลินธุ์ • ดวงดาว ไชยา • จิตติ สาโรจน์จิตติ • ฐิติมา
โล่ธวัชชัย • วรางคณา จันทร์รัฐ • พสุ อินทรมานวงศ์ • ณ์ฐชนก ไชยดา • ฐิตินันท์
พันธุ์เจริญ • อภิชาติ แก้วรัตนากร • ปภาษา บรณพันธ์ • ปิยะณัฐ จีระกูรวีวัฒน์
• ปดต ไชยมงคล • นภพนธ์ กรรณเเจียก • Sasithorn Aroonlertpitak • มุญต์ติด
โมรา • สุวรรณชาติ ภูมิกอนสาร • ปิยะบุญ หมั่นดี • วิชา รอดแดง • มุหัมหมัด
ฮาริส กาเหย้ม • ศิวศิลป์ จัยเจริญ • ร้านหนังสือบุญคู่ ปัตตานี • ฉัตรชัย
โพธิ์รักษา • วิภัส เลิศรัตนรังษี • กิตติพล เอี่ยมมกมล • เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล
• กิตติลักษณ์ ตั้งตรงศักดิ์ • ปิยนุช เกตุจรรยา • กฤตนันท์ ดุษฎีเมธานนท์ •

แทนพงศ์ ตันติโรจนรัตน์ • อุไรลักษณ์ มุลณี • เนติวุฒิ ประยงค์แย้ม • นัฐวุฒิ
กาเข็ม • จิโรจน์ สรานุกุลพันธ์ • จิรัฏฐ์ ประเสริฐทรัพย์ • จตุรวุฒิ อุดมศุภมณี
• พระมหามโนทัย เนปกกเวที • กิตติพงศ์ ทองเกิด • ณัฐพล คุปต์เสถียรวงศ์
• ธวัช คำสอาด • ปัญญ์ชาน์ เหล็กเพชร • ปิยนารถ ธรรมวัฒน์ • แสงขวัญ
ภูริพันธุ์ภิญโญ • อิศรา ประดับสุข • Sutee Yanyongchaikij • ภัทร์ อยู่ทิม •
พัฒนธวัช พละศักดิ์ • ภัทรพล อินทรหอม • คเนศ โรจน์ศิริกุลกิจ • ณัฐวิษ
ศิริกาญจน์ • วินัย เจตะวัฒนะ • วิทิต จันทามฤต • พีรพันธ์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์ •
Thapana Sanyabutra • ศุภฤกษ์ ตรีทิพย์รักษ์ • กรณ์दनัย อรรถชัยวัชร
• สิริวิชญ์ ผลึกมณฑล • กษิติศ อนันทนนาธร • เอกบดินทร์ แผลโสภณ •
Ronariddh Tantrakawin • รัชวุฒิ หงส์ทอง • บุรินทร์ โรจนศิริรัฐกุล • สรรค์
ตันติจิตตานนท์ • ธนาธร ทนานนท์ • เทพฉัตร สวัสดิวัฒน์ • ชวพิชญ์ ไวกยการ
• มุกิตา พานิช • กิตติวัฒน์ ตันทะนันท์ • วิราภรณ์ ว่องเจริญ • ภาวฤทธิ์ พรหมนิ่ม
• กิตติชัย ทองสุจริตกุล • อสมพร โคมเมือง • อรัญ มนต์ประสิทธิ์ • สุภาพงศ์
มีสุวรรณ • เขมิกา ประทีปะจิตติ • ชัยสุพัฒน์ พัฒนกุล • จันทพล จันทรา • ผ่องศรี
ลือพร้อมชัย • ทศนะ หงส์กาญจนกุล • ปารวี มั่นเข็มทอง • ณัฐวุฒิ บุตรตะ
ว่าที่ ร.ต.ปัญญา จึงเรืองโรจน์ • ดลภาคย์ เฟื่องฟูพงศ์ • สราวุธ จันทะศรี
• ธงชัย ไกรอ่ำ • อวรรณ ตรีบุรุษ • ศิริเทพ เถาว์จู้ • ปุณยวัจน์ กำจัดภัย •
นิภาพรรณ แสงอินทร์ • รักเกียรติ ลีถาวร • ไพโรจน์ จิระเรืองนนท์ • กตัญญ
สว่างศรี • เอกวีร์ มีสุข • ณัฐวุฒิ ตติเวชกุล • Worapoom Chueawanit •
เอกชาติ ใจเพชร • จินตนา แทนไธสง • ร้านหนังสือพิลาเดลเฟีย • เจษฎา หารรักษา

• ฌ็องดุนัย ปรางค์โคกกรวด • มาณา ชุณหะวัณ • Chan Chaona •
 นกุล สมบุญพล • วริน อัศวรัตน์ • สุริยา ศรีทอง • สุนาทร คานิชย์ •
 จิรัฏฐ์ เหลิมแสนยากร • วิศรุต บุญมี • วรกานต์ อิศราธรรม • ปฏิภาณ ภาคกาย
 • Davisak Puaksom • พิสมัย ศรีเนตร • ธนะชัย คำผา • กชกานต์ คุ่มไพโรจน์ •
 ภูมิคลังจักร บุญโฮม • พิษณุ สมณะ • นัฏฐ์ เนติวร • อนิรุช อยู่มั่น และโสฬส อยู่มั่น
 • Duangporn Permsuwan • ปฐมพงศ์ รัตนโกศัย • ภาธร บุญนำ • เชิดศักดิ์
 ตีรียาภิวัดน์ • อีระศักดิ์ พลีบัตร์ • Mr .Piet Buasuk • นวลจันทร์ ลิ่นทอง •
 ชนน ศิลปรัสมีย์ • จิระพงศ์ เล่าห์ขจร • ทัยวัฒน์ ตระกูลทอง • อลิ ตัดเสถียร •
 กรรภิรมย์ โกมลารชุน • สยามรัฐ ชินสร้อย • พรพิมล เลิศวงศ์วิรัช • ศรีณย์
 วงศ์ชิงตร • วรณา ชันตยาวุธ • สุรินทร์ทรัพย์ศิริ • กมลศักดิ์ หมื่นภักดี • พัทธราภา
 ตันตราจิน • รินนา ทากุดเรือ • วสันต์ ลีवलมไพศาล • สนธยา แสนพวง • ชัยสิทธิ์
 ตั้งประกิจ • ทัศนกิจ บุญประจวบ • พฤษภ บุญมา • Chiranuch Premchaipom
 • Annop Suwattanapisat • ชญาสิน วิษณุวรรณ • Jarinthon Ponletrnapalai
 • อิศริยะ ไพรีพายฤทธิ • ทองกร โภคธรรม • พงษ์พันธุ์ พุทธา • วรวุฒิ
 ถาวรธรรมรัตน์ • พสุ เอ่งฉ้วน • เกษม อานนทวิลาศ • ร้านสุนทรภู่ • ปารณ
 ศุภาหาร • วรณทิพย์ อิศระพิทักษ์กุล • ฌ็องพงษ์ เพชรรัตน์ • วิวรรธน์
 วุฒิมงคลวารการ • ซอศักดิ์ ตั้งเดชะหิรัญ • ซโลบล ชัยนิคม • Tempol Wannarat
 • รังสิมา ตันสกุล • สุกฤษฏ์เพียรสุวรรณ • ตรีชัยเจสสัน • จิรพงษ์ หล่อตระกูลชัย
 • จิราภรณ์ มุสิกรักษ์ • ปณัย ยุทธารักษ์ (เพ็ด) • ศรุต รัตนวิจิตร • ปณณลักษณ์
 เรื่องลลิตรทัม • ศุภลักษณ์ ชาวเวียง • ยศไกร ส.ตันสกุล • อีร์วัฒน์ ทัศนภิรมย์ •

สมศรี ภูเลี้ยง • สุรัช คมพจน์ • ปภาวดี ไทรเล็กทิม • อโณทัย อัครโกวิทธำรง •
ชัชชัย ชัยสมร • พาทิศ จงหมายกลาง • Boonkua Hongprapas • กรพัฒน
ศรีสืบสาย • ธนสิทธิ์ คำเกิงขจรวงศ์ • ฉัตรชัย วัฒนไชยประทีป • กัมพล
ลิขิตทิพนธ์ • พระสุรินทร์ พรหมวโร ปรีชาบุรณะ • พัชร อังกูรทัศนียรัตน์ •
ปิยะวุฒิ กิจบำรุง • สิทธา สมหวัง • นิธินันท์ ยอแสงรัตน์ • ยิ่งศิวัช ยมลยง •
วรัญญา วรชาติ • วีระ โอสธากิรัตน์ • ธนพล พักสุมนทนา • ปารีชาติ โชคเกิด •
นัทธี อนุโยธา • ธนพัฒน์ วงษ์วิสิทธิ์ • สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ • ชรัญดา พลเทพ •
เอกพงษ์ สราญเศรษฐ์ • พระอนล ฅนฐฎกุล • ศรัณยู ยิ่งยงกิจมงคล
• นพดล ปรารงค์ทอง • จักรกฤษ วงศ์สระหลวง • นนทพิชัย ช้อยชด •
พรทิพย์ สุขบำรุง • วีรยุทธ สุขสว่าง • มณฑล มุกตพันธ์ • อุทัย เกสรวิบูลย์ •
ชุลีพร วุ่นบำรุง • ชิดณประภา จำเนียรกุล • อีระ สินเดชาภิรักษ์ • เพลงมนตรา
บุบผามาศ • Patiwat Rompho • นนทพันธ์ มาลัย • สิทธิวัฒน์ เรืองพงศธร •
อดิชาติ ปิตินันต์ • ร้านนายดี เรือนตำรา • เสน่ห์ กุมमारสิทธิ์ • ปกวิวัติ รมโพธิ์ •
อรรณสิทธิ์ สิทธิดำรง • ธิตพงษ์ ก่อสกุล • ณัฏชาพร มีสัง • ชาว สุภาจินดานนท์ ☺

สารบัญ

รพีบลล

เลื่อม 1	7
เลื่อม 2	61
เลื่อม 3	109
เลื่อม 4	167
เลื่อม 5	217
เลื่อม 6	277
เลื่อม 7	329
เลื่อม 8	377
เลื่อม 9	425
เลื่อม 10	467

เซงอรรก

เลื่อม 1	515
เลื่อม 2	527
เลื่อม 3	538
เลื่อม 4	548
เลื่อม 5	554
เลื่อม 6	561
เลื่อม 7	567
เลื่อม 8	572
เลื่อม 9	577
เลื่อม 10	581

ดัชนี	589
--------------	-----

บันทลจากผู้เปล	601
-----------------------	-----

ค้ำแกลงโครงการ	605
-----------------------	-----

รายนามผู้ร่วมระดมทุน	607
-----------------------------	-----

รีพับลิค

ผู้เขียน เพลโต

ผู้แปล เว็ส โพรธารามิก

แปลจาก *Πολιτεία* ของ Plato

จัดพิมพ์เพื่อเป็นการขอบคุณผู้ระดมทุนสนับสนุนการแปล มกราคม 2557

จำนวนพิมพ์ 700 เล่ม

บรรณาธิการ กิตติพล สวัสดิ์คานนท์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ วรงค์ หลูไพบูลย์

ประชาสัมพันธ์ ศรัณยูภา โลกนิยม

พิสูจน์อักษร ภาณุพงศ์ เขยชื่น

ออกแบบรูปเล่ม กุลวัฒน์ กาญจนสุนทรี่

ฝ่ายศิลป์ Ideogram Creative

แบบอักษร TF Chiangsaen ขนาด 11/12/14 Point โดย โครงการพัฒนาแบบตัวพิมพ์ไทย

Thai Sans Neue 11/12/18/24 Point โดย Letego

Times New Roman 9 Point โดย Victor Lardent

โครงการวรรณกรรมไม่จำกัด

เลขที่ 119/58 ถนนสุขุมวิท คลองตัน คลองเตย กรุงเทพฯ 10110

อีเมล info@unlimitedliterature.org เว็บไซต์ www.unlimitedliterature.org

[facebook/unlimitedliterature](https://facebook.com/unlimitedliterature)

จัดพิมพ์ที่ โรงพิมพ์ภาพพิมพ์

296 ซ.อรุณอมรินทร์ 30 ถ.อรุณอมรินทร์ บางยี่ขัน บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 02
433 0026-7, 02 433 8586 | โทรสาร 02 433 8587 | email: parbpim@gmail.com

